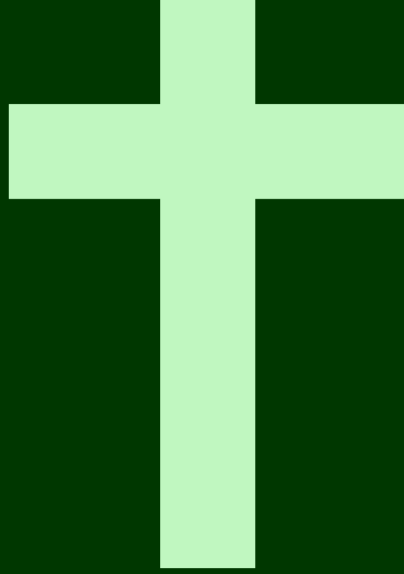

Tū'ún xuva kō vatā ó
ntáka'an ña ñuú
Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec,
Coatzospan)

Tũ'ún xuva kō vatā ó ntáka'an ña ñuú Coatzospan
New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec, Coatzospan)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Coatzospan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Coatzospan

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
8f775598-56d9-56fd-966e-15e054d2f275

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	46
SAN LUCAS	76
SAN JUAN	126
HECHOS	161
ROMANOS	207
1 CORINTIOS	227
2 CORINTIOS	245
GÁLATAS	257
EFESIOS	264
FILIPENSES	271
COLOSENSES	275
1 TESALONICENSES	279
2 TESALONICENSES	283
1 TIMOTEO	285
2 TIMOTEO	291
TITO	295
FILEMÓN	298
HEBREOS	299
SANTIAGO	313
1 PEDRO	318
2 PEDRO	323
1 JUAN	326
2 JUAN	331
3 JUAN	332
JUDAS	333
APOCALIPSIS	335

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Mateu

*Tatá vi'i Jesucristu
(Lc. 3:23-38)*

¹ Xu'u é Mateú u ne, i'a kaka'án u iña tata vi'i Jesucristu, i'xá ika Dāvii, i'xá ika Ābraan.

² Xíō i'xá Ābraan é nani Īsaa; xíō i'xá Isaa é nani Jācoo; xíō i'xá Jacoo é nani Jūdaa; xíō ení ña di.

³ Xíō i'xá Judaa é nanī Fare ní Zara (di'i ña ne, Tamaa nani ña); xíō i'xá Fare é nani Ēruun; xíō i'xá Eruun é nani Āraan;

⁴ xíō i'xá Araan é nani Aminādaa; xíō i'xá Aminadaa é nani Nāsuun; xíō i'xá Nasuun é nani Sālmun;

⁵ xíō i'xá Salmun é nanī Boó (di'i ña né, Raa nani ña); xíō i'xá Boo é nani Ōbeé (di'i ña né, Ruu nani ña); xíō i'xá Obee é nani Isāii;

⁶ xíō i'xá Isāii é nani Dāvii, ña e kúvi rej. Ēni vi'i rei Davií san ni ñadī'i kii, ñadī'i Uriá, ne, xíō i'xá ña é nani Salāmuun.

⁷ Xíō i'xá Salamuun é nani Robōaan; xíō i'xá Roboan é nani Ābia; xíō i'xá Abia é nanī Asa;

⁸ xíō i'xá Asa é nani Josāfaa; xíō i'xá Josafaa é nani Jōraan; xíō i'xá Joraan é nani Ūzia;

⁹ xíō i'xá Uzia é nani Jōtaan; xíō i'xá Jotaan é nani Ācaa; xíō i'xá Acaa é nani Ezēquia;

¹⁰ xíō i'xá Ezequia é nani Manāsee; xíō i'xá Manasee é nani Āmuun; xíō i'xá Amuun é nani Jōsia;

¹¹ xíō ūun i'xá Josia é nani Jecōniá ne, xíō ení ña di. Ntoo ña ntuvi dá xee ñá'a, ña ñuú Babiloniá san ne, kue'en ní'i ña ña Israeé san ñuú ña kán é nantō'o ña ña.

¹² Dā rkontūvi xíō i'xá Jeconia é nani Salātíe; xíō i'xá Salatíe é nani Zorobābee;

¹³ xíō i'xá Zorobabee é nani Abīuu; xíō i'xá Abiuu é nani Eliāquiin; xíō i'xá Eliaquiin é nani Āsoo;

¹⁴ xíō i'xá Asoo é nani Sādo; xíō i'xá Sadoo é nani Āquiin; xíō i'xá Aqiin é nani Eliuu;

¹⁵ xíō i'xá Eliuu é nani Lāzaa; xíō i'xá Lazaa é nani Mātaan; xíō i'xá Mataan é nani Jācoo;

¹⁶ xíō i'xá Jacoo é nani Jōseé, divi xī Mariá. Mariá sán ne, di'i Jēsuú, divi ñā é kākā'an o é Cristu, ña é taxnuu Xuva kō.

¹⁷ Xíō ūxkimi úvata ñā nté Ābraan un tsi nté Davii. Xíō tuku uxkimi úvata ñā nté Davii un tsi da nté kue'en ní'i ña ña Israeé san ñuú Babiloniá ne, xíō tuku uxkimi úvata ñā un tsi da nté ntūvi e káku Cristú san.

*Dā káku Jesucristu
(Lc. 2:1-7)*

¹⁸ Dukuan ō kúvi da káku Jesucristu: Mariá, di'i Jēsuú ne, e xé'e ñā xu'u ña e tánta'a ña ni Jōseé ne, ntá tsi di'na dá kuntuo ní'i tā'an ña ne, kūtuni ña tsí ñu'u i'xá ña kuenta iña Espiritū Sántū san.

¹⁹ Dōo va'á ña'a xii ña Joséé san. Ña ni ntío ña é kā'an kini ña'a san iña Mariá. Dukuān né, dē kueni ña é diin diin tsi naxtuví mi ña ña.

²⁰ Ntá tsi da ñi kadē kueni ña ne, xéé ūun ánje Xuva kō ñuu éni kán, kaka'an ña:

—Jōsee, i'xá ika Dāvii, ñá ku u'vī o é nāki'in Mariá é kuvi ña ñadī'i o, tsí i'xa é nakāku ña ne, ñu'u kuenta iña Espiritū Sántū san.

²¹ Nakāku ña uun i'xa tií ne, xntēén divi í é Jēsuu, tsí divi ñā é nakakū ñā ña ñuú ña, ña é iō kuetsi i —ka'an ánje san.

²² Un ntī'i sá'a kúvi vata koo é kūntaa é kākā'an ña é ka'án naa Xuva ko:

²³ Ku'un i'xá uun ñadī'i kuetsi, ña é vāta kiní ñatíi ne,

nakāku ña uun i'xa tii é kunani ña Emānuue,

ka'an ña. Emanueé ne, kani tú'un: Xuva kō nuu mé'ñu ña kō.

²⁴ Dā ntóto Joséé ne, dē ntaa ñá vatā ó kaka'an ánje Xuva kō san. Nāki'i ñā ñadī'i ña,

²⁵ ntá tsi ña ni kántoo ní'i tā'an ña da nté ita ntí'xin ntuvi e káku i'xá ña. Xntee ña divi í é Jēsuu.

2

Dā ixkoto ní'ni ña e dóo ki'in iní í san Jesuu

¹ Kāku Jesuu ñuú Beleen ntuvi dá inúu rei Heróde ñuú tsikan. Kidáa né, ēka ña e dóo ki'in iní í san ñuú e dóo ikā ne, xee ña ñuú Jerusaleen.

² Ntátsixe'e ñā:

—¿Mí'i ntu tūví rei iña ñá Israee, ña é dā ve káku san? Iní nti kímí e kéne e tá'xi kuenta iña ñá nte ñuú nti kán. Dukuān é vē'xí nti é kunūu iní nti ña —ka'an ña.

³ Dā téku rei Heróde sán ne, dōo dé kuení ña, ni ūn ntíí ntíí ña ñuú Jerusaleen.

⁴ Kāna ña un ntíí ntíí tó'ō dutú san nī mastrú leí san, tsixe'e ña ñā:

—¿Mí'i ntu káku ñá naní Cristu, ña táxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

⁵ Ntáka'an ñá ni ñā:

—Ñuú Beleen é káduku ntée ñuú Judea, tsí kuan ō ka'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā:

⁶ Dīvin, ñuú Beleen é tūvín ñuú Judaa, ka'nun vata ntáa é un ntíí ntíí ñuú na'nu

mí ntoo ña ntádē kù've ñuú Judaa.

Ntá tsi díí díí ka kuiko ñu'u ñá'a o, tsí nte ñuú o kan vē'xí uun ñá'a, ña kada kù've iña ñá'a ko, ñá Israee san.

Kuan ō ka'an ña —ka'an ñá'a san.

⁷ Kidáa né, kāna xu'u Heróde ña dóo ki'in iní í san, tsixe'e ña ñā nee ntúvi nti'xe é kii díto kímí san.

⁸ Kidáa né, taxnūu ña ña ñuú Beleen san, kaka'an ña:

—Kue'ēn ntó, nantuku vā'á nto i'xá san. Te nāni'i nto í ne, taxnūu nto tú'ūn vata koo é kikunúu ini kó i di —ka'an ña.

⁹ Dā téku ña é kāka'án rei san ne, kué'ēn ká ña. Iní ña tsí diví kímí e iní ña ñuú ña kán né, odo nūú nuu ña, kué'ēn da nté xee mí tuví i'xá san.

¹⁰ Dā iní ña kímí sán ne, ñá tē nté kaa diní ña.

¹¹ Dá kük'vi ña má vi'i kán né, iní ña i'xá san ni dí'i i Māría ne, ínchiti ñā mí tuví ne, ínūu iní ña i. Nākaán ña etun ñá ne, xé'e ña i'xá san doméni e kúvi oro, ni kütú, nī cho'o vīdin e dóo nuu á'vi.

¹² Kidáa ne, xé'e Xuva ko ūun xéní é kāka'an é ña ku ntiko koó ña mí tuví

Heróde. Dukuān ne, tuku itsi kunú'u ña.

Dá kuē'en Jesuu ñuú Egítō

¹³ Dā kunú'u ña ne, iní Josee ánje Xuva kō ñuú éni kán. Ka'an ánje san:

—Nakuntítsin, ki'in i'xá san ni dí'i i né, kue'en náne'en ñuú Egítō. Ikan kuntōo nto da nté kā'án u ni ō. Tsí k'i'xi rei Heróde é nantuku ña i'xá san é ka'ní ñá i —ka'an ña.

¹⁴ Nákuntítsi ña ne, kī'i ña i'xá san ni dí'i i, kue'en ní'i ña ña ñuú Egito, kuān te niñu.

¹⁵ Ikān tsi kantóo ña dā nté xi'i Heróde san. Sá'ā kúvi vata koo é kūntaa é kāka'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko nte kídaā: “Nté ñuú Egítō nákaná u i'xá ko”, ka'an ña.

Dā táxnuu Heróde é kúví ntí'i i'xa tii san

¹⁶ Dā kútuni Heróde tsí ña ni de ntáa ña dóo ki'in iní í san ne, kúdiin kué'en ña. Taxnūu ña sntadun é ka'ní ñá un ntíí ntíí i'xa tii é ntoo ñuú Beleen, ni ñuú é ntoo etsin ikān, i'xa é ió uvi kuia í, ō é díi ka kuetsi, vata ō ita ntí'xin ntuvi é ka'an ña dóo ki'in iní í san.

¹⁷ Kidáa né, kūntaa vata ō ka'an ña é ka'án naa Xuva ko nte éma tsi, ñá nani Jeremia:

¹⁸ Dító un tsi nte ñuú Ramaa ntákachu'u ntáa ña, ntaéku ña. Un ntíí ntíí ñad'í Israee ne, ntaéku nteé ña i'xá ña.

Ña ni ntío ña ntuka'nu iní ña, tsí é xi'i ntí'i i'xá ña, ka'an ña.

¹⁹ Ntá tsi dā xi'i Heróde ne, kéní Josee é xee uun ánje Xuva kō, kaka'an ña:

²⁰ —Nakuntítsin, ki'in i'xá san ni dí'i i, kunú'u nto ñuú Israee, tsí e xí'i ña é ncho ka'ní i'xá san —ka'an ña.

²¹ Nákuntítsi ña ne, kī'i ña i'xá san ni dí'i i ne, dá kunú'u ña ñuú Israee.

²² Ntá tsi dā téku ña é divi tsi i'xá Heróde, ñá nani Arquēlau, nakunūu ña naa ñá ne, ú'vī ña é ntiko koō ña. Kütuni ña ñuú éni kán ne, da díta ña itsi ñuú Galilea.

²³ Kué'en ña, kükuntóo ña ñuú é nani Nazáree. Dukuan ō kūntaa é kāka'an ña é ka'án naa Xuva ko kídaā: “Ka'an ñá'a san tsí nazarenu ña”, ka'an ña.

3

*Dá kākā'an ntódo Juaan Bautista
ñuu itsí kán*
(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17;
Jn. 1:19-28)

¹ Ntuvi tsikán ne, xée Juaan Baūtista ñuu itsí é nani Jūdea, kaka'an ntódo ña,

² kaka'an ña:

—¡Nativi iní nto, tsí e xée ētsin ntuvi é ki'xi Xuva ko, kixkadā kú'vē ña! —ka'an ña.

³ Ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, ña nani Isaiá ne, kaka'an ñá iñá Juaán san dá kākā'an ña:

Dító tatsin úun ña'a, ña e dóo ntii kākā'an ñuu itsí kán:

“Nakōo tú'vē ntó itsí Xuva kō; Ntantaá ntó itsí ña”, ka'an ña,

ka'an Ísaiá san.

⁴ Inūú Juaán san doo e kúvi idi kameu. Ñii í'xi ña ne, ñii kúvi di. Skuntí iní é'xi ña ne, iní xi'i ñá ntudin ñuñu.

⁵ Un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleén ni ñuú Judeá, ni ün ntíí ntíí ñuu é ntoo etsin nú ntüte ka'nu é nani Jōrdaán ne, kué'en ñá mí nuu Juaán san.

⁶ Nativi iní ña kuétsi ñá ne, da ítsi ntute ña nta'a Juaán san nú ntute ka'nu san.

⁷ Ntá tsi dá iní Juaán san tsí títín ña fariseú san nī ña saduceú san xée ñá é kútsi ntute ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¡Ntō'o é tatá koo kúvi nto! ¿Xoó ntu kaka'an í ni ntō é kūnu nto é ña ní'i nto é ntō'o nto nta'a Xuva kō?

⁸ Vií nto é vā'á vata koo e díto é nativi iní nti'xe nto.

⁹ Ñá ku ka'án nto: “Nti'í ne, Abraan úva ikā nti’”, é kuān o ntáka'an nto. Tsí kaka'án u ni ntō tsí kúvi vií Xuva kō é ntāda ña xuú san i'xá Abraán, tē dí ntio ña.

¹⁰ É iō tu've kaá ntee é nakēn ña utun san. Da nēé ka utun é ña ta'xi kiti va'á ne, nakēn ña ne, dá ka'mi ña.

¹¹ Xu'ú ne, ntute kadá'vi ú nto dá kanakutsi ntute ú nto é nativi iní nto kuétsi ntō, ntá tsi ña é dá vé vé'xi ne, díi ka ka'nu ña é xu'u. Ntē ña vá'a u é kuido u nti'xen ña. Divi ña ne, Espiritū Sántū san ni ñu'u dá'vi ña nto.

¹² Ní'i nta'a ña ütun é kākani ña kiti trigú ne, dá nākaxnú ña é vā'á ne, dá nātsu'un vá'a ña. Ntá tsi e ña kaidiá'vi

ne, ka'mi ña me'ñú ñu'u é ña kantá'va —ka'án Juaán san.

Dā ítsi ntute Jesuu
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Kidáā ne, vé'xi Jēsuu nte ñuú Galileá, ne, xée ñá nú ntute ka'nu Jordaán san, mí nuu Juaán san, vata koo é kútsi ntute ña nta'a Juaán san.

¹⁴ Ña ni ntío Juaán san é nakútsi ntute ña ña, ne, kaka'an ña:

—Xu'u é kantio ko é divi nto nakútsi ntute nto ko. ¿Vá kúvi ntu é xu'ú nakútsi ntute ú nto? —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuan tsí koo, tsi é vā'á o é kāda ntaa o é un nti'í é kā'an Xúva kō —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'án Juaán san tsí vií ña.

¹⁶ Dā kúvi ítsi ntute Jesuú ne, ntii ña diñi ntute kán ne, ura dú'va tsi i nákaan e dukún kan ne, iní ña Espiritu Xuva kō, é inu ña vata kaa paloma, kátavi ntódo ña ña.

¹⁷ Kaka'an tátsin nte e dukún kán:

—Sá'á é I'xá mii kó e dóo kakuinimá ko. Dōo diní ko ni ñá —ka'an tátsin san.

4

Dā íto nteé tó'ō e ña vá'ā san Jesuu
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Kidáā ne, íntēka Espiritū Sántū san Jēsuu ñuu itsí kán é kōto nteé tó'ō e ña vá'ā san ñá te kō'xó nteē ña.

² Úvi dīkó ntuvi, úvi dīkó niñu ña ni e'xi ña ne, kidáā né, kākín ña.

³ Kidáā ne, xée tó'ō e ña vá'ā san ne, kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, ká'an ni xúú san na ntūví tañú'ū —ka'an.

⁴ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—É ūve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ñá te da mii tsí tañú'u kántio ña'a é ní'i ña ntuvi iñá ña, tsí un ntíí ntíí tú'ün é kākā'an Xúva kō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁵ Kidáā ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'ā san ña ñuú Jerusaleen, mí tuvi xúkun Xuva kō. Xntitsí ña mí'í e díi ka dūkun rki úkūn sán ne,

⁶ kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, nakō'xon kúñu ō, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō:

Taxnūu ña ánje ñā é kuēnta víi ña o.

Kurkāa ña o vata koo é ña náki'ín xuu. Kuān ó uve na'a —ka'an.

⁷ Kaka'an Jéssu ni i:

—Tsí uve na'a xtúku kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ñá ku koto ntēen Tó'o o, Xuva ō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁸ Kué'en ní'i xtúku tó'o e ña vá'ā san ña. Kúxēe ña uun xuku mi dóo dükún ne, náñē'e ña un ntíí ntíí ñuu é íó ñuxiví sa. Ñá tē nté kaa vá'ā o.

⁹ Kaka'an tó'o e ña vá'ā san ni ña:

—Te nākunchítin nūú ko, te kunuu iní ó ko ne, ta'xi u é kadā kú'ven un ntíí ntíí ñuu san —ka'an.

¹⁰ Kidāā ne, kaka'an Jéssu ni i:

—Kūnun, tó'o e ña vá'ā, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Da mii tsi Xuva kō é kunuu iní ó ña, da mii tsi tsiñu ña é vīin.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

¹¹ Kidāā né, xtúvi mii tó'o e ña vá'ā san ña ne, xéé ánje Xuva kō é víi ñá ña kuenta.

Dā éni ntu'u Jéssu dé tsiñu ña ñuu Galilea

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Dā téku Jéssu tsí nuu kutū Juaán ne, kué'en ña ñuu Galilea.

¹³ Ntāka ña ñuu Nazaree é tuví ñuu Galileá ne, kué'en ña é kutuví ñá ñuu Capernau, é tuví diñi míni ka'nu san, etsin nú rāxa Zabúluun ni nú rāxa Néftalii.

¹⁴ Dukuan ō kúntaa é kākā'an ñá ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Isāia:

¹⁵ Ñuu Zabuluún ni ñuu Neftalií ne, ñuu é ntoo etsin diñi míni ka'nu kán, uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san, ñuu Galilea, mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé san.

¹⁶ Ña'a, ña ntoo ikan mí nēé ni kuétsí i ne,

iní ña ñuu'u é kaxilí nuu ka'nu.

Ña'a, ña ntoo ní ntati dóxilí ne,

xi'í nuu ka'nu mí ntoo ña.

Kuan ō ka'an Isāia.

¹⁷ Nté ntúvi tsikan éni ntu'u Jéssu kaka'an ntódo ña:

—Natívi iní nto, tsí dokó sa xee ntúvi é kixkadā kú've Xuva kō —ka'an ña.

Kāna Jéssu kími ñá'a, ña ntátin tsákā

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Dā íka Jéssu úun xo diñi míni Galileá san ne, iní ña Simuun, ña é kākā'an ña é Pedrú, ni ení ñá, Andree. Ntánakuítá nuu ñá xunu ña nú ntute kán, tsí ntátin ña tsákā.

¹⁹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntikin ntó ko ne, ta'xi ú nto tsiñu é kāna nto ña'a é kuntikin ñá ko —ka'an ña.

²⁰ Ura tsí i xtúvī mii ña xunu ñá ne, íntikin ñá ña.

²¹ Kué'en ká ña, ne, iní ña uvi ñá'á ka ña'a, ñá nani Sántiau ni ení ña Juaan. Ntuvia ña é i'xá Zebedeu ña. Ntú'u ña tun ntóo ni uva ñá, ntántavá'a ña xunu ña mí ntátsin. Kāna Jéssu ñá ne,

²² ura tsí i xtúvī mii ña tún ntóo ña ni uva ñá ne, íntikin ñá ña.

Ñá te da dī ñá'á nakua'a Jéssu

(Lc. 6:17-19)

²³ Íka Jéssu kaní ñuu Galilea, nakuá'a ña ña'a san má ukún ña Israeé. Kaka'an ntódo ña tú'un va'á san kuenta ña i é kixkadā kú've Xuva kō. Kantavá'a ña un ntíí ntíí kui'i, un ntíí ntíí nuu i é kakuvi ña'a san.

²⁴ Kútuni ñá'a ña ñá kaní ñuu Siria ne, ntēka ña un ntíí ntíí ña nchokuví san, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña e ntákuvi kui'i, o te ū'vi kúñu ñá, o te ñuu'u e ña vá'ā nima ñá, o te kaxilí mí ñá, o tē natín ña ne, ntavá'a ña ña, un ntíí ntíí ña.

²⁵ Ñá te da dī ña'a íntikin ñá ña nté ñuu Galilea, nté ñuu é nani Ū'xi Ntúu ne, nté Jerusáleen, nté Júdeá, nté ñuu é ntoo uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jordaán.

5

Dá kakā'an ntódo Jéssu xúku kán

¹ Dā íni Jéssu tsí ña te da dī ñá'á san ne, kuxéé ña dikí ukú san. Dā itúvi ña ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví ña.

² Eni ntu'u ña nakua'a ña ña, kaka'an ña:

Xoo e dóo va'á ni i

(Lc. 6:20-23)

³ —Nté kuān nte va'á ni ñá'a, ña é kútuni i tsí ña kúvi vii ña te ña xntíj Xuva ko ña, tsí ntáduku ntéé ña mí kadé kú've Xuva kō.

4 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña nuu nta'xa nima í, tsi náxnuu ka'nu Xuva kō nima ña.

5 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ña ntáde ka'nu, tsí kaniñ ñūxiví sa ni'i ña kídaā.

6 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kaniñ nima í ncho kutú've i iña Xuva ko, tsí kué'e ña é kütu've vá'a ña.

7 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kantuntá'ví ini i ta'an i, tsí ntuntá'ví ini Xuva ko ñā di.

8 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntūntoo nima í, tsi kiní ña Xuva kō.

9 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntántukū é vā'á koo kuntoo ni tā'an i, tsí ka'an Xúva kō tsí ñā é i'xā ñā ña.

10 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntánto'o i tsí kuínti'xe ña Xuva kō, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú've Xuva kō.

11 'Nté kuān nte va'á ni ntō dá ntáka'an kini ña'a san iña nto, dá ntádē xení ña ni ntō, dá ntáka'an ña dovete e ntáde nto é kini kaa da ntáde nto é ntio ko.

12 Kūntoo dínī nto, ñá ku kuntoo nta'xa ntō, tsí ni'i ntó doméni é vā'á kue'en e dukún kán, tsí kuān o dé xení ña'a san ni ñá ka'án naa Xuva ko, ña intóo kídaā di.

Vata ntáa ñiñi ñū'u ntáa o ñūxiví a (Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

13 'Ñiñi ntō ne, vata ntáa ñiñi ntáa nto ñūxiví a. Ntá tsi tē ña tuví ka díkō ñiñi san ne, ña kúvi ntúvá'a ka. Nā vādá ka mí kaidiá'vi i. Kate ó ne, kaka nuu ña'a san.

14 'Vata ntáa ñū'u ntáa nto ñūxiví a. Tē uun ñūú tuví díki uku kán ne, ña kúvi kutūvi xu'u.

15 Ntē ña kañíi ña'a san kantílin vata koo é xnuu xu'ū ña má kidi. Tsí xkaa iko dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kaniñ má vi'i kán.

16 Vata ntáa ñū'u é kaxi'í nuu ntáa nto da ntáde ntō é vā'a. Kuan kōo vii nto é vā'á vata koo é na kīnī ña'a ne, na kā'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

Dá kanakuā'a Jesuu ñá'a san iñá lei

17 'Ñá ku dē kuení nto te vé'xí ú é nakuítá u lei Muísee san ni tū'un é kā'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā. Nā te vēxnákuítá u lei san, tsí vé'xí ú é na kūntaa é kākā'an lei san.

18 Tsí nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí da nté ntí'i e dukún kán, da nté ntí'i ñūxiví sa ne, ñá kunāa nté uun letra, nté uun puntu lei san da nté kūntaa ntí'i.

19 Xoó ña'a, ña é ña káde kuenta lei san, kuān te díi ka lú'ntī né, kuān ó kanakuā'a ña tuku ña'a é kuān koo vii ña dí ne, ña tē neé nuu á'vi ña mí kadē kú've Xuva kō. Ntá tsi xoó ña'a, ña é káde ntaá lei san ne, kuān ó kanakuā'a ña ña'a san é kuān koo vii ña dí ne, dōo ka'nu ña'a ña mí kadē kú've Xuva kō.

20 Kākā'án u ni ntō: ñá kī'in nto mí tuví Xuva ko tē ña díi díi ka vá'a koo vii nto é kā'an Xúva ko vatā ó ntáde ña fariseú san ni mastrú lei san.

Dá kakā'an Jesuu nté koo vii o dá kākudiin o (Lc. 12:57-59)

21 'Ini nto tsí kākā'an ñátā san kídaā: "Ñá ka'nī ntó ña'a, tsí xoo é ka'ní i ña'a ne, ní'i ña e dóo nto'o ña", ka'an ña.

22 Ntá tsi xu'ú kākā'án u ni ntō né, tē xoó kudiin í ni tā'an i ne, ní'i ña é ntō'o ña. Xoo é kākā'an i é kīni kaa iña ta'an i ne, kué'e ña tsiñu i é ntō'o ña. Xoo é kākā'an i tsí tuntu tá'an i ne, kī'in ña dô'vi kan.

23 'Tē kixtúvī ntó doméni nta'a Xúva kō nú nāa ñá kán ne, kidáa naka'an ntō é iō nuu i é kā'an ntée ta'an nto ne,

24 xtuví mii ntó doméní san nú nāa san ne, kue'en nto mí tuví ta'an nto. Di'na ntuvá'a nto ni tā'an nto ne, kidáa kué'é nto doméni nta'a Xúva kō.

25 'Tē kī'in ní'i ta'an nto nto nta'a ña tsiñu i ne, ntuvá'a nto ni ña itsi kán, vata koo é ña tsi'i kuétsi ña nto nta'a ña tsiñu i san. Tsí ñiñi ña ne, ká'an ña nī mau kui nuu ne, xnuu kutu ña ntō.

26 Tsí nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ña ntíi nto dá nte ntá'vi ntí'i nto diu'un é katávi nto.

Dá kakā'an Jesuu dá kaito o tuku ñadī'i

27 'É ini nto tsí kākā'án lei Muísee: "Ñá ku kukídi ní'i nto ñadī'i é ña te ñadī'i míi ntō", ka'an.

28 Ntá tsi xu'ú kākā'án u ni ntō: Tē xoó ña'a ntio ña é vii ña é kini kaa ni ñadī'i dá kaito ña ña ne, vata te kidi ní'i ña ña, tsí edé kuení ña é vii ña é kīni kaa san ni ña.

29 Te ntũxnũu kuā'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, tavá nto, dá nakuitā nto. Dií kaa vá'ā ó te kũnaá ntuxnũú nto é kī'in ntó kanī kũñu ntó dô'vi kan.

30 Te ntā'a kua'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, ka'nté nto, dá nakuitā nto. Dií ka vá'ā o é kũnaá nta'a nto é kī'in ntó kanī kũñu ntó dô'vi kan.

Nté o kaka'an Jéssu é natsoo mii ta'an ō

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

31 Kuān ó kaka'an ña intóo kidaā di: “Xoó ñatī é naxtuvī mii ña ñadi'í ña ne, da mií é nakatsin ña tutú ña”, ka'an ña.

32 Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntó: Tē xoó ñatī xtuvī mii ña ñadi'í ña ne, tē ña ni ide ñadi'í san é kini kaa ni tuku ñatī ne, kaxé'e ñatī san itsi é vii ñadi'í ña é kīni kaa. Tē xoó ña'a natánta'a ni'í ña ñadi'í san ne, kade ña é kini kaa ni ña di.

Dá kakā'an Jéssu é ña natekú o Xuva kō

33 É tēkú nto di dá kakā'an ñátā san: “Tē xe'é nto xu'u nto ni Xuva kō né, da mií é káda ntaa nto”, ka'an ña.

34 Ntá tsi kaka'án u ni ntó, ñá ku dotó tsí kakuni'i nto da neé ka nuu i. Ná ku dotó tsí kakuni'i ntó e dukún kán, tsí ikan kadē kú've Xuva kō.

35 Ná ku dotó tsí kakuni'i nto ñūxiví sa, tsí ñuxiví sa nteku nti'i di'in Xuva kō. Ná ku dotó tsí kakuni'i nto ñūú Jerusaleen, tsí ikán ñuú Rei, ña e dóo ka'nu.

36 Ná ku dotó tsí kakuni'i nto dīki nto, tsí nté uun idi nto ña kuvi vii nto é ntukuí'xín, o ntuntēe.

37 Dá ntáka'an ntó ne, da mii tsí é ká'an nto tsí kuvi ne, o ña kúvi. Tē nteku é ká'an ntó ne, kade nto é kanañē'e tó'ō e ña vá'ā san nto é vii nto.

Dá kanañē'e Jéssu kō dá ñū'u ini ta'an kō

(Lc. 6:29-30)

38 É tēkú nto tsí kaka'án lei Muísee: “Tē xoó tavā i ntuxnũú ntó ne, tavá nto ntuxnũú ña di. Tē xoó tavā i nú'u ntó ne, tavá nto nú'u ña di”, ka'an.

39 Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntó tsí ña náa ntó nī ña kini ntáa san. Te kué'é nuu ña vinuu ntó ne, kué'é nto é na kué'é nuu ña é uun sán di.

40 Tē xoó kaki'ni nteé í nto é kuétsi e kué'e nto ña du'nu ntó ne, kué'e nto ña kutuun ntó di.

41 Tē kade ña'a é kuétsi kuido nto iña ñá uun sīn né, ikā ká kue'en ni'i nto iña ña.

42 Te da xōó ka ña'a kaikan ñá nto ne, kué'e ntó nee iña é kaikan ña. Ná ku dēvini nto tē xoó ña'a ncho naki'i nteé ña iña nto.

Kuinima ntó ña kadē xení ni ntó
(Lc. 6:27-28, 32-36)

43 É tēkú nto tsí kaka'an ñá'a: “Kuinima ntó ta'an nto, ne, ña ku kuinima ntó ña kadē xení ni ntó”, ka'an ña.

44 Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntó e kuinima ntó ña kadē xení ni ntó. Ka'an ntá'vi ntó iña ña é kainúu nti'u nto.

45 Kidáa ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán. Tsí kata'xi Xuva kō é dadī tsi kaxi'í nuu ngantií san mí ntoo ña'a, ña é vā'á, nī mí ntoo ña'a, ña é kīni ntáa san, ne, kataxnũu ña é dadī tsi o kakīn daví san mí ntoo ña'a, ña é vā'á, nī mí ntoo ña'a, ña é kīni ntáa san di.

46 Te da mii tsí kuinima ntó ña'a, ña é kakuinima í nto ne, ¿mí'i ntu nī'i nto é vā'á nta'a Xuva kō? Kuān ó de ña ntaído diu'ún san di.

47 Te da mii tsí tā'an ntó ka'an ntó ni ña ntiusí ne, ¿neé ntu é ká'an nto e dóo vá'ā ó kade nto? ¿Ñā ntu te kuán o de ña'ā, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō di?

48 Divi ntó ne, vii nto é vā'á ni ūn ntí ntí ña'a, vatā ó de Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

6

Dá kanañē'e Jéssu núu í é vā'a

1 Dá kade nto nuu i é vā'á ne, ña kú de nto nūu ña'a da ti é ká'an ñá tsi dóo va'á ña'a nto. Tsi kidáa ne, ña tá'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, doméni é káduku ntée nto.

2 Dukuān ne, dá kaxntii nto ña ntā'ví san ne, ñá ku ka'án ntó ni ūn ntí ntí ña'a vatā ó de ña'a é rki xaa ña ntéku e ntáka'an ñá ni ña'a má ūkún kán, mé'ñu itsi kán di. Kuān ó de ña vata koo é ká'an ñá'a san tsí dóo va'á ña'a ña. Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntó, tsí e dívi tsi tsikan doméni é nī'i ña.

³ Ntá tsi dá kaxntii nto ña ntâ'ví san ne, nté ña vá'a tiin ni'i ntó ña ku ntáa nto ni ñā.

⁴ Xntii xu'ū ntó ña. Tsí ini Xúva kō neé ntáde xu'ū ntó ne, ñi'vi ña ta'xi ña doméni é káduku ntéé nto.

Dā nañé'e Jéssuu nté koo ka'an ntâ'ví
ō
(Lc. 11:2-4)

⁵ 'Dā ntáka'an ntâ'ví nto ne, ñá ku ka'an ntó vatā ó de ña ntaéni nta'ví san. Tsi dóo ntio ña é kuntitsi ña ka'an ntâ'ví ña má ūkún kán, mé'ñu itsi kán dí, vata koo é kīnī ña'a san ña. Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntó tsi e ñi'vi tsi tsikan doméni é nī'i ña.

⁶ Ntá tsi dá kakā'an ntâ'ví nto ne, kukunūu nto mí xoxó ña'a ne, nakadī ntó xi'í nto. Kidáa ne, diin diin tsi ká'an ntâ'ví nto ni Xuva kō. Xuva kō ne, ini ña neé é diin diin tsi kade ntó ne, tá'xi ña é vā'á iña nto.

⁷ 'Dá kakā'an ntâ'ví nto ne, ñá ku dotō tsi ka'an ntó vatā ó ntáde ña'a, ña é ñá ini Xúva kō. Tsí tē dóo ki'in ito ká'an ña é ñi'vi ñi'vi tsi ne, kuétsi é tekú Xuva ko ñā, kuini ña.

⁸ Ñá ku kuān xkoó de nto, tsí Xuva kō ne, ini ña nee ntí'i ntí'i kantio nto di'na dá kákan ntó nta'a ña.

⁹ Du'va koo ka'an ntâ'ví nto: Xuvā nti é tuví nto e dukún kán, na nakuiko ñu'ū ntí ñi'vi nto.

¹⁰ Kixkada kú'vē ntó iñá nti. Vií nto é ntio nto ñuxiví a, vatā tsi ó de nto e dukún kán.

¹¹ Tā'xi nto ita é ká'xi nti é vī'a é uten, vatā ó ntántio nti.

¹² Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsi ntí, vatā ó kade ka'nu iní nti ni ñā'a, ña e ntáde é kini kaa nī nti.

¹³ Ñá ku dá vá'a ntó é ntó'o ntí nta'a tó'o e ña vā'á san, ntá tsi xntii ntó nti é ña vií nti é kīni kaa é ntio i é vī'í nti.

Tsí ñi'vi ntó é kadē kú'vē nto; ñi'vi ntó e dóo iō nto é vii ntó ne, ñi'vi ntó e dóo ka'nu nto ntii ña'nu ntūvi.

Kuan tsi koo na kōo.
Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō.

¹⁴ 'Tsí te káda ka'nu iní nto ni ñā'a dá ntáde ña é kini kaa ni ntó né, kada ka'nu iní Xuva ko ni ntó di.

¹⁵ Ntá tsi tē ña kada ka'nú ini nto ni ñā'a dá ntáde ña é kini kaa ni ntó ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ntó di.

Dá kakā'an Jéssuu nté koo kuntuo
ixu ō

¹⁶ 'Dá ntaíntoo ixu ntó ne, ñá kú xkuntóo nta'xa ntó vatā ó de ña ntaéni nta'ví san. Ntánakoto nta'xa ña vata koo é kūtuni ñá'a tsí ña ntaé'xi ña. Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntó tsi e ñi'vi tsi tsikan doméni é nī'i ña.

¹⁷ Ntá tsi dá ntóo ixu ntó né, nekīn ntó diki ntó ne, kiti nto di,

¹⁸ vata koo é ña kūtuni ñá'a san é ña ntaé'xi nto. Tsí Xuva kō ne, ini ñá nee é diin diin tsi ntáde ntó ne, ni'i nto é vā'á nta'a ña.

Dokuika iña ko é tuví e dukún kán
(Lc. 12:33-34)

¹⁹ 'Ñá ku nātee kuitin nto é vā'á iña nto ñuxiví a, tsí i'a ne, kaduku ti ne, ō kakudu'xe káa nto ne, ō te'ú ne, ō ki'in du'u.

²⁰ Ntá tsi natee kuitin nto é vā'á iña nto e dukún kán. Tsí ikān ne, ña túvi kiti é duku ti iña nto, nté ña té'u, nté xoxó ña du'u é ki'i du'u ña iña nto.

²¹ Tsí dā mí'i ká ñu'u vā'a é vā'á iña ntó ne, ikān tuví nima ntó di.

Ñú'ū é káxi'í nuu kúñu kō
(Lc. 11:34-36)

²² 'Ntuxnúu kō ne, vata kaa ñu'u é káxi'í nuu kúñu ko káa. Te vā'á ntuxnúu nto ne, kanī kúñu nto káxi'í nuu.

²³ Ntá tsi tē ña vā'a ntuxnúu nto ne, kanī kúñu nto ñinēe. Te ñū'ú san kuneé ne, kuneé kue'en. Ñinēe kue'en kúñu ntó.

Xuva kō né, ō diu'ún san
(Lc. 16:13)

²⁴ 'Ñá kúvi kada tsiñu o ni ūvi ña'a tó'o kō é uun kaa tsi. Tsí te ntio ko ñá uun ña ne, ñá uun sán ne, ñá ntio ko ña. Tsí uun ña'a ña ne, kuiko ñu'u o ñā; ñá uun sán ne, ñá kuiko ñu'u o ñā. Dukuān ne, ña kúvi kada tsiñu ō é nī kué'en ini ko iña Xuva kó te dadī tsi kadā kuení ko nté koo kukuika ō.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña
(Lc. 12:22-31)

²⁵ 'Dukuān ne, kaka'an u ni ntó: Ñá ku dē kuení nto ntuvi iña nto, mí'i kī'xi é kō'o é ká'xi nto, mí'i kī'xi doo é kunūu nto. ¿Ñā ntu te dií dií ka nuu á'vi ntuyi iña nto é vata kaa e é ká'xi nto? ¿Ñā ntu te dií dií ka nuu á'vi kúñu ntó é doo san é kunūu nto?

²⁶ Koto nto láa, kiti ntaíko e dukún kán. Ná tē ntaítu ti, ntē ña te ntáta'vi ti. Ña túvi xáka ti mí ñu'u vá'a é ká'xi ti. Ntá tsi kaxé'e Xuva kō, ñá tuví e dukún kán, e ntaé'xi ti. ¿Vá dií ka ntu nuu á'vi a láa san é divi ntō?

²⁷ ¿Vá kūvi vií ntu nto é kuē'nuu ká nto te dāva métru, kuān te dóo kutsu'un ntō?

²⁸ ¿Nté kui kuān nte ntádē kuení nto nēe é kunūu nto? Koto nto itá laa san nté o ntaé'nu má kū'u kan. Ntē ña ntáde tsiñu, ntē ña ntákani.

²⁹ Ntá tsi nté rei Salamuun ña ni xío doo ña e dóo va'á vata kaa laa sán, kuān te dóo kuika ña.

³⁰ Tē xe'é Xuva kō é kuān nte vá'a ito laa san é kántito vevíi ne, utén koko me'ñú ñu'u kán ne, ¿ñā ntu te dií dií ka ta'xi ña é kunūu nto, nto'o é ña ini kuintí'xe nti'xe nto?

³¹ Dukuān ne, ñá ku kutsu'un ntō, ñá ku ka'án nto: “¿Mí'i ntu kī'xi é ko'o o, é ká'xi o? ¿Mí'i ntu kī'xi é kunuu kutávi o?” Ná ku kuān xkoó ka'an nto.

³² Tsi ña'a, ña e ñá ini Xúva kō ne, ntánantuku ña un ntíi ntíi nuu i sá'a. Ntá tsi ini Xúva kō, ña tuví e dukún kán, tsí ntátaan núu nto un ntíi ntíi nuu i sá'a.

³³ Ntá tsi di'na ntukū nuu iní nto é nantuku ntō é kadē kú've Xuva kō ne, vií nto é vā'a é ntio ña. Kidáa ne, ta'xi ña un ntíi ntíi nuu i é ntátaan núu nto.

³⁴ Dukuān ne, ñá ku nti'i iní nto nté koo vií nto uten, tsí utén ne, ío ka ntuvi é nti'i iní nto. Tsi utén utén ne, xée mií é nti'i iní nto nēe é vií nto.

7

*Ña ka'an ntée o tuku ña'a
(Lc. 6:37-38, 41-42)*

¹ Ná ku ká'an ntée nto tuku ña'a, vata koo é ña ka'an ntée ña nto di.

² Tsi vata tsi ó kaka'an ntée nto tuku ña'a ne, kuan kōo ka'an ntée ña nto di. Vatā ó kakii kú've ntó ne, kuan koo kuntékú kú've ntó di.

³ ¿Nté kui kaiton ntun utsi xákā é nuu ntuxnúu ta'an o ne, ñá kaiton ntu'u é nuu ntuxnúu o?

⁴ Te ká'an ni tá'an o: “Tá'xin ntuxnúu o, na nātavá u utsi xákā é nūu san”, koo ka'an, ntá tsi ¿mí'i ntu kúvi kinin é natāvan, tsí ntu'u san núu ntuxnúu o?

⁵ Divīn é kaeni nta'vín, di'na natāván ntu'u é nūu ntuxnúu o ne, kidáa kúvi kinin é natāván utsi xákā san é nuu ntuxnúu ta'an o.

⁶ Ná ku kuē'é nto tīnā sán nuu i e kúviko san. Tē ña'á ne, tīn ti nto. Ntē ña ku xé'e nto kutsín san xo'o kiti e á'vi san, tsí kaka nuu ti. Kidáa né, ntuku kui'i tí nto.

*Kakan nto, nantuku ntō né,
nake'xen ntō xi'i*

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Kákan nto nta'a Xuva kō ne, ní'i ntō. Nantuku ntō né, nani'i nto. Nake'xen ntō xi'í ne, nakaán ña é kī'ví nto.

⁸ Da xōo ka ña'a é kakan ña ne, ní'i ña. Da xōo ka ña'a é nantuku ña ne, ní'i ña. Da xōo ka ña'a é nake'xen ña xi'í san ne, nakaan.

⁹ ¿Vá iō ntú nto, te kaikán i'xá nto tañú'u ne, vá xūu ntu kué'e nto i?

¹⁰ O te kákán tsákā ne, ¿vá kōo ntu kué'e nto i?

¹¹ Ntō'o é kīni kaa nima ntó ne, kaxé'e nto é vā'á i'xá nto. ¿Ñā ntu te dií dií ka ta'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, é vā'á, tē xoó kakan í ña?

¹² Da nēe ka nuu i é ntio nto é vií ña'a ni ntō né, kuan kōo vií nto ni ñā di. Tsi sá'a kakā'an lei Muísee, ni ña ntáka'án naa Xuva ko kídaa.

Xi'i é ña ni'i

(Lc. 13:24)

¹³ Kúkí'vi nto xi'i é ña ni'í san. Tsi dóo ní'í xi'i é kañe'e dô'vi kan. Ná tē nee ntii tū'un é kī'in o itsi tsíkan ne, ñá te da dii ña'a ntáñe'e ña ikān.

¹⁴ Ntá tsi ña te ní'í xi'i mí kuíta ntí'xin o é ní'í ko ntuví va'á iña ko. Dōo ntii tū'un é kī'in o itsi sá'á ne, ñá títín ña'a ntánaní'i ña.

*Kutuni kó te vā'á utun san te kii kiti
i*

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Kuenta tsí vií nto ña e ntáka'án naa Xuva ko, ña é ña te nuu é ntaā i ntáka'an. Ntio ña é kadā kuení nto é vata ntáa le'ntu ntáa ña, ntá tsi nima ñá ne, vata ntáa tina kú'u ntáa.

¹⁶ Kutuni ntó nee ñá'a nti'xe ña tē ini nto nté o de ña. ¿Vá ntákii ntu tinti'o xo'o iñū? ¿Vá ntákii ntu kiti ígu tun veñuu?

¹⁷ Te vā'á utun sán ne, vá'a kiti i. Tē ña vá'a utun sán ne, ñá vā'á kiti i di.

18 Te vā'á utun sán ne, ña kíi kiti é ña vā'á. Tē ña vā'a utun sán ne, ña kíi kiti é vā'a.

19 Da neé ka utun é ña kakíi kiti va'á ne, nakíin ō né, ka'mi ō.

20 Dukuān ne, kutuni ko nté kaa utun san te kíi kiti i.

Ñá te un nti'i ñā'a é kūvi kí'vi ña mí kade kú've Xuva kō
(Lc. 13:25-27)

21 'Kuān te dóo titín ña'a ntáka'an ña e Tó'o ñā ko, ntá tsi ña te un nti'i ña xēe ñá nta'a Uya kō. Da mii tsí ña e dé ntaa é kaka'an Úvā ko, ñá tuví e dukún kán, é xēe ña.

22 Ntuvia tsikán ne, ñá te da dīi ña'a ká'an ñá ní ko: "Tō'ó nti, nti'í ne, ká'ān ntí kuenta iña ntó ne, nakúnū ntí é ña vā'a kuēnta iña nto. Nuui é dóo na'nu é idé nti kuenta iña ntó dī", koo ka'an ña.

23 Kidáā ne, ká'ān ú ni ñā: "Xu'ú ne, ñá íni u nto. ¡Koo xio nto, tsí ña vā'á ō ní ide nto!", koo ka'án u ni ñā.

Uvi núu i ētí vi'i
(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

24 'Dá xōó ka ña'a é kátekú i é kaka'án u, te káda ntaa ña tú'ūn é kaka'án u ne, vata kaa ña e dóo kí'in iní í kaa ña, ña é xntítsí vi'i i nú xuú san.

25 Dá kīn davi nu'ú san ne, ē'nu ntute san. Un vā'a tsí ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú vi'i ña kán, ntá tsí ña ní kán vi'í san, tsí ntitsi kutu nú xuú san.

26 Dá xōó ka ña'a, ña é kátekú i é kaka'án u ne, ntá tsí ña káde ntaa ña tú'ūn kó ne, vata ntáa ña tuntu ntáa ña, ña é xntítsí vi'i i nú ñuti.

27 Dá kīn davi nu'ú san ne, ē'nu ntute. Un vā'a tsí ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú vi'í ña kán ne, uun ito tsí kīn. Kūnaá kue'en vi'í ña —ka'an Jesús.

28 Dá kúvi ka'an Jesús sá'ā ne, koó dā kúdu'va ña'a san é kuan ō nakua'a ña ña,

29 tsí nakua'a ña ña vatā ó kanakuā'a ña'a, ña e dóo kí'in iní i. Ñá te ní nakua'a ña ña vatā ó de mastrú lei san.

8

Dā ntavá'a Jesuu ñá kanakó'xo kúñu í
(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

1 Dá kūntíi Jesuu xúku san ne, ñá te da dīi ña'a intíkin ñá ña.

2 Xēe ūun ña'a, ña kanakó'xo kúñu í, mí tuví ña ne, ínchiti ña nūu ñá, kaka'an ña:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kuvi ntavá'a nto ko —ka'an ña.

3 Nákāa Jesuu nta'a ñá ne, tīin nta'a ña ñā ne, dá kakā'an ña:

—Ntio ko. ¡Ntuvá'an! —ka'an ña.

Ura tsí i ntuvá'a ña ne, ntí'í kui'í san.

4 Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuenta tsí viin. Ñá ku ká'an ní ña'a nté o kuvi o, ntá tsi kuē'en mí tuví dutú san, nañē'en ña kúñu ō. Da kidáa kuē'en doméni iña Xuva ko é kaka'an lei Muísee, vata koo é kūtuni ñá'a san tsi é ntuvá'an —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñá kade tsiñu iña tó'ō sntadun
(Lc. 7:1-10)

5 Dā xee ñá ñuú Capernaú ne, xēe tó'ō é uun sientu sntadún san mí tuví ña ne,

6 kaka'an ñá ní ñā:

—Tō'ó, tuví ña kade tsiñu iñá ko nú vi'í kó kán ne, nautun ña. Ñá tē nté kaa kanto'o ña —ka'an ña.

7 Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Kí'in u, dá ntavá'ā ú ña —ka'an ña.

8 Ntá tsi kaka'an tó'ō sntadún san ní ñā:

—Tō'ó, ñá tē neé nuu á'vī u é kí'in nto nú vi'í kó kán. Te da mii tsí é ka'an ntó ne, ntuvá'a ña.

9 Xu'ú ne, ío ña kade kú've iña kó ne, kade ú tó'ō sntadún san dī. Te ká'án u ní ūun ña'a é na kí'in ñá ne, kí'in ntí'xe ña. Te ká'án u ní tūku ña'a é kí'xi ña ne, kí'xi ntí'xe ña. Te ká'án u ní ña kade tsiñu iñá ko é vii ñá tsiñu tsikán ne, kada ntaa ña —ka'an ña.

10 Da kúdu'va Jesús da téku ña é kaka'an tó'ō sntadún san ne, kaka'an ñá ní ña ntántikin ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ní ntó. Vata kīn u uun ña'a, ña e dóo kakuintí'xe i, nté ña ñuú Israee.

11 Ne, ka'án u ní ntó tsí títín ña'a kí'xi ña da mí'í ká ñuú ñuxiví san é kuntoo ña, ka'xí dadíi ña ní ñata ika

ko Ābraan ni Ísaa ni Jácoo nú mēsa mí kadē kù've Xuva kō.

¹² Ntá tsi ña'a, ñá kuini i é duku ntée ña kuntōo ña mí kadē kù've Xuva kō ne, nakuítá nuu Xuva ko ña mí dii ka ikā, mí dóo nee. Ikān e kueku ña ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ñā —ka'an ña.

¹³ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni tó'ō sntadún san:

—Kunú'un. Kuan koo na kúví vata tsí o kuínti'xe o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a ña kade tsiñu iña ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntí Pedru

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Dá kúkí'vi ña má ví'í Pedru kán ne, iní Jesuu é tuví ntaa ñuntí Pedru san e dóo kaxé'e ña ka'ni.

¹⁵ Kidáa né, tññ nta'a Jéssuu ntá'a ña ne, ura dú'va tsi i ntikó ña ka'ni sán ne, dā nakuntítsi ña, de vá'a ña é ká'xi ña.

Ñá te da dñi ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Dā kuáa va'á ne, xée ñā'a san mí tuví Jesuu. Dōó titín ñā'a ntánteka ña ña é ñū'u é ña vá'ā nima i. Jesuú ne, uun tsi tú'un ñā nakuíta ña é ña vá'ā san ne, ntāvá'a ña ña nchokuví san di.

¹⁷ Kuan ō kúví vata koo é kũntaa é kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaa: “Mii ñā é ntā'a ña kui'i ko ne, mii ñā ído ñā nuu i é ntánto'o kō”, ka'an ña.

Ña é ntio i kuntikín Jéssuu

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Dā íni Jesuu tsí ña te nté kaa ñā'a ntátavi núu ña ña ne, kaka'an ña tsí kí'in ña, kuita nti'xin ña uun xo diñi míní san.

¹⁹ Xée ūun mastrú leí san, ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Mastrú, kuntikín u nto dā mí'í ka mí kí'in nto —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Xtéé san ne, ío mâvi ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kiti ntaíko e dukún kán né, ío taka ti mí kañu'u vá'a ti di. Ntá tsi xu'ú é vèxkúví ú ñatíí ne, ña túví mí kutúví da'na dikí ko —ka'an ña.

²¹ Tuku ña ntini'i ñā né, kaka'an ñā ni ñā:

—Tō'ó nti, ta'xi nto é di'na kiku'xí u uvā kó ne, da kidáa kuntikín u nto —ka'an ña.

²² Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuntikín ko. Xtuvín miin ñā ntíxí san, na kú'xí ta'an ña ña ntíxí ni'i ñā —ka'an ña.

Dā téé kadin Jesuu tátsin ni ntúte míní san

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Kidáa ne, ñú'u ña tun ntōó san nī ña ntántikín ña.

²⁴ Un vá'a tsí ínu tatsín san kídaa, dā nté kúkí'vi ntute san iní tun ntōó san. Ntá tsi kakidi Jéssuu.

²⁵ Kué'en ña ntántikín ñā ne, nantóto ña ñā, ntáka'an ña:

—¡Nakakū ntó nti, Tó'ō nti, tsí doko sa tēni ō! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Nté kui ntaú'ví ntú nto? ¿Nté kui ña kue'e ntu ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Kidáa ne, nákuñtítsi ña, kaka'an ñā ni tátsin san ni ntúte sán ne, kúkadín.

²⁷ Koó dā kúdu'va ña ñu'u tun ntōó san, ntátsixe'e tā'an ña:

—¿Neé ntu ñā'a ña sā'a? Tsí un tsi nte tátsin san ni ntúte san kade ntaa é kaka'an ña —ka'an ña.

Ntuvia ñátí, ña ntoo ñuú Gadara, ñā ñu'u é ña vá'ā nima i

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Dā xee ñā uun xo diñi ntute san mí tuví ñuu é nani Gádará ne, úvi ñatíí ntíí ña nú ñaña kapūsantu kán ne, xée ètsin ña mí tuví Jesuu. Ñú'ū é ña vá'ā san nima ñā ntuví ñā ne, dōo diin ña. Ntaú'ví ñā'a san é kuíta ntí'xin ña mí ntoo ña.

²⁹ Ntáka'chu'u ntāa ñatíí san, ntáka'an ña:

—¿Ntē ntú koo víi nto nī ntí, I'xá Xuva kō? ¿Vèxnánto'o ntu nto ntí di'na dá xēe ntúví í é ntō'o nti? —ka'an ña.

³⁰ Da'a sán ne, ñu'u kutsin, ntaé'xi ti.

³¹ Ntaíkan é ña vá'ā san da xe'e nta'a Jéssuu:

—Te nakuitā ntó nti ne, ta'xí nto é kí'ví nti nima kútsín san —ka'an.

³² Kaka'an Jéssuu:

—Kué'en —ka'an ña.

Ne, ntíí é ña vá'ā san nima ñátíí san, kúkí'ví nima kútsín san. Un ntíí ntíí

kutsín san ínu tì, kue'en tí xi'nti kán, ne, náko'xó nuu tì kúñu tì nu mínì san. Ikān tēnì ntíí ntíí tì.

³³ Ínu ña ntáde kuenta kútsín san, kunú'u ñā ñuú ña kán ne, ka'an ntáa ñā ni ñā'a san un ntíí e kúvi, nté o kúvi ni ñā'a, ña é ñū'u é ña vā'ā san nima i.

³⁴ Un ntíí ntíí ña ñuú i sán ne, xée ñā mí tuví Jesuu. Dā íni ña ña ne, ntáka'an ñā'a san ni Jēsuu, na vii ñā da xe'e, na ntāka ña ñuú tsikan.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ñā xi'i dáva kúñu i

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Kidáa ne, ínūu Jesuu tún ntóo ne, itā ntí'xin ña mínì sán ne, náxee ña ñuú mii ña.

² Kidáa ne, xee ní'i ñā'a san uun ñā'a, ñā xi'i dáva kúñu i, ntekú ña chidō. Dā íni Jesuu tsi dóo ntákuinti'xe ña vexní'i ñā sán ne, kaka'an ñā nī ñā xi'i dáva kúñu i san:

—O dá', naxnuu ini o, tsí e dé ka'nu ini u ni o kuétsi o —ka'an ña.

³ Ntá tsi mastrú leí san ne, dē kuení mii ñā: “É kuān ó kaka'an ñā sā'á ne, dotō tsí kaka'an ña tú'ūn é da mii tsi Xuva ko kúvi ka'an ña”, dé kuení ña.

⁴ Ntá tsi ini Jēsuu neé ntádē kuení ña, ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo kīni o ntádē kuení ntu nto?

⁵ ¿Nee iñā é dií ka ña ntii tu'un é kā'án u, te kuinī ntó, o é kā'án u: “Kada ntaa ka'nu ini u kuétsi o”, o é kā'án u: “Nakuntísin ne, kakan ve”?

⁶ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí kuvi vii u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi, é kāda ka'nu ini u kuétsi ntō ñuxiví a —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñā nī ñā xi'i dáva kúñu i san:

—¿Nakuntísin ne, naki'in chido o né, kúnú'un nú vi'i o kán! —ka'an ña.

⁷ Kidáa ne, nákuñtísi ña, kunú'u ña nú vi'i ñā.

⁸ Dā íni ñā'a san sá'ā né, dōo u'ví ña. Ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō é xē'é ña é kúvi vii ñā'a san vatā o dé Jēsuu.

Dā kána Jesuu Máteu

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Dā ntáka Jesuu íkán ne, kué'en ká ña. Íni ña uun ñatíi, ñā nani Máteu. Tuví ña mí kaido ña diu'un xóo san iñā ñā ñuú Roma. Kaka'an ñā ni ñā:

—Kuntíkin ko —ka'an ña.

Nákuñtísi Mateú san ne, kué'en ña kūtíkin ñā ña.

¹⁰ Uun ito ne, dá tuví Jesuu má vi'i kán ne, ñā te da dīi ña ntaído diu'un xóo san xee ña, ni tuku ñā'a, ña kini ntáa di. Dadíi tsi intóo ña nú mēsa ni Jēsuu ni ña ntántíkin ña.

¹¹ Dā íni ña fariseú san ne, tsixe'e ñā ña ntántíkin Jēsuu:

—¿Nté kui nta'é'xi dadíi ntú mastru ntó san nī ña ntaído diu'un xóo san ni ña iō kuetsí i san? —ka'an ña.

¹² Dā téku Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Ñā é vā'á o ni i ne, ña ntántio ña medíkū; mii tsí ña ntánchokuví san.

¹³ Kue'en ntó ne, nakuā'a nto tú'ūn sa'a, vata koo é kūtuni nto nee iñā ncho ka'an sá'ā: “Ñā tē doméni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'ví ini nto ta'an nto.” Kuan o ka'an Xúva kō. Tsí xu'ú ne, ñā te ñā'a é vā'a véxnantuku ú, tsí ñā'a é iō kuetsí i —ka'an ña.

Dā tsixe'e ña Jēsuu nté koo vii ña da ntaíntóo ixu ñā

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Kidáa ne, xēe ña ntántíkin Juaán san mí tuví Jesuú ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui ntí'í nī ña fariseú san ne, ntaíntóo ixū ntí, ntá tsi ña ntántíkin ntó ne, ña ntáde ña? —ka'an ña.

¹⁵ Nantíko kōó Jēsuu, kaká'an ñā ni ñā:

—¿Vá kuntoo nta'xa ntu ña kaxee viko mí tánta'a ñā'a dá tuví dukuan ña tánta'a san ni ñā? Tsi xēe ūra i é ntāka ña tánta'a san mí ntōo ña ne, kidáa né, kuntoo ixu ñā.

¹⁶ Te nāteé nuu o doo tsudé ne, ñā nāxntéé nuu o doo é vāta natíxī du'nu áta kō mí ntátsin, tsí ntatsin xtuku te natíxī doo xēe sán ne, dií dií ka kukue'e ntatsin.

¹⁷ Ntē ña tsu'un o ntute tánti'o xee ini tsá'a atā e kúvi ñāi, tsí ntatsin ñāi sán ne, katí ntí'i ntute tì. Nté ñāi san ña kaidiá'vi ká i di. Tsí tsu'un o ntute tánti'o xee ini tsá'a ñāi xēe, vata koo é xntii ntuvi nuu i —ka'an ña.

Íñā diókō Jairu ni ñádī'í, ña tñn nta'a dōo Jesuu

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Da ñii kaka'an Jesuu ni ñá ne, xée ūun ña'a ña tsiñu i, inchí'ti ña nūu Jesuú ne, kaka'an ña:

—Dā ve xí'i a diókō ko. Ntá tsi te kí'xi nto ne, te tñn nta'a nto i né, ntoto —ka'an ña.

¹⁹ Nákuntí'sí Jesuú ne, kué'en ñā kántikin ñá ña, ni ūn ntí'í ntí'í ña ntántikin ñá dī.

²⁰ Kidáā ne, vé'xi uun ñadī'í ata Jesuu. Ñadī'í san ne, é ūxuvi kuía é kaeti ñiñi ña. Xée etsin ña ata Jesuú ne, tñn nta'a ña ntēte doo ña.

²¹ Tsi dé kuení ña: “Te da mii tsi dū'nu ña tñn ntá'a ú ne, ntuvá'a u”, kuini ña.

²² Xkokōto Jesuu áta ñā ne, íni ña ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—Ó dá', naxnuu ini o, tsi é ntuvá'an, tsi kuínti'xe o ko —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a ña.

²³ Dā xee Jesuu nú vi'i ña tsiñu i sán ne, ini ña ña ntánakueku san; tēkú ña é kō da ntákachu'u ntáa ña'a san ntaéku ña ne,

²⁴ kaka'an ñá ni ñā:

—Koo xio nto. Ná te ni xí'í tun; kūdii kakidí tun —ka'an ña.

Da xkuntée ña'a san Jesuu.

²⁵ Ntá tsi dā kíñu'u ña ña'a san kí'i kán ne, kúkí'ví ña má vi'i kán ne, írkāa ña nta'a tún ne, nákuntí'sí tun.

²⁶ Kidáā né, kūtuní un ntí'í ntí'í ña ñuú i é ntoo etsin nté o kúvi.

Dā ntavá'a Jesuu uvi ñá'a, ña kuāa

²⁷ Dā ntáka Jesuu íkán ne, uvi ñá'a, ña kuāá, kuntikin ñá ña, ntákana ña ña:

—¡Ntūnta'ví ini nto ntí, I'xá ika Dāvii! —ka'an ña.

²⁸ Dā ita ntí'xin Jesuú san má vi'i kán ne, xée etsin ña kuāá san mí tuví ña. Kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto e kuvi víi u sá'ā? —ka'an ña.

—Ntákuinti'xe ntí nto, Tó'ō ntí —ka'an ña.

²⁹ Kidáā ne, tñn nta'a ña ntuxnūu ñá, kaka'an ña:

—Na kúví vata tsí ó ntákuinti'xe nto —ka'an ña.

³⁰ Kidáā né, nāxi'i ntuxnúu ña. Dōo kaka'an Jesuu ni ña:

—Kuenta tsí víi nto vata koo é ña kutúni ñá'a san —ka'an ña.

³¹ Ntá tsi ura tsí i dá kunú'u ña ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ñá ni ūn ntí'í ntí'í ña ñuú tsikan nté o dé Jesuu ni ña.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña ñi'í

³² Dā ve tsi ntáka Jesuu ni ña ntántikin ñá ne, xee ní'i ña'a san uun ña ñi'í, ña nuu é ña vá'ā nima i.

³³ Dā nakuíta Jesuu é ña vá'ā san ne, nāka'an ñá ñi'í san. Koó dā kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¡Nté uun ito vata kíni o é kuan koo kúvi ñuú Israee! —ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi ña fariseú san ne, ntáka'an ña:

—Kūdii tó'ō e ña vá'ā san kaxe'e é kúvi víi ña sá'á nakuitā ñá é ña vá'ā san —ka'an ñá iña Jesuu.

Dā ntūnta'ví ini Jesuu ñá'a san

³⁵ Íka Jesuu un ntí'í ntí'í ñuú kuetsi ni ūn ntí'í ntí'í ñuú na'nu, kanakuā'a ña má vi'i mí ntánataká nuu ña Israee san, kaka'an ntódo ña tú'ūn é vā'ā san iña mí kadē kú've Xuva kō. Kantavá'a ña da nēe ka nuu i kuí'i e ntákuví ña'a san.

³⁶ Dā íni ña é ña te da díi ña'á san ne, ntūnta'ví ini ña ña tsi dóo ntánto'ō ña é xoxo káde i ña kuenta. Vata ntáa le'ntu é xoxo páxtu ti ntáa ña.

³⁷ Jesuú ne, kaka'an ñá nī ña ntántikin ña:

—Dóo iō ñá'a é vāta tekú ña tú'un Xuva kō, ntá tsi ña titín ña'a ña ntáka'an ntódo san. Vata ntáa matu e dóo kuāan ne, xoxo kue'e ñá'a é ta'ví ñā.

³⁸ Dukuān ne, kákan ntō Tó'o ítú san na taxnūu ña ña'a, ña ntáde tsiñu, e kitá'ví ña ítú san —ka'an ña.

10

Dā náxaxnuu Jesuu úxuví pustru ña (Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Kāna Jesuu úxuví ñá'a, ña é víi pustru ñá ne, xé'e ñā é kuvi nakuitā ña é ña vá'ā san, é kúvi ntavá'a ña ña'a san un ntí'í ntí'í nuu i é ntákuví ña.

² Du'va naní pustru, ña é uxuví san: ña é kuvi ūun ne, Simuun ña (Pedru nani ñá dī), ni enī ñá, Andree; ni Sántiaú, ni enī ñá, Juaan, ntuví í'xá Zebedeu;

³ Felipe, ni Bártulu, ni Tūmaá, ni Māteu, ñá kaido diu'un xôo; ni Sāntiau, i'xá Alfeú, ni Tādeú,

⁴ ni Sīmuun, ñá kaduku ntée ña uve ta'an Zelote, ni Júda Iscāriote, ña é dīko Jésuu.

Taxnūu Jesuú pustru ña é na kika'an ntódo ña

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Taxnūu Jesuu ña é uxuvi ñá'a san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá ku ñe'e nto mi ña ntákuinti'xe ña Xuva kō; nté ña ku ñe'é nto mí ntoo ña Samariá san dī.

⁶ Ntá tsi kue'en nto mí ntoo ña Israee, ña é vāta ntāa a le'ntu é kunaa ntāa ña.

⁷ Da ñā ntaíka nto ne, ká'an ntódo nto tsí é xee étsin ntuvi dá kani ntu'u Xuva ko kadā kú'vē ña.

⁸ Ntavá'a nto ña nchokuvi; nantōto nto ña xi'i; ntavá'a nto ña é ntee kui'i é kánakó'xó kúñu ī; nakūnu nto é ña vá'ā san. Dómēni ní'i nto é kūvi víi nto sá'ā. Dukuān ne, ña kí'i nto xā'ví i nee é víi nto.

⁹ Ña kuído nto ōro, nté diu'un kui'xin, nté diu'un kuaan,

¹⁰ nté iñn nto é kū'un iña ntó itsi kán. Nté ña kuni'i nto uun na'a dú'nu nto, nté nti'xen nto é nādama nto, nté tatun ntō, tsí ña ntáde tsiñu ne, da mií é ní'i ña é ka'xī ña.

¹¹ 'Da nēé ka ñuú, tē lú'nti te kā'nu, mí xēe ntó ne, ntuku ntō xoó ña'a, ña é vā'á ne, kuntoo nto ni ña dā nté ntāka nto ñuú tsikan.

¹² Te kúk'vi ntō má vi'i kán ne, ká'an nto ni ñā Ntiusi.

¹³ Te vā'á nti'xe ña'a sán ne, ká'an nto, na kué'é Xuva kō é kūntoo vá'a ña. Tē ña vá'a ña'a ña ne, ñá kuntoo vá'a ña.

¹⁴ Tē ña ta'xi ña é kuntōo nto ne, o ña kuinti'xe ña é ntáka'an ntó ne, nakidi nto nti'xen nto xákā ñuú san te ntaka nto ikān.

¹⁵ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí dií ka vá'a kōo iña ñuú Sodoma ni ñuú Gomora é kōo iña ñuú tsikan ntuvi tē xe'é Xuva kō é ntō'o ña.

Nuu i é nto'o kō

¹⁶ 'jKoto nto! Kataxnūu ú nto é k'ín ntó vatā ó kañe'e a lé'ntu mé'ñū tina kū'ú san. Kantio e dóo ntíto víi nto vatā ó de koó san, ntá tsi víi nto vata kaa paloma, é ña te díin ti.

¹⁷ Kuenta tsí víi nto, tsí ña'a sán ne, ki'ín ní'i ña nto nūu ña tsiñu i sán ne, kani ña nto ntuku iní vi'i mi ntánataká nuu ña Israee san.

¹⁸ Ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu na'nu i san ni ntá'a rei san kuenta iñá ko vata koo é kā'an ntó kuenta iñá ko ni ña, ni ñā'a, ña e ñá ini Xúva kō.

¹⁹ Ntá tsi te ntāda ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku itsu'un ntō nee é kā'an nto. Tsí ta'xi Xuva kō nté koo ka'an ntó ura tsíkan.

²⁰ Ña te míi ntō é kā'an nto kídaā, tsi Espiritū Sántū san ta'xi ña tú'ūn é kā'an nto.

²¹ Ñatíi san ne, ntada ña kuenta éni ña nta'a ña'a e ka'ní ña ña ne, uva i'xá san ne, kuan kōo víi ña ni i'xá ñá dī; i'xá san ne, ki'i nchu'vi ñá uva ña ne, ka'ní ña ña.

²² Ñá ntō kue'en ña'a san nto kuenta iñá ko. Ntá tsi xoó ña'a kutíi ña dā nté nainu xtuku ú ne, nakáku ña.

²³ Dā ntádē xení ña ni nto ūun ñuú ne, kunu nto kue'en ntó tuku ñuu. Tsí nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō, ñá kuné'é nto xee nto un ntíi ntíi ñuu é ntoo ñuú Israee dí'na dá nainu xtúku ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi.

²⁴ 'Nté uun ña kanakuā'a san é dií ka ka'nu ña'a ña é mastru ñá ne, nté uun ña kade tsiñu san é dií ka ka'nu ña'a ña e tó'o ña.

²⁵ Vata ō kúvi mastrú san ne, kuan kōo kuvi ña ntántikin ñá dī. Vata ō kúvi tó'o ña ne, kuan kōo kuvi ña kade tsiñu iña ñá dī. Tē ntáka'an ñá'a tsí xu'ú e tó'o e ña vá'ā sán u ne, kuan tsí kōo ka'an ñá iña ntó dī.

Xoo é u'vī ko

(Lc. 12:2-7)

²⁶ 'Ñá ku u'vī ntó ña'a. Tsí ña tuví nee iña é tuví xu'ú vevii é ña tuví dító rkontúvi; ña túvī nee é ntáde xu'u o vevii é ña kutúni ña'a san.

²⁷ Nēe é kākā'án u ni ntō dá nēe ne, ká'an nto ni ñā'a sán ntuvi a. Nēe é tekú nto é kākā'án xú'u ú ni ntō ne, kachu'u ntó nte dikí vi'i nto kan.

²⁸ 'Ñá ku u'vī ntó ña'a, ña é kūvi ka'ní da mií kúñu kō, ntá tsi ña kuvi ka'ní ña nima ko. Xuva kō é u'vī ntó ña, tsí divi ñá é kuvi nantí'i ña nima kó nī kúñu kō dô'vi kan.

²⁹ 'Kūdii uun séntavu ntádiko ña uvi a láā skuaán san. Ntá tsi nté uun ti ña kuvi ti, te Xuva kō ña ntío ña.

³⁰ Ntō'ó ne, un tsi nté idi dikí nto ntánté'vi.

³¹ Dukuān ne, ñá ku u'vī nto, tsí díí díí ka nuu á'vi nto é vāta ntāa a láā sán, kuān te titín tì.

Ña ntáka'an é ini Jesuu
(Lc. 12:8-9)

³² 'Un ntíí ntíí ña'a, ña ntáka'an nuu ña'a san e ini ña kó ne, ká'ān ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsí ini ú ña dí.

³³ Ntá tsi tē xoó ña'a kaka'an ñá ni ña'a san e ñá ini ñá ko ne, ká'ān ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsi ñá ini ú ña dí.

Ntánāa ña'a kuenta iña Jesuu
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ 'Tē kuiní nto ne, vé'xī u é kūntoo vá'a ña'a ñuxiví a. Ñá te vē'xí u é kūntoo vá'a ña, tsi vé'xī u é na nāa núu ña.

³⁵ Tsi vé'xī u é na nāa núu i'xá ni uva í, é nāa núu dióko ña ni dí'í ña, é nāa núu énu ña ni ñuntíi ñā.

³⁶ Kí'i nchu'vi ña ñavi'i mií ñā.

³⁷ 'Tē xoó ña'a é díí ka ntio ña dí'i ña ni uva ñā é xū'ú ne, ñá tē neé nuu á'vi ña é kuntíkin ñá ko. Ne, tē xoó ña'a é díí ka ntio ña i'xá ña ó dióko ñā é xū'ú ne, ñá tē neé nuu á'vi ña é kuntíkin ñá ko.

³⁸ Tē xoó ña'a ña ntío ña kuví ña kuenta iñá ko dá kantíkin ñá ko ne, ñá tē neé nuu á'vi ña é kuntíkin ñá ko.

³⁹ Tē xoó ña'a dóo ntio ña é koo é vā'á ntuví iña ña ñuxiví a ne, ñá nī'í ña é vā'á e dukún kán. Ntá tsi tē xoó ña'a nakunāa ña ntuví iña ña ñuxiví a kuenta iñá ko ne, ní'í ña ntuví vā'á iña ña e dukún kán.

Dómēni é duku ntée o
(Mr. 9:41)

⁴⁰ 'Tē xoó ña'a kade ña ni ntō é vā'á ne, diví ú kade ña nī ko é vā'á dí. Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña nī kó ne, vā'á ó de ña nī ña táxnūu kó dí.

⁴¹ Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña ni ūun ña'a kuenta iña i é kaka'an ñá naa Xuva kó ne, ní'í ña é vā'á vata kaa domēni é kāduku ntée ña ntáka'án naa Xuva ko. Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña ni ūun ña'a, tsi dóo vā'á ña'a ña ne, ní'í ña é vā'á vata kaa domēni é kāduku ntée ña é vā'á ña'a san.

⁴² Tē xoó ña'a kué'e ña uun e'xin ntute vī'xin é kō'o uun á na kuetsi, na kantíkin ko ne, nuu é ntaā i é kaka'án u

ni ntō tsí ni'í nti'xe ña domēni —ka'an Jesuu.

11

Dā táxnūu Juaan Bautista ña ntántíkin ña mí tuví Jesuu
(Lc. 7:18-35)

¹ Dā kúvi teé tsiñu Jesuu úxuvi ñá'a pustru ñá ne, ntaka ña ikan, kuka'an ntódo ña ta'án ñuu ta'án ñuu, kanakuā'a ña ña'a san.

² Da ñi nuu kutū Juaan ne, kūtuni ña un ntí'í nuu i é kade Cristú ne, taxnūu ña ña ntántíkin ña

³ é tsixe'e ña Jēsuu té diví nti'xe ñā é kā'an ñátā san kídaā tsí ki'xi ña, o te kuntetū ká ña tuku ña'a.

⁴ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kue'ēn nto mí tuví Juaan ne, ká'an nto ni ña nuu i é ntátekú nto ni nūu i é ntaíni nto.

⁵ Ká'an ntō tsi náxi'í ntuxnūú ña kuāá, tsi náka ña xné'e, tsí ntuvá'a ñá kanakó'xo kúñu í, tsi nátekú ña lo'ó, tsi ntóto ña xi'í, tsí kaka'an ntódo u tú'un vā'á iña Xuva ko ni ñá ntā'vī san.

⁶ ¡Nté kuān nte vā'á ó ni ña'a, ña é ña kákuka'an núu i ko! —ka'an ña.

⁷ Dā kunú'u ña ntántíkin Juaan san ne, eni ntu'u Jēsuu kaka'an ñá nī ñā'a, ña e dóo titín, ña ntántoo san, kuenta iñá Juaan:

—¿Nee iñá ntu ixkoto nto má kū'u kan? ¿Vá ixkoto ntú nto choo é kākantá nuu da kainu tatsín san?

⁸ ¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ó é kōto ntu nto uun ña kuika, ña é nuu doo e dóo vā'a? Ña kuān ntāa sán ne, nú vi'í reí san ntoo ña.

⁹ ¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿Ó é kīni ntó uun ña'a, ña kaka'án naa Xuva ko? Juaan ne, kaka'an ntí'xe ña naa Xuva ko ne, díí ka ka'nu ña'a ña é da xōó ka ña'a, ña e ntáka'án naa Xuva ko.

¹⁰ Tsí uve na'a tú'un Xuva ko, kaka'an iña ña: I'a taxnūu ú maú ko é kodo nuū ña, é nakōo tú've ña itsi mí kí'in, ka'an.

¹¹ Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí xoxó ña'a, ña e kaku ñuxiví a, e díí ka ka'nu ña'a ña é Juaan Bautista. Ntá tsi xoo ña'a é díí ka lú'nti ña mí kadē kú've Xuva kó ne, díí ka ka'nu ña'a ña é Juaan san.

12 'Nté ntūvi dá eni ntu'ū Juaan kaka'an ntódo ña ne, un tsi da nté vevii ne, ncho vii ña'a san dú'xen ni ñā'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. Ña ntákudiin san ne, ncho nantī'i ña ña.

13 Un tsi da nté xee Juaán san ne, un ntíi ntíi ña ntáka'án naa Xuva ko kídaa, nī lei Muísee ne, ntáka'an ñá nté koo kuyi ntuyi dá kixkadā kú've Xuva kō.

14 Tē ntio nto é kuñti'xe nto ne, tsi Juaán san ne, ña é Elia ña.

15 Xoo é kátekú i ne, na kīni ña.

16 '¿Nee iñá ntu é natee ta'an o ña'a san, ña ntántoo vevii, ña é ñá ncho tekú i? Vata ntáa i'xá e ntánadiki nu á'ví kán ntáa ña, i'xa é ntáka'an níi t'an i:

17 “Nakuékū ntí choo iña viko ña tánta'a san ne, ñá ni ite'e ntō; ita nta'xa ntí vatā ó kaita ña da kaíntu'xi ña'a ne, ña ni éku ntō”, ka'an na.

18 Tsi ki'xi Juaán san ne, ntē ñá ini xi'i ñá ne, ntē ñá ini e'xi ñá ne, ntáka'an ña'a san tsi nuu é ña vá'ā nima ña.

19 Vevii ne, xee ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kae'xí u ne, kaxi'i ú ne, ntáka'an ña tsi dóo ini e'xí u, dóo ini xi'i ú ña ne, ntáka'an ña tsi xu'ú ne, dōo vá'a tiin ú nī ña ntaído diu'un xōo san nī ña kini ntáa san. Ntá tsi kutuni ko tsi dóo ki'in iní ntí'xe Xuva kō da ntaíni o nté o de ña ntántikin ña — ka'an Jéssu.

*Ñuu mí ña ni kuñti'xe ña'a san
(Lc. 10:13-15)*

20 Kidáā né, eni ntu'u Jéssu kade tíi ña nī ña ñuú i san, mí dóo ki'in itó ede ña nuu i é dóo na'nu, tsi ña ni nátivi iní ña kuétsi ña. Kaka'an ña:

21 —¡Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Coraziin! ¡Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Betsaida! Tē dí ni iní ña ñuú Tiru ni ñá ñuú Siduun núu i e dóo na'nu é iní nto ne, nté emá tsi é nātivi iní kue'en ñá ne, ínū ña doo lakí ne, dá'vi ña diki ña xāá vatā xkoó ini ña dá ntoo nta'xa ña.

22 Ntá tsi kaka'án u ni nto, tē xee ntúvi é xntékú kú've Xuva kō ne, níi ntō e díi díi ka nto'o nto é vata káa ñuú Tiru ni Siduun, tsi ña ni kuñti'xe nto ko.

23 Divi ntō, ña ñuú Capernaú ne, dōo kuika ntō né, dōo ntáde na'nu ña'a nto. Ntá tsi nakuítá nuu ña nto dô'vi

kan, tsi ña ni kuñti'xe nto ko. Tē dí ni iní ña ñuú Sodoma núu i e dóo na'nu é iní ntō ne, tuvi dukuan ñuú tsikan nté vevii.

24 Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi díi ka donchu'vi koo nto'o nto, é vatā o kúvi ñuú Sodomá tē xee ntúvi é xntékú kú've Xuva kō —ka'an Jéssu.

*Ki'xi nto níi kó ne, níi nto dá'na
(Lc. 10:21-22)*

25 Kidáā ne, kaka'an Jéssu:

—Ntadiá'vi nto, Xuvā ko, Tó'ō e dukún kán ni ñūxiví a ña, tsi xnuu xu'ū ntó nuu i é nuu é ntaā i san é ña kiní ña dóo ki'in iní i san nī ña dóo tu've i sán ña ne, nañē'e ntó ña ntā'ví san.

26 Kuán o dé nto, tsi kuan o ntio nto é vii nto —ka'an ñá ni Xuva kō.

27 Kaka'an xtúku Jéssu:

—É ta'xi Xuva kō é un ntíi nuu i ntā'a ko. Xōxó ña'a é iní ntí'xe ña xoo é I'xá Xuva ko, da mii Uvā kó ini ña. Xōxó iní i xoo é Xuva kō, da mii tsi I'xá ñá, ni da xōo ka ña'a é ntio I'xá ña é kūtuni ña.

28 Ki'xi nto, un ntíi ntíi nto e ntákuitā nto kuenta iña tsiñu e ntáde nto, ni kuēnta iña i e ntánto'o nto ne, ta'xi u é kúntoo da'na nto.

29 Kuntikin ntó ko ne, nakuā'a ú nto. Tsi ña te díin u, ñá te ka'nu ñā'a ú ne, níi nto dá'na.

30 Nā ví'xín kaa itsi ko, ntē ña ntii tu'ún tsiñu é tā'xi ú nto ña —ka'an ña.

12

Dā tñn pustrú san xoko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 Kidáā ne, itā nti'xin Jéssu má trigu kán ntuyi dá iō dá'na. Ntákin ña ntántikin ñá ne, tñn ña xoko trigú san ne, da é'xi ña.

2 Ntá tsi dā iní ña fariseú san ne, ntáka'an ñá ni Jéssu:

—Uun o ntáde ña ntántikin nto é dóo xií kaa é víi o ntuyi dá iō dá'na —ka'an ña.

3 Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vata nakua'a ntu nto nte o dé Davií da kákin ña kídaa, ni ña ntini'i ñá?

4 Kúk'ví ña má vi'i Xuva kō né, e'xi ña tañú'u kuiko e dóo xií kaa é ka'xi ña, tsi da mii tsi dūtú san ntaé'xi ña tañú'u tsikan.

⁵ ¿O vata nakua'a ntu nto mí uve na'a kaka'an léi Muísee? É dūtú san ntáde tsiñu ña ini ukún ka'nu kán ntuvi dá iō dá'na ne, ña túvi nēe nuu i é kīni kaa ntáde ña.

⁶ Kaka'an u ni ntō tsí i'a tuví e dií ka ka'nu é xukún ka'nu san.

⁷ Ná ini nto neé ncho ka'an Xúva kō dá kakā'an ña sá'ā: “Ná tē domēni é ntio ko, tsí é ntio kó ne, na ntūnta'ví ini nto ta'an nto”, ka'an ña. Tē dí ni ñe'e dikí ntí'xe nto sá'ā ne, ña ni ká'an ntée nto ña'a, ña é ña tuví kuétsi í.

⁸ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, xu'u é kadē kú've u ntuvi dá iō dá'na di — ka'an ña.

*Ñatíí, ña é itsi ntá'a i
(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)*

⁹ Ntáka Jesuu íkán ne, kúk'ví ña ini ví'í mí ntánataká nuu ña Israee.

¹⁰ Ikán tuví uun ñatíí, ña é itsi ntá'a i. Tsixe'e ña'a san Jesús:

—¿Ña xíi kaa ntu é ntavá'a o ña'a ntuvi dá iō dá'na? —ka'an ña.
Kuan o ka'an ñá vata koo é nī'i ña é tsí'i kuétsi ña ña.

¹¹ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Xoó ña'a nto, te ūun kudii á le'ntu nto iō tī ne, te kō'xó nuu tī xavi ntuvi dá iō dá'na ne, ¿ñā ntu natavá nto tī?

¹² ¿Ñā ntu te dií ka nuu á'vi ña'a san é a le'ntu? Dukuān ne, ñá te xīi kaa é vīi o é vā'á ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

¹³ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñatíí san:

—Nakaan nta'a o —ka'an ña.

Nákaa ntí'xe ña nta'a ña ne, ntuvá'a vata tsi kaa nta'a ña é uun san.

¹⁴ Kidáā ne, ntíi ña fariseú san ne, natíin ña nté koo ka'ní ña Jesuu.

É ká'an Ísaia iña Jesuu

¹⁵ Kūtuni Jesuu nté o dé ña fariseú san. Ntáka ña ikán ne, ñá te da dií ña'a intíkin ñá ña ne, ntavá'a ña un ntíí ntíí ña nchokuví san.

¹⁶ Kaka'an ñá ni ña'a san é ña ká'an ña nte o dé ña.

¹⁷ Kuan o ka'an ñá vata koo é kūntaa é káka'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Isāia:

¹⁸ I'a tuví ña kade tsiñu iñá ko, ña e nákaxnúu ú,
divi ña é dóo ntio ko, e dóo diní ko ni ña.

Taxnúu ú Espíritū Sántū kó ni ña ne,

ka'an ntódo ña dá kaníi ñūxiví san nté koo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

¹⁹ Ná nāa núu ña, ntē ña káchu'ū ña.

Ntē xoxo tekú i tátsin ña itsi kán.

²⁰ Ntē ña ká'nu ka ña choo é tā'nu, ntē ña nantá'va ña metsa é dā vé kak-ene u'me

un tsi da nté kūvi víi ña é kōo é vā'a.

²¹ Kuenta iña ñá ne, kuntetu dá kaníi ñūxiví san é ni'i i é vā'á nta'a Xuva kō,

ka'an Ísaia.

Dā ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vā'á san nima Jesús

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Xee ní'i ña uun ñatíi mí tuví Jesuu.

Ñatíi san ne, skuaa ña ne, ñi'i ñā di, tsí nuu é ña vā'á nima ña. Ntavá'a Jesuu ñá ne, naka'an ñá ne, nākoto ña.

²³ Koó dā kúdu'va un ntíí ntíí ña'a san, ntáka'an ña:

—¿Vá ña sá'á ntu é i'xá ika Dāvii? — ka'an ña.

²⁴ Ntá tsi dā téku ña fariseú san ne, ka'an ña:

—Kūdii Belsébuu, tó'ō e ña vā'á san, kaxé'e é kākuví kade ña kanakunu ña é ña vā'á san —ka'an ña.

²⁵ Ini Jesuu nee é ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Da neé ka ñuu mi ntánāa mí ña ne, kunaa. Uun ñuú, o uun ñavi'i é kuví ña uvi dava ña ne, ñá kūtíi ña, tsí kīi nteé xio ta'an mií ña.

²⁶ Te mií tó'ō e ña vā'á san kanakūnu é ña vā'a nī'i i ne, ntánāa mí i. ¿Ntē ntu koo ni'i ntii i é vīi í, kuan?

²⁷ Divi ntō ne, ntáka'an nto é kanakūnu u é ña vā'á san kuenta iña Belsébuu, tó'ō e ña vā'á san. ¿Xoó ntu kuenta iña í kanakūnu ña ntántikin nto é ña vā'á san? Ña ntántikin ntó san ne, divi ñā é ini ña tsí ña te kuenta iña tó'ō e ña vā'á san é kūvi nakunu o é ña vā'á san.

²⁸ Xu'ú ne, kuenta iña Espiritu Xuva kō san é kanakūnu ú e ña vā'á san. Dukuān ne, e xée Xuva kō mí ntoo nto é kadē kú've ñá iña nto ve.

²⁹ ¿Xoó ntu kuví k'ví i má ví'i ña dóo xení i é kí'i dú'u iña ñá tē ña di'na kí'ní ña ña? Kidáā ne, kuví ntada ixu ña ví'i ña.

³⁰ 'Xoo é ña kákuini'i í kó ne, ñá kañe'e ñá da xe'é ko. Xoo é ña kánatee kuitin i iñá ko ne, katsoo xaa ña.

³¹ 'Tsi kán é káka'an u ni ntō tsi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā'a san kuétsi ña, da neé ka nuu i é vii ña, é ká'an ña, ntá tsi te ká'an káni ña iña Espiritū Sántū sán ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā.

³² Xoo é ká'an ntée i ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā, ntá tsi xoo é ká'an ntée i Espiritū Sántū sán ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā nté vevii, nté ntūvi é vë'xi.

Kutuni ko nté kaa utun san te kii kiti

i (Lc. 6:43-45)

³³ 'Te vā'a utun sán ne, vá'ā kiti i. Tē ña vá'a utun sán ne, ña vá'ā kiti i. Kutuni ko nté kaa utun san te kii kiti i.

³⁴ ¡Tatá koo nto! ¿Nté koo kuvi ka'an nto é vā'a dá ña vá'ā nima nto? Da neé ka é nuu tsitu nima kó ne, ñá ña é káka'an xú'u kō.

³⁵ Ña é vā'a ña'a ne, vá'ā nima ñá ne, vá'ā ó kaka'an ña. Ña é ña vá'a ñā'a ne, nuu tsitu nima ñá é káni kaa, ne, kaka'an ñá é káni kaa.

³⁶ Ntá tsi kaka'an u ni ntō, tsi ñá ña é ta'xi Xuva kō é ntō'o nto ne, ká'an un ntíi ntíi ña'a nté kui kuan ó ka'an ñá da neé ka tú'un é dotō tsi ka'an ña.

³⁷ Tsi kidaā ne, ká'an Xuva ko te vā'a nto, o tē ña vá'a nto kuenta iña i é ká'an nto —ka'an Jesús.

Ña kini ntáa san ntaíkan ña nuu i é dóo ka'nu

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Kidáa ne, nantíko kōo mastrú leí san ní ña fariseú san, ntáka'an ñá ní Jesús:

—Mastrú, ntio nti é vii ntó uun nuu i é dóo ka'nu —ka'an ña.

³⁹ Ntá tsi nantíko koó ña, kaka'an ña:

—Koó da ña kini ntáa san, ña é ña ntákuinti'xe i san, ntio ña nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ñá káni ka ña nuu i e dóo ka'nu, mii tsi nuu i é idé ña ka'an naa Xuva ko kidaā, ñá nani Jōnaa.

⁴⁰ Tsi vata ó kúvi Jonaá san é uni ntúvi, uni níñu inúu ña ini i'xi tsáka ka'nu sán ne, kuan koo kunūu ntú'xi u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi.

⁴¹ Vi'i a vé ne, xée ntūvi é ká'an Xúva ko xōo e vá'a i ne, xoo é ña vá'a i, ña

ntántoo ntuvi sá'a. Kidáa ne, ña ñuú Nínive san ne, ká'an ntée ña ña. Tsi ña ñuú Nínive sán ne, nā'tivi iní ña da téku ña é káka'an ntódo Jonaa. Vevii ne, i'a xee ú e dií ka ka'nu ña'a u é Jonaa.

⁴² Uun ká tuku ne: Ñadí'i, ñá é idé reina ñuú Sebá ne, nákuñtsí ña é ká'an ntée ña ña ntántoo vevii. Tsi ñá ña é kí'xi ña uun ñuú e dií ka iká vata koo é tekū ña tú'un e dóo kí'in iní i, é káka'an rei Salamuun. Vevii ne, i'a xee ú e dií ka ka'nu ña'a u é Salamuun.

É ña vá'ā é kantiko kōo

(Lc. 11:24-26)

⁴³ 'Te ntíi uun é ña vá'ā san nima ñá'a ne, dotō tsi kaika ñuú itsi, kanantukū mí'i kūtuví da'na, ntá tsi ña kaní'i.

⁴⁴ Kidáa né, kadē kuení i: “Ntiko kōo u nú vi'i kó kán mí ntáka u”, dé kuení i. Dā náxeé ne, ixu dukuān. É ntūntoo ne, kaníne ve.

⁴⁵ Kí'in né, kunteka ká u'xe é ña vá'ā e dií dií ka kini ntáa é ñá. Kí'vī ntí'i nima ñá'a sán ne, ikan kuntōo. Kidáa ne, dií dií ka kini koo kuvi ni ñā'a san é ñá. Kuan kōo kuvi ña'a, ña é káni ntáa, ña ntántoo vevii —ka'an Jesús.

Di'i Jesús ni ení ña

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Kaka'an dúkuan Jesús ni ñá'a sán da xée ñá ña ni ení ñá ne, ntáñi ña kí'i kán e ncho ka'an ñá ni ñá.

⁴⁷ Uun ña'a ne, kaka'an ñá ni ñá: —Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntée ña kí'i kán e ncho ka'an ñá ni ntō —ka'an ña.

⁴⁸ Ntá tsi nantíko kōo ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Xoó ntu é di'i ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

⁴⁹ Káta nteé ña nta'a ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ña:

—Ña sá'a é di'i kó ni ení ko.

⁵⁰ Tsi da xōo ka ña'a, ña é kade é ntio Uvā kó, ña é tuví e dukún kán né, ñá ñá é ení ko, ñá ñá é tá'an kó, ñá ñá é di'i kó di —ka'an ña.

13

Nté nteé tsi kaka'an Jesús iña ñá kaeté xaa ntíkin

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Divi tsi ntūvi tsikan kii Jesuu nú vi'i sán ne, kué'en ña kukūtúvi ña diñi míní san.

2 Un vá'a tsi títin ña'a náta'ká nuu ña mí tuví ña. Dukuān ne, ínuu ña tun ntōó san ne, ikan tsí itúvi ña. Un ntíi ntíi ña'a san ntáñi ñá diñi ntute san.

3 Ná te da dīi núu i e ntáa ña ni ñá'a san é kanakuā'a ña ña. Kaka'an ña:

—Uun ntuví ne, uun ña'a kúkáté xaa ña ntikin.

4 Da ñi kaeté xaa ña ntikin sán ne, ió ne, kó'xo itsí san. Xéē láá sán ne, é'xi ti.

5 Ió ntikin sán ne, kó'xō mí dóo xuu mí ña túvi kué'e nté'u. Váta tsí e ná'a ne, kēne xuku i, tsí ña túvi mí kí'in xó'o i.

6 Ntá tsi da dóo naí'ní ne, xi'i dīi xuku i. Tsí ña ni nani'i xo'o i nté'u ne, ítsí.

7 Ió ntikin sán ne, kó'xō mí kaa xuku íñu. Xí'i nūu xuku vá'ā san, tsí un tavi nuu tsi xuku íñu san da é'nu.

8 Ió ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vā'á ne, kīi kiti i. Ió e kii uun sientu kiti i é uun ditsin í ne, ió ne, kii te ūni díko ne, ió e kii te ōko u'xi.

9 Xoo e katéku í ne, na kīni —ka'an ña.

*Nté kui nteé nteé tsi kaka'an ña
(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)*

10 Kidaā ne, vé'xi ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Nté kui kuān ó kantaa ntu nto ni ñá'a san? —ka'an ña.

11 Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ntáduku ntée nto é kūtuni nto nuu i é ió xu'u ña i mí kadē kú'vé Xuva kō, ntá tsi ña ntáduku ntée tuku ña'a san.

12 Tsí xoo ñá'a, ña é ió ña í ne, ní'i ká ña ne, kué'ē ká koo ña ña. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ña tuví ña í ne, naki'i ka é ió ña ña.

13 Dukuān né, kuān ó kantaa ú ni ñá'a san, tsí kuān te ntaíto ña ne, ña ntaíni ña. Kuān te ntátekú ña ne, ña ntaíni ña. Ña ntaéni tú'un ñá.

14 É kūntaa ntí'xe vatā ó kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko, dá kakā'an ña kidaā:

Kuān te tekú ña, ntá tsi ña kí'in diki ña; kuān te koto ña, ntá tsi ña kiní ña.

15 Tsí ña sá'a ne, é ntuka'xi nima ñá ne,

vata te neé nuu ntído lo'xo ña ne,

kanti'u núu ña,

vata koo é ña kiní ña,

vata koo é ña tekú ña,

vata koo é ña kani tútun ña,

vata koo é ña ká'án ñá nī ko é ntavá'a ú ña,

kuan ō ka'an Xúva kō,

ka'an Ísaia.

16 'Ntá tsi nto'ó ne, dōo diní nto tsi ntaíni nto ne, ntátekú nto.

17 Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ña te da dīi ña ntáka'án naa Xuva ko kidaā ne, un vá'a tsi ncho kiní ña é ntaíni nto vevii, ntá tsi ña ni iní ña. Ncho tekú ña é ntátekú nto, ntá tsi ña ni tekú ña.

*Kaka'an Jesuu neé kani tú'un ña ñá
kaeté xaa ntikin san*

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

18 'Kiní nto sá'a ña ñá kaeté xaa ntikin san.

19 Te tekú ña'a tú'un ña i mí kadē kú'vé Xuva kō né, tē ña kani tútun ña ne, kí'xi tó'ō e ña vá'ā san ne, naki'i nuu tú'un é ínúu nima ñá, vatā ó de láá sán ni ntikin é kō'xó itsi san.

20 Divi ntikin é kō'xo mí dóo xuú ne, vata kaa tú'un va'á san kaa, e ntátekú ña'a san ne, ura tsí i xkúntee iní ña.

21 Ntá tsi da ñá ni kuintí'xe vá'a ña ne, ña ná'a tsí kutíi ña. Tē ntáka'an ntée ña'a san ña ne, tē ntáde xení ña ni ñá kuenta ña i e kuintí'xe ña ne, ura tsí i xtuví mii ña e kuintí'xe ña.

22 Ntikin é kō'xó nuu mí kaa xuku íñu sán ne, vata kaa da ntátekú ña'a san tú'un va'á san kaa, ntá tsi díi díi ka ntio ña é ió ñuxiví sa. Ntánantuku ñá diu'un é kukuika ñá ne, ntákuñáa iní ña tú'un va'á san. Ña kaidiá'vi ká i ña ña.

23 Ntikin é kō'xó nuu ñu'u vā'á san ne, vata kaa te téku uun ña'a ne, kuintí'xe ña. Kade ña é kākā'án ne, ió ntúvi vā'á ña ña. Vata kaa ditsin utun vá'ā san kaa, e kii uun sientu kiti i, o te ūni díko, o te ōko u'xi —ka'an ña.

*Nté nteé tsi kaka'an Jesuu ña xuku
é ña vá'ā má trigu*

24 Ntāa xtuku Jesuu nuu i sá'a, kaka'an ña:

—Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin trigu máña ña kan, kāa.

25 Ntá tsi da ñi ntákidi ñá'a san ne, xéé ūun ña'a, ña kakune'u iní i ni ñá

né, éte xaa ña ntikin é ña vá'a san má trigú san ne, da ínu ña.

²⁶ Dā kéne xuku trigú san ne, nta'a kiti i ne, kéne xuku é ña vá'a sán di.

²⁷ Xéé ña ntáde tsiñu iña tó'o vī'i sán ne, ntáka'an ñá ni ñā: “¿Ñá te ntikin vá'á ntu éte xaa nto máña nto kán? ¿Mí'i ntu vē'xi xuku é ña vá'a san?”, ka'an ña.

²⁸ Kaka'an tó'o vī'i sán ni ñā: “Á tē ñá kakune'u iní i nī ko éte xaa ña ntikin é ña vá'a san”, ka'an ña. Kidáā ne, ntáka'an ñá ntáde tsiñu san ni ñā: “¿Ntio ntu nto é tū'un ntí xuku é ña vá'a san?”, ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi kaka'an tó'o ñā: “Ñá'ā, tsi dā ná tū'un nto xuku trigú san ni xūku é ña vá'a san.

³⁰ Na kue'nu miī ntuvi nuu i da nté xē ntúvi é ta'vi ō. Kidáā ne, ká'ān ú ni ña kata'vī sán te dī'na tu'un ña xuku é ña vá'a sán ne, na ntada ña dōko í dá ká'mi ña. Kidáā né, na tsū'un vá'a ña kiti trigú san ini xaká ko”, ka'an ña — kuan ō ka'an Jéssuu.

Nteé nteé tsi kantaa Jesuu iña ntikin kúli

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Ntāa xtuku Jesuu úun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kû've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin kuli máña i kan, kaa.

³² Díi ka kuetsi ntikin kúli san é un ntíí ntíí ntikin, ntá tsi dā kúna'nu ne, díi ka na'nu xuku i; vata ntāa utun ntāa. Ntáxee láā, kiti ntaíko e dukún kán ne, ikán ntáde vá'a ti taka ti má nta'a i kán —ka'an ña.

Nteé nteé tsi kantaa ña iña u'xen íā

(Lc. 13:20-21)

³³ Ntāa xtuku ña uun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kû've Xuva kō ne, vata kaa u'xen íā kaa, é kánadaká ñadī'í san uni xku've árina váta koo é nāneñu u'xen san —ka'an ña.

Nté kui kuān ó kantaa Jesuu núu i sá'a

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Nteé nteé tsi kaka'an Jéssuu ni ún ntíí ntíí ña'a san. Da miī kuē'en tsí nuu i sá'a kantaa ñá ni ñā dá kakā'an ñá ni ña kuenta iña i mí kadē kû've Xuva kō.

³⁵ Kuān o dé ña vata koo é kūntaa é kākā'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā:

Ntaa ú ni ntō nuu i sá'a,
ká'ān ú nuu i é iō xu'u un tsi nte dá dé
kû've Xuva ko ñūxiví san,
ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu nee iñá ncho ka'an iña xuku é ña vá'a san é kāa má trigu

³⁶ Kidáā né, ntāka Jesuu mí dōo ntōo ña'a sán ne, k'í'vi ñā má vī'i kán. Xéé ña ntántikin ñá ne, ntaíkan ña é ká'an ñá nee iñá ncho ka'an é ntāa ña iña xuku é ña vá'a san e é'nu máña ña kán.

³⁷ Kaka'an Jéssuu:

—Ñā éte xaa ntikin vá'á san ne, vata kaa xu'u é vēxkúvi ú ñatíí kaa ña.

³⁸ Máña ñá kán né, vata kaa kaníi ñūxiví san kaa. Ntikin vá'á san ne, vata ntāa ña ntáduku ntée Xuva kō ntāa. Ntikin é ña vá'a san ne, vata ntāa ña ntáduku ntée tó'ō e ña vá'a san ntāa.

³⁹ Ña kakune'u iní i nī kó ne, vata kaa ña éte xaa ntikin é ña vá'a san kaa ña ne, tō'o é ña vá'a san ña. Ntúvi é ta'vi ō ne, vata kaa ntúvi tē ntí'í ñūxiví sa kaa. Ña ntáta'vi sán ne, vata ntāa ánje Xuva kō ntāa ña.

⁴⁰ Vata ō ntáda ña dōko i é ña vá'a sán ne, e'mi ña né, kuan koo kuvi tē ntí'í ñūxiví sa.

⁴¹ Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, taxnūu ú ánje ko mí kadē kû've Xuva kō ne, nakuitā ñá un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é vīi tuku ña'a é kini kaa, nī ña é ntáde mií é kīni kaa san.

⁴² Katé nuu ña ña iní ñu'u dū'xé san. Un vá'a tsi kueku ña'a sán ne, naka'xí ka'ñí ña nú'u ña.

⁴³ Kidáā ne, xoó ña'a, ña ntáde é ntio Xuva kō ne, xi'í nuu ka'nu ña mí kadē kû've Xuva kō, vatā ó kaxi'í nuu ngántíí san. Xoo é kátekú i ne, na kīni i.

Kantaa Jesuu úun nuu i é vā'a é nuu ntú'xi

⁴⁴ Mí kadē kû've Xuva kō ne, vata kaa uun nuu i e dōo va'a é nuu ntú'xi má ñu'u kan kāa. Nāni'i uun ña'a ne, ikan tsí náxnūu ntú'xi xtuku ña. Ñá tē nté kaa diní ña. Kí'in ñā né, nadiko ntí'í ña é iō iña ñá ne, dá kuīn ña ñu'u san.

Kantaa Jesuu iña kiti e dōo nuu á'vi i é kaē'nu ini tsi'xi

45 'Mí kadē kû've Xuva kō ne, vata kaa uun ña kadiko kaa, ña é kanan-tukū kití e dóo nuu á'vi í, e dóo va'a.

46 Uun tsi kití e dóo va'a, é nuu á'vi kue'en nāni'i ñá ne, kí'in ñā né, nadiko ntí'i ña é ío iña ñá ne, dá kuīin ña ti.

Kantaa Jesuu iña xunu

47 'Mí kadē kû've Xuva kō ne, vata kaa xunu kaa, é kanakuítá nuu ña'a san ini míni kán é tavā ñá un ntí'í ntí'í nuu tsákā san.

48 Dā tsítū ne, nantíi ña diñi ntute kán. Ikán intóo ña nakaxnúu ña ti. Tsáká vā'á san ne, nātsu'un ña ti ini xiká san. Kití é ña vā'á san ne, ēte ñá ti.

49 Kuan koo kuvi tē ntí'í ñuxiyí sa di. Kí'xi ánje Xuva kō ne, nakaxnúu ña xoo é vā'á í, xoo é ña vā'a í.

50 Nakuitā ñá xoo é ña vā'a í mé'ñu ñū'u du'xé san. Ikán dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ñā — ka'an Jēsuu.

Núu í e dóo va'a é xéé nī é ata

51 —¿Ntáñe'e dikí ntí'í ntu nto un ntí'í nūu í sá'a? —tsixe'e Jēsuu ña.

—Ntáñe'e dikí nti —ka'an ña.

52 Kidāā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Un ntí'í ntí'í mastrú lei, da ntánakua'a ña iña í mí kadē kû've Xuva kō ne, vata kaa tó'o vī'i san kaa ña. Tsi tó'o vī'i sán ne, kanatava ña é xéé nī é atā san mí ñu'u vā'a iña ña dá ntio ña —ka'an ña.

Dá tūví Jesuu ñuú Nazaree

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

53 Dā kúvi ntāa Jesuu sá'ā né, ntaka ña ikán.

54 Kué'en ña ñūu míi ñā ne, nakuá'a ña ña'a má vī'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Koó dā kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū nakua'a ñá sā'a e dóo ini ña, e dóo kade ña nuu í é dóo ka'nu san?

55 ¿Ñā ntu te ñi'vi ña é i'xá ña kade va'a utun? ¿Ñā te María ntu ñi'í ñā? ¿Ñā ntu te ení ña Santiau ni Jósee ni Símuun ni Júdá?

56 ¿Ñā te ñi'vi ta'an ña ta'nú ntoo ñuú ko ā ñi? ¿Mí'i ntu vē'xi é dóo kí'in ini ña sá'á kuan? —ka'an ñá'a san.

57 Ncho kudiin ñá'a san ni ñā, ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñā kaka'án naa Xuva kó ne, ntaíko ñu'u ñā'a san ña; ntá tsi ña ñuú míi ña nī ñavi'í ña ne, ña ntaíko ñu'u ña ñā — ka'an ña.

58 Nā kué'e núu í e dóo na'nu ide ña ikán, tsí ña ni kuintí'xe ña'a san ña.

14

Dā xi'i Juaán Bautista

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

1 Ntuvi sá'á ne, Heródē, ña é de ku've iña ñuú Galileá ne, tēkú ña iña Jēsuu.

2 Kaka'an ñá nī ña ntáde tsiñu iña ña: —Ñā tsíkán ne, á tē Juaan Bautista ña. Á tē ntóto ñā e xi'í ña. Dukuān é kúvi ide ña nuu í e dóo ka'nu san — ka'an ña.

3 Tsí Heródē sán ne, tñn ña Juaán ne, kí'ní ña ña ne, xnuu kutu ña ñā kuenta iña Heródia, ñadí'í ení ña, ñá nani Fēlipe.

4 Tsí kaka'án Juaan ni Heródē:

—Dōo xii kaa é naki'í nto ñadí'í ení nto —ka'an ña.

5 Heródē sán ne, ntío ña é kā'ní kue'en ñá Juaán san, ntá tsi u'ví ña ña'a san, tsi dé kuení ña'a san tsí Juaán san ne, ña kaka'án naa Xuva ko.

6 Ntá tsi dā xee víko é kaku Heródē ne, itē'e dióko Heródia nuu ña'á san, ña vexká'xi viko san. Nā tē nté kaa dīnī Heródē san kidaā ne,

7 xé'e ña xu'u ña nī dioko Herodia tsí nuu é ntāa ntí'xe í é kué'é ña tún da nēé ka é kākán tun.

8 Tsí'í ñi'í tún dikí tun nēé é kākán tun ne, kaka'án tun:

—Tā'xi nto kó dikí Juaan Bautista vevíi. Xntekū nto nú kō'o —ka'án tun ni Hérode.

9 Kidāā né, kūnta'xa iní rei Heródē san. Ntá tsi kaka'an ñá te kuan kōo kuvi, tsí mé'ñū ñá'a san xé'é ña xu'u ña.

10 Taxnúu ña é na kā'nté tu'un ña dikí Juaán san viutun kán.

11 Xntekū ñá dikí Juaan nú kō'o ne, xé'e ñā tún, dā nakué'ē tún ñi'í tun.

12 Dā xéé ña ntántikín Juaán san ne, nāki'í ña kúñu ñā ne, ixkú'xi ña ñā. Kidāā ne, kué'en ña kükoto ñá Jēsuu nté ō kúvi.

Dā xé'é Jesuu é kā'xí u'un míl ñā'a
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

13 Dā téku Jesuu nté ō kúvi Juan Bautistá san ne, ínū ũa tun ntóó ne, kué'en ñā mí xoxó ñā'a. Ntá tsi dā kútuni ñā'a sán ne, kué'en ñā kúntikin ñā ñā. Ntaíka ñā dí'in ñā.

14 Dā ntí Jesuu tún ntóó san ne, ínī ñā tsi ñā te nté kaa títin ñā'a. Ntúntá'ví ini ñā ñā ne, ntavá'a ñā ñā nchokuví san, ñā é ntéka ñā'a san.

15 Dā kuáa ne, xéé ñā ntántikin ñā ne, ntáka'an ñā:

—Xoxó kantoo i i'a. É kuáa ve. Taxnúu nto ñā'a san é na kí'in ñā ñúu kuetsi san vata koo é kuín ñā é ká'xi ñā —ka'an ñā.

16 Ntá tsi kaka'an Jesús ni ñā:

—Ñá kuétsi é kí'in ñā. Dívi nto kué'É xnto é ká'xi ñā —ka'an Jesús.

17 Kidáa ne, nantíko koō ñā, ntáka'an ñā ni ñā:

—Ú'un kúdi tañú'u ío ni ũvi kudii a tsákā —ka'an ñā.

18 Kaka'an Jesús:

—Tá'xi nto —ka'an ñā.

19 Kidáa ne, kaka'an ñā ni ñā'a san é na kúntoo ñā nu ité sán. Kí'i ñā u'un tañú'u sán ni ntúvi a tsákā sán ne, íto ñā e dukún kán ne, náku'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava ñā tañú'u sán ne, xé'e ñā ñā ntántikin ñā é na tsí'i ñā nta'a ñā'a san.

20 É'xi nta'a ñā'a san, un ntí ntí ñā. Kidáa ne, natákā ñā ta'vi í é ntoó ka ne, natsu'un tsitu ñā ũxuví ka xika.

21 Ñá te da ũ'un míl ñatí san é'xi ñā. É nté ñā ni ka'vi ñā ñadi'í san, nté í'xá san.

Dá íka Jesuu nú ntúte kan

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

22 Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ñā ntántikin ñā é kú'un ñā iní tun ntóó san e kí'in ñā uun xo díni ntute san. Dívi ñā ne, ítúví ka ñā da nté ntaka ntí'i ñā'a san.

23 Dā nátaxnúu ñā ñā'a san kunú'u ñā ne, kúxee ñā xuku kán vata koo é da mí tsi ñā ka'an ntá'ví ñā. Dā kuáa ne, ínū mí ñā ikán né,

24 dōo kuíka tun ntóó san mé'ñū míní san. Un vá'a tsi kanaduku ntúte san ata tún ntóó e dōo káinu tatsín san.

25 Dá vé'xi túvi ne, kué'en Jesús mí ñú'u ñā, kaíka ñā nú ntúte san.

26 Ntá tsi dā ini ñā ntántikin ñā ñā tsi kaíka ñā nú ntúte sán ne, ñā té nté

kaa ntaú'vī ñā. Ntáku'u ntáa ñā, ntáka'an ñā:

—¡Un kaa ñā ntíxi! —ka'an ñā.

27 Ntá tsi ura tsi i kaka'an ñā ni ñā:

—¡Ñá ku u'vī nto, tsi xu'u! —ka'an ñā.

28 Kaka'an Pedru ni ñā:

—Te dívi nti'xe ntó, Tó'ō, ká'an ntó é na kí'xi u mí kaíka nto nú ntúte san —ka'an ñā.

29 Kaka'an Jesús:

—Kí'xin ni —ka'an ñā.

Pedru ne, ntí ñā tún ntóó san ne, íka ñā nú ntúte san é kí'in ñā mí ntísi Jesús.

30 Ntá tsi dā ini ñā tsi dōo káinu tatsín san ne, ú'vī ñā ne, íni ntu'u kúkií nto'o ñā iní ntute san. Un ntí tsi kána ñā:

—¡Xntii ntó ko, Tó'ō! —ka'an ñā.

31 Ura tsi i nakurkáa Jesuu ntá'a ñā ne, nātava ñā ñā. Kaka'an ñā ni ñā:

—¡Nté ō ntú íña o é ñā kákuinti'xe o! ¿Nté kui ñā ni kúntí'xe ntu o? —ka'an ñā.

32 Dā nakú'un ñā ntuvi ñā tun ntóó san ne, kúkadín tatsín san.

33 Ná ñu'u iní tun ntóó san ne, náku'nti ñā ñū Jesús, ntáka'an ñā:

—¡Nuu é ntaā i tsi í'xá Xuva nti'xe ko ntó! —ka'an ñā.

Dā ntavá'a Jesuu ñā nchokuvi ñúú Genesaree

(Mr. 6:53-56)

34 Dā kúvi ita ntí'xin ñā ntute sán ne, xéé ñā ñū é nani Genesaree.

35 Dā ini ñā'a san, ñā ntántoo ikán, e vé'xi Jesú ne, taxnúu ñā tú'un íña un ntí ntí ñúú tsikán ne, ntéka ñā'a san ñā ntánchokuví san, un ntí ntí ñā.

36 Íkan ñā Jesuu é kuán te ntete dōo ñā na tññ ntá'a ñā. Ñā é tññ nta'ā sán ne, ntúvá'a ñā.

15

Nee íña é kade i é kánatívi ñā'a sán nuu Xuva ko

(Mr. 7:1-23)

1 Kidáa ne, xéé ñā fariseu ní mastrú leí san, ñā ntoo ñúú Jerusaleén, nte mí tuví Jesú ne, ntáka'an ñā ni ñā:

2 —¿Nté kui ñā ntáde ntaa ñā ntántikin ntó vatā xkoó ini ñáta kō? Tsi ñā ntánta'a ñā dá ntaé'xi ñā —ka'an ñā.

3 Kaka'an Jesús ni ñā:

—¿Nté kui ðivi ntō ne, ña ntáde ntaa nto é kaka'an Xúva kō, é ntio nto kuntikin ntó vatā xkoó ini mí ntō?

⁴ Tsi kaka'an Xúva kō: “Kuiko ñu'u nto uva nto ni ði'i ntō”, ka'an ña. Ká'an xtūku ña ði: “Xoo é ká'an kīni i iña uva i ni iña ði'i í ne, da mī é kūvi i”, ka'an ña.

⁵ Ntá tsi ntō'ó ne, ntáka'an nto tsi kuvi ka'an ñá'a san ni uva ña ni ði'i ña: “Ña kúvi xntii ú nto, tsi iñá ko ne, nākué'e ú nta'a Xuva kō.”

⁶ Te kuan kōo ka'an ña ne, ña kantio é xntii ña uva ña nté ði'i ña, ka'an nto. Dukuān ne, ntáde nto vatā xkoó ini ñáta ntō e ntánakuitā nto é kaka'an Xúva kō.

⁷ Ntáka'an ntó tsi ntáde ntaa nto é kaka'an Xúva kō, ntá tsi ña ntā. Dōo vá'ā o ka'an Ísaia kuénta iña nto dá kakā'an ña naa Xuva ko:

⁸ Ña sá'a ne, kūdiin rki xaa ña ntéku da ntáka'an ña e dōo ntánuu iní ña ko,

ntá tsi ña te ntánii nima ña e ntánuu iní ña ko.

⁹ E ntaā í e ntánuu iní ña ko, tsi e ntánakuā'a ña ne, da mii tsi e ntáka'an ñá'a san. Kuan o ka'an ña —ka'an Jesús.

¹⁰ Kidāā né, kāna ña ña'a sán ne, kaka'an ña ni ña:

—Kini nto né, na k'i'in ðiki nto:

¹¹ Ñá te ðivi é kakí'vi ini xú'u ko kán kade i é kakudentū nima ko, ntá tsi nee iña é ntii xu'u kō né, ðivi é kade i é kakudentū nima ko —ka'an ña.

¹² Kidāā ne, xéē ña ntántikin ña mí tuví ña ne, tsixe'e ña ña:

—¿Kútuni ntú nto é kūdiin ña fariseú san da téku ña é kaka'an nto? —ka'an ña.

¹³ Kaka'an Jesús:

—Da neé ka utun é ña ni í'xi Uvā kó ne, nātu'un ña uun tsi nte xó'o í.

¹⁴ Na koo mii nto ña. Vata ntáa ña kuāa ntáa ña é dotō tsi ntánteka ña ña'a. Te uun ña kuāá nteka ña ña kuāa ní'i ña ne, ntuvi tsi ña kó'xo nuu ña xaví san —ka'an ña.

¹⁵ Kidāā ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Ká'an nto nī ntí nee iñá ncho ka'an núu í sá'a —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jesús ni ña:

—¿Vāta tekú kue'en xntú nto?

¹⁷ ¿Ñá ini ntú nto tsi da neé ka é kakí'vi xu'u kō ne, kaita nti'xin i'xí ko kán ne, da kidāa ntii xtuku kúñu kō?

¹⁸ Ntá tsi nee é kīni kaa é kakii xu'u kō né, ntē nima ko kakéne ne, ðivi é kade i é kakudentu o.

¹⁹ Tsi nté nima ko kakéne é kinī ó kadā kuení kō, é ká'ni o ña'a, é kadā xení o ni ñadī'í tuku ña'a, é kadā xení o ni ñadī'í, ña vata tánta'a, e kī'i dú'u o, é ká'an ó dovete, é ká'an kīni o iña ña'a.

²⁰ Sá'a kāde i e ntákudentū ña'a sán nuu Xuva ko. Ntá tsi te ña nta'a o da ka'xi o vatā xkoó ini ntó ne, ña te ðivi í é kade i é kakudentu o nuu Xuva ko.

Ñadī'í, ña vé'xi tuku ñuu, kuínti'xe ña Jesuu

(Mr. 7:24-30)

²¹ Ntáka Jesuu íkán ne, kué'en ña etsin ñuú Tiru ni ñuú Siduun.

²² Íkán tuví uun ñadī'í, ña vé'xi ñuú Canaán ne, ñé'e ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Ntuntā'ví ini nto ko, Tó'ō, I'xá Davii! ¿Un vá'a tsi kanto'o diókō kó kuenta iña é ña vá'ā san é nuu nimá tun! —ka'an ña.

²³ Nté uun tú'ūn ña ni ká'an Jesús ni ña. Kidāā ne, xéē ña ntántikin ña ne, kaka'an ña ni ña é na nakunu ña ñadī'í san. Ka'an ña:

—Nakūnu nto ña, tsi dōo du'xen ka'ān ña é ntikin ña kō —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jesús:

—Taxnuu Xuva kō ko é xntii ú da mii tsi ña kúnaa, ña ntáduku ntée tatá ña Israee —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi xéē etsin ñadī'í san ne, ínchiti ña nūu ña ne, kaka'an ña:

—¿Vií nto da xe'e, Tó'o, xntii ntō ko! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá vā'á o é naki'i o tañú'ū é ká'xí i'xá kō dá kué'é o tīnā san —ka'an ña.

²⁷ Ñadī'í san ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā í é kaka'an nto, Tó'ō, ntá tsi tīnā sán ne, ntaé'xi ti utsi i é káko'xo má mēsa tó'o tī —ka'an ña.

²⁸ Kidāā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Dōo vá'ā ó kakuínti'xe o. Kuan koo na kuvi vatā ó ntio o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a dióko ña.

Dōo titín ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

29 Ntāka Jesuu íkān ne, kué'en ña diñi míni Galileá san. Kúxee ña xuku kán né, ikān itúvi ña.

30 Ñá te da dii da díi ña'a xée ña mí tuví ña ne, ntēka ña ña xné'e, ña ni'i kui'i i, ña kuāá, ña ñi'í, ni títin ka ña ntánchokuví san. Tsōo ña ña'a san nú dī'in Jesuú ne, ntavá'a ña ña.

31 Koó dā kúdu'va ña'a san da íni ña e ntáka'an ña ñi'í san, e ntuvá'a ña ni'i kui'i i san, e nakaka ña xne'é san, e nakini ña kuāá san. Ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva ña Israeé san.

Dā xe'é Jesuu é ká'xí kimi míl ña'a (Mr. 8:1-10)

32 Kidáa ne, kána Jesuu ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Kantunta'ví ini kó un ntí'í ntí'í ña'a san tsi é ita ntí'xin uni ntúvi e ntántoo ña i'a nī ko. Ña túbí ka é ka'xí ña. Ña ntío kó nataxnūu ú ña é kuan tsí koo, tsi ntákakin ña, tsí dā ná koo vita ña itsi kán dókō —ka'an Jesuu.

33 Ntáka'an ñá ntántikin ña:

—¿Mí'i ntu kikí'i o tañú'ú i'a mí xoxo ntoo í? ¿Nté ntu koo xee tá'an é ka'xí ña, é ñá te da díi ña'á san? —ka'an ña.

34 Kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Títin ntú tañú'ú ni'i nto? —ka'an ña.

Nantíko koō ña, ntáka'an ña:

—Ú'xe kúdi tañú'u ni ūvi kudii a tsákā —ka'an ña.

35 Kaka'an Jesuu ni ñá'a san é na kuntuo ña ñu'u kán.

36 Kí'i ña e u'xé tañú'ú sán nī tsákā sán ne, nákué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kidáa ne, ta'vi dāva ñá ne, xé'e ña ña ntántikin ña é na tsí'i ña nta'a ña'a san.

37 É'xí nta'á ñá, un ntí'í ntí'í ña. Dā kúvi ne, natáka ña é ntoó ka ne, ú'xe xíka nátsu'un tsítu ká ña ta'vi í.

38 Ñá te da kīmi míl ñatí san é'xi ña ne, nté ña ni inté'vi ñadí'í san, nté i'xá san di.

39 Nataxnūu ña ña'a san kídaa ne, nákunūu Jesuu tún ntóo san ne, da kué'en ña ñuú Madala.

16

Dā íkan ña fariseu ni ñá saduceú san uun nuu i e dóo ka'nu

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

1 Xéé ña fariseú san nī ña saduceú san é ncho koto nteé ña Jesuu. Ntaíkan

ña te nañē'e ñá ña uun nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kán.

2 Ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Da kakuáa ne, ntáka'an nto: “Vá'a iñi teváa, tsi dóo dito xntivi e dukún kan”, xkoó ka'an nto.

3 Tévaá ne, ntáka'an nto: “Dōo xóo iñi vevii, tsi dóo ñu'u viko xé'e i kan”, ka'an nto. Te ini nto nté iñi da ntaíto nto e dukún kán, ¿nté kui ñá ini nto nté koo kuví ñuxiví sa, da ntaíto nto nté o kakuvi vevii?

4 Ña kini ntáa, ña ntáde é kīni kaa sán ne, dīvi ña ntaíkan ña nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e ká Xuva ko nūu i é ntio ña, tsí da mii nūu i váta o kúvi Jonaá san —ka'an ña.

Kidáa né, ntáka Jesuu íkān né, tsoo mii ña ña.

U'xen ía iña ñá fariseu (Mr. 8:14-21)

5 Dā xee ñá ntántikin ña uun xo diñi ntute sán ne, kūtuni ña tsí kunáni ña é kuído ña tañú'ú.

6 Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kini nto ne, kuenta tsí víi nto ni ū'xen ía iña ñá fariseu ni ñá saduceú san —ka'an ña.

7 Kidáa ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—Kuan o ka'an ñá, tsi ña ni ído o tañú'ú san —ka'an ña.

8 Ini Jesuu née iña ntádē kuení ña ne, kaka'an ña:

—¿M pá! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe vá'a ntu nto? ¿Nté kui ntaítsu'un ntu nto té ña ni ido nto tañú'ú san?

9 ¿Váta kutúni ntú nto? ¿Ñá ntu naka'an nto tsí u'un tañú'ú san é'xi u'un míl ñá'a sán ne, títin xiká ka ñu'u ta'vi í e ntóo ka é natáká nto?

10 ¿Nté ña ntu naka'an nto e u'xe tsi tañú'ú san e é'xi kimi míl ñá'a sán ne, títin xiká ka ñu'u ta'vi í e ntóo ka é natáká nto?

11 ¿Nté kui ña kañe'e dikí ntu nto e ña te iña tañú'ú nti'xe san kaka'an u? Kuenta tsí víi nto ni ū'xen ía iña ñá fariseu ni ñá saduceú san —ka'an ña.

12 Kidáa né, kūtuni ña tsí ña te kaká'an ña iña u'xen ía é kaidáka tañú'ú san, tsí kaka'an ñá iña nuu i é ntánakuá'a ña fariseu ni ñá saduceú san.

Dá kaká'an Pedru tsí Jesuu é Cristu ña

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

13 Dā xee Jēsuu ñuú é nani Cesārea Filipú ne, kaka'an ñá nī ña ntántikin ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatīi ne, ¿neé ntu ña'a ú, te kā'an ñá'a san? —ka'an ña.

14 Nantíko koō ña, ntáka'an ñá:

—Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautista nto. Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Iō xtúku ña ne, ntáka'an ñá tsí Jeremia ntó, o tuku ña'a ña kaka'an naa Xuva ko nto —ka'an ña.

15 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ¿xoó ña'a ntu ú, te kuinī nto? —ka'an ña.

16 Kaka'an Sīmuun Pedru:

—Cristu ntó, I'xá Xuva kō ña kantíto san nto —ka'an ña.

17 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nté kuān nte vá'ā ó ni o, Sīmuun, i'xá Jonaa. Sá'ā ne, ña te ñá'a ni nañe'e ñá o, tsí mii tsí Uvā kó, ña tuví e dukún kán.

18 Kaka'an u ni o tsí ñá'ā é Pedrú ne, ñá'ā ó ne, xúu nchó ka'an. Nú xúu sa'á xntítsí u xúkūn ko. Ña kúvi ví doxi'í san nī ña'a, ña ntákuinti'xe i ko.

19 Ta'xí u o ntakāá iña i mí kadē kú've Xuva kō e dukún kán. Da xōó ka ña'a, ña é ió kuetsí i ñuxiví a ne, ká'ān tsí ña kúvi k'í'vi ña e dukún kán. Kuan kōo víi Xuva kō e dukún kán ñi. Da xōó ka ña'a, ña é ntuvá'a ni Xuva ko ñuxiví a ne, ká'ān tsí kuvi k'í'vi ña e dukún kán. Kuan kōo víi Xuva ko ni ñá e dukún kán ñi —ka'an ña.

20 Kidáā ne, kaka'an ñá nī ña ntántikin ña é ña ku ka'án kue'en tsí ña ni da xōó ka ña'a é Cristu ña.

Dá kakā'an Jēsuu é kuvī ña

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

21 Nté ntúvi tsikán ne, eni ntu'u Jēsuu kaka'an ñá nī ña ntántikin ña é kantio é kī'in ñá ñuú Jerusaleen. Ikān ne, ñá te da ñá nū i dōo nto'o ña nta'a ñatā sán nī tó'o dutú nī mastrú leí san. Ka'ní ña ña ne, te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña.

22 Kidáā ne, kué'en xīo Pedrú san ni ñá né, ikān de tí ña ni Jēsuu, káka'an ña:

—Ñá te sá'á e ntio Xuva ko, Tó'ō. Ñá te kuan kōo kuvi nto —ka'an ña.

23 Ntá tsí xkokoto Jēsúu ne, kaka'an ñá nī Pedru:

—Ñá kuān xkoó ka'an, tsí kaka'an vatā ó kaka'an tó'ō e ña vá'ā san! Ñá

ku koton ntēén ko. Ñá te vatā ó kadē kuení Xuva kō é kadē kuení o, tsí vata tsí ó de ña'a san káden —ka'an ña.

24 Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntántikin ña:

—Tē xoó ncho kuntikin í ko ne, ñá víi ka ña é ntio mii ña, ntá tsí na kuntikin ñá ko, kuān te na kuví ña.

25 Tē xoó ntio i é nakāku ntuvi iña í ne, kunaá ña ntii ñá'u ntúvi. Ntá tsí tē xoó nakunaa i ntuvi iña i kuenta iña ko ne, ní'i ña ntuvi vá'á iña ña ntii ñá'u ntúvi.

26 ¿Neé ntu ni'i ñatí san te nī'i ña dá kaní ñuxiví sa, te nākunaá ña é tduiña ña? ¿Nté ntu kaa ntá'vi ñatí san é tduiña ña?

27 Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, ki'xi ú nī ánjē ko. Dōó ka'nu ña'a ú, vatā ó ka'nu Uva kō. Kidáā ne, ntanáa ú ni ñá'a nee iña idé ña xé un xé un ña.

28 Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntó. Iō ñá'a e ntáñi ñá i'a vevíi ne, ña kúvi ñá da nté kiní ña é kixkadā kú've u ñuxiví sa —ka'an Jēsuu.

17

Dā nádama kúñu Jēsuu

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

1 Dā kúvi iñu ntúvi ne, ntéká Jesuu Pedrú san ni Sántiau, ni ení ña, ñá naní Juaan, kue'en ní'i ña ña ũun xuku e dōo dukún ne,

2 nuu tsí ña ne, nadama kúñu Jēsuu. Nuú ña ne, xí'í nuu vatā ó kaxí'í nuu ngántii san ne, dōó é nuu ñá né, ntukui'xín kue'en.

3 Ura tsíkan ntii ñá'á Muisee ni Élia, ñá ka'án naa Xuva ko kidaā ne, ntáka'an ñá ni Jēsuu.

4 Kidáā ne, kaka'án Pedru ni Jēsuu:

—Dōo vá'ā o tsí ntoo ntí i'a, Tó'ō. Tē ntio nto ne, xntítsí ntí uni á ví'i í'a, ũun iña nto, ũun iña Muísee ne, ũun iña Éliá ñi —ka'an ña.

5 Da ñi kākā'án Pedrú san ne, xée ũun viko e dōo kaxí'í nuu mí ntoo ña ne, távi nūu ña. Kaka'an tátsin Xúva kō mé'ñu viko san:

—Ñá sá'á ne, I'xá mii kó, ña e dōo ntio ko. Dōo diní ko ni ñá. Kini nto é kākā'án ña —ka'an tátsin san.

6 Dā téku ña ntántikin ñá san sá'á ne, nántúvé ña kúñu ña ñu'u kán né, dōo u'ví ña.

⁷ Ntá tsi vé'xi Jēsuú ne, t̃in nta'a ña ña ne, kaka'an ña:

—¡Nakuntáñ̃ nto! ¡Ñá ku u'vī nto! —ka'an Jēsuu.

⁸ Dā ítō ña ne, xōxó ka ña nguiī san. Da mii tsi Jēsuu ntítsi ña.

⁹ Dá kũntíi ña xuku sán ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá ku ka'án ntó ni da xōó ka ña'a nee e ini nto da nté nantōto ú rkontúvi é xi'í u, xu'u é vēxkúvi ú ñat̃i —ka'an ña.

¹⁰ Ntátsixe'e ña ntántikin ña:

—¿Nté kui ntáka'án ntu mastrú leí san é di'na Eliá san kí'xi ña? —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i tsí di'na Elia kí'xi ña ne, xtúvi tu'vē ña é un ntí'í.

¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi e kí'xi Elia, ntá tsi ña ni kutúni ñá'a san te divi ña né, ide ña ni ña da neé ka é ntio ña. Kuan kōo nto'o kó nta'a ña di, xu'u é vēxkúvi ú ñat̃i —ka'an Jēsuu.

¹³ Kidāā ne, kutuni ña ntántikin ña tsí kaka'an ñá iña Juaan Baútista.

Dā ntavá'a Jesuu úun na kudii, ná kaxi'i mí

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā xéé ña mi dóo ntoo ña'a ne, vé'xi uun ñat̃i mí tuví Jesuu. Ínchit̃i ña nūu ñá ne, kaka'an ña:

¹⁵ —Tō'ó, ntuntá'vī ini nto i'xá ko, tsí kaxi'i mí nā ne, xntii nto nā. Dōó kanto'o na. Nuu nuu tsi kantava nuu na nchú'un kán ne, kako'xó nuu na nú ntute kán di.

¹⁶ E kixni'í ú na é ntāvá'a ña ntántikin ntó na, ntá tsi ña ni kuvi víi ña —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jēsuu:

—¡Nté o ntu! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe ña'a sán ko, ña e ntáde é k̃ini kaa? ¿T̃it̃ín ka ntu ntuvi kutíi ú ni ntō? Kixni'í nto na í'a —ka'an ña.

¹⁸ De t̃i Jesuu ni é ña vá'ā san ne, nt̃i é ña vá'ā san é nuu nima na. Ura dú'va tsi ntuvá'a na.

¹⁹ Kidāā ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, tsixe'e ña ña:

—¿Nté kui ña ni kuvi víi ntu nt̃i é nakūnu nt̃i e ña vá'ā san? —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tsí ña te kañ nima ntó ntákuinti'xe nto. Nuu é ntaā i é

kāka'án u ni ntō tsí kuān te un síin kue'en tsi ntákuinti'xe nto ne, kuān te vata kaa uun kudii nt̃ikin kulí san é kuinti'xe nto ne, kuvi ka'an ntó ni xūku san: “Kuē'én ikān”, ne, k'í'ín. Ña túvī neé kue'en tsi é ña kuvi víi nto.

²¹ Ntá tsi e ña vá'a vāta kaa sá'a ne, ña nt̃i tē ña kuntóo ixu ō né, tē ña dóo ka'an ntá'vī ō di —ka'an Jēsuu.

É k̃uvi uvi ítō kaka'an Jēsuu é k̃uvi ña (Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Dá ntoo ña ñuú Galileá ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñat̃i ne, ntuvi ú kuenta ntá'a ña'a san.

²³ Ka'ní ña kó ne, te k̃uvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an ña.

Dōo kántoo nta'xa ña ntántikin ña.

Dā ntá'vi Jesuu ni ña ntántikin ña diu'un xōo iña xúkūn

²⁴ Dā xee Jēsuu ñuú Capernau ni ña ntántikin ñá ne, vé'xi ña ntaído diu'un xōo iña xúkūn san mí tuví Pedrú san ne, ntáka'an ña:

—¿Ña kantá'vi ntu mastru ntó diu'un xōo san? —ka'an ña.

²⁵ Kaka'án Pedrú san:

—Kantá'vi ña —ka'an ña.

Dā kí'vi Pedrú san má ví'i kán ne, di'na kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté ntu de kuéni o, Simuun? ¿Xoó ntu nta'a i ntaído rei ñúxivi san diu'un xōo ni diu'un iña ñu'ú san? ¿Nta'a ña ñuú mii ñá né, ō nta'a ña tuku ñuú san? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'án Pedru:

—Nta'a ña tuku ñuú —ka'an ña.

Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Dukuān ne, ñá kantio é ntá'vi ña ñuú mii ña.

²⁷ Ntá tsi vata koo é ña kudíin ña ne, kue'en nu míni kán ne, nakuitan xu've é kantikin kaa xu'u tsákā san. Tavan da neé ka tsákā, k̃iti é t̃in di'na. Dá nt̃ikán xu'u t̃i ne, naní'i o uun diu'un kuetsi. Ki'in ne, da nta'vin diu'un xōo ó ne, iñá kó di —ka'an ña.

18

¿Xoó ntu é dií ka ka'nu i?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Nt̃uvi tsikán ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é dií ka ka'nu i mí kadē k̃u'vé Xuva kō? —ka'an ña.

² Kāná Jesuu úun i'xá san ne, xtuví ñá i mé'ñũ ña'a san.

³ Kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni nto: Tē ña nadáma nto nima nto é kuinti'xe nto vatā ó de a i'xá kuetsī sán ne, ña kúvi kī'ví nto mí kadē kû've Xuva kō.

⁴ Xoó ña'a, ña é ña káde ka'nu vata kaa i'xa sa'á ne, divi ña é dií ka ka'nu ña mí kadē kû've Xuva kō.

⁵ Xoó ña'a é ki'i ña uun i'xá vata kaa sá'a kuēnta iñá ko ne, vata te xū'u kí'i ña ko.

*Dōo xií kaa é vī o é kīni kaa
(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)*

⁶ 'Ntá tsi da xōó ka ña'a é kuē'é ña itsi é vī é kini kaa da neē ka i'xá san é kakuinti'xe i kó ne, dií ka vá'ā ó te kunū'ni uun xuu xodo ka'nu dúkun ñá ne, na kunuu nto'o mii ñā má ntute ñu'u kán.

⁷ ¡Ntā'vi ide ñá ñuxiví a tē kade ña é vī tuku ña'a kuétsī! Kuan tsi ió nuu i é kīni kaa, ntá tsi ¡ntā'vi ide ña'a san, ña é kaxé'e itsi é vī ta'an ña é kīni kaa san!

⁸ 'Te ntā'a nto, o te dī'ín nto kade i é vī nto é kīni kaa san ne, ka'nté nto ne, nakuitā nto. Dií ka vá'ā ó te u'ntu nto xēe ntó e dukún kán, te kākā xné'e nto, é xēe ni'i nto ntuví ntá'a nto, ntuví dī'ín ntó dô'vi kan mi dóo kai'xi ñú'ú san.

⁹ Te ntūxnúu nto kade i é vī nto é kīni kaa sán ne, tavá nto ne, nakuitā nto. Dií ka vá'ā ó te xēe ntó e dukún kan ni ūun tsi ntuxnúu nto, é xēe ni'i nto ntuví ntūxnúu nto dô'vi kan mi dóo kai'xi ñú'ú san.

*Kuenta iña á le'ntu é kúnaa
(Lc. 15:3-7)*

¹⁰ 'Koto ntó tē ña kadá kuení nto tē ña nuu á'vi i'xá san. Tsí kaka'án u ni ntó tsí e dukún kán ne, ánjē san é kade ña i kuentá ne, utén utén ntoo ña nta'a Xuva kō, ña é tuví e dukún kán.

¹¹ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, vé'xí u é nakākú u ña'a, ña ntákunaá san.

¹² '¿Nee iñá ntu ntádē kuení nto? Te ūun ña'a né, ió uun sientu á le'ntu ña ne, uun xti kunaa ti ne, ¿ñā ntu te tsoo mí ña kiti kimi díko xe'un kimi san má kū'u kan dá kī'in ña kínantúku ña kīti uun, kiti kunaá san?

¹³ Te nāni'i ña tí ne, nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó, tsí dií dií ka diní ña ni

kīti nāni'i ña san é kiti kimi díko xe'un kimi, kiti ña ni kunáa san.

¹⁴ Kuān ó ni Uva kō, ña tuví e dukún kán. Nā ntío ña é kūnaa nté uun i'xá san.

*Nté koo kada ka'nu iní o ni ta'an kō
(Lc. 17:3)*

¹⁵ 'Tē kade ta'an nto é kini kaa ni ntó né, kue'ēn ntó mí tuví ña ne, ká'an nto ni ñā nte o dé ña, da mii xnto ni ñā. Te kīni ña é kākā'án ntó ne, é ntūvá'a nto ni tā'an nto.

¹⁶ Ntá tsi tē ña kini ña é kākā'án ntó ne, kuntēka nto uun ne, ō uvi ña'á ka ña'a vata koo é kīni ña.

¹⁷ Tē ña ntío ña kini ña e ntáka'an ñá tsikán ne, ká'an nto ni ña ntákuinti'xe i san, ña ntánataká nuu má ūkún kán. Tē ña ntío ña kini ña ña ntákuinti'xe i sán ne, ña kú de ká nto ña kuenta. Vīi xnto kuenta tsí vata ntáa ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i, ni ña ntaído diu'un xōó san.

¹⁸ 'Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó: Da xōó ka ña'a é ká'an ntó ni ñā ñuxiví a e ña kuví kī'in ña mí tuví Xuva kō ne, kuan tsi kōo ka'an Xúva ko ni ñā e dukún kán di. Da xōó ka ña'a é ká'an ntó ni ñā ñuxiví a é kúvi kī'in ña mí tuví Xuva kō né, kuan kōo ka'an Xúva ko ni ñā e dukún kán di.

¹⁹ 'Sá'a kākā'án xtúku ú ni ntó tsí te ūun tsi ntáde nto nima ntó uvi ñá'a nto da ntaíkan ntó nta'a Xuva kō ne, Xuva kō, ña tuví e dukún kán ne, ta'xi ña é ntaíkan nto.

²⁰ Dā mí'i ka mí nataká nuu uvi uni ñá'a kuenta iñá ko ne, ikán tuví u mé'ñu ña di —ka'an Jesuu.

²¹ Kidáa ne, xéē Pedru, kaká'an ñá ni Jēsuu:

—Tō'ó, ¿kī'in ito ntū kada ka'nu iní u ni tā'an ko dá kadē xení ña ni ko? ¿Vá ū'xe íto ntu? —ka'an ña.

²² Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Ñá ká'án u ni o te da mii tsí é ū'xe íto, tsí un tsi nté kīmi sientu kimi díko u'xi íto.

*Kuenta iña ñá kade tsiñu é ña ni ntío
ña kada ka'nu iní ña ni tā'an ña*

²³ 'Kuví ka'an ó tsi mí kadē kû've Xuva kō ne, vata kaa uun rei é ió titín ña ntáde tsiñu iña ñá kaa. Ntío ña natava ñá kuenta ñá ntáde tsiñu iña ña.

²⁴ Dā éni ntu'u ña tává ña kuentá san ne, xee ní'i ña uun ña'a, ña tanūu

diu'un é vāta kaa uvi diko uun kuía xá'vi ñā.

²⁵ Ña ni kúvi ntanáa ña. Dukuān ne, kaka'an tó'o ñā é diko ña ñā, ni ña di'í ñā, ni i'xā ñā, ni un nti'í é ió iña ña, vata koo é na ntūnaa é tanūu ña.

²⁶ Nákunchití ña kade tsiñu san núu ñá ne, íkan ña dā xe'e, kaka'an ña: “Na kūtíi ká nto nī ko, Tó'ō. Ntanáa nti'í u é tanūu u”, ka'an ña.

²⁷ Ntūnta'ví ini tó'o ñā ñá ne, nan-gava ña ñā né, nakadí ñá kuenta ña.

²⁸ Dā ntíi ña kade tsiñu san vi'í tó'o ñā né, tā'án ña uun ña'a, ña é kade tsiñu dadíi ni ñā. Ña sá'á ne, tanūu ña diu'un ta'an ña é vāta kaa uun sientu ntúvi xá'vi ñā. Ña'a, ña é tanūu ña iña í san ne, írkāa ña dukun ña é nakuē'ne ña ña ne, kaka'an ña: “Ntá'vīn ko é tanūun”, ka'an ña.

²⁹ Nákunchití ña tanūu san núu ñá ne, kaikan ña kaka'an ña: “Na kūtíi ká nto nī kó, tsi ntá'vi nti'í u”, ka'an ña.

³⁰ Ntá tsi ña ni ntío ña tsikán ne, tsi'í kuétsi ña ñā ne, xnuu kutu ña ña dā nte ntá'vi ña é ita nūu ña.

³¹ Dā íni ña ntáde tsiñu, ña nguii san, nté o kúvi ne, dōo dé kuení ña. Kué'en ñā ne, ká'an ña nī tó'o ñā nté o kúvi.

³² Kidáā né, kāna tó'o ña ña kuān ó de sán ne, kaka'an ñá ni ñā: “Ñá tē nté kaa kinī ó kaden. Xu'ú ne, nakadí u kuenta ó tsi íkán kó da xe'e.

³³ ¿Nté kui ña ni ntunta'ví ini ntu o ta'an o, vatā o dé u ni o?”, ka'an ña.

³⁴ Kūdiin kué'ēn tó'o ña ni ñā né, ntāda ña ña kuenta ntá'a maú san é xnuu kutu ña ña dā nté ntanáa nti'í ña é tanūu ña —ka'an Jéssu ni ña.

³⁵ Da kidáā ne, kaka'an ña:
—Kuān koo vií Uva kō, ña tuví e dukún kan, ni nto tē ña kada ka'nú ini nto kaní nima ntó ni tā'an nto di —ka'an Jéssu.

19

Dá kakā'an Jéssu iña ña ntánatsoo mii tā'an

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Dā kúvi ka'an Jéssu sá'ā né, ntāka ña ñuú Galileá ne, kué'en ña ñuú Judea é tuví uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san.

² Ñá te da dii da díi ña'a ntíkin ñá ña ne, íkán ntavá'a ña ña.

³ Vé'xī ña fariseú san mí tuví Jéssu é kōto nteé ña ña ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Kāka'an ntú lei Muísee é xī kaa é natsoo mii ntí ñadí'í nti dá nēé ka nuu i kuvi? —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vāta nakuá'a ntu nto tú'un Xuva kō mí kāka'an tsí di'vi ñā é dēvá'a ña ña'a ne, dē kú'vē ñá ñatíi ni ñadí'í é kuntōo dadíi ña?

⁵ Dukuān né, xtuví mii ñatíi san uva ña ni di'í ñā é kuntōo dadíi ña ni ñadí'í ña. Uun tsi kúñū kúvi ña ntuví ña.

⁶ Vi'í a vé ne, ñá te úvi ñá'a ká ña, tsí uun sá ña. Dukuān ne, ña vā'ā o é nantii ntee ta'an ñā'a san neé e teé ta'an Xuva kō —ka'an ña.

⁷ Ntátsixe'e ña Jéssu:

—¿Nté kui kaka'an ntú Muísee é kuvi natsoo mii ntí ñadí'í nti kuan? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Dā xe dōo ka'xi nima ntó ne, dukuān e tá'xi Muísee é natsoo mii nto ñadí'í nto, ntá tsi ña te kuán o ni ntio Xuva ko nte ntúvi di'na.

⁹ Kaka'an u ni ntó tsí da xōó ka ña'a é natsoo mii ña ñadí'í ña, ntá tsi tē ña te neé ni ide ñadí'í san é kini kaa ni tuku ñatíi san ne, tē natánta'a ñatíi san ni tuku ñadí'í ne, kade ña kuétsi —ka'an ña.

¹⁰ Ntáka'an ña ntántikin ña:

—Te kuan kōo kuvi uun ñatíi ni ñadí'í ñá ne, dií ka vā'ā ó ē ña tánta'a o —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ñá te ūn nti'í nti'í ña'a é kūtíi ña é nī'í ña sá'ā, tsí mii tsi ñā é xe'e Xúva kō é kuan koo kuntōo ña.

¹² Ió ñatíi é ña kuvi kóo i'xá ña, tsi e dúkuan kaa ña da káku ña. Iō túku ñatíi ne, ña'a san ide ña e ña kuvi koo i'xá ña. Iō túku ñatíi ne, ña ntío ña tánta'a ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña iña Xuva ko. Xoo kutíi i e kuintí'xe i sá'ā né, na kuínti'xe i —ka'an ña.

Dā náxnuu viko Jéssu ún nti'í i'xá san

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Kidáā ne, xee ní'í ña i'xá san mí tuví Jéssu é tñn nta'a ñā í, é ká'an ntá'ví ña iña i. Ña ntini'í Jéssu san ne, de tíi ña ni ñā ntánteka i'xá san,

¹⁴ ntá tsi kaka'an Jéssu:

—Kué'e ntó itsi é na kī'xi i'xá san mí tuví u. Ñá ku kadí nuu nto i, tsí ña'a

é ío nima í vatā ó nima í'xá san ne, ðivi ñā é kāduku ntée ña mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

¹⁵ Dā kúvi tīn nta'a ntí'i ña ī ne, da kidāā ntáka ña.

Uun ñatī kuetsī, ña kuika, kátsixe'e ña Jēsuu

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Xée uun ñatī mí tuví Jesuú ne, tsixe'e ñā:

—Mastrú, ¿neé ntu nuu i é vā'á kantio é víi u vata koo é nī'í ko ntuví va'á iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté kui katsixe'ēn kó iña é vā'a? Da mii Xuva kō é vā'á ña. Te ntio o ntuví vā'á iña o ntii dañu ntúvi ne, kadan ntaan é kākā'an Xúva kō —ka'an ña.

¹⁸ Kidāā ne, kaka'an ña:

—¿Neé ntu é kāda ntaa u? —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu:

—Ñá ku ē'nín ña'a. Ñá ku ñaki'in ñadī'i ñá'a. Ñá ku kí'in dú'un. Ñá ku kā'án dovete.

¹⁹ Kuikon ñu'un uva o ni ði'i ó. Kuinima ó ta'an o vatā ó kakuinima míi ó kúñu ó —ka'an Jēsuu.

²⁰ Kaka'an ñá ni ñā:

—É un ntí'i sá'á kade ntaa ú ntē da ku lú'nti u. ¿Neé ka ntu é kākunaa? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tē ncho viin é un ntí'i é vā'á ne, kuē'én, nadikon iña o ne, kué'ēn diu'ún san ña ntā'ví san vata koo e ní'i o nuu i é vā'a é dukún kán. Kidāā né, kixntikín ko —ka'an ña.

²² Dā téku ña é kākā'an Jēsú ne, kunta'xa iní ña, tsi dóo kuika ña. Kuan tsi ó ntaka ña.

²³ Kaka'an Jēsuu ni ñá ntántikín ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō. Tsi dóo ntii tu'un é xee ñá kuiká san mí kadē kú've Xuva kō.

²⁴ Kaka'án xtuku ú ni ntō tsí ðií ka ña ntii tu'un é kí'ví uun kameu xávi xíki natee ó san é kí'ví uun ña kuiká san mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

²⁵ Dā téku ña ntántikín ñá sá'á ne, koó dā kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁶ Íto Jesuu ñá ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ña'a sán ne, ña kúvi nakákú mii ña nima ñá, ntá tsi Xuva kō ne, un ntí'í ntí'í kúvi víi ña —ka'an ña.

²⁷ Kidāā ne, kaka'án Pedru:

—Ntí'í ne, é xtuví mii ntí'í ntí é kuntikín ntí nto. ¿Nee iñá ntu ni'í ntí? —ka'an ña.

²⁸ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí ikan ñūxiví xée san ne, kutūví u, xu'u é vēxkúvī ú ñatī, nú teu ka'nú ko ne, ðivi ntō e ntántikín ntō ko ne, kuntōo nto uxuvi teu na'nú san ði, kadā kú've nto iñá uxuvi táta ña Israeé san.

²⁹ Da xoó ka ña'a, ña é xtuví mii i vi'i i, ó ení ña, ó ta'an ñá, o uva ñā, o ði'i ñā, ó i'xá ña, o ñū'u ña kuenta iñá ko ne, ní'i ña ūun sientu íto ká xtuku. Ní'i ña ntuví vā'á iña ña ntii dañu ntúvi ði.

³⁰ Ntá tsi títín ña'a, ña é odo nūu vevíi ne, nte áta i kan kuntōo ña te kúvi ne, ña é ntoo ata i kán vevíi ne, kodo nuū ñá kidaā.

20

Kuenta iña ñá ntáde tsiñu

¹ 'Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'í san kaa. Tévaá tsi kañe'e ñá, kaixntuku ñā xoó kada tsiñu i matú ña.

² Kaka'an ñá ni ñā'a san tsi ntá'vi ñi ña ña ntúvi é kāda tsiñu ña ne, taxnūu ña ña matú ña.

³ Kaeku ñn teváa ne, iní ña tsi ntāñí ka tuku ña'a nú ā'ví kán é ña te neé ntáde ña.

⁴ Kaka'an ñá ni ñā: “Kūkada tsiñu nto matú ko kán ne, ntá'vi va'a ú nto”, ka'an ña. Ne, kué'en ña kūkada tsiñu ña.

⁵ Kuan tsí ó de ña dá kii xtúku ña da ká'ñu ntuví ne, kaeku uni kuáa ði.

⁶ Dā kaéku u'un kuáa ne, kii xtúku ña ne, ní'í ká ña ña'a, ña é ña tuví nee é vii. Kaka'an ñá ni ñā: “¿Nté ntū ó de nto i'a? ¿Nté kui ña ntáde tsiñu ntu nto?”, ka'an ña.

⁷ Ntáka'an ñá ni ñā: “Ñá ni ní'í ntí xoó ta'xi i ntí tsiñu”, ka'an ña. Kaka'an tó'o ī sán ni ñā: “Kue'ēn ntó matú ko kan kūkada tsiñu nto ði”, ka'an ña.

⁸ Dā kúneé ne, kaka'an tó'o tsiñu sán ni ña odo nūu nuu tsiñú san: “Kūkaná nto ña ntáde tsiñu sán ne, ntá'vi nto ña, ði'na ña é xee rkontuvi. Nté ata i na ntíi ña xee nte dí'na”, ka'an ña.

⁹ Ña xee kaéku u'un kuáa ne, ní'í ña xā'ví ña é uun ntúvi.

10 Ña xee dí'na ne, dií ka kue'e ní'i ña, kuíni ña. Ntá tsi kuédad# tsi ni'i ña é un é un ña.

11 Dā ntuá'vi ña ne, ká'an ntéé ña tó'o tsiñu san,

12 ntáka'an ña: “Uun ura kúdii dé tsiñu ña'a san, ña xee rkontuvi é nti'í ne, dad# tsi o ntuá'vī ntí ni ña. Nti'í ne, nii ntuvī dé tsiñu nti. Dōo ntó'o ntí ka'ni san”, ka'an ña.

13 Kaka'an tó'o tsiñu san ni ña: “Ñá te káde u é kini kaa ni ntō. ¿Ñá ni ká'an ntú nto nī ko tsi vá'ā o xa'ví nto dá káka'án u ni ntō?”

14 Kūni'í nto xá'vi ntō né, kue'ēn nto. Xu'ú ne, ncho vii ú nī ña xee da rkontuví san vatā o dé u ni ntō.

15 ¿Vá ña kuvi ntu vii u é ntio kó nī diu'ún ko? ¿Ō ntákune'u iní ntu nto tsi ña kade víni u?”, ka'an ña.

16 Kuan kōo kuvi ni ña vé'xi ata i kán di; di'na ña kodo núu ña ne, ña é odo núu di'na ne, kuntōo ña nte ata i kan. Tsi kuān te titín ña'a kana ú ña ne, ñá títín ña kué'e u é kodo nuū ña —ka'an Jesús.

É kuvi uni íto kaka'an Jesús é kuvi ña (Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

17 Dá kué'en Jesús itsi Jerusaleén ne, nakana xio ña uxuvi ñá'a ña ntini'i ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

18 —Kiní nto, tsi kí'in o ñuú Jerusaleen. Ikān ntada ña kó kuenta ntá'a tó'o dutú san nī mastrú leí san. Ká'an ñá tsi kuví u, xu'u é vēxkúvi ú ñatí.

19 Ntada ña kó kuenta ntá'a ña tuku ñuú vatā koo é kīni dāki ña ko ne, natii nuu ña kó xo'o. Xnteē ñá ko ntiká krusi kán di. Ntá tsi ntoto xtuku ú te kuvi ūni ntúvi —ka'an ña.

Di'í Sántiau ní Juaán ne, íkan ña da xe'e (Mr. 10:35-45)

20 Kidáa ne, xee di'í i'xá Zebedeú san mí tuví Jesús, xee ní'i ña i'xá ña. Nakunchiti ña nuu ña ne, íkan ña da xe'e.

21 Kaka'an Jesús ni ña:
—¿Nee iñá ntu ntio nto? —ka'an ña.
Kaka'an ñá ni ñá:

—Ká'an nto na kadā kú've dad# ntuvi i'xá ko ni ntō mí kadā kú've nto; uun chí ne, diñi kua'a nto ne, uun chí ne, diñi datsin nto —ka'an ña.

22 Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá ñni nto nee é kaikan nto. ¿Kūtí ntu ntō é ntō'o nto é vatā koo nto'o ko? —ka'an ña.

Ntuvi ñátí san ntáka'an ñá ni ñá:

—Kuvi vii nti —ka'an ña.

23 Kaka'an Jesús ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vatā koo nto'o ko, ntá tsi ña te xú'ú kaduku ntéé u é kué'é u xoó kutūvi í diñi kua'a kó, ō xoó kutūvi í diñi datsin ko, tsi Xuvā ko e dé ku've ña xoo é kuntoo dad# i nī ko —ka'an ña.

24 Dā kútuni u'xi ñá'a ña nguii sán ne, kūdiin ñá nī Juaan ni Sántiau san.

25 Ntá tsi kána Jesús ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Ñni ntó tsi tó'o ña é ña te ñá Israeé ne, dōo ntáde na'nu ña ni ñá'a ña. Dōo ntii ntáde kú've ña.

26 Ñá ku kuān xkoó de nto. Da xōo ka ña'a nto é ncho vii ka'nu nto ne, xntii nto tā'an nto.

27 Da xōo ka ña'a nto é ncho kodo nuū ntó ne, xntii nto tā'an ntó,

28 vatā ó de ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatí. Ñá te vē'xi u é xntii ñá'a sán ko, tsi vé'xi u é xntii ú ña ne, é kué'é u ntuvi iñá ko kuenta iña ña —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesús uvi ñá kuāa (Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

29 Dā ntáka ña ñuú Jericoó ne, ñá te da dī da dí ña'a ntántikin ñá Jesús.

30 Uvi ñá kuāa san ntántoo ña diñi itsi san. Dā téku ña tsi kuítā nti'xin Jesús ne, un ntii tsi ntáka'an ña:

—¡Ntuntá'ví ini nto ntí, I'xá ika Dāvii, ña táxnuu Xuva kō é kadā kú've ntó iñá nti! —ka'an ña.

31 Ntáde tí ña'a san ni ña, ntáka'an ña é diin diin tsi kuntōo ña. Ntá tsi da dií dií ka ntii ntáka'an ña:

—¡Ntuntá'ví ini nto ntí, Tó'o, I'xá ika Dāvii! —ka'an ña.

32 Íntitsí Jesús ne, kána ña ña. Kaka'an ña:

—¿Nee iñá ntu é ntio nto é víi u ni ntō? —ka'an ña.

33 Ntáka'an ñá ni ñá:

—Nakaán nto ntuxnúu nti, Tó'o —ka'an ña.

34 Ntuntá'ví ini Jesús ñá ne, tñ nta'a ña ntūxnúu ñá ne, ura tsi i náxi'í ntuxnúu ña. Kidáa ne, íntikin ñá ña.

21

Dā xee Jēsuu ñuú Jerusaleen

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Dā xee étsin ña ñuú Jerusaleen, dá ntoo ña ñuú Befagee mí tuví xuku Olivú san ne, taxnūu Jesuu úvi ña'a ña ntántikin ña,

² kaka'an ñá ni ñā:

—Kue'ēn ntó ñuu é tuví da'a san. Ikān ne, nani'i nto uun búru é ntee tīn tī ni i'xā tī. Nantuté nto tī ne, dá kixni'i nto tī.

³ Te tsixe'e ñā'a san nto nté kui kánantute nto tī ne, ká'an ntō tsi tó'o nto kántio ña tī. Tē kúvi dé tsiñu ni'i ña tī ne, ura tsí i nataxnūu ña tī —ka'an ña.

⁴ Kuan ō kúvi vata koo é kūntaa é kākā'an ña é ka'án naa Xuva ko kídaā:

⁵ Ká'an nto nī ña ñuú Siuun:

“Koto nto, tsi vé'xi reí nto mí ntoo nto.

Ñá te kā'nu ña'a kade ña;

ntekú ña buru,

uun a búru, kiti é vāta xoo kuntéku í tī, i'xá buru ntíi, kiti kaido san.”

Kuan kōo ka'an nto,

ka'an ña.

⁶ Kué'ēn ña ntántikin ñá ne, de ntaa ña vatā ó kaka'an Jēsuu.

⁷ Kue'en ní'i ña būrú san ni i'xā tī ne, tsodo ña dōo ña áta i'xá tī ne, ikān intéku Jesuu tī.

⁸ Ñá te da dīi ña'a ntáñi ñá ikān né, tsōo ña doo ñá itsi kán. Iō ñá ne, katsin ña ntá'a utun ne, tsoo ña itsi san.

⁹ Ñá te da dīi ña'a odo nuú ña nuu ñá ne, ñá te da dīi ña'a vé'xi ña atā ñá dī. Un ntíi ntíi ña ntáka'an ña:

—¡Dōo vá'a I'xá ika Dāvii, ña táxnūu Xuva kō! ¡Na xnūu viko Xuva ko ñā, ña é vé'xi kuenta iña ña! ¡Dōo ká'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

¹⁰ Dā xee ñá ñuú Jerusaleén ne, un ntíi ntíi ña ñuú i san ne, itsu'un ñā, ntáka'an ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a? —ka'an ña.

¹¹ Ntáka'an ñá'a san, ña vexní'i ña:

—Ñā sá'a ne, ña é kākā'án naa Xuva ko, ñā nani Jēsuu, ñá vé'xi ñuú Nazaree é tuví ñuú Galilea —ka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Kúkí'ví Jesuu má ukún Xuva kō ne, nakúnu ña ūn ntíi ntíi ña'a, ña e ntádikō, ña e ntáñii kiti é kué'é ña

doméni iña Xuva ko. Ini ukún san ntoo ña. Nantáva Jēsuu mesa ñá'a, ña ntánadama diu'ún san, ni sīa ña ntádiko pāloma.

¹³ Kaka'an ñá ni ñā:

—É ūve na'a tú'un Xuva kō: “Vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a”, ka'an. Ntá tsi ntó'ó ne, ntáde nto māvī ñá du'u —ka'an ña.

¹⁴ Dá tūví Jesuu má ukún kán ne, vé'xi ña kuāá san nī ña xne'é ne, ntāvá'a ña ña.

¹⁵ Ntá tsi kúdiin tó'ō dutú san nī mastrú leí san dá ini ña nté ō dé Jesuu nuu i e dóo na'nu san. Iní ña tsí un ntii tsí ntáka'an i'xá san má ukún kán: “¡Dōo ka'nu I'xá ika rei Dāvii!” Kuān o ntáka'an i'xá san.

¹⁶ Ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—¿Ñā katéku ntu nto tsí dovéte ntáka'an i'xá san iña nto? —ka'an mastrú leí san.

Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Katekú ko nté ō ntáka'an. Vāta kiní ntu nto mí kakā'an tú'un Xuva kō:

I'xá kuetsī sán ni i'xá ikin ne, xé'e Xuva kō é káta é vā'á kue'en Xúva kō.

Kuan ō ka'an —ka'an Jēsuu.

¹⁷ Kidāá né, ntáka Jesuu mí ntoo ña ne, kué'en ña ñuú Betania mí itúvi ña uun ñúu.

Dā kúdiin Jēsuu ni tun ígū é ña ni kii kiti i

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Tévāá, dá ntíko kōo ñá ñuú Jerusaleén ne, kakakin Jesuu.

¹⁹ Iní ña uun tun ígu dīñi itsi san. Kué'en ña mí ntitsí ne, da mii xūku í uve. Kaka'an ña:

—¡Ñā kóo ká kiti o! —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ítsi ūtun san.

²⁰ Koó dá kúdu'va ña ntántikin ña da ini ña utun san. Ntáka'an ña:

—¿Nté ō ntu é uun da'na tsi ítsi tun ígū san? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Te kuinti'xe nto Xuva ko, tē ña kadá kuení nto é ña kúvi víi ña ne, ñá te sá'a tsi é kúvi víi nto, vatā o dé u nī tun ígū san. Tsi kúvi ka'an ntó ni xūku sá'a dī: “Kue'én, kō'xón nuun ntute ñu'u san.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, kuan kōo kúvi.

22 Da neé ka é kakan ntó nta'a Xuva kō dá ntáka'an ntá'ví nto ne, te kanií iní ntó ne, ní'i ntó —ka'an ña.

Xoo de kú'vê i é kúvi víi Jesuu núu i é kade ña

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

23 Dá kú'ví Jesuu má ūkún kán ne, vé'xí tó'ō dutú san ni ñatā san mí tuví Jesuu dá kanakuā'a ña ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—¿Nté o ntu é kúvi víi nto nuu i é kade nto? ¿Xoó ntu de kú'vê i é víi nto sá'ā? —ka'an ña.

24 Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tsixē'é u nto uun nuu í di. Te nantiko koō ntó ne, kidáa ká'án u ni ntó nté ō kúvi é kúvi víi u nuu i sá'a.

25 ¿Xoó ntu de kú'vê i é nakútsi ntute Juaan ñá'a san? ¿Xuva ntu kō de kú'vê ñá, o kúdií ña'a ntú san de kú'vê ña? —ka'an ña.

Ntáka'an mí tó'ō dutú san ni ñatā san:

—Te ká'an o tsí Xuva kō de kú'vê ñá ne, kidáa ne, tsixe'e ña kō nté kui ña ni kuintí'xe kō Juaan.

26 Ntá tsi te ká'an o tsí kúdií ñá'a san de kú'vê ñá ne, u'ví kó te kúdiin ñá'a san ni kō tsí ñá ká'án naa Xuva kó Juaán san, kuini ña —kuan ō dé kuení ña.

27 Dukuān ne, ntáka'an ñá ni Jéssuu:

—Ñá iní nti —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ntē ña ká'án u di xoó de kú'vê i é víi u sá'ā —ka'an ña.

Núu i ña úvi i'xá san

28 Kaka'an Jéssuu:

—¿Nee iñá ntu kadē kuení nto iña nuu i sá'a? Uun ñatíi ne, xío ūvi i'xá ña. Kué'en ña mí tuví i'xá nuu í san ne, kaka'an ña: “Ō da', kukutun veví”, ka'an ña.

29 Kaka'an na: “Ñá ká'ín u”, ka'an na. Ntá tsi dā ku e ví'i ne, nātivi iní na ne, kué'en nā.

30 Kidáa ne, kué'en uva nā mí tuví i'xa é kui ūvi ne, dadíi tsi o kaka'an ñá ni nā. Na sá'á ne, kaka'an na: “Ká'ín ú, ūva”, ka'an na, ntá tsi ña ni ñé'e na.

31 ¿Nee ntu na'a dé ntaa na é ntio uva nā, kuan? —ka'an Jéssuu.

—I'xa nuu í san —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó, tsí di'na xee ña ntaído diu'un xóo san ni ñadí'i kini ntáa san mí kadē kú'vé Xuva kō é divi ntó.

32 Tsi dá ká'xi Juaan Bautistá ne, kaka'an ñá ni ntó nté koo víi nto é vā'a, ntá tsi ña ni kuintí'xe nto ña. Da mii tsí ña ntaído diu'un xóo san ni ñadí'i kini kaa san kuintí'xe ña ña. Kuān te iní nto nté ō dé ña kini ntáa san ne, ñá ni nātivi iní nto, ntē ña ni kuintí'xe nto é káka'an Juaán san —ka'an Jéssuu—.

Nuu i iña ñá ntáde tsiñu, ña kini ntáa
(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 Kini tuku nto nuu i sá'a. Uun tó'o ví'i ne, i'xi ña xo'o tinti'ó. De vá'a ña xaku diñi i kán. Ète nuu ña xavi mí kádin ñá tinti'ó san ne, xntitsi ña uun ví'i dükun mí kotó dítō ña.

'Kidáa ne, tsu'un nteé ña tuku ña'a é víi ñá kuentá ne, dá kue'en ñá tuku ñuu.

34 Dā xee ntúvi é tñn ña kiti i ne, taxnúu ña ña ntáde tsiñu iña ña e kínakuido ñá vata kaa é káduku ntée ña mí ñū'u ña ñu'u ntee é tātá san.

35 Ña ñu'u ntee é tātá san ne, tñn ña ña ntáde tsiñu san. Uun ña'a ñá né, náka'xí va'a ñá ña. Uun ña ne, e'ní kue'en ñá ña. Uun ña ne, xe'e xúu ña ña.

36 Taxnúu xtuku tó'o í sán dií ka titín ña ntáde tsiñu iña ña e ña táxnúu di'na ña. Kuan tsi ō dé xtuku ña ñu'u ntee xo'ó tinti'ó san ni ña.

37 'Da rkontúvi ne, taxnúu ña i'xá mii ñá, tsí da mii é kuiko ñū'u ña'a san i'xá mii ña, kuini ña.

38 Ntá tsi dā iní ña ñu'u ntee xo'ó tinti'ó san tsi vé'xi mii i'xa tó'o ñá ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña: “Na sá'á ne, na ki'i na iña uva na tē xi'i ña. Ká'ín ō ne, ka'ní o nā. Kidáa ne, ní'i ko iña uva na”, ka'an ña.

39 Tñn ña na ne, nákuítā ñá na ata í mí kae'nu xo'ó tinti'ó san ne, e'ní ña na —ka'an ña.

40 Kidáa né, katsixe'e Jéssuu:

—Tē xee mí tó'ō xo'ó tinti'ó san ne, ¿nté koo víi ntu ña ni ña ñu'u ntee é tatá ña? —ka'an Jéssuu.

41 Ntáka'an ñatā san ni tó'ō dutú san:

—Uun ito tsi ka'ní kue'en ña ña ñu'u ntee, ña é kini ntáa san. Kidáa ne, kué'e ñá é tātá san nta'a tuku ña'a, ña

é nakué'e i ña kiti tinti'ó san ntuvi te t̄in ña ti, vata kaa é kāduku ntée ña — ka'an ña.

⁴² Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vāta nakua'a ntu nto mí ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:
Xuu é nakuítá ña ntádamá san ne, ðivi k̄uvi xuu ku've etí vi'i san. Sá'ā né, Xuva kō de kú'vē ñá ne, iña kō né, dōo vá'ā o dé ña, ka'an.

⁴³ Dukuān ne, kaka'án u ni ntō t̄si naki'i Xuva ko t̄siñu nto ne, nakué'e xio ña tuku ña'a, ña é ñi de ntáa é ntio ña.

⁴⁴ Kuenta iña xuú san ne, da xōo ka ña'a, ña é nāki'í xuú san ne, tá'nu kue'en ña. Ntá tsi da xōo ka ña'a, ña é kō'xó ntōdó xuú san ne, tādín kuē'en ñá ði —ka'an Jesuu.

⁴⁵ Dā téku tó'ō dutú san nī ña fariseu núu i sá'a ne, kue'en ðíki ña é kaka'an Jesuu iña ña.

⁴⁶ Ntá tsi kuān té ncho t̄in ña Jesuú ne, ú'vī ñá un nt̄í nt̄í ña'a san, tsi ntádē kuení ña'a san t̄si Jesuú ne, ñá ka'án naa Xuva ko.

22

Núu i iñá viko é kātantá'a ña'a

¹ Ntāa xtuku Jesuu núu i sá'a ni ña. Kaka'an ña:

² —Mí kadē k̄u'vé Xuva kō ne, vata kaa uun rei, ña é dé ka'nu viko dá tánta'a i'xá ña.

³ Taxnúu ña ña ntáde t̄siñu iña ña é kāna ña ña'a san é kā'an ñá ni ña te k̄i'xi ña viko san. Ntá tsi ña ni ntío ña'á san k̄i'xi ña.

⁴ Taxnúu xtuku ña tuku ña'a, ña ntáde t̄siñu iña ñá ne, kaka'an ñá ni ña: “Kūkaná nto ña'a san, ña é kā'an nī'í u nte dí'na. Ká'an ntō t̄si é iō tu've é kā'xi o. É'ní u duntikí ko ni k̄iti e dóo vá'ā ó ni ī. É iō tu've nt̄i'í ve. Na k̄i'xi xña viko e tánta'a i'xá ko”, ka'án rei san.

⁵ Ña ni íde ñā'a san kuéntá ne, xío kuē'en ña. Uun ña ne, kukútu ña ne, uun ña ne, kudíko ña.

⁶ Ña nguī sán ne, t̄in ña ña ntáde t̄siñu iña rei san ne, dē xení ña ni ña né, é'ní ña ña.

⁷ Un vá'a t̄si kúdiin rei san ne, taxnúu ña sntadun ña é ka'nī ñá ña é'ní ña ntáde t̄siñu iña ña ne, é na k̄a'mi ña ñuú ña.

⁸ Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña ntáde t̄siñu iña ña: “Iō tu've viko e tánta'a i'xá ko, ntá tsi ña e kána ú ne, ñá ni de ntāa ña é k̄i'xi ña.

⁹ Dukuān né, kue'ēn ntó itsi k̄an ne, ká'an nto ni da xōo ka ña'a é nī'i nto é k̄ixka'xí ña, kuān te tit̄in ña”, ka'án rei san.

¹⁰ Kuē'ēn ña ntáde t̄siñu iña ñá itsi k̄an ne, xee nī'i ña ūn nt̄í nt̄í ña'a, ña é nī'i ña, kuān te vá'a ña'a ña, kuān té ña vá'a ña'a ña. Dā xee un nt̄í nt̄í ña'a sán ne, tsitu kuē'en ñá'a san vi'i mí k̄ak̄uvi viko san.

¹¹ Ntá tsi dā xee rei san é kōto ña ña xee sán ne, ñi ña é tuví uun ña'a, ña é ña tuví dú'nu vá'a i iña viko san.

¹² Kaka'an ñá ni ña: “O dee, ¿nté kui tá'xi ntu ña é k̄i'ví nto i'a, t̄si ña te núu nto doo vá'a nto iña viko san?”, ka'an ña. Ntá tsi nté uun ña ni ká'an ña.

¹³ Kidáa ne, kaka'an rei san nī ña ntáxntii ña: “K̄i'ní nto nta'a ña s̄á'a ni d̄i'ín ña dí ne, nakene iko nto ña k̄i'í k̄an mi dóo nee. Ik̄an dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ña”, ka'án rei san.

¹⁴ T̄si kuān te tit̄in ña'a kana ú ña ne, ñá te tit̄in ñá nakaxnúu ú ña —ka'an Jesuu.

Nuu i iña diu'un xōo san
(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Kidáa né, ntāka ña fariseú san ne, ntántukū nuu iní ña nté koo víi ña é nadāna ña Jesuu núu i é kaka'an ñá ni ña.

¹⁶ Taxnúu ña ña ntántik̄in ñá nī ña ntántik̄in Heródē san mí tuví Jesuu. Ntāka'an ña:

—Mastrú, iní nt̄i tsi nuu é ntaā i é kaka'an nto, t̄si kanakuā'a nti'xe nto iña Xuva ko. Ñá kade nto kuenta née iñá ntádē kuení ña'a san. Ntē ña kau'vī ntó ña, kuān te na'nu ñá'a ña.

¹⁷ Ká'an nto vē, nee iñá kadē kuení nto. ¿Vā'á ntu o é kuē'é o diu'un xōo san nta'a ña t̄siñu na'nu i ñuú Romá san ne, o ña'a? —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi ini Jesuu tsi dóo kinī o dé kuení ña iña ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui ntaíto nteé nto ko, ntō'o e ntaéni nta'ví nto ña'a?

¹⁹ Nañē'e ntó ko diu'un e ntá'vi nto diu'un xōo nto —ka'an ña.

Xé'e ña ña ūn diu'un é kōto nteé ña.

²⁰ Kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Xoó ntu nuu i é ntee í'a? ¿Xoó ntu diví í e ntée na'á san? —ka'an ña.

²¹ Ntáka'an ña:

—Íña ña tsiñu na'nu i ñuú Romá san —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Nakué'e nto nta'a ña tsiñu na'nu i san nee é káduku ntée ña ne, nakué'e nto nta'a Xuva ko nēe é káduku ntée ña di —ka'an ña.

²² Dā téku ña sá'ā ne, koó dā kúdu'va ña. Ntaka ña ikān ne, kúnū'ú ña.

Ntátsixe'e ña saduceu te ntoto xtuku o tē xi'i o

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Ntuvia tsikán ne, xēe ña saduceú san mí tuví Jessu. Ña sá'á ne, ña ntóto xtuku o tē xi'i o, kuíni ña. Tsixe'e ña Jéssu:

²⁴ —Mastrú, ká'ān Muísee tsí te kúvi uun ñatíi ne, ñá ni xío i'xá ña ne, kuétsi e tánta'a ení ña ni ñadí'i kii san vata koo é kōo i'xá ña kuenta iña ení ña.

²⁵ Vi'i a vé ne, ña ntoo ni'i ntí ne, xío ū'xe ñá'a ení ña. I'xa nuu í san ne, tánta'a ña, ntá tsi xi'i ñá di'na dá kōo i'xá ña. Kidáa ne, tánta'a xtuku ení ña ni ñadí'i kii san.

²⁶ Kuan ō kúvi nī ña é kúvi ūví san di, nī ña é kúvi ūní san, dā nte tánta'a ñadí'i kii san nī ña é kúvi ū'xe san.

²⁷ Dā xi'i ntí'i ña ne, kidáa ne, xí'i ñadí'i san di.

²⁸ Dukuān né, te ntoto xtuku ō né, ¿Xoó ntu kúvi ntí'xe ñadí'i i é ū'xe ñá'a san? Tsí un ntí' ntí' ña tánta'a ni'i ña ña —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntádana nto, tsi ñá ini nto nté o kaka'an tú'un Xuva kō, ntē ñá ini nto e dōo ka'nu Xuva kō.

³⁰ Tsí te ntoto xtuku ō ne, ña tánta'a ká ña'a, tē tií, te ñadí'i. Tsí vata ntáa ánje Xuva kō ntáa ō e dukún kán.

³¹ Kuenta iña í te ntoto xtuku ō né, vāta ntu nakua'a nto mí kaka'an tú'un Xuva kō:

³² “Xu'ú ne, Xuva Ábraan, Xúva Ísaa, Xúva Jácoo san u”, ka'an ña. Xuva kō ne, ñá te Xuvā ñá xi'í san ña, tsí Xuvā ña ntantíto san ña —ka'an Jéssu.

³³ Dā téku ña ntāñi ikān ne, koó dā kúdu'va ña nuu i é nañe'e ña ña.

Tū'un é dii ka ka'nu é kā'an Xúva kō é kāda ntaa o

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Dā téku ña fariseú san tsí ña tuví nee iña é kúvi ka'an ña saduceú san dá ka'an Jéssu iña ñá ne, nataká nuu ña fariseú san.

³⁵ Uun ña'a, ñá ini vá'a leí san ne, ito nteé ña Jessu, kaká'an ña:

³⁶ —Mastrú, ¿neé ntú tu'un e dii ka ka'nu é kā'an Xúva kō? —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Jéssu ni ña:

—“Kuinima nto Tó'o nto Xuva ko kanñi nima ntó, kanñi é tduiña nto, kanñi ū'xen dikí nto.” Kuan ō ka'an Xúva kō.

³⁸ Sá'ā e tú'ūn e dii ka ka'nu é di'na kada ntaa o.

³⁹ Dókō sá dadíi ni tū'un é kúvi ūví san. Kaka'an: “Kuinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinima míi nto kúñu ntō”, ka'an.

⁴⁰ Te kāda ntaa ntó ntuvia nuu i sá'a ne, kuan kōo kada ntaa nto un ntíi ntíi lei Muísee ni un ntíi ntíi tú'ūn e ntáka'an ñá ka'an naa Xuva kó san di —ka'an Jéssu.

¿Xoó ntu i'xá i Cristu?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Dá ntōo ká ña fariseú san ne,

⁴² tsixe'e Jéssu ña:

—¿Nee iñá ntu ntádē kuení nto iña Cristu, ña táxnuu Xuva kō? ¿Xoó ntu i'xá i ña? —tsixe'e ña.

Nantíko kōo ña fariseú san, kaka'an ña:

—I'xá ika Dávii ña —ka'an ña.

⁴³ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Te i'xá ikā ñá ña ne, ¿nté kui kaka'an ntú Davii é Tó'o ña ña, vata ō xe'e Espiritū Sántū san ña é kā'an ña? Tsí ka'an Dávii kidaa:

⁴⁴ Kaka'an Xúva ko nī Tó'o ko: “Kutūvín diñi kua'a ko é xntiñ kó dā nté kúvi vii ú nī ña ntaínchu'vi o.” Kuan ō ka'an Dávii.

⁴⁵ Te kā'an Dávii tsi Tó'o ña ña ne, ¿nté ntu koo ka'an ña tsí i'xá ña ña di? —ka'an Jéssu.

⁴⁶ Nté uun ña ña ni kúvi nantíko koó ña nté uun tú'ūn. Nté ntūvi tsikán ne, ña ni ntío ká ña'a san tsixe'e ká ña ña.

23

Dā tsíi kuétsi Jessu ña fariseu ni maestrú lei

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

1 Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni un ntíí ña'a sán, nī ña ntántikin ña:

2 —Mastrú leí san nī ña fariseú san ne, ntánakuā'a ña ntó nēe é ncho ka'án lei Muísee san.

3 Dukuān ne, kini nto é ntáka'an ñá ne, vií nto vatā ó ntáka'an ña, ntá tsi ña vií nto vatā ó de ña, tsí ña ntáde ña vatā ó ntánakuā'a ña nto.

4 Dōo ntátee tsiñu ña ña'a núu i e dōo ntíi tū'un e ña kutíi ña'a san, ntá tsi mii ña ne, ña ntío ña tiin nta'a ña nté un siin.

5 Un ntíí e ntáde ña ne, ntáde ña vata koo é kīni ña'a san. Ntátsuve ña tūtú e dōo nī'í xteén ña ni ntā'a ña, tutu é ūve na'a tú'un Xuva kō. Ñá tē nté kaa nani ntete du'nu ña.

6 Ncho kuntōo ña mí'í e dií ka vá'ā ó vi'í viko sán ne, ncho kuntōo ña sia é ntoo un tsi nte núu i kan ini ukún kán.

7 Ntío ña é ká'an ún ntíí ntíí ña'a ntiusi ni ña nú a'ví kán ne, é ká'an ún ntíí ntíí ña'a tsí mastru ñá ña.

8 'Ntá tsi ña ku ka'án ña'a tē mastru ñá nto, tsí uun tsi Mastru nto. Un ntíí ntíí ntó ne, ta'an nto.

9 'Ñá ku ka'án ntó Uva nto ni da xōo ka ña'a ñuxiví a, tsí uun tsi Uva ntó, ña é tuví e dukún kán.

10 'Ñá ku dá vá'a nto é ká'an ñá'a san e tó'o ña ntó, tsí mii tsí ú e Tó'o ntó, xu'u é nāni ú Cristu.

11 Ntō'o é dií ka na'nu ña'a nto ne, kada tsiñu nto iña tá'an nto.

12 Ntō'o e ntáde na'nu ña'a nto ni tā'an nto ne, vií Xuva kō é nainu xuví ntó. Ntō'o é ña ntáde na'nu ña'a nto ne, Xuva kō ta'xi ña é ntuna'nu ña'a nto.

13 'Ntá tsi jntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú leí nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakadi núu nto itsi mí kadē kú've Xuva kō. Nté mii ntó ña ntío nto é kuíta ntí'xin nto ne, ntē ña ntaxé'e nto itsi é kuíta ntí'xin tuku ña'a, ña e dōo ncho kuíta ntí'xin.

14 'jntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú leí nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Ntánaki'i nto vi'í ñadí'i kíi san ne, dōo na'a ntáka'an ntā'ví nto vata koo é tēe xu'u nto e ntáde nto. Dukuān ne, dií dií ka ni'í nto é ntō'o nto.

15 'jntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú leí nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Ña tūvī mí'í é ña kí'in nto vata koo é vií nto é kuinti'xe kuān té uun kúdjii ña'a vatā o ntákuinti'xe nto. Kidáā, dá

kakuinti'xe ña ne, ntáde nto é kúvi ña é dií dií ka kini kaa é ñivi ntó. Dadíi kí'in ntó ni ña dō'vi kan.

16 'jntā'vi ide nto! tsí ntō'ó ne, vata ntáa ña kuāa ntáa nto, ña é dotó tsi kanañe'e túku ña'a nté koo kí'in ña. Ntáka'an nto: “Tē xoó ña'a kakuni'i ña xúkūn sán ne, ñá tē nee kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ña ōro é naxe'e ini ukún san ne, da mii é vií ña é káka'an ña”, xkoó ka'an nto.

17 'jñá kuāa tuntu! ¿Nee iñá ntu é dií ka nuu á'vi: ōro san ne, o xúkūn san é káde i e kúviko oro san?

18 Ntáka'an nto: “Tē xoó ña'a kakuni'i ña nāá san ne, ñá tē nee kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ña doméní san é ntēku nú nāá san ne, da mii é vií ña é káka'an ña”, xkoó ka'an nto.

19 'jñá kuāa! ¿Nee iñá ntu é dií ka nuu á'vi: doméní san ne, ō nú nāá san mí kade i e kúviko doméní san?

20 Xoó ña'a é kakuni'i ña nāá san ne, kakuni'i ña nāá san nī é un ntíí é ntekú nuu i kan.

21 Xoó ña'a é kakuni'i ña xúkūn san ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí tó'o xúkūn san ña.

22 Xoó ña'a é kakuni'i ña é dukún kán ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí ikán tuví ña, kadē kú've ña.

23 'jntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakue'e nto nta'a Xuva ko uun ta'vi i é u'xi xuku mínū ngatsí, ni ānií, ni kōminú san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta née iña é dií ka nuu á'vi é káka'an leí san, mí káka'an é vií o é vā'á ni ta'an kō, é ntuntā'ví ini ko ñá, é kuinti'xe ko Xuva kō. Ña xtúvī mii nto é vií ntó tsikan, ntá tsi kantio é vií nto sá'ā di.

24 'jvata ntáa ña kuāa ntáa nto é dotó tsi ntánañe'e nto tuku ña'a nté koo kí'in ña! 'jntō'ó ne, ntáka'an ntée nto ña'a, ña é ña kué'e nuu i é kīni kaa ntáde, ntá tsi ñivi ntó ne, dií dií ka kue'e kuétsi ntó!

25 'jntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu! ¿Nté kui ata tásá xntu san ni ata kó'ó san ntánakate nto? Tsi iní i kán ne, dentu kue'en kuenta iña í e dōo dú'u nto, e dōo ntio nto é un ntíí.

26 'jfariseu kuaa! Di'na nakate nuu nto tásá san ni kō'ó san di ne, kidáā ne, ntoo atá i di.

27 'iNtā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Vata ntáa nú ñañā é naxe'e dú'xe kuil'xin ata i ntáa ntó. Dōo tí ntaa é koto ō ne, ntá tsi iní i kán ne, ñu'u tsitu xiki tē'ú ni nūu i é dentū.

28 Kuān ntáa nto di, tsi dōo va'á nto, kuiní ña'á san, ntá tsi dōo vete nto, tsi ñu'u tsitū nima nto é kīni kaa, e úvi nuu i ntáde nto.

29 'iNtā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Ntáde vá'a nto ñañā ñá ka'án naa Xuva ko kidaā ne, ntántakutu nto ñañā ñā'a, ña e dōo va'á ña'a san.

30 Ntáka'an nto: “Tē dí ni kántoo ntí ntuvi dá ntoo uva ikā ntí ne, ña ni xntíi ntí ña é ka'nī ñá ña ntáka'án naa Xuva ko san.” Kuān ó ntáka'an ntó, kuān té ña ntáa.

31 É kuān ó ntáka'an ntó ne, ntáka'an nto tsi i'xá ntí'xe nto ña é'ni ña ka'án naa Xuva ko san, tsi dé nīi kue'en ñá'a nto di.

32 Ntō'ó ne, nantī'i ntó nēe e éni ntu'u uva ata ntō.

33 'iNtō'ó ne, vata ntáa i'xá e ña vá'ā ntáa nto, vata ntáa tatá koo ntáa nto! ¿Nté ntu koo nakáku nto te ká'an Xúva kō é kī'in nto dō'vi kan?

34 Dukuān né, taxnūu ú ña ka'án naa ko mí ntoo nto, nī ña e dōo ki'in iní i, nī mastrú san. Iō ñá ne, ka'ní nto ña. Iō ñá ne, xnteē ntó ña ntiká krusi kan. Iō ñá ne, natii nuu nto ña xo'o má vi'i mi ntánataká nuu nto. Iō ñá ne, kadā xení nto ni ñá da mí'i ká ñuú mí kī'in ña.

35 Kaxntēe na'a Xúva ko kuēnta ntó kuenta iña un ntíi ntíi ña é vā'á ña'a, ña é xi'i, uun tsi nté i'xá Adaán san, ña nani Ábee, ña é ña ni ide núu i é kīni kaa ne, uun tsi da nté Zacaria, i'xá Berequia, ña e é'ni nto mé'ñū má vi'i mí kuviko nī nú nāa Xuva ko.

36 Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsi ni'i ña ntántoo vevii é ntō'o ña kuenta iña i é un ntí'i nūu i sá'a.

Dā éku Jesuu kuēnta iña ñuú Jerusaleen
(Lc. 13:34-35)

37 'iÑā ntá'vi ide ntu nto, ñuú Jerusaleen! Kae'ní nto ña ntáka'án naa Xuva ko. Kaxé'e xuu nto ña é taxnuu Xuva kō é ká'an ñá ni ntō. Dōo ki'in itō ntío ko é nātee ta'an ntí'i ú nto vatā ó kanatsi'i tsú'ūn san á i'xá ti má ntí'xin ti, ntá tsi ña ni ntío nto.

38 Kiní nto ve, tsí ña kuntóo ká ña'a ñuú nto kán.

39 Tsí kaka'án u ni ntō tsi nté uun itó ka ña kiní nto kó dā nté ká'an nto: “Dōo ka'nu ña'a, ña é vē'xi naa Xuva ko”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

24

Dá kakā'an Jéssuu é nakatsīn ña'a úkūn ñá Israeé san

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Ntīi Jesuu má úkún kán. Kué'ēn ká ña itsi kán dá xee ña ntántikin ña, ntáka'an ñá e na kōto ña úkūn sán e dōo vá'ā o.

2 Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Ñā ntu kaíni nto é un ntí'i sá'a? Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō, tsi ña tuvi nté uun xuu é ōdo ntí'i ta'an vevii é ña nakátsin ña'a san rkontúvi —ka'an ña.

¿Nté ntu koo kuvi di'nā dá ntí'i ñuxiví san?

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 Dá tūví Jesuu tí'i i é nani Ōlivú ne, xée ētsin ña ntántikin ña, tsíxe'e ña ña: —Ká'an nto vē: ¿Amá ntu kuvi sá'ā? ¿Nté ntu koo kuvi te xee ntúvi e nainu nto, te ntí'i ñuxiví sa? —ka'an ña.

4 Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuenta tsí vii nto e ña xoxo kaní nta'ví i nto.

5 Tsi dōo titín ña'a ka'an ña é divi ñā é Cristu ña. Ka'an ña: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Ná te da dīi ña'a kaní nta'ví ña.

6 Tekú nto tsi é xio xío kakuvi du'xēn. Ntá tsi koto nto tē ña ku'ví ntó. Tsi kantio é kuān koo kuvi. Ntá tsi vata xee ntuvi e ntí'i ñuxiví sa.

7 Tsí nāa uun ñuú ni tūku ñuu. Ña tsiñu na'nu i sá'ā ne, naa ñá ni tūku ña tsiñu i. Kutamá ne, táan dā mí'i ká ñuu.

8 Te kūvi sá'ā né, dā ve kaiñi ntu'u é ntō'o ña'a san.

9 'Kidáa ne, ntada ñá nto kuenta ntá'a ña'a, ña é kadā xení ni ntō, é ka'nī ñá nto. Un ntíi ntíi ña'a san kune'u iní ña ni nto kuēnta iña ko.

10 Ntuvi tsikán ne, dōo titín ña'a xtuví mii ña e ntákuinti'xe ña ko. Ká'an ntéé ta'an ña. Kune'u iní ña ni tá'an ña.

11 Dōo titín ña'a ki'xi ña é ká'an ñá tsi naa Xuva ko kaka'an ñá ne, ñá te da dīi ña'a kaní nta'ví ña.

12 Tsi dóo kukue'e é kīni kaa e ntáde ña ne, xtuvī mii ña é kākūinima ñá ta'an ña.

13 Ntá tsi xoó ña'a é kūtīi ñā da nté tē ntí'i ntuvī tsikán ne, nakáku ña.

14 Tú'ūn va'á iña mí kadē kû've Xuva kō ne, ká'ān ntodó ña'a dá kanīi ñūxiví, vata koo é kīni un ntíi ntíi ña'a. Kidáa ne, ntíi ñūxiví sa.

15 'Uun ntuvī ne, kūví vata ō ka'an Dániee, ñá ka'án naa Xuva ko kídaa. Kiní nto tsí kuntitsi uun nuu i e dóo kīni kaa, nuu i é ña ntío kue'en Xúva ko, mē'ñú i mí dóo kuikó san. (Xoó ntánakuā'a i né, na kī'in diki ña.)

16 Kidáa ne, ña ntántoo ñuú Judea ne, na kūnu ña kī'in ñá nte xúku kán.

17 Xoó ña'a, ña nto da'na diki vi'i i kán ne, ñá kunē'é ña nuu ña má vi'i ña kán é kī'i ña iña ña.

18 Xoó ña'a, ña é ñu'u mātú i kán ne, ñá kunē'é ña kínaki'í ña kutuun ña.

19 'Ntá'vi ide ñá ñu'u i'xá i ntuvī tsikán, nī ñá e ntánatsitsi i'xá i!

20 Kákan nto nta'a Xuva kō e ña kantío é kūnu nto ntuvī ví'xin, nté ntūvi dá iō dá'na.

21 Kidáa ne, un vá'a tsi nto'o ña'a san. Vata kīni ña'a e dóo nto'o ña nuu i é kīni kaa sá'a nte ntúvi é iñi ntuvī ñūxiví sa. Nté uun ito ka ñá kuan kōo kuví di.

22 Tē ña nantí'i Xuva ko ntuvī tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi nainu Xúva ko ntūvi tsikan da xe dóo kakuinima ñá ña náxaxnúu ña.

23 'Te kāká'án uun ña'a ni ntō kídaa: "Koto nto, tsí i'a tuví Cristu", o te kāká'an ña: "Ikán tuví ña", ne, ñá ku kuintí'xe nto ña.

24 Tsí kī'xi ña veté ne, ka'an ña tsí Cristu ña. Tuku ña veté san ne, ka'an ña tsí kāká'an ñá naa Xuva ko. Vií ña nuu i é kīni ña'a san ne, vií ña nuu i e dóo na'nu é káni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuví ne, un tsi nte ñá ntákuintí'xe i ko kaní nta'ví ña ña.

25 Koto nto, tsi é di'na kāká'án u ni ntō é kuān koo kuví.

26 Dukuān né, te kāká'an ñá ni ntō: "Koto nto tsí tuví ña má kū'u kan", ne, ñá ku ñe'ē nto. Te kāká'an ña: "Tuví ña má vi'i kán", ne, ñá ku kuintí'xe nto.

27 Tsí vatā ó kaxi'í nuu nté uun diñi i e dukún kán un tsi nté tuku diñi i kán né, kuan kōo xi'í nuu ka'nu ú ne, da née inī nto nainu ú, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi.

28 Dā mí'i ká tuví kúñu tē'ú ne, ikán ntátaká nuu skuilú san.

Nté koo nainu Jesucristu

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

29 'Ura tsí i tē ntí'i e dóo ntánto'o ña'a ntuvī tsikán ne, kuneé ngantií san; nté ña xi'í nuu ká xoó san. Kó'xō kímī san e dukún kán ne, kantá nuu e dukún kán.

30 Kidáa ne, ntii díto nuu i e dukún kan iña kó, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi. Kidáa ne, un ntíi ntíi ña'a ñūxiví sa ne, u'vī ña. Kiní ña tsi vé'xī ú, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi, mé'ñū viko é ñu'u e dukún kán. Kiní ña tsi dóo iō ntii kó, tsi dóo ka'nu u.

31 Taxnúu ú ánjē kó e dóo ntii nakuēku ña trunpetá ne, natee ta'an ña ña'a, ña é nakaxnúu ú, dā mí'i ka mí ntoo ña da kanīi ñūxiví sa.

32 'Koto nto tun ígū sán ne, kiní nto: Dá dā vé ute nta'a utun san, dá dā vé kakene xuku í ne, ini nto tsí dokó sa xee ntúvi ka'ni.

33 Kuan kōo kuví dí te inī ntí'i ntó nuu i tsikan. Kutunī nto tsí é ntítsi nteé u xi'í nto.

34 Nuú é ntaā i é kāká'án u ni ntō tsí ña kuví ña'a, ña ntántoo ntuví sá'a, dá nté kuví ntí'i nuu i sá'a.

35 E dukún kan ni ñūxiví sa ne, kuaa, ntá tsi tú'ūn kó ne, ñá kunāa kue'en.

36 'Ntá tsi nté uun ña'a ñá ini ña neé ura kuví sá'ā, nté ánje Xuva kō, ña ntoo e dukún kán, nté xu'u é I'xā ñá ko ñá iní u. Da mii Uvā kó ini ña.

37 'Vata ō kuví ntuví dá itúvi ña ata ika ko Nōeé ne, kuan kōo kuví te nainú u di, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi.

38 Tsi kidáa ne, ntuví di'na dá nakuntéku ntute ñūxiví san ne, ntaé'xī ña ntáxi'i ña ne, ntatánta'a ña. Kuan ō dé ña da nté xee ntúvi é kī'ví Noeé iní arká san.

39 'Ná ni kutūni ña nté koo kuví ña dá nté xee ntúte san é nataví núu ña un ntíi ntíi ña. Kuan kōo kuví te nainú u di, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi.

40 Kidáa ne, uvi ñá'a ñatíi san ne, ntaítu ña. Uun ña kī'in ña nī kó ne, uun ña kutuví mii ña.

41 'Uvi ñadí'í san ne, ntántiko ña. Uun ña kī'in ñá nī kó ne, uun ña kutuví mii ña.

⁴² 'Koto nto ve, tsi ñá ini ntó nee ntúvi, neé ura nainú u, xu'u é Tó'o ntó ko.

⁴³ Ntá tsi kuenta tsí víi nto. Tē dí ini tó'o ví'i san neé ura kí'xi ña du'ú san niñú a ne, koo tú'vē ñá ne, ñá kué'é ña é kí'i dú'u ña du'ú san iña ña.

⁴⁴ Dukuān ne, koo tú'vē nto ve. Tsi ura dá ña kantétu nto ne, ura í tsikan nainú u.

Ña é káde tsiñu vá'a nī ña é ña káde tsiñu vá'a

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ 'Xoó ña'a, ña kade tsiñu e dóo ini de ntáa ña, ña e dóo kí'in inī í ne, ka'an tó'o ña é kuvi kodo nuū ñá iña ví'i ña, é kué'é ña é ká'xí ña ntáde tsiñu ni'i ña te xee úra í.

⁴⁶ ¡Nté kuí vá'a nī ña é kade tsiñu te káde ntaa ñá tē xee tó'o ña!

⁴⁷ Nuū é ntaa í é káka'án u ni ntó tsi kué'e tó'o ña é kūnteé nta'a ña un ntíi ntíi iña ña.

⁴⁸ Ntá tsi te ña kade tsiñu san kini kaa ña ne, kadē kuení ña te kukuíi ka tó'o ña ne,

⁴⁹ kade xení ña nī ña ntáde tsiñu ni'i ña né, da mii kué'en tsi e ntáxi'i ntaé'xi ña nī ña kí'vi ni'i ña ne, kidáa ne, da née inī ñá naxee tó'o ña

⁵⁰ ūun ntuví dá ña kantétu ña.

⁵¹ Kidáa ne, ta'xi tó'o ña ña. Ká'an ña tsí ni'i ña é ntó'o ña é káduku ntée ña vete. Ikān né, dóo kueku ña ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ña.

25

Kuenta iña ú'xi ñádí'í kuétsī

¹ 'Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa u'xi ñádí'í kuétsī é kué'en ní'í tun kantílin tun é kué'én tun é nāni'í ta'án tun ña da vé tánta'a san.

² Ú'un ñā'a tūn ne, ña túvi dīkí tun nté koo víi tun. Ú'un ñā'a tūn ne, dōo iō dīkí tun é víi tun.

³ Ta'nu é ña tuvi dīkí í san ne, dā kue'en ní'í tun kantílin tūn ne, ña ni iō tūn asete.

⁴ Ntá tsi ta'nu iō dīkí í ne, odō tūn tsá'a áseté tun ni kántílin tun.

⁵ Da nīi kākukuíi ña da vé tánta'a sán ne, kídí tun.

⁶ Dā kú dava ñúu ne, kaka'an ñá'a: "Koto nto tsi vé'xi ña da vé tánta'a san. Kue'en ntó te nāni'í ta'an nto ña", ka'an ña.

⁷ Nákuntāñí tun, un ntíi ntíi tun, vata koo é tsoo tú've tūn kantílin tun.

⁸ Kidáa ne, ntáka'an tá'nu é ña tuvi dīkí í san ni tá'nu e dóo iō dīkí í san: "Tā'xi kudii nto áseche nto, tsí kanta'va mí kanchílin ntí", ka'án tun.

⁹ Ntá tsi nantiko koó ta'nu iō dīkí í san: "Á chē ña xee tá'an iñá ntí che tá'xi ntí nto. Díi ka vá'a ó che kué'en ntó, kūkuiín nto iña mii nto nu á'ví kán", ka'án tun.

¹⁰ Da nīi kué'en tūn kūkuiín tun ne, kidáa xee ña da vé tánta'a san. Ta'nu é iō tu've í ne, kúkí'ví tun má ví'i kán mí kakūvi viko sán ne, nakādi tó'o ví'i sán xi'í san.

¹¹ Dā rkontúví ne, xee tá'nú nguīi sán ne, ntáka'án tun: "¡Nakaán nto xi'í nto, tó'o ví'i!", ka'án tun.

¹² Ntá tsi kaka'an tó'o ví'i san: "Nuū é ntaa í é káka'án u ni ntó, tsí ña iní u nto", ka'an ña —ka'an Jéssu.

¹³ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntōo tú've ntó ve, tsí ña ini nto nee ntúvi, neé ura é nainú u.

Kuenta iña diú'un

¹⁴ 'Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a kaa, ña é dā ve kí'in túku ñuu. Kāna ña ña ntáde tsiñu iña ñá ne, xé'e ña é kuenta víi ña iña ña.

¹⁵ 'Xé'e ña ūun ña kade tsiñu san u'un míil diu'ún san. Uun ña'a ña né, uvi míil. Ña kuvi ūnī san ne, xé'e ña ña ūun míil. Xé'e ña é un é un ña vata tsí kaa kutíi ña kuenta víi ña. Kidáa ne, kué'en ña.

¹⁶ Ña é ni'í í u'un míil sán ne, ura tsí í kue'en ñá ne, dé tsiñu ni'í ña é u'un míil sán ne, ní'í ka xtūku ña u'un míil ka.

¹⁷ Kuan tsí o dé ña é nī'í í uvi míil sán di. Ní'í ká xtukú ña uvi míil ká di.

¹⁸ Ntá tsi ña é ni'í í u'un míil sán ne, éte ña xavi ne, í'xi ñā diu'un tó'o ña.

¹⁹ 'Dā kú na'a ne, nāxee tó'o ña ntáde tsiñu san ne, nadita ñá kuenta.

²⁰ Ña é nī'í í é u'un míil sán ne, nāxee ñá ne, nākué'e ña tó'o ña ū'un míil ká xtūku é nī'í ña. Kaka'an ñá nī tó'o ña: "É ū'un míil e tá'xi nto kó ne, í'a ni'í xtūku ká u u'un míil ká iña nto", ka'an ña.

²¹ Kaka'an tó'o ña ni ña: "Dōo vá'a o den, e dén ntaan. Tsi da xe dén ntaan un sīn e tá'xí ú o ne, kué'e ká xtūku

tá'xī ú o é kadān ku'ven. Ki'xin nī kó, kutūvin dīnín nī ko”, ka'an ña.

²² Ña é nī'i i uvi míl sán ne, nāxee ña di. Kaka'an ñá nī tó'o ñā: “É ūvi míl e tá'xi ntō kó ne, i'a nī'i ká u uvi míl ká xtuku, é nī'í ko”, ka'an ña.

²³ Kaka'an tó'o ña nī ñā: “Dōo vá'ā o dén, e dén ntaan. Tsi dén ntaan é un siin e tá'xī ú o ne, kué'ē ká xtuku tá'xī ú o é kadān kú'ven. Ki'xin nī kó, kūtūvin dīnín nī ko”, ka'an ña.

²⁴ Ña é nī'i i uun míl sán ne, xée ña di. Kaka'an ñá nī tó'o ñā: “Iní u tsi dóo diin nto. Katava nto mí ña nī í'xi nto ne, kata'vi nto mí ña nī itu nto.

²⁵ Dukuān ne, ū'ví ko ne, ixkú'xī ú diu'un nto. U'un nto diu'un nto”, ka'an ña.

²⁶ Ntá tsi kaka'an tó'o ña nī ñā: “Divīn né, dōo kini iden, dóo du'xen ō. Inin tsí katāvá u mí ña nī í'xī ú ne, kata'vī ú mí ña nī itu u.

²⁷ ¿Nté kui ña nī xtuvín ntun diu'ún ko mí kue'nu i'xá i, vata koo é te ntiko kōo u ne, nani'í ko diu'ún ko nī í'xa i?”, ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an ñá nī ña ntoo ikān: “Naki'i nto é uun míl é nī'i ña ne, kué'e nto ña é nī'i i u'xi míl san.

²⁹ Tsí da xōo ka ña'a é iō iña ñá ne, ní'í ká ña; kukuika ñā. Ntá tsi ña é ña kué'e iō iña í ne, naki'í ká ña é iō iña ña.

³⁰ Ña é ña vá'ā ó kade tsiñu sán ne, kiñu'u nto ña kí'í kán mi dóo nee. Ikān né, dóo kueku ña ne, ka'xí ka'ñī ña nú'u ñā”, ka'an ña.

Nté koo xntēkú kú've Xuva kō iña ña'a dá kanñi ñuxiví sa

³¹ Tē nainú u, xu'u é vēxkúvī ú ñatí ne, dóo ka'nu ña'a u. Ki'xi ú nī ūn ntí ntí ánje kó ne, kutūví u nú tēu ko e dóo ka'nu u.

³² Nataká nuu un ntí ntí ña ñuxiví san nuú ko ne, tsoo xio ú ña, é un é un ña, vatā ó katsoo xio paxtú san ndi'u ñá nī lē'ntu ña.

³³ A le'ntú san ne, tsoo ú ti diñi kua'a kó ne, ndi'u sán ne, tsoo ú ti diñi datsin ko.

³⁴ Kidáā ne, xu'u é Rei ú ka'án u nī ña ntoo diñi kua'a ko: “Ki'xi nto, tsi dóo ntio Uva kó nto. Kuntōo nto mí kadē kú've Xuva kō tsi é iō tu've iña nto un tsi nte dí'na dá de kú've ña ñuxiví san.

³⁵ Tsí dā kákin kó ne, ta'xī nto é ká'xí u. Dā itsí ko ne, ta'xī nto é kō'o u. Kuān te xio ñuú vé'xī ú ne, dōo diní nto é kutūví u ni ntō.

³⁶ Dá kantí u ne, ta'xī nto doo é kunūu u. Dá nchokuví u ne, íxkoto ní'ni nto ko. Dá inuu kutu ú ne, íxkoto ní'ni nto ko”, koo ka'án u.

³⁷ Kidáā ne, ká'ān ña é vā'á ña'a san ní ko: “¿Amá ntu ini ntí e kákin ntō ne, tá'xí ntí é ká'xi nto? ¿Amá ntu ini ntí e itsi ntō ne, tá'xí ntí é kō'o nto?

³⁸ ¿Amá ntu ini ntí e xio ñuú ve'xi nto ne, tá'xí ntí mí kutuví nto? ¿Amá ntu ini ntí e kantí nto ne, tá'xí ntí doo é kunūu nto?

³⁹ ¿Amá ntu ini ntí é nchokuví nto, o nuu kutu ntō ne, íxkoto ní'ni ntí nto?”, koo ka'an ña.

⁴⁰ Kidáā ne, xu'u é Rei u ne, ká'ān ú nī ñā: “Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō, tsí da kuān ó de nto nī tá'an nto, ña é dií ka dutsi ne, vata te xū'u kuán o de nto nī ko”, koo ka'án u.

⁴¹ Kidáā ne, xu'u é Rei u ne, ká'ān ú nī ña ntoo diñi datsin kó: “Kunu nto nuú ko, ña kini ntāa. Kue'ēn nto mí kai'xi ñu'u ntii dañu ntūvi, é de kú've u iña tó'o e ña vá'ā san nī ánje i.

⁴² Tsí dā kákin kó ne, ña nī tá'xi ntō é ká'xí u. Dā itsí ko ne, ña nī tá'xi ntō é kō'o u.

⁴³ É xīo ñuú vé'xī ú ne, ña nī tá'xi ntō mí kutūví u. Íntí u ne, ña nī tá'xi nto dōo é kunūu u. Nchokuví u ne, inuu kutu ú ne, ña nī íxkoto ní'ni nto ko”, koo ka'án u.

⁴⁴ Kidáā né, tsixe'e ñā'a sán ko: “¿Amá ntu kákin ntō? ¿Amá ntu itsi nto? ¿Mí'í ntū é xio ñuú ve'xi nto? ¿Amá ntu kantí nto, ō é nchokuví nto, o inuu kutu ntō ne, ña nī xntí ntí nto?”, koo ka'an ña.

⁴⁵ Kidáā ne, ká'ān ú nī ñā: “Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō, tsí te ña nī xntii nto ta'án nto, ña é dií ka ntā'ví san ne, ña nī xntíi nto kó di”, koo ka'án u.

⁴⁶ Kidáā ne, kí'in ñā mí nī'i ña é nto'o ña ntii dañu ntūvi. Ntá tsi ña é vā'á san ne, kuntoó ña nī Xuva ko ntii dañu ntūvi —ka'an ña.

26

Dā ntúkū nuu iní ña nté koo tñn ña

*Jesuu**(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)*

¹ Dā kúvi kā'an Jéssuu sá'ā ne, kaka'an ñá nī ña ntántikin ña:

² —Ini nto tsí uvi ntúvi ve xee viko dá nātavá Xuva kō ña Israee ñuú Egítō. Kidáā ne, xu'u é vēxkúvī ú ñatíi ne, ntada ñá ko kuenta ntá'a ña'a san é naxnteē ñá ko ntiká krusi kan —ka'an ña.

³ Ntúvi tsikán ne, nataká nuu tó'ō dutú san ni ñatā san má vi'i kā'nu dutu ñá odo nūu, ñá nani Caífaa.

⁴ Nātíin ña ni tā'an ña nté koo tiin xu'ú ñá Jesuu é kā'ní ña ña.

⁵ Ntá tsi ntáka'an ña:

—Ñá vīi o mé'ñū vikó san vata koo é ña kudíin ña'á san ni kō —ka'an ña.

*Dā da'ví ñadī'í san cho'o vīdin dīki Jéssuu**(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)*

⁶ Dá tūví Jesuu ñuú Betania, má vi'i Sīmuun (ñá é kánakó'xo kúñu ī kídaā) ne,

⁷ xée uun ñadī'í mí tuví ña, ni'i nta'a ña ūun xuxu cho'o vīdin e dóo nuu á'vi. Dá'vi ña dīki Jéssuu chó'o vīdin san da túvi ña nú mēsa kan.

⁸ Ntá tsi kudíin ña ntántikin ña da íni ña ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui doto xntu kanatívi ñá cho'o vīdin san?

⁹ Tē dí ni diko ñá né, dōo kue'é diu'un ní'i ña. Kidáā ne, kuvi kué'e ña diu'ún san ñá ntá'vi —ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi tēkú Jesuu nee iña ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ñá ku natēku du'xen ntó ña, tsí nuu í é vā'á kade ña nī ko.

¹¹ Ña tūvī nté uun ntúvi é ña kuntóo ña ntā'ví san ni ntō, ntá tsi xu'ú ne, ñá nā'á ka kutuví u ni ntō.

¹² Dā da'ví ña kúñū kó cho'o vīdin san ne, kaxtūví tu've ñá ko é kuntū'xí u.

¹³ Nuú é ntaā í é kākā'án u ni ntō tsí dā mí'í ká e ntáka'an ntódo ña tú'ūn va'á san kuenta iñá ko kanī ñūxiví sa ne, ká'an ñá'a nté o dé ñadī'í sa'á ne, naka'an ña ñá —ka'an Jéssuu.

*Dā diko Júda Jéssuu**(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)*

¹⁴ Kidáā ne, uun ña'a ñá é uxuvi ñá'a san, ñá nanī Júda Iscārioté ne, kué'en ñá mí ntoo tó'ō dutú san,

¹⁵ kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté ntu kaa ta'xi nto kó te ntāda ú kuenta Jéssuu ntá'a nto? —ka'an ña.

Xé'e ña ña ōko u'xí diu'un kui'xín ne, ¹⁶ nté ūra tsikan ntúkū nuu iní ña nté koo ntada ña kuenta Jéssuu.

Dā é'xi dadīi Jesuu ni ñá ntántikin ña (Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Dā kíi ūun viko da nātava Xuva kō ña Israee ñuú Egítō sán ne, xée ña ntántikin ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'í ntū ntio nto é xtūví tu've nti é kā'xi ntó iña vikó sá'a? —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kue'ēn ntó ñuú Jerusaleen, nú vi'í ña tsikán ne, ká'an nto ni ñá: “Kaka'an Mástrú san: É dokó sa xee ura iñá ko. I'a nú vi'í nto kán ka'xí u iña vikó san nī ña ntántikin ko”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

¹⁹ Kuan ō dé ña ntántikin ñá vata ō ka'an ñá ne, ikan xtūví tu've ña é kā'xi ñá iña vikó san.

²⁰ Dā kuáā ne, íntōo dadīi Jesuu ní uxuvi ñá'a, ña ntántikin ña.

²¹ Da ntaé'xi ña ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuú é ntaā í é kākā'án u ni ntō, tsí uun nto ne, díko ntō ko —ka'an ña.

²² Ñá tē nté kaa íntoo nta'xa ña ne, é un é un ña ntátsixe'e ña ña:

—¿Vá dīvi ntū u, Tó'ō? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ña é dadīi tsi xnuu ntó'o tañú'u í iní ko'ó san nī kó ne, dīvi ñá e díko ñá ko.

²⁴ Xu'u é vēxkúvī ú ñatíi ne, kuví u vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō, ntá tsi ntā'vi ide ña é dīkó ko. Díi ka vā'ā ó tē dí ña ni kaku ña —ka'an ña.

²⁵ Júdá, ña é dīkō ñá ne, tsixe'e ña:

—¿Vá xū'ú ntu, Tó'ō? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuān ó kaka'an —ka'an ña.

²⁶ Da nīi ntaé'xí ñá ne, kí'í Jesuu tañú'ū sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, kátsin dava ña ne, xé'e ña ña ntántikin ñá, kaka'an ña:

—Kí'í ntó, ka'xí nto. Sá'ā ne, kúñū kó —ka'an ña.

²⁷ Kí'í ña e'xin sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, xé'e ña ña, kaka'an ña:

—Ko'ó nto, un ntíi ntīi ntó,

28 tsi sá'ā ne, níñī ko é xē'é u xu'u kó é kātī ú kuenta iña dóo titín ña'a san vata koo é nakate Xuva kō kuetsí ña.

29 Kaka'an u ni ntō tsi ña ko'ó ka ú ntute tinti'ó sa dá nté ko'ó dadii ú ni ntō ntute tinti'ó xēé san mí kadē kú've Xuva kō —ka'an Jesús.

Dá kakā'an Jesús tsi ka'an Pedru tsi ña iní ñá ña

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

30 Dā kúvi íta ña nchu'un iña Xuva kó ne, ntii ña, kue'en ña xuku Olívu.

31 Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Un ntii ntii nto kunu nto kó niñú ve. Tsi kuān ó uve na'a tú'un Xuva kō é kaka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, kaka xaa un ntii ntii a le'ntu san”, ka'an tú'un Xuva kō.

32 Ntá tsi te ntoto xtuku ú ne, kí'in ú, kodo nūú u ñuú Galilea —ka'an ña.

33 Pedrú ne, kaka'an ñá ni Jesús

—Kuān té un ntii ntii ñá kunu ña nto ne, ñá kuan koo víi u —ka'an Pedru.

34 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña.

—Nuu é ntaā í kaka'an u ni ó tsi niñú ve ne, dí'na dá kána lí'xí sán ne, é uní ito ka'an tsi ña inín ko —ka'an Jesús.

35 Kaka'an xtúku Pedru ni ña:

—Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá ká'an u e ñá iní u nto —ka'an ña.

Kuan ó ka'an un ntii ntii ña ntántikin ñá dí.

Dá kúka'an ntá'ví Jesús má utun mí é nani Getsemānii

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

36 Kidáā ne, kue'en ní'i Jesús ña mí é nani Getsemānii. Kaka'an ñá ni ña ntántikin ña:

—Kuntōo nto i'a, na kí'in u da'a san, kika'an ntá'ví u —ka'an Jesús.

37 Ntēka ña ntuvi í'xá Zebedeú san ní Pedru. Dōo kúnta'xa iní ña. Dōo dé kuení ña.

38 Kidáā ne, kaka'an ñá ni ntuni ñá'ā san:

—Dóko sá ña kutii u e dóo nuu nta'xa nimá ko. Kuntōo nto i'a ne, kuntitō ntó ni ko —ka'an ña.

39 Kué'en ká ña un sīn ne, nakani iti ña da nté tantée xteen ña ñu'u kán ne, dá kakā'an ntá'ví ña, kaka'an ña:

—Úvá, te kúvi né, tá'xi nto é ña nto'ó ko. Ntá tsi ña te é ntio mii ko, tsi nté koo é ntio nto —ka'an ña.

40 Nāxee ña mí ntoo ña ntántikin ña ne, ntákidi ña. Kaka'an ñá ni Pedru:

—¿Nté uun urá ntu ña ni kutii nto kuntito nto ní ko?

41 Kuntito nto ne, ka'an ntá'ví ntó vata koo é ña vii nto é kíni kaa. Nima ntó ne, ncho vii é vā'a, ntá tsi kúñu ntó ne, ñá kākutii i —ka'an ña.

42 Dā kúvi uvi íto kue'en ñá kúka'an ntá'ví ña ne, kaka'an ña:

—Uva, tē ña kuvi kuíta nti'xin sá'ā é (38) nto'ó ko ne, na kuān koo kuví vata ó ntio nto —ka'an ña.

43 Dā náxee xtúku ña ne, ntákidi xtuku ntuni ñá ntántikin ña, tsi kantadí mii ntuxnūú ña ma'na.

44 Tsoo mii xtúku ña ña ne, dá kué'en ñá, kuka'an ntá'ví xtuku ña é kúvi uni íto. Kuan tsi o kaka'an ntá'ví xtuku ña.

45 Kidáā ne, naxeé xtuku ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntō? ¿Ntoo da'na ntu nto? Koto nto tsi e xée ūra í ve é xu'u é vēxkúvī ú ñatíi ne, ntada ña ko kuenta ntá'a ña kini ntáa san.

46 Nakuntáñi nto, kí'in ó, tsi é xee ña é dikó ko —ka'an ña.

Nté ó tñn ña Jesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

47 Da nñi kaka'an dúkuan ña ne, xée Júdā, uun ña'a ña é uxuvi ñá'a san. Ná tē nté kaa ña'a ntéka ña, ña odo káa ni ūtun. Vé'xi ña kuenta iña tó'ó dutú san ni ñatā san.

48 Ña é diko ñá ne, é ká'an ñá ni ñá'a san:

—Xoó ña'a, ña é ka'xí u xu'u i ne, divi ña tñn nto ña —ka'an Júdā.

49 Ura tsi i xee ña mí tuví Jesús, kaká'an ña:

—So'lo ntō dá, Mastru —ka'an Júdā.

Ne, ē'xí ña xu'u ña.

50 Kaka'an Jesús ni ña:

—Viín nee iña é vē'xin é viín —ka'an ña.

Kidáā ne, xée ñá'a sán ne, tñn ña Jesús é kí'in ní'i ña ñá nuu ña tsiñu na'nu i san.

51 Uun ña'a, ña ntántikin Jesuú ne, tává ña káa ña ne, ē'ní ña ña kade tsiñu iña dutu ñá odo nūú san. Nákuítá tu'un ña lo'xo ña.

52 Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nāxnuu vá'an káa o. Xoó ña'a é naā ñá ni káa ne, káa kuvi ní'i ñá dí.

⁵³ ¿Vá ña kuvi ntu ká'án ú ni Uvā kó, kuiní nto ne, ura dú'va tsi i táxnū ña uni diko u'xi míil ánje ñā?

⁵⁴ Ntá tsi tē dí kuan kōo ne, ¿nté ntu koo kuntaa vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō é da mií é kuān koo kuvi? —ka'an ña.

⁵⁵ Ura tsíkán ne, kaka'an Jéssu ni ñá'a san:

—¿Vē'xí ntu nto é tīn nto uun ña du'u, é kuan o odo ntō káa nto ni ūtun san é vēxtīn nto ko? Utén utén tuví u má ūkún nto kán ne, ña ni tīn nto ko.

⁵⁶ Ntá tsi kuan kōo kuví vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō, vata koo é kúntaa é kākā'an ñá ká'án naa Xuva ko kídaā —ka'an Jéssu.

Un ntí ntī ña ntántikin Jéssu ne, inu ña ne, xtuví mii ña ña.

Dā ntitsí me'ñu Jesuu núu dutu ñá odo nūú san

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Ña e tīn Jesuú ne, kue'en ní'i ña ña mí tuví dutu ñá odo nūú san, ñá nani Caífaa. Ikān ntoo mastrú lei ni ñátā, ña ntádē kú've san dí.

⁵⁸ Ntá tsi ntīkin íka Pedrú san ña dá nté xee ña nu kí'i kán nú ví'i dutu ñá odo nūú san. Kúkí'ví ña iní i kán né, ikān itúvi ña nī sntadún san vata koo é kōto ntodo ña nté koo kuvi Jesuu.

⁵⁹ Dutu ñá odo nūú san ni ūn ntí ntī ña tsiñu i sán ne, ntuku ña ña é dá'ví dovete ata Jesuu, vata koo é ká'an ña é na kuví ña.

⁶⁰ Ntá tsi kuān te titín ña vete xee ña ne, ñá tē kuédadii ni ká'an ñá vata koo é kué'é ña ña doxi'í san. Kidáā ne, xée ūvi ñá'a ne,

⁶¹ ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, kaka'an ña: “Kuvi nanūu u xúkun Xuva kō sán ne, úni ntūvi tsí naxntītsi xtúku u”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁶² Nákuntītsí dutu ñá odo nūú san ne, kaka'an ña:

—¿Ña tuvi ntu é nantiko koō nto? ¿Nee iñá ntu sá'á é ntáka'an ñá'a san iñá nto? —ka'an dútu ñá odo nūú san ni Jéssu.

⁶³ Ntá tsi nte un siin ña ni ká'an Jéssu. Kidáā ne, kaka'an dútu ñá odo nūú san ni Jéssu:

—Kaka'án u ni ntō nuu Xuva ko, ña kantíto san, ka'an ntó nī kó tē Cristu

ntí'xe nto, te I'xá Xuva ko ntō —ka'an ña.

⁶⁴ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—É kākā'an ntú ku nto. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí ví'i a vé ne, kiní nto ko, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi, te tuví u diñi kua'a Xuva kō, ña e dóo ntii iní í san. Kí'xi ú mé'ñū viko e dukún kán —ka'an Jéssu.

⁶⁵ Kidáā né, kūdiin dútu ñá odo nūú san ni ña ne, ntata ña dōo ñá vatā xkoó ini ñá ne, kaka'an ña:

—¿Dóo kiní ó kaka'an ña tsí dadīi ña ni Xuva kō! ¿Vá kántio ká ntu ko ñá'a, ña é ntada ntaa? É tekū nto tsi dóo kiní ó kaka'an ñá iñá Xuva ko.

⁶⁶ ¿Nté o kadē kuení nto? —ka'an ña.

Nantíko kōó ña nguī san, ntáka'an ña:

—Iō kuetsí ña. Kuétsī é kuví ña —ka'an ña.

⁶⁷ Kidáā né, tī'vi díi na nuu ñá ne, ē'ní ña ña ne, xé'ē nuu na vinuu ña.

⁶⁸ Ntáka'an na:

—Ká'an ntō ve, Cristu: ¿Xoó ntu é'ni i nto? —ka'an na.

Dá kakā'án Pedru e ñá ini ñá Jesuu
(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kuan tsi ō itúvi Pedrú san nu kí'i kán. Xée ūun ta'nu kade tsiñu nú ví'i dutú san mí tuví ña ne, kaka'án tun:

—Dívi ntō né, dadīi tsi kaika nto ni Jéssu, ña vé'xi ñuú Galileá san —ka'án tun.

⁷⁰ Ntá tsi núu un ntí ntī ña'a san kaká'an ña:

—Ñá iní u nee é kākā'an nto —ka'án Pedru.

⁷¹ Dā ntí ña xi'i kán ne, é tūku ta'nu kade tsiñu iní tún ña ne, kaka'an tún nī ña ntāñi étsin san:

—Ña sá'á ne, dadīi kaika ña ni Jéssu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

⁷² Kaka'an xtúku Pedru e ñá ini ñá ña. Kaka'an ña:

—Ni Úva kō, ñá iní u ña sá'a —ka'an ña.

⁷³ Dā ku e ví'i ne, xéé ña ntāñi san ne, ntáka'an ñá nī Pedru:

—Nuu é ntaā i é nto'o ne, kaduku ntée nto ña tsikan, tsí kaka'an ntó vatā ó kaka'an ña —ka'an ña.

⁷⁴ Kidáā ne, kaka'an ña é na kué'é Xuva ko ñá é na ntō'o ñá tē ña nuu é ntaā i é kākā'an ña. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i, ñá ĩni ntí'xe ú ña tsikan —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i kána l'xī san.

⁷⁵ Kidáā né, naka'ān Pedru é kaka'an Jéssu ni ña: “Di'na dá kána l'xī sán ne, úni ĩto ka'an e ñá inín ko”, ka'an ña. Kidáā ne, kī Pedrú ne, ēkú kue'en ña.

27

Dā ntáda ña kuenta Jéssu ntá'a Pilatu

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Dā tuví ne, un ntí' ntí' tó'ō dutú san ni ñatā sán ne, nataká nuu ña é ká'an ña é na kúví Jéssu.

² Kī'ni ña ña ne, kue'en ní'i ña ña nūu Pilatu, ña tsiñu ka'nu i iña ñuú Roma.

Dā xi'i Júdā

³ Júdā, ña é diko Jéssu, dā kútuni ña tsí kuví Jesuú ne, nātivi iní ña ne, ntāda xtuku ña kuenta é ōko u'xí diu'un kui'xín san nta'a tó'ō dutú ni ñatā san.

⁴ Kaka'an ña:

—Édé u kuétsī, tsí ña té nee é kini kaa ni idé ña é kuví ña —ka'an ña.

Ntá tsi ntáka'an ñá ni ñā:

—Ñá té nee kuenta iñá nti. Kuenta iña mí ō —ka'an ña.

⁵ Été xaa Júdā sán diu'un san má ūkún kán né, ntíi ña, kue'en ñá ne, nakué'ne mii ña kúñu ña.

⁶ Ntá tsi ntáka tó'ō dutú san diu'un san ne, ntáka'an ña:

—Dōo xí kaa é xnūu o diu'un sá'a ini etun mí ñu'u é kaxé'e ña'a san doméni iña Xuva ko, tsí niñi é ĩnuu á'vi sá'ā —ka'an ña.

⁷ Édé kuení ña ne, ñii ña ñu'u iña ñá kade vá'a kídī nte'ú san mí kuntū'xí ña vé'xi xio ñuu.

⁸ Dukuān ne, kaka'an ñá Ñu'ú Niñi ñu'ú san un tsi nté vevii.

⁹ Kuan ō kúntaa vata ō ka'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Jerēmia, dá ká'an ña: “Kī'i ña é oko u'xí diu'un kui'xín san, (divi xá'ví e ntáka'an ña Israeé san tsi ntá'vi ña iña ñá ne),

¹⁰ xé'e ñá diu'un san é ñii ña ñu'u ña kade vá'a kídī sán, vata ō ka'an Xúva ko nī ko.” Kuan ō ka'an ña.

Dā kantísi mē'ñú Jéssu nuu Pilatu

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Íntítsi me'ñu Jéssu núu ña tsiñu na'nu i ne, tsixe'e ña tsiñu i san ña:

—Divi ntō ne, ¿vá Rei iña ñá Israeé ntú nto? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—É kaka'an ntú ku nto —ka'an ña.

¹² Da ñī ntátsi'i kuetsi tó'ō dutú san ni ñatā san ñá ne, ñá ni ká'an kué'en tsi ña.

¹³ Kidáā ne, kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Ña katéku ntu nto e dóo titín nuu i ntátsi'i kuetsi ña nto? —ka'an Pílatú san.

¹⁴ Ntá tsi nté uun tú'ūn ña ni ká'an ña. Koó dā kúdu'va ña tsiñu na'nu i san.

Dá kakā'an ña tsí kuví Jéssu

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵ Dá kakuvi viko sá'a ne, kanantíi ña tsiñu na'nu i san da xōo ka ña'a, ña ñu'u kutu san, ña é ntio ña'a san.

¹⁶ Ntuvi tsikán ne, nuu kutu uun ñatīi, ña é ĩní un ntí' ntí' ña'a, ñá nani Barābaa.

¹⁷ Dā nataká nuu ña'a sán ne, kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Xoó ña'a ntu ntio nto é nantíi ú ña: Barabaá san ne, o Jéssu, ña e ntáka'an ñá'a tsí Cristu ñá, ña vexnákakū nto? —ka'an ña.

¹⁸ Tsí ini ña é ña'a sán ne, done'u ini ntáda ña kuenta Jéssu.

¹⁹ Da ñī tuví Pilatu kádē kú'vē ñá ne, taxnuu ñadi'í ña tú'ūn, kaka'an ña: “Ñá ku ki'nin nūun iña ñá sa'a, ña e dóo va'á ña'a san, tsi dóo kanto'o kó vevii e dóo kinī o kénī kó kuenta iña ña”, ka'an ña.

²⁰ Ntá tsi tó'ō dutú san ni ñatā san tsí'i ña diki ña'a san é na kákan ña é ntíi Barabaá san ne, na kúví Jéssu.

²¹ Kaka'an xtúku ña tsiñu na'nu i san ni ñā:

—¿Xoó ntu é ntuvi ñá sa'á ntio nto é nantíi u? —ka'an ña.

Ntáka'an ñá'a san:

—¿Barabaá! —ka'an ña.

²² Kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Nté ntu koo víi u ni Jéssu, ña é ntáka'an nto é Cristu ña? —ka'an ña.

Un ntí' ntí' ña'a san ntáka'an ña:

—¿Naxnteē ntó ña krusi! —ka'an ña.

²³ Kaka'an Pílatú san ni ñā'a san:

—¿Nté kui? ¿Néé ntu nuu i é kīni kaa é idé ña? —ka'an ña.

Ntá tsi díi díi ka ntii ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña krusi! —
ntákachu'u ña, ntáka'an ña.

²⁴ Dā íni Pilatú san tsí ña kuvi víi ña, tsí e éni ntu'u ñā'a san kudiin ñá ne, kī'i ña ntute né, nta'a ñā nuu ñā'á san. Kaka'an ña:

—Ña túvi kuētsí ko te kūví ñatī sā'a. Mii nto ini nto nté koo víi nto ni ñā —ka'an ña.

²⁵ Un ntíí ntíí ñā'a sán ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña míi ntí é kuví ñá, diví ntí ni í'xá ntí —ka'an ña.

²⁶ Kidāā ne, nantii ña Barābaa, tsí kuan ō ntío ñā'a san. Dā kúvi natíi nuu ña Jesuu xó'ō ne, da táxnūu ña ña é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

²⁷ Kidāā ne, sntadun ñá tsiñu na'nu i san ne, kue'en ní'i ña Jēsuu má ví'i mé'ñu kán. Nātaká nuu un ntíí ntíí sntadun, ñá ntoo ikán, mí tuví Jesuu.

²⁸ Nantíí ñá ña ne, xnūu ña ña doo kue'e.

²⁹ Dēv'á ña le'é iñū né, xntekū ñá diki Jēsuu. Xni'nī ña uun chíin nta'a kua'a ña ne, ínchiti ña nūu ñá ne, da narkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

—¡Na kutúví va'ā ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ña.

³⁰ Tí'vi díí ña nuu ñá ne, kī'í ña chíin é ní'i nta'a ñā ne, da káni ña diki Jēsuu.

³¹ Dā kúvi narkínteē ñá ña ne, nāki'í ña doo kue'é san ne, naxnūu xtuku ña ña doo mii ña. Kidāā ne, kue'en ní'i ña ñā é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

Dā naxnteē ñá Jesuu ntiká krusi

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Dá kuē'en ña ítsi kán né, tā'án ña uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Cirene, ñá nani Sīmuun. Ede ña ña kuētsi é kuído ña krusi Jēsuu.

³³ Dā xee ña mí nani Gōlgota, é káni tú'un Xiki Diki Ntixi ne,

³⁴ xé'e ña ntute tinti'o é kādaká rkave é kō'o ña. Dā íto nteé ña ne, ña ní ntío ña ko'o ña.

³⁵ Dā kúvi naxnteē ñá ña ntiká krusi kán ne, nādikí sntadún san xoo é ní'i i doo Jēsuu, é un é un ña. Kuan ō dé ña vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Kātsin dava ña doó ko. Nadiki ña xoo é ní'i i dú'nú ko”, ka'an.

³⁶ Kidāā ne, íntōo ña é kuēnta víi ña ña ikán.

³⁷ Xnteē ñá uun ta'vi rkunu diki krusi kan é kaka'an neé kuetsi é idé

ñā. Ta'vi rkunū sán ne, kaka'an: “Ñā sā'á ne, Jesuu, Rei iña ñá Israee”, ka'an.

³⁸ Xnteē ñá uvi ñā'a ña du'ú ntiká krusi kán ni ñā ntuvi tsikán di. Uun ñā'a ña ne, díñi kua'a ña ne, uun ñā'a ña díñi datsin ña.

³⁹ Da xōó ka ñā'a, ña é ita ntí'xin ne, nārkínteē ñá ña, nakuíko ña diki ñá ne,

⁴⁰ ntáka'an ña:

—Ntō'o é kānakatsin nto xúkūn sán ne kanaxntitsi xtúku nto té kuví ūni ntuvi ne, ¡nakakú mii nto kúñu nto vē! Te nuu é ntaā i é í'xá Xuva nti'xe ko ntō né, ¡nāntii ntee mii nto kúñu ntō ntiká krusi san! —ka'an ña.

⁴¹ Kuan ō dé tó'ō dutú san, ní mas-trú leí san, ní ñatā sán di. Nārkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

⁴² —Ñā sā'á ne, nakakū ñá tuku ñā'a, ntá tsi ña kuví nakakú mii ñā kúñu ñā. Kaka'an ña tsí Rei iña ñá Israee san ña. Te ntii ntee mii ña krusi san ve ne, kuinti'xe ntí ña.

⁴³ Kaka'an ñá tsí kakuinti'xe ña Xuva kō. Na nakakú Xuva ko ña ve, té ntio nti'xe ña ña. Tsí kaka'an ña é í'xá Xuva ko ñā —ka'an ñā'a san.

⁴⁴ Ñā du'ú san é uve dadíi ña ní ñā ntiká krusi kán ne, nārkínteē ñá ña di.

Dā xí'i Jēsuu

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Kūneé da kaníi ñūxívi san da ká'ñu ntuvi un tsi da nté kaeku uní kuáa.

⁴⁶ Ura tsikán ne, dōó ntii ka'an Jēsuu, kaka'an ña:

—Elii, Elii, ¿lama sabatani? (é kani tú'un: Xuvā kó, Xuvā kó, ¿nté kuí xtúvī mii ntu ntó ko?) —kuan ō ka'an ña.

⁴⁷ Tékú ña ntáñi étsin ne, ntáka'an ña:

—Kakana ña ñá ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Elia —ka'an ña.

⁴⁸ Ura tsí i kue'en úun ñā'a ne, koó da kaínu ña, kúki'í ña uun doo é xnūu nto'o ña ntidi íā né, xntekū ñá diki chíin sán ne, xé'e ñā é kō'o Jesuu.

⁴⁹ Ntá tsi ña nguii sán ne, ntáka'an ña:

—Nakoo mii nto ñā. Koto o tē ki'xi Eliá san é nakakū ñá ña —ka'an ña.

⁵⁰ Kidāā ne, kachu'u ntāa Jesuú ne, xí'i ñā.

⁵¹ Ura dú'va tsi í ne, ntáta ntāa dōxi é rkaa iko íni ukun kan, nte diki í un

tsi nte xé'e i kân. Táan ne, ntíka xūu san.

⁵² Nakaan ñaña ñā'a sán ne, titín ña kuínti'xe i, ña é xi'i sán ne, ntóto ña.

⁵³ Ntíi ña nú ñaña ñā da ntóto Jesuú ne, kué'en ñā'a san ñuú Jerusaleen. Titín ña'a íni ña ña.

⁵⁴ Dā íni tó'ō sntadún san ni ña ntoo ni'i ñā, ña ntáde Kuenta Jesuu, tsí taán ne, dā íni ña kuán ō kúvi ne, koó dā kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—I'xá Xuva nti'xe ko ña sā'a —ka'an ña.

⁵⁵ Titín ñadī'í, ña vé'xī nté ñuú Galilea, ñā ntántikin Jesuu é xntii ña ña ne, ntāñi ika ñā, ntaíto dítō ña.

⁵⁶ Maria Madálena ni María, di'i Sántiau ni Jósee san, ni di'i I'xá Zebedeú san ne, ntāñi dadii ña ni ñadī'í, ñā nguii san.

Dā intú'xi Jesuu

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Dā kuáā ne, xée ūun ña kuika, ña ñuú Arimatea, ñā nani Jósee, ñā kantikin Jesuu.

⁵⁸ Kué'en ñā mí tuví Pilatú ne, ntákan ñā kúñu Jesuu. Kidáā ne, kaka'an Pilatú san é nakué'e ña ña.

⁵⁹ Nāki'i Joseé san kúñu ñā ne, dá xnuu ta'án ña ña doo xee e dóo va'á ne,

⁶⁰ xnuu ñā ña ini ñaña mii ñā é dā ve éte nuu ña ini xuú san. Edí nuu ñā uun xuú ka'nu xi'i ñaña sán ne, dā ntaka ña.

⁶¹ Ntá tsi Maria Madálena ni Maria ñā uun sán ne, ñū'u nteé ña nú ñaña san.

Dā idé sntadún san kuenta nú ñaña Jesuu

⁶² Tévaā du'va tsi ntuvi dá iō dá'na ne, nataká nuu tó'ō dutú san ni ña fariseú san mí tuví Pilatú ne,

⁶³ ntáka'an ña:

—Ntánaka'án nti tsí ka'an ñā veté san dá kántito dukuan ñā tsí te kuvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña.

⁶⁴ Dukuān ne, ká'an nto na nākadi va'ā ñā ñaña san da nté tē kúvi uni ntúvi, vata koo é ña kí'in ña ntántikin ñā ne, natava ña kúñu ñā. Kidáā ne, kuvi ka'an ñā ni ñā'a san tsí e ntóto tó'ō ñā é xi'i ña. Díi díi ka kini kaa dovete sá'a é vata kaa dovete é kā'an dí'na ña é ntóto ña —ka'an ña.

⁶⁵ Kaka'an Pilatu ni ña:

—Dikan ntāñi sntadun é kuēnta víi ña. Kue'ēn ntó ni ña, nakadī kutu ntó te kúvi víi nto —ka'an ña.

⁶⁶ Kué'en ñā né, nakadī kutu ñā ñaña san. Edí nuu ña xume ntíkō diñi i mí ntee tá'an xuú san ni ñaña san. Ñū'u ntee sntadún san é kuēnta víi ña.

28

Dā ntóto Jesuu

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ita ntí'xin ntuvi dá iō dá'na, dá tuvi é kuvi ūun ntuvi vité san ne, kué'en María Madálena ni María ñā uun san é kúkoto ntodo ñā ñaña san.

² Kidáā ne, un vá'a tsi taan. Tsi ntíi uun ánje Xuva kō nte e dukún kân. Kí'xi ña, náxtixio ña xuú san ne, dā itúvi nti'i ña.

³ Núu ñā ne, vata kaa dá kāxi'i núu kaa ne, kui'xīn kue'en dóo ña vata katsi.

⁴ Ná tē nté kaa u'ví sntadún san dá ini ña ña. Koó dā ntaní'i ña ne, vata dí tē xi'i ña.

⁵ Ntá tsi kaka'an ánje Xuva ko ni ñadī'í san:

—Ná ku u'vī nto, tsí iní u e ntánantuku nto Jesuu, ña intée ntiká krusí san.

⁶ Xóxō ña, tsí e ntóto ña vata ō ka'an ña. Kí'xi nto, koto nto mí'i ínúu ña ne,

⁷ Kué'en náne'e nto, kúkoto ntó ña ntántikin ñā tsi e ntóto ña é xi'i ña. Dí'na ña kí'in ña é ntó'ó ñuú Galilea. Ikan nāni'i ta'an nto ña. Sá'a tsí é kā'án u ni ntō —ka'an ánjē san.

⁸ Ura tsí i ntáka ñadī'í san nú ñaña kân. Ú'vī ña, ntá tsi dóo diní ña di. Koó dā ntánu ñā kue'en ña é kā'an ñā ni ña ntántikin Jesuu.

⁹ Da née ini tsí ña nāni'i ta'an ña Jesuú ne, kaka'an ñā ntiusi ni ña. Kué'en etsin ñadī'í san mí ntitsí Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñā ne, tñin nta'a ña dí'in ña, da ntáka'an ña e dóo ka'nu ñā'a ña.

¹⁰ Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Ná ku u'vī nto. Kue'ēn ntó, kukoto ntó ta'an ko, na kí'in ñā ñuú Galilea ne, ikan kiní ñā ko —ka'an Jesuu.

Dovéte e ntáa sntadún san

¹¹ Da ñi kué'en ñadī'í san itsi kân né, iō sntadún san é kué'en ña ñuú Jerusaleen, kúnakoto ñā tó'ō dutú san un nti'í é kúvi.

12 Dā xee un ntíí ntíí ñatā san e kána ña ne, natíin ña ni ñā. Dōo kue'e diu'un xe'é ña sntadún san ne,

13 ntáka'an ña:

—Ká'an nto ni ñā'a san: “Xéē ña ntántikin ña niñú ne, kī'i dú'u ña kúñu ña da ñī ntákídí ntī”, koo ka'an nto.

14 Te tēkú tó'o ntō e ntáka'an ntó ne, ká'an ntí ni ñā vata koo é ña kué'e ña é ntō'o nto —ka'an ñá nī sntadún san.

15 Kī'i sntadún san diu'ún san ne, ide ña vata ō ka'an tó'ō dutú san. Kuan tsi ó ntáka'an ñá Israeé san un tsi nté vevii.

Dā teé tsiñu Jesuu ñá ntántikin ña

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

16 Kidāā ne, kué'en ū'xi ñn pustrú san ñuú Galilea. Kué'en ña xūku mí taxnūu Jēsuu ña.

17 Dā íni ña ña ne, ínūu iní ña ña. Ntá tsi iō ñá e ña ni kuintí'xe ña te ñi ntí'xe ña é Jēsuu ña.

18 Xéé Jēsuu mí ntoo ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É ta'xi Xuva kō é kadā kû'vé u un ntí'í é tuví ñuxiví a nī e dukún kán di.

19 Dukuān é kākā'án u ni ntō é kue'ēn ntó kani ñuxiví sa ne, ká'an nto vata koo é kuínti'xe ña'a san un ntíí ntíí ñuú san tú'ún kó ne, nakūtsi ntute nto ña kuenta iña Xuva ko, kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ñá, ni kuēnta iña Espiritū Sántū san.

20 Nakuā'a nto ñá na kāda ntaa ña é un ntíí ntíí vatā ó kaka'án u ni ntō. Kunūu me'ñu ú nto ntii dañu ntūví un tsi da nté ntí'í ñuxiví sa. Kuan tsi koo na kōo —ka'an Jēsuu.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Marcu

*Kaka'an ntódo Juaan Bautista ñuu
itsí kån*
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17;
Jn. 1:19-28)

¹ Dukuån o iñi ntu'u e dóo vá'ā ó kaka'an tú'un iña Jesúcristu, ðivi I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kån.

² Nté ntūvi di'na uve na'a kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, tsí du'vā ó kaka'an Xúva ko ni I'xā ña: Di'na taxnūu ú uun ña'a, ña é xtūví

tu've itsi o,
ne, dá taxnūu ú o.

³ Uun tatsín ne, dōo ditó kaka'an ñuu itsí kån:

“Nākoo tú'vē ntó itsi va'a,
tsí e vé'xi Xuva kō”, ka'an,
ka'an Ísaia san.

⁴ Ña é taxnuu Xuva kō ne, ðivi Juaan, ña é kaika má kū'u kan é kanakūtsi ntute ña ña'a san. Kaka'an ña é di'na natu'vi ña'a san kuétsi ña ne, dá kutsi ntute ña. Dukuån é káda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuetsí ña.

⁵ Un ntí ntí ña ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleén, dá xee ñá ne, natívi iní ña kuetsi ña ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san mé'ñu ntūte ka'nu é nani Jōrdaan.

⁶ Dóo Juaán san ni ññ í'xi ña ne, ññ kameu kúvi. E ini é'xi ña ne, skunti; ini xi'i ñá ntūdín ñuñu.

⁷ Kaka'an ntódo ña ni ña'a san:
—Vi'i a vé ne, xée uun ña'a ñatíi, ña é dií ka ka'nu ña'a é xu'u. Ntē ña té nee nuu á'vi ko é nākoó tixí u é nāntuté u ntí'xen ña.

⁸ Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto dá kanakūtsi ntute ú nto. Ntá tsi ðivi ña ne, Espíritū Sántū ta'xi ña nto é kunūu ña nima nto —ka'an Juaan.

Dā itsi ntute Jesuu
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Ntuvi tsikán ne, ntaka Jesuú ñuú mii ña é nani Nazāree, é tuví ñuú Galilea. Xée ña mí tuví Juaan. Juaán san ne, nakūtsi ntute ña Jesuu mé'ñu ntūte ka'nu é nani Jōrdaan.

¹⁰ Kidáā né, dá ntíi Jesuu diñi ntute ka'nu san ne, ini ña tsí nákaan e dukún kan ne, ikān ntíi Espíritū Sántū san é vata kaa uun paloma é írkaá nuu ðiki ña.

¹¹ Kaka'an tátsin Xúva kō nte e dukún kån:

—Ðivín é I'xá mií ko e dóo kakuin-
imá ko o. Ná te nté kaa diní nu nimá
ko kuenta iña o —ka'an Xúva ko ni
Jesuu.

*Ntío tó'ō e ña vá'ā san é kō'xo Jesuu
nuu i é kīni kaa*
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Espíritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ña Jesuu ñuu itsí kån.

¹³ Úvi ðikó ntuvi, úvi ðikó niñu íka Jesuu íkån. Kaika ña mí ntaíka kiti ku'u san. Ikān xée tó'ō e ña vá'ā san ne, ntio i é kō'xo Jesuu núu i é kīni kaa. Ntá tsi xee ánjē san é kade ña ña kuenta.

*Eni ntu'u Jesuu kaká'an ntódo ña ñuú
Galilea*
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Dā inúu kutu Juaan viútun sán ne, xée Jesuu ñuú Galilea, kaka'an ntódo ña, kaka'an ña nté kuån nte vá'ā ó kadē kú've Xuva kō.

¹⁵ Kaka'an ña:
—E xée ūra í ve. Ña ná'ā ka dá kixkadā kú've Xuva kō. Dukuån né, natu'vi ntó kuetsi nto ne, kuinti'xe nto tú'un é vá'á san —ka'an ña.

*Nāxaxnúu Jesuu kimi ña'a, ña ntátava
tsákā san*
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Kaika Jesuu diñi míni Galileá san ne, ikān náni'i ña Simuun ni ení ña, ñá nani Ándree. Ntánakuítá nuu ña xunu ña iní ntute san, tsí ðivi tsiñu ntáde ña é tsáká ntátava ña.

¹⁷ Kaka'an Jesuu ni ña:
—Kuntíkin ntó ko. Ná tává ka nto tsákā, tsí vi'i a vé ne, ká'an nto ni ūn ntí ntí ña'a é na ntūvá'a nima ña —ka'an ña.

¹⁸ Kidáā ne, ura tsí i tsoo mii ña xunu ña ne, dá ku'e'en ñá ni Jesuu.

¹⁹ Kūdii tsi ku'e'en Jesuú ne, nāni'i ta'an ña ni Sántiau ni ení ña, ñá nani Juaan. Ntuvi ña é i'xá Zebedeu. Ñu'u ña ni uva ña iní tun ntoō ñá, ntántavá'a ña xunu ña.

²⁰ Kidáā né, kāna Jesuu ña é kuntikín ñá ña ne, ura tsí i xtúvi mii ña uva ña nī ña ntáde tsiñu iña ña iní tun ntōo san, dá kué'en ñá kuntikín ñá Jesuu.

*Uun ña'a, ñá nuu é ña vá'ā nima i
(Lc. 4:31-37)*

²¹ Xée ña ñūu é nani Capērnau. Ntuvi é ntoo kadin ña'a sán ne, kué'en Jēsuu má vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé ne, eni ntu'u ñá nakua'a ña ñá'a san.

²² Ña'a sán ne, dōo va'á kuinī ñá da téku ña é kuān nte vá'ā ó kaka'an Jēsuu. Ná te ni kā'an ñá ni ña vatā ó kaka'an mastrú lei iña Xuva ko, tsi dóo iō ña é kā'an ña dá kanakuā'a ña.

²³ Tuví uun ña'a má ūkún kán, ña é nuu e ña vá'ā nima i. Kaka'an ñátí san:

²⁴ —¿Nté kui kánateñu nuu nto ntí, Jesuu, ñá ñuú Nazaree? ¿Vēxká'ni ntu nto ntí? Iní ntí nto, tsí Xuva kō táxnū ña nto —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi de tíi Jesuu ni é ña vá'ā san, kaka'an ña:

—¿Ntiin i'a, tsí ña te iña o sá'ā! —ka'an ña.

²⁶ Ide é ña vá'ā san é xi'i mii ñatí san ne, dōo ntii kachu'u ntáa é ña vá'ā san da ntíi, kue'en.

²⁷ Koó dā kúdu'va ña ntāñí san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a e kúvi idé ña é nakūnu ña é ña vá'ā san? Ña sá'á ne, e túku o kadē kú've ña. Kakutíi ña kanakūnu ña é ña vá'ā san. ¿Né ntu nchu'ún kanakuā'a ña kō? ¿Ō nchu'ún xeé ntu, ne, nté kaa? —ka'an ñá'a san.

²⁸ Ura dú'va tsi i kútuni un ntíi ntíi ña ñuú nta'vi san, ñuú e ntáduku ntée ñuú Galilea, nté ō dé Jesuu, tsí dóo ntáka'an ñá'a san.

*Ntāvá'a Jesuu ñuntíi Sīmuun
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)*

²⁹ Dā ntáka Jesuu mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kue'en ní'i ña Santiau ní Juan nú vi'í Sīmuun. Ikān tuví Andreé di.

³⁰ Kaka'an ñávi'i Sīmuun ni Jēsuu tsí etsin ñuntíi Sīmuun. Tuví ntaa ña má vi'í ña kán, tsí ka'ni kaxé'e ña.

³¹ Kúkí'ví Jesuu má vi'í mí tuví ña ne, karkāa ña nta'a ña, náxntitsī ñá ña. Ura tsí i ntikó ña ka'ni. Kidáā ne, kué'en ña, kükavá'a ña é kā'xí ña'a san.

*Dōo titín ña nchokuvi ntavá'a Jesuu
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)*

³² Dā kuáā, da idó nuu ngántii sán ne, ñá tē nté kaa ña'a xee ña mí tuví Jesuu, xee ní'i ña ña nchokuví ni ña é ñu'u é ña vá'ā nima i.

³³ Un ntíi ntíi ña ñuú í san ne, nātaká nuu ña xi'i kan.

³⁴ Ná tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuu da nēé ka kui'i ntákuvi ña. Nakúnu ñá é ña vá'ā san é ñu'u nima ñá'a san di. Ná ni xē'é Jesuu itsi é kā'an é ña vá'ā san xoo é ñi ñá, tsí e ña vá'ā san ne, ini tsí I'xá Xuva ko ña.

*Kaika Jesuu kaní ñuú Galilea,
káka'an ntódo ña
(Lc. 4:42-44)*

³⁵ Tévéá du'va tsi, dá ntikin ni'nī ká ne, nákontísi Jesuu, kué'en ñá mí xoxó ña'a, tsí ntio ña é kunuu mii ñá é kā'an ñá ni Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

³⁶ Simuun ni ñá ntoo ni'i ña ne, íxnantuku ña Jēsuu.

³⁷ Dā nání'i ña ñá ne, ntáka'an ña: —Un ntíi ntíi ña'a san ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

³⁸ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xio ñuú é ntoo etsin i'a kí'in o ve. Ikān kika'an ntódo ú di, tsí dukuān é v'ē'xi u —ka'an ña.

³⁹ Dōo íka ña é un ntíi itsi ñuú Galilea. Kaka'an ntódo ña má vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé san un ntíi ntíi ñuú san ne, nakūnu ña é ña vá'ā san.

*Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña kanako'xo kúñu i
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)*

⁴⁰ Xée ūun ña'a, ña kanako'xo kúñu i, mí tuví Jesuu. Kanchiti ña, kaka'an ña:

—Tē ntio nto ne, kuvi ntavá'a nto ko —ka'an ña.

⁴¹ Kidáā ne, ntunta'ví ini Jesuu ña. Tíin nta'a ña ñá ne, kaka'an ña:

—Ntio ko. Ntuvá'an —ka'an ña.

⁴² Ura tsí i ntíi kui'í san ne, ntu'vá'a ña.

⁴³ Nataxnūu Jesuu ñá ne, dōo ka'an ñá ni ñá:

⁴⁴ —Ñá ku kā'an tsín ni ñá'a nté ō kúvi é ntu'vá'an. Kué'en ve mí tuví dutú san, na kōto nteé ña o ne, dá nakué'en sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi é ntuntoo kúñu o, vatā ó kaka'an

Muísee é viin. Dukuan kōo é kūtuni ñá'a tsí ntuvá'an —ka'an Jéssu ni ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, kué'en ña itsi kán né, ikán éni ntu'u ña káka'an ñá ni ūn ntí'ntí' ña'a san nté ō dé Jéssu é ntavá'a ña ña. Dukuān ne, ña ni kúvi xee ditó ka Jéssu nté uun ká ñuu. Da mii tsi e íka ña mí xoxó ña'a. Ntá tsi dóo ki'in itsi ñūu vé'xi ña'a san é nataká nuu ña mí tuví ña é ntio ña kini ña ña.

2

Ntāvá'a Jéssu úun ña'a, ñá xi'i kúñu
 1 (Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Dā kútítín ntuvi ne, nāxee Jéssu ñuu é nani Capērnau. Ura tsí i kūtuni ñá'a san é tuví ña uun vi'i.

² Ná tē nté kaa ña'a nataká nuu ña; ntē ña ni xee tá'an vi'i san é kuntōo ña má vi'i kán é kini ña é káka'an ña.

³ Kidáa ne, xée kímí ña'a, odo ña uun ña'a, ña xi'i kúñu i.

⁴ Ná nī kúvi kuīta ntí'xin ña má vi'i mí tuví Jéssu, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. Dukuān ne, kúxēe ña dikí vi'i kan né, nākaán ña un siin dikí vi'i san mí tuví Jéssu. Mí kantíi ne, nákií ña chidō é nuu ña xi'i kúñu i san iní vi'i kán.

⁵ Dā ini Jéssu tsí ña odō ña xi'i kúñu i sán ne, nī kué'en ini ña ntákuinti'xe ña ne, kaka'an ñá nī ña nchokuví san:

—É ntōo kuétsi o vē, da' —ka'an ña.

⁶ Ío mastrú lei Xúva kō é ntoo ña ne, ntádē kuení ña:

⁷ “¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña sá'a? ¿Ña kaíko ñu'u ntu ña Xuva kō? Tsí xoxó ña'a ñuxiví sa é kúvi nakate ña kuétsi kō. Da mii tsi Xuva kō é kúvi vií ña”, dé kuení ña.

⁸ Kūtuni Jéssu nté ō ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto?

⁹ ¿Neé ntu e díi ka ña ví'xin kaa é ká'án u ni ña sá'a, te kuini nto? ¿Ō ká'án ntu u: “É ntōo kuétsi o”, ō ká'án ntu u: “Nakuntísin, kuni'in chido ō, kunú'ūn nú vi'i o kán”, koo ká'án u?

¹⁰ Ntio ko é na kūtuni nto tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kúvi nakate u kuétsi ntō ñuxiví sa —ka'an Jéssu ni mastrú lei san.

Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña xi'i kúñu i san:

¹¹ —Dívin é káka'án u ni ō ne, nakuntísin, kuni'in chido ō, kunú'ūn nú vi'i o kán —ka'an Jéssu ni ña.

¹² Ura tsí i nakuntísi ña, náki'i ña chido ña ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kán. Koó dā kúdu'va ña'a san ne, nánū'u ñá iní ña Xuva kō, ntáka'an ña:

—Váta ūun ito kini o é kuān ó kakuvi, é kántuvá'a ña'a san —ka'an ña.

Kāna Jéssu Lévi

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Kidáa ne, kué'en xtūku Jéssu diñi míni Galilea. Dōo xee ñá'a san mí tuví ña ne, nakuá'a ña ña'a san.

¹⁴ Kué'en ká Jéssu itsi kán né, ikán náni'i ña uun ña'a, ñá nani Lévi, i'xá Alfeu. Tuví Levii nú vi'i mí kaido ña diu'un xōo iña ñuú Roma. Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntíkín ko —ka'an ña.

Nákuntísi Levii ne, kué'en ña ni Jéssu.

¹⁵ Uun ntuvi ne, tuví Jéssu nú vi'i Lévi, ntaé'xi ña. Ná te da díi ña ntaído diu'un xōo san ntoo ña nú mesa, ni ñá iō kuetsí i. Ikán tuví Jéssu ni ña ntini'i ña. Tsí ña te da díi ña'a san ntántikín ñá Jéssu.

¹⁶ Ntá tsi mastrú lei ni ñá fariseú san ne, iní ña tsí ntaé'xí dadíi Jéssu ni ñá kini ntáa san, nī ña ntaído diu'un san ne, ntáka'an ñá ni ña ntini'i Jéssu:

—¿Nté kui ntaé'xí dadíi ntu mastru ntó nī ña kini ntáa san, nī ña ntaído diu'un san? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

¹⁷ Tékú Jéssu é ntáka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña'a é vā'á o ni i ne, ñá vādá ntio ña medíkū; tsí ña nchokuví tsi san é ntio ña medíkū. Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ñá tē ña é vā'á san kanantukū u, tsí ñá iō kuetsí i san —ka'an Jéssu.

Kaka'an Jéssu iña é kuān xkoó ini ña é kntoo ixu ña

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Ña ntini'i Juaan ni ñá ntini'i ña fariseú san ne, dukuān xkoó ini ña é kntoo ixu ña. Xée ña'a san, ntátsixe'e ña Jéssu:

—¿Nté kui ña kuan xkoó ini ntú ña ntini'i ntō é kntoo ixu ña vatā ó de ña ntini'i Juaan ni ñá ntini'i ña fariseú san? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

19 Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Vá kuvi ntu kuntoo ixu ñá'a, ña ntóo viko mí katánta'a ña'a, te tuví dukuan ñatíí, ña tánta'a san? Ñá'á, tsí ka'xí nti'i ña.

20 Ntá tsi tē xee úra i é ntaka ña tánta'a sán ne, kidáá né, ió ntuvi é kuntoo ixu ñá.

21 Ñá tē doo xée san naxntéé nuu o doo tsude, tsí doo xée sán ne, kanatixi tē ntóo. Kidáá ne, ntátsin nti'i ne, dií dií ka kini koo kuvi.

22 Tē xnuu vá'a o ntute tinti'o xee iní ñá sán ne, ñá te ñá ata kú'un, tsí ntata té kukāve. Uun ito tsi kunaá ntute tinti'o san ni ñá i sán di. Tsí ntute tinti'o xee san ne, kantio é kú'un iní ñá xē —ka'an Jēsuu, kánañē'e ñá ña.

Ntáatsin ña ntini'i Jēsuu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 Ntuvia dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ñá, itā nti'xin ña mí kaa trigú san. Ña ntini'i Jēsuú ne, kátsin ña xoko trigu é ká'xí ña.

24 Iní ña fariseú san é kuān ó de ña ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntáatsin ntu ña xoko trigú san? Ñá vā'á o é kada tsiñu o ntúvi dá iō dá'na, tsi dóo xii kaa é kuān koo vii o —ka'an ña.

25 Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—¿Ña iní ntú nto nté o dé uvata ko Dāvii da taan núu ña ni ña ntini'i ñá da kákin ña?

26 Tsí ká'ví ña iní vi'i Xuva kō kidáá dá tuví dutu ñá odo nūu, ñá nani Abiata. Davii ne, íkan ña tañú'u kuíko san é ká'xi ñá ni ña ntini'i ña, kuān te dóo xií kaa, tsí da mii tsí dutú san é kúvi ka'xí ña tañú'ū e kúviko san —ka'an ña.

27 Kaka'an Jēsuu ni ñá fariseú san:

—Tsí Xuva kō ne, ñá te nī de kú'vē ñá ña'a vata koo é na káda ka'nu ña ntuvia dá iō dá'na, tsí dē kú'vē ñá ntuvia dá iō dá'na vata koo é na kúntoo da'na ña'a san.

28 Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuvi ká'an u nee iña é vā'a é vii o ntúvi dá iō dá'na —ka'an Jēsuu.

3

Ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña kádun nta'a i

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

1 Kué'en xtúku Jesuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee. Ikān tuví uun ña'a, ña e kádun nta'a i.

2 Ntāñí ña'a má vi'i san, ntaíto díto ña te ntāvá'a Jesuu ña kádun nta'a i ntuvia dá iō dá'na. Tsí ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu.

3 Kaka'an Jēsuu ni ña kádun nta'a i san:

—Kuntitsín mé'ñū ña'a san —ka'an ña.

4 Kidáá né, tsixe'e Jēsuu ñá nguū san:

—¿Nee iña ntu é dií ka vā'á o é vii o ntuvia dá iō dá'na, te kuinī nto: é vii o é vā'á ne, o é kīni kaa? ¿É ntavá'a o ña'a ne, o é nakunaa o ña? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñá.

Koó dā diin diin sa intóo ña'a san.

5 Dā íto Jesuu ñá'a san ne, dōo dutsi kuíni ña ne, dōo u'vi kakúvi ña é kuān nte ká'xi nima ñá'a san. Kidáá ne, kaka'an ñá nī ña kádun nta'a i san:

—Nakāan ntá'a o —ka'an ña.

Nákāa ñá nta'a ña ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a.

6 Kidáá né, ntāka ña fariseú san, kue'en ñá, kūnatiín ña ni ña ntini'i Hēródē nté koo ka'ní ña Jesuu.

Ñá tē nté kaa ña'a nataká nuu ña diñi míni kán

7 Kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ñá diñi míni Galilea. Ñá te da dii ña ñūú Galilea ntántikin ñá Jesuu.

8 Dōo ki'in itsi vē'xí ña'a san é kinī ñá Jesuu da téku ña nee ntí'i ntí'i nuu i é kade ña. Dōo titín ña'a ntáka ña ñūú Judea, Jerusáleen, Idúmeá, ni ñūu é ntoo xio diñi ntute ka'nu é nani Jórdaán ne, xee ñá é kīni ña é káka'an ña. Vé'xi ñá nte ñūú Tiru ni Síduun.

9 Kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñá é na kutúvi tu've tsi úun tun ntōo é kunūu ña vata koo é ña ta'u núu ña mé'ñū ña'a san.

10 Ñá te da dii ñá nchokuví san ntavá'a ña ña. Dukuān ne, un tsi ntáti'vi nuu ta'an ña é ntio ña tñn nta'a ña Jēsuu.

11 Dā iní é ña vā'á san Jēsuú ne, nákuñchití nú xe'e ña. Dōo ntií kachu'u ntáa, kaka'an:

—Divin é I'xá mii Xuva ko o —ka'an.
 12 —Ñá ku kuān xkoó ka'an xoó ña'a u mé'ñū ña'a san —ka'an Jéssu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxuvi ñá'a pus-tru ña
 (Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Kidáā ne, kúxēe Jesuu rkí uku kán ne, kāna ña xoó ña'a e ntío ña. Ne, xée ña mí tuví Jesuu.

14 Kidáā ne, náxaxnuu Jesuu uxuvi ñá'a, ña é kuntini'i ña. Taxnúu Jesuu ña é na k'ín ña, kík'a'an ña tú'un Xuva kō.

15 Xé'e Jéssu ítsi é kúvi ntavá'a ña ña ntánchokuví san nī é nakūnu ña é ña vá'ā san.

16 Uxúvi ña'a ña sá'a, ña é nakaxnúu Jesuu: Simuun, é kāk'a'an Jéssu é Pedru kunáni ña;

17 Santiau, i'xá Zebedeú, ni enī ña, ñá nanī Juan, ntuvi ña é xntántēe Jesuu ña é Boanega ña, é kāni tú'un I'xa É Kākatsin, tsí dóo dutsi ini ña;

18 Andree, Félipe, Bartulúmee, Máteu, Túmaa, Sántiau, i'xá Alfeu, Tádeu, tuku Símuun;

19 ni Júda Scaríote, ña é diko Jéssu.

Ntáka'an ñá'a san tsí nuu é ña vá'ā nima Jéssu

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Rkontúví ne, xée Jéssu nú vi'i ña'a ne, kúk'í'ví ña má vi'i kán.

20 Ntá tsi dóo titín ña'a xee ntikín ña ña, é ntē ña ni kuné'e ka'xí ña.

21 Kūtuni ñávi'i Jesuu é kuān ó kanto'o ña ne, xée ña é nākuntéka ña ña, tsí kakuluku Jéssu, kuíni ña.

22 Mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleén ne, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, nteé kimi ña iña é ña vá'ā é nani Belsēbuu. Dukuān é kakuvi kanakūnu ña é ña vá'ā san —ka'an ña.

23 Kidáā né, kāna Jesuú mastrú lei san ne, náñē'e ñá ña, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté ntu koo vii tó'ō e ña vá'ā san é nakuíta é ña vá'a ni'i i?

24 Tē ntánāa míi ña ñuu i sán ne, ntánakunaá ña ñuú ña.

25 Tē ntánāa míi ña'a sán nī ñávi'i ña ne, ntánakunaá ña ñávi'i ña.

26 Te mii tó'ō e ña vá'ā san naa núu mii ne, ¿nté ntu koo kutii i? Tsí kanakunaa mii tsi kúñu i.

27 'Nté uun xoxo kuvi k'í'vi i iní vi'i ña dóo ntii iní i san é ki'i dú'u iña ñá tē ña di'na ki'ni ña ña dóo ntii iní i san. Kidáā ne, kuvi ki'i dú'u ña é un ntí'i iña ña.

28 'Nuu é ntaā i é kāk'a'an u ni ntō tsí kuvi vii Xuva ko nākate ña un ntí' ntí kuétsi é ió iña ña'a, nī é ntáka'an kīni ña.

29 Ntá tsi ña kada ka'nú ini Xuva ko ni ñá'a te ntáka'an kīni ña iña Espiritū Sántū san. Koo kuétsi ña ntii dañu ntūvi —ka'an ña.

30 Du'vā ó kaka'an Jéssu, tsí ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vá'ā nima ña.

Di'i Jéssu ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Kidáā ne, xée di'i Jéssu ni ení ña. Ntáñi ntée ña ña nu kí'i kán, ntáka'an ñá ni ñá'a san é ncho ka'an ñá ni Jéssu.

32 Ña ntoo ni'i Jéssu ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntée ña nto kí'i kán, ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

33 Kidáā ne, kaka'an Jéssu:

—¿Xoó ntu é di' ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

34 Kidáā né, ito Jesuu ñá'a san, ña ntoo diñi ña ne, kaka'an ña:

—Un ntí' ntí ña sá'a ne, di' kó ña, ení ko ni tá'an ko.

35 Tsí un ntí' ntí ña'a, ña e ntáde é ntio Uva kó ne, divi ña é ení ko ña ne, ta'an kó ña; divi ña é di' kó ña di —ka'an Jéssu ni ña.

4

Kantaa Jéssu úun nuu i iña ñá kat-soo ntikín

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Eni ntu'u xtuku Jesuu kánakuā'a ña ña'a san diñi míní san. Ná te da dii ña'a náta'ká nuu ña. Dukuān ne, kúxēe Jesuu ini tun ntōo é tuví nu míní sán ne, itúvi ña. Un ntí' ntí ña'a sán ne, ntoo ña nú ñuti kan.

2 Titín nuu i kaka'an Jéssu é kanakuā'a ña ña'a san iña Xuva ko. Kantaa ña uun nuu i ni ñá'a san, kaka'an ña:

3 —Kini nto é kāk'a'an u ni ntō: Uun ña'a ne, kué'en ña, kūtsoó ña ntikín.

⁴ Dá katsōo ña né, ió ntikin san é itsi kan kó'xo. Kidáā ne, xée láā, é'xi ti ntikin san.

⁵ Ió ntikin sán ne, kó'xo ne'u xuú san mí ña kué'e nté'u ió. Uun dá'na tsi kéne xuku i, tsi ña tuvi kué'e nte'u é kaka xo'o i.

⁶ Dā naí'ni ne, kādún xo'o i ne, xí'í, tsi ña tuvi kué'e nte'u mí kaka xo'o i.

⁷ Ió ntikin sán ne, kó'xō mí kākene xuku íñū. Ntá tsi da kéne xuku íñū mí kéne xuku va'á san ne, távi nūu xuku va'á san ne, xí'í; ña ni kíi kīti i.

⁸ Tuku ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vā'a. Kéne xuku í ne, kuka'nu. Oko ú'xi kīti i kíi ti é uun dítsin í. É tuku ditsin í ne, úni díkó kīti i kíi ti. É ūun ká ditsin í ne, uun sientu tí kíi ti —ka'an ña.

⁹ Kaka'an ña:
—Xoo é kátekú i ne, na kīni i —ka'an Jéssu.

Nté kui kuan ō ntáda ntaa Jesuu núu í sá'a

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Dā kunú'u ña'a sán ne, uxuvi ña ntini'i Jēssu nī ña intóo ká ne, tsixe'e ña Jēssu nee iñá ntu kani tú'un nuu i é kaka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, kaka'an Jēssu ni ña:
—Ntō'ó ne, kata'xi Xuva ko é kūtuni nto nté o kadē kú've ña. Ntá tsi ña nguí sán ne, ña íni ña. Dukuān né, da mii kué'en tsi tú'ūn é ña káñe'e díki ñá'a san kaka'án u ni ña.

¹² Kakuvi vata ō ka'an Ísaia kídaā, tsi kuān te ntaíni ña, ntá tsi ña te ntaíni ntí'xe ña. Ntátekú ña é kaka'án u, ntá tsi ña ntáñe'e díki ña. Dukuān ne, ña natú'vi ña kuétsi ña ne, ña kada ka'nū iní Xuva ko ni ña —ka'an Jēssu.

¿Nee iñá ntu kani tú'un é kaka'an Jēssu iñá ñá katsoo ntikin?

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Tsixe'e Jēssu ña:
—¿Ñá nī ñe'e díki ntu nto é kaka'án u? ¿Nté koo k'ín díki ntu nto te ká'án ka ú ni ntó kuan?

¹⁴ Tsi ña'a, ña kaka'an tú'un Xuva kō né, vata kaa ña'a, ña katsoo ntikin san, kaa ña.

¹⁵ Ió ñá'a ne, dā téku ña tú'un Xuva kō ne, vata kaa nte'u ítsi san mí ko'xó ntikin san kaá nima ña. Tsi ura tsi i da téku ña tú'un Xuva kō ne, vé'xi tó'o

e ña vá'a san é naki'i tú'ūn san é ínūu nima ña.

¹⁶ Ió ñá e dóo diní ña e ntátekú ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata kaa kudii nté'u nú xuú san mí ko'xó ntikin san kaa ña.

¹⁷ Ntá tsi ña na'a kakutíi i, tsi ña tuvi kué'e xo'o i. Ña sá'a ne, ña ná'a ntáxnuu ña nima ña é kaka'an Xúva kō. Tē nee iñá é nto'o ña, o tē dóo kini o ntáka'an ñá'a tsi kuinti'xe ña tú'un Xuva kō né, xtuví mii ña é kuintikin ñá Xuva kō.

¹⁸ Ió ñá e ntátekú ña tú'un Xuva kō ne, vata ntáa nte'u mí kākene xuku íñū mí kó'xó ntikin san ntáa ña.

¹⁹ Ña ni é'nu ntikin san, tsi xuku íñū san tñn nuu ditsin i. Kuan tsi ó kakuvi ni ñá'a sán di. Dōo ntánti'i iní ña nee iñá víi ña. É kukuika ña ñuxiví sa é ntio ña. Ntaéni nta'ví mii ña kúñu ña tsi diu'un dóo ntio ña, ne, ntio ña da neé ka ntí'í é ió ñuxiví sa. Ña ntákune'e ña é víi ña kuenta tú'un Xuva kō. Dukuān ne, ña ntaé'nu ña.

²⁰ Ió ñá e dóo vá'a o téku ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata ntáa nte'u va'á san mí kó'xó nuu ntikin san ntáa ña. Tsi ntákuinti'xe ña tú'un Xuva kō ne, ntáde ntaa ña é kaka'an Xúva kō. Ió ntuví vā'á iñá ña. Vata ntáa ditsin i mí kíi oko u'xi, uní díko, ni ūun sientu kīti i ntáa ña —kuan ō ka'an Jēssu ni ñá ntoo ni'i ña.

Tú'un iñá kantilin
(Lc. 8:16-18)

²¹ Kaka'an xtúku Jēssu ni ña:
—Te nātuún o kántilín má víi kán ne, ¿vá ma etun ntú kan xtuví o, ō má itó kán? ¿Ñá ntu te xntekú dukún ō vata koo é nāxi'í nuu?

²² Nee iñá é víi xú'u o vēvíi ne, kuantuni ñá'a sán rkontúvi.

²³ Xoo é ntátekú i ne, na kīni i é kaka'án u —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an xtúku ña:
—Kini vá'a nto é kaini nto. Vata tsi o xntéku kú've ntó ne, dadíi tsi kú've i nī'i ntó ne, ntekú ka ni'i ntó di.

²⁵ Tsi ña'a, ña é ió iñá í ne, díi ka kue'e ní'i ña, ntá tsi ña'a, ña é ña tuvi iñá í ne, kunaá ntí'i iñá ña —ka'an Jēssu ni ñá ntoo ni'i ña.

Kuenta iñá ntikin é kae'nu

²⁶ Kaka'an xtúku Jēssu:
—Mí kadē kú've Xuva kō né, vata kaa uun ña'a, ña katsoo ntikin matú i.

27 Ña sá'a ne, kakidi ñá niñú a ne, dá kanākuntísi ña ntuvi ā. Tē ita ntí'xin ntuvi ne, kene ntikin san, dá kēne xuku i. Ntē ñá ini ña nté ō kúvi kēne,

28 tsí nte'ú san kade miī é kēne ntikin san. Dí'na tsi xuku i kakéne ne, dá ntíka íta i. Kidáā ne, kakii kiti i.

29 Tē í'xe ti ne, tññ ña ti, tsí xee ntúvi ī —ka'an Jesús.

Kuenta iña ntikin kúli
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 Kaka'an Jesús:

—¿Nee iñá ntu é ntudadñi vatā o mí kadē kú've Xuva kō? ¿Ō neé ntu kuvi ntada dadñi o ni ī?

31 Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ntikin kuli kaa. Ntikin kuli san ne, dií ka kuetsí é da neé ka ntikin é kú'xí ō.

32 Ntá tsi tē kantú'xi ne, kae'nu da nte dií ka dukun é da neé ka tuku xuku. Lāá san ne, katsodo ti tāka tí nta'a i mí vēti, tsi dóo na'nu xuku ī —ka'an Jesús ni ñá'a san.

Mí idiá'vi nuu i é kāntaa Jesús
(Mt. 13:34-35)

33 Núu ī é vāta kaa sá'a kantaa Jesús dá kanakuā'a ña ña'a san un tsi da nte mí'li kī'in diki ña.

34 Da miī ku'e'en tsí nuu i sá'a kantaa ña ni ñā. Ntá tsi dá ntoo miī ña ni ña ntini'i ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ña nee ntí'i ntí'i kani tú'un é kākā'an ñā.

Dā natú'u Jesús tátsin ni ntuté san
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Dā kuāa ntuvi tsikán ne, kaka'an Jesús ni ña ntini'i ñā:

—Kuíta nti'xin o ūun xo diñi ntute san ve —ka'an ñá ni ñā.

36 Kidáā né, ña ntini'i Jesús tsóo miī ña ūn ntí' ntí' ña'a san, dá kūxéé ña iní tun ntōo mí nuu Jesús. Títín ña'a kūxéé ña tuku tun ntōo é kī'in ñá ni Jesús.

37 Kidáā ne, iñi ntú'u ínu tātśín ō ne, uun ito tsi kukí'vi ntūte iní tun ntōo san un tsi da nte tsítu ntute.

38 Jesús ne, kakidi ña ata tún ntōo san, xi'i téu ña doo diki. Nantóto ña ntini'i Jesús ña, ntáka'an ñá ni ñā:

—¡Mastrú! ¿Ñā ntu te káde nto kuenta é dóko sa tēni ō? —ka'an ñá ntini'i ñā.

39 Kidáā ne, nákontśí Jesús, dá kakā'an ñá ni tātśin ni ntuté san:

—¡Nakunúun kadin! ¡Diin diin tsi kutúvin! —ka'an ñā.

Xíó kadin tatsin ni ntuté san.

40 Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña ntini'i ñā:

—¿Nté kui ntaú'vī ntú nto? ¿Ñā ntákuinti'xe ntu nto tsi dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an ñā.

41 Dā kúdu'va ña ntini'i ñā ne, ntánatín miī ñā:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'a é un tsi nte tatsin ni ntuté san ntáde ntaa é kākā'an ñā? —ka'an ñá ntini'i ñā.

5

Ñā ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vā'ā nima i

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Xée ña ūun xo diñi mínī san, nté ñūu é nani Gādara.

2 Dā ntíi Jesús tún ntōo san ne, xée ētsín uun ñatíi, ña é ñu'u é ña vā'ā nima i. Kapusantú kán vé'xi ñatíi san,

3 tsí ikān nuu ña mí ntoo ñāña ñā'a san. Xōxó kuvi xnū'ni í ña, nté kadena.

4 Kí'in itō xnū'ni ñā kadena dí'in ña ni ntā'a ña, ntá tsi uun ito tsi kátsin tu'un ña kadená san. Nté uun xoxo ni kuvi vií i ni ñā.

5 Nté ntúvi nte níñu kaika ña má kú'u kán, nī nú ñāñā sán di; ñá te xkūtíkadín ñā. Un vā'a tsi kakachu'u ntāa ña, kaxé'e ña xuú san kúñu ñā.

6 Ikā ká ve'xí Jesuú ne, koó da kainu ñatíi san kue'en ña, kukunchítí ña nuu ñā.

7 Dōó ntíi kaka'an:

—¿Nté kui kanatekū du'xen ntu ntó nti, Jesús, í'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? Natekū ntó Xuva kō tsí ña ku nakutsu'un ntó nti —ka'an é ña vā'ā san é ñu'u nima ñatíi san.

8 Tsí kaka'an Jesús ni é ña vā'ā san:

—¡Ntiin nima ñá sá'a, é ña vā'ā! —ka'an ñā.

9 Tsixe'e Jesús ña:

—¿Nté ntu nanin? —ka'an ñā.

—Ligiuun naní nti, tsí ña te da dií nti —ka'an é ña vā'ā san é ñu'u nima ñā.

10 Íkan dá xe'e nta'a Jesús:

—Vií nto da xe'e, ñá ku nakunū ntó nti é kī'in nti xio ñuu —ka'an é ña vā'ā san.

11 Íkan tsi ētsin ne, ñá te da dīi kútsin ñu'u ti, ntaé'xi ti má kú'u kan.

12 Kidáā ne, íkan é ña vá'ā san da xe'e nta'a Jesuu:

—Ta'xi nto na kū'un ntí nima kútsín san —ka'an é ña vá'ā san.

13 Kaka'an Jesuu tsí kuvi. Kidáā né, ntíi é ña vá'ā san nima ñátíi san ne, kué'en, kūku'un nima kútsín san. Ná te da ūvi míil kútsín san ne, ínu tí un ntíi ntíi tí, kue'en tí rki de've kán ne, íkan tsí éte nuu tí kúñu tí ini míní san, ne, uun ito tsi téni ntíi tí.

14 Ña ntáde kuenta kútsín san ne, koó dā nta'ínu ña kunú'u ña, kantaa ña ni ñā'a san ítsi kan nī má ñūu kan nté ō kúvi ni kútsín ña. Ña'a sán ne, kué'en ña, ūn ntíi ntíi ná, kúkoto ditó ña nté ō kúvi.

15 Xée ñā'a san mí ntitsí Jesuú ne, íní ña ñatíi san, ña é dī'na ñu'u é ña vá'ā san nima í. Vevíi ne, diin diin sá tuví ña. É nakunūu ña du'nu ña, tsí é ntūvá'a ña. Ña xee san ne, dōo u'ví ña.

16 Ña'a, ña ini nté ō kúvi ne, ntáka'an ná nī ña ñuú ña nté ō kúvi nī ña lukú san, nté ō kúvi ni kútsín san da téni tí.

17 Ña ñuu i sán ne, ntáka'an ná ni Jesuu é na ntáka ña ñuú ña.

18 Dā nakunūu xtuku Jesuu tún ntōó san ne, ñatíi, ña é ñū'u é ña vá'ā nima í ne, íkan ñā é k'ín ná ni Jesuu.

19 Ntá tsi ña ni ntío Jesuu é kunteka ña ña. Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kūnú'ūn nú vi'i o kán. Ká'an nī ñavi'i o nté ō dé Tó'o o ni ō. Ká'an nté ō ntúnta'ví ini ña o —ka'an ña.

20 Kidáā ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kán, da ntáa ña ni ūn ntíi ntíi ña ntōo ñuú Decapuli nté ō dé Jesuu ni ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña.

Diókó Jairu ni ñadī'í, ña tñn nta'a dōo Jesuu

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Ná kunūu xtuku Jesuu tún ntōó san, kué'en ña, nāxee ña tuku díñi míní san. Ná tē nté kaa ña'a náataká nuu ña mí xee Jesuu díñi míní san.

22 Íkan vē'xí uun ña'a, ña nteé nta'a i xí'i úkūn ña Israeé san, ná naní Jairu. Dā íni ña Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñá ne,

23 kaka'an ña:

—Dóko sá kúvi i'xá ko. Kí'xi nto, tñn nta'a ntó í, na kútíi ntuvá'a —ka'an ña.

24 Kidáā ne, kué'en Jesuu ni ña. Ná te da dīi ña'a kué'en ná di. Dōo tá'u nūu Jesuu mé'ñū ña'a san.

25 Vé'xi uun ña'a ñadī'í, ña nchokuví san, mé'ñū ña'a sán di. É uxuvi kuíá e nteé kímí ña kuí'i é kaeti niñi ña.

26 Ná te da dīi nta'a medíku ñe'e ná ne, dōo ntó'o ña. Uun ito tsi nantí'í ná diu'un ná ne, nté dúkuan ña ni ntuvá'a ña; dā díi díi ka kúka'ví ña.

27 Dā téku ña é kántavá'a Jesuu ná'a sán ne, kué'en ña, nuu ta'án ña mé'ñū un ntíi ntíi ña'a san ata Jesuu, da tñn nta'a ña dōo Jesuu,

28 tsí dé kuení mii ña te da mii tsí é tñn nta'a ña dōo Jesuú ne, ntuvá'a ña, kuiní ña.

29 Kidáā ne, ura tsí i tu'u é kaeti niñi ña. Kútuni ña tsí é ntuvá'a ña.

30 Jesuú ne, kútuni ña tsí kuvi idé ña ntavá'a ña ña nchokuví san. Xkokoto ña mé'ñū ña'a sán ne, dā tsíxe'e ña:

—¿Xoó ntu tñn nta'a i dōo ko? —ka'an ña.

31 Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:

—Dōo kata'u nūu nto, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. ¿Nté kui kuán ó kaka'an ntú nto tē xoo tñn nta'a i ntō? —ka'an ña.

32 Ntá tsi Jesuú ne, kaito ña ña'a san, kánantuku ña xoo ná'a ña tñn nta'a ña.

33 Kidáā ne, vé'xi ñadī'í san, tsí ini ña tsí ntuvá'a ña ne, ínchiti ña nūu Jesuu. Koó dā kaní'i ña é kau'ví ña. Kaka'an ntáa ña tsí dívi ña e tñn nta'a ña ña.

34 Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—É ntūvá'an ve, tsí kuínti'xe o. Vā vá'a tsi kunú'un, tsí é ntūvá'an kue'en ve —ka'an Jesuu ni ña.

35 Nñi dukuan káka'an Jesuu ni ñadī'í san ne, xée ñā'a, ña vé'xí nte nú vi'í Jairu, ña é nchokuvi dióko í. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—E xí'i dióko ntō. ¿Nté kui kanatekū du'xén ka ntú nto Mastrú san? —ka'an ña.

36 Ña ni idé Jesuu kuénta é ntáka'an ná'a san, ntá tsi kaka'an ná ni uva í'xá san:

—Ná ku u'ví ntó; kuínti'xe nto Xuva kō —ka'an ña.

37 Ná ni xé'é Jesuu itsi é k'í'ví ña'a san ni ña; mii tsí Pedru ni Sántiau ní Juan, ení Santiaú san.

³⁸ Dā xee Jéssu ni ña nú vi'i ña ntee nta'a i xii'í úkūn sán ne, dōo dito ntaéku ña'a san é ntaéku ntee ña diókō Jairu.

³⁹ Kidáā ne, kúk'í'ví Jessu má vi'i kán ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Nté kuān nte dú'xen eku ntu ntō? Tsí i'xá san ne, ñá te ni xí'i, tsí kūdii kakídi —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi ña'a sán ne, da ntáxkuntée ña é káka'an Jéssu, tsí ini ña tsí e xí'i kue'en i'xá san. Ntá tsi kíñu'u Jessu un ntí'í ntí'í ña'a san nu kí'i kán. Da mii tsi di'i i'xá san ni uva i, nī ntuni ñá'a ña ntini'i ña kúk'í'ví ni'i ña mí tuví i'xá san.

⁴¹ Dā karkáa Jessu ntá'a i ne, kaka'an ñá ni i:

—Talita, kumi (é káni tú'un: Nákuntísin, la') —ka'an ña.

⁴² Kidáā ne, náakuntísi i'xá san ne, nakaka, tsí é uxuvi kuá i. Koó dā kúdu'va ña'a san.

⁴³ Jessu ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san é ña ku ka'án ña ni ñā'a san nté ō kúvi ntóto a dióko ñā. Kaka'an ñá ni di'i i é na kué'le ña é ká'xi.

6

Dá kúnú'u Jessu ñuú Nazaree (Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Ntáka Jessu ñuú mí tuví ña ne, dá kúnú'u ña ñuú mii ña ni ña ntini'i ña.

² Dā xee ntúvi dá iō dá'na ne, eni ntu'u Jéssu kánakuā'a ña ña Israeé san má vi'i mi ntánataká nuu ña. Ña ntáteku í ne, koó dā kúdu'va ña, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu nakuā'a i ñá sa'a é kuān ó kaka'an ña? ¿Mí'i ntu vé'xi e dóo ki'in ini ña, é kakuvi kade ña un ntí'i nūu i e dóo na'nu?

³ ¿Vá ña te ña ntu ña kade vá'a utun, i'xá Maríá? Ini o ení ña, Santiau, Jósee, Júda, ni Símuun. Vata te i'a ntoo ta'an ña ñuú kō di —ka'an ña.

Dukuān ne, ñá ni kuintí'xe ña Jessu.

⁴ Ntá tsi Jessu ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Da mí'i ká ñuú ne, ntaíko ñu'u ñā'a san ña kaka'án naa Xuva ko. Ntá tsi ña ñuú mii ña ne, ñá ini iko ñu'u ña ña —ka'an Jéssu.

⁵ Ikān ne, ña ni kúvi vii ña nté uun nuu i e dóo ka'nu. Nte'vi tsi ña nchokuví san tñn nta'a ña ñā ne, ntavá'a ña ña.

⁶ Koó dā kúdu'va Jessu é xoxo ni kuintí'xe i ña. Kidáā ne, e tuku e túku ñuú kue'en ña, kunañé'le ñá ña'a san tú'un Xuva kō.

Dā táxnuu Jessu ña ntini'i ñā é kika'an ntódo ña tú'un Xuva kō
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Kidáā né, kána Jessu uxuvi ñá'a ña ntini'i ña ne, uvi uvi ñá'a ña táxnūu ña ña. Xé'le ñā é kúvi vii ña nakūnu ña é ña vá'ā san.

⁸ Kaka'an Jéssu é ña te neé kuido ña é ntio ña itsi kán. Ntē ña kuido ña é ká'xi ña; nté diu'ún ña kuido ña; da mii tsi tatun ñā é kituun ña.

⁹ Kuvi ki'i ña nti'xen ña, ntá tsi ña kuido ña dú'nu ña é nadama ña.

¹⁰ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē xee ntó uun vi'i ne, ikan tsi kuntōo nto da nté ntāka nto ñuú san.

¹¹ Tē ña ta'xi ña vi'i ña é kuntōo nto, o tē ña ntío ña kini ña é ntáka'an ntó ne, nakídi ntó nti'xen nto nte'u ñuú san ne, dá ntāka ntó ikān. Kuan kōo kutuni ñá'a san tsi iō kuetsí ña —ka'an ña.

¹² Kidáā ne, kué'en ña, kúka'an ntódo ña ni ūn ntí'í ntí'í ña'a, na nātivi ini ña kuétsi ña né, na kuinti'xe ña Xuva kō.

¹³ Dōó titin é ña vá'ā é ñū'u nima ñá'a san nakunu ña. Náakutsi nūu ña asete ñá nchokuví san ne, ntuvá'a ña.

Dā xi'í Juaan Bautista (Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Kūtuní rei Heródē nté ō dé Jessu, tsí ntáka'an un ntí'í ntí'í ña'a san. Iō ñá ntáka'an ña:

—Á tē e ntóto Juaan Bautista. Dukuān né, dōo iō ña é kúvi vii ña nuu i e dóo na'nu —ka'an ña.

¹⁵ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, á tē ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Ēlia —ka'an ñá'a san.

Tuku ña'a ne, ntáka'an ña:

—Kuan káa ntí'xe ña, vata kaa ña ka'án naa Xuva ko kídaā —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi dā téku Heróde nūu i sá'a ne, kaka'an ña:

—Divi ñā é Juaan, é naki'i tū'ún u dukun ña. Á tē ntóto ña —ka'an ña.

¹⁷ Tsí mii Heródē táxnūu ña é tñn ña Juaán san. Xnuu kutu ña ñā viutun kuenta iña ñá'dí'i ení ña, tsi Heródē

sán ne, naki'i ña ñadĩ'í ení ña, ña nani Félípe, é kúvi tún ñadĩ'í ña.

¹⁸ Tsí kaka'an Juaan ni Heródē san tsi dóo xii kaa é naki'i ña ñadĩ'í ení ña.

¹⁹ Tá'nu dī'í, tá'nu nani Herōdiá ne, dōo dutsi kuíni tún nī Juaán san ne, ncho ka'ní tun ña, ntá tsi ña ni kuvi,

²⁰ tsí Heródē ne, ú'vī ñá Juaan, tsí ini ña tsi dóo va'á ña'a ña ne, kade ntaa ña un ntĩ'í é ntio Xuva ko. Dōo dīnī ña da téku ña é kaka'an Juaán san, ntá tsi un tsi kúdana iní ña nté koo víí ña é kaka'an ña.

²¹ Ntá tsi xee ntúvi e ntúku nuu ini Herodia nté koo víí ña nī Juaán san. Tsí da táva Heródē viko ña ntuví da káku ña ne, xée ūn ntĩ'í ntĩ'í ña tsiñu i ñuú san, nī tó'ō sntadún san, ni ñā'a, ña ntoo na'nu ñuú Galilea, é kā'xi ña ni ñā.

²² Kidāā ne, xée dióko Herōdiá san mí kakuvi viko sán ne, ite'e tun. Dōo inténi Heródē né, dōo inténi ña xée san di da ite'e tun. Kidāā ne, kaka'an Heródē sán nī tun:

—Kákān kó nee iña é ntio o ne, dá tā'xi ú o.

²³ Xé'e ña xu'u ña, kaka'an ña: Kuān te dava ñu'u mí kadē kú'vé u kákan ne, tā'xi u —ka'án rei Heródē san.

²⁴ Ntĩi tún ne, kútsixe'e tún dī'í tun: —¿Nee iña é vā'á kakán u? —ka'an tún, tsixe'e tun.

—Kákan dīkí Juaan Bautista —ka'an tá'nu dī'í tun.

²⁵ Kaxkainu tún kue'en tun mí tuví rei Heródē ne, kaka'án tun:

—Nchio ko é tā'xi nto veyí tsi dīkí Juaan Bautista; kunūu iní tichi'i —ka'án tun.

²⁶ Dōo kúnta'xa iní rei Heródē san, tsí e xe'é ña xu'u ña nuu un ntĩ'í ntĩ'í ña ntoo viko san. Ña ni kúvi ká natívi iní ña.

²⁷ Ura tsí i táxnūu ña sntadún san é nā kíkí'í ña dīkí Juaan.

²⁸ Kué'en sntadún san ne, ē'nte tú'un ña dīkí Juaán ne, dā xee ni'i ña, nuu iní títí'í san. Xé'e ña tā'nú dī'í san, da nakué'e tún dī'í tun.

²⁹ Dā kútuní ña ntĩnī'í Juaán san ne, kúnakí'i ña kúñu ñā, dá kúku'xí ña.

Dā xe'é Jesuu é kā'xi u'un míl ña'a (Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Rkontúví ne, nāxéé ña ntĩnī'í Jēsuu é i'xka'an ntódo ña ni ñā'a sán ne, ntaa

ñā ni Jēsuu ún ntĩ'í é idé ña, é nakua'a ña ña'á san di.

³¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ni'í nto, kí'in ō, kíkūntóo da'na ō mí xoxó ña'a —ka'an ña.

Tsi dóo ntánaxee ñá'a; ntē ñá ntákune'é ña é kā'xí ña.

³² Nakú'un ña tun ntóo san ne, dá kué'en ña mí xoxó ña'a.

³³ Ntá tsi dóo títĩn ña'a san iní ña ña dá kué'en ñá ne, nakiní ña xoó ña'a ña. Kíi ntĩ'í ntĩ'í ña ñuú i san, kué'en ña. Koó dā ntainu ña kue'en ña mí kué'en Jēsuu ni ña ntĩnī'í ña ne, di'na ña'a sán xéé ña é dīvi ñā.

³⁴ Dā xee tún ntóo é nuu Jesuu dīñi ntute kán né, iní ña tsí ña te nté kaa ña'a xee ña. Ntūnta'ví ini Jesuu ña, tsí ntántétu ña'a san xoo é kā'an í ni ñā iña Xuva ko, vata tsí ó ntántétu a le'ntú san xoo é kí'in ni'i i ti é kīka'xí ti tē xoxó tó'o tī. Kidāā ne, ñá te da dīi núu i é nāñé'e Jesuu ña.

³⁵ Dā kuáā ne, xée etsin ña ntĩnī'í Jēsuu, ntáka'an ñá ni ñā:

—É dōo kuáa ne, xoxó ntoo i i'a.

³⁶ Nataxnūu nto ña'a sán, nā kíkuiín ña é kā'xí ña. Na kí'in ñá rantsú san, o na kí'in ñá xio ñuu, kintúku ñā é kā'xí ña —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi Jesuu kaká'an ña:

—Dīvi nto kué'é nto é kā'xí ña'a san —ka'an ña.

—¿Mí'i ntū? Kuān te kíkuiín ntĩ uvi sientu a'ví tañú'ū ne, ¿mí'i ntu xée tá'an é kā'xí un ntĩ'í ntĩ'í ña'a san? —ka'an ñá ntĩnī'í ñā.

³⁸ Kidāā né, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kūkoto nto: ¿títĩn ntú tañú'u odo nto? —ka'an ña.

Íxkóto ñā ne, da ntáka'an ña:

—Ú'un tsí tañú'u ni ūvi tsákā san ió tī —ka'an ña.

³⁹ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu é na kuntōo ña'a san nú ité san é xio xío kuntōo ña:

⁴⁰ kuenta úvi díko u'xi ña, kuenta siéntu ñá di.

⁴¹ Kidāā né, kí'i Jesuu é ū'un tañú'ū sán nī ntuví tsákā san. Da ntáni'í ña nuu ña e dukún kán ne, nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kidāā né, kátsin dava ña,

⁴² dā xe'é ña é'xi nta'a un ntĩ'í ntĩ'í ña'a san.

⁴³ Dā kúvī é'xi ña'a sán ne, natáka ña ntini'i ña ta'vī tañú'u nī tsákā san é ntoó ka. Uxúvi xiká ka tsítū é ntoo.

⁴⁴ U'un míl ñatī san é'xi ña.

Dā íka Jesuu nú ntūte

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña ntini'i ña:

—Kue'en ntó, kūnaku'ún nto iní tun ntóo san ne, kue'en ntó uun xo diñi ntute san mí tuví ñuú Betsaida. Nii dukuan na kā'án u ni ña'a san é na ntáka ña —ka'an ña.

⁴⁶ Dā nátaxnū ña ña'a sán ne, kué'en ña má kú'u kán, kūka'an ntá'vī ña ni Xuva kō.

⁴⁷ Dā kúneé ne, nuu tun ntóo san mé'ñū ntute san. Jesuú ne, ítuvī mii ñá ñu'u kan.

⁴⁸ Iní ña tsi dóo ntánto'o ña ntini'i ña, ntánakaka ña tun ntóo san, tsi dóo kainu tatsin. Dā dokó sa tuví ne, xée Jéssu mí ñū'u ña mé'ñū ntute san. Ntitsí Jesuu nú ntūte san, kaíka ña, vata tsi tē ncho kuido ntúu ña ña,

⁴⁹ ntá tsi dā iní ña ntini'i ña ña, ñá ñu'u tun ntóo san, é kaika ña nú ntūte sán ne, dōo u'vī ña, tsí ntixi, kuiní ña. Un ntii tsí ntáchu'u ntáa ña,

⁵⁰ tsi iní ntí'i ña ña ne, ú'vī kue'en ña. Ntá tsi ura tsí i kaka'an Jéssu ni ña:

—¡Na kōo ntii nto! Ná ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ña.

⁵¹ Kidáā ne, kúxēe ña iní tun ntóo mí ñū'u ña ne, ura tsí i xío kadin tatsin san. Koó dā kúdu'va ña ntini'i ña é kuān o idé ña.

⁵² Tsí ña ní ñe'e diki ñá ntini'i ña san nté o kúvi da kátsin dava Jesuu tañú'u san da é'xi un ntí' ntí' ña'a san. Tsi vata kutúni ña xoó ña'a é Jéssu.

Ntavá'a Jesuu ñá nchokuvi, ña ñuú Genesaree

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Dā kúvi ita ntí'xin ña míní sán ne, xée ña ñūu é nani Genesaree. Ikān né, kí'ni ña tun ntóo san diñi ntute san.

⁵⁴ Ura tsí i da ntí' ña iní tun ntóo san ne, kūtuni ñá'a san tsí d'ivi Jéssu.

⁵⁵ Koó dā ntaínu ña, kue'en ña kanii ñūu tsikan, kūkuidó ña ña nchokuvi san. Chidō san tsódo ña ña ne, kue'en ní'i ña ña dā mí'i ka é kaka'an ñá'a é tuví Jesuu.

⁵⁶ Dā mí'i ka mí kué'en Jéssu ne, kuān te ñuú na'nu, kuān te ñuú kuetsi,

kuān te má kú'ú ne, ikān xee ni'i ña'a san ñá nchokuvi san, dā tsóo ña ña mí kaxíō xá'vī. Nā ntánchokuvi san ne, ntaíkan ña itsi te kué' é Jesuu é tñn nta'a ña kuān te da mí tsi ntēte doo ña. Un ntí' ntí' ña'a, ña tñn nta'a dōo ñá, ntūvá'a ña.

7

É káde i é kudentu ñá'a

(Mt. 15:1-20)

¹ Kidáā ne, xée ētsin ña fariseú san mí tuví Jesuu. Nātaká nuu ña nī mas-trú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleen.

² Iní ña tsí ña ntini'i Jéssu ne, ña ni ntá'a ña. Kuan tsi o é'xi ña é dentu ntá'a ña.

—¿Nté kui kuān ó de ntu ña? —ka'an ña.

³ (Tsi kuān xkoó ini ña fariseu ni un ntí' ntí' ña Israeé san, é ña kaé'xi ña tē ña di'na ntóo vá'a ntá'a ña, vatā o idé ñata ña.)

⁴ Tē náxee ña é ñe'e ña nu á'vī ne, ñá iní e'xí ña tē ña di'na dá'vī ña ntute kúñu ña. Dōo ió ka xtuku nuu i é xkoó ini ña é iní de ntáa ña: é ntūntoo e'xin e ntáxi'i nuu ña, ni sálú, ni kí'dí, ni ítō ña.)

⁵ Dukuān ne, ña fariseú san nī mas-trú lei ntátsixe'e ña Jéssu:

—¿Nté kui ña ntini'i ntó ne, ña ntáde ña vatā xkoó ini ñata kō? ¿Nté kui ña ntánta'a ntu ña di'na dá ka'xi ña? —ka'an ñá, tsixe'e ña Jéssu.

⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó ne, ñá te kanii nima ntó ntánuu iní nto Xuva kō. Tsi nuu é ntaā i é kaka'an úvata ko Isāia íña nto da xntée na'a ña tú'un Xuva kō é kaka'an: Nā sá'a ne, kūdii rká xaa ña ntéku é kaka'an ña é kánuu iní ña ko;

ñá tē nima ñá kakene.

⁷ Kuān te kanúu iní ña kó ne, ñá vādá kaidiá'vī i,

tsí ña te leí ko é ntánakuā'a ña ña'a san, tsí kūdii lei é de vá'a ña'a, ña ntóo ñuxiví sa, ntánañe'e ñá ña, ka'an.

⁸ Tsí ntō'ó ne, ntánakunaá nto lei Xúva kō ne, vata tsí xkoó ini ñá'a san ntáde ntaa nto. Tsi xkoó ini nto é ntóo nuu salu ni vásu é ntáxi'i nuu nto ne, dōo titín ka nuu i é xkoó ini nto —ka'an Jéssu ni ña.

⁹ Kaka'an xtúku ña ni ña:

—¿Vā'á ntu ō ntáde nto, kuiní nto, é kuān o ntánakuitā ntó lei Xúva kō vata koo é nakuntik'in nto nte xkoó ini nto iña mii nto?

¹⁰ Tsí vatā ó kaka'an Muísee: “Kuiko ñu'u o uva ko ni di'i kō”, ne, “Xoo é kīni koo ka'an í ni uva i, ni di'i ī ne, kuvi”, ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi divi ntō ne, ntaxé'e nto itsi é kā'an ñá'a san ni uva ña, ni di'i ñā: “Ña kúvi xntii ú nto, tsí un nti'i iña ko ne, é nāku'é ū nta'a Xuva kō”, ka'an ña.

¹² Da é kuān ó kaka'an ñá ne, ntaxé'e nto itsi é ña xntii ña uva ña ni di'i ñā.

¹³ Kuān ó ntánakunaá nto é kaka'an Xúva kō ne, é tuku nuu i ntánaxtuvī nto. Dōo ki'in nuu i ntáde nto é kuān xkoó ini nto —ka'an Jéssuu ni ña.

¹⁴ Kidāā né, kāna Jéssuu un nti'í nti'í ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kini nto ve, un nti'i kue'en dú'va nto. Kini vá'a nto é kākā'án u ni ntō:

¹⁵ Ña túvī nee iña é kaē'xí ña'a é kade i é kudentu ñā. Mii tsí é kākene nima ñá é dentū.

¹⁶ Tē xoó katekú i ne, na kīni —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Dā xntáñi mii ña ña'á san ne, kúk'ví ña ini vi'i san. Ña ntini'i ñā né, tsixe'e ña ñā kidaā:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é kākā'an nto? —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ¿ñā ntu ntátekú nto di? ¿Ñá ini ntú nto tsí ña tuví nee iña é kaē'xí ña'a é kāk'xi nte ki'i kan é kade i é kakudentū nima ña?

¹⁹ Tsí ña te nima ñá kak'vi, tsí mii tsi ini i'xí ña kak'vi ne, dá kantī kúñu ñā —ka'an ña.

Dukuān ne, nee iña é ntaé'xi ó ne, vá'ā; ña te déntū.

²⁰ Kaka'an ñá di:

—É kakēne nima ñá'a sán ne, divī é kade i é kakudentu ñā.

²¹ Tsí un tsi nté nima ñá kākene e ntáde kuení ña é kīni kaa, e ntáde ña é kīni kaa ni ñadī'i ñá'a san, e ntáde luku ña, e ntaé'ní ña ña'a,

²² e ntáde ña é kīni kaa, e ntaéni ntá'ví ña ña'a, e ntáde xení ña, e ntákune'u ini ña, e ntáka'an ñá dovete, e dōo na'nu ncho víi ña, e ntáde tuntu ña.

²³ É un nti'í é kīni kaa sán ne, nima ñá kākene. Dukuān é ntákudentu ñā —ka'an Jéssuu.

Ñadī'í, ña é ña te ña Israeé, kuinti'xe ña Jéssuu

(Mt. 15:21-28)

²⁴ Kidāā né, ntāka Jéssuu, xée ētsin ña diñi ñuú Tiru ni ñuú Siduun. Ikan kúk'vi ña má vi'i kán. Ña ni ntío ñā é kūtuni ñá'a san mí tuví ña. Ntá tsi ña ni kúvi kutūvi xu'ú ña.

²⁵ Ura tsí i dá kutuni úun ñadī'í mí tuví ña ne, xée ñā, nakunchíti ña nūu ña. Diōkó ñadī'í san ne, nuu é ña vá'ā nimá tun.

²⁶ Ñadī'í san ne, tuku ñuu vé'xi ña. Nā te ña Israeé ña, tsí ñuú Sirofenicia vé'xi ña. Ikan ña ntā'a Jéssuu é na nakūnu ña é ña vá'ā san é nuu nima diōko ñā.

²⁷ Dá kakā'an Jéssuu ni ña:

—¿Nté kui xntii ntū ú o? Tsí ña te ña Israeén. Di'na ña Israeé san xntii ú ña. Tsí ñá vá'á ō é ki'i ō é kaē'xi i'xá san ne, dá kué'é ō é kāk'xi tinā san —ka'an ña.

²⁸ Nāntíko kōo ñadī'í san, kaka'an ña:

—Ntāa nchi'xe, Mastru. ¿Ntá tsi vá ñā che ntaé'xi ntu chínā sán utsi ita é ntánakō'xo i'xá san má mēsa? —ka'an ñadī'í san.

²⁹ Kaka'an Jéssuu ni ña kidaā:

—Dōo vá'ā ó kaka'an. Kunú'un ve, tsi é ntī é ña vá'ā san nima diōko ō —ka'an ñá ni ñadī'í san.

³⁰ Dá kúnú'u ña ne, nāxee ña nú vi'i ña kán. Ikān tuví ntaa diōko ñā nú itó tun. Ntī nti'xe é ña vá'ā san é inūu nimá tun.

Ntavá'a Jéssuu uun ña'a, ña é lo'ō

³¹ Kidāā né, ntāka Jéssuu ñuú Tirú ne, itā nti'xin ña ñuú Siduun. Kūntii ña ñuú Decapulí, ne, xée ñā nu míni Galilea.

³² Ikān ne, xee ní'i ña'a san uun ñá'a, ña lo'ō ne, ñá kakūvi ka'an va'á ña. Ikan ñā'a san é na tīn nta'a Jéssuu ña é na ntāvá'a ña ña.

³³ Jesuú ne, kue'en ni'i xío ña ña, tsi dōo ntāñí ña'a san. Náki'vī ñá rkinta'a ña ini lo'xo ña ne, dá'vi ñā dí ña rkinta'a ña ne, da tīn nta'a ñā rki xaa ña.

³⁴ Kidáā né, ntāa ni'i ña nuu ña e dukún kán né, dā xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¡Efata! (é káni tú'un: ¡Nakaan!) — ka'an ña.

³⁵ Ura tsí i nákaan lo'xo ña. Ntūvá'a xaa ña di. É kāká'an va'á ña ve.

³⁶ Kaka'an Jēsuu ni ñá'a san é ñā ku ka'án ña ni da xōó ka ña'a nte o kúvi. Ntá tsi vata tē da nakua'a Jēsuu ña é kuān koo ka'an ña.

³⁷ Koó dā kúdu'va ña'a san, ntáka'an ña:

—¡Ñá tē nté kaa vá'ā o é kade ña sá'a! Un tsi nté ña lo'o kántavá'a ña. Un tsi nté ña ñi'ī sán náka'an ñá di — ka'an ñá'a san.

8

Xé'e Jēsuu é kā'xi kimi míil ña'a
(Mt. 15:32-39)

¹ Ntuvi tsikán ne, dōo kue'e ña'a náataká nuu ña. Ña túvī é kā'xí ña. Kāna Jēsuu ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñá ni ñā:

² —Kantuntā'ví ini kó ña'a san, tsi é uni ntūvi é ntoo ña nī ko. Ña túvī nee iñá ka'xi ña.

³ Te nataxnūu ú ña é na nū'u ñá nu vi'i ña kán é ñā ká'xi ña ne, koó vitā ñá itsi kán, tsí iō ñá ne, dōó ika vē'xí ña —ka'an ña.

⁴ Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ña:
—¿Nté ntu koo ni'i ña é kā'xí ña? Tsi kūdii ñuu itsi i'a, mí xoxó ñu'u i —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ña ñā:
—¿Tītīn ntú tañú'u odo ntó?

—Ú'xē sa —ka'an ña.

⁶ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ñá'a san é na kūntoo ña ñu'u san. Kī'i ña tañú'ū sán ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ña tañú'ū sán ne, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é na tsí'i ña é kā'xí ña'a san.

⁷ Odō ká kudii ña tsákā sán di. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña í, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é na tsí'i ña é kā'xí ña'a san.

⁸ Dā kúvi é'xi ntá'á ña'a sán ne, natákā ñá ta'vi í é ntoó ka. Ú'xē ká xika i nátsu'un tsitu ñā é ntoó san.

⁹ Ñá te da kimi míil ñátī san é'xi ña. Kidáā né, nataxnūu ña ña'a san é na nū'u ñá vi'i ña.

¹⁰ Kidáā ne, kué'en Jēsuu ni ñá ntini'i ñā, nakú'un ña íni tun ntóo san é kī'in ñá ñuu é nani Damānuta.

Ntaíkan ñá fariseu é vī Jēsuu nuu i e dōo ka'nu

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Xéé ña fariseú san é kōto nteé ña Jēsuu. Eni ntu'u ñā ntatīn nuu ña, ntáka'an ñá ni ñā:

—¿Nté ntu koo kutuní ntī tē nuu é ntaā i é kāká'an nto? Vií nto un nuu i e dōo ka'nu, na kīnī ntī nuú ntī, tē nuu é ntaā i é vē'xí nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, un tsi xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¿Nté kuān nte ntaíkan ntu ña ntoo vevii nuu i e dōo ka'nu? Nuú é ntaā i é kāká'an u ni ntó: Ná víi u nté uun nuu i e dōo ka'nu é kinī ña —ka'an ña.

¹³ Kidáā né, tsoo mii Jēsuu ñá ne, nákunūu xtuku ña tun ntóo san, kue'en ñá xio diñi ntute san.

U'xen ía ñā ñá fariseu

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Ña ntini'i Jēsuú ne, kúnáa inī ña é kuído ña é ka'xí ña. Uun kudii tañú'ū san ní'i ña íni tun ntóo san.

¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ña:
—Koto xnto u'xen ía ñā ñá fariseú san ni iña Heródē di —ka'an ña.

¹⁶ Nātiín mii ña ntini'i ñā kidaā, ntáka'an ña:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é kāká'an ñá iña u'xen ía san? ¿Ó dé ña tuvi ntu tañú'u ni'i ó né, ó nté ó ntu? —ka'an ña.

¹⁷ Kūtuni Jēsuu é ntánatīn ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kuān o ntáka'an ntú nto é ña tuvi tañú'ū? ¿Vāta ntu kiní nto? ¿Vāta ntu kī'in diki nto é kāká'an u ni ntó? ¿Nté kuān nte ká'xi ntu nto?

¹⁸ Íó ntuxnūú nto ne, ña ntaíni nto. Íó tutun ntó ne, ña ntátekú nto. ¿Ñā naka'an ntu nto nuu i é dōo ka'nu é idé u ví'i,

¹⁹ dā kátsin dava u é ū'un tsí tañú'ū sán ne, ú'un míil ñá'a san é'xi ña? ¿Tītīn ntú xika i é ntoó ka san nataká nto? —ka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā.

—Uxúvī ka —ka'an ña.

²⁰ —Dā kátsin dava u u'xe tañú'ū sán ne, kimi míil ñá'a san é'xi ña ne, ¿tītīn ka ntu xika i é ntoó ka nataká nto? —ka'an Jēsuu, tsixe'e ña ñā.

—Ú'xē ka —ka'an ña.

²¹ —¿Ntē dúkuān ña ntáñe'e diki ntu nto? —ka'an ñá ni ñā.

Ntāvá'a Jesuu úun ña'a, ña kuāa, ña ñuú Betsaida

²² Xée ña ñuú Betsaida. Ña'a sán ne, xee ní'i ña uun ña kuāá ne, íkan ña ntá'a Jesuu é na tñin nta'a ña ñā.

²³ Jesuú san ne, írkaa ña nta'a ña kuāá san ne, ñe'e ní'i ña ña diñi ñuú san. Kidáá ne, náka'a ña díi ña ntuxnúú ña kuāá san ne, dā xntékū ña nta'a ña diki ña. Tsixe'e ña ñā:

—¿É kainín ntun ve? —ka'an ña.

²⁴ Nākaán ña kuāá san ntuxnúú ña ne, dá kakā'an ña:

—Kainí u ñatíi vata ntáa utun ntáa ña, ntá tsi ntaíka ña —ka'an ña.

²⁵ Kidáá né, tñin nta'a xtúku ña ntuxnúú ña kuāá san. Nākiní va'á ña un ntí'í kidaā.

²⁶ Kidáá né, nataxnūu Jesuu ña é na nū'u ña nú vi'i ña kān:

—Kūnú'un ntaan tsin; ñá ku kuíta ntí'xin má ñuú san. Ná kū xoo ka'an ní'in —ka'an Jesuu ni ña.

Kaka'án Pedru tsí Jesuú ne, ña ña é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Kidáá ne, kué'en Jēsuu ni ña ntiní'i ña ñuú kuetsí é ntoo ñuú Cesarea Filipu. Dá kué'en ñá itsi kán né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Ntē ntū ó ntáka'an ñá'a san iñá ko? ¿Xoó ntu ña'a ú, te kuíní ña'a san? —ka'an Jēsuu.

²⁸ Ña ntiní'i ña ne, ntáka'an ña:

—Iō ñá ne, Juaan Bautista nto, ka'an ña. Iō ñá ne, Elia nto, ka'an ña. Iō túku ña ne, ña é ka'án naa Xuva ko nto, ka'an ña —ka'an ñá ntiní'i ña.

²⁹ —Ntō'ó ni, ¿xoó ntu ña'a ú, te kuíní nto? —ka'an ña.

—Ntō'o é Cristu ntó, ña táxnuu Xuva kō —ka'án Pedru.

³⁰ Kidáá ne, kaka'an Jēsuu ni ña é ña ku ka'án ña ni ñā'a san xoó ña'a ña.

Kaka'an Jēsuu é kuví ña

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Kidáá né, eni ntu'u Jēsuu nañé'e ñá ña ntiní'i ña tsí ña ña é vēxkúvi ña ñatíi ne, da mií e dóo ki'in nuú i é ntō'o ña. Tsí ñatā sán, ni dūtu ñá odo nuú, ní mastrú leí san ne, un ntí'í ñá ña

xkuntée iní ña ña ne, ka'ní ña ña, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña.

³² Kaka'an ntáa ña nuu i sá'a ni ña ntiní'i ña. Pedrú ne, kue'en ní'i ña Jēsuu mí xoxo ntáñi í ne, eni ntu'u ña de tíi ña ni ñā.

³³ Ntá tsi Jesuú ne, xkokōto ña mi ntáñi ña ntiní'i ña, ña nguíi sán ne, de tíi ña ní Pedru, kaka'an ña:

—¿Du'xēn! ¿Kiin nteén xion! tsí tú'ūn é kaka'an ní ko ne, xu'u tó'ō e ña vá'ā san kakéne. Ná te kadē kuení o vatā ó kadē kuení Xuva kō, tsí kadē kuení o vatā ó ntáde kuení ña'a san —ka'an Jēsuu ní Pedru.

³⁴ Kidáá né, kána Jesuu ña ntiní'i ña ni ūn ntí'í ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tē xoó ña'a ntio ña é kuntikin ñá ko ne, ña kúvi víi ka ña nee iña é ntio mií ña, tsí utén uten é kuntikin ñá ko, kuān te kuví ña.

³⁵ Tsí tē xoó ña'a ncho nakakū ñá ntuvi iña ñá ne, da nākunaá ña ntuvi iña ña. Ntá tsi xoó ña'a é nākunaá ña ntuvi iña ña kuenta iñá ko ni kuēnta iña tú'ūn va'á iña Xuva kō ne, nakáku ña ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña nta'a Xúva kō.

³⁶ ¿Mí'i ntū kaidiá'vi é ní'i ko é un ntí'í é ió ñuxiví sa, te nākunaá o nima ko?

³⁷ ¿Nee iñá ntu e dóo nuu á'vi i é nadama o ntūvi iña ko?

³⁸ Tē xoó ña'a kuka'an nuu ña kuenta iñá ko ní kuenta iña tú'ūn ko mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa, ña é ña ntákuinti'xe i, ña kiní ntáa sán ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kuka'an nuú ko ñá di tē naínu u. Tē naínú u ne, naínu ní'í u ánjē, ña e dóo va'a. Kidáá ne, kiní nto tsi dóo ka'nu ú, vatā ó ka'nu uva mií kó, ña tuví e dukún kán —ka'an Jēsuu.

9

¹ Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsi iō ntó ne, ña kúvi ntó da nté kiní nto tsí Xuva kō né, dóo iō ña é víi ña é kadā kú'vē ña —ka'an ña.

Dā nádama kúñu Jēsuu

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Dā ita ntí'xin iñu ntúvi ne, Jesuú ne, kue'en ní'i ña Pedru, Sántiau ní Juaán san, kué'en ña ūn xuku mi dóo

dūkun, mí xoxó ña'a. Ikān né, nādama kúñu Jēsuu núu ntuni ñá'a, ñá ntini'i ñā.

³ Iñi ntú'u kāxi'í nuu doo ña. Ntukui'xīn kue'en, e nté uun ña'a ña kuvi nakáte ña vatā ó kuī'xin.

⁴ Kidāā né, ntīi dītó Elia ni Muísee, ña xi'í nte kidaā, ne, ntatīin ña ni Jēsuu.

⁵ Kidāā ne, kaka'an Pedrú san:

—Mastru, ¡ñá tē nté kaa vá'ā o é ntoo ntí ni ntō i'a! Xntāñí ntī uni vi'í xó'o vē: uun iña nto, uun iña Muísee, ni ūun iña Élia —ka'an ña.

⁶ Dotō tsí kaka'an ñá, tsi dóo u'vī ñā, ntuni ña.

⁷ Kidāā ne, nákunūu ta'an ña vikó san ne, mé'ñū vikó san vé'xi tatsín san é kākā'an:

—Ña sāl'a é I'xá miī ko e dóo kakuinimá ko ña. Kīni nto é kā'an ña —ka'an tatsín san.

⁸ Ña ntini'i Jēsúu san ne, ura í da xkókoto ña ne, ntoko ñu'u miī ntuvi ñá'a san. Da miī sá Jesuu ntítsi ña.

⁹ Dā ntáka ña rki ukú san ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá kū dí ntaa nto ni ñā'a san nuu i é ini nto vevii da nte rkontúvi tē xi'í u ne, ntoto xtuku ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi —ka'an ña.

¹⁰ Dukuān ne, ñá ni kā'an ñá ni ñā'a san, ntá tsi tsixe'e ta'an miī ñā, ntáka'an ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña é kuvi ñá ne, dá ntoto xtuku ña? —ka'an ña.

¹¹ Kidāā né, tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ntáka'an ntú mastrú leí san é kuētsi é dī'na Eliá san naxee ña? —ka'an ña.

¹² Jesúu ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é dī'na Eliá san ki'xi ña vata koo é nātīvi iní ña'a san kuētsi ñā, nakuntíkān ñá Xuva kō. Ini nto tsí nte ntúvi dī'na uve na'a Tú'un Xuva ko iñá ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi. Uve na'a nté koo nto'o ko ñuxiví a ne, dóo kada xení ña'a san ní ko.

¹³ Ntá tsi kaka'an u ni ntō tsí e kí'xi ntí'xe Eliá san. Ide ña'a san ni ña nee iña é ntio ña, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō nté koo kuvi ni ña. Kuan ó kúvi ntí'xe —ka'an Jēsuu.

Ntavá'a Jesuu uun i'xa é nuu é ña vá'ā nima i
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā ntíko koō ña mí ntoo ña ntini'i ña, ña nguii sán ne, iní ña tsí ña te da díi ña'a náta'ká nuu ña ni ñā. Ikān ntāñí mastrú leí san dī, ntatīin nuu ña ni ña ntini'i Jēsuu.

¹⁵ Un ntíí ntíí ña'a san, da iní ña Jesúu ne, koó dā kúdu'va ña. Koó dā ntaínu ña kue'en ña, kuka'an ñá ni ñā ntiusi.

¹⁶ Kidāā né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntatīin nuu nto ni ña tsíkan? —ka'an ña.

¹⁷ Uun ña'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Mastru, i'a vexní'i ú i'xá ko, tsí e ña vá'ā san káde i é ñi'í.

¹⁸ Da mí'í ká kaika i'xá ko ne, e ña vá'ā san katīin i, da kaxé'e ntēe í ñu'u kán. Kakēne tiñú xu'u i. Kanakuiō ne, kanaka'xí ka'ñi nú'u i dī. É dōo kúkā'vi. É kākā'an u ni ña ntini'i ntō é na nakūnu ña é ña vá'ā san, ntá tsi ña ni kuvi vii ña —ka'an úva i'xá san.

¹⁹ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu:

—¿Ña ntá'ví nto, ña'a é ña ntákuinti'xe nto! É tītīn ntuvi tuví u ni ntō ne, váta kuinti'xe nto ko. ¿Tītīn ntú ntuvi kutuví ka ú ni ntō da nté kuinti'xe nto ko? Kixni'i nto i'xá san —ka'an Jēsuu.

²⁰ Kidāā ne, xee ní'i ntí'xe ña i'xá san. Dā iní e ña vá'ā san Jesúu ne, ide é xi'í míi i'xá san ne, ntáva ñu'u kán. Dōo itsu'ūn ne, tiñu kéne xu'u i.

²¹ Kidāā né, tsixe'e Jēsuu úva i:

—¿E tītīn ntu ntuvi kuán ó kakuvi i'xá nto? —ka'an Jēsuu.

Kaka'an úva i'xá san:

—Nté dā ku lú'ntī.

²² É dōo ki'in itō nakó'xo nuu é ña vá'ā san i nchú'un kán, nú ntute kán dī, é ncho ka'ní i'xá ko. Ntá tsi te kúvi vii nto é ntúvá'a ne, vii nto da xe'é, xntīi ntō ntī —ka'an úva i.

²³ —¿Mí'í ntú é ña kuvi vii u! tsí te kakuinti'xe o ne, ña tívī nee iña é ña kuvi vii Xuva kō —ka'an Jēsuu.

²⁴ Kidāā ne, un ntīi tsi kākā'an úva i'xá san:

—¿Kakuinti'xe ko! ¡Xntīi ntō ko é díi ka na kuinti'xe ko! —ka'an ña.

²⁵ Dā iní Jesuu tsi dóo ntánata'ká nuu ña'a sán ne, de tíi ña nī é ña vá'ā san, kaka'an ña:

—Xō'on, é ña vá'ā é kaden é ñi'í i'xá sa nī é lo'o dí, xu'u é kadē kú'vé u

ne, ká'an u é ntíin nima í'xá san. Ña kúvi nakunúun xtukun nima i —ka'an Jesús ni é ña vá'a san.

26 E ña vá'a sán ne, kachu'u ntáa. Nākuio í'xá san ne, dā ntíi e ña vá'a san. Í'xá san ne, vata kaa ntíxi kaa. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¡E xí'i í'xá san! —ka'an ña.

27 Ntá tsi Jesuú ne, írkāa ña nta'a i, ntáni'i ña i ne, da nakuntísi.

28 Dá kúkí'vi Jesuu má vi'i kán ne, diin diin tsi tsixe'e ña ntini'i ña ñā:

—¿Nté kui ña ni kuvi vii ntu ntí é nakūnu ntí é ña vá'a san? —ka'an ña.

29 Kaka'an Jesús:

—E ña vá'a é kuān ntáa sán ne, ña kúvi vīi o é nakūnu o í tē ña ká'an nta'ví ō, tē ña kuntoó ixu ō di —ka'an ña.

*Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)*

30 Kidāā né, ntāka Jesuu íkán, kue'en ní'i ña ña ntini'i ñā. Kué'en ñā, itā nti'xin ña ñuú Galilea. Ña ni ntío Jesuu é kūtuni ña'a san mí ntaíka ña.

31 Tsi Jesuú ne, kaxé'e ña kuenta é kūtuni ñā ntini'i ñā nté koo kuví ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ntuví u kuenta ntá'a ña'a, ña é kā'ní ko. Ntá tsi tē kúvi uní ntúvi xí'i u ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

32 Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ñā nī ñe'e diki ña nee iña é kākā'an ñā, ne, ú'vī ña é tsixe'e ña ñā.

*¿Xoó ña'a ña e dii ka ka'nu ña'a?
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)*

33 Xée ñā ñuú Capernau. Dā intóo ña má vi'i kán né, katsixe'e Jesús ña ntini'i ñā:

—¿Nee iña ntu ntatíin nto dá vē'xi o itsi kan? —ka'an ña.

34 Ña ntini'i ñā ne, diin diin tsi intóo ñā; nté uun ña ña ni ká'an ñā. Tsi dá vē'xí ña itsi kán ne, ntatíin mii ñā xoo é dii ka ka'nu ña'a i.

35 Kidāā ne, katuví da'na Jesús ne, kāna ña uxuvi ñā'a, ña ntini'i ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Te iō nto é ncho kodo nuū ntó ne, vii nto ña tuví ata i kán. Vii nto ña ntáde tsíñu iña un ntíí ntí ña'a san —ka'an ña.

36 Kidāā né, kī'i Jesuu uun í'xá san ne, dā xntísi ñā i mé'ñu ña ntini'i ñā.

Káni'i nteé ña í'xá san ne, kaka'an ñā ni ña ntini'i ñā:

37 —Xoo é kantuntā'ví ini i í'xá vata kaa sá'a kuenta iña ko ne, vata tsi te mií ú kantuntā'ví ini ña kó, ni ñā táxnūu kó di —ka'an Jesús ni ña.

Xoo é ña kainchu'vi í kō ne, kaduku nté ña kō

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 Juaán san ne, kaka'an ña:

—Mastru, iní nti uun ña'a, ña é kanakūnu é ña vá'a san kuenta iña nto. Ntá tsi ña tsikán ne, ña te ntini'i ña kō. Dukuān ne, ñā ni xē'é ntí itsi é kuān koo vii ña —ka'an Juan.

39 Ntá tsi nantiko koó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñā ku kā'nté nuu nto é kuān koo vii ña. Te kuēnta iña ko kade ña nuu i e dóo ka'nu ne, ña kúvi kā'an kīni ña iña ko.

40 Tē xoó ña'a ña kainchu'vi ñā kō ne, kaduku nté ña kō.

41 Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō. Da xōo ka ña'a, ña é kata'xi ntute é kō'o nto tsí ntántikin ntó ko ne, ní'i ñā é vā'a nta'a Xuva kō.

*É ña vii ō é kīni kaa
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)*

42 'Da xōo ka é kade i é vii í'xa é kākuinti'xe i ko é kīni kaa ne, dii ka vá'a o iña ñā te kunū'ní nuu xuú dūkun ñā, dá nakuítā nuu ña ña nú ntute ñu'u kán.

43 Te ntā'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, dii ka vá'a o te ka'ntē ntó nta'a nto. Tsi dii ka vá'a o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi nta'a nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuví ntá'a nto, tsí ikán kai'xi ñú'ū é ña kantá'va.

44 Ikán né, ñā kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

45 Te dī'in nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, dii ka vá'a o é ka'ntē ntó di. Tsi dii ka vá'a o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é u'ntu nto, naa i é kī'in ntó nī ntuví dī'in ntō dô'vi kán, mí ña kantá'va ñú'ú san.

46 Ikán ne, ñā kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

47 Te ntuxnūú nto kade i ne, dii ka vá'a o é tāva nto. Tsi dii ka vá'a o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi ntúxnūú nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuví ntúxnūú nto.

48 Ikán ne, ñā kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

49 'Vatā ó idiá'vi ñíí san é ña tívi kúñū é kuē'e o doméni iña Xuva kó ne, kuān ó kaidiá'vi nuu i é nto'o kō, vata koo é ña tívi nima kó di.

50 Ñíí sán ne, vá'a. Ntá tsi tē ña véñíí ka ne, ¿mí'i ntū kaidiá'vi ká i? ¿Nté ntu koo ntuveñíí xtúku? Vií nto vata kaa ñíí vá'a. Kuenta tsí vií nto é ña natívi nto nima nto. Vá'a koo kuntoo nto ni tā'an nto —ka'an Jesús ni ña.

10

Kaka'an Jesús kuénta iña ña ntánatsoo mii tā'an
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Ntāka Jesús ñuú Capernau, kué'en ña diñi ñuú Judeá dā nté xee ña xio diñi ntute Jordaán san. Nā te da diñi ña'á xee xtúku ña, nataká nuu ña mí tuví ña ne, nakuá'a Jesús ña vatā xkoó ini ña.

2 Kidāā ne, xée ētsin ña fariseú san di é kōto nteé ña Jesús. Tsixe'e ña ña tē ña xíi kaa é naxtuví mii ñatíí san ñadi'í ña.

3 Nantíko kōó Jesús, kaká'an ña:
—¿Nte ntū ó kaka'an Muísee é vií nto? —ka'an Jesús.

Kaka'an ña fariseú san:

4 —Muiseé ne, tā'xi ña itsi é ntavá'a o tūtu iña ñadi'í kō ne, dá kūvi ntii nteé xio ta'an o ni ñadi'í ko —ka'an ña.

5 Ntá tsi Jesús ne, kaka'an ña:
—Un vá'a tsi do'o ntō. Dukuān é xntéku kú've Muisee é vií nto.

6 Ntá tsi ntē dá de kú've Xuva ko ñūxívi sa ne, “de kú've ña ñatíí ni ñadi'í”.

7 “Dukuān ne, xtúvi mii ñatíí san uva ña ni di'í ña vata koo é kuntoo ña ni ñadi'í ña ne,

8 uun tsi kúñū kúvi ña ntuvi ña.” Sá'a ne, kani tú'un é ña té uvi ña'á ka ña, tsí uun tsi kúñū kúvi ña ntuvi ña.

9 Dukuān né, nēe é teé ta'an Xuva kō ne, ña kúvi nātsoo xio ña'a san —ka'an Jesús.

10 Dá ntōo ña nú vi'i kán né, tsixe'e xtuku ña ntini'i ña nuu i sá'a.

11 Kaka'an Jesús ni ña:
—Xoó ña'a é natsoo mii ña ñadi'í ña, dá nātánta'a xtuku ña ne, dōó kiní ó kade ña nuu ñadi'í ña.

12 O te ñadi'í san naxtuví mii ña xii ña, dá nātánta'a xtuku ña ni tuku ñatíí

san ne, divi ña kade ña é kīni kaa nuu xii ña di —ka'an ña.

Nāxnuu viko Jesuu i'xá kuetsī
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 Ña'a sán ne, xee ní'i ña i'xá kuetsī nuu Jesús vata koo é tīn nta'a ña i. Ntá tsi ña ntini'i Jesús ne, ntáde tíi ña nī ña xee ní'i i'xá i san.

14 Ntá tsi dā kútuni Jesús ne, dōó dutsi kuiní ña ni ña ntini'i ña. Kaka'an ña ni ña:

—Kué'e ntō itsi é na kī'xi i'xá kuetsī san mí tuví u. Nā ku kādí nuu nto itsi é kī'xi; tsí mí kadē kú've Xuva kō ne, kaduku ntée ña vata ntāa i'xá kuetsī san.

15 Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí te xōo ña'a é ña kākuinti'xe ña vatā ó de uun i'xa lu'ntí ne, ña kaduku ntée ña mí kadē kú've Xuva kō —ka'an Jesús.

16 Ído nteé Jesús i'xá san xe un xé ūn, da tīn nta'a ña i e nāxnuu viko ña i.

Ñatí, ña e dōo kuikā, kaka'an ña ni Jesús
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Dā nākaka Jesús itsi kán é kī'in ña ne, uun ñatíí ne, koó da kaxkaīnu ña xee ña, inchítí ña nūu Jesús, tsixe'e ña ña:

—Mastrū, nto'ó e dōo va'á nto, ¿nté ntu koo vií u é ní'i ko ntuvi vā'a iña ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

18 Ntá tsi Jesús ne, kaka'an ña ni ña:
—¿Nté kui kaka'an ntun e dōo va'á u? Tsí da mii tsi Xuva kō e dōo va'á ña.

19 É inín lei e xtúvi Xuva kō é kākā'an: “Nā ká'ní o ña'a; ña vií o é kiní kaa ni ñadi'í; ña kī'i dú'u o; ña dā'ví o ña'a dovete; ña kaní nta'ví o ña'a, ne, na kuiko ñu'u o uva ko ni di'í kō” —ka'an Jesús.

20 Ñatíí san ne, nantíko kōo ña, kaka'an ña:

—Mastru, é un ntí'í lei tsíkan káde ntaa ú nte da ku lú'ntí u —ka'an ña kuiká san.

21 Dā íto Jesús ña ne, dōó kuinima ña ña. Kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá ka: Kué'én, kunadikon un ntí'í é káduku ntée o ne, dá kué'én diu'un i iña ña ntá'ví san. Kidāā ne, ní'i o nee iña é dokuika

nti'xé san e dukún kân. Dá ki'xin, kixntúkín ko —ka'an Jesús.

²² Ntá tsi dōo ntí'i iní ña é kuān ó kaka'an Jesús. Dōo nta'xa kunú'u ña, tsi dōo io iña ña e dōo nuu á'vi.

²³ Kidáa né, xkokōto Jesuu, kaká'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—¡Ñá tē nté kaa ntii tū'un é kī'in ña kuiká san mí kadē kû've Xuva kō! —ka'an ña.

²⁴ Koó dā kúdu'va ña ntini'i ñā é kuān ó kaka'an ña. Ntá tsi kaka'an xtúku Jesuu:

—Kini nto, i'xá ko, ¡ñá tē nté kaa ntii tū'un é kī'in ñá'a, ña é kakuinima í diu'ún san, mí kadē kû've Xuva kō!

²⁵ Díi ka ña ntii tu'un é kī'ví kameú san xavi xíki natēe é kī'in ñá kuiká san mí kadē kû've Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Koó dā kúdana iní ña ntini'i ñā é kuān ó kaka'an ña. Ntátsixe'e tā'an ña:

—Kidáa né, ¿xoo ña'a ntu kuvi víi ña é nākáku ña kuan? —ka'an ña.

²⁷ Íto Jesuu núu ñá ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Ña'a sán ne, ña kúvi víi ña é nākáku mii ñā. Ntá tsi Xuva kō ne, kuvi víi ña, tsí ña tuví nee iña é ña kuvi víi ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Ntí'i ne, tsoo mii ntí'i ntí iñá ntí é vēxntíkín ntí nto —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nuu é ntaā í é kākā'an u ni ntō: Tē xoo ña'a tsoo mii ña víi ña, ení ña, ta'an ña, uva ña, dí'i ñā, i'xá ña, o ñū'u ña kuenta iñá ko ni kuēnta iña tú'ún va'á san ne,

³⁰ díi díi ka kue'e ní'i ña ñuxiví a é vata kaa víi ñā, ení ña, ta'an ña, dí'i ñā, i'xá ña, ni ñū'u ña. Ntá tsi dōo nto'o ña dí, tsí kada xení ña'a san ni ñā. Ntá tsi tē ntí'i ñuxiví sa ne, ní'i ñā é kuntoo ña ni Xuva ko ntii dañu ntūvi.

³¹ Ntá tsi ña te da díi ña'a, ña e dōo na'nu ña'a vevíi ne, ñá vādá nuu á'vi ká ña kidaā; ña'a, ña é ña vādá nuu á'vi vevíi ne, dōo na'nu ña'a kuvi ña rkontūvi —ka'an Jesús.

*Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)*

³² Kué'en ña itsi kan, kūntáa ña ñuú Jerusaleen. Odo nūú Jesuú ne, áta ña vē'xí ña ntini'i ñā. Koó dā ntákudu'va ña ntini'i ñā san. Dōo ū'ví ña nguíi san, ña ntántikín ña. Kidáa ne, xio kue'en

ní'i xtuku Jesús ña ntini'i ñā né, dā éni ntu'u ña kākā'an ñá ni ñā nté koo nto'o ña:

³³ —Ntaa o ñūú Jerusaleen ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ikan ntāda ña kó kuenta ntá'a dutu ñá odo nūú nī mastrú leí san ne, dívi ña kākā'an ña é kúví u. Ntada ña kó kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee.

³⁴ Ña tsikán ne, kini díki ña kó ne, tí'vi díi ña nuú ko. Kani díin ña ko, dá kākā'ní kue'en ñá ko. Kidáa né, tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

*Nuu i e íkan Santiau ní Juaan
(Mt. 20:20-28)*

³⁵ Kidáa ne, xée etsin Santiau ní Juaan, i'xá Zebedeu, ntáka'an ñá ni Jesús:

—Mastru, víi nto da xe'e, tā'xi nto nee iña é kākán ntí nta'a nto ve —ka'an ña.

³⁶ —¿Nee iñá ntu ntio nto é tā'xi u? —ka'an ña.

³⁷ —Tā'xi nto é kuntōo ntí díni nto tē xee nto mí kadā kú've nto. Uun ña'ā ntí ne, díni kua'a nto kutuví ntí; uun ña'ā ntí ne, díni datsin nto kutuví ntí —ka'an ña.

³⁸ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá ini ntó nee iña é ntaíkan nto. ¿Kūtíi ntu nto é dadíi nto'o nto nī kó un ntíi ntí nuu i é ntō'o ko? —ka'an ña.

³⁹ —Kutíi ntí, ¿nté kui ña'a? —ka'an Santiau ní Juaan.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Nto'o ntí'xe nto vata tsi koo nto'o ko.

⁴⁰ Ntá tsi é kuntōo nto díni kua'a ko o díni datsin kó ne, ña kúvi tā'xi u, tsí mii Uva ko ini ña xoo é kuntōo i díni ko —ka'an Jesús ni ña.

⁴¹ Dā téku ña u'xi ñá'a ká san ne, dōo kúdiin ña ni Sántiau ní Juaan.

⁴² Kidáa né, kána Jesuu ñá uxuvi ñá'a san, kaka'an ñá ni ñā:

—Ini nto tsí ña'a, ña odo nūu iña ña'a, ña é ña te ña Israee ne, dōo ntáde ka'nu ña kúñu ñā. Ña tsiñu i sán ne, dōo ntii ntádē kú've ña iña ña'a ña.

⁴³ Ntá tsi dívi ntō ne, ñá te kuan koo víi nto. Tē xoo ña'a ncho víi ka'nu ña ne, kantio é xntii ña ntō un ntíi ntíi nto.

44 Xoó ña'a, ña ncho kodo nūu iña ntó ne, kantio é vii ñá vata kaa ña ntáde tsiñu iña ñá nguī san.

45 Nté xū'u é vēxkúvi ú ñatí ne, ñá te vē'xí u ñuxiví a é vii ka'nu u, tsí vé'xi ú vata koo é xntīi ú ña'a san. Xu'ú ne, vé'xi u e ntá'vi u kuétsi ī é ña te da díi ña'a san —ka'an Jéssu.

Ntāvá'a Jesuu úun ña kuāá, ña nani Bartīmeu

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Kidáá ne, xée ña nūu é nani Jerīcoo. Ntáka xtuku Jesuu ni ña ntiní'i ñā ne, ñá te da díi ña'a ntántikin ñā ña. Díñi itsi mí kuē'en ñá ne, tuví uun ña kuāá, kaikan ña diu'un. Bartimeu nani ña, tsí uva ñā ne, Timeu nani ña.

47 Dā kútuni ña tsi vé'xi Jesuu, ña ñuú Nazareé san ne, dōó ntii káka'an ña:

—jō Jéssu, I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

48 Ña'a sán ne, dē tíi ña ni ñā:

—jDu'xēn! jÑá ku kuān xkoó ka'an! —ka'an ña.

Ntá tsi ña kuāá san ne, da díi díi ka ntii káka'an ña:

—jō I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

49 Íntītsí Jesuu, kaká'an ña:

—Kana nto ña —ka'an ña.

Kana ña ña kuāá san ne, ntáka'an ña ni ñā:

—Nāxnuu ka'nu nto iní nto. Nakuntítsi nto, tsí kakana ña nto —ka'an ñá'a san nī á ña kuāá san.

50 Kidáá né, xtuví mii ña kútuun ñá ne, náakuntítsí ntaa ña, kue'en ña mí ntítsí Jesuu.

51 Dā tsíxe'e Jéssu ña:

—jNee iñá ntu ntio o é vii u iña o? —ka'an ña.

—Mastrû, ntio ko é nāxi'i ntúxnūú ko —ka'an ñá ni Jéssu.

52 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kūnú'un ve. Tsí e kuínti'xe o kó ne, ntuvá'an ve —ka'an Jéssu.

Ura dú'va tsi i náxi'í ntuxnūu ñá kuāá san ne, dá kuē'en ñá, kuntikān ñá Jesuu mí kuē'en ña.

11

Vé'xi Rei, ntéku ña buru

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Xée ētsin ña ñuú Jerusaleen, mí ntoo ñuú Befagee ni ñuú Betania má xūku é nani Ōlivu. Jesuú ne, taxnūu ña uvi ña'a ñá ntini'i ñā,

2 kaka'an ñá ni ñā:

—Kue'en ntó ñuú lu'nti é tuví da'a san. Ura tsí i te kúkí'vi nto ikān ne, nani'i nto uun a búru kití ntee tñn é ntē vata xoó kunteku í ti. Nantuté nto ti ne, kixní'i nto ti i'a.

3 Tē xoó ña'a tsixe'e ña ntō é kuān ó de nto ne, ká'an ntō tsi Tó'o ko kántio ña ti; vevii nantiko koō ñá ti, koo ka'an ntó ni ñā —ka'an Jéssu.

4 Kué'en ñā né, nāni'i ña uun a búru san, ntee tñn ti atá vi'i é tuví itsi kán.

5 Ña ntāñí ikān ne, ntátsixe'e ñā:

—jNté koo vii nto burú san é kánantuté nto ti? —ka'an ña.

6 Nantíko koō ñá, kaka'an ñá vatā ó kaka'an Jéssu ni ñá ne, xé'e ñā'a san itsi é kī'in ni'i ña búru san.

7 Nāxee ni'i ña búru san mí kántétu Jesuu. Xntekū ñá kutuun ña áta tí ne, dā kantéku Jesuu ti.

8 Ñá te da díi ña'a san tsóo ña kutuun ñá itsi kán di. Iō ñá ne, kātsin ña nta utun má kū'u kán ne, tsoo ña itsi kán.

9 Ñá tē nté kaa ña'a odo nuū ñá nuu Jesuú ne, ñá te da díi ña vé'xi ata ñá di. Un ntíi ntíi ña koó dā vantíñi ña ntáka'an ña:

—jDōó ka'nu Xuva kō! jÑá tē nté kaa vá'ā o iña ñá vé'xi nta'a Xuva kō!

10 jNa naxnuu viko Xuva kō ña vexkádā kú've iña ko, é vii ñá Rei naa úvata ko Dāvii! jDōó ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

11 Xée Jéssu ñuú Jerusaleén ne, dá kúkí'vi ña ini ukún ka'nu san. Ito ña un ntí'í é iō iní i kán. Dā kuāá né, ntíi ña, kue'en ña ñuú Betania ni ña uxuvi ñá'a san.

Tun ígū é ña kakíi kití i

(Mt. 21:18-19)

12 Téváá tsi ntáka ña ñuú Betaniá ne, kakakin Jesuu.

13 Ini ika ña tsí ntitsi uun tun ígū é ūve xuku i. Kúkóto ntódó ña tē nta'á kití i. Ntá tsi dá xee ñá ne, da mii xūku í uve, tsí vata xee ntúvi é kīi kití i.

14 Kidáá né, kaka'an Jéssu ni tun ígū san:

—Nté uun ito ña koó ka kití o é ká'xí ña'a san —ka'an ñá ni útun san.

Tèkú ña ntini'i ñā é kuān ó kaka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu san
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleén ne, ku'e'en Jēsuu má ūkún ka'nu san. Ikān éni ntu'u ñā nakunu ña ña ntádiko ni ñā ntáñii ini ukún san. Nantáva ña mesa mí ntoo ña ntánadama diu'ún san ne, nantáva ña sia mí ntoo ña ntádiko palomá san.

¹⁶ Nā ni xē'é ña itsi é kuīta ntí'xin ña'a san má ūkún san tē nee iñá odo ñā.

¹⁷ Dá kanakuā'a ña ña'a, ña ntoo ini ukún san ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Ñā ntu te uve ná'a nte dí'na é kākā'an Xúva kō: “Tsí vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a, ña dā mí'í ká ñuu i”, ka'an ña? Ntá tsi ntó'ó ne, vi'i ña dū'u káde nto —ka'an Jēsuu.

¹⁸ Dā téku dutu ñā odo nūú nī mastrú leí san ne, kidāā né, ntukū nuu ini ña nté koo ka'ní ña Jesuu. Tsí ntaú'vī ñā Jesuu, tsí un ntí'í ñā'a sán ne, ncho kini ká ña tú'ún é kanakuā'a Jesuu ña.

¹⁹ Ntá tsi dā kuáa ne, Jesuu ni ña ntini'i ñā né, ntāka ña ñuú Jerusaleen.

É kuinti'xe ko Xuva kō
(Mt. 21:20-22)

²⁰ Utén san ne, dā ntíko kōo xtúku ña ni ña ntini'i ñā ne, itā ntí'xin ña mí ntitsi tun ígū san. Íní ña tsí xi'i dií kue'en, un tsi nte dítsin i.

²¹ Kidāā ne, nánū'ú Pedrú san ini ña é kākā'an Jēsuú ne, kaka'an ñā:

—Un kaa, Mastru. Diví tun ígū san é kākā'an ntée nto i ne, e xi'i dīi —ka'an ñā.

²² Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kuinti'xe nto Xuva kō.

²³ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni nto: tē xoó ka'an í ni xūku sá'ā: “Ku'e'en dá'an vé, na kō'xón nuun mé'ñu ntute ñu'u kán”, né, te kaní nima ñā kakuinti'xe ña é kuān koo kuví ne, kuān koo kuví ntí'xe.

²⁴ Dukuān ne, kaka'an u ni ntō: nee iña é kākān ntó nta'a Xuva kō da ntāka'an ntá'ví nto ne, kuinti'xe nto tsí ni'i ntó ne, ní'i ntí'xe nto.

²⁵ Dā ntāka'an ntá'ví nto ne, te ió xoo é kanāa núu ni'i ntō ne, kada ka'nu ini nto ni ñā vata koo é Xuva kō,

ñā tuví e dukún kán, kada ka'nu ini ña ni nto kuētsí nto di.

²⁶ Tsí tē ña kada ka'nú ini nto ni tā'an nto kuētsi ñā ne, nté Xuva kō, ña tuví e dukún kán, ña kada ka'nú ini ña ni nto kuētsí nto di —ka'an Jēsuu.

¿Xoó ntu xé'e i itsi é kuān koo vií Jesuu?

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Kidāā né, nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleen. Kaika Jesuu ini ukún ka'nu kán né, ikan tsí xee dútu ñā odo nūú nī mastrú leí ni ñatā sán ne,

²⁸ ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo vií nto? ¿Xoó ntu tá'xi i itsi é kuān koo vií nto nuu i sá'a? —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñā:

—Xu'ú ne, ntio kó tsixe'e ú nto di. Te kūvi ka'an nto é tsixe'e ú nto ne, dá kākā'an u xoo tá'xi i itsi é kade u.

³⁰ ¿Xoó ntu xé'é i itsi Juaán san é nakútsi ntute ña ña'a san? ¿O Xuva kō né, o kūdii ña'a ntú san xé'é ña? Ká'an nto vé —ka'an Jēsuu.

³¹ Kidāā ne, ntatín nuu mii ñā:

—Te kākā'an o tsí Xuva kō xé'é ña ña itsi ne, ká'an ñā: “¿Nté kui ña ni kuinti'xe nto ña kuan?” koo ka'an ña.

³² ¿Nté koo kuví te kākā'an o tsí ña'a san xé'é ña ña itsi? —ka'an ña.

Tsí ntaú'vī ñā ña'a san, tsí un ntí'í ñā'a san ntákuinti'xe ña tsí nta'a Xuva kō ni'i ntí'xe Juaán san é kūvi vií ñā.

³³ Dukuān ne, nantíko kōo ñā, ntāka'an ñā:

—Ñā íní nti —ka'an ña.

Kidāā ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú ne, ntē ñā kākā'an u di xoo tá'xi i itsi é kuān ó kade u —ka'an Jēsuu.

12

Kuenta iña ña ntáde tsiñu, ña kini ntáa

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Kidāā né, eni ntu'u Jēsuu ntáa ña nuu i é nañé'e ñā ña'a san:

—Uun ñatíí ne, í'xi ña xo'o tinti'ō. Ēdí nuu ña xákū ntíkō diñi i. Uvi ítsi éte nuu ña nú xuu ka'nu san mí kádin núu ña tinti'ō sán ne, dā xntítsi tsíñu ña uun vi'i dūkun mí kunūu ña é vií kuenta xó'o tinti'ō san.

'Kidáā ne, xé'e ña ña'a san é na kũntoo taan ña é vii ña kuenta xó'o tinti'ō sán ne, dā kii ña, kue'en ñá xio ñuu e dóo ikā.

² Xé'e ntúvi é t̄in ña tinti'ó san. Tō'ó i ne, taxnū ña uun ña'a ña ntáde tsiñu é nā kínakuídó ña é káduku ntée ña.

³ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ña ni ntío ña nakué'e ña é káduku ntée tó'o ī. E'ni diin ñá ña táxnū tó'o ī san. Nté uun kiti i ña ni xé'e ña é kuní'i ña é kúvi iña tó'o ña; da mii ntá'a ña kunú'u ña.

⁴ Kidáā né, taxnū xtuku tó'o ī san uun ñá'a ka ña ntáde tsiñu san. Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntuku kui'i ñá dikí ña táxnū ña. Dōo dé xení ña ni ña.

⁵ Tō'ó i san ne, taxnū xtuku ña uun ña'a ká ña. Ntá tsi é'ni kue'en ñá ña. Kidáā ne, ñá te da dii ña ntáde tsiñu san táxnū ká ña. Iō ñá ne, e'ni diin ñá ña. Iō ñá ne, e'ni kue'en ñá ña.

⁶ Koó da ūun sá ña ntoo ña: divi i'xá mii ña e dóo kakuinima ña. Kidáā né, taxnū ña i'xá ña. Kuini ña tsí te kuiko ñū'u ña'a san i'xá ña.

⁷ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntánatín ña: “Ña sá'a ne, i'xa tó'o ī, ña é nākuntee nta'a i tē xi'i ña. Kiká'ni o ña ne, kidáā ne, kuví iña ko un ntí'i é iō iña ña”, ka'an ña.

⁸ T̄in ña ña, da é'ni kue'en ñá ña, dā ínakuido káva ña ña ata xákū san — ka'an Jesús.

⁹ Kidáā ne, katsixe'e Jesús:

—¿Nté koo vii tó'o ī san ve? Mii ña k̄in ñá ve, ka'ní nti'i ña ña ntáde kuenta xó'o tinti'ō san, dá nakué'e ña tuku ña'a, ña é vii kuenta.

¹⁰ 'Ntō'ó ni, ¿vata nakua'a ntu nto Tú'un Xuva kō? Tsí kaka'an: Xūu é nántii ni'ni ña xntí'sí vi'i sán ne, divi é kúvi xuu núu i.

¹¹ Sá'a dé kú've Xuva kō é kōo ne, ñá tē nté kaa vá'ā ó, kuini nti. Kuān ó uve na'a nte di'na Tú'un Xuva kō — ka'an Jesús.

¹² Ña tsiñu i sán ne, kūtuni ña tsí divi kuēnta iña ñá é kántáa ña nuu i sá'a. Ntukū nuu iní ña nté koo vii ña é t̄in ña Jesús. Ntá tsi u'ví ña ña'a sán ne, xnuu mii ña Jesús, kué'en ña.

Katsixe'e ña kuēnta iña diu'un xōo
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Kidáā ne, táxnū ña'a san ña fariseu ni ña ntántikin rei Heródē san mí tuví Jesús. Ncho vii ña vata koo é

kā'an Jesús nuu i e dóo xii kaa, vata koo é nāni'i itsi ña nté koo dá'vi ña ña dovete.

¹⁴ Xé'e ña mí tuví Jesús ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Mastru, iní nti tsí kaka'an nto é nuu é ntaā i. Iní nti tsí dadii tsi kaiko ñu'u ntō un ntí'ntí ña'a, dadii tsi kade nto ni ña, kuān te nta'ví ña, kuān te kuika ña. Kanañ'e ntó nti é nuu é ntaā í vata o xtúví Xuva ko iñá nti. ¿Vá'á ntu o é ntá'vi o diu'un xōo san nta'a ña tsiñu i san, o ña'a, te kuini nto? ¿Ntá'vi ntu o né, o ña ntá'vi o? — ka'an ñá, tsixe'e ña ña.

¹⁵ Jesús ne, kūtuni ña tsí da ntaéni dikí ña ña. Kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kui ntaíto nteé ntu nto ko? Tā'xi nto uun diu'un kui'xín san, na kōto nteé u — ka'an ña.

¹⁶ Xé'e ña ña ne, da tsixe'e Jesús ña:

—¿Xoó ntu dikí i é nté diu'un sá'a? ¿Xoó ntu divi i é nteé na'a? — ka'an ña.

—Dikí Césa ni divi ña — ka'an ña.

¹⁷ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Vá'a o é nakué'e o ntá'a ña tsiñu na'nu i nee iña é káduku ntée ña ne, vá'a o é nakué'e o nta'a Xuva kō nee iña é káduku ntée ña di — ka'an ña.

Koó dā kúdu'va ña'a san e dóo ini Jesús nté koo nantiko ko ña é kaka'an ña.

Nantíko kōo Jesús e tsixe'e ña saduceú san

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Xé'e ña saduceú san di. Ña sá'a ne, ñá tē ntákuinti'xe ña tē ntántoto ña xi'í san. Da ntaéni dikí ña Jesús, ntáka'an ña:

¹⁹ —Mastru, uve na'a mí kakā'an Muísee nté koo vii o tē xi'í ení kō. Tē xi'í ñá ne, ítuví mii ñadi'í ña ne, ña ni xío i'xá ña ne, nātánta'a ení ña ni ñad'í kií san vata koo é na kōo i'xá ña iña ení ña.

²⁰ Uun ito ne, xío ū'xe ení ña. I'xá nuu í san ne, tánta'a ña. Dā xi'í ñá ne, vata kōo i'xá ña.

²¹ Ení ña, ña é kuví ū'ví san ne, tanta'a ña ni ñad'í kií san. Dā xi'í ñá di ne, vata kōo i'xá ña. Ení ña, ña é kuví ū'ví san ne, kuan tsi o kúvi ni ña di.

²² Kidáā ne, é un é un ña tánta'a ña ni ñad'í san. Dā kúvi ne, xi'í ña nti'í ū'xe ñá'a ña ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. Kidáā ne, xi'í ñad'í kií san di.

23 Tē ntóto ña xi'í san ne, ¿xoó ntu ñadĩ'í i kuvi ña? Tsí un nti'í ña u'xe ñá'a san e tánta'a ña ni ñā —ka'an ña.

24 Dá kakā'an Jēsuu ni ña:

—Ñá vā'á o e ntádē kuení nto, tsi ñá ini nto nté o uve na'a Tú'un Xuva kō ne, ñá ini nto tsi dóo io é vīi Xuva kō.

25 Dá ntóto ña xi'í san ne, ñá nātánta'a ká ñatíi san. Ña xoxó ka é kue'é i itsi é tanta'a ñadĩ'í san di. Tsí kuntoo ña vatā ó ntántoo ánjē san e dukún kán.

26 Kuenta iña i e ntóto ña xi'í san ne, ¿vāta nakua'a ntu nto tutu e xtúví Muiseé san, mí uve na'a iña xuku é kai'xi? Ikan kākā'an Xúva ko ni Muisee: “Xu'ú ne, Xuva uvata ika nto Ábraan ni Ísaa ni Jácóo”, ka'an ña.

27 Xuva kō ne, ñá te Xuvā ñá xi'í san, tsí Xuvā ñá ntantito san. Dukuān né, kúdií dovete ntákuinti'xe nto —ka'an Jēsuu.

Tū'un é dií ka ka'nu
(Mt. 22:34-40)

28 Xée ūun mastrú leí ne, tēkú ña é kākā'an Jēsuu ni ñá saduceú san. Iní ña tsi dóo vá'ā ó kākā'an Jēsuu é kanantiko koō ña. Tsixē'e mastrú leí san di:

—¿Neé ntu tú'un e tá'xi Xuva kō é dií ka ka'nu é kāda ntaa o? —ka'an ñá, tsixē'e ñā.

29 Nantíko kōó Jēsuu, kaká'an ña:

—É kuvi ūun sán ne: “Kiní nto, ña Israee: uun tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña.

30 Kuinima ntó Xuva ko kanī nima ntó, kanī é tduiña nto, kanī ū'xen diki nto. Nī kué'en ini nto kunuu ini ntó ña.”

31 É kuvi ūví san ne: “Kuinima ntó ta'an nto vata tsí ó kakuinima ntó kúñu mii ntó.” Ña túví ká xtuku é kadā kú've é vata kaa sá'a —ka'an Jēsuu.

32 Kaka'án mastrú leí san:

—Ntáa ntí'xe, Mastru. Nuú é ntaā i é kākā'an nto, tsi ūun tsi Xuva kō. Xoxó ka xtúku Xuva kō, tsí mii tsi ñā.

33 Na kuinima kó ña kanī nima kó, kanī ū'xen diki ko, nī kué'en ini kō ne, na kuinima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima kó kúñu mii kō. Tē kada ntaa o sá'ā ne, dií ka kaidiá'vi é un ntíí ntí doméni é ká'mi o nú nāa kan iña Xuva ko, o da neé ka doméni é kue'é o ñā —ka'an ña.

34 Iní Jēsuu tsi dóo vá'ā ó nantiko koó ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ña ika tsi túví nto mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

Kidáa ne, nté uun xoxo ni tsixē'e ká i Jēsuu.

¿Xoó ntu i'xá nti'xe i Cristu?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Dá kanakuā'a ká Jēsuu ña'a san má ūkún ka'nu kán né, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui ntáka'an ntu mastrú leí san tsí ña é taxnuu Xuva kō é kuvi ña Cristú ne, i'xa ika rei Dávii ña?

36 Tsí nte dí'na kaka'an Dávii san vata o nañé'e Espíritú Sántú san ña:

Kaka'an Xúva ko nī Tó'o ko:

“Kutúvín diñi kua'a ko

da nté kúvi tsoo ú ña ntaínchu'vi o nú xē'e o”, ka'an Xúva kō,

ka'an Dávii.

37 ¿Nté o ntu é Cristú san ne, i'xá ika Dávii kúvi ña? Tsí mii Dávii san kaka'an ñá tsi Tó'o ña kúvi ña —ka'an Jēsuu.

Ñá te da dī ña'á san dóo xkúntee ini ña é kīni ña tú'un é kākā'an Jēsuu.

Katsi'i kuétsi Jēsuu mastrú leí san
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Jēsuú ne, dá kanakuā'a ña ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Koto xnto mastrú lei, ñá e dóo na'nu ncho víi san. Dōó xkuntēe ini ña du'nu naní da ntaika ña itsi kán. Dōó ntio ña é kuiko ñu'u ñá'a san ña, é ká'an ñá ntiusi ní ña núu ña'a san nu á'ví kán.

39 Má ūkún kán dí ne, dōó ntio ña é kuntōo ña nte nuu i kan. Tē xee ñá viko sán ne, dōó ntio ña é nī'i kuntoó ña mí'i e dií ka vá'ā o.

40 Ntaéni ntá'vi ña ñadĩ'í kií san vata koo é naki'i ña un tsi nte ví'i ña. Dóo na'a ntáka'an ntá'ví ña, vata koo é kadā kuení ña'a san tsi dóo vá'á ña'a ña. Ntá tsi ña sá'á ne, dií ka kue'e ní'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

Kuenta iña diu'un é xē'é ñadĩ'í kií san
(Lc. 21:1-4)

41 Tuví Jēsuu má ūkún kán ne, tuví nteē ña etún diu'un mí ntátsu'un ña'a san. Kaito ntee ña nté o de ña'a san é ntátsu'un ña diu'un. Iní ña tsí ña kuiká san ne, ñá tē nté kaa diu'un ntáxe'é ña.

⁴² Kidáa ne, vé'xi uun ñadĩ'i kii san ne, xnūu ña uvi kúdii á diu'un kuetsi san e dóo xuvi nuu á'vi.

⁴³ Kidáa né, kána Jesuu ña ntini'i ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Tsí ñadĩ'i kii sá'á ne, dii ka nuu á'vi é xē'é ña é ūn ntĩ ntĩ ña nguii san e ntátsu'un ña diu'un ña ini etún san.

⁴⁴ Tsí ña nguii sán ne, dóo ío iña ña ne, kúdii diu'un é kántoo e ntáxe'é ña. Ntá tsi ñadĩ'i kii san ne, kuān té ña te neé ío iña ñá ne, nī kué'en ini ña xe'é ña un ntĩ'í é ío iña ña —ka'an Jesuu.

13

Kaka'an Jesuu tsí nantatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Dā ntáka Jesuu má ūkún ka'nu kán ne, kaka'an ūn ña ntini'i ñā:

—¡Un kaa dii xuú san, Mastru! ¡Ñá te da kúdii! ¡Xúkún san di! ¡Ñá tē nté kaa vá'á o! —ka'an ña.

² Kaka'an Jesuu:

—Koto vá'a nto xúkūn e dóo vá'á ó san, é ña te da kúdii. Ntá tsi vé'xī ntuvi é nantatsin kue'en. Nté uun ká xuu ña kodo nti'i tá'ān ka kidaā —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu nté koo kuvi di'na dá ntĩ'í ñuxiví

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dā itúvi Jesuu tĩ'i i é nani Olivú ne, dōo dīto tuví xúkūn san. Pedru, Sántiau, Juaan, ni Andréé ne, xée ētsin ña nuu Jesuu, ntáka'an xu'ú ña ni ña, tsixe'e ña ñā:

⁴ —Ká'an nto vē amá kuān koo kuvi é kaka'an nto. ¿Neé ntu nuu i é tā'xi Xúva kō é na kūtuní nti tē xee úra i é kūvi? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

⁵ Kidáa né, eni ntu'u Jēsuu kaká'an ñá ni ñā:

—Kuenta tsí vii nto é ña kaní nta'vi nté uun ña'a san nto.

⁶ Tsí dóo titín ña'a ki'xi ña é vata te xū'ú ne, ká'an ñā: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Dōo titín ña'a san kaní nta'vi ña ñā.

⁷ Tē kútuni nto tsí kakuvi du'xēn da ntátekú nto tsi ntáka'an ñá'a san iña du'xēn ne, ñá ku u'vī nto. Tsi kuétsi é kuān koo kuvi, ntá tsi vata xee tá'an ntuvi é ntĩ'í ñuxiví sa.

⁸ Tsí uun ñuú san ne, nāá ni tūku ñuu. Uun reí ne, naā ñá ni tūku reí

san. Dōo ki'in itsi ñuú san ne, táān; kutama ñá'a sán di. Tē kúvī sá'á né, dā ve nuu i é iñi ntu'u é ntō'o ña'a, ña ntoo ñuxiví sa.

⁹ 'Ntō'ó ne, kuenta tsí vii nto. Tsí ña'a sán ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ka'ní diin ñá nto má vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé san. Nuu ña tsiñu na'nu i, nuu reí san kuntāñi me'ñū ntó di vata koo é ká'an nto nté kui ntántikin ntó ko.

¹⁰ Di'na dá ntĩ'í ñuxiví sa ne, kí'in ñā'a, kika'an ntódo ña tú'ūn va'á san dá kanii ká'nu ñuxiví san.

¹¹ Te tīn ña nto ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo ka'an nto. Tsí ta'xi Xuva kō é ká'an ntó tē xee úra i é ká'an nto. Nā te kene mii ntó é ká'an nto, tsí Espiritū Sántū san ta'xi ña tú'ūn é ká'an nto.

¹² Kidáa né, ñatí san ne, ntada ña ení mii ña kuēnta ntá'a ña tsiñu i é ka'nī ñá ña. Uva i'xá san ne, ntada ña i'xá ña kuenta ntá'a ña di. I'xá san ne, tsi'í kuétsi uva i ni di'í i ne, ntada ña kuenta ntá'a ña tsiñu i di é ka'nī ñá ña.

¹³ Nā ntōo kue'en ñá'a san nto, ntá tsi tē xoo é ña xtuvi mii i é kuñti'xe i kó dā nté ntĩ'í ntuvi iña ñá ne, nakáku ña.

¹⁴ 'Tē íni nto tsi é ntitsi nuu i é kīni kaa san má ūkún ka'nu kán mí'í e dóo xii kaa ne, ntō'o é ntoo nto ñuú Judeá ne, kunu nto kue'ēn ntó, kukūntoó xu'ū ntó ata uku kan.

¹⁵ Tē xoó ña'a tuví da'na ña ata vi'í ña kan kidaā ne, ñá ku ntĩ'vi ña má vi'í kán e kínakí'í ña iña ña.

¹⁶ Tē xoó ña'a nuu ña matú ña kán ne, ñá ku nū'u ña e kínantúku ña kuttuun ña é ki'in ni'í ña.

¹⁷ ¡Ntā'vi ide ñadĩ'í, ña é ñū'u i'xá i! ¡Ntā'vi ide ñadĩ'í, ña é kanatsitsi i'xá i kidaā!

¹⁸ Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kuan kōo kúvi dá ntūvi ví'xin.

¹⁹ Tsi kidaā né, un vá'a tsi nto'o ña'a. Un tsi nte dá de kú've Xuva ko ñuxiví sa ne, vata ntó'o ñā'a san vata koo nto'o ña ntuvi tsikan. Ntē ña kuan koo ntó'o xtuku ña'a san é kuān koo nto'o ña.

²⁰ Tē dí ña ni dé kú've Xuva kō é ntudutsi ntūvi tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi ntadutsi ña ntuvi tsikan kuenta iña ñā'a san,

ña e dóo kakuinima Xúva kō, ña é nakaxnúu ña é kúvi i'xá ña.

²¹ 'Kidáa né, tē xoó ka'an í ni ntō: “¡Koto nto! ¡kán tuví Cristu!”; ne, ñá ku kuintí'xe nto é kaka'an ñá naa Xuva ko.

²² Tsí iō ñá'a, ña é kī'xi kídaa ne, ká'an ña é Cristu ña. Ká'an ña tsí kaka'an ñá naa Xuva ko. Vií ña nuu i e dóo na'nu ne, vií ña nuu i e dóo va'a. Ntá tsi da ntaéni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuvi vií ña ne, un tsi nte ña nakaxnúu Xuva kō kaní nta'ví ña ña.

²³ Kuenta tsí vií nto. Dukuān é dī'na kaka'án u ni nto ūn ntíí ntíí nuu i sá'a nté koo kúvi.

Kaka'an Jesúsú tsí nainu xtúku ña ñuxiví a

(Mt. 24:29-35,42,44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Kidáa ne, rkontúví e dóo nto'o ña'a, ña ntoo ñuxiví a ne, kuneé ngántii, kuneé xoo.

²⁵ Kó'xo kīmi é ūve e dukún kán dí ne, kantá nuu e dukún kán.

²⁶ Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, nainú u me'ñú vikó san. Kidáa ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña tsi dóo ka'nu ú ne, dōo iō ko é vií u é un ntíí.

²⁷ Kidáa né, taxnúu u ánjē é nākuído ña un ntíí ntíí ña'a, ña é nākaxnúu u. Dā mí'lí ká ñuxiví sa mí ntoo ña un tsi nte e dukún kán nakuído ánjē san ña.

²⁸ 'Koto nto nté o de tun ígū san. Te ūte nta'a i é da ve kantika xúku i ne, ini o tsí dokó sa xee ntuví ka'ni san.

²⁹ Kuan kōo dí, tē ntainí nto tsi é kakúvi un ntíí ntíí nuu i sá'a é kaka'án u ni ntō vevíí ne, kutuni nto tsi dóko sá xee ntúví é nainú u ñuxiví a.

³⁰ Áta xi'i xnto túvi u. Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō, tsí kuntaa é un ntíí é kaka'án u ni nto dī'na dá ntí'í ntuvi iña ñá ntoo ñuxiví sa vevíí.

³¹ Kuān te ntí'í ñuxiví sa nī e dukún kán ne, ntá tsi tú'ūn é kaka'án u ni ntō ne, ña ntíí.

³² 'Ntá tsi xoxó ini í nee ntúvi ō neé ura kúntaa é kaka'án u; nté uun ánjē, ña ntoo e dukún kan, nté xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ñá íni u; mii tsi Uvā ko é ini ña.

³³ 'Dukuān ne, koto vá'a nto. Na kōo tú've nto, tsi ñá ini nto amá xee ntúvi tsikan.

³⁴ Sá'a né, vata kaa uun ñatíí, ña é tūví tu've e dóo ika kī'in ñá, ne, xtuví ñá vi'í ña nta'a ña ntáde tsiñu iña ña.

Ká'an ña nī é un é un ña ntáde tsiñu iña ña nté koo vií ña ne, xtuví ñá uun ña'a, ña é kōto xi'í ña.

³⁵ Ntō'ó ne, koto vá'a nto dí, tsí ñá ini nto neé ura nainú u: tē kuua va'á ne, o dava ñūu, o ura í tē kána lí'xi, o tē tuví va'a.

³⁶ Tē ntákidi dúkuan ntō ne, da nēe inī ntó nainú u.

³⁷ Ntá tsi nuu i é kaka'án u ni ntō ne, kaka'án u ni ūn ntíí ntíí ña'a san: ¡Kuntitō nto! ¡Ñá kū xkúkidi naá nto! —ka'an Jesúsú.

14

Ntukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ní ña Jesúsú

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Kakunaá ka uvi ntúvi dá xēe viko da ntánaka'an ña nté ō nakáku Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō. Kidáa ne, ñá ká'xi ña tañú'ū é kadāka ú'xen iā. Tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu iní ña nté koo vií ña é diin diin tsi tññ ña Jesúsú é ka'nī ñá ña.

² Ntatíin mii ña:

—Ña tññ o ña ntúvi viko san, vata koo é ña kudíin ña'a san —ka'an ña.

Uun ñadí'í da'ví ña cho'o vîdin díki Jesúsú

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Tuví Jesúsú ñuú Betania nú vi'í Sīmuun, ña é nako'xo kúñu i kídaa. Dá ntōo ña, ntaé'xi ña ne, xēe uun ñadí'í, ni'í ña uun xuxu e kúvi xuu mí nuu cho'o vîdin e dóo nuu á'vi. Ta'vi ña xu'ū i ne, dá'vī ntí'í ña cho'o vîdín san díki Jesúsú.

⁴ Dā íni ña ntoo sán ne, dōo dutsi kuiní ña. Ntatíin mii ña:

—¿Nté kui natívi ntú ña cho'o vîdín sa?

⁵ Díí ka vá'ā ó tē dí ni nadiko ña ne, ní'í ña te ūní sientu, dá kué'é ña ña ntā'vi —ka'an ña.

Dōo dutsi kuiní ña ni ñadí'í san.

⁶ Ntá tsi Jesúsú ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ña. ¿Nté kui ntánatekū du'xen ntu nto ña? Dōo vá'ā ó de ña nī ko.

⁷ Nguentúvi ntoo ni'í nto ña ntā'ví san ne, amá ntio nto ne, kuvi xntii nto ña. Ntá tsi xu'ú ne, ña ná'ā ká kutúví u ni ntō.

⁸ Ñadĩí sa'á ne, ĩde ña é kũvi vií ña. Dá'vi ñā kó cho'o vídín san di'na dá kuntu'xi u.

⁹ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Dā mí'í ká kī'in ñā'a é kika'an ntódo ña tú'ūn va'á san iña Xuva ko dá kaniñ ñūxivi sa ne, ká'an ñā é kuān nte vá'ā o dé ñadĩí san nī kó ne, naka'an ñā'a san ña.

Dā diko Júdā san Jēsuu

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Uun ña ntini'i Jēsuu, ñā nanī Júda Scārioté ne, kué'en ñā mí ntoo tó'o dutú san ne, tiin ña ni ñā nté koo vií ña é diko ña Jēsuu.

¹¹ Dā téku tó'o dutú san é kākā'an Júdā né, dōó diní ña. Xé'e ñā xu'u ña e ntá'vi ña ña te kuvi vií ña. Júdā sán ne, ntukū nuu iní ña nté koo vií ña é diko ña Jēsuu.

Dā é'xi Jēsuu ni ña ntini'i ñā

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30)

1 Co. 11:23-26)

¹² Kidāā ne, xéé ntūvi é kii viko da ka'xi ña tañú'ū é ña kadáka u'xen iā, ntuvi da ntaé'ní ña i'xá le'ntú san é ká'xí ña iña vikó san. Ntáka'an ña ntini'i Jēsuu ni ña:

—¿Mí'í ntū ntio nto é kīkavá'a nti é ká'xi o vikó san? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

¹³ Kidāā né, teé tsiñu Jesuu úvi ñā'a, ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Kue'ēn ntó má ñūú san. Tē xee ntó ikān ne, ta'án nto uun ñatīí, ña ni'í xoó ntute sán ne, kuntikín ntó ña.

¹⁴ Neé vi'í mí kī'ví ña ne, ká'an nto nī tó'o vī'í san: “Kaka'an Mástrú nti: ¿Mí'í ntū má vi'í kuntōo ntí ni ña ntini'í nti é ká'xí nti iña vikó san?”, koo ka'an nto.

¹⁵ Kidāā né, nañē'e ñā nto uun má vi'í ká'nu iní vi'í dūkún san. É iō tu've. Ikān ne, kavá'a nto é ká'xi o iña vikó san —ka'an Jēsuu.

¹⁶ Kué'en ña ntini'i ñā ne, xéé ña ñūú Jerusaleen. Nāni'í nti'xe ñā vatā ó kaka'an Jēsú ne, ikān de vá'a ña é ká'xí ña.

¹⁷ Dā kuāā ne, xéé Jēsuu ni uxuvi ñā'a ña ntini'i ñā.

¹⁸ Dā intōo ña ntaé'xi ñā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Uun ñā'a nto, ña é kaé'xi dadñi nto nī kó veví ne, diko ntō ko —ka'an Jēsuu.

¹⁹ Kūnta'xa iní ña ntini'i ñā kídāā ne, é un é un ña tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Vá xu'ú ntu u? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

²⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Uxúvi ñā'a nto ntaé'xi dadñi nto nī ko. Uun tsi ko'o kaexnúu ú nī ña dikó ko.

²¹ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatīí ne, kuntaá vata tsí ó uve na'a nte dí'na. Ntá tsi nta'vi idé ña sá'á, ña dikó ko. Díí ka vá'ā ó tē dí ña ni káku ña —ka'an Jēsuu.

²² Dā ntaé'xi ñā ne, kī'í Jesuu tañú'ū san. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava ña tañú'ū sán ne, xé'e ña ña ntini'i ñā, kaka'an ña:

—Kī'í nto sá'ā, tsi kúñū ko —ka'an ñā.

²³ Kidāā né, kī'í ña e'xin é ñū'u ntute tinti'o. Di'na nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, dā xe'é ña é kō'o un ntí ntí ña ntini'i ñā.

²⁴ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Sá'ā é niñí ko é káti ú kuenta iña ñā te da díí ñā'á san, vata ó xtúvi Xuva kō da tá'xi ña xu'u ña kuenta iña núu ĩ é xéé é vií ña.

²⁵ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Ña kó'o ká u ntute tinti'ó san da nté ntūvi é kō'o ú ntute tinti'o xéé san mí kadē kú've Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Kaka'an Jēsuu tsí ka'án Pedru é ñā ini ñā ña

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Dā kúvi ita ña nchu'un Xúva kō ne, kué'en ña ūun tí'í i é naní Ōlivu.

²⁷ Ikān ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā:

—Un ntí ntí ntó xtuví mii ntó ko ve, vata tsí ó uve na'a kaka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, da mí'í ká kunu á le'ntú san”, ka'an.

²⁸ Ntá tsi tē ntóto xtuku ú ne, di'na ú kí'mn ú ñūú Galilea é divi ntō —ka'an ñā.

²⁹ Kaka'án Pedru ni ña:

—Kuān te un ntí ntí ñā xtuví mii ña nto, xu'ú ne, ñā xtuví mii ú nto —ka'an ña.

³⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ō: Niñú sá'a, di'na dá kána lí'xí san uvi ito ne, úni ito ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jēsuu.

31 Dā dií dií ka ntii kaka'án Pedru:
—ǃŃa'á ni san! Kuān te kuví u ni ntō
ne, ñá ká'án u é ñá iní ú nto —ka'an ña.
Kuan ō ka'an un ntíí ntíí ña ntini'i ñá
di.

Kaka'an ntâ'ví Jesuu má utun Getsemānii

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 Kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ñá uun
itsi é nani Getsemānii. Kaka'an ña:
—Kuntoo nto i'a, nñ dukuan na k'ín
u da'a kán, kík'a'an ntâ'ví u —ka'an ña.

33 Da mii tsí Pedru, Sántiau ní Juaán
san kue'en ní'i ña. Kidáá né, dōo u'vi
kakúvi nima Jēsuu; dōo kúnta'xa iní
ñá.

34 Kaka'an ñá ni ñá:
—Veví ntika nimá ko dontíni. Dóko
sá kúvi ú donta'xa. Kuntōo nto i'a ne,
ñá ku xkukídi nto —ka'an ña.

35 Kué'ēn ká Jesuu ún siin ne,
nákútinteí ña ñu'u kán. Íkan ña nta'a
Xuva ko te kúvi ne, ña kóo ura í e dōo
nto'o ña.

36 Kaka'an ña:
—Uvā, uva mii ko, kuví vií nto un
ntíí. Tā'xi nto é ña kuan kōo ntó'o ko,
Ntá tsi ña te vata kaa é ntio mii ko, tsi
vata kaa é ntio mii nto —ka'an ña.

37 Nāxee ña mí ntoo ña uni ñá'a san
ne, ntákidi ña. Kidáá ne, kaka'an ñá ní
Pedru:

—Simuun Pedru, ¿nté kui kakidin
ntun? ¿Nté uun ura ñá ni kutiin ntun
kuntitón ní ko?

38 Kuntitō xnto. Kákan nto nta'a
Xuva kō é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa.
Kuān te ntio nto é vií nto é vā'á ne, ña
kúvi, tsí e kuíni kúñu ntō é vií nto é
kīni kaa —ka'an Jēsuu ni ña.

39 Kué'en xtúku Jesuu, kúka'an
ntâ'ví ña ni Xuva kō né, kuan tsí ó
kaka'an ñá vata tsí ó kaka'an ña dá
ká'an dí'na ña.

40 Dā náxee xtúku ña ne, ntákidi
xtúku ña, tsi dōo taví ñá ma'na. Ñá ni
kutūni ini ña nté koo ka'an ñá ni Jēsuu.

41 É kúvi uni íto kue'en Jēsuu,
kúka'an ntâ'ví ña, ne, dā náxee xtúku
ñá ne, kaka'an ña:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntō? ¿Ntoo
da'na ntu nto dí? Xée ō tsí kukidi nto
ve, tsí e xée ūra í é ntuví ú kuenta ntá'a
ñá kini ntáa, ðiví u é vēxkúvi ú ñatíi.

42 Nakuntáñī nto, k'ín o vē, tsí e
vé'xi ña dikó ko —ka'an ña.

Dā tñn ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Dá kakā'an dúkuan Jesuú ne, xēe
Júdā, uun ña'a ñá uxuvi ñá'a ña ntini'i
ñá. Ñá te da ðii ñá'a san nteka ña.
Odo ñá káa, odo ña ūtun. Tō'ó dutú ní
mastrú leí ni ñatā sán ne, taxnūu ña
ñá'a san.

44 Júdā sán ne, nté ði'na tñn ña ní
tó'ó dutú san:

—Xoó ña'a é ká'xi ú xu'u i ne, é ðivi
ñá. Tñn nto ña, kunteka vá'a nto ña —
ka'an ña.

45 Dā xee Júdā sán ne, ura tsí i
kué'en ñá mí ntisí Jesuu, ká'an ñá ní
ñá:

—ǃMastru! —ka'an ña.

Ē'xí ña xu'u Jesuu.

46 Kidáá né, tñn ña'a san Jēsuu.

47 Ntá tsi uun ña'a ña ntisí etsin ne,
tāvā ña káa ñá, da é'nte tu'un ña lo'xo
ñá kade tsiñu iña tó'ó dutú san.

48 Jesuú ne, kaka'an ñá ní ūn ntíí ntíí
ñá'a san:

—¿Nté kuān ntu ódo nto káa ní ūtun
é vextñn nto ko? ¿Vá ña du'u ntú u?

49 Nguentúvi itúvī ú ni ntō má ūkún
kan, kanakuā'a ú nto ne, ña ni tñn nto
ko. Ntá tsi kuān koo kuví vata koo
é kūntaa é ūve na'a Tú'un Xuva kō —
ka'an ña.

50 Kidáá ne, un ntíí ntíí ña ntini'i
Jesuú ne, xtuví mii ña ña, ínu ña.

Na tīi, na ínu

51 Uun na tīi kuetsí sá ne, ntikān ná
Jesuu. Da mii doo kui'xín katinúu na.
Tñn ña na ne,

52 dá xtuví mii na dōo na. Koó da
kantíi na ínu na.

Tuví Jesuu ntá'a tó'ó dutu

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71;
Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Íntēka ña Jesuu mí tuví dutu ñá
odo nūu iña ñá Israee. Nātaká nuu un
ntíí ntíí tó'ó dutu ní ñáta ní mastrú leí
san.

54 Pedrú ne, íntikān íka ña Jesuu ún
tsi da nté xee ña nú vi'i dutu ñá odo
nūu san. Ítūví Pedru ni ña ntáde tsiñu
iña dutu ñá odo nūu san nu kí'i kán mí
ntátuní ña nchú'un kán.

55 Tō'ó dutú san ní ūn ntíí ntíí ña
tsiñu i ne, ntántukū nuu iní ña nēe é
tsi'i kuétsi ña Jesuu, vata koo é na kuví
ñá, ntá tsi ña ní ní'i ña.

⁵⁶ Nã te da dãi ña'a da'ví ña ña dovete, ntá tsi ña ni kudadã e ntáka'an ñá ni ña nguĩ san.

⁵⁷ Iõ ñá nakuntãñĩ ña é da'ví ña dovete Jesuu, kaka'an ña:

⁵⁸ —Tékú nti é kãka'an Jesúsú ne: “Nakatsín u xúkun ka'nu sa é de vá'a ña'a san. Tē kúvi uni ntúvi ne, naxntĩtsí u túku xukun é ña te ña'a kada vá'a ña”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁵⁹ Ntá tsi ña ni kudadã ña é un nti'ĩ e ntáka'an ña.

⁶⁰ Kidáã ne, náakuntĩtsí dutu ñá odo nũ san mé'ñũ ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—¿Ña kuvi ntu nantiko koon é kuan õ ntáka'an ña'a sa ña o? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

⁶¹ Ntá tsi Jesúsú ne, diin diin tsi katúvi ña. Nté uun tú'ũn ña ni ká'an ña. Kaka'an xtúku dutu ñá odo nũ san:

—¿Vá ña divin ntun é Cristu? ¿I'xá Xuva ntu ko õ? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

⁶² —Divi u —ka'an Jesúsú—. Kiní nto ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatĩ, é kutúvi u diñi kua'a Uvã ko, ña dóo ka'nu san. Kiní nto ko te nainu u mé'ñũ viko san di —ka'an Jesúsú.

⁶³ Dutu ñá odo nũ san ne, kũdiin ña é kuãn ó kaka'an Jesúsú. Kãtsin diin ña dú'nu ñá ne, kaka'an ña:

—Ñá vadá ntio ká ko ña'a, ña é tsi'ĩ kuétsi ña sã'a.

⁶⁴ É tékú nto é kuãn nte kini o kaka'an ña tsi I'xá mi Xuva ko ña ne, ¿nté õ ntádē kueni ntu nto? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñá'a san.

Un nti'ĩ nti'ĩ ña'a sán ne, ntáka'an ña tsi kantio é kúvi Jesúsú.

⁶⁵ Iõ ñá ne, t'vi dí ña Jesúsú. Édí nuu ña doo ntuxnúu ña ne, da é'ni ña ña, ntáka'an ña:

—¿Ka'an ve xoo é'ni i o! —ka'an ña.

Un tsi nte ña ntáde kuenta xúkũn sán ne, xē'e nuu ña nuu Jesúsú dí.

Kaka'an Pedru tsi ñá ñi ña xoo é Jesúsú

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18:25-27)

⁶⁶ Dá tuví dukuãn Pedru nu kí'i kã ne, xēe ũun ta'nu kade tsiñu ña dutu ñá odo nũ.

⁶⁷ Ñi tun tsi katuní Pedru nchú'un kã. Kaito nteé tun ña, kaka'an tun:

—Divin né, dadĩ kaikan ni Jesúsú, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an tun.

⁶⁸ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ñá ñi u ña; ntē ña katéku ko é kãka'an nto —ka'an ña.

Kidáã ne, kué'en ña xi'i kan. Ura tsi i kãna lí'xĩ san.

⁶⁹ Ñi ta'nu kade tsiñu ña dutú san ña ne, kaka'an tun ñi ña ntãñi:

—Ñá sã'á ne, ña ntini'i Jesúsú —ka'an tun.

⁷⁰ Kaka'an xtúku Pedru tsi ña'a. Da kũ e ví'i ne, kaka'an ña ntãñi san ñi Pedru:

—Divin nti'xen é ntini'in Jesúsú. Tsi divin ne, ña ñuú Galilea —ka'an ña.

⁷¹ Kidáã né, eni ntu'ũ Pedru kaká'an ña:

—Na ta'xi Xuva kō é ntō'o kó tē ña te nuu é ntaã i é kãka'an u ni ntō e ñá ñi u xoo é kãka'an nto —ka'an ña.

⁷² Ura tsi i ne, kãna xtuku lí'xĩ san.

Kidáã náka'an Pedru nté õ ka'an Jesúsú ni ña tsi di'na dá kãna lí'xĩ san uvi íto ne, úni íto ka'an Pedru tsi ñá ñi ña xoo é Jesúsú. Dã náka'an ñá né, dōo éku ña.

15

Tuví Jesúsú nuu Pilatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Dã tuví ne, nataká nuu tó'õ dutú, ni ñata, ni mastrú lei, ni ũn nti'ĩ nti'ĩ ña tsiñu i san, ntatĩn ña nté koo víi ña ni Jesúsú. Kidáã né, kí'ni ña Jesúsú ne, dá kue'en ñi ña ña mí tuví Pilatu.

² Pilatú ne, tsixe'e ña Jesúsú:

—¿Divin ntun é Rei ña ñá Israee? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

—Kuãn ó vatã ó kaka'an —ka'an Jesúsú.

³ Dōo titin nuu i é ntãtsi'i kuétsi tó'õ dutú san Jesúsú.

⁴ Kidáã ne, kaka'an xtúku Pilatu ni Jesúsú:

—¿Ñá ntu kuvi ká'an? Koton tsi ñá te da dãi núu i e ntãtsi'i kuétsi ña'a san o —ka'an ña.

⁵ Koó dã kúdu'va Pilatú san dá ña ni kã'an kué'en tsi Jesúsú.

Kaka'an ña é kúvi Jesúsú

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Kuia kuĩã dá kaxee víko e náka'an ñá'a san nté õ nakáku Xuva kō ña Israee san ñuú Egító né, vatã xkoó ñi

Pílatú san ne, kanantii ñá uun ña'a ña ñu'u kutú san, ntá tsi ña'a san ntaíkan ña xōo ñá'a é ntio ña.

⁷ Titín ña'a ñu'u kutu ña viütun san ntuvi tsikan, tsí naá ña ni ña tsiñu í sán ne, e'ní ña ña'a. Uun ña'a ña né, Barabaa nani ña.

⁸ Ñá te da dii ña'a san xee ña, ntáka'an ñá ni Pílatu té nantii ña uun ña'a ña ñu'u kutu viütun san, vatá ó de ña kuia kuia dá kakuvi viko sá'a.

⁹ Kaka'an Pílatu ni ña'a san:
—¿Ntio ntu nto é nantii ú Rei iña ñá Israee san? —ka'an ña.

¹⁰ Tsi kútuni Pílatu tsi tó'ō dutú san kune'u iní ña ni Jēsuu. Dukuān e ntáda ña ña kuenta ntá'a ña.

¹¹ Ntá tsi tó'ō dutú san ne, ntáka'an ñá ni ña'a san é ká'an ñá ni Pílatu é na nantii ña Barabaa san.

¹² Kaka'an xtúku Pílatu ni ña'a san:
—¿Nté ntu koo vii u ni ña sá'a kuan, ña e xntánteē ntó Rei iña ñá Israee? —ka'an ña, tsíxe'e ña.

¹³ Koó da vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:
—¿Naxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

¹⁴ Kaka'an Pílatu ni ña:
—¿Nté kui san? ¿Neé ntu kuetsi idé ña sá'a? —ka'an ña, tsíxe'e ña.

Ntá tsi dá dií dií ka vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:

—¿Naxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

¹⁵ Pílatú san ne, ña ni ntío ña é kúdiin ñá'a san ni ñá, ne, nantii ña Barabaa. Kidáa ne, kaka'an Pílatu ni sntadún san é na káni ña Jēsuu xó'o ūme ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a sntadún san é na naxnteē ñá ña ntiká krusi.

¹⁶ Sntadún san ne, kue'en ní'i ña Jēsuu nu kí'i vi'i mē'ñú san. Kána ña un ntíi ntíi sntadun, ñá ntoo ikān, na nataká nuu ña.

¹⁷ Naxnúu ña Jēsuú doo kue'e, ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku iñú né, dá xntéku ña diki Jēsuu.

¹⁸ Ntáka'an sntadún san ni ña:
—¿Ntiusi o, Rei iña ñá Israee! —ka'an na.

¹⁹ Káni na chiin diki Jēsuú ne, tī'vi díi na ña di. Nakani iti ná nuu ña, ntaéni diki na ña e ntaíko ñu'u na ña.

²⁰ Dá kúvi narkínteē ná ña ne, natává na doo kue'e é nuu ña, dá naxnuu na ña doo mii ña. Kidáa ne,

kue'en ní'i na ña é naxnteē ná ña ntiká krusi.

Dā naxnteē ná Jēsuu ntiká krusi kan
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Itā nti'xin uun ña'a, ñá nani Sīmuun, úva Alējandru ni Rúfu, ña vé'xi ñuú Cirene. Xe'e kuétsi na sntadún san Sīmuun é na kuído ña krusi Jēsuu.

²² Kue'en ní'i na Jēsuu uun itsi mí nani Gōlgota, é káni tú'un: Xkidiki Ntíxi.

²³ Xé'e na sntadún san é kō'o Jēsuu ntúte tinti'o íá é kadāka chó'ō é nani mira. Ntá tsi ña ni xi'i ña.

²⁴ Kidáa ne, naxnteē ná Jēsuu ntiká krusi kan. Nāka'nté dava na doo ñá ne, dá nadikí nteē na, nee é ní'i na, xé un xé un nā.

²⁵ Kaeku iin teváa naxnteē ná Jēsuu ntiká krusi kan.

²⁶ Dá de vá'a na ta'vi rkunū e nteé na'a kaka'an nee é kuétsi ña. Dikí krusi san xntéé ná ta'vi rkunū san é ūve na'a kaká'an: “Rei iña ñá Israee”.

²⁷ Xnteē ná uvi ña'a ñá du'u ntiká krusi kán di é kúvi dadíi ña ni Jēsuu. Uun ña'a ña ne, ntitsi krusi ña diñi datsin Jēsuú ne, uun ña'a ña ne, ntitsi krusi ña diñi kua'a ña.

²⁸ Kuntaa vatá ó uve na'a Tú'un Xuva kō mí kaká'an: “Kúvi dadíi ña ni ña kini ntáa san”, ka'an.

²⁹ Ña ntaíta ntí'xin sán ne, dōó kini ntáka'an ñá ni Jēsuu. Ntánakuiko ña diki ña, ntáka'an ña:

—Dívin é kanakatsin xukún ka'nu sán ne dá naxntitsín xtukun te kúvi uní ntúvi ne,

³⁰ nakákún miin kúñu ō ve. Ntii nteen miin ntiká krusi san —ka'an ña.

³¹ Tō'ó dutu ni mastrú leí san ne, narkínteē ñá Jēsuú di. Ntánatíin mii ña:

—Kúvi nakakū ñá tuku ña'a sán ne, ntē ña kakúvi ntu ku nakaku mii ña kúñu ña.

³² Tē Rei iña ñá Israee ntí'xe ña ne, o tē ña é taxnuu nti'xe Xuva kō né, na ntii ntee mii ña ntiká krusi kan. Kidáa ne, kini ó ne, kuinti'xe kō di —ka'an ña.

Ntúvi ñá'a, ñá uve ní'i ña ntiká krusi kán ne, dōó kini ka'an ñá ni ña di.

Dā xi'i Jēsuu
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Dā ká'ñu ntuvi ne, un tsi da nte kaeku uni kuáa ne, kũneé da kaniñ ñũxivi.

³⁴ Ura tsíkan ne, un ntii tsī kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Eluii, Eluii, ¿lama sabatani? (é kãni tú'un: Xuvā kó, Xuvā ko, ¿nté kui xtuvī mii ntó ko?) —ka'an ña.

³⁵ Dā téku ña ntãñi étsin sán ne, ntáka'an ña:

—Kini nto ña. Vata te kakana ña ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Elia —ka'an ña.

³⁶ Uun ña'a ñā né, kaxkainu ña kue'en ña, kuxnúu nto'o ña ti'nti dóo san iní ntute tĩnti'o ía, dā xnuu ntído ña diki útun, dā xe'é ña é kō'o Jesuu. Kaka'an ña:

—Na koo mii nto ñā. Koto o ve te kī'xi ntí'xe Eliá san é nãntii nteé ña ña ntiká krusi kan —ka'an ña.

³⁷ Kidáa né, kãchu'u ntáa Jesuu, ntí'xi nuu kakan iní ñá ne, xí'i ñā.

³⁸ Ntáta ntãa dôxi é rkaa íko má ũkún ka'nu san. Nte diki i un tsi nte xe'e i ntíi.

³⁹ Uun tó'ō é uun sientu sntadún san ntitsí ña nuu Jéssuu. Dā iní ña nté ō xi'i Jéssuu ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntãa ntí'xe i é ña sã'á ne, I'xá Xuva ko ñā —ka'an ña.

⁴⁰ Ntaíto dito ika ñadĩ'í san di. Ikãñ ntãñi Maria Madálena, María, di'í Sãntiau lú'nti ni ení ñá Joséé, ni ñadĩ'í, ñá nani Salũmeé di.

⁴¹ Ñadĩ'í sa'á ne, ntántikin ñá Jesuu é xntii ña ñā da itúvi ña ñuú Galilea. Dóo titin ka ñadĩ'í, ña xee ni'í Jéssuu ñuú Jerusaleen, ntãñi ñá di.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Dā kuáa ntuvi vierné san, ntuvi é koo tú've tsí utén ne, ntuvi iō dá'na,

⁴³ xée Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea. Ña sã'á ne, dóo ntaíko ñu'u ña'a san ña, tsí ña tsiñu i ña. Kantétu ña ntúvi dá kada kú've Xuva kō. Naxnuu ka'xi ña nima ñá ne, kué'en ña mí tuví Pilatu é ntákan ña kúñu Jéssuu.

⁴⁴ Koó dā kúdu'va Pilatú san tsí e xi'í Jéssuu. Kãna ña tó'ō sntadún san, tsíxe'e ña ña tē nuu é ntaā i é xi'í Jéssuu.

⁴⁵ Kaka'an tó'ō sntadún san tsí nuu é ntaā i.

Kidáa ne, xé'e Pilatu ítsi é na nãkuní'í Joséé san kúñu Jéssuu.

⁴⁶ Joséé san ne, ñii ña doo vá'a é nãxnuu ta'án ña Jesuu. Nántii ntēé ña ña ntiká krusi kán, dā nãxnuu tá'an ña ña doó san, dā xtúvi ntuvē ñá ña iní ñañā mí ete nuu ña ini xuú san. Xnuu ntí'u ñá xi'í ñañā san uun xuú ka'nu.

⁴⁷ Maria Madálena ni María, di'í Jōséé ne, ntãñi ña, ntaíto dito ña mí kaintú'xi Jesuu.

16

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ntí'í ntuvi dá iō dá'na ne, Maria Madálena, María, di'í Sãntiau lú'nti sán, ni Salũmeé ne, ñii ña cho'o e dóo vá'a ñe'e é da'vi ña ata dóo é nuu ta'an kúñu Jéssuu.

² Tēvaá du'va tsi da vé'xi tuví ntuvi domingú san ne, kué'en ñadĩ'í san nú ñañā Jéssuu.

³ Ntánatín mii ñā:

—¿Xoó ntu kuví naxtuví xio i xuu ka'nú san é kantí'u núu xi'í ñañā san? —ka'an ña.

⁴ Dā íto ña ne, ñá kantí'ú ka xuu ka'nú san xi'í ñañā san.

⁵ Kí'vi ña iní i kãñ né, iní ña tsí tuví uun ñatíi diñi kua'a ñañā san. Nuu ña doo kani, doo kui'xin. Ña di'í san ne, dóo u'ví ña.

⁶ Kaka'an ñátíi san ni ñā:

—Ñá ku u'ví nto. Iní u tsí ntánantuku nto Jéssuu, ña ñuú Nazaree, ña é intée ntiká krusi kan. Xôxó ka ña í'a. É ntóto ña. Koto nto mí inuu ntú'xi ña.

⁷ Kue'én ntó, kukoto nto Pedrú, ni ña ntini'í Jéssuu, tsí e dí'na ña kodo nuú ñá nu'u ñá ñuú Galileá ne, ikan ñakiní ntó ña, vata ó kaka'an ñá ni ntó —ka'an ñátíi san.

⁸ Ntaka ñadĩ'í san nú ñañā kãñ ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña. Un vá'a tsi ntaní'í ña, tsí dóo ntaú'ví ña. Nté uun ña'a ña ni ka'an ní'í ña, tsí dóo u'ví ña.

Dā xee Jéssuu mí ntitsí Maria Madálena

(Jn. 20:11-18)

⁹ Dā ntóto Jesuu ntuvi domingú ne, di'na ntii díto ña nuu María Madálena, di'vi ña é natãva Jesuu ú'xé é ña vá'ã san é ñũ'u nima ña kidaã.

¹⁰ Kué'en Mária san mí ntoo ña ntini'í Jéssuu. Dóo ntoo nta'xa ña ne,

dōo ntaéku ña. Kaka'an María san ni ña tsí e ntóto Jesuu.

¹¹ Ntá tsi da téku ña é kántíto Jesuú ne, ñá ni kuintí'xe ña ña. Kuān te kaká'an María tsí mii ñā íni ña Jesuú ne, ñá ni kuintí'xe ña ña.

Uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu íni ña ña

(Lc. 24:13-35)

¹² Rkontúví ne, ntii dīto xtúku Jesuu nuu uvi ñá'a ña ntini'i ñā da ntaíka ña itsi má ku'u kán, ntá tsi e túku ito ña.

¹³ Ntuvi ñá sá'á ne, kué'en ña, kūkóto ña ña nguii sán tsi íni ña Jesuu. Ntá tsi ña ni kuintí'xe ña ña di.

Kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā nté koo

vii ña

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Rkontúví ne, ntii dītó Jesuu mí ntoo u'xi ín ña'a ña ntini'i ñā, ntaé'xi ña. Dē tíi Jesuu ni ña tsi dóo ka'xī nima ñá, tsi dóo lo'o ñā é kuintí'xe ña e ntóto ña, kuān te ntáka'an ñá'a san tsí é íni ña ña.

¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kue'ēn ntó ve, kuka'an nto tú'ūn va'á san kuenta iñá ko ni ūn ntíí ntíí ña'a san dá kanii ñūxivi.

¹⁶ Xoó ña'a é kuintí'xe ña ne kutsi ntute ña ne, nakákú Xúva ko ñā. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ña kuintí'xe i ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ña kuétsí ña.

¹⁷ Xoó ña'a é kuintí'xe ña ne, kuví vii ña nakuitā ñá e ña vá'ā san kuenta iñá ko. Kuví ka'an ña tú'ūn xee e ña ini ña.

¹⁸ Te kurkāa ña koó ne, o te kō'o ña é kadāka cho'o é kaxi'i ó san ne, ña kúvi ña. Tíin nta'a ñā ña nchokuví ne, ntuvá'a ña —ka'an ña.

Dá kúntāa Jēsuu é dukún kán

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Kidāā né, dā kúvi ka'an Tó'o ko Jēsuu ni ña ntini'i ñā ne, kúntāa ña e dukún kán, kunakutúvi ña diñi kua'a Xuva kō.

²⁰ Ña ntini'i ñā ne, kué'en ña, kuka'an ña tú'ūn va'á san iña Jēsuu dá kanii ñūxivi. Tō'ó ko Jēsuú ne, xntii ña ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ñá'a san tsí nuu é ntaā i é ntáka'an ñá, tsi xé'e ñā é kúvi vii ña nuu i e dóo na'nu san. Kuan tsí kaa é ká'án u ni ntō.

Tū'un é vā'á iña Xuva ko e xntée na'a San Luca

Tū'un dá iñi ntu'u

¹ Nã tē nté kaa ñā'a ncho kada vá'a ña tutú nté o kúvi nuu i é ita ntí'xin iña ko.

² Vata tsí o nañé'ē ñá kō, ña é ñni nté o kúvi, ña ntáduku ntée é kã'an ntódō tú'un sán un tsi nte dá iñi ntu'u ne,

³ kuan kōo ncho xntée nã'á u di, e dóo nántukū u nté o kúvi nti'xe un tsi nte dá iñi ntu'u. Vata te vā'á o é kãda vá'á ú tutú sa'á iña nto, Teófilu, e dóo kaiko ñu'ū ú nto, vata koo é ntāa ú ni ntō un ntí'i nūu i é vatā o kúvi,

⁴ vata koo é kīnī va'ā ntó nee iña é nuu é ntaā i é nañé'e ñá nto.

Uun ánje kãka'an ña é kaku Juaan Bautista

⁵ Ntuvia dá idé Heródē rei iña ñuú Judeá ne, ítūví uun dutu iña ñá Israee, ñá nani Zacāria, ña é ūve ta'an dutu tatá vi'i ñá nani Ābia. Ñadi'ī ñá ne, Isabee nani ña. Divī ká tatá vi'i dutu Āroon ña.

⁶ Zacariá san ni ñadi'ī ñá Isabeé ne, ntuvi ña e dóo va'á ña nuu Xuva ko; dóo dé ntaa ñá lei Xúva kō. Ntē ña tuví neé nuu i é ka'an ntée ña'a san ña, nté uun ña.

⁷ Ntá tsi ña ni xío i'xá ña, tsí Isabeé san ne, ña ni kúvi kōo í'xá ña; ntuvi ña ne, é dóo áta ña di.

⁸ Uun ntuvi ne, dúku ntée dutu, ñá ntoo ni'i Zacāria, é kãda tsiñu ña ini ukún Xuva kō.

⁹ Vata xkoó ini dutú san ne, vá'ā ntuvi Zacariá san é dūku ntée ña é kī'ví ña ini ukún ka'nu Xuva kō é kika'mí ña kútū.

¹⁰ Da nī kai'xi kútū sán ne, un ntí ntí ña'a san ntáñi ña, ntáka'an ntá'ví ña kí'i kã.

¹¹ Kidáa ne, xée ūun ánje Xuva kō mí tuví Zacaria. Ntitsi ánje san diñi kua'a nú tēu mí kai'xi kútū.

¹² Dã ñni Zacariá san ánje sán ne, un tsi kúdu'va ini ña nee é vii ña; ñá tē nté kaa u'ví ña.

¹³ Da kidáa kakã'an ánje san ni ña:

—Ō Zacaria, ñá ku u'ví o, tsí Xuva kō né, tēkú ña é kãka'an nta'vin. Tsí vi'i

a vé ne, koo i'xá ña di'ī ó Isabeé ne, Juaan kunáni.

¹⁴ Nã te da dī ña'a san dóo dini ña te káku i'xá san. Divīn di, dóo ka'nu kuinī ó te káku i'xá ñadi'ī ó di.

¹⁵ Tsí i'xá o ne, dóo ka'nu ña'a kúvi nuu Xuva ko. Ntē ña ko'o i'xá san vinu, nté ntute kini kaa. Kunuu tsitū Espiritū Sántū nima í nté di'na dá káku.

¹⁶ Nã sã'á ne, vii ña é ñā te da dí ña ñuú Israee nakuntikīn ñá Xuva kō.

¹⁷ Di'na ña xee ña dá xee Tó'o kō. Dadī tsi iō ñá é vii ñá vatā o idé profeta Élia, ña é ka'án naa Xuva ko kidaā; dadī tsi nima ñá ni ñā. Vii ña é na nãka'an vá'a i'xá san ni ūva i. Vii ña é na ntūvá'a nima ñá xení i san vata koo é na vii ña é vā'a; vii ña é na kōo tū'vé ña'a sán tē xee Tó'o kō —ka'an ánje san ni ña.

¹⁸ Tsixe'e Zacariá san ánje san:

—¿Nté koo kutuní ko te nuu é ntaā i sá'ā? Tsí xu'ú ne, dóo átā ú; ñadi'ī ko di —ka'an Zacaria.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an ánje san:

—Grabiee nání u. Xu'u é vē'xi u é vatā kaa e táxnuu Xuva kō ko é kã'án u ni o tū'un e dóo va'a.

²⁰ Vi'i a vé ne, tsí ña ni kuintí'xe o é kãka'án u ni ó ne, kuñi'in vē. Nã kúvi ká kã'an un tsi da nte te xee tá'an ntuvi é káku i'xá o, vatā ó kaka'án u ni o —ka'an ánje san ni ña.

²¹ Nī dukuān ntantétu ña'a san Zacariá san nu kí'i kã. Kidáa ne, tsixe'e ta'an ña, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nté kakukuií ntu Zacariá san ini ukún kã? —ka'an ña.

²² Dã ntí Zacariá san ma ukún kã ne, é ña ni kúvi ká ka'an ña. Kidáa né, kūtuni ñá'a san é io é ñni ña ini ukún kã. Koó da ntá'a ña kakuvi é kãka'an ña, tsí kúñi'i ña.

²³ Dã inú kava tsiñu é kade Zacariá san ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kã.

²⁴ Rkontúví ne, ñadi'ī ñá, Isabeé ne, ñu'ū i'xá ña. U'un xóó é ntē ña vādā mí ni ñé'e ña é dé kuení ña:

²⁵ “Dóo vá'a o dé Xuva ko ni kó vevii e tá'xi ña é kōo i'xá ko vata koo é ña nantii ní'nī ká ña'a sán ko”, ka'an ña.

Kaka'an ánje tsí kaku Jesuu

²⁶ Dã kúvi iñu xoó ne, Xuva kō né, taxnúu ña uun ánje, ñá nani Grãbiee

é k̄l'in ña uun ñuu é nani Nazāree, é kāduku ntée ñuú Galilea,

²⁷ é k̄ikoto ní'ni ña uun ñad̄í'í kuétsi, ñá nani M̄aria. Divi ñā ne, e tuví ntetu ña é kani ví'i ña ni uun ñat̄i, ñá nani Jōsee, tatá vi'i rei Davii.

²⁸ Kúk̄'vi án̄jē san mí tuví ñad̄í'í san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Ntusi o! Div̄in é nakaxnúu Xuva ko ō é naxnuu viko ña o. Div̄in ne, dóo nuu mé'ñu Xuva ko ō —ka'an ña.

²⁹ Koó dā kúdu'va ña é kaka'an án̄jē san ni ña. Da dé kuení mii ñā: “¿Nté kui kuān ó kaka'an ñá s̄á'á nī ko?”, ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, kaka'an án̄jē san ni ñā:

—Ñá ku u'vī ó, Maria, tsí ni'í o é vā'á nta'a Xuva kō.

³¹ Vi'í a vé ne, ku'un i'xá o. Koo uun i'xá o, i'xá tii é kunani J̄esuu.

³² Div̄i né, dóo ka'nu ña'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu kue'en. Xé'e Xuva kō é kuvi ña rei, vata kaa uvata ika ña, rei D̄avii,

³³ é kodo nuū ñá iña tatá vi'í ñá Israeé san ntii dañu ntūvi, é ntē ña nt̄í'í —ka'an án̄jē san ni ña.

³⁴ Kidáā ne, katsixe'e Mariá san án̄jē san:

—¿Nté ntu koo kuvi s̄á'á? Tsí xu'ú ne, ñá te tūvi ní'í ú ñat̄i —ka'an M̄ariá san.

³⁵ Kidáā kaka'an án̄jē san ni ñā:

—Ki'xi Esp̄iritū Sántū mé'ñu ō. Xuva kō e dóo ka'nu ña'a ña ne, k̄unuu mé'ñu kunuu dava ña o. Dā'ví nuu ña o ntat̄i ñā vata kaa viko san. Dukuān ne, i'xa é kaku s̄an ne, dóo va'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō.

³⁶ Vi'í a vé ne, ñavi'í o Isabeé ne, koo i'xá ña di, kuān te dóo ata ñā. Div̄i ñā e ntáka'an ña'a san é ña kuvi koo i'xá ña ne, é k̄í'í iñu xoo é ñu'u i'xá ña vevii.

³⁷ Tsí Xuva kō ne, ña t̄uvī nee iña é ña kuvi ví'í ña —ka'an án̄jē san ni ña.

³⁸ Kidáā ne, kaka'an M̄aria:

—Xu'ú ne, ña kade tsiñu iña Xuva ko kúvi u. Na v̄i Xúva ko nī kó vatā ó kaka'an ntó nī ko —ka'an ña.

Da kidáā ne, kué'en án̄jē san.

Dā kue'en Mariá kukoto ní'ni ña Isabeé

³⁹ Nt̄uvi tsikán ne, kant̄í'í tsi kue'en Mariá, kúntāa ña ñuú mí kaduku ntée Judea.

⁴⁰ Kidáā ne, xée ñā nú vi'í Zac̄ariá ne, kaka'an ñá ni Is̄abeé ntusi.

⁴¹ Dā téku Isabeé san ntusi ñá ne, k̄antá nuu i'xá san ini i'xí ña k̄an, Isabeé san ne, nuu tsitu Esp̄iritū Sántū san nima ña.

⁴² Kidáā ne, un ñi kué'en ini ña kaka'an ñá:

—¡Div̄in e dií dií ka naxnuu víko Xuva ko ō é un nt̄í nt̄í ñad̄í'í san! ¡É n̄axnuu viko ña i'xá o é nuu ini i'xí o k̄an di!

⁴³ ¿Xoó ntu ña'a kúvi u é v̄é'xí di'í Tó'ō kó, vexkoto ní'ni ña ko?

⁴⁴ Tsí ura tsí i da téku ko ntusi ó ne, i'xá ko ne, k̄antá nuu ini i'xí ko k̄an e dóo diní i.

⁴⁵ ¡Nché kuān nche vá'ā o é k̄akuinchi'xe o, tsi s̄á'á ne, kúntaa vatā ó kaka'an Xúva ko ni ō! —ka'an Ísabeé ni ña.

⁴⁶ Kidáā ne, kaka'an M̄aria:

Dóo ka'nu kuini ko kuenta iña Xuva ko.

⁴⁷ Nimá ko ne, dóo nuu d̄ini kuenta iña Xuva ko, ña é nak̄akú ko.

⁴⁸ Tsí Xuva kō né, nt̄unta'ví ini ña ko, xu'u é da kade tsiñu ú iña ña.

Un tsi nché vevii ne, é nchii dañu nt̄uví ka'an ñá'a san tsi dóo vá'a nt̄uvi ko.

⁴⁹ Tsí Xuva kō né, dóo iō ña é vii ña; dóo ka'nu e táxn̄uu ña iñá ko.

¡Div̄i ña e dóo va'á ña!

⁵⁰ Nguent̄uvi tsi kantunta'ví ini ña ña'a,

da x̄o ka ña'a, ña é k̄anuní i ña.

⁵¹ E nañé'e Xúva kō kó tsi dóo ka'nu ña; ide ña é nt̄í'í mii é ncho ví'í ña'a, ña e dóo na'nu ña'a kuini i;

⁵² nañu ñá ña é na'nu ña'a san, n̄antaa d̄ukun ñá ña nt̄á'ví san.

⁵³ Xé'e ña un nt̄í'í é v̄á'a é nchio ña'a, ña é nt̄átaan núu i.

Dá nak̄unu ña ña kuiká san, koó da mii nt̄á'a ña.

⁵⁴ Xnchii ña ñá'a ña, ñá Israee, ña kade tsiñu iña ña;

ñá ni k̄unáa ini ña é ntunta'ví ini ña ña.

⁵⁵ Dukuan ō xe'é Xuva ko x̄u'u ñá ni ñata kō,

ni Ábraan ni i'xá ña, nchii dañu nt̄uvi. Kuan ō ka'an M̄aria.

⁵⁶ Kidáā ne, k̄at̄uví Maria ni Is̄abeé te ūni xoo. Rkont̄uví ne, k̄unū'ún ña nú vi'í ña k̄an.

Dā káku Juaan Bautista

⁵⁷ Dā kúntaa ntúvī é kākū i'xá Isabee ne, xío ūun i'xa tii.

⁵⁸ Kidáā ne, kué'en ñavi'i ña, kūkoto ní'ni ña ña, tsi dóo ka'nu kuīni ña e kākū i'xá Isabee. Ini ña tsí Tó'o kō né, dōo vá'a ntuvi xé'e ña iña ña.

⁵⁹ Dā kúvi una ntúvi ne, kue'en ní'i ña i'xá san é kā'nté nuu ña un siin kúnū é ixi i, vata ō ka'an Xúva kō. Ntío ña'a san é kunani vata nani uva i Zacariá ne,

⁶⁰ ntá tsi di'i i né, kaka'an ña:

—Ñá'ā, tsí Juaan kunáni —ka'an Ísabee.

⁶¹ Kidáā ne, ntáka'an ñavi'i ña:

—Ntá tsi xoxó ñavi'i o, ña é kuan nanī —ka'an ñá ni ñá.

⁶² Dukuān ne, koó dā nta'a ña kakuvi é tsixe'e ña ūva i'xá san vata koo é kūtuni ña nté koo kunani.

⁶³ Uva i ne, íkan ña uun ta'vi rkunū ne, da kidáā xntée na'a ña é Juaan kunáni. Koó dā kúdu'va ña ntāñí san é kuān o xntée na'a ña.

⁶⁴ Ura dú'va tsi i náka'an Zacariá san. Eni ntū'u ña kākā'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

⁶⁵ Un ntíí ntíí ñavi'i ña ne, koó dā kúdu'va ña. Da kaníi ká'nu ñuú Judeá san e dóo ntáka'an ñá'a san nté ō kúvi.

⁶⁶ Un ntíí ntíí ña e téku i ne, da dé kuení mii ña:

—¿Neé ntū é vīi i'xá san tē kúka'nu? —ka'an ña.

Tsí kutuní ña'a san tsi dóo nuu mé'ñu Xuva ko i.

É ita Zacaria

⁶⁷ Zacaria, úva i'xá san ne, nuu tsitu Espiritū Sántū nima ñá, kaka'an ñá tú'ūn é xé'é Xuva kō é kā'an ña:

⁶⁸ ¡Na ká'an un ntíí ntíí ña'a tsi dóo ka'nu Xuva kō, Tó'ō ña Israee, tsi vé'xi ñá, vexnákakū ñá ña'a ña!

⁶⁹ Tsi táxnūu ña ña e dóo ntii inī i é nakakū ñá kō, uun i'xá ika rei Dāvii, ña é dé tsiñu iña Xuva ko,

⁷⁰ vata ō tá'xi Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na, vata ō ntáka'an ñá ka'án naa ña, ña e dóo va'a:

⁷¹ é nantii ña kō mí'i ntaínchu'vi ñá'a san ko,

nī mí ntáde xení ña ni kō,

⁷² é ntunta'ví ini ña ni ñata kō, ña intóo ntuvi di'na,

é ntē ña kunáni ña é kada ntáa ña

nuu i e dóo va'a é kākā'an ñá ni ñá kídaā.

⁷³ Divi nuū i é kākā'an Xúva kō nte ntúvi di'na

ni uva ata ko Abraan

tsí nuu é ntaā i é vii ña é kākā'an ña:

⁷⁴ é nakāku ñá ko nta'a ña ntaínchu'vi ko

vata koo é vīi o nee iña é kākā'an ña, é ntē ña u'ví kō,

⁷⁵ vata koo é kuvi kuntoo dadíi o ni ñá é vīi ó nee iña é vā'á da kaníi ntuvi kō.

⁷⁶ Divin, i'xá mií kó,

vi'i a vé ne, ká'an ntōdon tú'un Xuva kō,

ñá é dií ka ka'nu,

tsí divin ne, kí'in kodōn núun nuu Xuva ko,

viin é koo tú've ña'a san te xee mí Xuva kō.

⁷⁷ Divin kué'en é kūtuni ñá'a ña

tsí nakate Xuva ko kuétsi ña

vata koo é nakáku ña.

⁷⁸ Tsí Xuva kō né, dóo kantunta'ví ini ña kō né,

taxnūu ña i'xá ña nte e dukún kán

vata kaa ntuve ngántii é kakene tevaá du'va tsi,

⁷⁹ vata koo é nāxi'í nuu ña iña ñá ntoo mi dóo nee,

mí katāvi núu ña ntatī doxi'i.

Nañē'e ñá ko itsi mí kaka ō

vata koo é kūntoo vá'a o.

Dukuan ō ka'an Zacaría.

⁸⁰ Kúka'nu Juaán san ne, dōo kutú've ña iña Xuva ko. Má kú'u kan inūu ña un tsi da nté xee ntúvī é kii ña é kīnī ña Israee san ña.

2

Dā káku Jēsuu

(Mt. 1:18-25)

¹ Ntūvi tsikán ne, taxnūu Césa Agustū tú'ūn da mí'i ká ñuu é uve ta'an ñuú Roma, kaka'an ña é na nākuvé na'a un ntíí ntíí ña'a san.

² Sá'ā e kúvi uun ito é nakuvé na'a ñá'a san dá nūu Círeniu, kade kú've ña ñuú Siria.

³ Un ntíí ntíí ña'a ntánu'u ña ñuú ña é nākuvé na'a ña.

⁴ Dukuān né, ntii Jósee ñuú Naza-ree é káduku ntée Galilea. Kidáā ne, kué'en ña ñuú Beleen é káduku ntée Judea, ñuú mí káku rei Davii, tsí Joseé ne, divi tātá vi'i Davii ña.

5 Kué'en ña, ntūvi ñá ni Mária, tsí ñá ñá é kúntaa tú'un ñá é kani vi'i ña ni Jōsee. Maria sán ne, é ñū'u i'xá ña.

6 Da ñi ntoo ña ñuú Beleén ne, xéé ntūvi é káku i'xá ña.

7 Ikān káku i'xá ña, i'xá nuu i. Náxtīnuu ñá i doo ne, dā xnúu ña i ini etun mí ñū'u e ntaé'xí kiti, tsí ña vada ka mí vā'á o é kuntōo ña iní vi'i kán.

Dā xee ánjē mí ñū'u paxtu

8 Etsin ñuú Beleén ne, ñu'u paxtu má kú'u kan, ntáde ñá kuenta lé'ntú ña niñú san.

9 Dā nēe iní ña, xēé ánje Xuva kō mí ñū'u ña. Nāxi'í nuu Xuva ko ntuve ñá kani ntikō diñi i mí ñū'u ña ne, dōo u'ví ña.

10 Ntá tsi kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'vī nto. Tsi dóo va'á tú'un nī'i ú ve. Núu i sá'a é kúntoo dīnī nto, un ntī'i kue'en dú'va nto, vata kaa nto é ntoo nto ñuxiví san.

11 Tsí ñuú Dávií ne, é káku uun i'xa é nakakū nto. Divi Crīstu; divi ñá é Tó'o kō.

12 Vata koo é nāni'i nto i'xá san ne, nani'i nto i kátīnuu dóo, nuu ntaá ini etun mí ñū'u e ntaé'xí kiti —ka'an ánjē san ni ña.

13 Ura tsikán ne, ñá te da dīi ánjē san ntīi díto ña, e ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō:

14 ¡Dōo ka'nu kue'en Xúva kō, ña tuví e dukún kán!

¡Ñuxiví a ne, vá'a koo kuntōo ña'a, ña e dóo va'á iña Xuva ko! ka'an.

15 Kidáa ne, kuntāa ánjē san e dukún kán. Paxtú san ne, eni ntu'u ña ntáka'an ñá xe un xé un ñá:

—Kí'in o Bēleén ve, kíkoto ntódo o nee iñá ntu é kákuvi é tā'xi Tó'o ko kūtuni ko —ka'an ña.

16 Kantí'i du'va tsi kue'en ña, kuantúku ña Maria ni Jōsee ni i'xá san. Dā nán'i ña ñá ne, ikān nuu ntaa i'xá san ini etun mí ñū'u é ntaé'xí kiti san.

17 Dā iní ña i ne, ntántaa ña nté o kaka'an ánje ni ñá iña i'xá san.

18 Un ntīi ntīi ña téku i ne, koó dā kúdu'va ña é kuān o ntáka'an páxtú san.

19 Ntá tsi María sán ne, xnúu vá'a ña nima ñá é un ntīi é dé kuení ña nuu i sá'a.

20 Dá kúnú'u paxtú san ne, ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ntánakué'e ña sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i un ntīi ntīi é téku ña nī e iní ña, tsí kúntaa un ntīi ntīi vatā ó kaka'an ánjē san ni ña.

Dā ntūvi kuenta Jesuu ini ukún kán

21 Dā kúvi una ntūvi ne, ē'nté nuu ña un sīn kúnū é ixi i'xá san vatā xkoó ini ña. Kidáa ne, xntánteē ñá i é Jēsuu kunáni, divi divi é káka'an ánjē sán ni Mária nte dí'na dá kú'un i'xá ña.

22 Dā xee tá'an ntūvi é ntuntoo ña, vatā ó kaka'an lei Muíseé ne, kue'en ní'i ña i'xá san ñuú Jerusaleen é ntāda ña i kuenta ntá'a Xuva kō.

23 Dé ntaa ña sá'á, tsí kuān ó kaka'an lei iña Xuva ko: “Un ntīi ntīi i'xa tii, i'xa nuu í ne, kúntoo xio kuenta iña Xuva ko”, ka'án lei san.

24 Kué'en ña, kúntido ña doméni nú nāa kán di, vatā ó kaka'án lei iña Xuva ko: uun na'a paloma ntíkín o ūvi páloma na'nu.

25 Ntūvi tsikán ne, kátūví uun ñatíi ñuú Jerusaleen, ñá nani Símīuun ña e dóo va'á ña'a, e dóo kanuu iní ña Xuva kō. Kantétu ña amá kí'xi ña nakakú ñuú Israee. Espíritū Sántū sán tuví ní'i ñá Símīuún ne,

26 xé'e ñá é kūtuni Símīuun tsí ña kuví ña té ña dí'na kiní ña Cristu, ña táxnuu Xuva kō.

27 Kidáa ne, kué'en ñá má ūkún kán, tsí Espíritū Sántū sán ne, náñ'e ñá ña é kuān koo vií ña. Divi tsi ntūvi tsikan kué'en ní'i Jósee san ni Mārīa san i'xá ña Jesuu má ūkún kán di é ntāda ñá i kuenta vatā ó kaka'an lei san.

28 Kidáa né, kí'i Símīuún san i, iní'i nteé ña i ne, dā kidáa káka'an ntá'ví ña ni Xuva kō, kaka'an ña:

29 Xuvā kó, vi'i a vé ne, é vā'á o é tā'xi nto itsi é na kuví u ve,

tsi é kúntaa vatā ó kaka'an ntó nī ko.

30 É iní u nuú ko ve, ña e véxnakakú ntī,

31 ña e táxnūu nto é kīni un ntīi ntīi ñá ntoo ñuxiví sa.

32 Divi ñá naxi'í nuu ña ñuxivi vata kaa ñu'u é kaxi'í nuu nuu ko.

Dōo xi'í nuu ka'nu ña iña ña'a nto, ña ñuú Israee san di.

Kuan o ka'an Símīuun.

33 Uva Jēsuu ni dí'i ñá ne, koó dā kúdu'va ña da téku ña é káka'an Símīuun iña i'xá ña.

³⁴ Kidáa né, nāxnuu viko Simiuún san ña ne, dá kaká'an ñá ni Mária, di'i Jēsuu:

—Koton tsí i'xa sa'á ne, vé'xī é vīi e dóo titín ña'a ña Israee sán ne, kó'xo ñā né, ō nakuntáñī ñá kuenta iña i. Dóo titín ña'a san koto ña i ne, nantii ni'ni ña i,

³⁵ vata koo é dukuan koo kūtuni nté ō ntádē kuení nti'xe ña'a san. Divín dí, dōo u'vi kuvi ó, vata tē káā é ūvi nuu i ni'ni ntído nima ó di —ka'an Símiuún san ni Mária.

³⁶ Íkán ntitsi úun ñadī'í, ña e dóo atā, ñá nanī Ana, ña é ka'án naa Xuva ko. I'xá Fanuee, tatá vi'i Asee. Dutsi kuia ña tánta'a ña ne, u'xe kuia tsi íntóo ni'i ta'an ña ni xī ña.

³⁷ É ita ntí'xin kimi díko kimi kuia é ntukíi ñā. Ná nī ntíi ku'ēn ña má ūkún kán. Ntē ntúvi ntē níñu kanuu iní ña Xuva kō ne, kaitúvi ixu ña ne, kaka'an ntá'ví ña di.

³⁸ Ura dú'va tsi i xee Aná san mí ntōo ña ne, eni ntu'u ña kánaku'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ne, kaka'an ñá iña i'xá san ni ūn ntíi ntíi ña'a san, ña ntantétu xoo é xee i é nakakū ñuú Jerusaleen.

Dá kúnú'u ña ñuú Nazaree

³⁹ Kidáa ne, da kúvi dé ntaa ntí'i ñā é káka'án lei Xúva kō ne, kúnū'ú ña ñuú Galilea, un tsi nté ñuú mii ñā, mí nani Nazáree.

⁴⁰ Íkán éni ntu'u i'xá san é'nu. Dōo ntii é'nu. Dōo kí'in iní i. Dōo kuínima Xúva ko í.

Dā tuví Jesuu má ūkún kán

⁴¹ Kuia kuia ntáñe'e uva Jēsuu ni di'i ñá ñuú Jerusaleen dá kakuvi viko da nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egítō.

⁴² Dā xee tá'an uxuvi kuia Jesuú ne, kué'en ntí'i ña ñuú Jerusaleen vata xkoó ini ña da kaxíó viko san.

⁴³ Dā inú kava viko sán ne, ítuvī mii Jēsuu Jerusaleen, é nté ña ni iní di'i ñā, nté uva ñā.

⁴⁴ Te kúntí'xi i'xá ña mé'ñu ñā'a san, kuíni ña. Uun ntuví va vá'a ñu'ú ña ítsi dá kútuni ña é ña te ntíkín ntu i'xá ña ña. Kidáa ne, eni ntu'u ña nántuku ña ña mé'ñu ñāvi'i ña ni ña ini ña.

⁴⁵ Ná ni nani'i ñá ña. Kidáa né, ntiko kōo xtúku ña, kue'en ñá, kúnantúku ña ña ñuú Jerusaleen.

⁴⁶ Dā kúvi uni ntúvi ne, nāni'i ñá ña ini ukún kán. Ntoo ni'i ña mastrú lei, kaini ña e ntáka'an ñá ne, katsixe'e Jēsuú san ñá di.

⁴⁷ Un ntíi ntíi ña e téku i ne, koó dā ntákudu'va ña, tsi dóo ntíto Jesuú san ne, dōo ini ña nté koo nantiko kōo ñá di.

⁴⁸ Dā ini uva ñā ne, koó dā kúdu'va ña. Di'i ñā né, kaka'an ña:

—I'xá miī ko, ¿nché kui kuān o dén ntun nī ntí? ¿Ñá inin ntun tsí ntuví nti uva ō né, dōo ntánti'i iní nti ntánantukū ntí o? —ka'an ña.

⁴⁹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté kui ntánantuku ntu ntō ko? ¿Ñā ntu ini nto tē kantio é i'a kutúvi u má vi'i Uvā ko? —ka'an Jēsuu ni ña.

⁵⁰ Ntá tsi ña ni ñé'e díki ña nee iña é káka'an ñá ni ñā.

⁵¹ Kidáa ne, kúnū'ú Jesuu ni úva ñā ñuú Nazaree ne, dē ntaa ntí'i ña nēe e teé tsiñu uva ña ñā. Di'i ña ne, xnuu vá'a ntí'i ña sá'ā nima ña.

⁵² Jesuú ne, kué'ēn é'nu ña. Dōo kúki'in iní ñá di. Dōo kuínima Xúva ko ña, ni ūn ntíi ntíi ña'a sán di.

3

Dá káka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsi

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Dā kúvi xe'un kuia é ídé Tiberiu ña é kadé kú've un ntíi ntíi ñuú é káduku ntée Romá ne, kidáa odo nūu Poncio Pílatu ñuú Judeá ne, odo nūu Heródē ñuú Galileá di. Ení Heródē, ñá nani Fēlipé ne, odo nuū ñá ñuú Traconite ni ñuú Ituriá di. Ña nani Līsaniá ne, odo nuū ñá ñuú Abilinia.

² Anaa ni Caífaa ne, ntáde ña dutu ñá odo nūu. Ntuví tsikán ne, xee tū'ún Xuva kō nta'a Juaan Bautista, i'xá Zacaria, mí tuví ña ñuu itsí kán.

³ Kidáa ne, kué'ēn Juaán san, ita ntí'xin ña dá kaníi díñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, kaka'an ntódo ña ni ñā'a san é na nātivi iní ña kuétsi ña ne, na kútsi ntute ña di, vata koo é na káda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña.

⁴ Sá'ā kúvi vata ō xnteé na'a ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Isáia, kaka'an ña:

Xee ñuu itsí kán uun tatsin é un ntii tsi káka'an:

“Nākoo tú've ntó itsi Xuva kō;
nakaán nuu nto itsi ntaa mí kī'in ña.

⁵ Un ntíí ntíí xi'ntí ne, ntadí nuu.

Mí'í ió xuku ni t'í'í ne, ntuntaa.

Itsi mi dóo nakutá'nu ne, ntuntaá di.

Itsi mí ña vá'á o ne, ntuvá'a di.

⁶ Kidáa ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña ña é taxnúu Xuva kō é nakakū ñá kō”,
kuan o ka'an tatsín san.

Du'va o ka'an Isaiá san.

⁷ Ná tē nté kaa ña'a xée ña mí tuví
Juaan é ntio ña é nakūtsi ntute ña ña
ne, kaka'an Juaán san ni ña:

—¿Ntō'o é tatá koo nto e dóo kīni ntáa
nto! ¿Xoo ntu kakā'án i ni ntō é kūvi
nakáku nto é ntō'o nto é ta'xi Xuva kō
ve?

⁸ Vá'a tsí koo vií nto vata koo e díto é
nadama nti'xe nima nto. Ná ku ka'án
ntó ni tā'an nto: “Xo'ō né, tatá ví'i
Abraan o”. Kaka'án u tsí Xuva kō ne,
kuví ntada ña xuu tatá Abraán tē dí
ntio ña.

⁹ Dukuān ne, é ió tu've káa ntee é
nakān ntí'í ña utun sán un tsi nte nú
ditsín i. Un ntíí ntíí utun é ña kakí kiti
vá'á i ne, katsín ña ne, dá ká'mí ña —
kuān o ka'án Juaán san ni ña'a san.

¹⁰ Kidáa né, tsixe'e ña'a san ña:

—¿Ntē ntú koo vií nti kuan? —ka'an
ñá'a san.

¹¹ Dá kakā'an Juaán san ni ña kídaa:

—Xoo é ió uvi du'nu i ne, na kué'é ña
kunūu tuku ña'a, ña é ña tuví dú'nu i.
Tē xoo é ió é kae'xí i ne, na kué'é ña
dava na ká'xí ña'a, ña é ña tuví é ká'xi
—ka'an ña.

¹² Vé'xí ña ntaído diu'un xôo di é
kūtsi ntute ña ne, dá tsixe'e ña Juaan:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo vií nti dí? —
ka'an ña.

¹³ Ne, dá kakā'án Juaan:

—Ña kuído nto vata kaa ntaído nto
diu'un xôo san; mii tsí é kuído nto
vatá o kaka'an leí san —ka'an ñá ni ña.

¹⁴ Sntadún san dí ne, tsixe'e ña di:

—Ntí'í ni, ¿ntē ntú koo vií nti? —
ka'an ña.

Ne, kaka'án Juaan:

—Ña kuído dú'u nto nté uun iña
ña'a; ntē ña ku nau'ví nto ña. Ntē ña
ku da'ví nto ña dovete tē ña te neé
kade ña. Ná kākán ka nto xá'vi nto, tsí
e dívi tsí é kani'í nto —ka'an ñá ni ña.

¹⁵ Ña'a sán ne, ntaitsu'un ña
ntantétu ña. Ntádē kuení mii ña tē nté
kaa ne, Juaán san é Cristu ña.

¹⁶ Ntá tsi Juaán san ne, kaka'an ñá
ni ūn ntíí ntíí ña'a san:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto
da kanakūtsi ntute ú nto ne, ntá tsi
vé'xi ūn ña'a, ña e díí díí ka ka'nu é
xu'u, é ntē ña kainuu á'vi ko é nantúte
ú xo'o nti'xen ña. Dívi ña ne, ñá tē
ntúte dā'vi ñá nto, tsí Espíritū Sántu
sán dā'ví nuu ña nto, ni ñū'u é kai'xi.

¹⁷ Dívi ña né, ni'í nta'a ña ūtun é
kāni ña trigu é nātsoo xio ña xáka i.
Nātsu'un vá'a ña trigú san ini aka ña,
ntá tsi ka'mi ña xáka san mé'ñu ñū'ú
san mí ña ntá'va —ka'an ña.

¹⁸ Ne, titín ka nuu i é kākā'án Juaán
san ni ña'a san dá kaka'an ntódo ña ni
ñá tú'ūn va'á san di.

¹⁹ Ntá tsi de tíi Juaán san ni ña
tsiñu ka'nu i, ña Heródē, tsi náki'í
Heródē san ñadí'í ení ña Felipe, ñá
nani Herōdia. Dē tíi ña ni ña kuenta
iña é un ntí'í nuū i é kīni kaa é idé ña
di.

²⁰ Ntá tsi dā téku Heródē ne, tuku
nuu i idé túku ña: tsí xnúu kutu ña
Juaán san viutun.

Dā ítsi ntute Jesuú

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Dá kanakūtsi ntute Juaán san un
ntíí ntíí ña'a sán ne, ítsi ntute Jesuu
ntá'a Juaán san di. Dá kakā'an ntá'ví
Jesuú ne, ura dú'va tsi nákaan xí'i e
dukún kán.

²² Díto tsi vé'xi daxi daxi Espíritū
Sántū san vata kaa paloma é
nākuntéku díki ñá ne, dā téku ña uun
tatsín e dukún kán é kākā'an:

—Dívin é i'xá mii kó e dóo ntio kō.
Dívin é nakaxnúu ú o —ka'an tatsín
san ni ña.

Ñavi'í ata Jēsuu

(Mt. 1:1-17)

²³ É kūvi oko u'xi kuia Jēsuú san da
éni ntu'u ña edé tsiñu ña. Dívi ña né,
i'xá Josee ña, kuíni ña'a san. Josee san
ne, i'xá Elii.

²⁴ Elii san ne, i'xá Mataa. Mataa
san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá
Melquí. Melquí san ne, i'xá Jana.
Janá san ne, i'xá Josee.

²⁵ Josee san ne, i'xá Matatia.
Matatía san ne, i'xá Amoo. Amoo san
ne, i'xá Nauun. Nauun san ne, i'xá Eli.
Elí san ne, i'xá Nagai.

²⁶ Nagaí san ne, i'xá Maa. Maá san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Semei. Semeí san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Judaa.

²⁷ Judaá san ne, i'xá Juanaan. Juanaán san ne, i'xá Resa. Resá san ne, i'xá Zorobabee. Zorobabeé san ne, i'xá Salatiee. Salatieé san ne, i'xá Neri.

²⁸ Nerí san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Adi. Adí san ne, i'xá Cosan. Cosán san ne, i'xá Elmadaan. Elmadaán san ne, i'xá Ee.

²⁹ Eé san ne, i'xá Jesuu. Jesuú san ne, i'xá Eliezee. Eliezeé san ne, i'xá Joriin. Joriín san ne, i'xá Mataa.

³⁰ Mataá san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá Simiuun. Simiuún san ne, i'xá Judaa. Judaá san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Jonaa. Jonaá san ne, i'xá Eliaquiin.

³¹ Eliaquiín san ne, i'xá Melea. Meleá san ne, i'xá Mena. Mená san ne, i'xá Matata. Matatá san ne, i'xá Nataan.

³² Nataán san ne, i'xá Davii. Davii san ne, i'xá Isaii. Isaií san ne, i'xá Obee. Obeé san ne, i'xá Boo. Boó san ne, i'xá Sala. Salá san ne, i'xá Nasuun.

³³ Nasuún san ne, i'xá Aminadaa. Aminadaá san ne, i'xá Amiin. Amiín san ne, i'xá Arni. Arní san ne, i'xá Eruun. Eruún san ne, i'xá Fare. Faré san ne, i'xá Judaa.

³⁴ Judaá san ne, i'xá Jacoo. Jacoo san ne, i'xá Isaa. Isaá san ne, i'xá Abraan. Abraán san ne, i'xá Taree. Tareé san ne, i'xá Nacoo.

³⁵ Nacoó san ne, i'xá Seruu. Seruú san ne, i'xá Ragau. Ragaú san ne, i'xá Pelee. Peleé san ne, i'xá Hebe. Hebé san ne, i'xá Sala.

³⁶ Salá san ne, i'xá Cainaan. Cainaán san ne, i'xá Afasaa. Afasaá san ne, i'xá Seen. Seén san ne, i'xá Noee. Noeé san ne, i'xá Lamee.

³⁷ Lameé san ne, i'xá Matusaleen. Matusaleén san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá Jaree. Jareé san ne, i'xá Malalee. Malaleé san ne, i'xá Cainaan.

³⁸ Cainaán san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá See. Seé san ne, i'xá Adaan. Adaán san ne, i'xá Xuva kō.

4

Dā nchó koto ntee tó'ō e ña vá'ā san Jéssuu

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Jesuú ne, nuu tsitu Espíritū Sántū sán nima ñá, ntiko koō ña é ñe'ē ña nú ntute ka'nu é nani Jōrdaan. Kue'en ní'i Espíritū Sántū san ña, kué'en ña ñuu itsí kán mí xoxó ña'a.

² Ikān itúvi ña uvi díko ntuvi ne, ntá tsi tó'ō e ña vá'ā san ne, ito nteé ña. Ñá ni ē'xí kue'en ña ntuvi é itúvi ña ikān. Dā rkontúví ne, kākīn ña.

³ Kidáā né, kaka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva kō ō né, viin é nantúvi xuu sá'a tañú'ū —ka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña.

⁴ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Ñá te da mii tsi tāñú'ū san kantío ña'a san, tsí kantio ña un ntí'í tū'ún é kākā'an Xúva kō”, ka'an —ka'an ñá ni í.

⁵ Kidáā ne, kúxee ni'i tó'ō e ña vá'ā san ña uun itsi mi dóo dūkun. Uun da'na tsi nañé'ē ña un ntí'í ntí'í ñuu é ío da kaní ñūxiví ne,

⁶ kaka'an ni Jesuú san:

—Xu'ú ta'xi u é kadā kú'ven dá kaní ñūxiví san. Ta'xi u é un ntí'í e dóo va'á san é kúví iña o. Tsí xu'ú ne, é ntúvi kuenta ntá'a ko é un ntí'í sá'ā ne, kué'ē ú da xóo ka tsi é ntio ko.

⁷ Te nakūnchítin nūú ko ne, te kunūu ini ó ko ne, é un ntí'í kúví iña o —ka'an ni Jesuu.

⁸ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni í:

—Tū'ún Xuva ko ne, kākā'an: “Kunūu ini o Tó'ō o Xuva ō. Da mii tsi ñá é kuínti'xe o ña”, ka'an —ka'an ñá ni tó'ō e ña vá'ā san.

⁹ Kidáā ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'ā san ña ñuu Jerusaleen. Nakáa ña diki xúkun ka'nu mí'í e dií dií ka dukún ne, dá kakā'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é divīn é i'xá Xuva kō ne, nakō'xón nuun kúñu ō un tsi nte í'a.

¹⁰ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: Tsí taxnūu ña ánje ñá é vií ñá o kuenta, é kūnuu mé'ñu kūnuu dava ña o.

¹¹ Kūrkaa ánje san o, vata koo é ña náki'in nté uun xuu,

ka'an —ka'an tó'ō e ña vá'ā san ni Jéssu.

¹² Ne, nántiko kōó Jesuu, kaká'an ña ni i:

—Du'vā ó kaka'an tú'un Xuva kō di: “Ñá ku ntē dúkuan kōto nteen Tó'ō o Xuva ō”, ka'an —ka'an ña ni é ña vá'ā san.

¹³ Dā ña ni kuvi vii tó'ō e ña vá'ā san nté koo vii é kō'xó ntēé Jesuu ne, kīi ntēé xio, kue'en.

Dā éni ntu'u Jéssu dé tsiñu ña ñuu Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Nāxee Jéssu ñuu Galilea, nuu tsitu nima ñá Espiritū Sántū san é vii ñá tsiñu ña. É da mí'i ká ñuu ntáka'an ñá'a san iña Jéssu.

¹⁵ Nakuá'a ña ñā'a san ta'án ñuu ta'án ñuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee. Un ntíi ntíi ña'a san ntáka'an ñá e dóo va'á Jesuu.

Dā itúvi Jesuu ñuu Nazaree

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Kidáā né, nāxee Jéssu ñuu Nazaree, mí é'nu ña. Ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en ña má vi'i mí nataká nuu ña Israee váta xkoó ini ña. Nákuntísi ña é nakuá'a ña tú'un Xuva kō.

¹⁷ Xé'e ña ña tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko, ña nani Isáia. Nākaán ña ne, nāni'i ña mí du'vā ó kaka'an:

¹⁸ Espiritu Xuva kō ne, nuu mé'ñu nuu dava ña ko,

tsí divi ña teé tsiñu ña ko é ká'án u tú'un é vā'á ni ña ntā'vi.

Divi ña táxnū ña ko é ká'án u ni ña ñu'u kutū nté koo nakáku ña,

nī é nākaán u ntuxnú ña kuāa, nī é nakákú u ña ntáde xení ña'a ni i,

¹⁹ nī é ká'án u tsi é xee ntúvi e dóo va'á koo vii Xuva ko ni ñā'a.

Kuān ó kaka'an tú'un é nakuá'a ña.

²⁰ Kidáā ne, naxtínuu Jesuu tūtú san ne, dá nakué'e ña ña kaxntií nú vi'i mi ntánataká nuu ña ne, nákutūvi xtuku ña. Un ntíi ntíi ña ntoo sán ne, ntaíto ña ña.

²¹ Kidáā ne, éni ntu'u Jéssu kaká'an ña ni ñā:

—Tū'un sa'á ne, é vevii é kākuntaa vata kaa e téku nto dá kanakuá'a ú nto —ka'an Jéssu.

²² Un ntíi ntíi ña'a sán ne, vá'ā ó ntáka'an ña iña Jéssu. Da kúdu'va ña

é kuān nte vá'ā ó kaka'an ña. Ntatíin mii ñā, ntáka'an ña:

—¿Ñā ntu te i'xá Josee ñá sā'a? — ka'an ñá'a san.

²³ Dá kakā'an Jéssu ni ña:

—Ncho ka'an ntó nī kó vatā ó ntáka'an ñá'a san: “Tē nuu é ntaā i é medíku ntō ne, ntavá'a mii ntō kúñu ntō.” O ncho ka'an ntó nī ko: “Vatā o téku ntí nēe é idé nto ñuu Capernaú ne, kuān koo vii nto i'a di, ñuu mii ntō”, te kuan kōo é ncho ka'an nto.

²⁴ Nuu é ntaā i é káka'án u tsi nté uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko ne, ñá ntō ña'a san, ña ñuu mii ñā, é kīni ña tú'un é káka'an ña.

²⁵ Nuu é ntaā i é káka'án u tsi ñá te da dīi ñadi'i kii san ntoo ña ñuu Israee ntuvi da itúvi Elia. Dā kidáā ne, ña ni kán kué'en tsi davi uni kuia nte dáva ne, dóo kútama ña'a san da kani ñuu san.

²⁶ Ntá tsi ña ni taxnúu Xuva kō Eliá san e kixntíi ña ñadi'i kii, ña ñuu Israee, tsi táxnū ña ña é kixntíi ña uun ñadi'i kii, ña ñuu Sareta, ñuu é tuvi étsin Síduun.

²⁷ Ná te da dīi ña ntákuvii kui'i é kána'xo kúñu i ntóo ña ñuu Israee ntuvi da katúvi ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Eliseu, ntá tsi nté uun ña'a, ña ntánchokuvi, ña ni ntuvá'a ña. Tsí mii tsi Namaan, ña ñuu Siria, ntuvá'a ña — ka'an Jéssu.

²⁸ Ntá tsi ña ntoo iní vi'i mí nataká nuu ña Israee ne, un vá'a tsi kúdiin ña dá téku ña é kuān ó kaka'an ña.

²⁹ Nákuntāñi ña'a sán ne, nakunu ña Jesuu ñuu ña. Kue'en ní'i ña ñā rki uku é nakō'xó nuu ñá ña.

³⁰ Ntá tsi kii ní'ni Jéssu mé'ñu ña'a san, kué'en ñā.

Ñatī, ña é nuu é ña vá'ā nima i

(Mr. 1:21-28)

³¹ Jesuu ne, kué'en ña ñuu Capernaú é tuví ñuu Galileá ne, ikan kanakuá'a ña ñá'a san ntúvi dá iō dá'na.

³² Koo dá kúdu'va ña'a san tú'un é kanakuá'a ña ña, tsi dóo ini Jesuu nee é káka'an ña.

³³ Má vi'i mí nataká nuu ña Israee san ne, tuví uun ñatī, ña é nuu é ña vá'ā nima i ne, un ntii tsi káka'an:

³⁴ —¡Na koo mii ntō ntí, Jesuu, ña ñuu Nazaree?

¿Vē'xí ntu nto é nākunaá nto nti? Xu'u ne, iní u nto, tsí ðivi ntō e dóo va'á nto iña Xuva ko —ka'an ni Jēsuu.

³⁵ Kidāā ne, de tíi Jesuu ni é ña vá'ā san, kaka'an ñá ni i:

—¡Diin tsi kutūvin! ¡Ntiin nima ñátī sá'a! —ka'an ñá ni e ña vá'ā san.

Kidāā né, un ntii tsi nāntava é ña vá'ā san ña ñu'u kan, mé'ñū un ntíi ntíi ña'a san da ntíi nima ña. Ntē ña ni níi kuí'í ña da ntíi é ña vá'ā san.

³⁶ Dōo u'ví ña'a san un ntíi ntíi ñá da íni ña. Ntátsix'e ta'an mi ñá:

—¿Neē ntú tu'un sá'á? Ña sá'á ne, ¿nté kui dóo iō ña é vii ña? Tsi dá mi tsi kaka'an ñá ne, kūvi idé ña nakúnu ña é ña vá'ā san —ka'an ña.

³⁷ Da mí'í ká ñuú san ntáka'an ñá iña Jēsuu.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntí Sīmuún Pedru

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Kidāā ne, nākuntísi Jesuu, ntáka ña vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé san ne, kué'en ñá nú vi'í Sīmuun Pedru. Íkan tuví ñuntí ña ne, dōo kaxé'e ña ka'ni. Íkan ña dā xe'e ntá'a Jesuu é na ntāvá'a ña ña.

³⁹ Nākuntēi Jesuu nuu ñadi'í san mí tuví ntaa ña ne, kaka'an ña é na ntíkó ka'ni san. Ura tsí i nakuntísi ña, da de vá'a ña é ká'xí Jesuu ni ñá'a ña.

Dōo titín ña ntánchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Ura da kaído nuu ngántí san ne, xée ūn ntíi ntíi ña'a san, xee ní'í ña ña'a ña, ña ntánchokuví san, mí tuví Jesuu. Dōo titín nuu kuí'í ntákuví ña. Tíin nta'a Jēsuu ñá'a san xe un xé un ña, ntavá'a ña ña.

⁴¹ Ná te da dīi ña ntánchokuví san ne, ntíi é ña vá'ā sán nima ña. Koo dā ntákachu'u ntáa é ña vá'a san, ntáka'an:

—¡Ðivi ntō é I'xá Xuva ko ntō! —ka'an.

Ntá tsi de tíi Jesuu ni é ña vá'ā san. Ná ni xé'é ña itsi é ká'an, tsí ini tsí ðivi ña é Cristu ña, ña e táxnuu Xuva kō.

Kaika Jesuu káni ñuú Galilea, kaka'an ntódo ña ni ñá'a san
(Mr. 1:35-39)

⁴² Dā tuví ne, kué'en Jēsuu díñi ñuú san mí xoxo ntóo i. Ntá tsi ña'a sán ne, dōo nántuku ña ña. Xée ñá'a san mí tuví ña ne, ñá ni nataxā ñá ña, tsí ña ni ntío ña'á san é kī'ín ka ña.

⁴³ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—Da mi é kī'ín ka ú xio ñuú san, kika'an u ni ñá'a san tú'ūn é vā'a iña i mí kadē kú've Xuva kō, tsí ðivi tsiñu sá'a e táxnuu Xuva kō ko —ka'an Jēsuu.

⁴⁴ Kué'en ñá ne, kuka'an ntódo ña ni ñá'a má vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé san dá kani ñuú Judea.

5

Nuu i e dóo ka'nu e kúvi ni ña ntátin tsákā

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Uun ntuví ne, ntitsí Jesuu díñi míni ká'nu é nani Genesāree. Ná te da dīi ñá'a xee ña é kīni ñá Jesuu. Un tsi tavi núu ña ña e dóo ntio ña é kīni ña tú'un Xuva kō.

² Iní Jesuu úvi tun ntōo íxū é ntōo díñi ntute kán ne, ña ntátava tsákā sán ne, é ntii ña tun ntōo san é nakate ña xunu ña.

³ Kidāā ne, kúxēe Jesuu iní tun ntōo Sīmuún san ne, dā íkan ñá ña da xe'e é na nakí'ín íka ká ña iní ntute san tun ntōo san. Kidāā né, eni ntu'u ña kaka'an ñá ni ñá'a san.

⁴ Dā kúvi ka'an ñá ni ñá'a sán ne, kidāā ne, kaka'an ñá ni Sīmuun:

—Kué'en ni'í nto tún ntōo san iní ntute mí kúnú san ne, dá nakuítá nuu nto xunu nto, dá tīn nto tsákā san —ka'an Jēsuu ni ña.

⁵ Sīmuún san ne, kaka'an ña:

—Mastru, kué'en niñu vétun é ñu'u ntí, ntáde tsiñu ntí ne, nté uun tsákā ña ni ní'í ntí ti. Ntá tsi te ðivi nto ká'an ntó ne, nakuítá nuu xtuku ntí xunú ntí —ka'an ña.

⁶ Kuān o dé nti'xe ña ne, ni kué'en tsí ñu'u tsitu tsákā san xunú ña dā nātavā ña. Dókō sá ni ntátsin tu'un xunú ña.

⁷ Kidāā né, Ide ña nta'a ña ni ñá ñu'u tuku tun ntōo san vata koo é kī'xi ña, kixntíi ña ña. Kī'xi ña ne, natsítu kué'en ñá ntuví tún ntōo san. Dókō sá te ni ntíi ntoko tun ntōo ña.

⁸ Dā iní Sīmuun Pedru san nté o kúvi ne, nākunchíti ntāa ña nuu Jēsuu, dá kakā'an ña:

—Kii nteé xio nto ko, Tó'ō, tsí xu'u ne, dōo iō kuetsí ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

⁹ Tsi dóo ū'ví Simuún san, ni ūn ntíí ntíí ña nguī san, tsi dóo kue'e tsákā táva ña.

¹⁰ Kuan ō kuíni Santiaú san di nī Juaan, i'xá Zebedeu, ña é dadíi ntáde tsiñu ni Sīmuún san. Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni Símuun kídaā:

—Ñá ku u'vī o. Tsí vatā o den da tñn o tsákā ne, un tsi nté vevíi ne, kuan kōo ni'i o ña'a, ña é kuntikín Xúva kō di —ka'an ñá ni Símuun.

¹¹ Kidáā né, ntii ni'i ña tun ntōó san diñi ntute kán né, dā tsóo mii ntíí ña iña ña, dá ku'ēn ñá, kuntikín ñá Jesuu.

Dā ntavá'a Jesuu ña nako'xo kúñu ī (Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Uun ntuvi ne, tuví Jesuu uun ñuú ne, xée uun ñatíi, ña é kanako'xo kúñu ī. Dā íni ña Jesuú ne, ná kūtíntei ña ñu'u kán, kaikan ña dá xe'e:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kuvi nakuitā ntó kui'í ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

¹³ Kidáā ne, tñn nta'a Jēsuu ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—Ntio ko. ¡Na ntūvá'an ve! —ka'an ñá ni ñá.

Ura dú'va tsi i kue'en ntí'xe kui'i é kanako'xo kúñu ñá.

¹⁴ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nté uun ña'a san ña ku ká'an ni'in ña. Mii tsí é ku'ēn nta'a dutú san na kiní ñá o. Ku'ēn ni'in doméni iña i é ntūvá'an san vata ō ka'an Muísee, vata koo é un ntíí ntíí ña'a san kutúni ña tsi é ntuntoon kui'i é kākuví o —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi da dií dií ka kūxée nuu tú'un iña Jēsuu. Ñá te nté kaa ña'a nataká nuu ña é kīni ña é kākā'an Jēsuú nī é ntuvá'a ña kui'í ñá di.

¹⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kīi nteé xio ña mí xoxó ña'a ntoo ña ne, ikan kūka'an ntá'ví ña.

Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña natñn (Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu, kaka'an ñá ni ñá'a san. Ikán ntoo ña fariseu ni mastrú leí di, ña vé'xi da kanñi ñuú Galilea, ñuú Judeá, ni ñuú Jerusáleen. Dōo xé'e Xuva kō é kūvi víi Jesuu é ntavá'a ña ña ntánchokuvi.

¹⁸ Kidáā ne, xee ní'i ña uun ñatíi, ña natñn, ntékú ña chidō. Ncho kí'vi ni'i ña ña íni víi kan é xtuví ñá ña nuu Jēsuu,

¹⁹ ntá tsi ña ni naní'i ña nté koo kí'vi ña, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi ña. Dukuān ne, kúxēe ña rki víi kan, dā nakuído ña xkítí tsió san ne, da nákiī ñá ña nchokuví san, kanñi tsi ña ni chido ñá, nuu Jēsuu.

²⁰ Dā íni Jesuu tsi dóo ntánuu iní ña vexní'i ñá ne, kaka'an ñá nī ña nchokuví san:

—Vevíi ne, é dē ka'nu iní u ni o ku'etsí o ve —ka'an ña.

²¹ Kidáā ne, mastrú leí san nī ña fariseú san ne, eni ntuvu ñá ntádē kuení mii ñá: “¿Neē ntú ña'a ña sá'a é dotō tsí kaka'an ñá tú'ūn e dóo xii kaa? Tsí xoxo kuvi víi i é káda ka'nu iní i ni ku'etsí kō. Mii tsi Xuva kō é kūvi víi ña.” Kuān ó ntádē kuení ña.

²² Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña nté ō ntádē kuení ña'a san ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Nté kuān ó ntádē kuení ntu nto?

²³ ¿Neé ntu é dií ka ña ntii tú'ūn é ká'án u, te kuiní nto: “É ntōo ku'etsi o vē”, o te ká'án u: “Nakuntísin ve, nakakan”?

²⁴ Nañē'é u nto tsí xu'u é vēxkúvī ú ñatíi ne, kuvi víi u é nakate u ku'etsi ñá'a ñuxiví sa —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an ñá nī ña natñn san:

—Nākuntísin vé ne, dá naki'in chido ō ne, dá kúnú'ūn nú víi o kán —ka'an Jēsuu ni ña.

²⁵ Ura tsí i nakuntísi ña natñn san mé'ñu ūn ntíí ntíí ña'a san ne, da náki'í ña chido ñá, kunú'u ña nú víi ña kán, kaka'an ñá e dóo ka'nu Xuva kō.

²⁶ Un ntíí ntíí ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō. Dukuān ú'ví ñá di, ntáka'an ña:

—Nté uun ito vata kiní o nuu i e dóo ka'nu e íni o vevii —ka'an ña.

Dā kána Jesuu ñá nani Lēvii (Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Dā kúvi sá'a né, ntii Jesuu, ku'ēn ña. Xée ñá mí tuví ña kaido diu'un xōo iña ñuú Roma. Levii nani ña. Tuví ña uun itsi mí kaido ña diu'un xōo ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ñá ni ñá.

28 Kidáā ne, nákontĩtsí Levií san. Tsoo mii ntĩ'i ña iña ña, kué'en ña, kantikĩn ñá Jesuu.

29 Da rkontũví ne, tsũ'un Levií san viko nú vi'i ña kan kuēnta iña Jesuu. Ñá te da dīi ñá'a, ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, nátaská nuu ña. Kidáā ne, uun tsi itsi intóo ntĩi ntĩi ña nú mesa.

30 Ntá tsi ña fariseú san ni mastrú lei é dadĩi tsi ntáde tsiñu ña ne, eni ntu'u ña ntáka'an ntée ña ña ntántikĩn Jesuu, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntaé'xí dadĩi nto nĩ ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, ni ña iō kuetsí i dí? —ka'an ñá ni Jesuu.

31 Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Xoó ña'a, ña é vā'á ne, ñá kantío ña medíkũ. Tsi mii tsi ña ntánchokuví san é ntio ña medíkũ.

32 Ñá te ña é vā'á san ña é vexnantukũ u, tsi ña iō kuetsí i san, vata koo é na natĩvi iní ña kuétsi ña —ka'an ñá nĩ ña fariseu.

Kuenta iña i é kuntoo ixu ō
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

33 Ntáka'an ñá ni Jesuu:

—Ña ntántikĩn Juaán san nĩ ña ntántikĩn fariseú san ne, dōo ini xkuntoo ixu ñá; dōo ini ka'an ntá'ví ña dí. Ntá tsi ña ntántikĩn ntó ne, nguentúvi tsi ntáxi'i ntaé'xi ña —ka'an ña.

34 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá kũvi ntu vií nto é ña ká'xi ña'a san mí iō viko e ntatánta'a ña da ntóo nĩ'i ña ña e tánta'a san?

35 Ntá tsi tē xee úra i é ki'in nĩ'i ña ña e tánta'a sán ne, da kidáa kuntoo ixu ñá —ka'an ña.

36 Kantaa ña ni ña nuu i sá'a dí:

—Nté uun xoxo ka'nté i uun ta'vi du'nu xée i é nākunteé nuu du'nu ata. Te kuan kōo vií ña ne, natĩvi ñá du'nu xée san ne, ñá vā'á ito ka, tsi ña te dadĩi tekú doo xée san nĩ doo atá san.

37 Ntē xoxo tsu'un i ntute tinti'o xée san iní ñi atā san, tsi ntute tinti'o xée san ne, dōo ntii iní i ne, ntáta ñi atā san. Ñi san ni ntūte tinti'o sán ne, ntuvi kunáa te ntáta.

38 Dukuān é kantio é kũ'un ntute tinti'o xée san iní ñi xée san dí.

39 Xoo e ntáxi'i i ntute tinti'o atā sán ne, ñá vādá ntio i ntute tinti'o xée san, tsi díi ka vá'a xi'i ntute tinti'o atā san é ntute tinti'o xée san, kuiní i —ka'an Jesuu ni ña.

6

Dā táva ña ntini'i Jēsuu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

1 Uun ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jesuu ni ña ntini'i ñá, itā nti'xin ña má trigu kan. Ña ntini'i ñá né, tāvá ña xoko trigú san, dā xiín nuu ña nta'a ña ne, dā é'xi ña ntikĩn i san.

2 Kidáā né, iō ñá fariseú san ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Nté kuān ó ntáde ntu nto? Tsi dóo xií kaa é kuān koo vii o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

3 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Vá ña ntu ni nakua'a nto nté ō dé Davii ni ña ntini'i ña uun ntuvi da dóo kákin ña?

4 Tsi kukí'vi ña iní vi'i Xuva kō né, dā kí'i ña tañú'ũ e kúviko iña Xuva kō ne, dā é'xi ña, divi ña nĩ ña ntini'i ña, kuān te da mii tsi dutú san é kũvi ka'xi ña tañú'ũ e kúviko san —ka'an ña.

5 Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatĩ ne, kadē kũ'vé u iña ntúvi dá iō dá'na san —ka'an ña.

Ñatĩ, ña natĩn nta'a i

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

6 Tuku ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuú san má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san ne, eni ntu'u ña kanakuā'a ña ña'a san. Ikān tuví uun ñatĩ, ña natĩn nta'a i.

7 Mastrú lei san nĩ ña fariseú san ne, ntaíto xu'ũ ñá Jesuu nté koo vií ña, tē ntavá'a ña ña'a ntúvi dá iō dá'na san ne, vata koo é nĩ'i tsi ña nté koo tsi'i kuétsi ña ñá.

8 Ntá tsi Jesuú ne, iní ña nee e ntádē kuení mastrú lei san nĩ ña fariseú san ne, kaka'an ñá ni ñatĩ, ña natĩn nta'a i san:

—Nākuntĩtsin ne, dá kuntĩtsin mé'ñũ ña ntoo san —ka'an ña.

Nākuntĩtsí ña ne, íntĩtsí ña mé'ñũ ña'a san.

9 Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña nguí san:

—Iō é tsixē'e ú nto ve. ¿Neé ntu é vā'á vii o ntuvi dá iō dá'na? ¿O vii o é vā'á ne, o vii o é kīni kaa? ¿O nakākú o ñā'a sán ne, o nākunaá o ñā? —ka'an ñā.

¹⁰ Ito díto Jesuu un ntíí ntíí ñā ntoo diñi ñā ne, dá kakā'an ñā ni ñatíí san:

—Katan nteén nta'a o —ka'an ñā.

Kuān o dé nti'xe ñatíí san ne, ura tsí i ntuvá'a nta'a ñā.

¹¹ Ntá tsi ñā nguii sán ne, dōo kúdiin ñā. Eni ntu'u ñā ntáka'an ñā neé ntu é vii ñā ni Jēsuu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxúvi ñā'a pustru ñā

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Ntuvi tsikán ne, kué'en Jēsuú uun itsi xukū mí kūka'an ntá'ví ñā. Nii niñú san kaka'an ntá'ví ñā ni Xuva kō.

¹³ Dā tuví ne, kāna ñā un ntíí ntíí ñā ntántikin ñā ne, da nākaxnúu ñā uxuvi ñā'a xoo é vii i pustru ñā.

¹⁴ Ñā sā'a é nakaxnúu ñā é vii ñā pustru ñā: Simuun, ñā e xntánteē ñā é Pedru kunáni ñā; ni Āndree, ení Simuun; ni Sántiau, Juan, Felipe, Bartulume,

¹⁵ Mateu, Tumaa, ni Sántiau, i'xá Alfeu; ni Simuun, ñā xntánteē ñā é Zeloté di;

¹⁶ ni Júdā, ení Santiau; ni tūku Júdā, ñā é vē'xí ñuú Iscariote, divi ñā é diko ñā Jēsuu.

Ñā tē nté kaa ñā'a kanakuā'a Jesuu

(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Dá küntíi Jesuu ni pústru ñā xuku sán ne, íntítsí ñā mí není núu ne, ikān náataká nuu un ntíí ntíí ñā'a, ñā ntántikin ñā ne, ñā tē nté kaa ñā'a san náataká nuu ñā ntuvi tsikán di, ñā é vē'xí da mí'í ká ñuú Judea ni Jerusáleén di, ni ñuú Tiru ni Síduun, ñuú é ntoo diñi ntute ñu'u kán. Xée ñā é kiní ñā é kākā'an Jēsuú ne, é ntavá'a ñā ñā nēe kui'i ntákuví ñā.

¹⁸ Ñā ntánto'o i é ñu'u é ñā vā'ā nima í ne, ntuvá'a ñā di.

¹⁹ Dukuān ne, un ntíí ntíí ñā'a san ncho tñn nta'a ñā Jēsuu, tsí ini ñā tsi dōo iō ñā é vii ñā é ntavá'a ñā un ntíí ntíí ñā'a san.

Xoo e dīnī i ne, xoo é ñā dīnī i

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Ito Jesuu ñā ntíní'i ñā ne, dá kakā'an ñā ni ñā:

—Nté kuān nte vā'ā o iña nto é ñā tuví neé iō nto, tsí kaduku ntée nto mí kadē kú've Xuva kō.

²¹ Nté kuān nte vā'ā o iña nto é vevii e ntákakin nto, tsí rkontúví ne, nta'a nto.

'Nté kuān nte vā'ā o iña nto é vevii ne, ntaéku nto, tsí rkontúví ne, naxkuntée nto.

²² Nté kuān nte vā'ā o iña nto dá ñā ntío kue'en tsí ñā'a sán nto, da tsoó mii ñā ntō, da ntáka'an ntée ñā nto, da ntánantii ní'ni ñā nto tsi ntántikin ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi.

²³ Na nākunuu dīni kue'én nima nto. Un tsi kantíta mii ntō e dōo dīnī nto ntuvi dá kuan kōo vii ñā ni ntō. Tsi divi ntō ne, ní'i nto ūun doméni é ta'xi Xuva kō. Tsi kuān o dé xení ñata ñā, ñā intóo nte ntúvi di'na, ni ñā ka'an naa Xuva ko.

²⁴ Ntá tsi ñā ntá'vi ide ntú nto, xoo é dōo kuika i, tsi é ní'i nto é intoo dīnī nto.

²⁵ Ñā ntá'vi ide ntú nto, xoo é dōo iō iña i vevii, tsí rkontúví ne, dōo nto'o nto é kā'xi nto.

'Ñā ntá'vi ide ntú nto, xoo é dōo dīnī i vevii, tsí rkontúví ne, kueku nto ne, kuntoo nta'xa nto di.

²⁶ Ñā ntá'vi ide ntú nto tē un ntíí ntíí ñā'a sán ne, dōo vā'ā ó ntáka'an ñā iña nto, tsí kuān o dé ñā intóo kídaa ní ñā é dotō tsi ntáka'an ñā é ka'an ñā naa Xuva ko, ntá tsi ñā te ntāa e ntáka'an ñā.

Kuinima kó ñā ntaínchu'vi ko

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ Ntá tsi ntō'o e ntaíni nto ne, kaka'an u ni ntō: Kuinima ntó xoo é ñā ntío i nto. Vá'a kō vii nto ní ñā ntaínchu'vi ntó di.

²⁸ Nāxnuu viko nto ñā e ntáka'an ntée nto. Kantá'vī ntó iña ñā ntáka'an kīni iña nto.

²⁹ Tē xoó ñā'a kaxé'e nuu ñā vinuu ntó ne, kué'e ntō tinuu nto é ūun xo ká san di, na kué'é ka ñā di. Tē xoó ñā'a kanaki'i nuu ñā kutuun ntó ne, kué'e nto dū'nu ntó di, na kuní'i ñā.

³⁰ Da xoó ka ñā'a, ñā é kaikan kudii neé ntio i ne, kué'e ntō. Te ki'i ñā da nēe ka iña ntó ne, ñā ku ntāka nto.

³¹ Vii nto ni tā'an nto vatā ó ntio nto é vii ñā ni ntō.

32 Tē ntákuinima ntó da mii tsí ña é kákuinima í nto ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Un tsi nté ña kini ntáa san kuān ó ntáde ña.

33 Te vā'a o ntáde nto é da mii tsi ni ñā'a, ña é vā'a o ntáde ni ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i ntó di? Tsí un tsi nte ñá kini ntáa sán ne, kuān ó ntáde ña di.

34 Te xntii nto tā'an nto vata koo é na xntii ña ntō ne, ¿neé ntu sintiá'vi ni'i nto? Tsí ña kini ntáa sán ne, kuān o xntii ña tā'an ña vata koo é na xntii tā'an ña ña di.

35 Ntá tsi nto'ó ne, kuinima ntó ña ntákune'u iní i ni ntō. Vá'a kōo vií nto ni ñā'a. Xntii nto tā'an nto é ña kuntétu nto te xntii ña ntō di. Kidáa né, dōó ka'nu nuu i é ta'xi Xuva ko ntō. Kidáa ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña e dōó ka'nu. Tsí ña ñā e dōó vā'a ó kade ña ni ña kini ntáa san, ña e ñá ini é nakué'e sintiá'vi nta'a Xuva kō.

36 Vata tsí o ntúnta'ví ini Xuva ko ntō ne, kuan tsi kōo ntunta'ví ini nto ta'an nto di.

Ña ka'an ntée o ta'an kō
(Mt. 7:1-5)

37 Nā kū ka'an ntée nto ta'an nto. Dukuān ne, ñá ka'an ntée Xuva ko ntō di. Nā ku nakuitā ntó ta'an nto ne, dukuān ne, ñá nakuitā Xuva ko ntō di. Kada ka'nu iní nto ni tā'an nto ne, kuan kōo kada ka'nu iní Xuva ko ni ntō di.

38 Vata tsí koo kué'e nto ne, kuan tsí koo ni'i nto. Kū'vé va'a ni'i nto. Nakuédin nuu ña, nakidi nuu ña ne, kunuu tsitu kué'en da nté nakuído káya. Tsí ña ñā kú'vé é kánakii kú'vé ntó ne, ña ñā kú'vé nāta'xi ña nto di —kuan o ka'an Jesús.

39 Kidáa ne, nañé'e ñá ña'a san nté koo vií ña, kaka'an ña:

—¿Vá kúvi ntu vií uun ña kuáa san nañé'e ñá tuku ña kuáa mí'i kī'in ña? ¿Ñā ntu kó'xo nuu ña ntuvi ñá xavi?

40 Nté uun ña kanakuā'a sán ne, ñá tē ká'nu ña'a ña vata kaa mastru ña. Ntá tsi tē ntí'í kútu've ña ne, kudadi ña ni mastru ña.

41 ¿Nté kui kaiton ntun xáka ütun é nūu ntuxnúu tā'an o? Tsí nte ña káinín ntu'u é nūu ntuxnúu mii o.

42 Tē ña káinín ntu'u é nūu ntuxnúu mii o ne, ¿nté kui doto tsí kaka'an ntún ni tā'an o é na tā'xi ña nuu ña

é natāvan xáka ütun é nūu ntuxnúu ña? Divín e dá mii tsi rki xaa o ntéku é káka'án ne, di'na natāvan ntu'u é nūu ntuxnúu mii o vata koo é kúvi kinín vā'an é natāvan xáka ütun é nūu ntuxnúu tā'an o.

Tē kúviti i, kutuni ko neé utun
(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

43 Nā túvi utun vā'a é káta'xi kiti é ña vā'a. Nté utun ña vā'a san ña katá'xi kiti é vā'a.

44 Da neé ka utun, kutuni ko neé utun dá kakii kiti i. Nā kakii igú san utun iñu, ntē ña kakii tinti'ó san má xuku iñu.

45 Nāti, ña é vā'a ne, kaka'an ña nee é vā'a, tsí nuu é vā'a san nima ña. Nāti, ña é kīni kaa ne, kaka'an ña é kīni kaa, tsí nuu é kīni kaa nima ña. Tū'un é kākene xu'u ña ne, nima ñá kakene.

Uvi núu i etí vi'i
(Mt. 7:24-27)

46 ¿Nté kui nuu nuu xntu ntáka'an nto tsí xu'u é Tó'o ntō ne, ntá tsi ña ntáde ntaa nto nee é káka'án u ni ntō?

47 Ka'án u ni ntō xoo é kantikin nti'xe i ko, xoo é katekú nti'xe i ne, kade ntaa é káka'án u.

48 Nā sá'a ne, vata kaa uun ñāti, ña é kaxntitsi vi'i sán ne, di'na kaete nuu kunū ñá ne, xtuvi ñá etí i san nú xū. Dā é'nu ntute sán ne, dōó ntii duku ntée vi'i san. Ntá tsi ña ni kuvi kantá nuu, tsi dōó kutū tuví etí i.

49 Xoó ña'a é katekú i ntá tsi ña te kade ntaa ña é káka'án u ni ñā ne, vata kaa uun nāti, na é xntítsi vi'i i da mii tsí nú ñū'u sán ne; ntē ña ni de vā'a na etí vi'i sán ne, dā é'nu ntute sán ne, dōó ntii duku ntée ne, uun ito tsi nántatsin á vi'i san —ka'an Jesús.

7

Dā ntavá'a Jesuu ña kade tsiñu iña sntadun, ña ñuú Roma
(Mt. 8:5-13)

1 Dā kúvi ka'an Jesuu ni ñá'a sán ne, kué'en ña ñūú Capernau.

2 Ikān tuví uun ñā'a tó'o sntadun, ña ñuú Roma. Tuví uun ña kade tsiñu iña ña, ña e dōó ntio ña ne, dōó nchokuví ña. E doko sá kúvi ñā.

3 Da téku tó'o sntadún san tsi ntáka'an ñá'a san iña Jesuú ne, taxnúu

ña ñata, ña odo nūu ña Israee, e kíkakan ñá dā xe'e nta'a Jesuu é na kī'in ña, kintavá'a ña ña kade tsiñu san.

⁴ Dā xee ñátā san mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Vií nto da xe'e, xntii kudii nto tó'ō sntadún san, tsi dóo va'á ña'a ña,

⁵ tsi dóo kakuinima ñá ñuú kō ne, mii ñā xntítsi ña vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú nti —ka'an ña.

⁶ Kidáā ne, kué'en Jēsuu ni ñátā san. Ntá tsi dóko sā xee ña nú vi'i ña kán né, taxnūu tó'ō sntadún san ña dóo vá'a tiin ni'i ñā é kūka'an ñá ni ñā:

—Tō'ó, ñá tē nté sa vá'a ña'a u é kuíta ntí'xin nto nú vi'i ko.

⁷ Ntē ña te nté sa vá'a ña'a u é xēé u un tsi nte mí tuví nto, kuiní ko. Ntá tsi te mii tsí é ká'an ntó ne, ntūvá'a ña kade tsiñu iñá ko.

⁸ Tsí xu'ú ne, ío tó'ō kó di, ña odo nūu iñá ko ne, dóo titín sntadún ko é odo nūu ú iña ñá di, é kátee tsiñu u ña nēe é vií ña. Te ká'án u ni ñā é kī'in ñá ne, kī'in ñā. Te ká'án u ni ñā é na kī'xi ña ne, kī'xi ñā. Te taxnūu ú ña ntáde tsiñu iñá ko é vií ña sá'ā ne, vií ña —ka'an tó'ō sntadún san.

⁹ Koó dā kúdu'va Jesuu da téku ña sá'ā. Kaito ña un ntí ntí ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'án u: Váta kīnī u nté uun ña'a ña Israee é vata kaa ñatī sá'a e dóo kanuu iní ña ko —ka'an Jēsuu.

¹⁰ Dā náxee ña e táxnūu tó'ō sntadún san nú vi'i ña kán ne, é ntūvá'a tsi ña kade tsiñu iña ña.

Nantóto Jesuu i'xá ñadī'i kii

¹¹ Rkontúví ne, kué'en Jēsuu uun ñuu é nani Nāiin. Kué'en ña ni ña ntini'i ñā ne, ñá tē nté kaa ña'a kue'en ña, kuntikín ñá ña di.

¹² Dā xee étsin ña mí kī'ví ña má ñuú san ne, vé'xi ñā'a, ña odo ñā xi'i e kiku'xí ña ña. Ñá te da dīi ña má ñuú san íntikin ñá ña di. Ñatīi, ña xi'i san ne, kuan tsí kaa uun kudii ña i'xá ñadī'i kii san.

¹³ Dā íni Jesuu ñadī'í san ne, ntūnta'ví ini ña ña, kaka'an ña:

—Ña kuékūn kan —ka'an ña.

¹⁴ Kidáā ne, kué'en étsin ña ne, dā tūn nta'a ña chidō sán ne, íntāñi dá'na ña. Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ñá xi'i san:

—Xu'ú kaka'án u ni ō ne: ¡Nakuntísin! —ka'an ña.

¹⁵ Ura tsí i nakuntítsi ña xi'í san ne, eni ntu'u ñā náka'an ña. Jesuú ne, ntáda ña ña kuenta ntá'a di'i ñā.

¹⁶ Dā íni ña'a sán é kuān o dé Jesuú ne, dóo u'ví ña, un ntíi ntíi ñá ne, eni ntu'u ñā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ntáka'an ña:

—Tsí uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko, ña e dóo ka'nu ne, é xee dītó ñā mí ntoo ō ve. Tsí Xuva kō ne, xée ña ñuú kō é xntii ña kō —ka'an ñá'a san.

¹⁷ Dá kanī ñuú Judea ni diñi í kūtuni ña nté ō dé Jesuu.

Ña táxnuu Juaan Bautista

(Mt. 11:2-19)

¹⁸ Ña ntántikin Juaan Bautistá ne, ntaa ña ni ña un ntí ntí nuu i nté ō dé Jesuu. Kidáā né, kána Juaán san uvi ñá'a, ña ntántikin ñá ne,

¹⁹ dā táxnūu ña ña nta'a Jesuu é tsixe'e ña te divi ntí'xe ña ña é kī'xi sán ne, o te kuntētu ká ña uun ká tuku ñá'a.

²⁰ Ña e táxnūu Juaán san ne, xée étsin ña, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Taxnūu Juaan Bautistá nti é tsixe'e ntí te divi nto ñā é kī'xi sán ne, o kuntētu ká nti uun ká tuku ñá'a —ka'an ña.

²¹ Ura dú'va tsi i ne, ñá tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuu, ña e ntákuvi kui'í san, nī ña e ntánto'o i, nī ña é ñū'u é ña vá'ā nima í di. Titín ña kuáá nāxi'í nuu ñá di.

²² Kidáā ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá nī ña táxnūu Juaán san:

—Kue'ēn ntó, kuka'an ntó nī Juaan nee é íni nto, nee é téku nto. Ntaa nto ni ñā tsí ña kuáá ne, é nāxi'í ntuxnūú ña; ña natín i ne, é nākaka ña; ña ntánako'xo kúñu i ne, é ntūntoo ña kui'i ña; ña lo'ō ne, é nātekú ña; ña xi'í ne, é ntōto ña; ñá ntā'ví ne, é tēkú ña tú'ūn é vā'á san nté koo nakáku ña.

²³ ¡Nté kui vá'ā ó xoo ñá'a, ña é ña natívi iní i é kantikín ko! —ka'an Jēsuu ni ña.

²⁴ Dā kunú'u ña táxnūu Juaán san ne, eni ntu'u Jēsuu kaká'an ñá ni ñā'a san iñá Juaán san, kaka'an ña:

—¿Neé ntu ixkoto ditó nto ñuu itsí kán? ¿Vá ñe'e ntú nto é ixkoto nto uun ñatīi, ña é dotō tsí kaka'an, vata kaa

uun choo é kākantá nuu dá kadūku tátsin?

²⁵ ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Vá ixkoto ntú nto uun ñatīi, ña e dóo va'á doo i? É ñni nto tsí ña e dóo va'á doo i, ña é iō ntí'i da neé ka tsi é ntio i ne, ñá tē ñuu itsí kán ñu'u ña, tsi nú vi'i rei kan ntóo ña.

²⁶ ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Ixxkoto ntú nto uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko? Nuú é ntaá i tsí ñi ña ne, kaka'an ña naa Xuva ko, ntá tsi dií dií ka ka'nu ña'a ña é ña ka'án naa Xuva ko.

²⁷ Tsí ñi ña é ñe na'a ña ña Tú'un Xuva kō mí kakā'an:

Taxnúu ú uun ña'a, ña é kunī'i tú'ūn san, di'na dá xeen,

vata koo é nākoo tú've ña itsi o.

Kuān ó uve na'a.

²⁸ Kaka'án u ni ntō tsi é un ntí'i ñatīi, ña ntoo ñuxiví san ne, nté uun ña ña te dóo na'nu ña'a ña vata kaa Juaán san. Ntá tsi ña é kāduku ntée mí kadē kú've Xuva kō ne, kuān te é dií ka dutsi ntaa ña ne, dií ka na'nu ña'a ká ña é Juaán san.

²⁹ 'Un ntíi ntíi ña tekú i é kākā'an Juaán san ne, ede ntaa ña é kākā'an Xúva kō. Un tsi nte ña ntaído diu'un xōo ña ñuú Romá san di' itsi ntute ña nta'a Juaán san ne,

³⁰ ntá tsi ña fariseú san nī mastrú leí san ne, ña ni ntío ña é nakūtsi ntute Juaán san ña ne, kuān o nantii ní'ni ña é vā'a koo vií Xuva ko ni ña.

³¹ ¿Nté ntu koo ntada dadīi ú ña ntoo vevii? ¿Ntē ntu ntáa ña?

³² Vata ntáa i'xá kuetsī é ntoo nu á'vi i, ntánadīki, é un tsi ntákachu'ú ni tā'an i: “Nakuekū ntí choo, ntá tsi nté uun nto ña ni ite'e ntō. Ita nta'xa ntí ne, nté uun nto ña ni éku nto”, xkoó ka'an i'xá san. Kuān ntáa ña ntoo veví di,

³³ tsi vé'xī Juaan Bautista é ntē ña kaé'xi ña tañú'u ne, ntē ña kaxi'í ña ntute tinti'ó di ne, ntáka'an nto tsí nuu é ña vā'ā nima ña.

³⁴ Kidáa ne, xé u, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi. Xu'ú ne, kae'xí u, kaxi'í u ne, da ntáka'an nto tsi dóo kue'e kae'xí u, dōo kue'e kaxi'í u. Ntáka'an nto di tsí xu'ú ne, dōo vā'a tiin ú ñi ña kini ntáa, ñi ña ntaído diu'un xōo ña ñuú Romá di.

³⁵ Ntá tsi kutuni xoo é ki'in ñni ntí'xe i te kini o rkontúvi nté koo kuvi —ka'an Jesús ni ña.

Dá tūví Jesuu nú vi'i Sīmuun

³⁶ Uun ña'a, ña fariseú ne, kána ña Jesuu é kika'xí ña nú vi'i ña kán. Dā xee ña ne, ítūví ña nú mesa kan.

³⁷ Kidáa ne, xé uun ñadī'í, ña ñuú ikán, ña e dóo iō kuetsí ne, da kutuni ña tsí tuví Jesuu nú vi'i ña fariseú san ne, xé ña, ni'i ña uun xuxu e kúvi xuu é nani alābastru é nūu tsitu cho'o vîdin.

³⁸ Ítūví ña nú dī'in Jesuu, kaéku ña ne, nākate ña dī'in Jēsuu ntuté nūú ña. Kidáa né, ñi ña naítsi ña dī'in ña, da tánuu ña dī'in ña ne, dā da'ví ña dī'in ña cho'o vîdin san.

³⁹ Ña fariseu, ña kána Jesuú ne, dā ñi ña sá'ā né, dē kuení ña: “Tē dí ña kaka'an ntí'xe naa Xuva ko ñatīi sa'á ne, kutuni ña nee ña'a ñadī'í sa'á, ña katīin nta'a ña. Tsí ñadī'í sa'á ne, dōo iō kuetsí ña.” Kuan o dé kuení ña.

⁴⁰ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña fariseú san:

—Sīmuún, iō kúdii é ká'án u ni o —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an fāriseú san:

—Ká'an ntō, Mastrú —ka'an ña.

⁴¹ Ne dá kantāa Jesuu ni ña, kaka'an ña:

—Uvi ña'a ñatīi itá nuu ña diu'un é naki'i ntée ña ña ña ña kuiká san ne, uun ña'a ña ne, ú'ūn sientu diú'un kuí'xín san itá nuu ña. Ña uun ña'a sán ne, úvi dīko u'xi tsi.

⁴² Ña ni kúvi ntá'vi ña diu'un é naki'i ntée ña ne, ñe ña da xe'e nākadī ña kuenta é itá nuu ña ntuvi ña. Ká'an nto vē: ¿Xoo é ntuvi i é dií ka kuinima i ña kuiká san? —ka'an ña.

⁴³ Kidáa ne, kaka'an Sīmuún san:

—Vata te ñatīi, ña é dií ka kuē'e itá nuu san —ka'an ña.

Kaka'an Jesús:

—Vá'ā o é kākā'an —ka'an ña.

⁴⁴ Kidáa ne, kaito Jesuu ñadī'í san ne, dá kakā'an ña ni Sīmuun:

—Koton ñadī'í sa'a. Xu'ú ne, xé u nú vi'i o né, ntē ña ni ta'xin ntute é ntōo dī'in ko. Ntá tsi ñadī'í sa'á ne, nakate ña dī'in kó ntute nūu ña ne, idi mii ña naítsi ña.

⁴⁵ Ntē ña ni é'xin xu'u kó vata xkoó ñi o ne, ntá tsi ñadī'í sá'á ne, un tsi nte dá xee ú ne, katanuu ña dī'in ko.

⁴⁶ Ntē ña ni dá'vin dīki ko nté un siin aseté san. Ntá tsi ñi ña ne, dá'vi ña dī'in ko cho'o vîdin.

⁴⁷ Dukuān é kāká'án u tsí kuān te ñā tē nté kaa kue'e kuétsi ñā ió ne, ntá tsi kutuni tsí e dé ka'nu iní Xuva ko ni ñā, tsi dóo kuínima ñā. Ntá tsi ñā'a, ñā é dutsi kúdií e ntáde ka'nu iní o ni ñā ne, un sīn kudií kakuinima ñā kō —ka'an ñā.

⁴⁸ Kidáā ne, kaka'an ñā ni ñadī'í san: —É dē ka'nu iní u ni o kuétsi o —ka'an ñā.

⁴⁹ Ñā'a, ñā é vexká'xi ni ñā ne, eni ntu'u ñā ntátsixe'e ñā:

—¿Xoō ntu ñā'a ñā sā'a, é un tsi nte kuétsi ñā'a san kade ka'nu iní ñā ni ñā? —ka'an ñā.

⁵⁰ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñadī'í san:

—Tsi kuínti'xe o Xuva kō ne, é ntūvá'a nima ó ve. Va vá'a tsi kué'én ve, ñā ku kadā kuení ka o —ka'an Jesuú ni ñā.

8

Ñadī'í, ñā e xntíí Jesuú

¹ Rkontúví da kúvi sá'ā ne, kaika Jesuú ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ñā tú'un iña Xuva ko nté o kadē kú'vē ñā. Uxúvi ñā'a pustrú san ntini'i ñā ñā di.

² Ió ñadī'í ne, ntikīn ñā ñā, ñā é ntavá'a ñā é ñū'u é ñā vá'ā san nima í nī ñā é ntuvá'a kui'i e ntákuvi i. Ñadī'í san ne: María Magdalena nani ñā, ñā e ntíi u'xe é ñā vá'ā nima í,

³ nī Juana, ñadī'í ñā nani Cūsa, ñā dé tsiñu iña Heródē; ñā nani Sūsaná ne, nī ñā te da díi ka ñadī'í, kue'en ñā vata koo é xntii ñā ñā nē é ió iña ñā.

Dā ntáa Jesuú iña ñā katá'xi tata (Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Ñā te da díi ñā'a kúí ñā ñuú ñā é kiní ñā Jesuú. Dōo táka nuu ñā'a sán ne, kidáa ne, ntāa Jesuú ni ñā uun nuu i, kaka'an ñā:

⁵ —Uun ñatíí, ñā kata'xi tatá ne, kué'en ñā kúta'xí ñā tatá ñā. Uun itsi ne, kó'xo ntikīn san itsi kán ne, ixkanúu ñā'a sán ne, ē'xi láa sán di.

⁶ Uun itsi xtuku ne, kó'xō tuku ntikīn san ne'u xuú san ne, dā kéne ne, ura tsí xi'i dii, tsí kakunaá ntute mí ko'xo.

⁷ Kó'xō xtuku ntikīn san má kū'u iñu kán. E'nu dadīi ni xuku iñu sán ne, ítavi núu kue'en xúku iñu san i ne, xí'í di.

⁸ Ntá tsi uun itsi xtuku ne, kó'xō nuu ntikīn san ñū'u vá'a. Kidáa ne, ē'nu né, dōo vá'a kúvi. Kīi te uun sientu kítí i é un é un ditsin i —ka'an ñā.

Sá'a kāká'an Jesuú ne, nī kué'en ini ñā kaka'an ñā:

—¿Te ió lo'xo ntó ne, kini nto! —ka'an ñā.

¿Nté kui nuu xntu i sá'a kāntaa ñā? (Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Kidáa né, tsixe'e ñā ntini'i ñā ñā neé kani tú'un nuu i sá'a é kāká'an ñā.

¹⁰ Ne, kaka'an Jesuú:

—É ta'xi Xuva kō é kūtuni ntó nuu i e dóo xū'ú ió iña i mí kadē kú'vē ñā. Ntá tsi ñā nguii sán ne, da kantaa ú ni ñā nuu i sá'a ne, ntaíto ñā ne, o ntaíni ñā, ntá tsi ñā kí'in díki ñā neé kani tú'un.

Kantada ntaa Jesuú neé kani tú'un nuu i iña ñā kata'xi tata (Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ Nuú i sá'ā ne, kani tú'un: Ntikīn san ne, diví é vata kaa tú'un Xuva kō.

¹² Uun itsi mí kakó'xo ntikīn san itsi kán ne, kani tú'un vata ntāa ñā'a, ñā téku i, ntá tsi vé'xi tó'ō e ñā vá'ā san, véxnaki'i tú'un Xuva kō é ñū'u nima ñā'a san vata koo é ñā kuínti'xe ñā, vata koo é ñā nakáku ñā.

¹³ Mī ko'xó nuu ntikīn san ne'u xuú san ne, vata ntāa ñā'a, ñā e dóo díní i é kátekú i tú'un Xuva kō ne, kuínti'xe ñā, ntá tsi ñā kué'e ni kuínti'xe ñā. Vata ntāa utun é ñā tuvi kué'e xó'o i ntāa ñā. Kuínti'xe ñā é uun da'na. Ntá tsi ntuvi dá kátaan núu ñā ne, kaxtuví xio ñā tú'un Xuva kō.

¹⁴ Mī ko'xó nuu ntikīn san má xūku iñu sán ne, vata ntāa ñā'a, ñā e téku i tú'un sán ne, dukuan dukuān sá ne, kakunáa iní ñā. Tsi é tūku e túku é kadē kuení ñā: é nī'i ñā diu'un, é vii ñā nee iña é ntio ñā ne, dukuān ñā kaxio vá'a iña ñā. Vata ntāa utun é ñā kaé'nu vá'a kiti i ntāa ñā.

¹⁵ Ntá tsi mí ko'xo ntikīn sán ñū'u va'á ne, vata ntāa ñā'a, ñā ió nima vá'a i ne, é ió tu'vé ñā é kīni ñā tú'un Xuva kō, é vii ñā kuenta tú'un san. Ñā nātivi iní ñā. Vata ntāa utun e dóo vá'a kakii kiti i san ntāa ñā —ka'an Jesuú ni ñā.

Kantaa ñā nuu i iña ñū'u (Mr. 4:21-25)

16 Kidáa ne, kantaa ña ni ña nuu i iña ñu'u é nāxi'í nuu, kaka'an ña:

—Nté uun xoxo tuún i ñu'u san ne, dá dá'ví nuu. Ntē ña xtuví ña má itó ña. Tsí xnteku dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kanī má ví'i kán.

17 Vata tsi kaa nuu i sá'a ne, ña túvī nee iña é kutuví xu'u é ña nātídito, nté uun nuu i é iō xu'u é ña kiní o rkontúvi, tsi dá miī é nātídito.

18 'Dukuān ne, kini va'á nto tú'ūn é kā'an u, tsí ña'a, ñá iō iña í ne, ní'í ká ña. Ntá tsi ña é ña tuvi iña í ne, nakuido nteé ña un tsi nté nuu i é kuini ña é iō iña ña —ka'an Jesús ni ña'á san.

Di'i Jesús ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Kidáa ne, xée di'i Jesús ni ení ña. Ntá tsi ña ni kuvi xée etsin ña mí tuvi Jesús, tsí ña te nté kaa ña'a ntoo ña.

20 Kidáa ne, xée ūun ña'a, kaka'an ña ni Jesús:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñi ntée ña nto kí'i kán é ncho kiní ña nto —ka'an ña.

21 Nantíko kōó Jesús, kaká'an ña:

—Xoo é katekú i tú'un Xuva kō ne, kade ntaa tú'un ña, di'vi ña é di'í kó ni ení ko ni tā'an ko —ka'an ña.

Dā teé da'na Jesús tátsin ni ntūte mini

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Uun ntuví ne, ínū Jesús tún ntōó ni ña ntini'i ña, kaka'an ña:

—Xio diñi ntute san kí'in ō ve —ka'an ña.

Kué'en ña kidaā.

23 Da ntaíta nti'xin ña nu ntuté san ne, kidi Jesús. Kidáa ne, un ntii tsi vē'xí tatsín san mé'ñū ntute san. Iñi ntú'u nátsitu tun ntōó san ntute ne, dókō sá ni tēni ña.

24 Kidáa ne, kué'en ña kūnantoto ña Jesús, kaka'an ñá ni ña:

—¡Mastru! ¡Mastru! ¡Dóko sá tēni ō! —ka'an ña.

Nákuntísi Jesús ne, kaka'an ña é nākoó da'na tátsin san ni ntūte é kānakuntáñi ntaa. Ura tsí i xío kadin ne, diin diin sa kúvi.

25 Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

—¿Nté kui ntaú'vī ntú nto? ¿Mí'i ntu kué'en é ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Ntá tsi ña ntini'i ña né, dōo u'ví ña. Koó dá kúdu'va ini ña, ntáka'an ñá xe un xé un ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a, ña é kaka'an ni tátsin san ni ntūte san é nākoó kadin ne, ura tsí i xío kadin nti'xe? ¡Un tsi nte tátsin san ni ntūte san kade ntaa é kaka'an ña! —ka'an ña.

Ña ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Kidáa ne, xée ña ñuú Gadara é tuví tuku diñi ntute é ñuú Galilea.

27 Ntii Jesús díñi ntute sán ne, ikan tsi vē'xí uun ñatī, ña má ñuú san, ña é ñu'u é ña vá'ā nima i. Ná te dá vévii é ña te núū ká ña du'nu ña; ntē ña te túvī ká ña nú ví'i ña kán. Da ñi kué'en tsí kapusantu kán nuu ña.

28 Dā ini ña Jesús ne, nākunchī'í ntaa ñá nuu ñá ne, un ntii tsí kéne ña, kaka'an ña:

—¿Neé ntu kaduku ntée nto iñá ko, Jesús, i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? ¡Vii nto da xe'e, ñá ku kini nteé ntó ko! —ka'an é ña vá'ā san ni Jesús.

29 Kuan ō ka'an ña, tsí Jesús ne, kaka'an ñá nī é ña vá'ā san é na ntii nima ñatī san. Dōó ki'in ito kūkí'vi é ña vá'ā san nima ñá, kuān te ntáki'ní ña'a san nta'a ña ni dí'in ña kadená ne, kanakí'i tu'un, tsí e ña vá'ā sán ne, kaxntíi ña da tī é kūnu ña é kí'in ña ñuú itsi.

30 Ntá tsi Jesús ne, tsixe'e ña:

—¿Ntē ntú nanin? —ka'an ña.

—Nti'í ne, Ligiun naní nti —ka'an.

Kuan ō ka'an ña, tsí ña te da díi e ña vá'ā san é ñu'u nima ña.

31 Íkán é ña vá'ā san nta'a Jesús é ña taxnuu ña í ini totsín kan.

32 Da'a san ne, ñá tē nté kaa ñu'u kutsín san ntaé'xí ti xuku san ne, ntáka'an é ña vá'ā san te kūvi ntí'vi nima kútsín san. Jesús ne, xé'e ña itsi.

33 Kidáa ne, ntii é ña vá'ā san nima ñatī san ne, dá kuki'vi nima kútsín san. Kidáa né, inu kutsín san, kué'en ti un tsi nte mí nuu ntute san ne, ikan tsí tēni nti'í ti.

34 Ña e ntáde kuenta kútsín san ne, dá ini ña nte o kúvi ne, kué'en ña, koo da ntaínu ña, kuntaá ña nī ña ntoo má ñuú san nī ña ntoo má kū'u kan nté ō kúvi.

³⁵ Ña'a sán ne, ntíi ña, kukoto dító ña nté o kúvi. Dā xee ña mí tuví Jesuú ne, ikān tuví tixi ñátíi san nú dī'ín Jesuu, ña e ntíi é ña vá'ā san nima i. E nákunū ña du'nu ña ne, e vá'ā ó kadē kuení ña. Kidáā né, dōo u'ví ña'a san.

³⁶ Ña é ĩni nte o kúvi ne, ntántaa ña nté o ntuvá'a ña é ñū'u é ña vá'ā sán nima i.

³⁷ Un ntíi ntíi ña ñuú Gadará ne, eni ntu'u ñā ntaikan ña da xe'e é na ntāka Jesuu ñuú ña, tsi dóo ntaú'vī ña. Dukuān ne, nákunū Jesuu tún ntōo san ne, dā kunú'u ña.

³⁸ Ñatíi, ña e ntíi é ña vá'ā sán nima i ne, kaka'an ña é kī'ín ñá ni Jēsuu. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā é na kutuvī ña. Kaka'an ña:

³⁹ —Kunú'un nú vi'i o ve, ntaan ni ñā'a san nté o dé Xuva ko ni o —kaka'an Jēsuu.

Kidáā ne, kué'en ñatíi san, kuntáa ña ni ñā'a san da káníi má ñūu san nté o dé Jesuu ni ña.

Diōkó Jairu, ni ñadī'i, ña tñn nta'a dū'nu Jēsuu

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Ntá tsi dā náxee Jēsuu túku diñi ntute sán ne, ñá tē nté kaa diní ña'a san e náxee ña, tsí un ntíi ntíi ña'a san ntantétu ña ña.

⁴¹ Ikan tsí xeé uun ñatíi, ñá naní Jairu, ña odo nūu ñā vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Ña sá'á ne, naku-tuvi nte ñā nú dī'ín Jesuú ne, kaikan ñá da xe'e nta'a Jesuu é kī'ín ña nú vi'i ña kán.

⁴² Kuan tsí kaa uun a dióko ñā né, ĩo tun te ūxuvi kuiá tun ne, dóko sá kúvi tun.

Kidáā ne, kué'en Jesuú ne, ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá ña. Un tsi ta'u nuu ña mé'ñu ñā'a san.

⁴³ Ikān nuu ta'án uun ñadī'i, ña é ña kaxio da'na é kaeti niñi ña. É uxuvi kuía é kuān ó kanto'o ña ne, é dōo kue'é diu'un nantí'i ña nī medíkū. É nantí'i ñā é un ntí'í é ĩo ñā ña ne, nté ña ni ntuvá'a ña.

⁴⁴ Ñadī'í salá ne, xée ētsin ña ata Jēsuu. Tñn nta'a ña ntēte du'nu Jēsuú ne, ura tsí i ntuvá'a ña é kaeti niñi ña.

⁴⁵ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu ñá'a san:

—¿Xoó ntu tñn nta'a ĩko? —kaka'an ña.

Un ntíi ntíi ñá ne, ntáka'an ña tsí ña te ñi ña e tñn nta'a ña ñā. Pedrú san ne, kaka'an ña:

—Mastrú, un ntíi ntíi ña'a san ntánata'u nūu ña nto ne, ntátsi'i ntido ña nto —kaka'an ña.

⁴⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Īó xoo tñn nta'a ĩko. Tsí kutuní ko tsí kúvi ntuvá'a ña —kaka'an ña.

⁴⁷ Dā kutuní ñadī'í san tsí ña kuvi kuxu'ú ña ne, koó da kání'i ñā, nakunchíti ña nú dī'ín Jesuu. Kidáā ne, kaka'an ña mé'ñu un ntíi ntíi ña'a san tsí ĩo nuu i é tñn nta'a ña Jēsuú ne, kaka'an ña tsí ura tsi ntuvá'a ña.

⁴⁸ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—I'xá ko, é ntuvá'an ve, tsí nuu é ntaā i e kuinti'xe o ko. Vá'a vá'a tsi koo kunú'un ve —kaka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an dúkuan Jēsuu dá xēe uun ña'a, ñá nī'i tú'ūn ñā odo nūu ñā vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kaka'an ña:

—Diōkó nto ne, e xí'i ñā. Ñá ku nāteku du'xén ka nto maestrú san —kaka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi téku Jēsuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá ku u'vī o. Mii tsí é kuinti'xe o ne, ntuvá'a dióko o —kaka'an ña.

⁵¹ Kidáā né, dā xee ña nú vi'i ña kán ne, ñá ni xe'é Jesuu é kī'vi nté uun ña'a; mii tsí Pedru ni Sántiau ni Juaán san, ni uva i'xá san ni dī'í i.

⁵² Un ntíi ntíi ñá ntoo sán ne, ntaéku ña, tsi é xí'i i'xá san. Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ña kuéku ká nto, tsi tá'nu kúdií san ne, ñá te ni xí'í tun, tsí kúdií kakidí tun —kaka'an ña.

⁵³ Un ntíi ntíi ñá xkuntée ña ña, tsi ĩni ñā'a san tsi é xí'i ntí'xe a i'xá san.

⁵⁴ Kidáā ne, kárkāa Jesuu nta'a i ne, un ntii tsi káka'an ña:

—¡Tā'nú kudii, nakuntítsin! —kaka'an ña.

⁵⁵ Ura tsí i ntóto tún ne, nákunūtsí tun ne, kaka'an Jēsuú é na kué'é ña é ká'xí tun.

⁵⁶ Uvā tún ni dī'í tún ne, koó dā kúdu'va ña é kuan o kúvi. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña é ña ká'an ñá nī nté uun ña'a san nté o kúvi ntóto tun.

9

Dā táxnūu Jesuú pustru ña e kík'a'an ntódo ña tú'un Xuva kō
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Jesuú ne, nataká nuu ña uxuvi ñá'a ña ntini'i ña ne, xé'e ña é kúvi víi ña kada kú've ña iña é ña vá'a san é nakuitá ñá i, nī é kúvi víi ña ntavá'a ña ña'a san da neé ka nuu kuí'i e ntákuví ña.

² Taxnūu ña ña é kík'a'an ntódo ña tú'un iña i mí kadē kú've Xuva kō, nī é ntavá'a ña ña nchokuvi.

³ Kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá kú neé kuido nto é kí'in ntó itsi kán; nté tatūn, nté itin, nté tañú'ū, nté diu'un, nté uun na'a du'nu nto ña kuní'i nto.

⁴ Dā mí'i ká ví'i mí xēe ntó ne, kuntōo nto un tsi da nté ntāka nto ñuú san.

⁵ Dā mí'i ká ñuú san mí ña ntío ña é kuntōo nto ne, ntaka nto ikān ne, nakidi nto xáka dī'in nto vata koo é kuní'i ña kuenta é nakūnaá mii ña kúñu ñā é ña ni ntío ña tú'un Xuva kō —ka'an Jesuu ni ña.

⁶ Kidáā ne, kué'en ñā, ita ntí'xin ña ta'án ñuu ta'án ñuu, ntáka'an ña tú'un é vā'a san nté koo nakáku ña'a san ne, dā mí'i ka mí kué'en ñá ne, ntavá'a ña ña nchokuvi.

Dā kudana iní Heródē
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Rei Heródē né, tēkú ña e ntáka'an ñá'a san iña Jesuu é un ntí'i nūu i é kade ña ne, un tsi kúdana iní ña, tsí iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautistá ne, é ntóto ña ve é xi'i ña.

⁸ Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi é ntii díto ña ka'án naa Xuva kō, ñá nani Elía ne, iō ñá di ne, ntáka'an ñá tsí ña ka'án naa Xuva kō, ña ntivú di ne, e ntóto ña.

⁹ Kidáā ne, kaka'an Heródē san:

—Tsí xu'u ntu ku é taxnūu u é ka'ntē ñá dikí Juaán san ne, ¿xōo ntú ña'a ña tsikán kuān, e dóo katekú ko é ña te nté kaa nuu i é kade ña? —ka'an ña.

Dukuān né, ntukū nuu ini Heródē san nté koo kiní ña Jesuu.

Dā xe'é Jesuu é ká'xí u'un míl ñā'a
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Dā náxee ñá ntini'i ña ne, ntaa ña ni Jesuu nté o dé ña. Kidáā ne, kue'en

ní'i xio Jesuú san ña ntini'i ña uun ñuu é nani Bētsaida.

¹¹ Ntá tsi dā kútuni ñá'a sán ne, íntikān ñá Jesuu. Jesuú san ne, dōo vá'a o dé ña ni ñā, kaka'an ñá ni ñā iña mí kadē kú've Xuva kō ne, ntavá'a ña ña nchokuvi.

¹² Dā kuáā ne, xé'e etsin ña ntini'i ña san mí tuví Jesuu, ntáka'an ña:

—Ká'an nto ni ñā'a san, na kí'in ña, kintúku ña mí kuntoo da'na ña ne, na kintúku ñā é ka'xí ña da mí'i ká ñuu é ntoo étsin i'a. Tsí i'a ne, ña túvi nee iñá iō kue'en tsi é ka'xí ña —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:
—Mii nto kué'é nto ña é ka'xí ña —ka'an ña.

Ne, kaka'an ñá ntini'i ñā:

—Kūdji u'ún sa tañú'u ni ūvi sa tsáka iō ti. ¿Vá kikuiín ntu ntí é ká'xí un ntí ntí ña'a san? —ka'an ña.

¹⁴ Tsí iō ñá te ū'un míl ñatí san ntoo ña. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Ká'an nto, na kuntōo ña uvi díko u'xi uvi díko u'xi ñá'a ña —ka'an ña.

¹⁵ Kuan o dé ña ne, íntōo ntí ntí ña'a san.

¹⁶ Kidáā né, kí'i ntí'i Jesuu é ū'un tañú'u ni ūvi tsákā. Ito ña e dukún kán ne, dā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña ne, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é tsí'i ña nta'a ña'a san.

¹⁷ E'xi ntí ntí ña'a san da nté ku e ntá'a ña. Dā kúvi é'xi ña ne, náku'un tsitū ká uxuvi xiká utsi i é ntoó ka.

Kaka'án Pedru tsí Jesuú ne, ña é taxnuu Xuva kō
(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Uun ntuvi ne, kaka'an ntá'ví Jesuu é da mii tsi ña ni ña ntini'i ña ntoo ña ne, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neē ntú ña'a ú, tē ka'an ñá'a san? —ka'an ña.

¹⁹ Nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautista nto. Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Iō túku ña ne, ntáka'an ña tsí ña ka'án naa Xuva kō, ña ntivu ntó, ña e ntóto xtuku é xi'i —ka'an ña.

²⁰ —Divi ntó ní, ¿neé ña'a ú, te kuiní nto? —ka'an Jesuu.

Pedru ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Divi ntó é Cristu nto, ña e táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

Dá kakā'an Jéssu tsi kuví ña
(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Ntá tsi dóo ka'an Jéssu é ña ku ka'án ña nī nté uun ña'a nuu i sá'a.

²² Kaka'an ña:

—Xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kantio e dóo nto'o ko. Dóo nantii ni'ni ñatā sán ko, ña ña nī tó'ō dutú san nī mastrú lei. Ka'ní ña kó ne, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto u —ka'an Jéssu.

²³ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ūn ntíi ntíi ña'a san:

—Tē xoó ncho kuntikín i kó ne, ña kú de ká ña kuenta iña mii ña ne, utén utén san ne, na kuntikín ñá ko, kuān te dóo nto'o dadíi ña nī ko.

²⁴ Xoo é ncho nakakū mii i ntuvi iña í ne, kunaá ña. Ntá tsi tē xoo nakunaá i ntuvi iña í kuenta iñá ko ne, nakáku ña.

²⁵ ¿Neé ntu kaidiá'vi ñatíi san te nī'i ñá kaníi ñūxiví san, te kūnaá mii ntu ñā ne, o tē natívi mii ñā kúñu ñā?

²⁶ Tē xoó kakuka'an nuu i tú'ūn kó ne, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kuan kōo kuka'an nuú ko í ña ntuvi dá nainú u é koó dā kaxi'i nuu ka'nú u vata kaa Uvā kó nī ánje ñā, ña e dóo va'a.

²⁷ Nuú é ntaā í é ká'án u ni nto ne, iō nto é ntoo nto i'a vevíi ne, ña kúvī ntó tē ña di'na kiní nto mí'i kadē kú've Xuva kō —ka'an Jéssu.

Dā nádama kúñu Jéssu
(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ E kúvi te ūna ntúvī é kuān ó kaka'an Jéssu ni ñá ne, kúxēe ña uun xuku mí kūka'an ntá'ví ña. Kué'en ña nī Pedru ni Sántiau ní Juaan.

²⁹ Nii dukuan kaka'an ntá'ví ña ne, nádama nuu ña. Dóo ñā né, ntukui'xīn kue'én ne, dóo kaxi'í nuu.

³⁰ Kidáā ne, xee dító uvi ña'a ñatíi, ntatín ña ni ñā. Ña sá'a ne, Muisee ni Élia.

³¹ Un tsi kaxi'í nuu ka'nu ntí'kó diñi ña. Ntatín ña nté koo kada ntaa Jéssu é kuví ñá ñuú Jerusaleen.

³² Kuān te dóo ncho kidí Pedru ni ña ntini'í ña ne, kuan tsí ó intíto ña da íni ña Jesuu e dóo kaxi'í nuu ña, nī ntuvi ñatíi, ña ntáñi ni'í ña.

³³ Kidáā né, kii nteé xio ñatíi san Jesuu, kué'en ñā ne, kaka'án Pedrú san:

—Mastru, jnté kui vá'a ó é ntoo o'í'a! Vi'i a vé ne, kada vá'a ó uni á vi'i xó'ó

san, uun iña nto, uun iña Muísee, ni uun iña Élia —ka'an ña.

Ntá tsi Pedrú san ne, dotō tsi kaka'an ña; ntē ña íni ña ne nuu i é kaka'an ña.

³⁴ Nii dukuan kaka'an ñá ne, xée uun vīkó ne, nākunuu tá'an dava ña ni ntatíi né, dóo u'ví ña.

³⁵ Kidáā ne, mé'ñū viko vé'xi uun tátsín, kaka'an:

—Ñā sá'a é I'xá mii kó, ña e dé kú've u. Kiní vá'a nto nee é kaka'an ña —ka'an tátsín san.

³⁶ Dā kúvi ka'an tátsín ne, íni ña tsí da mii tsi Jéssu tuví ña. Kidáā ne, diin diin tsi ntoo ña. Titín ntuvi e nté uun xoxo ni ká'an í ni tūku ña'a nee iña é íni ña.

Dā ntavá'a Jesuu uun na kudii, ná nuu é ña vá'ā nima i
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Utén san ne, dā núu ña xuku ne, ñá tē nté kaa ña'a kuketú itsi ña Jesuu.

³⁸ Kidáā né, uun ña'a ñatíi, ña é nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—Mastru, vii nto da xe'e, koto nto i'xá ko, tsí kuan tsí kaa uun i'xá ko.

³⁹ Kiní nto tsí uun é ña vá'ā san katín i ne, kade é uun ito tsi kakachu'u ntáa ne, kaxi'í mí ne, kaxi'í tiñu xú'u i di. Kantuku ku'í é ña vá'ā san i ne, ñá ncho nangāvā i'xá ko.

⁴⁰ E íkán ú da xe'e nta'a ña ntini'í ntó é nakuitā ña é ña vá'ā san ne, ña ni kúvi vii ña —ka'an ña.

⁴¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—jNto'ō é ntoo nto vevíi ne, ntē ña ntákuinti'xe nto! jDóo do'ō nto! ¿Nté ntu kaa ntuvi é kutúvi u ni ntō, é kútíi kó nimá ko ni ntō? —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ta'xin i'xá o i'a —ka'an ña.

⁴² Dā vé kaxee étsín á na kudii san ne, nantáva é ña vá'ā san na nte ñú'u kán. Éde e xi'í míi xtūku na. Ntá tsi Jesuú ne, dē tíi ña nī é ña vá'ā san. Ntává'a ña na kudii san ne, naku'é e ña na nta'a uva nā.

⁴³ Un ntíi ntíi ña'a san koó dā kúdu'va ña ne, dóo ka'nu kuíni ña ni Xuva kō.

Dā kúvi uvi íto kaka'an Jéssu é kuví ña

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Nii dukuan ntaíto díto ña'a san nee é kade Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

⁴⁴ —Kini vá'a nto é kaka'án u ne, ñá ku kúnáa iní nto; tsí xu'u é vèxkúvī ú ñatíi ne, ntuví u kuenta ntá'a ña ñuú i san —ka'an ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni ñe'e dikí ña tú'ún é kaka'an Jéssu, tsi dóo xū'ú o, kuiní ña. Dōo ntaú'vī ña é tsixe'e ña Jéssu nee iña é káni tú'un é kaka'an ña.

Xoo é díi ka kainuu á'vi i
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Kidáa né, eni ntu'u ña ntánatín ña xoó ntu ña'a ña é díi ka kainuu á'vi i.

⁴⁷ Dā kútuni Jéssu nee iña é ntádē kuení ña ne, kí'i ña uun i'xá san, xtuví ñá i díi ña ne,

⁴⁸ dá kakā'an ñá ni ña'a san:

—Xoo é kí'i i uun a i'xá sa kuenta iña ko ne, vata tsi te xū'ú kí'i ña ko. Xoo é kí'i i kó ne, vata tsi te kí'i ña ña táxnūu ko. Dukuān ne, xoó ña'a, ña é ña kainuu á'vi iña nto, kuiní ntó ne, ña ña e díi díi ka kainuu á'vi ña kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

Xoo é ña kaka'an ntée i ko ne, kakuini'i ña kō
(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Nantíko kōo Juaán san, kaka'an ña:

—Mastru, é iní nti uun ña'a, ña é kakaku ni'i ña'vī nto é kanakuíta ña é ña vá'a san. Ntí'í ne, ña ni ntíō nti é kuān koo víi ña, tsí ña te kaduku ntée ña kō —ka'an ña.

⁵⁰ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ñá ku kuān xkoó de nto ni ña, tsi xoo é ña kaka'an ntée i kō ne, kakuini'i ña kō —ka'an Jéssu.

Dā de tíi Jesuú san ni Sántiau ní Juaan

⁵¹ Dā dokó sa xee ntúvi é ntāa Jesuu e dukún kán ne, kaka'an ña tsí da mií é kí'in ñá ñuú Jerusaleen.

⁵² Di'na dá kí'in ñá ne, taxnūu ña ña'a é kí'in ñá uun ñuú lu'nti é tuví ñuú Samaria, é nantuku ña mí'i kutúvī da'na Jesuu.

⁵³ Ntá tsi ña ñuú Samariá san ne, ña ni ntíō ña é kutúvī Jesuu ñuú ña, tsi é kútuni ña é Jerusaleen kí'in ña.

⁵⁴ Tékú ña ntántikin ñá, Santiau ní Juaán ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, ¿ntio ntu nto é kákán nti é na kíi ñu'u e dukún kán é na kōko kue'en ñá, vatā o dé Eliá san? —ka'an ñá ni Jéssu.

⁵⁵ Ntá tsi xkókōo Jesuú ne, dē tíi ña ni ña, kaka'an ña:

—¿Ña iní ntú nto xoo é ntántikin nto?

⁵⁶ Tsí xu'u é vèxkúvī ú ñatíi ne, ñá te vè'xí u é nākunaá u ña'a san, tsí vé'xí u é nakākú u ña —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en ña uun ka túku ñuú lu'nti.

Ña é ntio i é kuntikin Jéssu
(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Nii dukuan kué'en ñá itsi kán ne, uun ña'a ne, kaka'an ñá ni Jéssu:

—Ntio ko é kuntikín u nto dā mí'i ka mí kí'in nto —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ñúkuíi san ne, iō xavi ti mí kain-too vá'a ti. Lāá, kíti ntaíko e dukún san ne, iō taka ti. Ntá tsi xu'u é vèxkúvī ú ñatíi ne, ña túvī mí'i kutúvī da'na dikí ko —ka'an ña.

⁵⁹ Kaka'an Jéssu ni túku ñá'a:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Ntá tsi kaka'an ñá'a san:

—Tō'ó, kuntētu kudii nto. Di'na nā kíku'xí u uvā kó —ka'an ña.

⁶⁰ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Na koo mií ña xí'i san. Nā kíku'xí ña ntíxí ni'i ña ña. Divín né, kué'én kúka'an ntódon ni ña'a iña i mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

⁶¹ Kaka'an túku ña'a sán ni ña:

—Kuntikín u nto, Tó'ó. Ntá tsi tá'xi nto é di'na kíká'án u ní ña ntoo nú ví'i kó kán —ka'an ña.

⁶² Ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Xoó ña'a, ña é ña kaíka ntaa itsi Xúva kō ne, ñá vādá mí kaidiá'vi ña mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

10

Dā táxnūu Jesuu uní díko uxuvi ñá'a

¹ Rkontúvī ne, nākaxnúu xtuku Xúva kō uní díko uxuvi ñá'a. Uvi úvi ña'a ña táxnūu ña é kodo nuú ñá, kí'in ña da mí'i ká ñuú mí dá vé kí'in ña.

² Kaka'an ñá:

—Dóo kue'e tsiñu iō, ntá tsi ña ntáde tsiñu ne, ñá t̄t̄n ña. Dukuān ne, kákan nto nta'a tó'o tsiñu san é na taxnūu ká ña ña é káda tsiñu.

³ Vi'a ve ne, kue'ēn nto. Ntá tsi koto nto, tsí vata ntáa a le'ntú san ntáa nto é ña te d̄in nto, ntá tsi taxnūú u nto é k̄'in nto mí ntoo ña dóo diin san, é vata ntáa ñañā ntáa ña.

⁴ Ñá k̄u kuído nto it̄n nto, nte é k̄añú'u diu'un nto, nté nt̄'xen nto. Ñá ku k̄a'an ntó ntiusi ni ña ntaika itsi k̄ān.

⁵ Dā mí'i ká vi'i mí xēe ntó ne, nāxnuu viko nto vi'i san. Ká'an ntó é na vā'a tsi koo kuntóo ña nú vi'i ña.

⁶ Te ikān tuví uun ña'a, ña é ña te dū'xen d̄iki í ne, kuntaa é k̄untoo vā'a ña nú vi'i ña. Ntá tsi tē ña kuan ó ne, ñá kuntāa é k̄untoo vā'a ña.

⁷ Uun tsi vi'i san kuntóo nto ne, ñá nadāma nto. Ka'xí nto ne, ko'o nto nee é iō, tsí ña kaika má tsiñu sán ne, vā'a ō é naki'i ña xá'vi ña. Ñá ku ika nto ta'án vi'i ta'án vi'i.

⁸ Tē xee ntó uun ñuu mí ntio ña nto ne, ka'xí nto nee iña é tā'xi ña.

⁹ Ntavá'a nto ña ntānchokuví san mí k̄'in nto. Ká'an nto ni ña tsi é ve'xi étsin ntuvi é kadā k̄u'vé Xuva kō.

¹⁰ Ntá tsi tē xee ntó uun ñuu mi é ña ntío ña nto ne, ntii nto itsi k̄ān ne, ká'an ntó:

¹¹ “iUn tsi nte xákā ñuú nto é t̄in d̄i'ñ ntí ne, nakidi ntí vata koo é na k̄utuni nto tsi ñá vā'a o ni ide nto n̄i ntí! Ntá tsi kini nto sá'a, tsi mí kadē k̄u'vé Xuva kō ne, é xee étsin nte mí ntoo ntó”, kuan kōo ka'an nto.

¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsí tē xee ntúvi é nt̄'i ñuxiví sa ne, dií dií ka kue'e nto'o ña ñuú tsikan é vata kaa ña ñuú Sodoma.

*Ñuu mí ña ni kuintí'xe ña'a san
(Mt. 11:20-24)*

¹³ 'iÑa ntá'vi ide nto, ña ñuú Coraziin! 'iÑa ntá'vi ide nto, ña ñuú Betsaida! tsí tē d̄i ni kuvi n̄u í e dóo na'nu san ñuú Tiru ni ñuú Siduun é vata ō k̄uvi ñuú nto ne, emá tsi e natú'vi ña kuétsi ñā, nté emá tsi ñu'ú ña doo kueñi ne, dá'vi ña xāa k̄uñu ña e dóo ntoo nta'xa ña.

¹⁴ Ntá tsi tē xee ntúvi é nt̄'i ñuxiví san ne, dií ka iō é nto'o nto é vata kaa ña ñuú Tiru ni ña ñuú Siduun.

¹⁵ Divi ntó ní, ña ñuú Capernaú ne, ¿k̄'in ntú nto un tsi nte e dukún kan, te kuiní nto? ¿Mí'i ntū? Tsí un tsi nte e kunú kan k̄'in nto —ka'an Jesús.

¹⁶ Kaka'an túku ña ni ña ntini'i ñā:

—Xoo é kainí i tú'un ntó ne, vata tsi te mií ú kainí ña. Xoo é kanakuítá i nto ne, vata tsi te xū'ú kanakuitā ñá ko di. Xoo é kanakuitā í ko ne, kanakuitā ñá ña táxnūu kó di —ka'an Jesús.

Dā náxee ña é uni diko uxuvi ñá'a

¹⁷ Nt̄'i'í ūni diko uxuvi ñá'a sán ne, dóo diní ña náxee ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó, un tsi nte é ña vā'a san ntákuinti'xe i ntí da ntáka'án ntí kuenta iña nto —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí iní u dá kō'xó tó'o e ña vā'a san e dukún k̄ān é vata kaa ntuve ñū'u dá k̄axi'í nuu.

¹⁹ Ini nto tsí xu'u tá'xí u é k̄uvi vií nto é k̄aka nuú nto koó san, ō tdu'mé san. Tā'xí u é k̄uvi vií nto n̄i é ña vā'a sán, kuān te dóo nt̄i, é nté ña váda nto ni'í kui'í.

²⁰ Ntá tsi ña ku nakunuu d̄iní nima nto tsí é ña vā'a san ntákuinti'xe i nto, ntá tsi na n̄akunuu d̄iní nima nto tsi é ūve na'a d̄iví ntó e dukún k̄ān —ka'an ña.

Dōo d̄iní Jesuu

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ura dú'va tsi i xé'e Espiritū Sántu san é n̄akunuu d̄iní kué'en nima Jesús ne, kaka'an ña:

—Xuva, Tō'ó e dukún kan ni ñuxiví san, nata'xi ú sintiá'vi nta'a nto, tsí nañé'e ntó ña ntá'ví san nuu i é xtúvi xu'ú nto iña ña e dóo ki'in iní í, ña e dóo tu'vé i. Dukuān ó de nto, Xuvā, tsí kuan ō ntío nto —ka'an ña—.

²² 'Xuvā kó ne, kuān o ntío ña é tā'xi ñá ko é un nt̄'i'í n̄u i é iō. Nté uun xoxo iní i xoo é i'xá Xuva kō; mii tsi Xuva ko iní ña. Nté uun xoxo iní i xoo é Xuva kō; mii tsi i'xā ñá, n̄i ña é ncho kué'e i'xá ña é k̄utuni ña —ka'an ña.

²³ Kidāa né, ito ña ñá ntini'i ñā sán ne, diin diin tsi kaka'an xío ña ni ñā:

—iNté kui vā'a ó xoo é kainí i nuu i é ntaíní nto!

²⁴ Tsí ka'án u ni ntó tsí ña te da díi ña ka'án naa Xuva ko ni reí san ntio ña é k̄iní ña sá'a e ntaíní nto, ntá tsi ña ni kuvi kiní ña. Ntio ña é tekū ña sá'a e

ntátekú nto, ntá tsi ña ni kuvi tekú ña
—ka'an Jesús.

*Nuu i iña ñá ñuú Samaria, ña dóo
va'a*

²⁵ Uun mastrú leí san ne, nákontĩtsí
ña, kaka'an ñá ni Jesús é kōto nteé ña
ña nté koo ka'an ña. Tsixe'e ña ñā:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo víi u vata
koo é nĩ'í ko ntuvi vā'á iñá ko ntii
dañu ntūvi? —ka'an ña.

²⁶ Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Nte ntū ó uve na'a lei e xtūví
Xuva kō? ¿Nte ntū ó kaka'an, te kuiní
o? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko kōó mastrú leí san,
kaka'an ña:

—“Na kuñima kó Xuva ko da kanĩ
nima kó, nĩ kué'en ini kō, kanĩ é kadē
kuení kō né, na kuñima kó ta'an ko
vata tsí ó kakuinima mí kō kúñu kō”
—ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Vá'ā ó vata ō nantíko koón
kaka'an. Te kuān koo viin sá'ā ne, ní'í
o ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi mastrú leí san ne, ntío ña
é nada'an ñā kúñu ñā né, tsixe'e ña
Jesuú:

—Ntá tsi ¿xoó ntu é ta'an nti'xe i ko?
—ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuú,
kaka'an ñá ni ñā:

—Uun ñatĩ ne, ntii ña ñuú
Jerusaleen, kué'en ña itsi ñuú Jericoo.
Ítā nti'xin ña mí ñū'u ña du'ú ne, ido
dú'u ña iña ña. Nātavá ña un tsi nte
dú'nu ñá ne, ē'ní ña ña. Dā náxtūvi íxī
ñá ña itsi kán e dóko sá kúvi ña.

³¹ Dā ku e ví'i ne, ítā nti'xin uun
dutu itsi san. Ínĩ ña ñatĩ san ne, dá xio
diñi itsi san inteé xio ña, kue'en ña.

³² Kuan tsí o ita ntí'xin uun ña'a ña
levita, ñá kaxntii dūtú ne, dā íni ña ña
ni'i kui'í i san ne, dá xio diñi itsi san
díta ña, kué'en ñá di.

³³ Ntá tsi uun ñatĩ, ña vé'xi ñuú
Samariá ne, ña tsi itsi san ítā nti'xin
ña di. Dā íni ña ña ni'i kui'í i sán ne,
ntuntā'ví ini ña ña.

³⁴ Kidáā ne, xéé etsin ña mí tuví ña
ne, dé cho'o ñá ña mí ni'i kui'í ña.
Nakútsi nuu ña asete ni vínu mí ni'i
kui'í san ne, kí'ní nuu ña doo. Kidáā
né, xntekū ñá ña ata idú ña, dá kue'en
ni'i ña ña uun ví'i mí kutuví ña. Ikan
idé ña ña kuenta.

³⁵ Téväá san ne, ña ñuú Samariá ne,
tāvá ña uví diu'ún kuí'xin é kué'é ña
tó'o ví'i sán ne, kaka'an ñá ni ñā: “Vii
kudii nto kuenta ñatĩ sa'a. Te kué'e
nantí'i ñá iña ntó ne, nta'vi ú tē ntíko
kōó u”, ka'an ña.

³⁶ Ví'i a vé ne, ká'an: ¿Xoó ntu é
ntuni i e kúvi ta'an nti'xe ñatĩ, ña
ntúku kuí'i ña du'ú san, te kuiní o? —
ka'an Jesús.

³⁷ Ne, kaka'an mástrú leí san ni
Jesuú:

—Ña ntúnta'ví ini i ña san —ka'an ña.
Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Kué'én ne, kuan tsi kōo viín di —
ka'an ña.

Dá tuví Jesuú nú ví'i Marta ni Mária

³⁸ Jesuú ni ña ntiní'i ña ne, da
kue'en dá kue'en ña itsi kán ne, xéé ña
ūun ñuu. Ikān né, uun ñadĩ'í, ñá nanĩ
Martá ne, xé'e ña ví'i ña é kutuví Jesuú
san.

³⁹ Uun ta'an ña, ñá nani Māriá ne,
ítūví etsin ña nú dī'ín Jesuú é kīni ña é
kāka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi Martá san ne, dōó kadē
kuení ña, tsi dóo iō tsiñu ñā é vii ña.
Xéé etsin ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an
ñá ni ñā:

—Tō'ó, ¿ñā ntu te káde nto kuenta tsí
ta'an kó ne, ñá te kaxnchíi tún ko nu
tsiñu ko? Ká'an nto, na xnchii kūdii
tun ko —ka'an ñá ni Jesús.

⁴¹ Ntá tsi Jesuú ne, nantíko kōó ñá,
kaka'an ñá ni ñā:

—¡Aí, Marta! Dōó kadē kuení o.
¿Nté kuān nte kue'e ntu núu i é kadē
kuení o?

⁴² Ntá tsi uun tsi nuu i e dóo nuu
á'vi. Mariá ne, é nakaxnúu ña uun
nuu i e dóo vá'a é ntē xoxo kuvi naki'i
núu i iña ña —ka'an Jesús.

11

*Dá nañe'e Jesús ña ntiní'i ñā nté koo
ka'an ntā'ví ña*

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Uun ntuvi ne, tuví Jesuú, kaka'an
ntā'ví ña. Dā kúvi ka'an ntā'ví ña ne,
uun ña'a ña ntiní'i ñā ne, kaka'an ñá
ni ñā:

—Tō'ó, nañe'e ntó nti nté koo ka'an
ntā'ví nti vatā o nañe'e Juan Bautista
ña'a, ña ntiní'i ñā —ka'an ña.

² Kaka'an Jesús ni ña:

—Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, du'va koo ka'an nto:

Xuvā ntí, ña tuví e dukún kán, na kuiko ñu'u ñā'a sán nto.

Na kī'xi ntuvi é kixkadā kú'vē ntó ñuxiví a.

Vata tsí ó de nto e dukún kán ne, kuān tsi koo vií nto ñuxiví a di.

³ Ta'xī nto é kā'xi nti é vī'a é ūten.

⁴ Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsī nti, vata tsí ó ntáde ka'nu iní nti ni un nti'í tā'an nti,

ña tanuu iñá nti.

Ñá ku dā vá'a ntó é kō'xó ntéé nti

é kōto ntee é ña vá'ā sán nti.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō —ka'an Jesús.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vií ka o kuēntá ni: Te ūun ntó iō ña dóo vá'a tiin ni'í ntó ne, k'ín nto dava ñuu nú vi'í ña kán, ká'an ntó: “Ña tá'xi kudii nto uni íta nto te nāki'í nteé u,

⁶ Tsí uun ña'a ña dóo vá'a tiin ni'í ú ne, dā ve xee ña nú vi'í kó kán é vē'xí ña itsi kán ne, ña túvī neé kue'en tsi é kué'e ú ka'xí ña”, koo ka'an nto.

⁷ ¿Vá ká'an ntú ña tuvi má vi'í kán: “Ñá ku natēku du'xen ntó ko, tsi xi'í ko ne, é kantí'u. E tuví ntāá u ni í'xá ko. Ña kúvi nākuntítsi u é tā'xi u é ntio nto”, koo ka'an ña?

⁸ Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsí, kuān té ña ntio ña nakuntítsi ña é kué'é ña é kaikán ña vá'a tiin ni'í ña ne, kué'e ña vata kaa é kantio ña vata koo é ña natekú du'xen ká ña ña.

⁹ Dukuān é káka'án u ni ntó: Kákan ntó ne, ní'í ntó. Nantuku ntó ne, nani'í ntó di. Te nake'xen ntó xi'í ne, nakaán ña.

¹⁰ Tsí xoo é kaikan í ne, ní'í i. Xoo é kanantuku í ne, nani'í í di. Xoo é kanake'xen í xi'í ne, nakaán ña di.

¹¹ Te ūun nto é uva í'xá nto ne, tē kaikan í'xá nto tsákā é kā'xí ne, ¿vá kué'é ntu nto i koo é kā'xi?

¹² O tē kaikan ntívi é kā'xí ne, ¿vá kué'é ntu nto i tdu'me é kā'xi tí?

¹³ Ntá tsi ntó'o é kini ntāa ntó ne, iní nto é kué'é nto é vā'á iña í'xá nto. ¿Ñā ntu te díí díí ka ini Xúva kō, ña é tuví e dukún kán, é kué'é ña un tsi nte Espíritū Sántū san xoo é kaikan i ntá'a ña? —ka'an Jesús.

Ntáka'an ña tsí e ña vá'ā san kaxntíi Jesuu

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Uun ntuvi ne, kanakuítá Jesuu é ña vá'ā san e dé ñi'í uun ña'a ñatíi. Dā ntíi ne, kúvi náka'an ñá ñi'í san. Koó dā kúdu'va ña'a san.

¹⁵ Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ñatíi sa'á ne, kanakuitā ñá é ña vá'ā san tsí kaxe'e Belsēbuu, tó'ō e ña vá'ā, é kúvi vií ña nakūnu ña i —ka'an ña.

¹⁶ Iō ñá ne, ncho koto nteé ña ña. Íkan ñā é vií ñá nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kán.

¹⁷ Ntá tsi kutuni Jesús nee e ntáde kuení ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Dā mí'í ká ñuú mi ntánāa núu ña ni tā'an ña ne, kunaá ñuú ña. Tē ntánāa núu mii ña nī ña vi'í ña ne, k'ín vi'í ña.

¹⁸ Dukuān né, tē tó'ō e ña vá'ā sán naa ni tā'an í ne, ¿nté ntu koo kuvi vií? Sá'a kakā'án u ni ntó, tsi ntáka'an nto tsí kata'xi Belsebuú san é kúvi vií u nákuíta ú e ña vá'ā san.

¹⁹ Ntá tsi te kuān ó ne, ¿xoó ntu kaxe'e í é kúvi vií ña'a nto é nakuitā ñá é ña vá'ā san? Dukuān né, mii ña ntánañe'e ña tsí ña te nuu é ntaā i e ntáka'an ntó iñá ko.

²⁰ Ntá tsi te Xuva ko káta'xi ña é kákuvi vií u é kanakuítá u é ña vá'ā san ne, kani tú'un tsi é xee Xúva kō mí ntóo nto é kadā kú'vē ñá iña nto.

²¹ Te uun ñatíi, ña e dóo ntii iní í ne, dóo iō tu've ña é kade ña kuenta ví'í ña ne, ña te neé kuvi iña ña.

²² Ntá tsi te vē'xí uun ña'a, ña é díí ka ntii iní ka xtúku i é naā ñá ni ña ne, kuvi vií ña ni ña. Kidāa ne, nakuido ña un nti'í káa é kanada'an núu ña kúñu ña nī é un nti'í iña ñá, dá kué'é xio ña é ido ña san.

²³ Xoo é ña kañe'e i da xe'e kó ne, kaka'an ntée ña ko. Xoo é ña kaxntíi ko é natáká u ne, da díí ka kaeté xaa ña.

E ña vá'ā é kantiko kōo

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Tē ntíi uun é ña vá'ā nima ñá'a sán ne, kaika ñuu itsi kán, kantukū mí'í kūtuví da'na. Tē ña ni nani'í í ne, kada kuení i: “Ntiko kōó u, nú'ū u nú vi'í kó kán mí kii u”, koo kada kuení i.

²⁵ Te nāxeé ne, nani'í i nima ñatíi san vata kaa uun vi'í mí dóo vá'a ntúntoo, mí dóo vá'ā o ntúva'a.

26 Kidáā ne, kí'in xtūku kínakueka ú'xē ká e ña vá'a e dií dií ka kini ntáa. Kidáā ne, un ntí'í é ūná san kí'vi é ku'un nima ñátíí san. Kidáā ne, dā dií dií ka natívi ña é vata kaa dí'na —ka'an ña.

Nee iña é dodíni ntí'xe

27 Nii dukuan kaka'an Jesúsú sá'a né, uun ña'a ñadí'í, ña tuvi mé'ñū ña'a sán ne, kachu'u ntáa ña:

—¡Nté kui vá'a ñadí'í, ña é nakáku nto, ña é nātsitsí nto! —ka'an ña.

28 Ntá tsi ña ña ne, kaka'an ña:

—¡Nté kui dóo vá'a o xoo é kainí i tú'ūn é kaka'an Xúva ko ne, dē ntaa ña! —ka'an Jesúsú ni ñá'a san.

Ña'a, ña é kīni ntáa, ntaíkan ña nuu i e dóo ka'nu

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

29 Dā dóo náataká nuu ña'a san mí tuví Jesúsú ne, eni ntu'u ña kaka'an ña:

—Ña'a, ña ntoo vevii ne, dóo kini ntáa ña. Ntaíkān ñá nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e Xuva ko ña nuu i san, mii tsi é kué' é ña nuu i é vata o kúvi ní ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Jōnaa.

30 Tsi vata o kúvi Jonaa nuu i iña ña'a, ña intóo ñuú Nínive kidáā ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuan kōo kúvi ú nuu i iña ñá ntoo i'a vevii.

31 Tē xee ntúvī é kōto nteé Xuva ko ñá'a, ne ñá'a ña ne, nakuntísi reina iña ñuú é tuví nte dí'ni i kán e dóo ikā ne, tsi'í kuétsi ña ña, tsi reiná san ne, un vá'a tsi ika vē'xí ña é kīni ñá un ntí'í é ínī rei Salamuún san. Koto nto ve, tsi e xee ūun ña'a, ña é dií ka ka'nu ña'a é Salāmuun.

32 Ña intóo ñuú Nínive kidáā ne, nakuntáñī ñá tē xee ntúvi é koto nteé Xuva ko ñá'a sán ne, tsi'í kuétsi ña ña ntoo vevii. Tsi ña ñuú Nínive sán ne, nātívi iní ña kuétsi ña dā téku ña tú'ūn é kaka'an Jonaá san. Koto nto, tsi e xee ūun ña'a, ña é dií ka ka'nu ña'a é Jonaa.

Ñu'u é kaxi'í nuu kúñu kō
(Mt. 5:15; 6:22-23)

33 'Nté uun xoxo natúun i ñu'u é kutuví xu'u, nte é kutuvi má étún san, tsi kuntekū dukun vata koo é naxí'í nuu mí kí'ví ña'a san.

34 Tsi ntuxnuu kó ne, vata kaa ñu'u é kaxi'í nuu kúñu kō kaa. Te vā'á ntuxnuu kó ne, kanī kúñu ko kaxi'í

nuu. Tē ña vá'a ntuxnuu kó ne, kúñu ko ne, kutuví nee.

35 Kuenta tsi viin tsi dā nēe ini o ne, ñú'ū é io iña o ne, kūnee.

36 Te kanī tsi kúñu o io ñu'u ne, nté un siin ña kákunee ne, kinin un ntí'í é vā'á ne, vata kaa te ñu'u kaxi'í nuu kúñu o —ka'an Jesúsú.

Dā tsi'í kuétsi Jesúsú ña fariseu ni mastrú lei

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

37 Dā kúvi ka'an Jesúsú ne, kāna uun ña'a ña fariseú ña é kíká'xi ña nú vi'í ña kán. Kúkí'ví ña, itúvi ña nú mesa kán ne,

38 dā kúdu'va ña fariseú san dá ini ña tsi ña ni dē ntáa Jesúsú vātā xkoó ini ña é nta'a ña dí'na dá ka'xí ña.

39 Ntá tsi Jesúsú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó, ña fariseú ne, ntánakate nto ata vásu ntó ni kō'o nto, ntá tsi nima ntó ne, nuu tsitu nuu i é kīni kaa e ntáde nto, e ntadú'u nto.

40 ¡Nté kui kuān nte túntu ntú nto! ¿Vá ña ínī ntu nto tsi ña é de kú've ata i kán ne, ña ña, tsi ña é idé kú've ña ínī i kán dí?

41 Ntá tsi kué'e nto ña ntá'vi é nuu nima ntó ne, dukuān né, ntuntoo ntí'xe kanī kúñu ntō.

42 'Ntá tsi ña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu! Ntō'ó ne, dóo kuenta ntáde nto ntánakii xio nto uun ta'vi i é ū'xí san iña é un ntí'í nuu i xuku cho'o nto é nakué'e nto nta'a Xuva kō vata tsi o é kaka'an leí san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta tá'an nto te vii nto é vā'á ni ña; ntē ña ntákuinima ntó Xuva kō. Sá'a é kantio é vii ntó da ntánakué'e nto nta'a Xuva kō é káduku ntēe ña.

43 ¡Ña nta'ví ide ntú nto, ña fariseu!, tsi nú vi'í mí ntánataká nuu nto ne, dóo ntio nto é kuntōo nto nte nuu i kán ne, dóo ntio nto é kuiko ñu'u ña'a san nto itsi mí ntaíka nto.

44 ¡Ña nta'ví ide ntú nto! tsi ntō'ó ne, vata ntáa ñañá é ña dí'tó tuví má ñu'u kán ntáa nto. Dā nēní tsi ña'a san, ntaído ntíta ña —ka'an Jesúsú.

45 Kidáā ne, nantíko kōo uun mastrú leí san, kaka'an ña ni Jesúsú:

—Mastru, dá kuān ó kaka'an ntó ni ña tsíkán ne, vata te kaka'an kīni nto ní ntí di —ka'an ña.

46 Ntá tsi kaka'an Jesúsú:

—¡Ñã nta'ví ide ntú nto di, é mastrú lei nto! tsí ntánakuído nto ña'a san da nte koo é ña kutíi ká ña. Ntá tsi ntó'ó ne, nté un siin ña nchó tiin nta'a nto.

47 '¡Ñã nta'ví ide ntú nto! tsí vatā o dé ñata ntō, ña intōo kídaā e é'ni ña ña ntáka'án naa Xuva ko ne, kuan tsí ó ntáde nto di e ntáde vá'a nto ñaña ñã.

48 Sá'ã é kata'xi kuenta é kūtuni tsí dadii tsi nima ntó ni ñata ntō, ña intōo kídaā. Dìvi ñata ntō san é'ni ña ña ne, dìvi ntō ntáde vá'a nto ñaña ñã.

49 "Tsí kaka'an Xúva kō, ña dóo ki'in iní: "Taxnūu ú ña ka'án naa kó ni pūstrú ko mí ntoo ña. Iō ñá ne, ka'ní ña'a san ña. Iō ñá ne, kada xení ña'a san ni ñã." Kuan ō ka'an ña.

50 Dukuān é vevii ne, Xuva kō ne, ntákan ñá kuenta ñá'a, ña ntoo vevii, kuenta iña níñi e étì un ntíí ntíí ña ka'án naa Xuva ko, ña é xi'i un tsi nté da iñi ntu'u ñuxiví sa.

51 E'ni ña ña ntáka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na da é'ni ña Abeé san un tsi da nte rkontúvi da é'ni ña Zacaria. E'ni ña ña má ūkún kām mé'ñū nú naa kan ni má vi'i e dóo kuíko san. Dukuān é káka'án u tsí Xuva kō ne, ntákan ña kuenta iña ñá xi'i san nī ña é ntoo vevii.

52 '¡Ñã nta'ví ntu nto, mastrú lei!, tsi dóo kutu ni'i nto ntakāá xi'i mí ntákutú've ña'a san. Ntē ña ntakí'vi mii nto, ntē ña da vá'a nto é kī'ví ña'a, ña é ntio i é kūtú've i —ka'an Jéssu.

53 Dá kakā'an Jéssu nuu i sá'ã ne, mastrú lei san nī ña fariseú san ne, dóo kudiin ñá ni ñã. Eni ntu'u ñã ntánakutsu'un ña ñã é ña te da díi nuu i tsixe'e ña ñã.

54 Iní xu'ū ñá te neé nuū i é kūvi xntee'ixi ñá ña kuenta iña tú'un é káka'an ña.

12

Kanañe' Jesuu kuénta iña ña é da miñ rki xaa i kaka'an

1 Dukuān ne, ñá tē nté kaa nté kaa ña'a náataká nuu ña. Uun ito tsi ntaédin nuu ta'an ña. Dã éni ntu'u Jéssu kaka'an ñá ne, di'na tsi ña ntini'i ñã kaka'an ñá ni ñã:

—Kuenta tsí vií nto ni u'xen iã ña fariseu. Tsi dìvi ñá né, da rki xaa ña odo ntáka'an ña, ñá te kanñ nima ñá ntáka'an ña.

2 Tsí ña túvī nee iña é koo xū'ú iña ko é ña nátidito; ntē ña tuví ne nuu i é ntē xoxo kiní i.

3 Dukuān ne, un ntíí ntí e ntáka'an nto mí neé san ne, kūtuni ñá'ã san mí káxi'í nuu ntuve ngántii san. Nēe é diin diin tsi ntáka'an nto dá kánti'ú xi'i ntó ne, uun ito tsi kachu'u ña, ka'an ña nté rki vi'i kan.

Xoó ntu é ū'vi nti'xe ko (Mt. 10:26-31)

4 'Ntō'o e dóo vá'a tiin ú ni ntō ne, kaka'án u ni ntō é ña ku u'ví nto xoo é ka'ní i kúñu kō. Tsí te kúvī ne, ña túvī nee é kuvi vii ka ñá ni kō.

5 Ntá tsi kaka'án u ni ntō xoo é díi ka u'vī nto. U'vī ntó ña é kūvi nakí'i ntuví iña nto ne, da katé nuu ña nto dô'vi kan. Dìvi ñã é u'vi ntí'xe nto ña.

6 '¿Ñã ntu te kadíko ña ū'un láã san é ūvi kúdi diú'un san? Ntá tsi nté uun ti ña kakunáa ini Xúva ko tī.

7 Dìvi ntō né, un tsi nté idi díki nto ntánté'vi kui kui uun. Dukuān ne, ñá ku u'vī nto. Tsí dìvi ntō ne, díi díi ka nuu á'vi nto é vata ntáa láa, kití é ña te da díi san.

Xoo é nakini i Jesuu núu ña'a (Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 'Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí un ntí'í ntō xoo é kanakiní i ko nuu ña'a san vevii ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, nakini u ña nuu ánje Xuva kō kídaā.

9 Ntá tsi xoo é kākuka'an nuu i é ká'án i iñá ko nuu ña'a san vevii ne, kuan kōo vií u ni ñã nuu ánje Xuva kō kídaā.

10 'Da xōo ka é ka'an ntée i ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí vevii ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñã. Ntá tsi xoo é ka'an kini i iña Espiritū Sántū ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ñã.

11 'Tē kue'en ni'i ña nto vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, ō ki'in ni'i ña nto ntá'a ña kaxntēku kú've sán ne, ō ntá'a ña tsiñu na'nu i ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo nantiko koō ntó, nee é ká'an nto.

12 Tsí tē xee úra i é ká'an ntó ne, Espiritū Sántū sán nañe'é ña nto nté koo ka'an nto —ka'an Jéssu.

Nee e dóo xii kaa iña ña kuika

13 Uun ñã'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jéssu:

—Mastru, ká'an nto ni ēní ko, na tā'xi na é kāduku ntée ú iña uvá nti — ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kû've u iña nto, é kē'nté dava ú iña nto? — ka'an ña.

¹⁵ Kidáā ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san:

—Kuenta tsí vii nto tē ña kuné'ū iní nto é ió iña ta'an nto. Tsí ña te nee é ió iña ko é kade i é vā'á koo kuntoo o ñūxivi sa —ka'an Jesuu.

¹⁶ Kidáā né, ntaa ña ni ñā uun nuu i:

—Uun ñatī, ña dóo kuikā né, dōo vá'a kúvī é tātá ña.

¹⁷ Kidáā né, dōo dé kuení ña, kaka'an ña: “¿Nee ntu vii ú ve? Tsí ña túvī ka mí'i natsoo va'a u é tātá ko”, ka'an ña.

¹⁸ Dā dé kuení ña, kaka'an ña: “É iní u nee vii ú ve. Nakīn ú a vi'i atā sán ne, dá xntīsi u uun é dií ka ka'nu ka. Ikan nātsu'un vá'a nti'i u é tātá ko ni un nti'i é ió iñá ko.

¹⁹ Kidáā ne, ká'an mií ú ni nīmá ko: Nima míi ko, divīn ne, ñá tē nté kaa iña o é ntoo vá'a ve. Kutuvín da'nan ve. Ka'xín ne, ko'on; na nākunuu dīnī nima o.” Kuan kōo ka'an ña.

²⁰ Ntá tsi Xuva ko ne, kaka'an ña: “¿Nté kuān nte túntun ntun! tsí niñú ve kuvin. Iña o é ntoo vá'a ne, ¿xōo ntú iña i kuvi?”, ka'an ña.

²¹ Dukuan ō ntákuvi ña'a, ña e ntátsoo vá'a dokuika iña mií i, ntá tsi dóo nta'vī ñá nuu Xuva ko —ka'an Jesuu.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña
(Mt. 6:25-34)

²² Kaka'an Jesuu ní ña ntini'i ñā:

—Sá'a kā'án u ni ntō: Ñá ku de kuení nto nee é kā'xi nto; ntē ña ku de kuení nto nee é ku'un kutāvi nto.

²³ Tsí ntuvi iña kó ne, dií ka nuu á'vi é vāta kaa é kā'xi o. Dií ka nuu á'vi kúñu kō é vāta kaa dóo é ku'un ō.

²⁴ Koto nto nté o de rkáka san: Ñá katá'xi ti é tātá, ntē ña katá'vi ti, ntē ña tuvi mí'i ntánatsoo vá'a ti iña tí di. Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é kā'xi ti. Ntō'ó ne, ¿ñā ntu te dií dií ka nuu á'vi nto é vāta ntāa láa san?

²⁵ Nté uun ña'a nto ña kuvi vii nto é kuē'nu ka kúñu nto, nté un síin ka, kuān te dóo kadā kuení nto.

²⁶ Tē ña kuvi vii nto nte un síin sá'á ne, ¿nté kui ntádē kuení ntu nto tuku nuu i?

²⁷ 'Kóto nto nté o ntaé'nu láa san, é ntē ña ntáde tsiñu ne, ntē ña ntánakuido xu've. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí rei Salamuún ne, kuān te dóo va'a kue'en dóo ñá ne, ñá tē nté sa vá'a ito ña é vata ntāa láa san.

²⁸ Te Xuva ko kaxé'e ña e dóo vá'a ito ku'u é kaa má kú'ú kán vevii ne, tevāá ne, tutun kuvi ne, ¿ñā ntu te dií ka kue'e kuenta vii ña nto nee é ku'un nto, ntō'o é ña ntákuinti'xe nto?

²⁹ Dukuan ne, ñā ku nantí'i nto iní nto é ntuku ntō é kā'xi nto.

³⁰ Tsí ña'a, ña é ña iní Xúva kō né, dōo ntaítsu'un ña iña é un nti'i nuú i sá'a. Ntá tsi divi ntō né, ió uun Xuva ntō, ña é iní nee é ntátaan núu nto.

³¹ Ntukū nuu iní nto nee e vá'á é vii nto é ntio Xuva ko ne, ní'i ntō é un nti'i nuú i sá'a.

Natsoo vá'a o é nuu á'vi iña ko e dukún kán
(Mt. 6:19-21)

³² 'Ñá ku u'vī ntó, a le'ntu míi ko. Ñá tē nté sa titín nto, ntá tsi Xuva kō ne, ió ñá dodīni é tā'xi ña nto é vā'á iña ña.

³³ Nadiko ntō é ió iña nto ne, dá kué'é nto ña ntátaan núu i san. Kuan kōo kavá'a nto itín nto é ña kakuátā é kuntōo vá'a iña ntó e dukún kan ntií dañu ntūvi. Tsi íkán ne, ña kakí'vi ña du'u, ntē ña kadúku tí iña ko.

³⁴ Mí'i ntōo é nuu á'vi iña ntó ne, ikan kuntōo nima ntó di.

Kantio é kōo tú'vē ko

³⁵ 'Na kōo tú've nto du'nu nto ni ñū'u é nātuún nto.

³⁶ Vii nto vata tsí o dé ña ntáde tsiñu, ña ntantétu tó'o i, ña é ñe'e mi tánta'a ña'a. Tē náxee ñá ne, kanake'xen ña xi'í ne, ura tsí i nakaan.

³⁷ Nté kui dīni tó'o ña ntáde tsiñu san e ntántito ña te naxéé ña. Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí divi tsí tó'o ña ne, nākuntéé ña donúu ñā ne, da ká'an ñā tsí na kuntōo ña ntáde tsiñu san nú mēsa ñā ne, mií to'o ñā tsu'un ko'o ña é kā'xi ña.

³⁸ Nté kui vá'a ña ntáde tsiñu san, tsí kuān te davá ñūú ne, ō e ve'xi túvi ne, ntántito ña tē nee tó'o ñā.

³⁹ Na kūtuni nto sá'á. Tē dí ini tó'o vi'i san nee ura ki'xi ñá du'ú san ne, koo tú've ña kuntétu ña. Ñá kué'é ña

itsi é kǎ'ví ña du'ú san má vi'i ñā é ki'i dú'u ña iña ña.

⁴⁰ Kuan ñivi ntō dí ne, na kōo tú've nto, tsí dā nēe inī nto ntuvi dá ña ntántétu nto xee ña vexkúvi ñatīi — ka'an Jésuu.

Ña ntáde tsiñu vā'á nī ña ntáde tsiñu, ña é ña vā'ā

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Pedrú ne, katsixe'e ñā:

—Tō'ó, ¿vá kantáa ntu nto nuu i sá'a é da mii tsi iña mii ntí ne, o iña un ntíi ña'a san? —ka'an ña.

⁴² Kaka'an Tó'o kō:

—¿Xoó ntu é ña ntáde tsiñu odo nū, ña é dií ka vā'a, ña é dií ka kade ntaa, ña é kākā'an tó'o ī é kodo nū ñá iña ñá ntoo nú vi'i ñā é kuē'é ña é kǎ'xí ña te xee úra i?

⁴³ ¡Nté kui vā'a ña ntáde tsiñu, ña kade ntaá san! Tē náxee tó'o ñā ne, é un ntí'i kade ntaa ñá vatā o uvé tsiñu ña.

⁴⁴ Nuú é ntāa ntí'xe i é kākā'án u tsi tó'o ña ne, xtuví ñá ña é kuēnta víi ña é un ntí'i é iō iña ña.

⁴⁵ Ntá tsi te ña ntáde tsiñu san kade kuení ña tsí kukuii ka dá náxee tó'o ñā ne, kani ntu'u ña kada xení ña ni ña ntáde tsiñu ni'i ña, te tíi, te ñadí'i ne, kani ntu'u ñā é kō'o ña, é kǎ'xí ña, é kada ki'vi ña.

⁴⁶ Kidāā ne, da nēe inī tsí ña naxee tó'o ñā ntuvi dá ña kantétu ña, tsí ña inī ña neé ura naxée ña. Kidāā ne, naki'i ña tsiñu ñā ne, natee xío ña ña é kǎ'in ñá ni ñā'a, ña é ña ini de ntāa san.

⁴⁷ 'Ña ntáde tsiñu, ña é iní nēe e ntío tó'o ī ntá tsi ña te ió tu've ña, ntē ña ni de ntāa ña é kākā'an tó'o ñā né, dōo naká'xi va'a tó'o ña ña.

⁴⁸ Ntá tsi ña ntáde tsiñu, ña e ñá ini nee e ntío tó'o ī ntá tsi idé ña nee iña e ñá ini ña ne, ní'i ñā é ntō'o ña di, ntá tsi ña dōo nee. Tsí xoo é dií ka kue'e ní'i i ne, dií ka kue'e kantio é kue'é ña ña nguii san. Xoo é dií ka kue'e ntada ña kuēnta ntá'a i ne, dií ka kue'e kantio é káda ntaa ña.

Kūi nteé xio ta'an ña'a san kuenta iña Jésuu

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ 'Vé'xí u e xnteé ñu'u ú ñuxiví sa. ¡Dōo ntio kó tē dí kai'xi vevíi!

⁵⁰ Iō úun nuu i e dōo nto'o kó rkontúví ne, un vā'a tsi kantí'i iní ko un tsi da nte inú kava.

⁵¹ ¿Vá vē'xí ntu ú vata koo é kuntuo vá'a ña'a san ñuxiví sa, te kuinī nto? ¡Ña'a ní san! tsí vē'xí u é kii nteé xio ta'an ña'a san kuenta iñá ko.

⁵² Tsí un tsi nte vevíi ne, kii nteé xio ta'an ña'a. U'un ñá'a san uun tsi vi'i ntoo ña. Uni ñá'a ña naa núu ña nī ña uvi ñá'a sán ne, ña uvi ña'a sán ne, naa núu ña nī ña uni ñá'a san.

⁵³ Uva ī ne, naa núu ña ni i'xā ña. I'xá ña ne, naa núu ña ni uva ñā. Dí'i ñā ne, naa núu ña nī dióko ñā. Diókó ña ne, naa núu ña ni dí'i ñā. Núnthí ña ne, naa núu ña nī énu ñā. Ēnú ña ne, naa núu ña nī ñuntíi ña —ka'an Jésuu.

Nuu i nté koo kuvi ntuvi sa'a
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Kaka'an Jésuu ní ña'a san:

—Tē iní nto tsí ñu'u vikó san xe'e i kán ne, ura tsi ntáka'an nto é kǎn davi. Kuan kōo kuvi ntí'xe.

⁵⁵ Dá kañu tatsin xé'e ī kán ne, ntáka'an nto é vē'xí ntuvi ka'ni. Kuan kōo kuvi ntí'xe.

⁵⁶ Ntō'ó ne, da mii tsí rki xaa nto nteku é ntáka'an nto. Ntō'ó e dōo iní nto é kākā'an nto nté koo kúvi e dukún kan ni ñuxiví a ne, ¿nté kui ña ntáñe'e díki ntu nto núu i é kata'xi Xuva kō nté koo kuvi ntuvi é ntoo o vevíi?

Koón ntiin é ntūvā'an nī ña ntaínchu'vi o

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Nté kui ña káde kú'ven míin nee é vā'a iña nto?

⁵⁸ Tē xoó ña'a ki'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i é tsí'i kuétsi i o ne, koón ntiin nātiin vá'an ni ña itsi kán vata koo é ña ki'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i san. Tsí tē ña tsíñu i san ntada ña o kuēnta ntá'a sntadún san ne, xnuu kutu ña o viútun.

⁵⁹ Kaka'án u ni o tsí ña ntiin viútun san un tsi da nte ntá'vin ntí'in é kakan ña —ka'an Jésuu ní ña.

13

Kantio é nadama o nima ko

¹ Ntuvi tsikán ne, iō ñá san ne, kué'en ña mí tuví Jesuú ne, ntaa ña ni ñā tsí Pilatú san ne, ē'ní ña ña ñatīi, ña ñuú Galileá ne, da nádaká ña niñi ña ni niñi kití san é kuē'é ña doméni iña Xuva ko.

² Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Vá díí ka ntu iō kuetsí ña kuān o kúvi san é vata ntáa ña ñuú ña, te kuinī nto, é kuān o ntó'o ña?

³ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi ðivi nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, un nti'i ntō kuví nto ði.

⁴ Un nti'i ña xe'un uni ñá'a san xi'i ñá da núu vi'i dūkun é nani Silūeé ne, ¿díí ka ntu iō kuetsí ña é vata ntáa ña é întóo ñuú Jerusaleén, te kuinī nto?

⁵ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi ðivi nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, kuví nti'i ntō ði —ka'an ña.

Kuenta iña utun é ña kakíi kiti i

⁶ Kidáa ne, kantáa Jesuu núu i sá'a: —Uun ñatíi ne, í'xi ña uun utun ígu ñu'u ña. Kué'en ña kúkoto ntódo ña te kákii kiti ígu sán ne, nté uun ti ña kákii ti.

⁷ Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña kade kuenta útun san: “Koto nto tsi é uni kuía é kaki'xi da tá'an u ne, nté uun ígu sán vata ní'i ko ti. Nakīin nto utun ti vata koo é ntūníné ñu'u san, tsi é ntaā i é ntitsi”, ka'an ña.

⁸ Ntá tsi ña kade kuenta útun sán ne, kaka'an ña: “Na kūntitsi mií ka uun kuía, nii dukuan naxtívítá u nte'u nú ðitsín i ne, dá tsōo ú cho'o é kué'nu vá'a.

⁹ Te kīi kiti i kidáa ne, vá'a ō. Tē ña'á ne, dá nakīin nto”, ka'an ña. —Kuan ō ntáa Jesuu nuu i sá'a.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña ði'i, ña kúti'i

¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'nā ne, kanañe'e Jesuu ñá'a san nú vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san.

¹¹ Ikān tuví uun ña ði'i, e xé'un uni kuía é nchokuví ña. Tsí uun é ña vá'a san dé ti'i ña. Ña ni kúvi ntuntāa ña nté un sín.

¹² Dā íni Jesuu ñá ne, kāna ña ña, kaka'an ñá ni ña:

—É ntuvá'an kui'i o vé —ka'an Jesuu ni ña.

¹³ Kidáa ne, xntee tá'an Jesuu ntá'a ña ñadí'i san. Ura tsí i ntuvá'a ña ne, dá éni ntu'u ña kāká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹⁴ Ntá tsi tó'o vi'i mí ntánataká nuu ña ne, dōo kúdiin ña tsí ntavá'a Jesuu ñá'a san ntuvi dá iō dá'na ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Íñu ntuvi iō é kada tsiñu ō né, ðivi tsi ntuvi é kúvi ki'xi nto dá kuchō'o

nto; ñá te ntūvi dá iō dá'na san ki'xi nto —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Jesuu:

—Ntō'ó ne, da mií rki xaa nto nteku e ntáka'an nto. ¿Ñā ntu ntánantuté nto duntiki nto ni búru nto é kī'in ti kiko'ó ti ntute ntuvi dá iō dá'na san?

¹⁶ Tsí ña ði'i sa'á ne, tatá vi'i Abraan ña, ntá tsi é kúvi xe'un uni kuía e nteé kīmi ña kuí'i sá'a é xé'é é ña vá'a san ña. ¿Vá ña ntu kuvi nakuitá u kui'i ña ntuvi dá iō dá'na? —ka'an Jesuu.

¹⁷ Dá kā'an Jesuu sá'a ne, un nti'i ña ntaínchu'vi ña kúka'an nuu ña é kuān ó kaka'an Jesuu ni ña. Ntá tsi ña'a sán ne, dōo diní ña e dóo ka'nu nuu i é idé Jesuu.

Kuenta iña tsíkīn kuli

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Kidáa ne, kaka'an Jesuu:

—¿Nté ō ntu mí kadē kú've Xuva kō? ¿Nee iñá ntu é kuvi ntada dadíi o?

¹⁹ Vata kaa kudii uun tsíkīn kuli é kuetsi kué'en e kaí'xi uun ñatíi má iña ñá kán ne, kēne un tsi da nte kúvi utun. Kuka'nu ne, un tsi nte láa, kiti ntaíko, de vá'a ti taka tí nta'a i —ka'an ña.

Kuenta iña ú'xen iā

(Mt. 13:33)

²⁰ Ntá tsi kaka'an Jesuu ði:

—¿Nee iñá ntu ntada dadíi ú vata kaa mí kadē kú've Xuva kō?

²¹ Tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ti'nti ú'xen iā e kí'i uun ñadí'i san ne, dá nadaka ña u'xen san ni uni xkú've utsi trigu un tsi da nte náneñu vá'a ú'xen san —ka'an Jesuu.

Xi'i mí ña ni'i

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesuu ne, ítā ntí'xin ña ñuú na'nu ni ñuú kuetsi, kanakuá'a ña ña'a san mí íta ntí'xin ña.

²³ Uun ña'a ñá ne, kēne ña, kaka'an ña:

—Mastru, ¿ña titín ntu ña'a san, ña é kanakáku? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

Jesuu ne, kaka'an ña:

²⁴ —Koó ntii nto kúkí'vi nto xi'i mí ña ni'í san. Tsí kaka'án u ni ntō tsí ña te da díí ña'a ncho ki'ví ña, ntá tsi ña ní'i ña é kī'ví ña.

²⁵ Dā nákadí Tó'o vī'i san xi'i ñá ne, ntō'o é ñu'u mií nto kí'i kán né, nake'xen ntō xi'í san, ká'an ntō:

“Nakaán nto xi'i nto, na k'í'ví ntí”, koo ka'an nto. Ntá tsi ðivi ñā ne, ká'an ñā: “Nto'ó ne, ntē ñā íní u mí vē'xí nto”, koo ka'an ñā.

²⁶ Kidáā ne, kani ntu'u nto kā'an nto: “Ntí'í ne, ē'xí dadíi ntí ni ntō; xī'í dadíi ntí ni ntō ði. Tsí nakuā'a nto ñā'a san itsi ñuú mií ntí”, koo ka'an nto.

²⁷ Ntá tsi nantiko kōo ñā, ka'an ñā: “É kaka'án u tsi ñā íní u nto. Kii nteé xio nto ko, tsí un ntí'í ntō ntáde nto é k'íni kaa.” Kuan kōo ka'an ñā.

²⁸ Ikān ne, kueku nto ne, naka'xí ka'ñí nto nú'u nto tē íni nto Abraan ní Ísaa ní Jácoó, ní ūn ntí'í ntí'í ñā ka'án naa Xuva ko tsí ntoo ñā mí kadē kú'vé Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, é ñu'u mií ntō kí'í kán.

²⁹ Xée ñā'a, ñā vē'xí dā mí'í ká ðiñí ñuxiví sa, kixkúntōo ñā, ka'xí dadíi ñā ní Xuva kō mí kadē kú'vé ñā.

³⁰ Kini nto tsi kidáa ne, ío ñā'a vevíi ne, dōo na'nu ñā'a ñā í'a ñuxiví sa, ntá tsi ñā na'nu ñā'a ká ñā nta'a Xuva kō. Ío ñā'a é ñā te na'nu ñā'a ñā í'a ne, ðivi ñā e dōo na'nu ñā'a ñā nta'a Xuva kō — ka'an Jéssuu.

*Ēku nteé Jéssuu ñuú Jerusaleen
(Mt. 23:37-39)*

³¹ Ntuvi tsikán ne, xée ñā fariseu, kaká'an ñā ní Jéssuu:

—Ntaka nto í'a, tsí Heródē sán ne, ncho ka'ní ñā nto —ka'an ñā.

³² Ntá tsi ðivi ñā ne, nantíko kōo ñā, kaka'an ñā:

—Kue'ēn ntó ne, ka'an nto ní ñukuíi tsikan tsí vevíi ní ūtén ne, nakuíta ká u é ñā vá'ā san ne, ntavá'a ká u ñā nchokuví san ði. Ídá ne, ntí'í tsiñu ko.

³³ Ntá tsi kantio é k'í'ín ka ú itsi kán vevíi ní ūtén ní ídá ði. Tsí ñā kúvī é kúvī ñā ka'án naa Xuva ko tē ñā te ñuú Jerusaleén kuví ñā. Kuan kōo ka'an ntó ní nā —ka'an Jéssuu—.

³⁴ 'jDōo u'vi kakúvi ko kuenta iña nto, ñā ñuú Jerusaleen! 'jTsi ntaé'ní nto ñā e ntáka'an tú'un Xuva kō ne, ntáxé'e xuu nto ñā é taxnuu Xuva ko kuēnta iña nto! 'jNá tē nté kaa kí'in itō ncho nataká nuu ú í'xá nto vatā ó de tsú'ūn san é kánataká nuu tí í'xá tí má ntí'xin tí, ntá tsi ñā ní ntío nto!

³⁵ Koto ntō tsí xtuví mií Xuva ko ví'í nto ve. Ntá tsi kaka'án u ní ntō tsi nté uun ito ká ñā k'íni ntó ko un tsi ða nté tē xee ntúvi é ká'an nto: “'jNté kui vá'a

ó é vē'xí ñā vé'xi kuenta iña Xuva ko!”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

14

Dā ntavá'a Jéssuu úun ñātíi, ñā é kat-situ kuíñu

¹ Uun ntuvi dá ío dá'na ne, kué'en Jéssuu, kúka'xí ñā nú ví'í ñā odo nūu iña ñā fariseu. Ntaíto xū'ú ñā nguíi san nté koo víi Jéssuu.

² Ikān tuví nuu Jéssuu úun ñātíi, ñā katsitu kuíñu.

³ Jéssuu ne, tsixe'e ñā mastrú leí san ní ñā fariseú san, kaka'an ñā ní ñā:

—¿Vá kúvi ntu ntavá'a ú ñā nchokuví san ntuvi dá ío dá'na, ó ñā kúvi ntu? —ka'an ñā.

⁴ Ñā'a sán ne, ðiin ðiin sá kantóo ñā. Kidáa ne, kí'í Jéssuu ñā nchokuví san ne, dā ntavá'a ñā ñā, dā nátaxnūu ñā ñā é na nū'u ñā.

⁵ Kaka'an ñā ní ñā fariseú san:

—¿Vá ío ntú nto te í'xá nto o te dūntiki nto kó'xo nuu tí ini pusu kán ne, vá ñā natavá ntu nto tí, kuān te ntuvi dá ío dá'na? —ka'an ñā.

⁶ Ñā ní kúvi nantiko kōo kue'en tsí ñā é kaka'an Jéssuu ní ñā.

Núu í iña ñā kakana ñā mí kátánta'a ñā'a

⁷ Dā íni Jéssuu tsí ñā'a, ñā xée ví'í viko sán ne, ntánakaxnúu ñā mí'í e dōo vá'ā o é kuntōo ñā nú mesá san ne, kaka'an Jéssuu ní ñā núu í sá'a:

⁸ —Tē xoó kakana í é k'í'ín ntó viko mí kátánta'a ñā'a sán ne, tē xee ntó ne, ñā kú xkutúvi ntō nte nuu í kan, tsí te kí'xi tuku ñā'a, ñā é ðíi ka ka'nu ñā'a é ðivi ntō ne,

⁹ kidáa ne, xée ñā é kána ñā nto ntuvi ntó ne, ká'an ñā ní ntō: “Xio kudíi kutuví nto, tsí ñā sá'a ne, kutuví ñā í'a”, koo ka'an ñā ní ntō. Kidáa ne, kuka'an nuu nto nakuntísi nto, kikutúvi nto un tsi nte ata í kan.

¹⁰ Ntá tsi tē xee nto mí kákana ñā nto é kíka'xi nto ne, kúkutúvi nto un tsi nte ata í kan. Kidáa ne, tē xee ñā e kána nto sán ne, ká'an ñā: “Kuítā ntí'xin nto nte nuu í san”, koo ka'an ñā. Kidáa ne, kuiko ñu'u ñā ntántoo nú mesá san nto.

¹¹ Tsí xoo é kade ka'nu mií í kúñu í ne, tē kúvi ne, ní'í ñā doka'an; ntá tsi

xoo é dutsi i vevíi ne, rkontúví ne, díi ka kuka'nu ña'a ña —ka'an Jéssu.

¹² Kaka'an xtúku ña ni ñatíi, ña e kána ña:

—Dá káde vá'a nto é ká'xí ña'a nú vi'i nto kán ne, ña ku kána nto ña e dóo vá'a tiin ni'i ntó, nté éni nto, nté ñavi'i nto, nté ña kuika, ña ntoo etsin nú vi'i ntó. Tsí ðivi ña né, kána ña nto ði é kíká'xi nto nú vi'i ña kán né, kuan kōo ntúdadii ña ni ntó.

¹³ Ntá tsi da ntáde nto viko ne, kana nto ña ntá'ví san, ni ña e dúkuan ntá'ví da káku, ni ña natín i san, ni ña kuáa san ði.

¹⁴ Kidáa ne, dōo diní nto. Tsí ðivi ña ne, ña kúvi ntudadii ña ni ntó. Ntá tsi ðivi ntó ne, ní'i nto é vā'á iña nto ntuvi te ntóto ña'a, ña é ide é vā'á ñuxiví sa —ka'an Jéssu.

Núu i iña viko ká'nu é edé uun ñatíi (Mt. 22:1-10)

¹⁵ Dā téku ña sá'a ne, uun ña é tuví nu mesa kán ne, kaka'an ñá ni Jéssu:

—jNté kui vá'a o xoo e kae'xí dadii i mí kadē kú've Xuva kō! —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Uun ñatíi ne, dōo ka'nu viko idé ña. Ñá tē nté kaa ña'a san kána ña é kíká'xi ña.

¹⁷ Dā xeé ura i é ká'xí ña ne, taxnūu ña ña kade tsiñu iña ña é kūkoto ñá ña'a san: “Kue'én ntó ve, tsi é iō tu've ntí'i”, ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi un ntíi ntíi ñá ne, éni ntu'u ña ntáka'an ña nté kui ña ni kuvi kí'in ña. Ña é kuvi ūun sán ne, kaka'an ña: “Ñu'u da ve ñíi ú ne, kantio é kí'in u kikoto ntódo u. Vii nto da xē'e, kada ka'nú ini nto ni ko tsí ña kúvi kí'in ú ve”, ka'an ña.

¹⁹ Tuku ña'a ne, kaka'an ña: “Dā ve ñíi ú u'un ná'a dūntiki ne, kantio é kikoto ntéé ú ti tē va'á ti. Vii nto da xē'e, kada ka'nú ini nto ni ko”, ka'an ña.

²⁰ Ña uun ká xtuku sán ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, dá ve kúvi tánta'a ú ne, dukuān ne, ña kúvi kí'in u”, ka'an ña.

²¹ Dā náxee ña táxnūu ñá ne, kantaa ntí'i ña ni tó'o ñá nee iña é káka'an ñá mí ñe'e ña. Kidáa né, kúdiin tó'o ña ne, kaka'an ñá ni ña kade tsiñu iña ña: “Kue'én náne'en nú á'ví kan ni itsi ka'nu kán, ni da kanii má ñūu san, dá kuntēkan ña nta'ví san, kixni'in ña i'a,

ni ña dúkuan ntá'ví da káku, ni ña kuáa san, ni ña natín sán ði”, ka'an ña.

²² Dā ku e ví'i ne, náxee ña táxnūu ña, kaka'an ñá ni tó'o ñá: “É de ntáa u é káka'an nto, ntá tsi dóo kaniné ka”, ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'an tó'o ña ni ñá: “Kue'én itsi na'nu kan ne, kue'én un tsi nte nu ráxa kán, ká'an ni da xōó ka ña'a, kuétsi é viin ñá na kí'xi ñá vata koo é na tsítu ña ma ví'i ko.

²⁴ Tsí kaka'án u ni ntó tsi nté uun ña'a, ña kana dí'na ú ne, ñá ní'i kue'én tsi ña é ká'xí ña”, ka'an tó'o ñá —ka'an Jéssu.

Nuu i é ntii tū'un é kuntikin ó Cristu (Mt. 10:37-38)

²⁵ Ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá Jesuu. Jesuú ne, xkokōo ñá ata ña, kaka'an ñá ni ña'a san:

²⁶ —Tē xoó ña'a kí'xi ña é ncho kuntikin ñá ko ne, ña kúvi vii ñá tē ñá díi ka kue'e ntío ña ko é vata kaa ntío ña uva ña ni ði'i ñá, ni ñadi'i ñá ni i'xá ña, ni eni ñá ni tá'an ñá, ni kúñu mii ñá ði.

²⁷ Tsí ña kúvi vii ñá tē ña ntío ña nākunáa ña kúñu ñá é kuntikin ñá ko.

²⁸ Te iō ntó ne, ntio nto é xntitsi ntó vi'i ka'nu ne, ¿vá ña ntu te ði'na kutuví nto kadā kuení nto nté kaa nantí'i nto, te xēe tá'an ntu diu'un nto é kuvi kuntitsi?

²⁹ Tē ñá ne, xtuví ntó etí vi'i sán ne, é ntaā i kutuvi dava. Un ntíi ntíi ña kainí ne, kani ntu'u ñá ka'an kini ña iña nto:

³⁰ “Ñatíi sa'á ne, eni ntu'u ña káde vá'a ña vi'i ña ne, nté ña ni kuvi vii ña nantí'i ñá”, koo ka'an ña.

³¹ Ō te uun reí san ncho víi ña du'xen ni tūku reí ne, ¿vá ña ntu te ði'na kutuví ña kadā kuení ña te xēe tá'an u'xi míil sntadun ña é kōó ntii ña vii ñá du'xen ni tūku rei, ñá iō ōko míil sntadun i?

³² Tē íni ña tsí ña kuvi vii ña ne, taxnūu ña tú'ūn nta'a tuku reí san dá tuvi íka ká ña é kákan ña e nté koo kuntōo vá'a ña ni ñá.

³³ Dukuān né, te xōó ña'a, ña é ña xtuví mii i ūn ntí'i iña í ne, ña kúvi kuntikin ñá ko —ka'an Jéssu.

Dā ña véñii ka ñii san (Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Kaka'an xtúku Jesuu nuu i sá'a ði:

—Ñĩ sán ne, dōo va'a. Ntá tsi tē kúnaa díko i ne, ¿nté ntu koo ntuveñĩ ka xtúku?

³⁵ Nǎ vǎdá mi kainuu á'vi ká i; da miĩ sa é nakuĩta o. Xoo é kǎtekú i ne, na kīni i —ka'an Jǎsuu ni ñǎ'a san.

15

Kuenta iña á le'ntu, kiti kúnaa (Mt. 18:10-14)

¹ Un ntĩ ntĩ ña ntaído diu'un xōo iña ñuu Roma ni túku ña'a, ña é iō kuetsí i ne, xée ɛtsin ña mí tuví Jǎsuu é kīni ña é kǎka'an ña.

² Dukuān ne, ña fariseú san nī mas-trú leĩ san ne, ntáka'an kīni ña iña Jǎsuu, kaká'an ña:

—Ñatĩ sa'á ne, ntaĩka dadĩ ña nī ña é iō kuetsí i ne, ntaé'xí dadĩ ña ni ña di —ka'an ña.

³ Kidáa ne, kantaa Jǎsuu kuénta iña i sǎ'a:

⁴ —¿Xoó ña'a ntu nto, te iō uun sientu lé'ntu ntó, tē kunaá ti uun ti ne, ña ntu te tsoo míi nto kiti kīmi díko xe'un kīmi san, dá kī'in nto, kīnantúku nto kiti kúnaa san da nte ko é nani'i nto ti?

⁵ Tē nani'i ntó ti ne, nakuntéku dokó nto ti ne, dōo dīni nto di.

⁶ Tē náxee nto nú vi'i nto kǎn ne, kana nto ña vá'a tiin ni'i nto nī ña nú vi'i ntó ne, ká'an ntó: “Na nǎkunuu dīni nima ntó nī ko, tsi e nani'í ko á le'ntú ko, kiti kúnaa”, koo ka'an nto.

⁷ Dukuān ne, ká'an ú ni ntó tsí diĩ ka iō dodīni e dukún kǎn te uun ña'a, ña iō kuetsí i, nativi iní ña kuétsi ña, é vǎta kaa ña kīmi díko xe'un kīmi ña'a san, ña é vǎ'a, ña é ña tuví kuétsi i nuu Xuva ko —ka'an Jǎsuu—.

Kuenta iña ñadĩ'i, ña nani'í diu'un i

⁸ Uun ñadĩ'i ne, iō u'xi diu'un kui'xín iña ña. Tē kúnaa úun ne, ¿vá ña ntu natúun ña ñu'u ña ne, dá ne'xín ña da kanĩ má vi'i ña kǎn? Kukuĩ kudu'va tsi nantuku ña da nte ko é nani'i ña.

⁹ Tē nani'i ña ne, nataká nuu ntĩ'i ña ni ñadĩ'i, ña vá'a tiin ni'i ña, nī ña ntoo ɛtsin nú vi'i ña kǎn, ká'an ña: “Nǎ nakunuu dīni nima ntó nī kó, tsi é nani'í ko diu'un ko e kúnaa”, koo ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an u ni ntó tsí dukuān dīni ánje Xuva ko kuénta iña ña iō kuetsí i tē nativi iní ña kuétsi ña —ka'an Jǎsuu.

Kuenta iña i'xa é kǎkǎka ntava túku ñuu

¹¹ Kaka'an Jǎsuu san di:

—Uun ñatĩ ne, iō uvi i'xá ña.

¹² Na dutsí sán ne, kaka'an ná ni uva nǎ: “Ūvá, ta'xi nto iña nto é kǎduku ntée u”, ka'an na. Kidáa ne, ɛ'nté dava ña é tátá ña é duku ntée na.

¹³ Ntē vata kutĩtin ntuvi ne, i'xá ña, na dutsí sán ne, nǎtsu'un vá'a ntĩ'i na iña ná ne, dá kué'en ná tuku ñuu mí doto tsi nánti'i lúku na diu'un na. Ide na un ntĩ ntĩ núu i é kīni kaa vata ka'an iní mí nǎ.

¹⁴ Ntá tsi dǎ ntĩ'i kué'en diu'un ná ne, xée ntúvi da dōo kutama da kanĩ ñuu tsíkán ne, iñi ntú'ũ kúnaa nteé na é kǎ'xí na.

¹⁵ Kidáa ne, kué'en nǎ, kuntúku na tsiñu ni uun ñatĩ, ña ñuu tsíkán ne, taxnú ña ná rantsu ña é kī'in na, kikuenta víi na kutsin ña.

¹⁶ Ntío na é kǎ'xí na é kae'xí kutsin san da nte ko é nta'a na ne, ntá tsi xoxo ni xé'e i é kǎ'xí na.

¹⁷ Kidáa né, dē kuení mii na, kǎka'an na: “¿Ntē ntu kaa diĩ ña ntáde tsiñu iō ña nú vi'i uvǎ kó kǎn é iō é ntaé'xí ña ne, ntē dúkuan kǎntóo ka. Xu'ú ne, kaxi'í u dóko i'a!

¹⁸ Á te nū'ú u mí tuví uvǎ kó kǎn ne, ká'an ú ni ña: Ūva, é ntuku kuétsi u ni Xuva ko, ni divi ntó di.

¹⁹ Ña nuu á'vi ká u é kǎ'an ka nto é i'xá ntó ko. Vi'i a vé ne, vii nto nī kó vatá ó de nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Kuan kōo ká'an ú ni ña”, ka'an na.

²⁰ Kidáa ne, nǎkunuu itsi na, kunú'u na mí tuví uva nǎ.

Ikǎ ká ve'xí na, iní uva na nǎ né, ntuntá'ví iní ña na. Koó da kaxkainu uva nǎ kúnakuétú itsi ña na ne, nǎnume ña na, da é'xi ña xu'u na.

²¹ Kidáa ne, kaka'an ná ni uva nǎ: “Ūva, é kō'xo nteé u nuu Xuva ko, ni divi ntó di. Nǎ tē nee nuu á'vi ká ko é kǎ'an nto é i'xá nto ko”, ka'an na.

²² Ntá tsi uva nǎ ne, kaka'an ña ni ña ntáde tsiñu iña ña: “Nantukū náne'le nto du'nu é diĩ ka va'a dá nǎkunuu i'xá ko. Naxnúu nto di'i ntá'a i di. Na nǎkĩ'í ntĩ'xen vá'a sán di.

²³ Kūkueká nto duntiki, kiti dií ka de'én ne, dá ka'nī ntó ti dá kā'xi o ti é vīi o vikó san.

²⁴ Tsi i'xá ko sá ne, e xí'i, kuíni ko, ntá tsi e ntóto xtuku. É kūnaá i'xá ko, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko i ve", ka'an ña. Kidáa ne, eni ntu'u ñā idé ña viko san.

²⁵ 'Ntá tsi i'xá ña, na kuvi atā sán ne, nuu na má tsiñu na. Dā náxee étsin na nú vi'i na kán né, tēkú na e dóo kaeku strumentú ne, ntaíte'e ña'a sán di.

²⁶ Kidáa né, kána na uun ña kade tsiñu sán ne, tsixe'e nā: “¿Neé ntu kakuvi i'a?”, ka'an na.

²⁷ Ña kade tsiñu sán ne, kaka'an ñā ni nā: “É náxee ení o. Uva ō ne, táxnū ña é kūví uun duntiki, kiti dóo de'én san, tsi vá'a tsi ō náxee na”, ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, kūdiín ení na, na kuvi atā sán ne, ntē ña ni ntio na ntí'vi na má vi'i na kán.

²⁹ Kaka'an ná ni uva nā: “Dívi ntō ne, ini nto tsi éma tsi kaxntií ú nto, é ntē ña kadé do'ō ú ni ntō nté uun ito ne. Ntá tsi ntē ña kata'xí nto nté uun kudii a ndi'ú san é vīi u viko ko ni na vá'a tiin ni'í u.

³⁰ Ntá tsi vevii ne, náxee i'xá nto na sá'a, na é dotō tsi nanti'í diu'un nto ni ñadí'í kinī ntáa sán ne, kae'ni ka nto duntiki, kiti dóo de'én san”, ka'an ení na, na kuvi atā san.

³¹ Kidáa ne, kaka'an úva na ni nā: “I'xá mií kó, xo'ōn né, nī kue'en tsi ntuyi tuvín nī kó. Un ntí'í é iō iñá ko ne, iñā ō di.

³² Ntá tsi vevii ne, e vá'a ō é vīi o víko, tsi é nakūnuu dīnī nimá ko, tsi na ení o ne, e xí'i na, kuíni ko, ntá tsi kantíto na. É kūnáa na, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko ná ve”, ka'an úva na ni nā —ka'an Jéssuu.

16

Kuenta iña ñā nteé nta'a i tsiñu, ña é dotō tsi nanti'í diu'un tó'o í

¹ Jesuú ne, kanta ña ni ña ntini'i ñā nuu i sá'a di:

—Uun ñatíi kuika ne, xío uun ñā'a, ña intée nta'a i tsiñu ña. Ntáka'an ñā'a san tsi ña sá'a ne, dotō tsi kananti'í ña diu'un tó'o ñā.

² Kidáa ne, kána tó'o ña ñā, kaka'an ñā ni ñā: “¿Neé ntu nuu i sá'a é káka'an ñā'a san iña o? Ntadan kó kuenta

tsiñu o ve, tsi ña kunteé nta'a ká o tsiñu ko”, ka'an ña.

³ Kidáa ne, dóo dé kueni ña nteé nta'a i tsiñu san: “¿Nté ntu koo vií u ve? Tsi tó'ō kó ne, naki'i ña tsiñu ko. Ña túvi ntií ko é kikutú u ne, kakuka'an nuú ko é kākán u doméní di.

⁴ É iní u nté koo vií u ve, vata koo é naki'i ña'a sán ko nú vi'i ña kán dá ña tuví ka tsiñu ko”, ka'an ña.

⁵ Kidáa né, kána ña ña kui uun kui uun ña, ña é tanūu diu'un tó'o ñā. Tsixe'e ñā ña xee dí'na san: “¿Nté ntú kaa tanūu nto iña tó'ō ko?”, ka'an ña.

⁶ Nantíko koō ñā, kaka'an ña: “Tanūu ú uun sientu varii ásete”, ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña nteé nta'a i tsiñu san: “Ū'un kuenta o. Kantí'í sá kutūvin, dá xntéén na'an uvi díko u'xi várii tsi”, ka'an ña.

⁷ Kidáa né, tsixe'e xtuku ñā tukú ña'a san: “¿Nté ntú kaa tanūu nto?”, ka'an ña. Dívi ñā ne, kaka'an ña: “Uun sientu etún trigu”, ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña: “Ū'un kuenta o. Kimi díko tsi xnteén na'an ve”, ka'an ña.

⁸ Tō'ó ña ne, iní ña tsi ña nteé nta'a i tsiñu, ña e dóo kīni kaa sán ne, dōo ntíto ña nté koo vií ña. Tsi ña ntáduku ntée ñuxiví sa ne, dií ka ntíto ntáde ña ni tā'an ña é vāta kaa ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō.

⁹ Xu'ú ne, kaka'an u ni ntō é na kada tsiñu ni'í ntō diu'un nto é iō ñuxiví sa vata koo é na ni'í nto ña'a, ña vá'a tiin ni'í ntō, vata koo é, tē ntí'í diu'un ntó ne, koo xoo é nākuído i nto mí kuntōo nto ntii dañu ntūvi.

¹⁰ Uun ña'a, ña é kade ntaa núu i é dutsí né, kuan kōo kada ntaa ña nuu i e dóo ka'nu di. Ña'a, ña é ña kada ntáa nuu i é dutsí ne, ntē ña kada ntáa ña nuu i é ka'nu di.

¹¹ Ntá tsi tē ñā ini de ntáa nto nī diu'un é iō ñuxiví sa ne, ¿xoó ntu é ntāda i kuenta ntá'a nto nuu i é vā'a ntí'xe?

¹² Tē ñā ini de ntáa nto nī nuu i iña túku ñā'a ne, ¿xoó ntu ta'xi i é kūvi iña mii nto?

¹³ Nté uun ña'a, ña kade tsiñu ne, ña kúvī é koo uvi tó'o ñā é uun ito tsi. Tsi kada xení ña nī ña uun ña'a sán ne, ña uun ña'a ká san ne, kuinima ñā ña. O ña uun ña'a sán ne, kuiní'í ña ña ne, ña é uun ká san ne, ñā vií ñā ña

kuenta. Ña kúvi vīi o tsíñu Xuva ko tē dóo kakuinima kó diu'ún san —ka'an Jesús.

¹⁴ Ña fariseú san ne, dōo kuinima ñá diu'un. Dukuān né, eni ntu'u ña ntáka'an kīni ña iña Jesús.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Divi ntō ne, ntáde nto e dóo va'á nto nuu ña'á san, ntá tsi Xuva kō ne, ini ña nte ntáa nima nto. Tsi nuu i e ntáde ka'nu ña'a sán ne, ñá ntōo kue'en tsí Xuva kō.

Lei Muísee

¹⁶ Lei é xntéé na'a Muísee ni tú'ún é ka'an ñá ka'án naa Xuva ko ne, idiá'vi un tsi nte ntúvī da íka Juaan. Ntá tsi nte ntúvi tsikán ne, e ntáka'an ntódo ña'a san tú'ún va'á san iña i mí kadē kú've Xuva kō ne, un ntíí ntíí ña'a san ntáxio ntii ñá é kī'ví ña.

¹⁷ Ntá tsi díi ka ña ntii tu'un é ntí'í e dukún kan nī ñuxiví a é nadāma uun kudii letra iña lei san.

Kuenta iña ña'a, ña ntánatsoo mii ta'an

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ Te uun ñatíi kanaxtuvī mii ña ñadi'í ña ne, tē tánta'a ña ni tuku ñadí'í san ne, kade ña é ko'xo nteē ña nuu Xuva ko. Xoo é kátánta'a i ni tuku ñadí'í, ña e náxtimii xī í ne, kade ña é kākó'xo nteē ña nuu Xuva kó dí.

Uun ña'a ña kuika ni Lázaru

¹⁹ Uun ñatíi kuika ne, dōo va'á du'nu ña. Da mii kuē'en tsí viko kade ña utén utén; dóo ka'nu kade ña.

²⁰ Ikān tuví uun ñatíi, ña e dóo ntā'ví, ña é nanī Lázaru. Dōo kate'u kúñu ña. Tuví nteē ñá etí xi'í ñá kuiká san.

²¹ Vevíi tsi ká'xí ña é kakó'xo má mēsa ñá kuiká san. Un tsi nte tīnā sán ne, kaxéé etsin tī é ncho nauvi tī mí katē'ú san.

²² Uun ntuvi ne, xí'í á ña ntā'ví san. Kue'en ní'í ánjē san ña é kutuvī ñá ni Ábraan, mí ntoo ña xi'í, ña e ntántikīn Xúva kō, mí dóo vá'ā o. Xí'í ñá kuiká san dí ne, kántū'xí ña dí.

²³ Dā dóo kanto'o ña kuiká san dô'vi kán ne, ntāni'í ña nuu ñá, iní ña Ábraan san e dóo ikā ntāñi ña ni Lázaru san.

²⁴ Kidāa ne, kāna ña kuiká san ña, kaka'an ña: “Uvatā kó Ábraan, na ntuntā'ví ini nto ko. Taxnúu nto

Lázaru san vata koo é na natsiī ña rkīnta'a ña ntuté san ne, dá kī'xi kudii ña nantikó ña xaa ko, tsí ña te nté kaa kanto'o ko í'a mí ká'xí san”, ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi kaka'an Ábraan san ni ña: “Í'xá ko, na naka'ān o tsí divīn né, dōo vá'ā o kue'én o ntúvi dí'na. Ntá tsi Lázaru sán ne, dōo ntó'o ña dí'na. Vevíi ne, e ní'í ñá é vá'á i'a ne, divīn ne, kantó'o o.

²⁶ Uun ká tuku nuu í dí: Íó uun xi'nti kunu mé'ñū ntí ni ntō. Dukuān né, tē xoó ña'a ntoo ña i'a é ncho kī'in ña ikān ne, ña kúvi kī'in ña. Nté ña ntoo ikān ne, ña kúvi kī'xi ña i'a dí”, ka'an ña.

²⁷ Kidāa ne, kaka'an á ña kuiká san: “Vii nto da xe'e, uvā kó Ábraan, taxnúu nto Lázaru san nú vi'í uvā kó kán

²⁸ vata koo é na ká'an ñá ni ēní ko, ña u'un ña'a ká san, vata koo é ña ku kī'xi ña i'a mí dóo kanto'o ko”, ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi kaka'an Ábraan: “Divi ña ne, ntoo ní'í ña tú'ún e xntéé na'a Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko san é nakuā'a ña. Na vii ñá kuenta sá'ā”, ka'an ña.

³⁰ Kidāa ne, nantikó kōo ñá kuiká san, kaka'an ña: “Kuvi ní, uvā kó Ábraan, ntá tsi tē dí ntoto uun ña'a ña xi'í san ne, dá kíkoto ñá ña ne, á te natívi iní ña kuétsi ñá”, ka'an ña.

³¹ Ntá tsi Ábraan san ne, kaka'an ña: “Tē ña ntáde ña kuenta tú'ún é kaka'an Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko ne, nté dukuān ña kuintí'xe ña, kuān te ntoto ña xi'í san”, ka'an Ábraan san —ka'an Jesús san ni ña'a san.

17

E dóo xii kaa é ntava nuu o nūu i é kīni kaa

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Kaka'an Jesús ni ña ntiní'í ña:

—Nii kuē'en tsí ntuvi íó nuu i é ntava nuu o é kīni kaa san. Ntá tsi te xōo ñá'a kaxé'e ña itsi é víi ta'an ña é kīni kaa sán ne, jntā'vi ide ña!

² Tē xoó ña'a kade ña é ntava nuu uun á i'xá san nuu i é kīni kaa sán ne, díi ka vá'ā ó tē dí ni nakuīta núu ña ña nú ntute ñu'u kán, kunū'ní nuu dukun ña xuu xódó san.

³ Kuenta tsí vii nto.

Te nēe nuu i káde ta'an nto ne, kada tíi nto ni ña vata koo é ña kuan koo vii

ña. Te nātivi iní ña ne, kada ka'nu iní nto ni ñā.

⁴ Te kadē xení ña ni ntō né, kuān té u'xe íto é uun ntuvi ne, te ntiko koō ñā u'xe íto é kā'an ñā ni ntō tsí ñā vá'a o dé ña ni ntō ne, kada ka'nu iní nto ni ñā —ka'an Jesús.

É kūvi vií o da nēé ka nuu i e dóo ka'nu, te kakuinti'xe kō

⁵ Ña ntini'i ñā sán ne, ntáka'an ñā nī Tó'o kō:

—Tā'xi ká nto e díí díí ka kuinti'xe nti —ka'an ñā.

⁶ Kidáā ne, kaka'an Xúva kō:

—Tē dí kuinti'xe nto ne, kuān té un sín vata kaa uun a tsíkin kulí sa ne, kuvi ka'an ntó ni utun sá'a: “Nenen i'a ne, da nākuntú'xin xion má ntute ñu'u kān”, koo ka'an nto. Utun sán ne, kuinti'xe i é kākā'an nto.

Kuenta iña ña ntáde tsiñu

⁷ Te iō nto é iō ña kade tsiñu iña nto, ña é kaixkutu ñu'u nto o kade ña kuenta kiti nto ne, tē náxee ña nú vi'i nto kān ne, ¿vá kākā'an ntú nto: “Kuítā ntí'xin, kutūvin nú mesá san”?

⁸ Ñá'ā, tsí kaka'an nto: “Kadan va'ān é kā'xi u kuenta kuáa ne, kuntēen donúu o, tsu'un kó'ōn é kā'xi u. Tē kúvi é'xi ú, kúvi xí'i ú ne, dá kidáa kutūvín, ka'xín dí”, xkoó ka'an nto.

⁹ ¿Vá kánakué'e ntu nto sintiá'vi ntā'a ña kade tsiñu iña nto é kade ntaa ñā tsiñu e teé tsiñu nto ñā?

¹⁰ Dukuān né, te ñivi ntō dé ntaa ntí'i nto é ntio Xuva ko ne, kantio é kā'án ka nto: “Nti'í ne, ñā tē ña kade tsiñu é kaidiá'vi nti, tsí kūdii idé nti nuu i é kākā'an nto”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

Dā ntavá'a Jesuu u'xi ñá'a ña nako'xo kúñu i

¹¹ Dā kue'en Jesús ñuú Jerusaleén ne, itā ntí'xin ña ñuú Samaria ni Gálilea.

¹² Dā xee ñá uun ñuu lú'nti ne, vé'xi ū'xi ñá'a ña ntánchokuvi e ntánako'xo kúñu ñā, ntá tsi kantáñi ikā ñá ne,

¹³ un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña: —Jesuu, Mastrú, na ntuntā'ví ini kudii ntó nti! —ka'an ñā.

¹⁴ Dā iní Jesuu ñá ne, kaka'an ña:

—Kue'en ntó, kūnañé'e nto kúñu nto dūtú san —ka'an ñā.

Da ñi tsi kué'en ñá ne, ntuvá'a ña.

¹⁵ Kidáā ne, uun ña ne, iní ña é ntuvá'a ña. Ntiko koō ñá ne, ñi kué'en ini ña kaka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō.

¹⁶ Nákunchiti ntāa ña nuu Jesús. Un tsi nte ñú'u kān nakuntéi ña é nakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Natí sa'á ne, ña ñuú Samaria ña.

¹⁷ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—¿Ñā ntu te un ntí'i nto é u'xi ñá'a nto e ntuvá'a nto kui'i nto? ¿Mí'i ntu kué'en ña in ñá'a ká san?

¹⁸ ¿Da mií xntu ñā vé'xi tuku ñuú san e ntiko koō ña é kākā'an ña e dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an Jesús.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ñátí san:

—Nakuntísin, dā kunú'un nú vi'i o kan vé, tsi é ntuvá'an, tsi kuinti'xe o —ka'an ñā.

Nté koo kixkadā kú've Xuva kō (Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Ña fariseú san ne, ntátsixe'e ñā amá kixkadā kú've Xuva kō. Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñā díto te kini o núu ko mí kadē kú've Xuva kō.

²¹ Ña kúvi kā'an o te i'a túvi, o te ikān tuvi, tsi é ñu'u ta'án o i —ka'an ñā.

²² Kidáā ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Xée ntúvi é ntio nto kini nto kuān te uun ntúvi tsi vata kaa ntuvi dá tuvi u, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, ntá tsi ña kiní ka ntó ko.

²³ Iō ñá'a sán ne, ká'an ñā: “I'a tuvi ña”, o “Ikān tuvi ña”, koo ka'an ña; ntá tsi ña ku kuinti'xe nto ña; ñá ku ñe'e nto é kuntíkin ntó ña.

²⁴ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, tē xee ntúvi é nainú u ne, xí'i nuu da kaníi dū'va e dukún kān.

²⁵ Ntá tsi dí'na ne, dóo nto'o nto ne, kadā xení ña'a san ni nto, ña ntántoo ntuvi tsikan.

²⁶ Vata o kúvi ntuvi da íka Noeé san ne, kuan kōo kuvi dí ntuvi dá nainú u ñūxiví a.

²⁷ Ntáxi'i ntaé'xi ña'a san, ntánatánta'a ta'an ña di, un tsi da nte ntúvi é kúkí'vi Noeé san arká san. Dā nēe iní ñá da nakuntéku ntute sán ne, xí'i ūn ntí' ntí' ña'a san.

²⁸ Kuan tsi o kúvi ntuvi da íka Loó san di. Ña'a sán ne, ntáxi'i ntaé'xi ña,

ntáñii ña dí ne, ntádiko ñā di. Ntáta'xi ña tatá ne, ntáxntañī ñá vi'i di.

²⁹ Ntá tsi ðivi tsi ntūvi da ntáka Loó san ñuú Sodomā ne, kó'xo ñū'u dú'xē nte e dukún kan, ni xūu é kai'xi vatā ó kākūn daví san ne, uun ito tsi ntí'i ña'a sán xi'i ña.

³⁰ Kuan kōo kuvi dí tē xee ntúvi é kuē'é Xuva ko kūtuni ñá'a san xoo ñá'a ntí'xe u.

³¹ 'Ntūvi tsikán ne, tē xoó ña'a odo vīdin ña rki vi'i ña kán ne, ñá ku ntí'ví ña iní vi'i ña kán é kīnaki'í ña iña ña. Ña ñū'u má kū'u kán ne, ntē ña ku naxée ña nú vi'i ña kán di.

³² Naka'an nto ñadī'í Loo nté o kúvi ña.

³³ Xoó ña'a é ntio ña é nakakū ñá ntūvi iña ñá ne, nakunaá ña. Ntá tsi xoo ñá'a é kanakunaá ña ntūvi iña ña kuenta iñá ko ne, nakáku ña.

³⁴ 'Sá'a kakā'an u ni ntō tsí niñu tsikan ne, ntoo uvi ñá'a san, é uun tsi nu ito ntákidi dádii ña. Uun ña ne, naki'í Xuva ko ñā ne, uun ña ne, kutuvī mii ña.

³⁵ Uvi ñá'a ñadī'í ntántiko ña. Uun ña ne, naki'í Xuva ko ñā; uun ña ne, kutuvī mii ña.

³⁶ Uvi ñá'a ñatī'í ñū'u ña má kū'u kán ne, uun ña'a ñā né, naki'í Xuva ko ñā; uun ña'a ñā né, kutuvī mii ña —ka'an ña.

³⁷ Kidāā ne, ntátsixe'e ña Jēsuu:
—¿Mí'í ntū é kuān koo kuvi sá'ā? —ka'an ña.

Nántiko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Mí ntōo kúñu tē'ú san ne, ikān ntaíko nūu skuilú san —ka'an ña.

18

Kuenta iña ñadī'í kií ni ña kaxntēkú kú've

¹ Jesuú ne, kantaa ña uun nuu i é nañé'e ña é ká'an ntá'ví o é ñi kuē'en tsí ntūvi é ntē ña natívi iní kō.

² Kaka'an ña:

—Xío uun ña kaxntēkú kú've san uun ñūu é ntē ña kaú'ví ñá Xuva kō né, ntē ña kaíko ñū'u ña ñā'a sán di.

³ ðivi tsi ñūú tsikán ne, tuví uun ñadī'í kii é ió du'xen iña ña. Kué'en ña nta'a ña kaxntēkú kú've san, kukakan ña kuétsi kuēnta iña ñá kanaa núu ni'í ña.

⁴ Dā dóo kútítin ntūvi ne, ña ni íde ña kaxntēkú kú've san ñá kuenta. Ntá tsi da rkontúvi ne, dē kuení ña: “Ña

kaú'ví ko Xuva ko, ntē ña kaíko ñū'ú u ña'a sán di,

⁵ ntá tsi ñadī'í kií, ña sá'a ne, dōo kanatekū du'xen ñá ko. Nada'an ú ña vata koo é ña ki'xi ka ña é natekū du'xén ka ñá ko”, ka'an ña.

⁶ 'Sá'ā é kākā'an ñá kaxntēkú kú've, ña dóo kini kaa san.

⁷ Xuva kō ni, ¿vá ñā ntu te nadá'an ña xoo é nakaxnúu ña é kūvi iña ña, ña é kaikan ntá'a ña ntē ntúvi ntē níñu? ¿Vá vii ntú Xuva kō é kuntētu ña?

⁸ Ká'an u tsí nada'an ña ñā é nte ña kukuí. Ntá tsi te vē'xi u, xu'u é vēxkúvī ú ñatí'í ne, ¿vá ñāni'í ka ntú ko ña'a, ña e ntákuinti'xe i ñuxiví a? —ka'an Jēsuu.

Kuenta iña ñá fariseu ni ñá kaido diu'un xōo

⁹ Kantaa Jesuu úun ká xtuku nuu i iña ñá e dóo va'á, kuiní mii i, ña ntánantii ni'ni tuku ñā'a. Kaka'an ña:

¹⁰ —Uvi ñá'a ñatí'í ne, kué'en ñā má ūkún kan, kūka'an ntá'ví ña. Uun ña ne, ña fariseu. Ña uun ña'a ká san ne, ña kaido diu'un xōo iña ñūú Roma.

¹¹ Ña fariseú san ne, ntítsi ña ne, du'vá ó kaka'an ntá'ví ña: “Xuvā kó, kanata'xi ú sintiá'vi nta'a nto tsí xu'ú ne, ñá te vata ntāa ña nguíi san kaa u: é dū'ú ña, kini ntāa ña ne, iō kuetsí ña di; ntē ña te vata kaa ña kaido diu'un xōo san kaa ú di.

¹² Xu'ú ne, úvi ito é uun vite kaitúvi ixú u. Kué'e kanatā'xi ú nta'a nto vata kaa é káni'í ko”, ka'an ñá fariseú san.

¹³ Ntá tsi ña kaido diu'un xōo san ne, dōo íka kātuví ña; ntē ña ni ntaa ní'í ña ðiki ña ni nuu ña e dukún kán. Da mii tsí e kaxé'e ña nta'a ña nima ñá, kaka'an ña: “¿Xuva ko, na ntūnta'ví ini nto ko, tsí xu'ú ne, dōo iō kuetsí ko!”, ka'an ña.

¹⁴ Kaka'an u ni ntō tsí ña kaido diu'un xōo san ne, é dé ka'nu iní Xuva ko ni ñā kuetsí ña, kúnū'ú ña vi'i ña. Ntá tsi ña fariseú san ne, ñá'ā. Tsí ña é kade ka'nu mií kúñu i né, dōo kakó'xo nteē ñá nta'a Xuva kō. Á ña ntā'ví san ne, ðivi ñā e dóo ka'nu ña'a ña nta'a Xuva kō —ka'an Jēsuu.

Dā náxnuu viko Jesuu á i'xá kuetsí (Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Kue'en ní'í ñā'a san i'xá ña mí tuví Jesuu vata ko é na tñn nta'a ña i. Ntá

tsi dā íni ña ntini'i ñā né, eni ntu'u ñā de tí ña ni ña vexní'i i'xá i.

¹⁶ Kidáa ne, kāna Jesuú ña, kaka'an ñá ni ñā:

—Ku'é'e nto ítsi é na ki'xi mii i'xá san nta'a ko. Ná ku kādí nuu nto, tsi mí kadē kû'vé Xuva kō ne, un ntíí ntíí ña'a ne, vata ntáa i'xá san ntáa ña.

¹⁷ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoó ncho kí'vi i mí kadē kû'vé Xuva ko ne, da mii é kuinti'xe ña Xuva ko vatā ó kakuinti'xe i'xá san. Tē ña'á ne, ña kúvi kí'vi ña —ka'an Jéssuu.

Uun ñatíí kuika kaka'an ñá ni Jéssuu (Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Uun ñatíí, ña odo nūú ne, kat-sixe'e ña Jéssuu:

—Mastru va'á, ¿neé ntu vii ú vata koo é ní'í ko ntuvi vā'a iñá ko ntii dañu ntūvi? —ka'an ña.

¹⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Nté kui kaka'an ntun é vā'á u? Tsí xoxo e vá'a i; mii tsi Xuva kō e dóo va'á ña.

²⁰ Inín nté o kaka'an tú'ūn e xtúvi Xúva kō: “Ñá ku kukídi ní'i nto ñadí'i, ña é ña te ñadí'i míi ō. Ná ku ē'nín ña'a. Ná ku dū'un. Ná ku kā'án dovete iña ña'a. Kuikon ñu'un uva ō, ni dí'i ō dí'”, ka'an —ka'an Jéssuu.

²¹ Kaka'an ñatíí san:

—É un ntí'i sá'á ne, é dē ntaa ntí'i ú un tsi nte dá ku lú'nti u —ka'an ña.

²² Dā téku Jesuu sá'á ne, nantíko kōó ñá, kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá iña o: nadikon ntí'in neé ío iña ó ne, dá tsi'in nta'a ña ntá'ví san, tsí kuan kōo é koo dokuika iña o e dukún kán. Kidáa ne, kí'xin, dá kuntikín ko —ka'an ña.

²³ Ntá tsi dā téku ñatíí san sá'á né, dóo kúnta'xa iní ña, tsi dóo kuika ñā.

²⁴ Íni Jesuu tsí dóo kúnta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo ntii tū'un é kí'vi ña kuiká san mí kadē kû'vé Xuva kō!

²⁵ Díi ka ña ntii tu'un é kí'vi uun kameú san xavi xíki san é vāta kaa ña kuiká san é kí'vi ña mí kadē kû'vé Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Ña téku i sán ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nee iña é ña kuvi víi ña'a sán ne, Xuva kō ne, kuvi víi ña —ka'an ña.

²⁸ Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ntí'í ne, é tsoo mii ntí'í ntí iñá nti e ntántikín nti nto —ka'an ña.

²⁹ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u: Da xōó ka ña'a é xtuví mii ña ví'i ña, o dí'i ña, o ēní ña, o uva ñā, ō i'xá ña kuenta iña i mí kadē kû'vé Xuva kō ne,

³⁰ díi ka kue'é ka ní'i ña ñuxiví a; rkontúví ne, ní'i ña é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntūvi —ka'an Jéssuu.

Dá kúvi uni íto é kākā'an Jéssuu é kuví ña

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Kāna xio Jesuú san uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Vevíi ne, kí'in o ñūú Jerusalem, mí kuntaa é un ntí'í é uve na'a e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko san kuenta iñá ko, xu'u é vèxkúvi ú ñatíi.

³² Tsí ntada ña kó kuenta ntá'a ña vé'xi tūku ñuú san é kadā xení ña ní ko, é víi ña é kini kaa ní ko, é tí'vi díi ña kó dí.

³³ Kani ña kó ñā é kanu'ni nuu utun ne, dá ka'ní ñá ko dí, ntá tsi te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jéssuu.

³⁴ Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ñá ni ñē'e díki ña; ntē ñá ini ña nee iña é kākā'an Jéssuu, tsí nuu i sá'a ne, dóo xū'ú ō kaka'an ña; ntē ña ni kuvi kí'in díki ña.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña kuāa, ña ñuú Jericoo

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Kué'en Jéssuu ne, dā xee étsin ña ñuú Jericoo ne, ikán tuví uun ña kuāá itsi kán, kaikan ñá doméni.

³⁶ Da téku ña é ña te nté kaa ña'a san ntaíta ntí'xin ña ne, katsixe'e ña neé kakuvi.

³⁷ Ntáka'an ñá'a san tsi Jesuú ne, ikan kuíta ntí'xin ña.

³⁸ Kidáa ne, un ntii tsi kakana ña kuāá san:

—Jesuu, i'xá Davii, na ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

³⁹ Ña odo nūú ne, de tí ña ni ñā vata koo é na kútuvi kadin ña. Ntá tsi dā díi díi ka ntii kána ña:

—¡I'xá Davii, na ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

⁴⁰ Kidáa ne, kántísi Jesuú ne, dá táxnuu ña ñā é kúkueká ña á ña kuāá san. Dā xee ñā ne, tsixe'e Jéssuu ña:

41 —¿Neé ntu ntio o é víi u ni ō? — ka'an ña.

Ña kuāá san ne, kaka'an ña:
—Mastru, ntio ko é ntūvá'a ntuxnuú ko —ka'an ña.

42 Jesuú san ne, kaka'an ña:
—Nakoton ve. É ntūvá'a ntuxnúu o vē, tsí nñ kué'en ini o kuínti'xe o — ka'an Jéssu.

43 Ura dú'va tsi i náxi'í nuu ñá kuāá san ne, dá kué'en ña kuntikín ñá Jéssu, kaká'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō. Un ntí nñ ña'a sán ne, dā ini ña nuu i sá'a ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō di.

19

Jesuu ni Záqueu

1 Xée Jéssu ñuú Jericoo. Ítā ntí'xin ña mé'ññ ñuú san.

2 Ikān tuví uun ñatíi, ñá nani Zāqueu, ña é odo nūu iña ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma. Dōó kuika ñā.

3 Ña sá'a ne, dōó ncho kiní ña xoo ñá'a é Jéssu ña, ntá tsi ña ni kuvi kiní ña, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñi nteē ña ña ne, Zaquéu san ne, dōo lú'nti ñā.

4 Kidáā ne, kué'en ña ōdó nuū ña ne, kúxēe ña rki utun é ntitsi ítsi kán mí kuíta ntí'xin Jesuu é kiní ñá ña.

5 Dā ita ntí'xin Jesuu íkán né, Íto ña rki utún san, kaka'an ña:

—Zaqueu, kamá san nuun ve, tsí vevíi ne, kantio é kutúví u nú ví'i o kán —ka'an ña.

6 Kidáā ne, kantí'i du'va tsí núu ñā e dóo diní ña é kī'in Jesuu nú ví'i ña kán.

7 Dā ini ña'a sán ne, un ntí nñ ña ntáka'an kinni ña é kué'en Jéssu kúkutúvi ñā nú ví'i ña é iō kuetsí i.

8 Kidáā ne, nákontítsi Záqueu, kaka'an ñá ni Jéssu:

—Koto nto, Mastru. Kué'e ú ña ntá'ví san dāva é un ntí'i é iō iñá ko. Tē xoó ña'a kī'i dú'u ú iña ñā ne, nantiko kōo u kimi itó ka xtúku —ka'an ña.

9 Kaka'an Jéssu:

—Ē vevíi xee ntúvi é nakáku ña ntoo nú ví'i sá'a, tsí ñatíi sa'á ne, tatá nti'xe Abraan ña.

10 Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, vé'xí u é kanantukū ú ña ntákunaa vata koo é nakákú u ña —ka'an Jéssu.

Kuenta iñá diu'un (Mt. 25:14-30)

11 Dā ntaíni ña'a san é kākā'an Jéssu núu i sá'a ne, ntaa ña ni ña ūun nuu i, tsí e xee étsin ña ñuú Jerusaleén ne, kūtuni ña tsi ntádē kuení ña'a san tsi é vevíi xee ntúvi é kuíñi ntu'ū é kadā kú'vé Xuva ko ñūxívi sa.

12 Kaka'an ña:

—Uun ñatíi, ña e dóo ka'nu ña'a ne, kué'en ña tūku ñuu vata koo é ni'i ña é víi ñá rei. Rkontúví ne, ntiko koō ñā.

13 Di'na dá kīi ña é kī'in ñá ne, kāna ña u'xi ñá'a, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kué'e diu'un san xe'é ña ña, xe un xé un ñā, kaka'an ña: “Kada tsiñu ni'i ntō diu'un sá'a un tsi da nté nāxé u”, ka'an ña.

14 Ntá tsi ña ñuú mii ñā né, kūné'ū ini ña ni ñā. Taxnúu ña ña é kūka'an ni ñá odo nūú san: “Ñá ntio ntí ñatíi sá'a é víi ñá rei iñá nti”, ka'an ña.

15 'Ntá tsi kúkú'vē ña é víi ñá rei ne, ntiko koō ña, náxee ña ñuú ña kán. Dā náxee ñá ne, taxnúu ña é kikaná ña ña ntáde tsiñu iña ña, ña é xē'é ña diu'un, vata koo é kūtuni ñá te kué'e i'xá diu'un ña é'nu é xe un xé un ñā.

16 Ña é kuvi ūun sán ne, ntāda ña kuenta, kaká'an ña: “Tō'o, diu'un ntō ne, ú'xi ito nteku é'nu”, ka'an ña.

17 Kaka'an rei san: “Nté kui dóo vá'ā o, tsí ñivín né, dōo va'á kaden tsiñun. Ví'i a vé ne, kadān kú'ven u'xi ñuu, tsi dén ntaan kuān te nté kaa kudii é tá'xí u o”, ka'an ña.

18 Xée xtuku ña uun ña'a sán ne, kaka'an ña: “Tō'o, diu'un ntō ne, ú'un ito ká xtuku ni'i é vāta kaa”, ka'an ña.

19 Dukuān ne, kaka'an xtúku rei san ni ñā dí: “Ñivín ne, kada kú'ven u'un ñuu”, ka'an ña.

20 Kidáā ne, xée ña uun ña'a ká san, kaka'an ña: “Tō'o, i'a ni'i ú diu'un nto é xtuví va'á u, e xnúu ta'án u dodúkun ko.

21 Tsí u'ví ko nto, tsí ñivi ntō né, uun ñatíi e dóo ka'xí nima nto. Kanakuido nto nee iña é ña ni tsoo ntō ne, katiñ nto é tāta mí ña ni í'xi nto”, ka'an ña.

22 Kidáā ne, kaka'an rei san: “Ñivín é ña vá'ā o ni den tsiñun, vatá ó kaka'an ne, nuu é ntaā i e dóo ka'xí nimá ko. Tsí inin tsí kanakuido ú nee iña é ña ni tsoo u ne, katiñ u mí ña ni í'xi ú di.

²³ Dukuān ne, ¿nté kui ña ni de tsiñu ní'in ntun diu'ún ko vata koo é nī'i kúdií kó i'xá i tē náxeé u nú vi'í ko?", ka'an ña.

²⁴ Kaka'an ñá nī ña nto san: “Naki'i nto diu'ún san ne, dá kué'é nto ña é kuvi ide u'xi íto san”, ka'an ña.

²⁵ Ntáka'an ña: “Tō'o, ntá tsi ña tsikán ne, é io ū'xi íto ká xtuku iña ña”, ka'an ña.

²⁶ Nantíko kōó reí san, kaka'an ña: “Sá'ā ne, ká'ān u: Xoo é io iña í ne, ní'í ká ña, ntá tsi xoo é ña tuvi íña í ne, nakí'í ntí'í ña, kuān té ña kué'e é io iña ña.

²⁷ Kuenta iña ña é ntákune'u iní i nī kó ne, ña é ña ni ntio i é vii ú reí ne, kixní'í nto ña i'a ne, dá ka'nī ntó ña nuú ko”, ka'án reí san —ka'an Jesús.

Dā xee Jesús ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Dā kúvi ka'an Jesús sá'ā ne, kué'ēn ká ña ñuú Jerusaleen.

²⁹ Dā dokó sa xee ña ñuú Befagee ni ñuú Betaniá etsin nú xūku é nani Olivú ne, taxnū ña uvi ña'a, ñá ntini'í ña,

³⁰ kaka'an ñá ni ña:

—Kue'ēn ntó ñuú lu'nti é tūvi étsin i'a. Tē xee ntó ne, ikān ntee tñn uun a búru é ntē vata xoxó kuntēku í ti. Nantuté nto ti ne, dá kixni'í nto ti.

³¹ Tē xoó tsixe'e í nté kui kanantuté nto a búru sán ne, ká'an ntó tsi Tó'o nto kántio ña ti —ka'an ña.

³² Kué'en ña táxnuu ña san ne, nāni'í ña é un ntí'í vatā ó kaka'an Jesús ni ña.

³³ Dā nántuté ña burú san ne, kat-sixe'e tó'o ti:

—¿Nté kui kanantuté ntu nto burú ko? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó kántio ña ti —ka'an ña.

³⁵ Kue'en ní'í ña tī mí tuví Jesús. Tsido ña dōo ñá ata a búru sán ne, dā nakaa ña Jesús áta ti.

³⁶ Ña'a sán ne, tsōo ña doo ña ítsi kán mí ita ntí'xin Jesús.

³⁷ Dā xee étsin ña mí dokuntí xuku Olivú sán ne, un ntí'í ntí'í ña ntántikin ñá ne, dōo diní ña. Kidáa né, uun tsi vāntiñi ña ntáka'an ñá e dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iña i é un ntí'í nūu i e dóo ka'nu é idé ña e íni ña.

³⁸ Ntáka'an ña:

—¡Dōó ka'nu Rei, ñá vē'xí nta'a Xuva kō! ¡Na ta'xi Xuva kō é kuntoo vá'a o ni ñá vi'í antivi! ¡Dōó ka'nu Xuva ko, ñá tuví e dukún kán! —ka'an ña.

³⁹ Kidáa ne, io ñá fariseú, ña ñu'u ta'an mé'ñu ñá'a sán ne, ntáka'an ña:

—Mastru, kada tii nto nī ña ntántikin nto —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi nantíko kōo Jesús, kaká'an ña:

—Te ñá'a san koo kádin ñá ne, un tsi nte xúú san kani ntu'u káchu'u —ka'an ña.

⁴¹ Dā xee étsin Jesús ñuú Jerusaleen ne, íto ña ñuú san ne, da éku ña kuēnta iña í,

⁴² kaka'an ña:

—¡Tē dí ni ínín kuān te uun ntúvi vevii e nté koo kutūvín va'an! Ntá tsi vevii ne, núu i sá'a ne, dōo xu'u ío. Ña kúvi kīnin.

⁴³ Vi'í a vé ne, vé'xi ntúvi é kini kaa iña o é ña ntáin chu'vi ó ne, kada xení ña ni ō. Kidáa ne, xntitsi ña ntó'ō é kádí nuu ña ntíko diñi o.

⁴⁴ Dá uun ito tsi nāntí'í ntodó ña o. Ka'ní ña ña'a o. Nākatsin ntí'í ntí'í ñá da nēe ka e kátuví iña o, tsí ña ni kutúni ō ura dá kí'xí Xuva kō é nakakū ñá o —ka'an ña.

Dā ntántoo Jesús íni ukun

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Kidáa ne, kúk'ví Jesús má ukún ka'nu kán né, eni ntu'u ñá kíñu'u ñá ña ntádikō nu kí'í kán.

⁴⁶ Kaka'an ñá ni ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Vi'í kó ne, vi'í mí ka'an ntá'ví ña'a”, ka'an Xúva kō. Ntá tsi divi ntō ne, ntáde tsiñu ni'í nto vata kaa vi'í ña du'u —ka'an Jesús.

⁴⁷ Utén utén xee Jesús ini ukún kán é nañē'e ñá ña'a san. Ntá tsi tó'o dūtu ni mastrú lei, ni ña tsíñu i ne, ntánantukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesús.

⁴⁸ Ntá tsi ña ni kuvi ní'í ña nté koo vií ña, tsí un ntí'í ntí'í ña'a sán ne, ntaíni va vá'a sa ña é kākā'an Jesús.

20

¿Xoó ntu teé tsiñu i Jesús?

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Uun ntuvi ne, tuví Jesús má ukún kan, kanañē'e ñá ña'a san nté koo

nakáku ña. Xée dūtu ñá odo nūu, ni mastrú leí san, ni ñatā san.

² Kidáā ne, ntáka'an ñá, tsixe'e ña Jēsuu:

—Ka'an ntó nī nti: ¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo vii nto sá'ā? ¿Xoó ntu teé tsiñu i nto? —ka'an ña.

³ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú di ne, tsixe'e'ē ú nto uun nuu i. Nantiko koō ntó, ka'an nto:

⁴ ¿Xoó ntu teé tsiñu i Juaan é kuan kōo nakutsi ntute ña ña'a san: Xuva kō né, o ña'a san? —ka'an ña.

⁵ Kidáā ne, eni ntu'u ña natíin mii ñá, ntáka'an ña:

—Te ká'an o é Xuva kō teé tsiñu ña ña ne, nantiko koō ñá, ka'an ña: “¿Nté kui ña ni kuíntí'xe ntu nto ña kuan?”, koo ka'an ña.

⁶ Ntá tsi te ká'an o tsí ña'a san teé tsiñu ña ña ne, kudiin ñá'a sán ne, kué'e xuu ña kō. Tsí un nti'í ñá'a sán ne, iō ntaa iña ña tsí Juaán san ne, kaka'an ñá kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

⁷ Dukuān ne, nantíko koō ña, ntáka'an ñá tsi ñá ini ña xoo teé tsiñu i Juaan é nakūtsi ntute ña ña'a san.

⁸ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú di ne, ña ká'an ú xoo teé tsiñu i ko é kūvi vii u nuu i sá'a —ka'an ña.

*Kuenta iña ñá ñu'u nta'a i é tāta
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)*

⁹ Kidáā ne, eni ntu'u Jēsuu kántaa ña nuu i sá'a, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Uun ñatí ne, í'xi ña xō'o tinti'o mâña ñá kán. Rkontúví ne, dē'xé ña é tāta ña é kada tsiñu ni'í tāan tuku ña'a. Kidáā ne, kué'en ña xōo ñuu. Dā kútítin ntuvi kue'en ñá ne,

¹⁰ taxnūu ña ña kade tsiñu iña ña e kíkakan ña é kadūku ntée tó'o ñá, ntá tsi dā xee ñá kade tsiñu sán ne, ē'ní ña ña, dá nantíko koó ña ña da mii ntá'a ña.

¹¹ Kidáā né, taxnūu tó'o tinti'ó san uun ká tuku ña'a, ña kade tsiñu iña ña, ntá tsi ña tsíkán di ne, dōó kini o ka'an ñá ni ñá né, ē'ní ña ña di. Da mii tsi ntá'a ña ntíko koó ña.

¹² Tō'ó i sán ne, taxnūu xtuku ña ña kade tsiñu iña ña, ñá kúvi uní san. Ntá tsi ña ñu'u nta'a i tinti'ó san ne, ntuku kui'í xtúku ña ña ne, dā kíñu'u ña ña kí'í kán.

¹³ 'Kidáā né, tō'ó ñu'u sán ne, kaka'an ña: “¿Neé ntu vii ú ve? Á te taxnūu ú i'xá mii ko. Da mii é kuiko ñu'u ña ñá”, ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi ña ñu'u nta'a tinti'o sán ne, dā ini ña i'xá ña ne, ntáka'an ñá xe un xé un ñá: “Ña sá'a é dūku ntée ña iña uva ña. Ka'ní o ña vata koo é xo'o vii o tó'o ñu'u san”, ka'an ña.

¹⁵ Dukuān né, kíñu'u ña ña ñu'u uva ñá ne, dā é'ni kue'en ñá ña —kuan o ka'an Jēsuu ni ñá'a san.

Kidáā ne, tsixe'e Jēsuu:

—¿Neé ntu vii tó'o i sán nī ñá ñu'u nta'a i é tātá san, te kuiní nto?

¹⁶ Vi'í a vé ne, á te kí'in ña kíká'ni ña ña ñu'u nta'a i san, dá tsu'un nta'a ña é tāta ña tuku ñá'a —ka'an Jēsuu.

Ntá tsi dā téku ña'a san sá'a ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui sa! ¡Ña te kuan koo kúvi! —ka'an ña.

¹⁷ Ntá tsi Jesuú ne, ito ña ña ne, dá kaká'an ñá ni ñá:

—Vi'í a vé ne, ka'an nto neé kani tú'un é ūve na'a sá'a:

Xúu é nantii ní'ni ña xntâñi ví'í sán ne, di'vi e dií ka nuu á'vi i, ka'an.

¹⁸ Da xōó ka ña'a, ña é ntāva ntodo nú xūu sá'a ne, tá'nu kué'en ña. Ntá tsi te xōo ñá'a kó'xo nuu xuú san ata ñá ne, un tsi kúvi utsi kúñu ñá —ka'an Jēsuu.

¹⁹ Tō'ó dutú san nī mastrú leí san ne, ntío ña é tñn ña Jesuu úra í tsíkan, tsi kútuni ña é kántaa Jesuu núu i sá'a kuenta iña ña, ntá tsi u'vi ñá ña'a san.

*Kuenta iña diu'un xōo
(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)*

²⁰ Kidáā ne, taxnūu ña ña'a é kíkoto xú'u ña Jesuú ne, ide sá ña vatā ó de ña'a, ña e dōo vá'a, tsi ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'í kuétsi ña Jesuu ntá'a ña tsiñu i.

²¹ Kidáā ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru, iní nti tsi nuu é ntaā i é un nti'í é káka'an nto dá kanañe'le ntó nti ne, iní nti tsí ña káde nto kuenta ñá'a san nte ntáa ña, tsí kaka'an ntáa nto nté koo kuntoo o vatā ó ntio nti'xe Xuva kō.

²² Dukuān né, ¿vā'á ntu o e ntá'vi o diu'un xōo san iña ñuú Romá ne, o ña vá'a ntu o? —ka'an ña.

23 Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña é ña te nñi kué'en ini ña katsixe'e ñā ne, kidáā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Nté kui ncho koto nteé ntu nto ko?

24 Vi'i a vé ne, nāñe'e ká nto ko uun diu'ún san. ¿Xoó ntú nuu i é ntéé san; o xoó ntu ñā i é ntéé na'á san? —ka'an ñā.

Nantíko koō ñā, ntáka'an ña tsí nuu ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma ntéé.

25 Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Kué'e ntó ña tsiñu ka'nu i san nee é káduku ntéé ña ne, kué'e nto Xuva kō nee ñā é ñā ñā —ka'an Jesús.

26 Ña ni kúvi nī'i ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu kuénta ñā tú'ún é káka'an ñā mé'ñū ña'a san. Koó dā kúdu'va ñā é kuān nte íni ña nté koo nantíko koō ñā ne, diin diin sa intóo ñā.

Kuenta ñā i é ntoto o tē xi'i o
(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

27 Rkontúvi ne, kué'en ña saduceú san, kukoto ñā Jesuu. Tsí ñā ñā ne, ña ntákuinti'xe ña te nuu é ntaā i é ntoto o tē xi'i o. Dukuān né, tsixe'e ñā Jesús nuu i sá'a:

28 —Mastru, ini nto tsí Muiseé ne, xntéé na'a ña tsí te uun ñatíi kuví ña ne, ntukíi ñadī'í ñā é nté ña ni xío i'xá ña ne, kantio é nātánta'a ñadī'í kií san ni éni xii ña vata koo é kōo i'xá ña ni ñā kuenta ñā ñā xi'i san.

29 Uun ito ne, ió u'xe ñā'a ení ñā. Ña é kúvi ūn sán ne, tánta'a ña ne, xí'i ñā dī'na dá kōo i'xá ñadī'í ñā.

30 Ña é kúvi ūvī san ne, natánta'a ña ni ñadī'í kií san. Xí'i ñā dí'ne, nté uun i'xá ñā ni xío.

31 Kidáā ne, nātánta'a ña é kúvi ūnī san ni ñadī'í san. Dukuān né, un ntī'í ñā e kúvi u'xe ñā'a sán ne, xí'i ntī'í ñā e nté uun i'xá ñā ñā ni xío.

32 Kidáā ne, xí'i ñadī'í san di.

33 Vi'i a vé ne, tē ntóto ña da xi'i ña ne, ¿xoó ntu é kúvi ña ñā i ñā? Tsí un ntī'í ñā é u'xe ñā'a san tánta'a ña ni ñadī'í san —ka'an ñā.

34 Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Ñuxiví sa ne, ñatíi ni ñadī'í san ne, ntátánta'a ñā.

35 Ntá tsi tē xoo é nī'i i é xēe e dukún kán ne, ntoto dadīi ña nī ña xi'i san

ikán ne, tē tií te ña ñā ñā ne, ña tánta'a ká ñā.

36 Tsí ña kuví ka ñā, tsí ntuvi ña vata ntáa ánjē san, ntuvi ña i'xá Xuva kō, tsi e ntóto ñā.

37 Uun tsi nte míi Muisee kaká'an ña tsí ntoto ña xi'i san da xntéé na'a ña ñā xuku é kai'xi san. Ikán ne, kaka'an ña tsí Xuva kō né, ñā Xuva Ábraan ni Ísaa ni Jácoo.

38 Xuva kō ne, ñā te Xuva ñā xi'i i, tsí Xuvā ña ntántito ñā. Tsí kuenta ñā Xúva kó ne, é un ntī'í ñā ntántito ñā —ka'an ñā.

39 Kidáā né, ió mastrú lei san ne, ntáka'an ñā:

—Vá'ā ó kaka'an ntó, Mastru —ka'an ñā.

40 Kidáā ne, ú'vī ñā e tsixe'e ká ñā ñā.

¿Xoó ntu é uvatā Cristu?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Jesuú ne, tsixe'e ñā:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto é Cristú ne, i'xá Davii ñā?

42 Ñā tsi Dāvii kaká'an ña ini tutú Sálmu san:

Xuva kō ne, kaka'an ñā nī Tó'o ko:

“Kutúvín diñi kua'a kó san

43 un tsi da nté natsi'i ú ñā ntaínchu'vi má xe'e ó san”, ka'an ñā.

Kuan o ka'an Dāvii.

44 Ntá tsi ¿nté ntu koo kúvi vií Cristu i'xá ika Dāvii? Tsí mii Dāvii san ne, kaka'an ñā e Tó'o ñā ñā —ka'an Jesús ni ñā.

Dā tsi'i kuétsi Jesuu mástrú lei

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Un ntī'í ñā'a san ntaíni ñā dá kaká'an Jesús ni ñā ntīnī'í ñā:

46 —Kuenta tsí vií nto nī mastrú lei, tsí dóo ini xku'un ñā doo nani, ta'an i e ntañú'u ñā e dóo ki'in ini i san, da ntaíka ñā. Dóo ntio ñā é ká'an ñā'a san ni ñā ntiusi da ntaíka ñā mé'ñū ñuú san. Tē xee ñā má vi'i mí ntánataká nuu ñā Israeé san ni vi'i viko sán ne, ntánantuku ñā mí'i e dií ka vá'ā o é kuntóo ñā.

47 Ña tsíkán ne, ntánakuido nuu ña vi'i ñadī'í kií san. Ntá tsi dóo na'a ntáka'an ntá'vī ña vata koo é ña kūtuni ñā'a san te dóo kini ntáa ñā. Ña kuān ntáa sán ne, dií ka kue'e ní'i ñā é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an Jesús.

21

Diú'un é xē'é ña dī'i kii, ña dóo ntā'vi
(Mr. 12:41-44)

¹ Jesuú ne, ntāni'i ña nuu ña, kaito ña ña kuika nté o de ña e ntátsu'un ña diu'un ini etún san.

² Ikān dí ne, iní ña uun ñadī'i kii ntā'vi, kaxnūu ña úvī diu'un kuaán kuetsī sán ini etún san.

³ Kidáa ne, kaka'an Jésuu:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u tsi dii ka nuu á'vi diu'un é kaxnuu ñadī'i ntā'vi san é vāta kaa e tsú'un un nti'i ña nguī san.

⁴ Tsí ña nguī sán ne, kūdii diu'un é ntoó ka iña ña xē'é ña, ntá tsi ñadī'i ntā'vi san ne, xé'e ntī'i ña vata kaa é ió iña ña —ka'an Jésuu.

Dá kakā'an Jésuu é nāntatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Iō ñá'a sán ne, ntáka'an ña tsi xúkūn ka'nu sán ne, ñá tē nté kaa vá'ā o, tsi dóo va'á xuu kúvi, nī é iō iní i kán é xē'é ña'a san doméni. Kidáa ne, kaka'an Jésuu:

⁶ —Vé'xi ntúvi é un nti'i sá'a e ntaíní nto ne, nantatsin nti'i. Nté uun ká xuu ña kodo nti'i tá'an —ka'an ña.

Núu ī é vē'xí é kúvi di'na dá nti'i ñuxiví sa

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Kidáa ne, tsixe'e ña ña:

—Mastru, ¿amá ntu é kuān koo kuvi sá'a? ¿Neé ntu nuu i kuvi di'na dá kuan kōo kuvi? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jésuu:

—Kuenta tsí vii nto vata koo é ña kaní nta'vi ña'a san nto, tsi ñá te da dii ñá'a ki'xi ña é ká'an ña é divi ña é Cristu ña ne, ká'an ña tsi é xee ntúvi i é nti'i ñuxiví sa di, ntá tsi ña ku xkuntíkin ntó ña.

⁹ Te tēkú nto mí kakuvi du'xēn, mí ntānāa ñá'a sán ne, ñá ku u'vī ntó, tsi sá'ā ne, kuetsī é kuān koo kuvi di'na, ntá tsi vata xēe ntúvi é ntī'i —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, kaka'an xtúku ña ni ña:

—Uun ñuú ne, nāá ni tūku ñuú san ne, ña tsiñu i sán ne, vii ña du'xen ni tūku ña tsiñu i.

¹¹ Iō vadá ñuú san ne, dōo ntii tāan; kutamá ña'a sán ne, kunūu kui'i e dóo ntii iní i, e dóo katīn ña'a san. Koo nuu i e dóo donchu'vi koo kuvi é vē'xí e dukún kán di.

¹² 'Ntá tsi di'na dá kuvi un nti'i sá'a ne, divi ntó ne, tiin ña nto. Kada xení ña ni ntó. Ki'in ní'i ña ntó é kōto nteé ña nto vi'i mí ntánataká nuu ña Israee. Tsu'un kutu ña nto viūtun. Ki'in ní'i ña nto ntā'a rei ni ñá tsiñu ka'nu i san di kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ko.

¹³ Kuan kōo ni'i nto itsi é ntaa nto ni ñá'a kuenta iña ko.

¹⁴ Tsun rkó tsiñu nto vii nto é ña koo tú'vē nto di'na nté koo nantiko kōo nto é nada'an ntó kúñu ntó.

¹⁵ Tsí xu'ú ta'xi u tú'un e dóo kuki'in iní ntó vata koo e nté uun ña ntaínchu'vi nto ña kuvi vii ña ni ntó, é nté ña kuvi ka'an nteé ña nto.

¹⁶ Ntá tsi divi ntó ne, dá'vi ña'a san nto dóvete, un tsi nté uva nto, ni ení nto, nī ñavi'i ntó, nī ña dóo vá'a tiin ni'i ntó di. Iō ntó ne, ka'ní ña nto.

¹⁷ Dá kanii ñuxiví san ne, ñá ntōo kue'en ñá'a san nto kuenta iña ko.

¹⁸ Ntá tsi nté uun idi dikí nto ña kunáa.

¹⁹ Na kūtii nto nima ntó ne, kuan kōo ni'i ntó ntuvi iña nto.

²⁰ 'Ntá tsi tē ini nto tsi ntánti'u nuu sntadún san ñuú Jerusaleén ne, kidáa ne, kūtuni nto tsi e xēe ntúvi é nantatsin nti'i.

²¹ Kidáa ne, ña ntoo ñuú Judeá ne, na kūnu ñá, ntaa ñá rki uku kan. Ña ntoo ñuú Jerusaleén ne, na ntii ña, kī'in ña. Ña ñu'u má kū'u kán ne, ñá ku naxēe ka ña vi'i ña.

²² Tsí ntuvi tsikán ne, kiní ña'a san dóxo, tsí da miī é kūntaa nti'i é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō.

²³ 'Ntā'vi ide ñadī'i, ña é ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, ni ñadī'i, ña ntánatsi'í i'xá i! tsí ña te kú've nto'o ña'a san, tsí uun doxo ka'nu kuvi ñuú sa'a.

²⁴ Iō ñá ne, ka'ní nuu ña ñá káa. Iō ñá ne, ki'in ní'i ña ña viūtun é tuku e túku ñuu dá kanii ñuxiví sa. Ña'a, ña é ña ni kuintí'xe i Xuva kō ne, kodo nti'i ña ñuú Jerusaleen un tsi da nté ku é kūntaa ntúvi e xtúvi Xúva kō.

Nté koo nainu xtúku u, xu'u é vē'xí'vī ú ñatīi

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ 'Kidáa ne, koo dóxo é kīni o núu ngántii, ni xōo, ni kímī san. Ñuxiví sa ne, dōo kúdana ña'a un nti'ntī ñuú san ne, dōo ú'vī ña e dóo donchu'vi koo kuvi ntute ñu'u kán é kākā'an ñu'u.

26 Ña'a sán ne, kūví nuu ña e dóo ntaú'vī ña e ntádē kuení ña nee iña é kākuví ñuxiví sa. Un vá'a tsi kantá nuu nuu i é iō e dukún kán.

27 Kidáā ne, kiní ña tsí xu'u é vēxkúvī ú ñatíí ne, nainú u mé'ñū viko nu'u e dóo iō ko é víí u é un nti'í, e dóo kaxi'í nuu ka'nu u.

28 Te iñi ntu'u é kuān koo kuvi sá'a ne, nākuntáñi nto, ntaa ni'i nto diki nto, tsí ntuvi tsikán ne, nakáku nto — ka'an Jesús.

29 Kaka'an ñá kuenta iña i sá'a: —Koto nto utun ígu san, o da neé ka utun.

30 Tē íni nto tsí kanakódó xuku i ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi ka'ni.

31 Dukuān né, tē íni nto é kuān koo kuvi sá'a ne, kutuni ntó tsi é vē'xi étsin ntuvi é kadā kú've Xuva kō.

32 Nuu é ntaā i é un nti'í sá'a kuntaa dí'na dá kūví ña'a, ña ntántoo vevii.

33 E dukún kan ni ñūxiví sa ne, nti'í, ntá tsi tú'ūn é kāká'an u ne, da mií é kuntaa.

34 'Kuenta tsí vií nto. Ñá ku dā vá'a nto é na ntúka'xi nima ntó é vií nto é kīni kaa. Ñá ku ñakuinī nto kúñu ntó é kada ki'vi ntó. Ñá ku ntē dúkuan kadā kuení nto nee é kantio nto ñuxiví a, vata koo é ña da nee inī nto xee ntúvi tsikan,

35 é vata kaa chitō. Tsi vé'xi nti'xe ntuvi tsikan iña un nti'í nti'í ña'a san, ña ntōo da kaníi dū'va ñuxiví a.

36 Na kōo tú've ntó ne, nguentúvi tsi ka'an ntá'ví nto vata koo é nakáku nto é un nti'í nūu i é kuān koo kuvi, vata koo é kūvi xee ntó nta'a ko, xu'u é vēxkúvī ú ñatīi —ka'an Jesús.

37 Ntuvi ā ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañe'e ñá ña'a san. Niñú a ne, rki uku é nani Olivu kañe'e ña.

38 Téyáá du'va tsi ntáxee nti'í nti'í ña'a san má ukún kán é kīni ña é kāká'an Jesús.

22

Dā náataká nuu ña'a san é ntukū nuu iní ña nté koo tñn ña Jesuu

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

1 E xée étsin viko da ntaé'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen iā. Viko sá'a ne, é naka'an ña Israeé san nté ō nakáku Xuva ko ña dā ntáka ña ñuú Egitō.

2 Kidáā né, tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu, tsi ntaú'vī ñá ña'a san.

3 Kidáā ne, kúkī é ña vá'a san nima Júda, ñá nani Iscāriote, ña é uun ña'a uxuvi ñá'a pustrú san.

4 Ña sá'a ne, kué'en ña, kūkoto ñá tó'ó dutu ni ñá odo nūú ini ukún kán, nté koo vií ña é ntáda ña kuenta Jesús ntá'a ña.

5 Kidáā né, dōo diní ña. Xé'e ña xu'u ña é kué'é ña diu'un Júdā san.

6 Divi ña dí ne, xé'e ña xu'u ñá ne, dā éni ntu'u ña ntukū nuu iní ña nté koo ntada ña Jesuu kué'nta ntá'a dutu é nté xoxó kiní i.

Dā xee ntúvi é ká'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen iā

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

7 Kidáā ne, xée ntúvi é ká'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen iā ne, divi tsi ntúvi dí ne, kantio é ka'ní ñá a le'ntu iña vikó san.

8 Kidáā né, taxnūu Jesúsú Pedru ní Juaán san, kaka'an ña:

—Kue'en ntó, kūtsoo tú've nto é ká'xi o iña viko san —ka'an ña.

9 Divi ña né, tsixe'e ña:

—¿Mí'í ntū ntio nto é káda vá'a nti? —ka'an ña.

10 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Te kūkí'vi nto ñuú san ne, nani'í ta'an nto úun ñatī, ñá ni'í uun xoó ntute. Kuntikín ntó ña un tsi nte nú vi'í mí nti'vi ña ne,

11 dá ká'an ntó nī tó'o vī'í san: “Kat-sixe'e Mastrú san nto: ¿Mí'í ntu vá'á o mí kūvi ka'xí u nī pustrú ko iña vikó san?”, kuan kōo ka'an nto.

12 Kidáā né, nañe'e ñá nto uun ne'u vi'í ka'nu mí odo nti'í ta'an san mí iō tu've ne, ikan káda vá'a nto é ká'xi o —ka'an ña.

13 Kué'en ña né, nāni'í nti'xe ña un nti'í é kāká'an Jesúsú ne, dā de vá'a ña é ká'xí ña kuenta iña vikó san.

14 Dā xee úra í ne, Jesuu ní pustru ñá ne, kántōo ña nú mesa kan.

15 Kidáā ne, kaka'an Jesúsú:

—Ñá tē nté kaa ntio ko é ká'xí dadíi ú ni nto viko sá'a dí'na dá kūví u.

16 Ká'an ú ni ntó tsi nté uun ito ká ña ka'xí ka ú iña viko san un tsi da nté kúntaa é un nti'í iña Xuva ko mí kadé kú've ña —ka'an ña.

17 Kidáa né, kī'i ña e'xin é ñu'u ntute tinti'ó ne, dā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, kaka'an ña:

—Ki'i nto sá'ā ne, dá ko'o dava nto ni tā'an nto xe un xé un ntō.

18 Ká'ān ú ni ntō tsi nté uun ito ña ko'ó ka ú ntute tinti'o un tsi da nté ki'xi Xuva ko, kīxkada kú'vē ña —ka'an ña.

19 Kidáa ne, kī'i ña tañú'ū san, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña é ká'xí ña, kaka'an ña:

—Sá'ā né, kūñú ko é ntūvi kuenta dóxi'í kán kuenta iña nto. Vii nto sá'ā vata koo é naka'an ntō ko nté ó dé u kuenta iña nto —ka'an Jésuu san.

20 Kuan ó dé ña ni e'xin san di dā kuvi é'xi ña, kaka'an ña:

—E'xin sá'ā ne, núu í é xēe é ta'xi Xuva ko xū'u ña é kātí ú niñí ko kuenta iña nto.

21 Ntá tsi vevíi ne, ñatīi, ña diko xu'ú ko ne, tuví dadīi ña nī ko nú mesá sa.

22 Vevíi ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi ne, da mií é kī'ín u itsi e tá'xi Xuva kō, ntá tsi jñā ntu ntá'vi ide á ñatīi, ña é diko xū'ú ko san! —ka'an ña.

23 Kidáa ne, eni ntu'u ña ntátsixe'e tā'an ña xe un xé un ñā:

—¿Xoō ntu ñá'a, ña diko xū'u ña san? —ka'an ña.

¿Xoó ntu é dií ka nuu á'vi i?

24 Kidáa ne, ntánatīin ñā kuenta iña i xoo é dií ka nuu á'vi i, te kuinī ña.

25 Ntá tsi kaka'an Jésuu:

—Rei iña ña túku ñuú san ne, dōo ntádē kú'vē ñá iña ñá ñuú ña. Ntá tsi ntáka'an míi ñā e dōo vá'ā ó de ña ni ñá'a ña.

26 Ntá tsi ñā ña ku kuān xkoó de ntō. Dā xoo ká ña'a nto, ña dōo nuu á'vi i ne, na vii ña vata tsi kaa uun ña kuetsī, ña é kui dutsi i. Xoo é kade kú'vē i ne, na vii ñá vata kaa ña é kaxntīi.

27 ¿Xoó ntu é dií ka nuu á'vi i kuan: ña tuví ntu nú mesá san ne, ó ña katsu'un ko'o? ¿Ñā ntu te ñá tuví nú mesá san? Ntá tsi xu'ú ne, vata kaa ña katsu'un ko'o san kaa u é tuví u ni ntō.

28 'Divi ntō né, ni kuē'en tsí ntuvi é ntoo nto nī ko dá kanto'o kó da nēe ka nuu i.

29 Xu'ú ne, ta'xi ú itsi é kadā kú'vē ntó vata ó tá'xi uva kō é kada kú'vē u.

30 Mí kadē kú'vē u ne, dadīi tsi ko'o ká'xi o ni ntō nú mesá ko. Kuan koo kuntōo nto é kadā kú'vē nto iña uxuvi táta ña Israeé san di —ka'an ña.

Dá kakā'án Jesuu é ká'án Pedru tsi ñá ini ñá ña
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Sá'a kaka'an Jésuu:

—¡Aí, Simuun! Koton tsí tó'ō e ña vá'ā san ne, kaikan o é kīdí nuu o vatā ó de o nī trigu.

32 Ntá tsi xu'ú ne, é ikán u kuenta iña o vata koo é ña xtuvín miin é kākuinti'xe o. Divín né, te ntiko kōon é kuinti'xe o kó ne, xntiin ēní o vata koo é dií ka kuinti'xe ña di —ka'an Jésuu ni ña.

33 Kaka'an Símuun san:

—Tō'ó, é iō tu'vē u é kī'ín u ni nto, kuān te viútun, kuān te dóxi'í kán di —ka'an ña.

34 Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Pedru, kaka'án u ni ó tsí vevíi ne, di'na dá kána lí'xī sán ne, úni ito ka'an tsí ñá inín ko —ka'an ña.

Dā xee ura é kōto nteé ña Jesuu

35 Kidáa né, tsixe'e Jésuu ña ntiní'i ñā:

—Dā táxnūu ú nto é kī'ín nto e nté itin ntó ne, nté ññ e kañú'u diu'un nto, nté ntí'xen ntó di, ¿vá neé ntu kunaá nteé nto? —ka'an Jésuu.

—Ñá tē nee —ka'an ña.

36 Kidáa ne, kaka'an Jésuu:

—Ntá tsi vevíi ne, nadama. Xoo é ió itin i ne, na kuído ñá, ni ññ é xku'ún diu'un ña. Xoo é ña tuví káa i ne, na nadiko ña kūtūun ñá ne dá kuīin ña káa ña.

37 Tsí kaka'án u ni ntō tsí kantio é kūntaa ntí'i é kaka'an tú'un Xuva kō: “Ide ña ni ña vatā ó de ña nī ñá iō kuetsí'í”, ka'an. Tsi é un ntí'í é ūve na'a kuenta iñá ko ne, kuetsi é kūntaa ntí'i —ka'an Jésuu.

38 Ña ntiní'i ñā ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, i'a ió uvi káa —ka'an ña.

Divi ñā ne, kaka'an ña:

—Xée ó tsi sá'ā —ka'an ña.

Dá kaka'an ntá'ví Jesuu má utun Getsemanii
(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Kidáā né, kīi Jesuu, kué'en ña xūku é nani Ōlivu vātā xkoó ini ña. Ña ntini'i ña ne, ntántikin ñá ña, kue'en ña.

40 Dā xee ña íkān ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Kantá'vī ntó vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

41 Kidáā ne, kīi nteé xio Jesuu, kué'en ika ña vata kaa mí nakuita ō xuu. Nákunchiti ña é ka'an ntá'ví ña.

42 Kaka'an ña:

—Ūvá, tē ntio nto ne, nakakū ntó ko é kanto'o kó nuu i sá'a. Ntá tsi ña víi nto é ntio kó, tsi é ntio mii ntó —ka'an ña.

43 Kidáā ne, vé'xi ūun ánjē iña Xuva ko é xntii ña ña.

44 É kuān nte kantó'o ña ne, nīi kué'en ini ña kaka'an ntá'ví ña ne, uun tsí katoó na'nu nte ñú'u kan tīin ña é vata ito niñi.

45 Dā kúvi kaka'an ntá'ví ña ne, náakuntísi ña, kue'en ña mí ntoo ña ntini'i ña. Divi ña ne, e ntákidi ña, tsi dóo kunta'xa ini ña.

46 Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Nté kui kuān nte ntákidi ntú nto? Nakuntáñi ntó ne, dá ka'an ntá'ví nto vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

Dā tīn ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Kaka'an dúkuan Jesuu da xée ñá'a san é ña te da dií ña. Ña é nanī Júdā, ña é kuvi ūxuvi ñá'a pustru ñá ne, odo nuū ña vé'xi ña nuu ñá'a san ne, dā xee ñá mí tuví Jesuú san ne, dā é'xi ña xu'u ña.

48 Kidáā ne, kaka'an Jesuu:

—Xo'ōn, Júdā, ¿vá xū'u ntu kó ka'xin é dikōn kó, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi? —ka'an ña.

49 Ña ntántoo ni Jēsuú san ne, ntaíto ña nee é kuvi ne, tsixe'e ña:

—Tō'ó, ¿ka'ní nuu ntu o ña káa san? —ka'an ña.

50 Uun ña'a ña né, ntuku kui'í ñá ña kade tsiñu iña tó'ō dutú san, e'nté ña lo'xo kua'a ña.

51 Ntá tsi kaka'an Jesuu:

—Na koo mii nto ña. Kuan tsi koo na kōo —ka'an ña.

Kidáā ne, tīin nta'a Jēsuu ló'xo ña kade tsiñu san ne, ntuvá'a.

52 Kidáā ne, kaka'an ñá ní tó'ō dutu ni ñá odo nūu ini ukún kan, ni ñatā san, ña xee é tīin ña:

—Divi ntó ne, odo nto káa ni ūtun, é vāta te ña du'ú u.

53 Da itúvī ú ni ntó utén utén ini ukún kán ne, ntē ña ni tīin ntá'a ntó ko, ntá tsi ura í e dóo neé sa ne, divi ūra i é káduku ntée nto e ntáde ntó nuu i é kīni kaa —ka'an Jesuu.

Dá kakā'án Pedru é ñá ini ñá Jesuu
(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

54 Kidáā ne, tīin ña Jesuu, kué'en ni'i ña ña nú vi'i dutu ñá odo nūú san. Kué'en Pedru, kántikin ika ika tsi ña.

55 Ikān tīvi ña ñu'u nu kí'i kán ne, da túni ña ntíkō diñi nchú'ūn san. Kátūvi Pedrú san ni ña di.

56 Kidáā né, uun ñadī'i, ña é kade tsiñu sán ne, íni ña é ikān tuví Pedrú san nchú'ūn san katúni ña ne, íntē'á ña ña ne, kaka'an ña:

—Ña sá'á ne, dadīi ika ña ni ña tsīkan —ka'an ña.

57 Ntá tsi Pedrú san ne, tee xu'ū ña, kaka'an ñá ni ñadī'i san:

—Xu'ú ne, ñá íni u ña é káka'an ntó san —ka'an ña.

58 Dā kú e ví'i ne, é tūku ña'a íni ña ña ne, kaka'an ña:

—Divīn né, kakuini'i o ña tsīkan —ka'an ña.

Ntá tsi Pedrú san ne, kaka'an ña:

—¡Ñá'á ni san! Ña te dívī ú —ka'an ña.

59 Dā kúvi uun urá ne, é tūku ña kaka'an ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí ña sá'á ne, dadīi ika ña ni ña tsīkan, tsí dadīi ñuu ña ñuú Galilea —ka'an ña.

60 Kidáā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Ñá íni u nee é káka'an nto —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i dá kakā'án Pedrú ne, kána tsi lí'xī san.

61 Kidáā ne, xkokótó Jesuu, mí tuví Pedru. Kidáā ne, nánū'ú Pedru ini ña nté o kaka'an Jesuu ni ña tsí di'na dá kána lí'xī sán ne, úni ito ka'an ña e ñá ini ñá xoo ñá'a ña.

62 Kidáā ne, kīi Pedru kí'i kán ne, dóo éku ña.

Dā narkanteē ñá Jesuu

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ñatíí, ña ntáde kuenta Jesúsú ne, nárkínteē ñá ña ne, ē'ní ña ña.

⁶⁴ Ēdí ña ntuxnúu Jesuú ne, dā ntáka'an ñá ni ñā:

—Ká'ān ve, ¿xoó ntu é'ni i o? —ka'an ña.

⁶⁵ Dōó títin ka nuu i é ntáka'an káni ña ni ñā di.

Dā intítisi mē'ñu Jesuu nuu ñá tsiñu i (Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Dā tuví san ne, nátaská nuu ñatā ña Israeé san nī tó'ō dutu ní mastrú leí san. Kue'en ní'í ña Jesúsú mé'ñū ña tsiñu na'nu i ne, dā íkān tsixe'e ña ñā:

⁶⁷ —Ká'an é nuu é ntaā i te Cristu ntí'xen —ka'an ña.

Diví ñā né, kaka'an ña:

—Te kā'án u tsí diví ú ne, ntē ña kuintí'xe nto ko.

⁶⁸ Te tsixe'e ú nto dí ne, ntē ña nantiko koó nto é kā'án u.

⁶⁹ Ntá tsi un tsi nté veví ne, xu'u é vēxkúv'í ú ñatíí ne, tuví u díñi kua'a Xuva kō, ña é díí ka ka'nu kue'en —ka'an ña.

⁷⁰ Kidáā ne, un ntíí ntíí ña tsixe'e ña ñā:

—Kidáā ne, ¿diví ntūn é i'xá Xuva kō kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jesúsú:

—Mii xntō ntáka'an ntó nee ñá'a u —ka'an ña.

⁷¹ Kidáā ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'í ntū kantio ká kō ña é kā'an ntaā? Tsí tutun mii ko téku ko e kéne ña kaka'an ña —ka'an ña.

23

Dā intítisi mē'ñū Jesuu núu Pílatu (Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Kidáā ne, un ntíí ntíí ñá nakuntáñí ñá ne, dā kue'en ní'í ña Jesúsú ntá'a Pílatu.

² Ikān éni ntu'u ñā da'ví ña ña dovete, ntáka'an ña:

—E ní'í ntí ñatíí sa'a é kanatíví ñá ñuú ntí. Kaka'an ñá tsí ña vá'a ō e ntá'ví ntí diu'un xōo íña ñuú Romá san. Kaka'an ñá dí tsí diví ñā é Cristu ñá, diví ñā é kuvi ña reí dí —ka'an ña.

³ Kidáā ne, tsixe'e Pílatú san Jesuu:

—¿Vá divín ntūn é kúvin Reí íña ñá Israeé san? —ka'an ña.

—Mii xnto kaka'an nto —ka'an Jesúsú.

⁴ Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni tó'ō dutu ní ña'a san:

—Ñá kánani'í ko kuétsi ñatíí sa'a —ka'an ña.

⁵ Dā díí díí ka xío ntíí ñā'a san, ntáka'an ña:

—Vé'xi ña, kanakutsu'un ña ñā'a san nchú'un é kanañe'e ñá kaníí ñuú Judeá ne, nté ñuú Galileá ne, un tsi nte í'a dí —ka'an ña.

Dā intítisi mē'ñū Jesuu nuu Heródē

⁶ Dā téku Pílatu sá'a ne, tsixe'e ña te ñatíí sa'á ne, ña ñuú Galilea ña.

⁷ Dá kakā'an ña tsí diví ñūu ñá ne, taxnúu ña ña nta'a Heródē, ña tsiñu na'nu i ñuú Galilea, tsí tuví ña ñuú Jerusaleen ntúvi tsikan.

⁸ Dā íni Heródē san Jesúsú ne, dōo diní ña tsí e títin ntuvi é ntio ña é kiní ñá ña, tsi téku ña e ntáka'an ñá'a san íña ña. Ntio ña é kiní ña é víí ña nuu i e dōo ka'nu.

⁹ Dōo tsixe'e ña ñā, ntá tsi ña ni ká'an kue'en tsí Jesuu.

¹⁰ Ikān ntáñi tó'ō dutú san nī mastrú leí san, e dōo ntátsi'í kuétsi ña ña.

¹¹ Kidáā ne, Heródē san ni sntadun ñá ne, dē xení ña ni Jesúsú. Nárkínteē ñá ña ne, naxnúu ña ña du'nu e dōo va'a vata kaa é kainúu rei. Kidáā né, nataxnúu xtuku Heródē san ña nta'a Pílatú san.

¹² Ntúvi tsikán ne, dōo vá'a o tiin Pílatú san ni Heródē sán, kuān te ntuvi dí'na ne, dōo ínchu'vi ta'an ña.

Dā ntúvi kuenta Jesúsú é kuví ña

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Kidáā ne, Pílatú san ne, nátaská nuu ña nī tó'ō dutú san, nī ña tsiñu i, ni ñā'a sán ne,

¹⁴ dá kakā'an ñá ni ñā:

—Diví ntō é vēxní'í nto ñatíí sa'á nta'a kó ne, ntáka'an nto tsí kanatíví ñá ña'a san, ntá tsi xu'ú ne, tsixe'e ú ña nuu ntó ne, ñá ni naní'í ntí kuétsi ñā nté uun nuu i vatā o ntáka'an nto.

¹⁵ Nte Heródē ña ni naní'í ña kuétsi ñā. Dukuān é nataxnúu xtuku ña ña nta'a ko. Koto nto tsí ña té neé ni íde kue'en tsí ña é kuví ña.

¹⁶ Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an Pílatú san.

¹⁷ Tsi dá kakūvi viko sá ne, da mīí é nakāka xaa Pílatú san uun ña'a, ña ñu'u kutu, xoó ña'a é ntio ña'a san é ntíí ña.

18 Ntá tsi kuédadii tsī éni ntu'u ñā ntákachu'u ñā:

—¡Ka'ní nto ñā sá'á ne, nakāka xaa nto Barabaá san! —ka'an ñā.

19 Barabaá san ne, nuu kutu ñā, tsí idé ñā du'xen nī ñā ñuu í ne, é'ní ñā ñā'a.

20 Pilatú san ne, ntio ñā é nakāka xaa ñā Jesuú ne, kaka'an xtúku ñā ni ñā'a san.

21 Ntá tsi dií dií ka ntii káchu'u xtúku ñā:

—¡Na xnteē ntó ñā ntiká krusi kan! ¡Na xnteē ntó ñā ntiká krusi kan! —ka'an ñā.

22 É kuvi ūni íto kākā'an xtúku Pilatú san:

—¿Nee iñá ntu é kīni kaa idé ñā? Tsí ñā kánani'í ko kuétsi ñā é kuétsi é kuví ñā. Nanto'o ú ñā ne, dá nakāka xaa ú ñā —ka'an ñā.

23 Ntá tsi ñā'a sán ne, ntaxío ntii ñā ntáka'an ñā tsí da mii é na nākuntée ñā ntiká krusí san. Un tsi vāntiñi ñā ntáka'an ñā. Kūvi idé ñā ni'í ñā é ntio ñā.

24 Pilatú san ne, íde ñā vatā o ntáka'an ñā'a san.

25 Nakāka xaa ñā ñatīi, ñā nuu kutu viutun san kuenta iñā i é idé ñā du'xen nī e é'ní ñā ñā'a sán di, ntá tsi ntāda ñā kuenta Jesuú san nta'a ñā'a san vata koo é vii ñā ni ñā nee é ntio ñā.

Dā intée Jesuu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

26 Dā kue'en ni'í ñā Jesuu é na xnteē ñā ñā ntiká krusí ne, tiin ñā uun ñatīi, ñā ñuú Cirene, ñā nani Símuun, ñā vé'xi uun rantsu. Kuétsi é idé ñā'a san ñā é kun'í ñā krusí san é kuntikin ñā ata Jesuú san.

27 Ñá tē nté kaa ñā'a ntántikin ñā ñā ne, ñá te da dii ñādī'í san dóo u'vi ntákuví ñā, ntaéku ñā kuenta iñā Jesuu.

28 Dā íto Jesuú san ñādī'í san ne, kaka'an ñā:

—Nto'ó, ñādī'í Jerusaleen, ñá ku ntē dúkuan ēku nto kuenta iñá ko, ntá tsi kueku nto kuenta iñā mii nto ni i'xá nto.

29 Tsi vé'xi ntūvi é ká'an nto: “Nté kuān nte va'á ñā'a san, ñā é ñā ni kuví kóo i'xá i, nī ñā é ñā ni ñu'u i'xá i í'xi i, nī ñā é ñā ni natsitsi i'xá di”, koo ka'an nto.

30 Kidáā né, kani ntu'u ñā'a san ká'an ñā é na nūu xuku san mí ntántoo ñā, é ntio ñā é kutāvi núu ñā é kunuu xū'u ñā.

31 Ntá tsi te kuan ō ntáde ni'í ñā utun xi'í sán ne, ¿ntē ntú koo vii ñā ni ūtun itsí san kuan? —ka'an Jesuú san.

32 Kue'en ní'í ñā ūvi ñā'a ñā kini ntāa é dādii ka'ní ñā ñā ni Jesuu.

33 Dā xee ñá xuku é nani Xkīdiki Ntíxi sán ne, ikān nāxnteē ñá Jesuu ntiká krusi, ní ntuvi ñá'a ñā kini ntāa san: uun ñā ne, diñi kua'a Jesuu intée ñā; uun ñā ne, diñi datsin ñā intée ñā.

34 Jesuú ne, kaka'an ñā:

—Ūvá, kada ka'nu iní nto ni ñā, tsi ñá ini ñá nee iñā ntáde ñā —ka'an ñā.

Sntadún san ne, nārkínteē ñá doo Jesuu xoo é kūvi vii i ni'í i.

35 Ñā'a sán ne, ntāñi ñā, ntaíto ñā ne, un tsi nté ñā tsiñu i san ntánarkíntee ñá Jesuu, ntáka'an ñā:

—Ñā sá'á ne, nakākú ñā tuku ñā'a. Vi'í a vé ne, na nakākú mii ñā kúñu ñā, tē nuu é ntaā i é Cristu, ñā é nakaxnúu Xuva kō —ka'an ñā.

36 Sntadún san ne, nārkínteē ñá ñā. Xée ētsin ñā ne, xé'e ñā ntādi iā é kō'o ñā.

37 Ntáka'an ñá ni ñā:

—Te divīn é Rei iñā ñá Israeé ne, nakākún miin kúñu ō —ka'an ñā.

38 Nteé letra diki krusí san é kākā'an tú'ūn griegú, ni tú'ūn latiín, ni tú'ūn hebreu, kaká'an: “Ñā sá'a é Rei iñā ñá Israeé”, ka'an.

39 Uun ñā'a ñā du'ú san, ñā nteé ntiká krusí san ne, kaka'an ñā:

—¡Tē nuu é ntaā i é Cristún ne, nakākún miin kúñu ō ne, nakākún ntí di! —ka'an na.

40 Ntá tsi ñā uun ñā'a sán ne, kaka'an ñá ni tā'an ñā:

—¿Ñā kaú'vī ntú o Xuva kō? Tsí divīn né, divi tsi nūu i kantó'o o di.

41 Ntá tsi xo'ō né, iō nuu i e ntánto'o kō, tsi ntantá'vi o kuétsi kō e ntúku nuu ō. Ntá tsi ñā sá'á ne, ñá tē nee kue'en tsí ni íde ñā é kīni kaa —ka'an ñā.

42 Kidáā ne, kaka'an ñā:

—Jesuu, na naka'an ntō kó tē xee nto mí kadā kú'vē nto —ka'an ñā.

43 Kidáā ne, kaka'an Jesuu:

14 Kué'en ñā, ntántaa ñā un ntí'i nuú i e kúvi.

15 Nñi dukuān ntatíin ñā ne, xée Jesuú san, eni ntu'u ñā ntaika dadñi ñā ni ñā.

16 Kuān te íni ñā Jesuú san ne, ñā ni kutūni ñā xoo ñá'a ñā.

17 Kidáā né, tsixe'e Jesuu ñā:

—¿Neé ntu e ntántaa nto dā ve'xí nto ítsi kán? —ka'an ñā.

Íntāñí nta'xa ñā.

18 Uun ñā'a ñā, ñā nanī Clíofá san ne, kaka'an ñā:

—¿Vá xīo ñuú ntu vé'xi nto e ñā ini nto nté o kúvi ñuú Jerusaleen ntúvi sa'a? —ka'an ñā.

19 Kidáā ne, kaka'an Jesuu:

—¿Ntē ntu o kúvi? —ka'an ñā.

Ntáka'an ñā:

—Ntántaa ntí kuenta iña Jesuu, ñā vé'xi ñuú Nazaree. Dìvi ñā ne, ñā é ka'án naa Xuva ko ñā. Dōó iō ñā é vii ñā; dōó ini ñā nté koo ka'an ñā núu Xuva ko, ni ūn ntí'í ntí'í ñā'a san.

20 Ntá tsi tó'ō dutú san nī ñā tsiñu i sán ne, ntāda ñā ñā kuentá vata koo é na kuví ñā ne, xnteē ñā ñā ntiká krusi kan.

21 Ntí'í ne, ntantétu ntí é ñā ñā é nakakū ñā ñā Israeé san. Ntá tsi vevíí ne, é kúvi uní ntúvī é ita ntí'xin un ntí'í sá'a.

22 Iō ñā dī'í, ñā ntini'í ntí ne, dā kúdu'va ntí nuu i e ntáka'an ñā. Tsi tevaá du'va tsi ñe'e ñā nú ñāñā san.

23 Ntá tsi ñā ni naní'í ñā kúñu Jesuú ne, ntiko koō ñā, náxee xtúku ñā mí ntoo ntí kán. Ntántaa ñā tsi xée ánjē san nuu ñā. Ntáka'an ánjē san tsi Jesuú ne, kantíto ñā.

24 Kidáā ne, iō ñā ntini'í ntí ne, ñé'e ñā nú ñāñā san, ixkoto ntódo ñā. Íní ñā vatā o ntáka'an ñādī'í san ne, ntá tsi ñā ni iní ñā Jesuu —ka'an ñā.

25 Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ñā:

—¿Neé ntu dikí dikí nto é ñā ni kuintí'xe nto é un ntí'í e ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko?

26 ¿Vá ñā ntu te kantío é ntō'o Cristu, ñā táxnuu Xuva kō, dí'na dá kué'e Xuva kō é kodo nuú ñā? —ka'an ñā.

27 Kidáā né, eni ntu'u ñā nañé'e ñā ñā nté o kaka'an tú'un Xuva ko kuēnta iña ñā. Eni ntu'u ñā nté tutu é de vá'a Muiseé ne, ni un ntí'í tūtu é de vá'a ñā ka'án naa Xuva ko.

28 Dā xee étsin ñā ñuú mí kī'in ñā ne, íde Jesuú vata tsi te kī'in ka ñā itsi kán.

29 Ntá tsi tee kóo ñā ñā, ntáka'an ñā: —Kutuví ntó nī ntí tsí e kuáa vevii. E dóko sá kúnee —ka'an ñā.

Kidáā ne, kué'en Jesuu é kuntoo ñā ni ñā.

30 Dā intóo dadñi ñā ni ñā nú mesa kán ne, kī'i Jesuu tañú'ū ne, da nakué'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō. Dā kátsin dava ñā tañú'ū sán ne, dā tsí'í ñā nta'a ñā.

31 Ura dú'va tsi i náxi'i nuu ñā ne, kūtuni ñā tsí ñā é Jesuu. Kidáā né, ntoko ñu'u mii Jesuu.

32 Kidáā ne, ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—¿Ñā ntu te ntāa e dóo diní ñu'u nima kó dá kantaa ñā ni ko dā vé'xi o ítsi kán, dá kanañē'e ñā kō tú'un Xuva kō? —ka'an ñā.

33 Ura dú'va tsi i nakuntáñi ñā, ntíko koō ñā, kúnú'u xtuku ñā ñuú Jerusaleen, mí naní'í ta'an ñā u'xi íñ ñā'a pustru é nataká nuu ñā ni ñā ntini'í ñā.

34 Ntáka'an pustrú san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i e ntóto Jesuu. É iní Simuun ñā —ka'an ñā.

35 Kidáā ne, ntuví ñā ntántaa ñā nté o kúvi itsi kán ne, nté o nákiní ñā Jesuú dā kátsin dava ñā tañú'ū san.

Dā ntii díto Jesuu mé'ñu pustru ñā (Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Ntoo dukuan ñā, ntáka'an ñā nuu i sá'a ne, da née iní xñá ntii díto Jesuú san mé'ñu ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ñā.

37 Dōó u'ví ñā. Ntádē kuení ñā tē ntaíní ñā ntatí ñā.

38 Ntá tsi kaka'an Jesuú san:

—¿Nté kui kuān nte ntaú'vī ntú nto? ¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto?

39 Koto nto nta'a kó ni dī'ín ko. Dìvi tsí ú. Koto nto kó ne, tñn nta'a ntō kó dí, tsí te uun ntatí ñā'a ne, ñā tíví kúñu í, nté xíkí i vata kaa ú xu'u —ka'an ñā.

40 Dā kúvi ka'an ñā sá'a ne, náñē'e ñā ñā nta'a ñā ni dī'ín ñā dí.

41 Dā iní ñā ntoo sán ne, naku'un diní nima ñā, ntá tsi koó dā ntákudu'va ñā é ñā ni kuintí'xe ñā é ñā ñā ñā. Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Īo ntú kudii é kā'xi ó i'a? —ka'an ña.

⁴² Kidáā ne, xé'e ña ñā un sín tsákā, kiti kádun nuu.

⁴³ Kī'i ña né, dā é'xi ña mé'ñū ña ntoo san.

⁴⁴ Kidáā ne, kaka'an ña:

—E kúvi kó ne, ðivī é kākā'án u dá tūvi dukuan ú ni ntō. É kākā'án u tsí kantio é kūntaa un ntī'í é ūve na'a tutu é de vá'a Muiseé san nī ña ka'án naa Xuva ko, ni tūtu é nanī Sálmū ði, mi é kākā'an kuénta iñá ko —ka'an ña.

⁴⁵ Kidáā ne, náñē'e ñá ña é nakīni vá'a ña tú'un Xuva kō ne,

⁴⁶ kaka'an ña:

—Kuān ó uve na'a tsí Cristú ne, kantio é kuvī ñá ne, kantio é ntōto ña ði tē kúvi uni ntúvi.

⁴⁷ Kantio é ka'an ntódo nto ni ñā'a san kuénta iñā ñá kanī ñūú Jerusaleen ni dá kanī ñūxiví san ði. Kué'e nto na kūtuni ñá'a san kuénta iñā ña tsí da mií é kantio é natīvi iní ña kuétsi ñā ne, dukuān ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā.

⁴⁸ ðivi ntō é iní nto ne, ntada ntaa ntó nuu i sá'a.

⁴⁹ Kiní nto ve tsí xu'ú ne, taxnūu ú Espíritu Xuva ko kuénta iñā ntó, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na. Ntá tsi kuntōo xnto i'a ñūú Jerusaleén san un tsi da nté tē ni'i nto ntíi ntō é ta'xi Xuva kō —ka'an Jésuu ni ña.

Dā kuntáa Jesuu e dukún kán

(Mr 16:19-20)

⁵⁰ Kidáā ne, kue'en ní'i Jēsuu ña ntiní'i ñā ðiñi ñūú san, un tsí nte ñūú Betania. Ntāni'i ña nta'a ña ne, dā náxnūu viko ña ña.

⁵¹ Nīi dukuan kánaxnūu viko ña ña ne, kīi nteé xio ña ña, kuntáa ña e dukún kán.

⁵² Ñā intóo sán ne, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā né, ntiko koō ña, kunú'u ña ñūú Jerusaleen e dóo diní ñu'u nima ña.

⁵³ Nīi kuē'en tsí ntuvi ntoo ña má ukún kán, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Juaan

Tū'un Xuva kō e kúvi ñatī

¹ Nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa ne, e dúkuan tuví Tú'un san. Tuví dadii ña ni Xuva kō né, Xuva ko ñā dī.

² Dīvi ñā é tuví dadii ña ni Xuva ko un tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa.

³ Un ntíí ntī é ío ne, mii ñā de kú've ñā. Ña túvī nee iñā te ña ni de kú've ñā.

⁴ Dīvi ñā é kantito ña ne, tā'xi ña un ntíí é ío. Ntuvia iña ñā ne, kaxi'í nuu iña ko un ntíí ntī o.

⁵ Kaxi'í nuu ñu'ú san mi dóo neé ne, ña kúvi vī é neé san nánta'va.

⁶ Xíu uun ñā'a, ña táxnuu Xuva kō, ñā naní Juaan.

⁷ Dīvi tsiñu ña é kāda ntaa ña iña ñu'ú san, vata koo é na kuínti'xe un ntíí ntī ña'a san Xuva ko kuēnta iña tú'un é kaka'an ña.

⁸ Ná tē dīvi ñā é kúvi ñā ñu'ú san, tsi da ti tsi táxnuu Xuva ko ñā é kā'an ñā kuēnta iña ñu'ú san.

⁹ Ña e kúvi ñu'u nti'xe ne, vé'xi ña ñuxiví san ne, nāxi'í nuu ña iña un ntíí ntī ña'a san.

¹⁰ Ika ña ñuxiví sa ne, kuān te mii ña de kú've ñā ne, ña ntoo ñuxiví sa ne, ñā ni nakīní ña ña xoo ñā'a ña.

¹¹ Xée ña ñu'ú mii ñā, ntá tsi ña ñu'ú ña ne, ña ni ntío ña nakīní ña ña.

¹² Ntá tsi xoo ñā'a, ña é nakīní ña ne, xé'e ñā é kúvi ña i'xá Xuva kō, da xōo ka ñā'a, ña e ntákuinti'xe i ña.

¹³ Kuvi ña i'xá Xuva kō ne, ñā tē ntákaku ña vata o ntákaku ña'a ñuxiví; ñā te ñā'a san ntáde ña é kōo i'xá ña, tsi mii Xuva kō ntío ña é kúvi ña i'xá ña.

¹⁴ Dīvi Tū'un tsikán ne, kuvi ñatīí ne, íntoo ña ni kō. Iní o tsi dóo va'á ña ne, dōo kakuinima ñā kō. Da mii tsi é nuu é ntaā í kaka'an ña. Vá'ā kue'en ñā vata o va'á Xuva kō, tsi da xé i'xá mii ña ñā.

¹⁵ Juaan sán ne, kaka'an ñā kuēnta iña ña:

—Ñā sā'á ne, dīvi ñā é kaka'an u kuēnta iña ña. Dīvi ñā é vé'xi ña ata kō ne, dií ka ka'nu ñā'a ña é xu'u, tsi

dií ka di'na tuví ña da káku u —ka'an ña.

¹⁶ É nī'i ko, un ntíí ntī o, é vā'á iña ña, e dá mii tsi é ntékú ka doméni e tá'xi ña kō.

¹⁷ Tsi leí san ne, xée ntā'a Muísee, ntá tsi e dóo kakuinima Xúva ko ko, ni tū'un é nuu é ntaā í san ne, xée kuēnta iña Jesúcristu.

¹⁸ Nté uun ito vata xoó kiní i Xuva kō. Ntá tsi i'xá mii ñā e dóo kakuinima ñā ne, kantada ntaa ñā ni kō nté kaa Xuva kō.

É kaka'an Juaan Bautista kuēnta iña Jesúcristu

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña Israee, ñā ntoo Jerusaleén ne, taxnúu ña dutú san nī ña levitá san é tsixe'e ñā Juaán san xoo ñā'a ntu ña.

²⁰ Juaán san ne, kantada ntaa ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Ñā te dīvi u é Cristú u —ka'an ña.

²¹ Tsixe'e xtuku ña ñā:

—¿Xoó ntu ñā'a nto kuan? ¿O ña Elia ntú nto, kuān? —ka'an ña.

—Ñā'á ni san —ka'an Juaan.

—¿Vá dīvi ntu ntō ña ka'an naa Xuva ko, ña tsíkan? —ka'an ña.

—Ñā'ā —ka'an Juaan.

²² Kidāā ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Ká'an nto xoo ñā'a nto vata koo é kúvi ka'an ntí nī ña táxnūu ntī. ¿Nté ntu koo ka'an nto kuēnta iña mii nto? —ka'an ña.

²³ Kidāā ne, kaka'an Juaan:

—Xu'ú ne, kūdii uun tatsin é kaika má kú'u kan, é kakana: “Na kōo tú've ntó itsi ntaa kuēnta iña Tó'o kō”, vata o xntée na'a ñā ka'an naa Xuva ko, ñā nani Isāia, kidaā —ka'an ña.

²⁴ Ña táxnūu ña fariseu é kā'an ñā nī Juaán ne,

²⁵ tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kanakūtsi ntute ku nto ñā'a sán tē ña te Cristu nto, tē ña te Elia nto, tē ña te dīvi ña ka'an naa Xuva ko ntō? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Juaan ni ña:

—Xu'ú ne, kūdii ntute kánakūtsi ntute ú ñā'a san. Ntá tsi ntitsí uun ñā'a mé'ñu ntō, ña é vata kīni nto.

²⁷ Dīvi ñā ne, rkontúvi vé'xi ña é xū'u, ntá tsi dīvi ñā né, odo nuū ña é xu'u. Tsi xu'ú ne, ñā tē neé nuu á'vi ko, nté nantī ú nti'xen ña —ka'an ña.

28 Sá'ā kúvi ñuú Betania, ðivi ñūu é tuví uun xo ðiñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí kanakūtsi ntute Juaán san ña'a.

Jesuu, ña kúvi a le'ntu Xúva kō

29 Utén san ne, íni Juaan tsí vé'xi Jesuu mí tuví ña ne, kaka'an ñá ni ña'a san:

—¿Un kaa Á Le'ntu Xúva kō, ña e ntá'vi kuétsi i iña un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa!

30 ðivi ñā é kaka'án u ni ntō tsí rkontúvi vé'xi uun ña'a, ña é odo nūu kue'en é xu'u, tsí e dúkuān tuví ña da káku u.

31 Nté xu'u ñá íni u xoo ñá'a ña, ntá tsi vé'xí u, véxnakutsi ntúte ú ña'a san vata koo é ña Israeé san ne, na nā kiní ña ña —ka'an ña.

32 Kaka'an xtúku Juaan:

—Íni u Espíritu Xuva kō dá vé'xí ña nte e dukún kán é vāta kaa paloma káa ña ne, kántékú nti'i ña ata tsío ña.

33 Xu'ú ne, ntē vata kutúni ko xoo ñá'a ña, ntá tsi ña táxnūu ko é nakūtsi ntute ú ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ko: “Te kīnī nto tsí inu ñú'u Espíritū mí ntitsi úun ña'a, te kutuvī ni'i ña ña ne, ðivi ñā é kué'é ña é kūnuu Espíritū Sántū nima ñá'a san.” Kuan ō ka'an ña.

34 Xu'ú ne, íni u ña ve ne, ka'án u ni ntō tsí ðivi ñā é I'xá mii Xuva ko ñā —ka'án Juaan.

Ña ntántikín dí'na Jesuu

35 Utén san ne, ntāñi xtúku Juaan ni uvi ñá'a, ña ntántikín ña.

36 Dā íni ña tsi ita ntí'xin Jesuú ne, kaka'án Juaan:

—¿Un kaa Á Le'ntu Xúva kō! —ka'an ña.

37 Ntúvi ña'a, ña ntántikín Juaán san ne, tékú ña é kuān ó kaka'an ñá ne, kué'en ña, kúntikín ña Jēsuu kidaā.

38 Xkokoto Jesuu áta ña ne, íni ña tsi ntántikín úvi ñā'a ñá'a san ñá ne, dá kakā'an ñá, tsixe'e ñā:

—¿Neé ntu ntánantuku ntō?

Ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, ¿mí'i ntū tuví nto? —ka'an ña.

39 Kaka'an ñá ni ñā:

—Kixkóto nto —ka'an ña.

Kué'en ñā né, íni ña mí tuví Jesuú ne, ikān intóo ña ni ña ntūvi tsikan ūun ñūu, tsí e kuáa xee ña.

40 Uun ña'a, ña e téku i é kaka'án Juaán ne, kúntikín ña Jesuu. Andree náni ña. Ení Simuun Pedru ña.

41 Dí'na nántuku ña ēní ña Simuún ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti Mesia, ña e ntáka'an ña é Cristu, ña táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

42 Ntéka Andreé ña mí tuví Jesuu. Íto Jesuu ñá ne, kaka'an ña:

—Divín né, Simuun, i'xá Juaan. Ntá tsi xntántēe ú o Cefa —ka'an ña.

(Cefá ne, Pedru káni tú'un é griegu.)

Dā kána Jesuu Félipe ni Natánae

43 Utén san ne, kaka'an Jēsuu tsí kí'in ña ñuú Galilea. Ikān náni'i ñá Felipé ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kúntikín ko ve —ka'an ña.

44 Felipé ne, ñuú Betsaida vé'xi ña, ikan ñūú Andree ni Pedrú di.

45 Felipé ne, nántuku ña Natánaeé ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti ña é kaka'an Muísee íni librú lei san, ni é kaka'an ñá ka'án naa Xuva kó di. ðivi Jēsuu, i'xá Josee, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an ña.

46 Kidaā ne, kaka'an Natánaeé ni ña: —¿Vá iō ntu é vā'a e kií nuu ñuú Nazaree? —ka'an ña.

Kaka'an Félipe ni ña:

—Kixkóton ve —ka'an ña.

47 Dā íni Jesuu tsí vé'xi Natánaeé mí tuví ña ne, kaka'an ña:

—Un kaa ntí'xe uun ña'a ña Israeé. Ná íni eni nta'ví ña ña'a —ka'an ña.

48 Kaka'an Natánaeé ni ña:

—¿Nté ō íni ntu nto ko? —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ña: —Íni u o dá nuun má tun ígu san dí'na dá kána Felipe o —ka'an ña.

49 Kaka'an Natánaeé ni ña kidaā:

—Mastru, I'xá Xuva nti'xe ko ntō. Rei iña ñá Israeé san nto —ka'an ña.

50 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Kakuinti'xe o tsí da xé kaka'án u é íni u o má tun ígu san? Ntá tsi da ve kinín nuu i é díi ka na'nu é vāta kaa nuu i sá'a —ka'an ña.

51 Kaka'an xtúku Jesuu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Vi'i a vé ne, kiní nto e dukún kán é kantii ne, kiní nto ánje Xuva kō kantaa

kantíi ña mí tuví u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

2

Viko e katánta'a ña'a ñuú Canaa

¹ Dā kúvi uni ntúvi ne, viko kakuvi é katánta'a ña'a ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea. Ikān tuví dí'i Jēsuu.

² Kāna ña Jesuu ni ña ntini'i ñā é kī'in ña víko sán di.

³ Dā ntí'i ntute tinti'ō sán ne, kaka'an dí'i Jēsuu ni ña:

—Ña túvi ká ntute tinti'ō san —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto nī kó, ñadī'i, tsí vata xée ura i ñā ko? —ka'an ña.

⁵ Kidāā ne, kaka'an dí'i ña nī ña ntátsu'un ko'o san:

—Vií nto nee ñā é ká'an i'xá ko ni ntō —ka'an ña.

⁶ Ikān ne, ió iñu kidi é kúvi xuu, e dé tsiñu ni'i ña e ntúntoo ña vatā xkoó ini ña. É un é un kídī ne, kakii kú've te uun siēntu lítru.

⁷ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tsu'un tsitu nto ntūte kídī san —ka'an ña.

Tsu'un tsitu ña ntūte un tsi nte xú'u i ne,

⁸ kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ki'i ntodó nto ne, kue'ēn ni'i nto mí tuví vartuma kuinúu san —ka'an ña.

Kuān o dé ña.

⁹ Dā íto ntee vartuma kuinúu sán ntute e ntúvi ntute tinti'ō sán ne, ñā ni inī ña mí'i vë'xi. Ntá tsi ña ntátsu'un ko'o sán ne, ini ña, tsí divi ñā táva ña. Kāna vartuma kuinúu san ñatíi, ñā dā ve tánta'a sán ne,

¹⁰ kaka'an ñā ni ña:

—Un ntí ntí ña'a sán ne, di'na katsu'un ña ntute tinti'ō é díi ka va'á san. Ntá tsi te ita ntí'xin kue'e xi'i ña ntántoo sán ne, kidāā táva ña ntute tinti'ō é ña te nté sa va'a. Ntá tsi divi ntō ne, dá nté vevíi katavá nto ntute tinti'ō é díi ka va'a —ka'an ña.

¹¹ Sá'a idé Jesuu ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea ne, kúvi di'na nuu i e dóo ka'nu idé ña vata koo é kūtuni ñā'a san tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kidāā né, kuínti'xe ña ntini'i ñā.

¹² Kidāā ne, kué'en ña ñuú Capernaú ni dí'i ña ni enī ñā, ni ña ntini'i ñā di. Ikān intóo ña te ūvi uni ntúvi.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ña Israee (Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Dā doko sá xee ntuvi viko e náka'an ña Israee san ntuvi da nátāvá Xuva ko ñā ñuú Egítō ne, kúntāa Jesuu ñuú Jerusaleen.

¹⁴ Dā kukí'vi ñā má ūkún ka'nu kān né, nāni'i ña ña ntádiko duntiki, le'ntú, ni pālomá san. Ikān ntoo ña ntánadama diu'ún di.

¹⁵ Dā íni Jesuú ne, de vá'a ña uun xo'o xume ne, dā tá'xi nūu ña ñā sán, nakúnu ña ñā má ūkún kan, ni ūn ntí ntí duntiki ni lē'ntú ne, nantáva ña mēsa ñā ntánadama diu'ún san.

¹⁶ Kaka'an ñā nī ña ntádiko pālomá san:

—Kue'ēn ni'i nto láa san kí'i kān. Ña kú de nto vi'i Uvā kó vi'i xá'vī —ka'an ña.

¹⁷ Kidāā né, ña ntini'i ñā san nánū'u ña inī ña tsí kuān ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Dōo u'vi kakúvi ko é kuān ó ntáde ni'i ña vi'i Uvā ko”, ka'an.

¹⁸ Kidāā ne, tsixe'e ña Israee san ña: —¿Neé ntu nuu i e dóo ka'nu nañé'e ntó nti kuān, vata koo é nī'i itsi nto é vii nto sá'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nakatsin nto xúkūn sa'á ne, tē kúvi uni ntúvi naxntísi xtúku u —ka'an ña.

²⁰ Kidāā ne, ntáka'an ñā Israee san:

—Ūvi dīko iñu kuia dé tsiñu ña'a e xntísi ña xúkūn sán ne, divi ntó ne, úni ntuvi tsi naxntísi ntó, ka'an nto —ka'an ñā Israee.

²¹ Ntá tsi xúkūn é kaka'an Jesuú ne, kūñú mii ñā kúvi.

²² Dukuān né, dā ntóto Jesuu rkontúvi é xi'i ñā ne, nánu'u ña ntini'i ña inī ña tsí kuan ō ka'an ñā sa'á ne, kuínti'xe ña tú'un Xuva kō é ūve na'á san, ni tú'un é kaka'an Jesuu ni ñā di.

Iní Jesuu níma ñā'a san

²³ Dā tūví Jesuu ñuú Jerusaleen ntuvi dá ñu'u viko, ñā te da dīi ña'a kuínti'xe ña ña dá ini ña nuu i e dóo na'nu é idé ña.

²⁴ Ntá tsi Jesuú ne, ñā ni intée ini ña ña'a san, tsí ini ña nte ntāa nima ña.

²⁵ Ña ni ntío é kā'an ñá'a san ni ña nte ntáa ta'an ña, tsí ini ña nté ntaa nima ún ntí'í ntí'í ña'a san.

3

Jesuu ni Nicódemu

¹ Xío ūun ña'a ña fariseu, ñá nani Nicódemu, ñá tsiñu ñuú Israee.

² Xée ñá é ñiñu mí tuví Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Mastru, iní ntí tsí taxnuu Xuva ko ntó é nañe'e ntó ntí. Tsí nté uun ña'a ña kuvi víi ña nuu i e dóo ka'nu vatā ó de nto tē ña te Xuva ko túvi ni'i ña ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ō: Xoxó kuvi kini i mí kadē kú've Xuva ko tē ña kaku é kuvi uvi ito —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Nicódemu ni ña:

—¿Nté ntu koo kaku xtuku o tē kuáta ō? ¿Vá kúvi ntu nakunuu xtuku o ini i'xí dí'i kō é kaku xtuku ō? —ka'an ña.

⁵ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ō: Xoo é ña kaku i ni ntute ni Espíritū ne, ña kúvi kí'ví ña mí kadē kú've Xuva kō.

⁶ Nee é kakaku ní kúñu né, kúñu kúvi; ntá tsi nee é kakaku ni Espíritū ne, Espiritu káduku ntée.

⁷ Ñá ku da kudū'va o é kaka'án u ni ō é kantio é kaku xtukun.

⁸ Tátsin sán ne, kainu da mí'i ka mí ntio i. Kuān te díto é kaka'an ñu'ú ne, ntá tsi ntē ña kutúni mí vē'xí, ntē ña kutúni mí kí'ín di. Kuan tsi ió iña un ntí'i ñá'a, ña é kakuni'i Espiritu Xuva kō —ka'an ña.

⁹ Kidáā né, tsixe'e xtuku Nicódemu:

—¿Nté ntū ó sá'a? —ka'an ña.

¹⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Divín é mastrun iña ñá Israee ne, ¿vá ña ntu inin sá'á?

¹¹ Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ō. Ntáka'án ntí nēe é iní ntí. Ntántaa ntí nēe é iní ntí, ntá tsi divi ntó ne, ña ntákuinti'xe nto nēe é ntáka'án ntí.

¹² Tē ña ntákuinti'xe nto é kaka'án u ni nto iña i é ió ñuxiví sa ne, ¿nté ntu koo kuinti'xe nto te kā'án u ni ntó iña i é ió e dukún kán?

¹³ Tsi nté uun ñá'a vata ntaa ña e dukún kán. Mii tsí u é vē'xí u e dukún kán é vēxkúvi ú ñatí.

¹⁴ Vata tsí o dé Muisee é xkaa dukún ñá koó san ñuu itsí kán né, kuan tsí

koo ntaa ntita dūkún u di, xu'u é vēxkúvi ú ñatí.

¹⁵ Da xóo ka ña'a é kuinti'xe i kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi.

E dóo ntio Xúva ko ñuxiví sa

¹⁶ 'E vánchu'ūn ntío Xuva ko ñuxiví sa ne, tā'xi ña I'xá mii ñá, vata koo é un ntí'i ñá'a, ña é kakuinti'xe i ña ne, ñá kunáá ña, tsí ntii dañu ntuvi kuntoo ña ni Xuva kō.

¹⁷ Tsi ñá ni taxnuu Xuvā kó ko, xu'u é I'xá ñá, ñuxiví sa é na nākunaá u nto, tsí táxnū ña ko é nakākú u nto.

¹⁸ 'Xoo é kakuinti'xe i kó ne, ñá ní'i ña é ntó'o ña kuenta iña kuétsi ña. Ntá tsi xoo é ña kakuinti'xe i kó ne, é ió é ntó'o ña, tsí ña ni kuinti'xe ña ko, xu'u é I'xá mii Xuva kō.

¹⁹ Dukuān ne, ní'i ña é ntó'o ña, tsí xee ñu'ú san ñuxiví a, ntá tsi díi díi ka xkúntee iní ña mí nēe é mí kaxi'í nuu san, tsí da mii ku'e'en tsi é káni kaa ntáde ña.

²⁰ Da xóo ka ña'a, ña é kade é káni kaa ne, ña ntío ku'e'en tsí ña ñu'ú san. Ntē ña kaxee étsin ña mí kaxi'í nuu, vata koo é ña tídito nuu i é kade ña.

²¹ Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kade é nuu é ntaā i ne, kaika ña mí kaxi'í vata koo é na tídito tsí kade ntaa ña vatā ó kaka'an Xúva kō é víi ña —ka'an Jesús.

Kaka'an xtúku Juaan Bautista ni Jesús

²² Dā kúvi sá'á ne, ku'e'en Jesús ni ña ntiní'i ña ñuú Judea. Ikān intóo ña, ntánakutsi ntute ña ña'a san.

²³ Juaán di ne, kanakútsi ntute ña ña'a, ña ñuú Enoo é tuvi étsin ñuú Saliin, tsí dóo ió ntúte ikān. Ntáñe'e ñá'a san ne, ntaítsi ntute ña.

²⁴ Tsí vata kúnuu kutū Juaan.

²⁵ Ío ña ntántikín Juaán ne, eni ntu'u ña ntátiin nuu ña ní uun ña'a ña Israee kuenta iña i vatā xkoó ini ña é ntántoo ña kúñu ña.

²⁶ Ku'e'en ña mí tuví Juaán ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Mastru, ña itúvi ni'i nto diñi ntute ka'nu Jordaán san, ña é kaka'an ntó ní ntí ne, é kanakútsi ntute ña ña'a di. Un ntí'í ntí'í ña'a san ntáñe'e ñá nta'a ña ve —ka'an ña.

²⁷ Kidáā ne, kaka'án Juaan ni ña:

—Ña túvi nee iña é ní'i kó tē ña te Xuva ko tá'xi ña.

28 Tēkú nto lo'xo mii ntō é kāká'an u tsi ña te xu'u é Cristú u, ntá tsi xu'u di'na táxnū ña ko.

29 Xu'ú ne, vata kaa ña vá'a tiin ni'í ña é da vé tánta'a kaa u. Dukuān dīni ña da téku ña é kāká'an ñá tánta'a san. Dukuān dīni ko di.

30 Dīvi ñā ne, kantio é dií ka kaa dukún ka ña. Xu'ú ne, kantio é nainu xuví u —ka'an Juaan.

Ña vé'xi e dukún kán

31 Ña vé'xi e dukún kán ne, dií dií ka ka'nu ña'a ña é un ntí'í ō. Ña vé'xi ñuxiví a ne, ñuxiví sa kaduku ntée ña. Kaka'an ñá iña i é ió ñuxiví sa. Ntá tsi ña vé'xi e dukún kán ne, dií ka ka'nu ña'a ña é un ntí'í ntí'í o.

32 Kaka'an ñá nēe é ini ñá, nēe e téku ña, ntá tsi ña ntákuinti'xe ña'a san é kāká'an ña.

33 Xoó ña'a, ña é kakuinti'xe i é kāká'an ñá ne, ini ña tsí nuu é ntaā í kaka'an Xúva kō.

34 Ña vé'xi nta'a Xuva kō ne, kaka'an ña tú'un Xuva kō, tsi kaxé'e Xuva kō Espíritu ña.

35 Dóo kuinima Xúva ko I'xā ñá ne, xé'e ñá é kadā kú've ñá da nēe ka ntí'í nuu í.

36 Xoó é kākuinti'xe i I'xá Xuva kō ne, ió ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Xoó é ña kakuinti'xe i I'xá ña ne, ña túvi ntuvi vā'á iña i tsí ntii dañu ntúvi kué'e Xuva kō é ntó'o ña.

4

Jesuu ni ñádī'í ñuú Samaria

1 Kūtuni ñá fariseú san tsí dií ka ntántikin ña'a san Jesú ne, dií ka títin ña'a kanakūtsi ntute ña é Juaán;

2 kuān te ñá te mii Jesús kánakūtsi ntute ñá ña'a san, tsí ña ntini'í ña san.

3 Tēkú Jesuu sá'a ne, ntāka ña ñuú Judea, kúnū'ú xtuku ña ñuú Galilea.

4 Dá kué'en ñá itsi kán ne, itā nti'xin ña ñuú Samaria.

5 Xée ña ñuú Sica é kāduku ntée ñuú Samariá san. Ikān tuvi étsin ñu'u é xé'é Jacoo iña i'xá ña Josee.

6 Ikān tuví pusu é xtúvi Jacoo. Dōo kuitá Jesuu, tsí dóo kue'e íka ña ne, ínū da'na ña uun xo diñi pusú san. E dóko sa ká'ñu ntuvi kídaā.

7 Xée uun ñádī'í, ña ñuú Samaria, é tavā ñá ntute ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Tā'xin kudiin ntuté san na kō'ó u —ka'an ña.

8 (Tsi ña ntini'í ña ne, kué'en ña má ñuú san, kukuiin ña é ká'xí ña.)

9 Kaka'an ñádī'í, ña ñuú Samariá san, ni Jēsuu:

—¿Nté kui xu'ú ntu kaikan ntó ntute é kō'o nto? Tsi xu'ú ne, ña ñuú Samariá u ne, nto'ó ne, ña Israee nto —ka'an ña.

(Tsi ñá vā'á odo ni'í tā'an ña Israee san ni ña ñuú Samariá ne, ntē ña ntáka'an ni'í ta'an ñá di.)

10 Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñádī'í san:

—Tē dí inin neé kata'xi Xúva kō doméni; tē dí inin xoo ñá'a kaikan ñá ntute ne, divin é kákan ntúte nta'a ña ne, ta'xi ña ntute é kata'xi ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

11 Kaka'an ñádī'í san ni ñā:

—Ntá tsi ña túvi nee iña é tāvá nuu nto ntute san, tsí dóo kūnu pusú san. ¿Mí'í ntu tava nto ntute é ta'xi ntuvi vā'á iña kó kuan?

12 ¿Vá dií ka ka'nu ntu nto é uva ata ko Jācoo? Tsi dīvi ña xtúvi ña pusú sa'á ne, i'a xí'í ña ntute, ni i'xā ñá, ni kīti ña di —ka'an ña.

13 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xoó ña'a é kaxi'í ntute sá'a ne, da nuu da kuií tsi kaitsi ñá ntute.

14 Ntá tsi tē xoó kō'o i ntute é tā'xí u ne, nté uun ito ñá itsí ka ña ntute. Ntute é kué'é u ne, vata kaa mí kakene mii ntúte é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi, kuan kaa nima ña —ka'an ña.

15 Kaka'an ñádī'í san ni ñā:

—Ūn tā'xi nto kó ntute tsikán ni, vata koo é ña itsí ka kó ntute ne, ñá kixtává ka ú ntute i'a —ka'an ña.

16 Kaka'an Jesús ni ña:

—Kunakuekán xii o ne, dá kī'xin xtukun.

17 Nantíko kōó ñádī'í san, kaka'an ñá ni ñā:

—Xóo xii ko —ka'an ña.

Kaka'an Jesús ni ña kídaā:

—Vá'á ó kaka'an tsí xoó xii o.

18 Tsi é ū'un xii o ne, ña é tuvin ni'in vevii ne, ñá te xii mii ō. Nuú é ntaā i é kāká'an —ka'an ña.

19 Kaka'an ñádī'í san ni ñā:

—Dīvi ntō ne, kutuní ko ve tsí ña é kāká'an naa Xuva ko nto.

20 Tatá ví'i ntí, ña intóo di'na ne, i'a kixka'an ntá'ví ña ni Xuva kō rki ukú sa'a, ntá tsi ña'ntō é ña Israee ntó ne, ntáka'an nto é ntio é kī'in o ñuú Jerusaleen é ká'an ntá'ví o ni Xuva kō —ka'an ña.

21 Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Na kuñti'xe o é káka'an u ni ō: Tsi vé'xī ura é ña ki'xí ka nto nte í'a, nté ñuú Jerusaleen é ka'an ntá'ví nto ni Xuva kō.

22 Ntē ña ini nto xoo é ntánuu iní nto, ntá tsi ntí'í ne, iní ntí xoo é ntánuu iní ntí, tsí tatá Israee vé'xī ña é nakākú un ntí'í ña'a san.

23 Ntá tsi vé'xi ntuvi ne, ña'ntō é ntōo ō veví, é ña'a, ña ntánuu iní ntí'xe i Xuva kō né, kanī nima ñá ntikīn ña é nuu é ntaā i. Ña kuān ntáa san, ña'ntō é kanantuku Xuva kō é nanū'u ñá iní ña ña.

24 Tsí Xuva kō ne, vata kaa tatsín kaa ña; ña kúvi kīnī o ña. Xoó ña'a é ntio ña é kuñnima ntí'xe ña Xuva kō ne, ntio é ña'ntō é ña nanū'u ñá iní ña ña —ka'an ña.

25 Kaka'an ñadī'í san ni ña:

—Iní u tsí ki'xi uun ña'a, ña taxnuu Xuva kō, ña é kuanī Cristu. Tē xee ñá ne, ña'ntō é ña nañē'e ñá ko é un ntí'í —ka'an ña.

26 Kaka'an Jesús ni ña kídaa:

—Ña'ntō é ña káka'an ní'in —ka'an ña.

27 Kidáa ne, naxee ñá ntini'i ña. Koó dā kúdu'va ña é káka'an ñá ni uun ñadī'í. Ntá tsi nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña é tsixe'e ña ña nté koo, ō nee núu i ntatín ña ni ñadī'í san.

28 Ikan tsí xtúvi mii ñadī'í san xoó ña, dá kúnú'u ña má ñuú san, kaka'an ñá ni ña'a san:

29 —Kamá san nto, kixkoto nto uun ñatí, ña é káka'an ní ko nee ntí'í ntí'í é idé u. ¿Vá ña ntu te ña'ntō é Cristu ña, ña taxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

30 Kidáa né, kī ña, kue'en ñá ni ña mí tuví Jesuu.

31 Nī dukuan ña ntini'i Jesús ne, xe'e kuétsi ña ña é ká'xi ña.

32 Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Ío é ká'xi u e ñá ini nto —ka'an ña.

33 Ntátsixe'e tá'an ña:

—¿Vá xoó ntu e kixni'i i é ká'xi ña? —ka'an ña.

34 Kaka'an Jesús ni ña:

—É ká'xi u ne, ña'ntō é káda ntaa u é ntio ña taxnūu ko, é vī ntí'í ú tsiñu ña.

35 ¿Vá ña ntu té xkoó ka'an nto: “Kakunaá kīmi xōo dá ta'vi ō”? Xu'ú ne, kaka'an u ni ntō: Koto nto itú san, tsi e dóo kakuaan é ta'vi o vē.

36 Xoo é kita'vi i ne, ntuá'vi ña; nakuido ña nuu i e dóo nuu á'vi i ntíi dañu ntúvi. Kidáa ne, ña ntaí'xi san kuntuo díni dadī ña nī ña ntáta'vi san te kúvi.

37 Nuú é ntaā í vata xkoó ka'an ña tsí uun ña kata'xi tatá ne, tuku ña katá'vi i.

38 É taxnūu u nto é kitá'vi nto mí ña ni ixkú'xi nto. Tuku ña'a dé tsiñu ña ne, ña'ntō é ña va'á nto tsiñu ña ve —ka'an ña.

39 Nā te da dī ña ñuú Samariá san kuñti'xe ña Jesuu kuénta iña i e ntáa ñadī'í san ni ña, dá káka'an ña: “Ña tsikán ne, kaka'an ñá nī ko é un ntí'í é idé u di'na”, ka'an ña.

40 Dā xee ñá ñuú Samaria mí tuví Jesús ne, tē koó ña ña é kutuví ña. Íntoo ña ni ña ūvi ntúvi.

41 Kidáa ne, díi díi ka kue'e ña'a san kuñti'xe ña Jesuu kuénta iña tú'un é káka'an ña.

42 Ntáka'an ñá'a sán ni ñadī'í san:

—Ntákuñti'xe ntí ve, ntá tsi ñá te da mii tsí é káka'an ntó nī ntí, tsí téku mii ntí é káka'an ña. Kūtní ntí tsí ña'ntō é ña kixnákaku ñu'xi sa —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu i'xá ña tsiñu ka'nu i iñá rei

43 Dā kúvi uvi ntúvi ne, ntaka ña ikān, kúnú'ú ña ñuú Galilea.

44 Tsí vata ō ka'an mí Jesús ne, nté uun ña'a, ña kaka'an naa Xuva ko ne, ñá tē ntaíko ñu'ú ña ñuú ña ña.

45 Ntá tsi dā náxee Jesús ñuú Galileá ne, dóo díni ña'a san é vé'xi ña. Tsí da xé ñe'e ña ñuú Jerusaleen da kúvi viko sán ne, iní ña nee ntí'í ntí'í nuu i é idé Jesuu ikān.

46 Náxee xtúku Jesuu ñuú Canaa é káduku nté ñuú Galilea, mí ntáda ña ntute kuí san ntute tinti'o. Ñuú Capernaú san ne, ikān tuvi úun ñatí, ña kade tsiñu iñá rei ne, etsin i'xá ña.

47 Dā téku ña tsí e ntáka Jesuu ñuú Judeá ne, náxee ña ñuú Galileá ne, kué'en ña mí tuví ña, kúkoto ñá te kī'in

ñá, kintavá'a ña i'xá ña, tsí dokó sa kúvi.

⁴⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Tē ña kiní nto nuu i é tā'xi kuentá, tē ña kiní nto nuu i e dóo ka'nu ne, ñá kuinti'xe nto —ka'an ña.

⁴⁹ Kaka'an ñá tsiñu ka'nu i iñá reí san ni ña:

—Vií nto da xē'e, ki'in kúdii nto, tsí dokó sa kúvi i'xá ko —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Kunú'u nto nú vi'i nto kán, tsí i'xá nto ne, kantíto —ka'an ña.

Kuinti'xe ña tsiñu i san é kaka'an Jesús ni ñá ne, kúnú'ú ña.

⁵¹ Dā ve tsi kunú'u ña itsi kán ne, véxnāketu itsi ña ntáde tsiñu iñá ña. Ntáka'an ñá ni ñá tsí kantíto i'xá ña.

⁵² Kidáa né, tsixe'e ña ñá neé ura iñi ntú'u ntuvá'a i'xá ña. Ntáka'an ñá ni ñá:

—Iku kaeku uun kuáa ntíko ka'ni san —ka'an ña.

⁵³ Kūtuní uva i'xá san tsí ñá tsi ūra é kaka'an Jesús ni ñá tsí kantíto i'xá ña. Kidáa né, kuinti'xe ña Jesuu, ni un ntí ntí ñavi'i ña.

⁵⁴ Sá'a kuví ūvi núu i e dóo ka'nu é idé Jesuu da ntáka ña ñúú Judea, da náxee ña ñúú Galilea.

5

Dā ntavá'a Jesuu uun ña natín, ña ñúú Betseda

¹ Dā kútítín ntuvi ne, íde tuku ña Israeé san viko ne, kúntāa Jesuu ñúú Jerusaleen.

² Ikán ne, tuví uun ntó'o mí káñú'u ntute etsin Xi'i Le'ntú san é nani Betseda é tū'un hébreu. Ío u'un corídoos díñi ntute sán ne,

³ ñá te da díi ñá nchokuví san ntoo ña ñu'u kán. Ío ñá ne, skuaā ña, xné'e ña, ñá natín i dí ne, ntantétu ña neé ura tē kanta nuu ntute san.

⁴ Tsí un vé'xi ne, kaka'an ñá é kanainu uun ánjē nú ntūte san ne, kakanta nuu ntūte san. Xoó ña'a é dí'na nakó'xó nuu i kúñu í iní ntute sán tē kánta ne, ntūv'á'a ña da neé ka nuu kuí'i kakúvi ña.

⁵ Ikán tuví uun ñatíi é ōko xe'un uni kuá é nchokuví ña.

⁶ Iní Jesuu ña mí tuví ntaa ñá ne, kutūni ña tsí ña te dá vevii tuví nteé ñá ikán. Kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ntio ntu o é ntuvá'an? —ka'an ña.

⁷ Kaka'an ñá natín i san ni ña:

—Xōxó ña'a xntii í ko é nakíi nto'o kó iní ntute san te kánta ntute san. Dā ve tsi ncho kí'vi ú ne, é tuku ña'a kúnē'é ña kúkí'vi ña —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nakuiñin. Nakí'in xuvi o ne, nakakan ve —ka'an ña.

⁹ Ura tsí i ntuvá'a ña. Ntaa ni'i ña xuvi ña ne, nakaka ña. Ntuvi tsikán ne, ntuvi iō dá'na.

¹⁰ Dukuān ne, ntáde tíi ña Israeé san ni ña dā vé ntuvá'a san:

—Vevii ne, ntuvi é ntoo da'na ō. Ña kuví é ntaa ni'i nto xuvi ntō vevii —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an ñá ni ñá:

—Ña é ntavá'a kó ne, ñá ña káka'an ñá ni ko: “Ntaa ni'in xuvi o ne, nakakan ve” —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Xoó ntu ña'a kaka'an ñá ni ō é na ntaa ni'in xuvi ō ne, dá nakakan? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, ñá iní ña xoo ñá'a ña ntavá'a ña. Tsi Jesuu ne, kii nteé xio ña mé'ñū ña'a san é ña te da díi ña ntoo ña ikán.

¹⁴ Dā rkontúvi nání'i tā'an Jesuu ña ini ukún ka'nu sán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Koton ve, tsi é ntuvá'an. Ñá ku víin kan é kīni kaa, tsí tē ñá'a ne, díi ka kue'e kui'i ní'i o —ka'an ña.

¹⁵ Natíi san ne, ntáka ña, kue'en ña, kaka'an ñá ni ñá Israeé san tsí Jesuu nání ña é ntavá'a ña.

¹⁶ Dukuān ne, íntikín nuu iní ña Israeé san Jesuu. Ncho ka'ni ña ña, tsí idé ña sá'a ntuvi é iō dá'na.

¹⁷ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Uvā kó ne, kade tsiñu ña un tsi nte vevii ne, dukuān é xū'ú ne, kade tsiñu ú dí —ka'an ña.

¹⁸ Dukuān ne, díi díi ka ncho ka'ni ña Israeé san ña. Ñá te da mii tsí é ña ni de ntáa ña é kūtuví da'na ña ntuvi dá iō dá'na, tsí da xé kaka'an ña tsí Xuva kō né, ñá ña é uva mii ña ne, kade ña tsí dadii ña ni Xuva kō.

Tsiñu é kúvi vii I'xá Xuva kō

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaa i é káka'an u ni ntō: Ña kuví neé vii u é kuenta iñá mii ko, xu'u é I'xá ñá ko. Tsi dá mii é vii u vatā ó de Uvā ko. Da neé ka nuu i é kade ña ne, ñá tsi kade ú dí, xu'u é I'xá ña.

20 Tsi dóo kakuinima Úvā kó ko, xu'u é I'xā ñá ko ne, kanañē'e ñá ko é un ntí'i nuū i é káde ña. Nuū i é dií dií ka na'nu nañē'e ñá ko vata koo é un tsi kudū'va nto.

21 Vatā ó de Úvā kó é kanantōto ña ña xi'í san ne, vata ó kaxe'é ña ntuvi iña ñá ne, kuān o tá'xi ña kó di é kūvi vií u kué'e ú ntuvi iña i dá xōo ka tsi é ntio ko.

22 Ñá te mii Úvā kó é kā'an ñá xoo é vá'a i, xoo é ña vá'a i, tsi é naxnuu nta'a ña ko é xū'u vií u sá'a,

23 vata koo é kuan tsi koo kuiko ñu'u ntō kó xu'ú vatā o ntaíko ñu'u nto Úvā ko. Xoo é ña kaíko ñu'u i kó ne, ñá te kaiko ñu'u ña Úvā kó di, tsí ñu'u ña é táxnūu ña ko.

24 'Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ntō: Xoó ña'a, ña é katekú i tú'ún kó ne kakuinti'xe ña ña táxnūu kó di ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Ñá ní'i ña é ntō'o ña. Tsí é itā ntí'xin doxi'í san iña ñá ne, e ní'i ña ntuvi vā'á iña ñá ve.

25 Nuū é ntaā i é kāka'án u ni ntō tsi vé'xi ūra ne, e xēē vevii, é tēkú un ntí'ñi ña xi'í san tatsín ko, xu'u é I'xá Xuva kō u. Xoó ña'a é kaeni tutun ñá ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña.

26 Tsí vata tsi kaa Úvā ko, é ió ntuvi iña mii ñá ne, kuan tsi ó tá'xi ña ko é kōo ntuvi iña mii ko di, tsí xu'u é I'xá mii ñá né,

27 tā'xi ña ko é kadā kú've u é un ntí'i iña ña'a, tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi.

28 Ñá ku da kudū'va nto é kāka'án u sá'a, tsí xee ūra i é un ntí'i ña xi'í san tekú ña tatsín ko.

29 Kidáa ne, ntii ña nú ñaña ña. Xoó ña'a é edé ña é vā'á ne, ntoto ña é ní'i ña ntuví va'á iña ña. Ntá tsi xoo ñá'a é edé ña é kīni kaa ne, ntoto ña é ní'i ña dô'vi kan.

Xoo tá'xi i é kūvi vií Jesuu e káde ña

30 Ña kúvi nee iña é vii ú kuenta iña mii ko. Vata tsí o tēkū ko é kāka'an Úvā kó ne, kuan tsí ó kade kú've u dí ne, vá'a tsí ó e kade kú've u, tsi ñá te kuēnta iña mii ko kade u, tsí kuenta iña Xuva ko, ña táxnūu ko.

31 Ña kúvi ntantaa u iña mii ko, tsí ña kaidiá'vi.

32 Ntá tsi ió ña é ntantaa ña kuenta iña ko. Iní u tsí kaka'an ñá nee iña é nuū é ntaā i iña ko.

33 Ntō'ó taxnūu nto ña é tsixe'ē Juaan iña ko ne, nee iña é nantíko kōo ñá ne, nuū é ntaā i.

34 Ntá tsi ña káde ú kuenta é kāka'an ñá'a san iña ko. Da ti tsi kaka'án u ni nto sá'á vata koo é kūvi nakáku nto.

35 Juaán ne, vata kaa ñu'u é kai'xí ne, kaxi'í nuū ne, dōo diní nto é kuntōo da'na nto mí kaxi'í nuū ñu'u ña.

36 Ntá tsi ió xoo é ntāda ntaa í iña ko é dií ka nuū á'vi ka é vāta kaa é kā'án Juaan. Tsí tsiñu é kade ú vevii ne, mii tsí é kántada ntaa é Úvā kó xnūu ntā'a ña ko.

37 Tsí Úvā kó, ña e táxnūu kó ne, mii ña kántada ntaa ñá iña ko. Nté uun ito vata tēku nto tátsin ña. Nté vata kiní nto ña nté kaa ña.

38 Nté ña ni kánūu nima ntó tú'un ñá di. Tsí ña ni kuínti'xe nto ña táxnūu ña.

39 Dōo vā'á ó ntánakua'a vá'a nto tú'un Xuva kō é ūve na'a vata koo é ní'i ntó ntuví va'á iña ntó ntii dañu ntúvi, kuiní nto. Dívi kuenta iña ko é ūve na'a san.

40 Ntá tsi ñá ntio nto kuntíkin ntó ko vata koo é ní'i ntó ntuví va'á iña nto.

41 'Xu'ú ne, ñá te kantukū u é kada ka'nu ña'a sán ko.

42 Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne ñá'a nto é ña te ntákuinima ntí'xe nto Xuva kō.

43 Xu'ú ne, vé'xí ú kuenta iña Úvā ko ne, ña ntio nto é kutúvi u ni ntō. Ntá tsi te tūku ñá'a ki'xi ña kuenta iña mii ñá ne, kidáa né, xtuví ntó ña.

44 ¿Nté ntu koo kuinti'xe nto ve? Tsí kūdii ntáde na'nu mii xnto tá'an nto, ntá tsi ña ntáde nto kuenta te ka'an Xúva kō tsi dóo va'á nto.

45 Ñá ku dē kuení nto te xū'ú tsí'i kuétsi ú nto nuū Úvā ko, tsí mii Muísee san, ña ntántikin nto.

46 Tsí tē dí ni kuínti'xe nto é kāka'an Muísee ne, kuinti'xe nto kó di, tsí dívi kuēnta iña ko é kā'an ña.

47 Ntá tsi tē ña kuinti'xe nto e xntée na'a ñá ne, ¿nté ntu koo kuinti'xe nto tú'ún kó kuan? —ka'an Jesuu.

6

*Dā xé'e Jesuu é'xi u'un míl ña'a
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)*

1 Dā kúvi sá'a ne, Jesuú ne, kué'en ña xío diñi míni Galílea, dívi tsí é kaka'an ña é Tiberiá di.

2 Ñá te da dīi da dīi ñá'a san ntántikin ñá ña, tsí da xé ñi ña nuu i e dóo ka'nu é kade ña, tsí kantavá'a ña ña ntánchokuví san.

3 Kúxēe Jesuu rkí ukú ne, da intóo da'na ña ni ña ntini'i ñā.

4 E dokó sa xée etsin viko é nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egító, viko é kanatsu'un ka'nu ña Israeé san.

5 Dā xkókoto Jesuú ne, ñi ña tsí ña te da dīi ña'a ntántikin ñá ña ne, kaka'an ñá ni Félipe:

—¿Mí'i ntū kíkuiin o é kā'xí un ntíí ña'a san? —ka'an ña.

6 Da ti tsi kaka'an ña é ntio ña é kōto nteé ña Felipe nté koo ka'an ña. Tsí ñi míi ñā nté koo vii ña.

7 Kaka'an Félipe ni ñā:

—Ntē ña xee tá'an é ūvi sientu á'ví tañú'u kuiin o é kā'xi un ntíí ntíí ña'a san, kuān té un sīn —ka'an ña.

8 Uun ña'a ña ntini'i ñā, ñá nani Ándree, ení Simuun Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñā:

9 —I'a ntitsí uun na kudii, na é ni'i ú'ūn tañú'u sēvada ni úvi tsákā san, ntá tsi ¿nté ntu koo vii o sá'a é ña te da dīi ña'a? —ka'an ña.

10 Kidáā ne, kaka'an Jéssuu:

—Ká'an nto ni ñā'a sán, na kūntoo ña —ka'an ña.

Tsi dóo vá'ā o nú ité san ne, ikan intóo ña, vata ū'un míi é da mii tsi ñatíi.

11 Kidáā ne, kī'i Jesuu tañú'ū sán ne, dā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ñā, dā tsí'i ña nta'a ña'a san, ña ntoo nú ité san. Kuan tsí o dé ña nī tsákā sán di. Xé'e ña vata kaa e kutíi ña'a san é ka'xí ña.

12 Dā kúvi é'xi ntā'a ñá ne, kaka'an Jéssuu ni ña ntini'i ñā:

—Nakuido nto utsi i é ntoó ka vata koo é ña te neé kate —ka'an ña.

13 Nakuido ña é ntoó ka ne, uxúvī ká xika útsi tañú'ū san kúvi.

14 Kidáā ne, dā ñi ña'a san nuu i e dóo ka'nu é idé Jesuú ne, ntáka'an ñā:

—Nuu é ntaā i tsí ña sá'a ne, ñi ña é káka'án naa Xuva ko, ña é kī'xí ñuxiví a —ka'an ña.

15 Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña tsí ntio ña'a san ña é kue'e kuétsi ña ña é vii ña rei. Kidáā né, kīi nteé xio ña ña'a sán ne, dā kuntáa xtuku ña rkí uku, mí kutuví mii ña.

Dā íka Jesuu nú ntūte

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Dā kuáā ne, kúntíi ña ntini'i Jéssuu nú ntūte san.

17 Kidáā ne, ñú'u ña ñi tun ntóo san ne, ñi ntú'u ita ntí'xin ña mé'ñū ntute san é kī'in ñá ñuú Capernau. É dōo kúneé ne, váta xēe Jesuu mí ñū'u ña.

18 Kidáā né, dōo ido ntúte san, tsi dóo ntii kainu tatsin.

19 Dā ku íka tun ntóo san te ū'ún ne, o ñū kilumétro ne, ñi ña Jesuu é vē'xí ña dí'in ña, kaika ña nú ntūte san. Dā xee etsin ña nú tun ntóo san ne, dōo ú'vī ña.

20 Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Ñá ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ña.

21 Kidáā né, dōo diní ña tsí kúxēe Jesuu ñi tun ntóo san ne, ura tsí xee ñá diñi ntute san mí kī'in ña.

Ntánantuku ñā'a san Jéssuu

22 Dā tuví teváā sán ne, ña ñu'u uun xo diñi ntute sán ne, kūtuni ñá tsí ña ntini'i Jéssuu ne, ntáka ña ñi tsi tun ntóo san ntíko kōo ni'i ña, ntá tsi ña ni ñé'e Jéssuu ni ña.

23 Nī dukuan ntánaxee tun ntóo é vē'xí ñuú Tiberia, etsin mí é'xi ña tañú'ū é nakué'e Tó'o kō sintiá'vi nta'a Xuva kō.

24 Dā ñi ña'a san tsí xoxó Jesuu ni ña ntini'i ña ne, nakú'un ña tun ntóo san, kue'en ña ñuú Capernau, kúnantúku ña Jéssuu.

Tañú'ū é kata'xi ntuvi ña ko

25 Dā nani'i ta'an ña uun xo diñi ntúte sán ne, tsixe'e ña ñā:

—Mastrú, ¿nté ntu o xee ntó i'a? —ka'an ña.

26 Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'án u tsí da ti tsi ntánantuku ntō ko tsí da xe tá'xi ú e é'xi nta'ā nto, ntá tsi ntē ña te ni ñé'e ñi nto nuu i e dóo ka'nu e ñi nto é idé u.

27 Ñá ku kada tsiñu nto é nī'i nto tañú'ū é kantí'i te kā'xi o. Kada tsiñu nto vata koo é nī'i nto tañú'ū é kata'xi ntuvi vā'á ña nto ntii ña ntuvi, tsí kaxntíi. Táñū'ú sa'á ta'xi ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi, tsí e xntée Uvā kó ko seu ña —ka'an ña.

28 Kidáā ne, tsixe'e ñā'a san ñā:

—¿Ntē ntú koo kada tsiñu ntí vatā o ntio Xuva ko? —ka'an ña.

29 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:
—Sá'a tsíñu é ntio Xuva ko é vií nto:
Na kuínti'xe nto ña táxnūu ña —ka'an ña.

30 Kidáa ne, tsixe'e ñā:
—¿Neé ntu nuu i nañé'e ntó nti vata koo é kuínti'xe ntí nto tē ini nti? ¿Neé ntu nuu i e dóo ka'nu vií nto?

31 Uva ata ika kō ne, é'xi ña é nani mānaa ñuu itsí kán. Tsí vatā ó uve na'a kaká'an é Xuva kō ne, xé'e ñā tañú'ū é vē'xí e dukún kán é ká'xí ña —ka'an ña.

32 Kidáa ne, kaka'an Jésuu ni ña:
—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Ñá te Muisee ni ta'xi ña tañú'ū é vē'xí e dukún kán, tsí mii Úvā kó tá'xi ña tañú'ū é nuu é ntaā i é vē'xí e dukún kán.

33 Tsí tañú'ū é kata'xi Xuva kō né, diví é vē'xí e dukún kán, é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ñuxiví sa —ka'an ña.

34 Ntáka'an ñá ni Jésuu:
—Tā'xi nto ntí tañú'ū tsíkan utén utén ni —ka'an ña.

35 Kidáa ne, kaka'an Jésuu ni ña:
—Xu'u e kúvi ú tañú'ū é ta'xi ntuvi vā'á iña nto. Xoó ña'a, ña é kuntikín i kō ne, nté uun ito ká ña kakín ña. Xoó ña'a, ña é kakuínti'xe i kó ne, nté uun ito ka ña itsí ñá ntute dí.

36 Ntá tsi vatā ó kaka'án u ni ntō é kuān té ini ntó ko ne, ntá tsi vata kuintí'xe nto ko.

37 Tsí un ntí'i ñā é kata'xi Úvā kó ne, nta'a kó xee ña. Xoó ña'a, ña é kantikín ko ne, nté uun ito ña kiñū'u ú ña kí'i kán.

38 Tsi vé'xi ú e dukún kán é víi u vatā ó ntio ña é taxnūu ko, ñá tē díki tsi mii ko vií u.

39 Sá'ā tá'xi ña é víi u: é ña nakunáa u nté uun e xnūu nta'a ña ko, tsí nantoto ntí'i ú ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa.

40 Tsí Úvā ko ntio ña é na kīnī un ntí'i ñā'a sán ko, xu'u é l'xā ñá ne, na kuínti'xe ña ko. Ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi ne, nantoto u ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa —ka'an ña.

41 Dukuān ne, ká'an nté ña Israeé san ña, tsí kaka'an ña é divi ña kúvi ña tañú'ū é vē'xí e dukún kán.

42 Ntáka'an ñá'a san:
—¿Vá ña ntu te ña sá'a é Jésuu, i'xá Josee? Tsí ini o úva ña ni dí'i ña. Dá kaká'an xkú ña tsí e dukún kan vē'xí ña —ka'an ña.

43 Dukuān ne, kaka'an Jésuu ni ña:
—E xée ó tsí ka'an ntée nto kó ni tā'an nto.

44 Xoxó kuvi kuntikín i ko tē ña te Úvā ko táxnūu ña i, vata ó táxnūu ña kó dí ne, nantoto u ña ntuvi te ntí'i ñuxiví sa.

45 Tsí vatā ó uve na'a kaka'an ña ka'án naa Xuva ko: “Mii Xuva ko nañé'e ña un ntí'i ntíi ña'a san”, ka'an ña. Dukuān né, dā xóo ká ña'a, ña é kateku í ña, é kakutú've i é kaka'an Úvā kó ne, kantikín ñá ko dí.

46 'Nté uun xoxo vata kiní i Uva kō. Mii tsí u é vē'xí u nta'a ña é ini u ña.

47 Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí xoo ñá'a, ña é kuinti'xe i kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi.

48 Xu'u é tañú'ū é ta'xi ntuvi vā'á san.

49 Tsí uva ata ika ntō ne, e'xi ña manaa ñuu itsí kán né, dā dúkuan tsi xilí ña.

50 Ntá tsi xoo ñá'a, ña é ká'xí i tañú'ū é vē'xí e dukún kán ne, ña kúvi ña.

51 Xu'u kúvi ú tañú'ū é kántito é vē'xí e dukún kán. Xoó ña'a, ña é ká'xí tañú'ū sá'á ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Táñū'u é tā'xi ú ne, kúñū mii kó kúvi. Ta'xí u kúñū ko é ní'i ña ñuxiví sa ntuvi iña ña —ka'an ña.

52 Kidáa ne, tsixe'e tā'an ña Israeé san, ntáka'an ña:

—¿Ntē ntú koo ta'xi ña sá'a kúñu ña é ká'xi o, é kuān ó kaka'an ñá sa? —ka'an ña.

53 Kaka'an Jésuu ni ña:
—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Tē ña ká'xi nto kúñū ko, xu'u é vē'xí kúvi ú ñatí, tē ña ko' o nto ní'i ko dí ne, ña túvi ntuvi vā'á iña nto.

54 Tsí xoo ñá'a, ña é ká'xí kúñū kó, ní'i ña é kō' o ní'i ko ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi ne, nantoto ú ña ntuvi tē ntí'i ñuxiví sa.

55 Tsi kúñū kó ne, ita ntí'xe nto kuvi; ní'i ko ne, ntute ntí'xe nto kúvi.

56 Xoo é ká'xí i kúñū kó, ní'i é kō' o ní'i ko ne, nuu ña nimá ko ne, nuu ú nima ñá dí.

57 Uva kō, ña táxnūu kó, ío ntuvi iña ña. Dukuān né, ío ntuvi iña ko kuenta iña ña. Xoo é ká'xí i kúñū kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña kuenta iña ko.

58 Kaka'án u kuenta iña tañú'ū é vē'xí e dukún kán. Táñū'u sa'á ne, ña te vāta kaa manaa e é'xi ñata ntō, ña

intóo kídaā, tsí dā dúkuan tsi xi'i ña. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ká'xi tañú'u sa'á ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi —ka'an ña.

⁵⁹ Sá'a káka'an Jéssu dá nañé'e ña ña Israeé san má vi'i mí ntánataká nuu ña ñuú Capernau.

Tū'un e nté koo ni'i ko ntúvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi

⁶⁰ Dōo titín ña ntántikin ñá ne, dā téku ña sá'a ne, ntáka'an ña:

—Dōo vi'xín ō tú'un sa'a. ¿Xoó ntu kutíi i é ki'in diki i? —ka'an ña.

⁶¹ Kūtuni Jéssu tsí ña ni xkúntee iní ña é káka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ñá xkúntee iní ntu nto é káka'an u san?

⁶² ¿Ntē ntú koo kuvi tē ini nto ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi, te kúntáa u e dukún kán mí'i e dúkuān tuví u?

⁶³ Tsí Espíritū sán ne, ña ña é káta'xi ña ntuvi iña ko. Ña kúntito ó te da mii tsí kúñu kō. Tū'un é káka'an u ni nto ne, ña ña é vata kaa espíritū é kata'xi ntuvi vā'á iña nto.

⁶⁴ Ntá tsi iō ntó ne, ña ntákuinti'xe nto é káka'an u —ka'an ña.

Tsí iní Jéssu nte dí'na xoo é kúnti'xe i ña ne, xoo é nadíko i ña di.

⁶⁵ Kaka'an ña:

—Dukuān é káka'an u ni nto dí'na tsí xoxó kuvi kúntikin í ko tē ña te Uvá ko tá'xi ña i —ka'an ña.

⁶⁶ Nté ntúvi tsikán ne, dōo titín ña ntántikin ña, kii nteé xio ña ña. Ñá ní kántikin ka ñá ña.

⁶⁷ Kidáā né, tsixe'e Jéssu ña é uxuvi ñá'a, ña ntántikin ña:

—¿Ncho ki'in ntú nto di? —ka'an ña.

⁶⁸ Nantíko kōo Simuun Pedru, kaká'an ña:

—Xoó ka ntu é kúntikin nti, tsi tú'un ntō né, ña ña é kata'xi ntuvi vā'á iña nti ntii dañu ntúvi.

⁶⁹ Nti'í ne, é kúnti'xe nti, é ini va'á nti di tsí ña ña é Cristu nto, ña e dōo va'á nuu Xuva ko.

⁷⁰ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vá ña ntu te ni nakaxnúu ú nto, é uxuvi ñá'a nto? Ntá tsi uun ña'a ntō ne, e ña vá'a kúvi nto —ka'an ña.

⁷¹ Kaka'an ñá iña Júda Iscariote, i'xá Simuun. Tsí ña ña é diko ña Jéssu rkontúvi, kuān té kaduku ntée ña uxuvi ñá'a, ña ntini'i ña san.

7

Ñá ni kúnti'xe ení Jéssu san ña

¹ Dā kúvī sá'a ne, ika Jéssu ñuú Galilea. Ñá ni ntio ká ña ki'in ña ñuú Judeá san, tsí ncho ka'ni ña Israeé san ña.

² Dóko sá xee ntúvi e ntáde ña Israeé viko é káñú'u ña vi'i xo'o.

³ Dukuān ne, ntáka'an ení Jéssu ni ña:

—Ñá ku kutúvín i'a. Kuē'én ñuú Judea vata koo é na kini ña ntini'i ō san núu i é kaden.

⁴ Tsí te xō ñá'a ntio ña é kutuví ditó ña ne, ña tē neé ka vii xu'ú ña. Tē ncho viin nuu i e dōo ka'nu ne, kuē'en mí kini ña'a san o é da kanñi ñuxivi —ka'an ña.

⁵ Nté ení ñá ña ni kúnti'xe ña ña.

⁶ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Vata xēe ura iña ko, ntá tsi ña ña é kúnti'xe i ña ne, xoo é nadíko i ña di.

⁷ Ñá te nēe nuu i káinchi'vi ñá'a nto. Ntá tsi xu'ú ne, dōo ntáinchi'vi ñá ko, tsí da xé kaka'an ntáa ú ni ña neé é kini kaa ntáde ña.

⁸ Kue'en ntó viko san. Xu'ú ne, ña ki'in u vevii, tsí vata xee ura iña ko —ka'an ña.

⁹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ni ña ne, itúvi ka ña ñuú Galilea.

Dā kue'en Jéssu viko

¹⁰ Ntá tsi dā kue'en ení ña viko sán ne, da rkontúvi kii ña, kue'en ñá di. Ntá tsi ña ni ñe'e ditó ka ña, tsí diin diin sá kue'en ña.

¹¹ Ntánantukū ña Israeé san ña mí kakuvi viko sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntú tuví ñatíi tsikan? —ka'an ña.

¹² Dōo ntáka'an ñá'a san kuénta iña ña. Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ñatíi tsikán ne, dōo va'á ña'a ña.” Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ñá'a ni san. Kūdii kaéni nta'vi ña ña'a”, ka'an ña.

¹³ Ntá tsi xoxó ni ká'an ntée i ña mé'ñu ñá'a san, tsí u'vi ña ña Israeé.

¹⁴ Dā kúdava viko sán ne, kúkví Jéssu iní ukún kan, ení ntu'u ña nañé'e ñá ña'a san.

¹⁵ Kōo dā kúdu'va ña Israeé san, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nte ini ntú ña sá'a? Tsí ntē ña ni nakuá'a ña —ka'an ña.

16 Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kanañē' é u ntó ne, ñá te diki mií ko kaki'xi, tsí iña ña táxnuu ko.

17 Tē xoó ntio i é vii i é ntio Xuva kō ne, kutuni ñá te nta'a Xuva ko vē'xi é kanañē' é u san, o te diki mií ko katavá u.

18 Xoo é katavá i diki mií i é kāká'an ne, da ti tsi kanantuku ñā é vā'á iña mií ña. Ntá tsi xoo é kanantuku i é vā'á iña ña táxnuu i ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i. Nā tē nee iña é kīni kaa nuu nima ña.

19 '¿Vá ña ntu te divi ntō e tá'xi Muisee lei? Ntá tsi nté uun nto ña ntáde ntaa nto é ūve na'a. ¿Nté kui ntánantukū nuu iní ntu nto nté koo ka'ní nto ko? —ka'an ña.

20 Ntáka'an ñá'a san:

—¿Vá ña vā'a ntu nuu nima o! ¿Xoo ntu ncho ka'ní i o? —ka'an ña.

21 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Uun kudii núu i é idé u ne, un tsi da ntákudu'va nto.

22 Muiseé ne, náñē'e ñá nto vatā xkoó ini nto é tē'nté un siin kúñū é īxi nto. (Ntá tsi ña te Muisee ni xtuví ña kuān xkoó ini nto, tsí uva ata ika kō, ña intóo nte kidaa.) Ntō'ó ne, kuān te ntuví iō dá'na, kae'nté nto é īxi í'xa tí san.

23 Tē kuví te'nte é īxi í'xa tí san ntuví é iō dá'na vata koo é kāda ntaa nto lei Muiseé ne, ¿nté kui ntákudiin ntu nto ní ko e ntavá'a ú ñatí san kanī kúñu ña ntuví dá iō dá'na?

24 Nā ku kā'an ntée nto ña'a san dá dotō tsí ntañi nto ña, ntá tsí te kā'an ntó iña ñá'a san ne, koto vā'a nto nee iña é ntáka'an nto —ka'an ña.

Kaka'an Jesús mí vē'xi ña

25 Ío ña ñuú Jerusaleén san éni ntu'u ñā tsíxe'e ta'an ñā:

—¿Vá ña ntu te ñá sá'a é ntánantuku ñá'a san é ka'ní ñá ña?

26 Un kaa ña ntísi ña, kaka'an ñá ni ñá'a san, ntá tsi nté xoxo kaka'an í ni ñā. ¿Tē kuíní ntu ña tsiñu i san é divi ntí'xe ña é Cristu ña?

27 Xo'ó ne, ini ntú ku ō mí'i vē'xi ña sá'a. Tsí te vē'xi Cristu ne, nté uun xoxó ini i mí'i kii ña te vē'xi ña —ka'an ña.

28 Kidáā ne, un ntii tsí kéne Jesuu, kaká'an ña mí kanakuā'a ña ña'a san ini ukún ña Israee:

—Te ini ntó ko ne, ini nto mí'i vē'xi u. Ntá tsi ña te ni ki'xi u é mií ú ntio ko, tsí ña kaka'an é nuu é ntaā i san táxnuu ña ko. Nto'ó ne, ntē ña ini ntó ña.

29 Ntá tsi xu'ú ne, iní u ña, tsi íkan vē'xi u mí tuví ña ne, divi ñā e táxnuu ña ko —ka'an ña.

30 Kidáā né, ncho tñn ña ña, ntá tsi nté uun xoxo ni tñn ntá'a i ña, tsí vata xee tá'an ura iña ña.

31 Ntá tsi ña te da díi ña kuínti'xe i ña ne, ntáka'an ña:

—Tē xee ñá táxnuu Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu víi ña e díi ka kue'e núu i e dóo ka'nu vatā ó de ña sá'a? —ka'an ña.

Ncho tñn ña fariseu Jesús

32 Tékú ña fariseu e ntáka'an ñá'a san iña Jesús. Nā fariseu ni dútu ñá odo núu san ne, tēé tsiñu ña ña mau ukun é tñn ña Jesuu.

33 Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Uun da'na sá kutúvi u ni ntó dá ntāa ú, kínakutúvi u ní ña táxnuu ko.

34 Dōó nantuku ntō ko, ntá tsi ña naní'i ntó ko. Ntē ña kuví xée nto mí kíkutúvi u —ka'an ña.

35 Kidáā né, éni ntu'u ña Israee san ntátsixe'e ta'an ñā:

—¿Mí'i ntu ntēe kíkutúvi ña sá'a é ña kuví naní'i ko ña? ¿Vá kī'in ntú ña xio ñuú san mí kaintóo xaa tātá ña Israee? ¿Vá íkan ntu kī'in ña, kinakuá'a ña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san?

36 ¿Nee iñá ntu kani tú'un é kāká'an ña: “Nantuku ntō kó, ntá tsi ña naní'i ntó ko, tsí ña kúvi xée nto mí kutúvi u”? —ka'an ña.

Ntute vā'a é ña katú'u

37 Ntuví da ínú kava viko ka'nu sán ne, nákuntísi Jesús, kaká'an ña:

—Tē xoo é kaitsi i ntúte ne, na kī'xi ña mí tuví u, na kō'o ña.

38 Tsí vatā ó uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō ne, xoo é kuínti'xe i kó ne, nima ñá kene ntute vā'a é ña katú'u nté un síin —ka'an ña.

39 Kaka'an ñá kuenta iña Espíritū Sántū é kunūu ña nima í xoo é kuínti'xe i ña. Tsí vata ta'xi Xúva kō Espíritū Sántū san, tsí vata ntāa Jesuu e dukún kán.

Dā kii nteé xio ña'a san

⁴⁰ Ió ña'a san, da téku ña é kaka'an ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, ña ka'án naa Xuva ntí'xe ko ñá, ña kaka'an tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁴¹ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, Cristu ña —ka'an ña.

Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—¿Vá ñūú Galilea ntú sa ki'xi Cristu?

⁴² ¿Ñá ntu te uve ná'a kaká'an tsi Cristú ne, tatá vi'i Davii ña? Ki'xi ña ñūú Beleen, tsí ikan ñūú Davii —ka'an ña.

⁴³ Dukuān ne, kii nteé xio ña'a san kuénta iña Jesús.

⁴⁴ Iō ñá ne, ncho ki'in ni'i ñá ña viutun, ntá tsi nté uun ña ña ni kene iní ña tñn ña ñá.

Ñá ni kuintí'xe ña tsiñu i san Jesús

⁴⁵ Nāxee mau ukun mí ntoo dutu ñá odo nūú nī ña fariseú san ne, tsixe'e ña māu ukún san:

—¿Nté kui ña ni kántēka ntu nto ña? —ka'an ña.

⁴⁶ Máu ūkún san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ito vata tekú nti xoó kaka'an í vatā ó kaka'an ñá tsikan —ka'an ña.

⁴⁷ Kidáā ne, ntáka'an ñá fariseú san ni nā:

—¿Vá éni nta'ví ntu ña nto di?

⁴⁸ ¿Vá ntákuinti'xe ntu ña odo nūú iña nto nī ña fariseú san?

⁴⁹ Ntá tsi ña'a, ña e ñá iní leí san ne, da mií é nī'i ña é kuntēka é kīni kaa ña —ka'an ña.

⁵⁰ Nicodemu, ña é ixkoto ní'ni Jesus dá kuāā ne, ña fariseu ñá di ne, kaka'an ñá ni tā'an ña:

⁵¹ —¿Vá kaka'an ntu leí san é dotō tsi dá'vi o kuétsi ka'nu ña'a san te vata kiní o nee iña é kade ña, tē nté o kaka'an ñá di? —ka'an ña.

⁵² Nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—¿Vá ña Galilea ntú nto di? Nākua'a ixi nto é ūve na'a é kaka'an Xúva kō, tsí ñūú Galileá san ne, nté uun ña'a é ka'án naa Xuva ko vata túvi ditó ña —ka'an ña.

⁵³ Kidáā né, nādita ña itsi ña xe un xé un ñá, kunú'u ña nú vi'i ñá.

8*Ñadĩ'í kini kaa*

¹ Ntá tsi Jesuú ne, kué'en ñá ti'i i má Tun Ōlivu kan.

² Dā tuví utun sán ne, nee xtúku ña má ūkún kán. Un ntí' ntí' ña'a xee xtúku ña mí tuví ña. Ítūvi tixi ñá ne, dá kanakuā'a ña ña'a san.

³ Mastrú lei ni ñá fariseú san ne, xée ñá mí tuví Jesuú ne, nteka ña uun ñadĩ'í, ña é natúvi, ña é nuu ni'i uun ñatí é ña te ðivi xñ ña. Xntitsi ñá ñadĩ'í san mé'ñū ña'a sán ne,

⁴ kaka'an ñá ni Jesús:

—Mastrú, ñadĩ'í sa'á ne, natúvi ña é kade ña é kini kaa ni ñatí san.

⁵ Kaka'an lei Muísee tsi kué'e xuu o ña'a, ña kuān ó ntáde san. ðivi ntō ni, ¿nté ka'an nto? —ka'an ña.

⁶ Da ti tsi ntáka'an ña é kōto nteé ña ña vata koo é nī'i ña uun nūú í é tsi'i kuétsi ña ña. Ntá tsi Jesuú ne, ítuvi tixi ñá ñu'u kan ne, dá ká'u ña rkinta'a ña nú nte'ú san, é vata tsi tē ña ni tekú ña.

⁷ Ki'in itō tsixe'e ña Jesuú ne, da kidáa ne, nākuiñi ñá, kaka'an ña:

—Xoó ña'a, ña é ña tuvi kuétsi í ne, ði'na ña na kani ntu'u ña nak'ín ñá xuú san —ka'an ña.

⁸ Nákutitixi xtúku ña ne, dá ká'u xtúku ña nú nte'ú san.

⁹ Dā téku ña'a san sá'a ne, eni ntu'u ñá ntáka ña kui uun kui ña. ði'na tsi ñatā san ntáka ña. Dā kúvi ne, koó da mií sá Jesus ntií koó ña ni ñadĩ'í san.

¹⁰ Kidáā ne, nākuntitsi Jesús, kátsixe'e ñá ñadĩ'í san:

—¿Mí'i ntū ntāñi ka ña katsi'i kuétsi o? Nté uun ká xoxó katsi'i kuétsi ká i o —ka'an ña.

¹¹ Ñadĩ'í san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ká ña, Mastru —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nté xu'ú ña tsi'i kuétsi ú o. Kué'én ve ne, ña ku ídēn ka é kīni kaa —ka'an ña.

Jesuú ne, ðivi ñá e kaxi'í nuu ña ñuxiví a

¹² Kidáā ne, kaka'an xtúku Jesús ni ñá'a san:

—Xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa. Xoo é kuntikin í ko ne, ña káka mí nēe, tsí naxi'í nuu ú itsi ntuvi iña ña —ka'an ña.

¹³ Dukuān ne, ntáka'an ñá fariseu ni ña:

—Xo'ōn né, da ti tsi kaka'an kuénta iña míi o. É káka'án ne, ñá tē neé nuu á'vi —ka'an ña.

¹⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Kuān te xu'ú kantada ntaa ú kuenta iña míi ko ne, ntá tsi nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō. Tsi iní u mí'i vē'xi ú ne, iní u mí'i kī'ín u di. Ntá tsi ñá ini nto mí'i vē'xi ú, ntē ñá ini nto mí'i kī'ín u di.

¹⁵ Nto'ó ne, ntádē kú'vé ntó vatā ó ntádē kueni ña ntoo ñuxiví sa, ntá tsi xu'ú ne, nté uun ña'a ña kade kú'vé u nté o de ña.

¹⁶ Ntá tsi tē dí kadā kú'vé u ne, vá'a koo kadā kú'vé u di, tsi ña te da míi tsi ú, tsi ntuví u Uvā kó, ña táxnuu ko.

¹⁷ Uve na'á lei nto tsi te ūvi ña'a ntada ntaa ña é dadíi tsi ntáka'an ñá ne, nuu é ntaā i e ntáka'an ña.

¹⁸ Xu'ú ne, kuví ú uun é ntada ntaa u iñá ko ne, Uvā kó, ña táxnuu kó ne, ña ña kuví ūvi ña —ka'an ña.

¹⁹ Kidáa ne, tsixe'e ñá'a san ña:

—¿Mí'i ntú tuvi úva o? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nto'ó ne, ñá ini ntó xoo ñá'a ú ne, ntē ñá ini nto xoo é Uvā ko. Tē dí ini ntó ko ne, ini nto Uvā kó di —ka'an ña.

²⁰ Sá'a káka'an Jéssuu dá kanakuā'a ña ña'a má ūkún ña Israee, mí ñu'u vá'a etún diu'un iña ukun. Ntá tsi xoxó ni tñn i ña, tsi vata xée ūra iña ña.

“Mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto”

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ñá'a san:

—Kí'ín ú ve ne, nantuku ntó ko, ntá tsi ñá ini nto ne, kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto —ka'an ña.

²² Ña Israee san ne, ntáka'an ñá ni tã'an ña:

—¿Vá ka'ni mii ntú ña kúñu ñá é kuān ó kaka'an ña tsi mí kī'ín ñá ne, ña kúvi kī'ín o? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nto'ó ne, ñuxiví sa ntoo nto. Xu'ú ne, e dukún kan vē'xí u. Nto'ó ne, ña'a ñuxiví sa nto. Ntá tsi xu'ú ne, ñá tē ña ñuxiví sa u.

²⁴ Dukuān é kuan ō ka'án u ni ntō tsi kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi tē ña kuinti'xe nto kó é ñá'vi ú ne, da míi é kúvi nto kuenta iña kuétsi nto —ka'an ña.

²⁵ Kidáa né, tsixe'e ña ñá:

—¿Xo'ó ña'a ntun ñá'vi kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ntē dī'na kaka'án u ni ntō.

²⁶ Dōó titín nuu i é ntio koo ka'án u ni ntō: nee ñá'a nto, nte ntaa nto di. Ntá tsi ña táxnuu kó ne, ñá'vi ñá é káka'án ña é nuu é ntaā i. Tū'un é káka'án u ni ntō i'a ñuxiví sa ne, ñá'vi é téku ko é káka'án ñá ni ko —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi ña ni ñé'e dikí ña te kaka'an ñá iña Xuva ko.

²⁸ Dukuān ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tē náxkaa dukun ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, da kidáa kutūni nto tsi ñá'vi ntí'xe u. Kutuni ntó tsi ña te neé kade u é dikí míi ko. Tsi vatā o nañé'e Ūvā kó ko ne, dukuān ó kaka'án u ni ntō di.

²⁹ Tsi ña táxnuu kó ne, nuu mé'ñu nuu dava ñá ko. Ntē uun ito vata xtuví míi ñá ko, tsi nguentúvi kade ú nee iña é ntio ña.

³⁰ Dá ka'an Jéssuu sá'a ne, dōó titín ña'a kuinti'xe ña ña.

I'xá Xuva ko ni ña ntáde tsiñu iña kuétsi san

³¹ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ñá Israee, ña kuinti'xe i ña:

—Te káda ntaa nto tú'ūn kó ne, kuví kuntíkin ntó ko.

³² Kiní nto nee iña é nuu é ntaā i ne, ñá'vi é nakáka xaa nto —ka'an ña.

³³ Ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Ntí'í ne, tatá vi'i Abraán nti. Ntē uun ito vata kada tsiñu nti é kuétsi iña tuku ñá'a. ¿Ntē kuān ó kaka'an nto é nakáka xaa nti? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntō: Xoo é kade i kuétsi ne, ntáde tsiñu ña iña kuétsi san.

³⁵ Ña kade tsiñu sán ne, da tuví taan ña nú vi'i tó'o ñá. Ntá tsi i'xá san ne, nguentúvi tsi tuví ni uva i.

³⁶ Dukuān né, te xū'u é I'xá Xuva kō ú nakáka xaa ú nto ne, kaka xaa nti'xe nto.

³⁷ Iní u tsi tatá vi'i Abraán nto. Ntá tsi ntánantuku ntō nté koo ka'ni nto ko, tsi ña ntío nto kuinti'xe nto tú'ūn é káka'án u ni ntō.

³⁸ Xu'ú ne, kaka'án u nee iña é iní u iña Uvā ko. ñá'vi ntō ne, ntáde nto nee iña é ini nto iña uva ntó di —ka'an ña.

³⁹ Ntáka'an ñá ni ñá:

—¡Nti'í ne, Abraan úvā nti! —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaka'an ñá ni ñā:

—Tē dí nuu é ntāa ntí'xe i é i'xá Abraan ntó ne, ntáde nto vatā o dé Abraán san.

⁴⁰ Ntá tsi ntánantukū nuu iní nto nté koo ka'ní nto ko, xu'u é kākā'án u ni ntō é nuu é ntaā i e téku ko é kākā'an Xúva kō. Abraán ne, nté uun ito ña ni íde ña sá'ā.

⁴¹ Ntō'ó ne, ntáde nto vatā o de úva mii ntō —ka'an ña.

Kidāā ne, ntáka'an ña:

—¡Nti'í ne, ñá te i'xa nta'ví nti! tsi úun tsi uvā ntí, divi ñā é Xuva kō.

⁴² Kaka'an Jesuu ni ña:

—Tē dí divi uva nti'xe nto Xuva kō né, kuinima ntó ko tsi divi ntā'a ña vé'xi u é tūví u vevii. Ñá te kuēnta iña mii ko vé'xi u, tsi divi ñā táxnuu ña ko.

⁴³ ¿Nté kui ña kúvi ntu kí'in dikí nto tú'ūn ko? Tsi da xé ña ntío nto kiní nto é kākā'án u ni ntō.

⁴⁴ Ntō'ó ne, nta'a uva ntō, tó'ō e ña vá'ā san vé'xi nto. Tsi ncho víí nto nee iña é ntio i. Divi né, dukuan tsi ó kae'ní ña'a nte ntúvi dí'na. Ñá te ñi ka'an tú'ūn é nuu é ntaā i, tsi ntē ña tui é nuu é ntaā i nuu nima i. Dá kakā'an dóveté ne, nima míi i kākene é kākā'an. Tsi dóo vete ne, kuān ó kanañē'e i'xá i dī.

⁴⁵ Ntá tsi xu'ú ne, é nuu é ntaā i kaka'án u ni ntō, ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto ko é kākā'án u.

⁴⁶ ¿Vá iō ntú nto, uun ña'a ntō, é kúvi nañē'e ntó ko mí kō'xó ntee u? Te kākā'án u é nuu é ntaā i ne, ¿nté kui ña ntákuinti'xe ntu nto ko?

⁴⁷ Xoo é káduku ntée i Xuva kō ne, kaini ña tú'ūn Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, ña ntátekú nto, tsi ña te Xuva ko ntáduku ntée nto —ka'an Jesuu.

É dukuān tuví Cristu dí'na dá kaku Abraan

⁴⁸ Kidāā ne, ntáka'an ña Israeé san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é kākā'án nti tsi ña ñuú Samaria nto, tsi nuu é ña vá'ā sán nima nto —ka'an ña.

⁴⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Nté uun é ña vá'ā san ña tui núu nimá ko. Xu'ú ne, kaiko ñu'ū ú Uvā

ko, ntá tsi nto'ó ne, ña ntío nto kuiko ñu'u ntō ko.

⁵⁰ Ñá te xū'u ntío ko é kada ka'nu ñá'a sán ko, tsi iō xoó ntio i é kuān koo. Divi ñā kada kú'vē ña.

⁵¹ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoo é kada ntaa i tú'ūn é kākā'án u ne, ñá kúví ña —ka'an ña.

⁵² Kidāā ne, ntáka'an ñá Israeé ni ña:

—É ñi ntí'xe ntí ve tsi nuu nti'xe é ña vá'ā sán nima nto. Abraán san ni un nti'í ña ka'án naa Xuva kó san ne, xí'í ña ne, ¿nté kui divi nto kākā'an ntó é ña ní'í nti doxi'í san te kada ntaá nti tú'ūn ntō?

⁵³ ¿Vá díí ka ntu ka'nu ña'a nto é vata kaa uvatā ntí Abraan? Divi ñā ne, xí'í ña, ni un nti'í ña ka'án naa Xuva ko. Divín né, ¿neé ntu ña'a kúvin kuan, te kuíni o? —ka'an ña.

⁵⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē dí xu'u ka'án u tsi dóo ka'nu ña'a ú ne, ñá vādá kadiá'vi tú'ūn ko. Ntá tsi Uvā kó kaka'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ú, divi tsi ñā é ntáka'an nto é Uva nto ñā dī.

⁵⁵ Ntō'ó ne, ñá ñi ntó ña, ntá tsi xu'ú ne, iní u ña. Tē dí ka'án u e ñá ñi u ñá ne, kantaku vete ú vatā ó de nto. Ntá tsi ñi nti'xé u ña ne, kade ntaá u é kākā'an ña.

⁵⁶ Dōo diní uvata nto Abraan tsi dóo ncho kiní ña ntuvi é xéé u ñuxiví a. Dā ñi ña ne, ñá tē nté kaa diní ña —ka'an Jesuu.

⁵⁷ Kidāā ne, ntáka'an ñá Israeé san ni ñā:

—Ntē vata xéen uvi díko u'xi kuia ó ne, ¿é kakā'án sa xkun e ínin Ábraan? —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō. É dukuān tui u dí'na dá kaku Ábraan —ka'an ña.

⁵⁹ Kidāā né, ído ña Israeé san xuu é kuē'é xuu ña ñā, ntá tsi Jesuú ne, ntií xu'ū ñá ini ukún kán ne, dá kuē'en ña.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña e dúkuan kuāa da kaku

¹ Dā ita ntí'xin Jesuú ne, ñi ña uun ñatíí, ña e dúkuan kuāa da kaku.

² Ña ntini'i ña né, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui e dúkuan kuāá ña sã'a nté da káku ña? ¿Kuetsí mii ntu ña né, o kuetsi úva ña, o kuetsí di'i ña? —ka'an ña.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—Nté uun ña, ña túvi kuétsi ña. Tsi kuaā ña é da ti tsi na kīni ña'a san nee iña é kūvi víi Xuva ko iña ña.

⁴ Vevii é ntuví né, na ntí'i o tsiñu iña ña é táxnūu ko. Tsi nté uun xoxo kuvi kada tsiñu ká i tē kuneé.

⁵ Vevii é tuví u ñuxiví a ne, xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa.

⁶ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, eti ña dí ña ñu'u kán ne, de vá'a ña un síin ntó'xō san, dá nakutsi núu ña nuu á ña kuāá san,

⁷ kaka'an ñá ni ñá:

—Kuē'én, kukitín ve mí ñu'u vá'a ntute Silueé san —ka'an ña.

(Tū'ún Silueé san ne, kani tú'un E Táxnūu Ña.)

Kué'en ña, kūkití ña. Dā ntíko kōó ñá ne, é nāxi'í nuu ña.

⁸ Kidáa ne, ña ntoo etsin nú vi'i ña kán, ñá ini é kuaā ñá ne, ntátsixe'e ta'an ñá:

—¿Vá ñá ntu te ña sa'a é xkūtúvi ña, kaikan ñá diu'un ítsi kán? —ka'an ña.

⁹ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Dívi ntí'xe ñá sa'a —ka'an ña.

Iō ñá di ne, ntáka'an ña:

—Ñá'á ni san, ntá tsi vata te kuan ito ñá —ka'an ña.

Ntá tsi mii ña kakā'an ña:

—Dívi ú xu'u —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, tsixe'e ñá'a sán ña:

—¿Nté kui kúvin ntun nákoton ve? —ka'an ña.

¹¹ Nantíko kōó ñá, kaka'an ña:

—Ñatíi, ñá nani Jēsuú ne, de vá'a ña ntó'xō sán, dā xntá'a ña ntuxnūú ko, dá kakā'an ñá nī kó: “Kuē'én, kūkitin mí ñu'u ntute Silueé san”, ka'an ña. Nē'e ntí'xe ú ne, dā kúvi kítí ú ne, ura dú'va tsi i nákotó u —ka'an ña.

¹² Tsixe'e ña ñá kídaa:

—¿Mí'i ntū tuví ñatíi tsikan? —ka'an ña.

—Ñá iní u mí'i tūví ña —ka'an ña.

Dā dóo tsixe'e ña fariseu ñá naxi'í nuu í san

¹³ Kuē'en ní'i ña ña kuāá san, ña náxi'í ntuxnūú i, mí ntoo ña fariseu.

¹⁴ Tsi ntuvi iō dá'na da de vá'a Jesuu ntó'xō é nakutsi núu ña ntuxnūú ña kuāá san.

¹⁵ Kidáa né, tsixe'e ña fariseu ña nté o náxi'í ntuxnūú ña. Kaka'an ñá nī ña fariseu:

—Ntō'xo xntá'a ña ntuxnūú ko. Dā kítí ú ne, nāxi'í nuú ko —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa ne, iō ñá fariseu, kaká'an ña:

—Ñá te nta'a Xuva ko vē'xí ña tsikan, tsi ña kaíko ñu'u ña ntūvi dá iō dá'na —ka'an ña.

Ntá tsi iō ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté ntu koo kuvi víi ñá iō kuetsí i uun nuu i e dóo ka'nu vatā o dé ña tsikan? —ka'an ña.

Ñá te úun tsi ntádē kuení ña.

¹⁷ Tsixe'e xtūku ña ña ntuvá'a san:

—¿Nté o dé kuení o iña ña é nakaan ntuxnūú o san? —ka'an ña.

Kaka'an ñá tsikan:

—Xu'ú kuiní ko ne, ña kaka'án naa Xuva ko —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi ña Israeé san ne, ña ni kuintí'xe ña tē nuu é ntaā i é kuaā ña, ntá tsi é kainí ña ve, dá ntē kána ña uva ña ni di'i ñá,

¹⁹ tsixe'e ña ñá:

—¿Vá dívi ntu i'xā ntó ña sã'a? ¿Ntāa ntu ká'an nto e dúkuan kuāa ña nté da káku ña? ¿Nté ntu o kúvi náxi'í nuu ña ve? —ka'an ña.

²⁰ Kidáa ne, kaka'an úva ña ni di'i ñá:

—Iní ntí tsi i'xá ntí ña ne, dukuan kuāa ña nté da káku ña.

²¹ Ntá tsi ñá ini ntí nte o kúvi náxi'í nuu ña ve. Ntē ñá ini ntí xoo nákaan i ntuxnūú ña. Tsixe'e nto ñá, tsi e dukún kuia ñá ne, kuvi ka'an míi ña ni ntó.

²² Kuan o ka'an úva ña ni di'i ñá, tsi da xe ú'vī ñá ña Israeé san. Tsi ntánatín ña Israeé san te xōo ñá'a é ká'an ña tsi nuu é ntaā i é Xuva kō táxnūu ña Jesuú ne, natavá ña ña ini ukún kán.

²³ Dukuān é kuan o ka'an úva ña ni di'i ñá tsi e dukún kuia ñá ne, é kuvi ka'an míi ñá.

²⁴ Kána xtūku ña ña náxi'i ntuxnūú i sán ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Kuiko ñu'u nto Xuva kō. Iní ntí tsi ña tsikán ne, iō kuetsí ña —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōo ñatíi san, kaka'an ña:

—Ñá iní u te iō kuetsí ña o ña'a, ntá tsi é iní u ne, kuāá u nte dí'na, ntá tsi vevii ne, é kainí u ve —ka'an ña.

26 Tsix'e xtuku ña ñā:
—¿Neé ntu dé ni'i ña o dā nákaán ña ntuxnúú o? —ka'an ña.

27 Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñā:
—É kaka'an ntú ku ú ni ntō. Ntá tsi ntē ña ni ide ntó ko kuenta. ¿Nté kui ntio ntu nto é ka'an xtúku ú ni ntō? ¿Vá ncho kuntikín ntú nto ña di? —ka'an ña.

28 Kidáā ne, náu'vī ñá ña, ntáka'an ñá ni ñā:
—Xo'ōn né, kuntikín ñá tsīkan. Nti'í ne, Muisee ntántikín nti.

29 Iní ntí tsí Xuva kō ká'an ñá ni Muiseé, ntá tsi ñá tsíkán ne, ntē ñá iní ntí mí'i vè'xí ña —ka'an ña.

30 Nantíko kōo ñatí san, kaka'an ñá ni ñā:
—¡Mpá! ¿Nté o ntu e ñá iní nto mí'i vè'xí ña? Tsí ñá ña ne, nakaán ña ntuxnúú ko.

31 Iní ntú ku o tsí Xuva kō ne, ñá ka'ini ña ñá iō kuetsí i, tsí da ti tsi ña é kanuu iní i ña, nī ña é kade ntaa é ntio ña.

32 Nté uun ito vata tekú ko ña ña é kakuvi nakaan ntuxnúú ña e dúkuan kuāa nté da kaku.

33 Tē dí ña te nta'a Xuva ko ni kī'xi ñá ne, ñá tē neé kuvi víi ña —ka'an ña.

34 Nantíko koō ñá, ntáka'an ñá ni ñā:
—Xo'ōn é iō kuetsí o nté da kákun ne, ntio sá ku o é nakuā'an ntí ve —ka'an ña.

Kidáā ne, kíñu'u ña ña ini ukún kán.

Ña é ña nta'ini iña Xuva ko

35 Tékú Jesuu é kíñu'u ña ñatí san. Dā nán'i ta'an ñá ne, tsix'e ña ñā:

—¿Kákuinti'xe ntu o ña vexkúvi ñatí? —ka'an ña.

36 Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Ká'an nto nī ko xoo ñá'a, vata koo é kuinti'xe kó ña —ka'an ña.

37 Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—É inin ña. Diví u é kaka'an ní'in vevii —ka'an Jēsuu.

38 Kidáā ne, nákuñchiti ntāa ña nuu Jēsuu, kaka'an ñā:

—Kakuinti'xe ko é nto'o é Tó'o kō —ka'an ña.

39 Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú ne, vé'xí ú ñuxiví a é kadā kú've u, vata koo é na kīnī ña kuāa san ne, vata koo é ña kiní ka ña é vā'a ntuxnúú i san —ka'an ña.

40 Ió ña fariseu, ña ntáñi étsin ne, tēkú ña dá kakā'an ñá sá'a ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nti'í ne, ¿vá kuaā ntú nti di? —ka'an ña.

41 Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Tē dí kuāa ntí'xe nto ne, ña túvi kuetsí nto. Ntá tsi ntáka'an nto tsi kainí nto. Dukuān né, iō kuetsí nto —ka'an ña.

10

Paxtú san ni lē'ntu ña

1 Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: xoo ña'a, ña é dotō tsí kakí'vi ini aku mí ñū'u le'ntú san, tē ña té xi'i kan kukí'vi ña ne, ña du'u ña.

2 Ntá tsi ña é kakí'vi xi'i kán ne, ñá ñā é paxtu ntí'xe ña.

3 Ña nteé nta'a i xi'i áku sán ne, nakaán ña tē xee páxtú san. Paxtú san ne, nákana ña ti, kui uun kui uun xti, kána diví ñá ti ne, ntátekú ti tatsin ña. Kidáā ne, kakuñu'u ña ti é kī'in tí ni ñā.

4 Tē kúvi kíi ntí'í ti ne, dá kī'in ñá, kodo nuū ñá, kuntikín tí ña, tsí iní tí tatsin ña.

5 Ntá tsi ña ntaíntikín tí tuku ñá'a. Ntaínu ti ña, tsí ña iní tí tatsin ña xoo ñá'a ña —ka'an ña.

6 Sá'a nátee ta'an Jēsuu, kaka'an ñá ni ñā, ntá tsi ña ni ñé'e dikí ña nee iñá ncho ka'an tú'ūn sa'a.

Jesuú ne, diví ñā é paxtu va'á ña

7 Kidáā ne, kaka'an xtúku Jēsuu ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Xu'u e kúvi ú xi'i mí kantí'vi á le'ntú san.

8 Da xóo ká ña'a, ña kí'xi dí'na é xu'ú ne, kúdii ñá du'u ña. Ntá tsi ña ni íde le'ntú san ñá kuenta.

9 Xu'ú ne, xí'i san kúvi u. Xoo é kī'ví i kuenta iñá ko ne, nakáku ña. Ní'i ñā é vā'a é vata kaa le'ntu, kiti kantí'vi, kiti kantii ne, ntáni'i tí ite va'a é ká'xi ti.

10 Ña du'ú san ne, da ti tsi kantukū nuu iní ña nté koo kí'i dú'u ña ti, nté koo ka'ní ña ti, vata koo é nantí'í ña ti. Ntá tsi xu'ú ne, vé'xí ú vata koo é ní'i ti ntuví va'á iña ti, é ña te neé kunaá nteē ti nté un siin.

11 Xu'u é paxtu va'á u. Paxtu va'á san ne, uun tsi nte ntúvi iña ña kaxé'e ña kuenta iña lé'ntu ña.

12 Ña kade tsiñu, ña é dā ti tsi kantuá'vi é kade ña ti kuenta, é ña te ña é tó'o ti, tē ini ña tsi vé'xi kiti kue'í sán ne, kuan tsī ó katsu'un mii ña le'ntú san da kainu ña. Kidáā né, kiti kue'í sán katín ti ti ne, dá katsoo xaa ti ti.

13 Ña tsíkán ne, dā ti tsi kade ña ti kuenta é kaxi'í á'vi ña; ñá te kuēnta iña ñá te kūnaá ti ne, o ñá'a.

14-15 'Xu'u é paxtu va'á u. Vata tsi kaa Uvā ko é ini ñá ko ne, ini u ñá di. Kuān ó ini u le'ntú ko ne, ini tí ko di. Uun tsi nté ntūvi iñá ko kué'e ú kuenta iña ti.

16 Ñu'u ká tuku le'ntú ko é ña te kaduku nté ti xáku sá'a. Ntio é kinakueká u tí di ne, kiní ti tatsín ko di. Kidáā ne, uun sá nakuvé ta'an ti, uun sá paxtu ti ntuví di.

17 'Dukuān né, dōó kakuinimá Uvā kó ko, tsi nté ntūvi iñá ko kaxé'e u. Ntá tsi nani'i xtúku kó ntuyi iñá ko.

18 Nté uun xoxo kúvi nakí'í ntuyi iñá ko. Mii u kué'e ú ne, mii tsī ú nakí'í u di. Tsí kuan ó ka'an Úvā kó ní ko é vii u —ka'an ña.

19 Nāte'nte dáva ña Israeé san da téku ña tú'un sa'a.

20 Titín ña ntáka'an ña:
—Nuu é ña vá'ā nima ña. Kūdii kákuluku ña. ¿Nté kui ntáde ntu nto kuenta é káka'an ñá sa? —ka'an ña.

21 Ntá tsi ña nguii sán ne, ntáka'an ña:

—Ñá te kuān ó kaka'an ña é nuu é ña vá'ā nima i. ¿Vá kúvi ntu vii é ña vá'ā san nakaan nuu ñá kuāá san? —ka'an ña.

Ñá ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu

22 Ntuyi vi'xín kidaā da nátsu'un ka'nu ña viko é naka'an ña ntūvi da ntáda ña kuenta xúkūn ñuú Jerusaleen.

23 Tuví Jesuu má ukún kán, kaika ña Coridoo Sálamuun.

24 Uun tsi tavi núu ñá Israeé san Jesuu, ntáka'an ñá ni ñá:

—¿Amá ntu ka'an ntaan ní nti xoo ñá'an? Tē nuu é ntaā i é ña'ín é táxnuu Xuva kō ne, ka'an ntáan tsīn vevii; ñá ku tee xū'un —ka'an ña.

25 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—É káka'an ntú ku ú ni ntō, ntá tsi ña ntákuinti'xe nto ko. Tsí tsiñu é kade ú

kuenta iña Uvā ko ne, ña'ín é kantada ntaa iñá ko.

26 Ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto, tsí ña te ña'ín ntō é le'ntú ko, vatá ó kaka'án u ni ntō.

27 Tsí le'ntú ko ne, ntátekú ti tatsín ko. Iní u tí ne, ntántikin tí ko di.

28 Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuyi iña ti ntii dáñu ntūvi. Nté uun ito ña kunáa ti, tsi nté uun xoxo kuvi nakuido núu i ti nta'a ko.

29 Uvā kó, ña ntáda ti kuenta ntá'a kó ne, dii ka ka'nu ña é da xóo ká ña'a. Nté uun xoxo kuvi nakuido núu i ti nta'a Uvā ko.

30 Uun tsi kúvi ú ni Uvā ko —ka'an ña.

31 Kidáā né, ido xtuku ña Israeé san xuu é kué'é xuu ña ñá.

32 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—É nañé'é u nto titín nuu i é vā'a e tá'xi Uvā ko é vii u. ¿Neé ntu nuu i é ncho kué'e xuu ntō ko? —ka'an ña.

33 Nantíko kōo ña Israeé san, ntáka'an ñá ni ñá:

—Ñá te kuēnta iña núu i é vā'a e kué'e xuu ntí o, tsí da xé kaka'an tú'un e dóo xii kaa iña Xuva ko. Tsí xo'on ne, kūdii ñá ñuxiví san kúvin ne, dadii ncho viín vata kaa Xuva kō —ka'an ña.

34 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—¿Ñá ntu te uve ná'a kaka'an lei san iña nto: “Xu'ú ka'án u tsí ntiusi kúvi nto”, ka'an?

35 Tsí ntiusi xntánteē ña é ña'ín nta'a i e xee tú'un Xuva kō ne, ña kúvi kuído ntíta o lei e xtúvi Xuva kō.

36 Te du'va ntū ó kaka'an Xúva kō ne, ¿nté kui ntáka'an ntú nto tsí ña vá'a o kaka'án u tsí xu'u é I'xá Xuva kō u? Tsí xu'ú ne, nté di'na náxanuú ña ko é k'í xi ú ñuxiví sa.

37 Tē ña te tsiñu iña Uvā ko kadé u ne, na koo mii kuinti'xe nto ko.

38 Ntá tsi kade u. Kuān té ña kuinti'xe ntō kó xu'ú ne, kuinti'xe nto tsiñu é kade ú vata koo é kūtuni ntó, na kuinti'xe nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó, uun tsi kuvi ña ní kó di —ka'an Jesuu.

39 Dukuān né, ntukū nuu ini xtuku ña nté koo tñn ña ña, ntá tsi ña ni kuvi vii ña, tsi ntii ni'ni ña nta'a ña.

40 Kidáā né, ntiko kōo xtúku Jesuu, kué'en ña uun xo diñi ntute ka'nu é

nani Jōrdan, mí dī'na nakutsi ntúte Juaan ñá'a san. Ikān kanúu ña.

41 Ñá te nté kaa ña'a xee xtúku ñā mí nuu ña ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nté uun nuu i é dóo ka'nu ña ni idé Juaán san, ntá tsi un ntí'í é ká'an ñá iña ñá sa'á ne, nuu é ntaā i —ka'an ña.

42 Dōo titín ña'a san kuínti'xe ña Jesuu íkān di.

11

Dā xi'i Lázaru

1 Ítúví uun ñatī, ña nchokuvi, ñá nanī Lázaru, ñuú Betania. Ikan ñuú María san ni tā'an ña, ñá nanī Martá di.

2 María, ta'an Lázaru sán ne, ña ñā é da'vi ña cho'o vídín san Jesuu ne, idi ña naítsi ña dí'in ña.

3 Dukuān ne, xé'e ña kuēnta ntá'a Jesuu tsí ta'an ña, ña e dóo vá'a tiin ni'í Jesuu ne, ētsin ña.

4 Ntá tsi dā téku Jesuu sá'a ne, kaka'an ña:

—Ñá te kuí'i é kuvī ña sá'a. Tsí da ti é na kīnī ña'a san tsí dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é na kīnī ña tsí dóo ka'nu I'xá Xuva kō di —ka'an ña.

5 Kuān te dóo kuinima Jesuu Márta ni María, ni ta'an ña Lázaru ne,

6 dā téku ña tsi étsin Lázaru sán ne, ítúví ka ña uvi ntúvi mí tuví ña kán.

7 Kidáā ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Kí'in xtuku o ñuú Judea —ka'an ña.

8 Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, vātā e ná'a ntu ku ntántukū nuu iní ña Israeé san e kué'e xuu ña ntō ne, ¿vá kí'in xtúku ntu nto íkān? —ka'an ña.

9 Nāntíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá ña ntu te ntāā é uxuvi ura ió ntuvi ā? Tē xoó kaika i ntuvi ā ne, ñā kánaki'í ña, tsí kaxi'í.

10 Ntá tsi tē xoo é kaika i niñú a ne, kanaki'í ña, tsí kakunáa ntē ñu'ú san mí kaika ña.

11 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Lázaru, ña e dóo vá tiin ni'í o ne, e kídí ñā. Ntá tsi kí'in u ve vata koo é nantótó u ña —ka'an ña.

12 Kidáā ne, ntáka'an ña ntini'i ñā:

—Te kākidi ñá ne, é kantuvá'a ña ve —ka'an ña.

13 Ntá tsi Jesuu ne, ncho ka'an ña tsí e xí'i ña, ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ma'ná san xee ña, kuíní ña.

14 Kidáā ne, xé'e Jēsuu kútuni ntaa ña, kaká'an ña:

—E xí'í Lázaru.

15 Dōó díní ko é xoxó u ikān, tsí díí ka vá'ā o xtuku é kuenta iña nto, vata koo é na kuínti'xe nto ve. Ntá tsi kí'in ó ve mí tuví ña —ka'an ña.

16 Kidáā ne, kaka'an Túmaá san, ña e ntántēe I'xa Uví ne, kaka'an ñá ni enī ñá, ña nguii san:

—Kí'in o vé, na kúví dadii o ni ña íkān —ka'an ña.

Jesuu é kanantoto ña kō, é kata'xi ña ntuvi iña ko

17 Dā xee Jēsuu íkān ne, kūtuni ña tsi e ntúkimi ntuvi Lázaru san.

18 Ñuú Betaniá ne, etsin tsi tuví ñuú Jerusaleén te io te ūni kilumétru tsi é ikā.

19 Ñá te da díí ña Israeé san xee ña nú vi'í Marta ni María é kué'é ña doka'an nuu ini kuenta iña ta'an ña.

20 Ura dú'va tsi dā kútuní Marta tsi vé'xi ētsin Jesuu ne, kué'en ña, kūketú itsi ña ña. Ntá tsi María ne, ítúví mii ña nú vi'í ña kán.

21 Kidáā ne, kaka'an Márta ni Jēsuu:

—Tē dí i'a tuví nto ne, ñá ni xí'í tá'ān ko.

22 Ntá tsi iní u tsí, kuān te veví kakan nto nta'a Xuva ko da nēé ka nuu í ne, ta'xi ña —ka'an ña.

23 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ta'an o ne, ntoto xtuku ña —ka'an ña.

24 Kaka'án Marta ni ña:

—Iní u tsí ntoto ña ntuvi te ntí'í ñuxiví sa tē ntóto ntí'í ña xí'í san —ka'an ña.

25 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xu'u é kanantótó u ña'a. Xu'u é kata'xí u ntuvi iña ñá di. Xoo é kuínti'xe i kó ne, kuān té xí'í ne, ntoto xtuku.

26 Xoó ña'a é kántíto ká ña ne, te kuínti'xe ña kó ne, ña kúví ñá ntií dañu ntúvi. ¿Kakuínti'xe ntu o sá'a? —ka'an ña.

27 Kaka'an ñá ni ñā:

—Kakuínti'xe kó nto, Mastru, tsí ña ñā é táxnuu Xuva ko, ña ñā

é I'xá Xuva ko ntō, ña é kī'xi ñuxiví sa —ka'an Mártá san.

Dā éku Jesuu nú ñañā Lázaru

28 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ntiko kōo ñá kunú'u ña ne, dā kána xū'u ña ta'an ña Maria, kaká'an ña:

—E xéē Mástru ko i'a, kakana ña o —ka'an ña.

29 Ura dú'va tsi dā téku Mariá ne, nákontitsi náne'e ña, kue'en ñá, kukoto ña mí tuví Jesuu.

30 Váta xēe ña má ñūú san, tsí ikān tuvi dukuan ña mi náni'i ta'an ñá Marta.

31 Ña Israee, ñá ntoo nú vi'i ña kán, ñantaxé'e doka'nú inī sán ne, dā íni ña Maria é kantí'i du'va tsi nákontitsi ña ne, kī ña, kuntikín ñá ña. Tsí kukuéku ña nú ñañā tā'an ña, kuíni ña.

32 Kidáa ne, dā xee Mariá mí tuví Jesuú ne, nákontitsi ntāa ña nú dī'in Jesuu, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Mastrú, tē dí tuví nto i'a ne, ta'an kó ne, ñá ni xī'i ña —ka'an ña.

33 Dā íni Jesuu tsí kaeku Maria ni ñá Israee san ne, dōo u'vi kúvi ña. Kunta'xa iní ña.

34 Kaka'an ñá ni ñā:

—¿Mí'i ntu ixkū'xí nto ñā? —ka'an Jesuu.

Ntáka'an ñá ni ñā:

—Ni'í nto, kíkoto ntódo o —ka'an ña.

35 Jesuú ne, éku ña.

36 Kidáa ne, ntáka'an ña Israee san: —Koto ntō kuan. ¡Ntē ntu kaa dii ntío ña ña! —ka'an ña.

37 Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ntu ku é kúvi idé ña nakáan nuu ñá kuáa san. ¿Nté kui ña ni kuví víi ntu ña vata koo é ña kuví Lázaru san? —ka'an ña.

Dā ntótō Lázaru

38 Jesuú ne, dōo u'vi kúvi xtuku ña dā xee ña nú ñañā san. Mâvi kúvi ne, xúu kantí'u nuu mí kuíta ntí'xin ña.

39 Kaka'an Jesuu:

—Naki'i nto xuú san —ka'an ña.

Márta, ta'an ña xi'í san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mastru, á tē dóo kaxkonū ña ve, tsí e ntu kīmi ntuvi ña —ka'an ña.

40 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Ñā ntu te kaka'an u ni o tsí te kākuinti'xe o ne, kinin nté kaa dií ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

41 Kidáa né, náki'i ña xuú san ne, dā ntáni'i Jesuu núu ña e dukún kán ne, kaka'an ña:

—O Úva, ntadiá'vi nto tsi téku nto é kākā'an u.

42 É íni u tsí nguentúvi kaini nto nee é kākā'an u ni ntō. Ntá tsi kaka'an u é na téku ña ntāni í'a vata koo é na kuínti'xe ña tsi nuu é ntaā i é diví ntō táxnūu nto ko —ka'an ña.

43 Dā kúvi ká'an Jesuu sá'a ne, nī kué'en ini ña kána ña:

—¡Ntiin dikan, Lázaru! —ka'an ña.

44 Ntīi ntí'xe ña ntixí san ikān. Kat-inuu nta'a ña ni dī'in ña doó san ne, katavi núu nuu ña uun doo dúkun. Kaka'an Jesuu ni ñá'a san:

—Nantuté nto ña, na nākaka ña —ka'an ña.

Ntánantukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ni ña Jesuu

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Kidáa ne, kuinti'xe titín ña Israee san, ña é ntéka Mariá, dā íni ña nuu i é idé Jesuu.

46 Ntá tsi iō ñá ne, kué'en ña kūka'an véte ña nī ña fariseú san nté o dé Jesuu.

47 Kidáa ne, nataká nuu dutu ñá odo nūu nī ña fariseú san, da ntáka'an ña:

—¿Neé ntu vii o ve? Tsi dóo kué'e núu i e dóo na'nu é káde ña sá'a.

48 Tē xtúvi o ñá ne, un ntíi ntíi ña'a san kuintí'xe ña ña. Kidáa né, kí'xi ña odo nūu ñuú Romá ne, nakatsin ntí'i ña xúkun ko ni ñūú kō di —ka'an ña.

49 Uun ña'a, ñá nani Caífaa, dutu ñá odo nūu kuia tsíkan ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nto'ó ne, ñá tē neé ini nto.

50 ¿Ñā ntu te dií ka vá'a o, kuíní nto, te uun ña'a tsi kúvi kuenta iña ko é un ntí'i o vata koo é ña kunáa ñūú kō? —ka'an ña.

51 Ntá tsi ña te díki tsi mii ñā é kākā'an ña sá'a, tsí da xé dutu ñá odo nūu kuia tsíkan ne, Xuva kō xe'é ña é ká'an ñá tsi Jesuú san ne, kuví ña kuenta iña ñuú ña.

52 Ná te da mii tsi ñuú ñá di, tsí vata koo é nataká nuu ntíi ntíi i'xá Xuva ko dá mí'i ka mí ntántoo ña.

⁵³ Nté ntūvi tsikán ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu.

⁵⁴ Dukuān é Jesuú ne, ña ni íka ditó ka ña mé'ñū ña Israeé san, tsi kíí ña ñuú Judeá san, kué'en ña diñi i ñuu itsí san ne, dā xee ñá ñuu é nani Ēfraín ne, ikān intóo ña ni ña ntini'i ñā.

⁵⁵ Dóko sā xee víko dá naka'an ñā da nátava Xuva kō ña Israeé ñuú Egítō ne, ñá te da dii ñá ñu'u rantsú san ne, kúntāa ña ñuú Jerusaleen dí'na dá xēe víko san vatā xkoó ini ña é ntāntoo ña kúñu ñā.

⁵⁶ Dōo nántuku ña Jēsuú ne, ntatiin ña ni tā'an ña da ñi ntáñi ñá ini ukún kán:

—¿Vá ña ntu ki'xi ña vikó sa'á, te kuiní nto? —ka'an ña.

⁵⁷ Tsi é kaka'an tó'ō dutú san nī ña fariseú san ne, tē xoo iní i mí tuví Jesuú ne, na ká'an ñá vata koo é kúvi tñin ña ña.

12

Uun ñadĩ'i, ña da'vi cho'o vîdin d'ñin Jesuu

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Īñu ntūvi di'na dá kúvi vikó san ne, xēe Jēsuu ñuú Betania. Ikān tuví Lázaru, ña nantōto ña dá xi'i ña.

² Dēvá'a ña é ká'xí dadñi ña ni Jēsuu kué'nta kuáa. Martá ne, tsū'un ko'o ña. Lázaru ne, tuví dadñi ña nī ña ntoo nú mesá san.

³ Kidáa ne, ki'i María dāva lítru cho'o vîdin e dí miñ nardu kúvi. Ñá te nté kaa nuu á'vi. Dá'vi ña d'ñin Jesuú ne, dā naítsi ña idi ña. Īka díko cho'o vîdin san kanñi má vi'i ña kán.

⁴ Ntá tsi ntee tá'an uun ña'a ña ntini'i ñā, ñá nani Júda Iscāriote, i'xá Simuun, dívi ñā é rkontūvi diko ña Jēsuú ne, kaka'an ña:

⁵ —¿Nté kui ña ni nadíko ntu ña cho'o vîdin sa uní sientú ne, dá kué'é ña diu'un i iña ñá ntá'ví san? —ka'an ña.

⁶ Ntá tsi Júdā sán ne, ñá te ni ká'an ña sá'ā é kantuntá'ví ini ña ña ntá'ví san. Kaka'an ña sá'a, tsí kúdii ñá du'u ña. Dívi ñā ntee nta'a ña itñ diu'ún san ne, kaido miñ ña é ñu'u iní i.

⁷ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Koo miñ nto ñā. Tsí e dúkuan káxnūu vá'a ña cho'o vîdin san iñá ko te íntú'xi u.

⁸ Tsí ña nta'ví san ne, nguentúvi tsi kuntoo ña ni ntō, ntá tsi xu'ú ne, ñá te nguentúvi é kinī ntó ko —ka'an ña.

Ncho ka'ní ña Lázaru

⁹ Ñá te da dii ñá Israeé san ne, kūtuni ña é tuví Jesuu ñuú Betaniá ne, xēe ñā mí tuví ña, ne, ñá te da miñ tsi é kinī ñá Jesuú san, tsí da ti tsi é kinī ña Lázaru, ña é nantōto Jēsuu.

¹⁰ Ntá tsi tó'ō dutú san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Lázaru san.

¹¹ Tsí da xé dívi kuetsí ña é ña te da díi ña Israeé san ntaúve xío ña tsi ntákuinti'xe ña Jesuu.

Dā kuk'vi Jesuu ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Ñá te da dii ñá'a kué'en ña ñuú Jerusaleen é kúvi viko dá natává Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō. Utén san ne, kutuni ña é vē'xí etsin Jesuu ñuú Jerusaleen.

¹³ Kidáa né, kátsin ña nta'a tun ñuú san ne, dā kíí ña, kué'en ña, kukuetú itsi ña ña. Un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Ntadiá'vi Xuva kō! ¡Nté kui dóo va'á ña é vē'xí kuenta iña Xuva ko, ña é kúvi Rei iña ñá Israeé! —ka'an ña.

¹⁴ Dā nání'i Jesuu uun a búru ne, íntékú ña ti, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¹⁵ Ñá ku u'vī o, ñúu Siuun.

Un kaa Rei o, vé'xi ña, ntekú ña uun a búru, ka'an.

¹⁶ Ñá ni ñē'e díki ñá ntini'i ñā san nuu i sá'a kídaa. Ntá tsi dā kuntáa Jesuu e dukún kán ne, nánū'u ñá iní ña tsí kuān o úve na'a kaka'an iña ña é kuān koo vii ña'a san ni ña.

¹⁷ Ña é ntoo ni'i ñā da nantoto ña Lázaru e kána ña ña ntē nú ñaña ña kán ne, ntáka'an ñá neé ini ña.

¹⁸ Dukuān ne, ñá te da dii da díi ñá'a kue'en ña é kúkuetú itsi ña ña, tsí da xé kutuni ña e dóo ka'nu nuu i idé ña.

¹⁹ Kidáa ne, ntáka'an ñá fariseú san ni tā'an ña:

—Íni nto ve, tsí ña te neé kuvi vii nto. ¡Tsí un ntñi ña'a san ntaíntikin ñá ña! —ka'an ña.

Ña griegu ntánantuku ña Jēsuu

20 Ntádaka núu ña griegú san mé'ñū ña xee ñuú Jerusaleen é kada ka'nu ña Xuva kō viko san.

21 Ña sá'á ne, xée ētsin ña mí ntitsi Felipe, ña vé'xi ñuú Betsaida é kadūku ntée ñuú Galileá ne, ntáka'an ñá ni ñā: —Ntio ntí kiní nti Jesuu —ka'an ña.

22 Felipé ne, ku'éen ña kūkoto ñá Andree. Kidáā ne, ntuvi ñá kūka'an ñá ni Jēsuu.

23 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā: —E xée ētsin ura é nāxi'í nuu ka'nu ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi.

24 Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi tē ña kuví nuni tatá san tē ko'xó nuu ñu'u kán né, kuan tsī kaa tuvi. Ntá tsi te kūví ne, ñá te da dīi nuni katá'xi.

25 Xoo e dóo kakuinima i ntuvi iña i ne, kunaá ña. Ntá tsi xoo é ña ntío i ntuvi iña i i'a ñuxiví sa ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi.

26 Xoo ña'a é ntio ña kada tsiñu ña iñá ko ne, na kuntikin ñá ko. Mí'i tūví u ne, é ikan kutúví ña kade tsiñu iña kó nī ko. Xoo é kade tsiñu iña kó ne, kada ka'nu Uvā kó ña di.

Kaka'an Jesuu tsi kuví ña

27 'iDóo kakunta'xa iní ko ve! ¿Nee iñá ntu ka'án u? ¿Kā'an ntú u na nakākú Uvā kó ko nuu i sá'a? ¿Nee ntu ka'án u? Tsi é ñi tsiñu vé'xi u é ntō'o ko sá'a.

28 Ūva, naxi'í nuu ka'nu ntō ve —ka'an Jesuú san.

Kidáā né, kīi díto tatsín, nte e dukún kan kākā'an:

—É nāxi'í nuu ú ne, ntá tsi nāxi'í nuu xtuku u —ka'an tatsín san.

29 Dā téku ña ntāñi ētsin sán tatsín san ne, kakatsin, kuiní ña. Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi ánje kākā'an ñá ni ñā.

30 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña: —Ñá te kuēnta iñá ko tatsin sá'a, tsi ñi kuēnta iña nto.

31 E xée ntūvi é kadā kú've Xuva ko iña ñuxiví sa ve. V'i a vé ne, nantii ña ña é kadē kú've ñuxiví sa.

32 Xu'ú ne, te kūntaá dukún u ñu'u sá ve ne, vii ú vata koo é na kuntikin un ntii ntii ña'a sán ko —ka'an ña.

33 Sá'a kākā'an ña vata koo é kūtuni ñá'a san nté koo kuví ña.

34 Dukuān ne, nantíko kōó ña'a san, ntáka'an ñá ni ñā:

—Tékú nti tsi uve na'a kaká'an lei san tsi ña táxnuu Xuva kō sán ne, ntii

dañu ntuvi kutuví ña. ¿Nté kuan ntū ó kaka'an é ña vēxkúvi ñatīi ne, ntaa ña e dukún kán? ¿Xoo ña'a nti'xe ntu é vēxkúvi ñatīi kuan? —ka'an ña.

35 Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Dutsi sá ntuvi xi'í nuu ñu'u mí ntoo nto. Kaka ká nto vi'i a iō ñu'ú san iña nto vata koo é ña kuaá nto itsi nto. Tsi ña kaika mí nēe ne, ntē ñá ini ña mí k'ín ña.

36 Na kuinti'xe nto ñu'ú san vi'i a iō ka vata koo e xi'í nuu kuntōo nto —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an Jesuu sá'a ne, ku'éen ña kūkutúvi xu'u ña mí ñā naní'i ñá'a san ña.

¿Nté o ntu é ña ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu?

37 Kuān te ña te da díi núu i e dóo ka'nu idé ña nuu ña'á san ne, ñá ni kuinti'xe ña ña.

38 Kuān o ntúntaa vatā ó kaka'an tú'un Isāia, ñá ka'án naa Xuva ko, dá kakā'an ña:

¿Xoo ntu kuinti'xe i tú'ūn é kākā'án o? ¿Xoo ntu é nañé'e Xuva kō nuu i e dóo ka'nu é kākúvi kade ña?

ka'an ña.

39 Dukuān ne, ña ni kúvi kuinti'xe ña, vatā ó kaka'an xtúku Isaiá san:

40 Tsi Xuva kō ne, nanée ñá nuu ña.

Dé ka'xi ña ñi ñá ñi

vata koo é ña kúvi kiní ña,

ntē ña kúvi k'ín ñi ñá,

vata koo é ña kúvi kuntikin ñá ko ne,

ñá ntavá'a ú ña di.

41 Sá'a kākā'an Isaiá san, tsi nte dí'na ini ña nté koo naxi'í nuu ka'nu Jesuú ne, kaka'an ñá kuenta iña ña.

42 Ntá tsi titín ña odo núu san ne, kuinti'xe ña ña. Ntá tsi ña ni ká'án díto ña mé'ñū ña'a san, tsi da xé ū'vī ña ña fariseú san tē da natava ña ña má v'i mí ntánataká nuu ña Israeé.

43 Tsi díi ka ntio ña é vā'á koo ka'an ñá'a san iña ñá, naa i é vā'á koo ka'an Xúva ko iña ña.

Tū'ún Jesuu é kada kú've iña ñá'a san

44 Un ntii tsi kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é kākúinti'xe i kó ne, ñá te da mii tsi ú kākúinti'xe ña, tsi kākúinti'xe ña Uvā kó, ña e táxnuu ko.

45 Xoo é kainí i kó ne, kainí ña ña e táxnuu kó di.

46 Xu'ú e kúvi ú ñu'u é vē'xí u, vēx-naxi'í nuu u ñuxiví sa vata koo é da

xoó ka ña'a, ña é kuinti'xe i kó ne, ña káka ña mí neé san.

⁴⁷ Tē xoó kateku i tú'un ko, ntá tsi ña káde ntaa ña, ñá te xū'ú kadā kú've u iña ña. Tsi ñá te vē'xí u ñuxiví sa vata koo é kadā kú've u iña ñá'a san, tsi vē'xí u vata koo é na nākáku ña.

⁴⁸ Xoo é ña ntío i ko, é ña káde kuenta tú'un kó ne, ió xoo é kadā kú've i iña ñá tē xee ntúvi é ntí'i. Kidáa ne, ni'i ña é nto'o ña kuenta iña tú'un ko, tsi ña ni kuinti'xe ña é káka'án u.

⁴⁹ Tsi ña te diki tsi mii ko kakene tú'un é káka'án u san. Tsi Uvā kó, ña táxnūu kó ne, divi ña káka'an ña nté koo ka'án u, nté koo naku'a u ña'a san.

⁵⁰ Iní u tsi tú'un Uvā kó ne, divi é ta'xi ntuvi vā'a iña nto ntií dañu ntúvi. Xu'ú ne, da neé ka tú'un é káka'án u ne, káka'án u vatā ó ntio Uvā ko —ka'an Jesús.

13

Dā nácate Jesuu dí'in ña ntini'i ñā

¹ Dā xee étsin viko da táva Xuva kō ña Israee ñuú Egitō ne, ntoo Jesuu ni ña ntini'i ñā, ntaé'xi dadí ña kuenta kuáa. Iní Jesús tsi e xée ūra i é ntáka ña ñuxiví sa é kī'in ña, kīnakūtúvi dadí ña ni Xuva kō. Ní kuē'en tsi ntuvi kuínima ñá ña'a ña, ña ntoo ñuxiví a. Nté uun ntúvi ñá ni xtuví mii ñā é kuínima ñá ña.

² Ntá tsi Júda Iscāriote, i'xá Simuún ne, é tsí'i tó'o e ña vā'a san diki ña é diko ña Jesús.

³ Jesuú ne, é ñi ña tsí nta'a Xuva ko vē'xí ña ne, é ñi ña tsí ntaa xtuku ña nta'a Xuva kō di. E ñi ña tsí e xnúu nta'a Xuva ko ña un ntí'i nūu i.

⁴ Kidáa ne, nākuntísi ña é tuví ña nú mēsa kán ne, dā nátavā ñá du'nu ña, dā kí'i ña doó ne, xntē ñá í'xi ñā.

⁵ Kidáa né, xnūu ña ntute ini títí'i ne, éni ntu'u ña nácate ña dí'in ña ntini'i ñā, da naísi ñá doo é ntee í'xi ñā.

⁶ Dā xee ña mí tuví Simuun Pedrú ne, káka'án Pedrú san ni ñā:

—¿Vá divi ntu nto nácate nto dí'in ko? —ka'an ña.

⁷ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Veví ne, váta kī'in diki o nee iña é kade u. Ntá tsi kī'in diki o rkontúvi —ka'an ña.

⁸ Pedrú ne, káka'an ñá ni ñā:

—¿Nté uun ito ña da vā'a ko é nakate nto dí'in ko! —ka'an ña.

Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ña nácate ú dí'in o ne, ñá kadūkun ntéen ko —ka'an ña.

⁹ Káka'an xtúku Simuún Pedru ni ñā:

—¿Dukuān ne, ñá te da mii tsi dí'in ko nakate nto ni; tsí nta'a kó ni diki ko di! —ka'an ña.

¹⁰ Jesuú ne, káka'an ñá ni ñā:

—Xoo e ítsi i ne, ñá ntío é ntuntoo ká xtuku kaní kúñu i, tsí da mii tsi dí'in i kantio é ntōo. Tsi e ntúntoo kaní kúñu ñā. Kuan ntúntoo nto dí, kuān té ña te un ntí'i ntō —ka'an ña.

¹¹ Tsi ini ña xoo é diko i ñā. Dukuān é káka'an ña tsí ña te un ntí'i ñā e ntúntoo ña.

¹² Dā kúvī nácate ña dí'in ña ntini'i ñā ne, nākunūu xtuku ña du'nu ña. Dā nakutúvi ña nú mesa kán ne, dá kaká'an ñá ni ñā:

—¿Kañe'e diki ntú nto nee iña idé u ni ntō?

¹³ Ntáka'an nto tsí mastro ntó ko, tó'o nto kó ne, vā'a ó vatā o ntáka'an nto, tsí divi ntí'xe u.

¹⁴ Te xū'u é mastro ntó nī tó'o ntō ne, nakate ú dí'in ntō né, kuan tsí koo vii nto, nakate nto dí'in tā'an nto di.

¹⁵ Tsi xu'u dí'na ú nañe'e ú nto nté koo vii nto ne, kuan tsí koo vii nto vatā o dé u ni ntō.

¹⁶ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsí ña te díi ka ka'nu ña kade tsiñu san e tó'o ñā. Ntē ña te díi ka ka'nu ña táxnūu tó'o i san é ña e táxnūu ña.

¹⁷ Te kañe'e diki nto sá'a ne, kada ntaa ntó ne, dōo diní koo kuntōo nto.

¹⁸ Ñá te kuēnta iña nto un ntí'i ntō é káka'án u sá'a. Iní u xoo é nakaxnúu u. Ntá tsi kuntaa vatā o úve na'a kaká'an tú'un Xuva kō tsi divi ñā é kae'xí dadí nī kó ne, divi ña ntāa ña atá ko.

¹⁹ Sá'a káka'án u ni ntō dí'na da kúvi, vata koo te kúntaá ne, kuinti'xe nto é divi ntí'xé u.

²⁰ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsí xoo é kaiko ñú'u i ña táxnūu ú ne, kaiko ñú'u ña kó di; xoo é kaiko ñu'u i kó ne, kaiko ñu'u ña ña táxnūu kó di —ka'an ña.

*Káka'an Jesús tsí dikō Júda sán ñā
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21;
Lc. 22:21-23)*

21 Dā kúvi ka'an Jéssu sá'a ne, dōo kunta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Tsi uun ña'a nto ne, diko ntō ko —ka'an ña.

22 Ito ña ntini'i Jēssu san ta'an ña, xe un xé un ñā, tsi ñá ini ña xoo iña i é kākā'an ña.

23 Uun ña'a ñā e dōo kuinima Jēssu ne, tuví ña diñi ña, kae'xí ña.

24 Īde Simuún Pedrú san nta'a ña nī ña tuví diñi Jesuu é tsixe'e ña ñā xoo kuenta iña í é kākā'an ña.

25 Kidāā ne, diin diin tsi katsixe'e ña Jēssu:

—Mastru, ¿xoo ntu é kuān ó kaka'an ntó san? —ka'an ña.

26 Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Divi ñā é kué'é u tañú'u é xnūu nto'o ú san —ka'an ña.

Kidāā né, xnuu nto'o ña uun ta'vī tañú'u sán ne, xé'e ñā Jūdā, i'xá Simuun Scarioté san.

27 Dā é'xi Jūdā san tañú'u sán ne, ura tsí i kukí'vi tó'ō e ña vá'ā sán nima ña. Kidāā ne, kaka'an Jēssu ni ña:

—Kantí'i dú'va tsi viin nee iña é ncho viin —ka'an ña.

28 Ntá tsi nté uun ña ntoo ntaé'xi nú mesá san ña ni kutúni ña nté kui kuān ó kaka'an ñá ni ña sá'a.

29 Tsi Jūdā sán ne, díki i ña, ña nteé nta'a i diú'un san. Iō ñá kuiní ña ne, kaka'an Jēssu ni ñá tē kíkuiñ ña é kantio ña iña vikó san, o te kué'é ña diu'un ña ntá'ví san.

30 Ura tsí i da kúvi é'xi Jūdā tañú'u sán ne, kī ña kue'en ña é nīñu.

Tū'ún xee e xtúvi Jesuu

31 Dā kī Jūdā san kué'en ñá ne, kaka'an Jēssu:

—Veví ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, kaxi'í nuu ka'nu u. Dukuān ne, kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dí kuenta iñá ko.

32 Te kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō kuēnta iñá ko ne, kanaxi'í nuu ka'nu ña kó vatā ó kaxi'í nuu ka'nu mii ña ne, ura tsí i kuan kōo vií ña.

33 I'xá mī kó, ña ná'ā ká kutuvi dadíi ú ni ntō. Nantuku ntō ko, ntá tsi, vatā ó kaka'án u nī ña Israeé san ne, kuan kōo ka'án u ni ntō di tsí ña kúvi kí'ín ntō mí kí'ín u.

34 Xtuví nī'í u nto tú'ún xee san: é na kuinima ntó ta'an nto, xe un xé un ntō.

Vata tsí ó kakuinimá ko nto ne, kuan tsi koo na kuinima ntó ta'an nto dí,

35 vata koo tē ini ña'a san tsi ntákuinima ntó ta'an nto ne, kutuni ña tsi ntántikin ntó ko —ka'an ña.

Dá kakā'an Jēssu tsí ka'án Pedru e ñá ini ñá ña

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 Kaka'an Símuun Pedru ni ña:

—¿Mí'i ntu kí'ín nto, Tó'ō? —ka'an ña.

Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Mí kí'ín u ne, ña kúvi kí'ín ní ko veví, ntá tsi da nté rkontúvi ne, nakuntíkin ko —ka'an ña.

37 Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tó'ō, ¿nté kui ña kúvi ntu kuntíkin u nto veví? ¿Kuān te kué'é ú ntuvi iñá ko kuenta iña nto! —ka'an ña.

38 Nantíko kōo xtúku Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá nuu é ntāa ntí'xe ntu i é kué'en ntuvi iña o kuēnta iñá ko? Tsí nuu é ntaā i é kākā'án u ni ó tsí di'na dá kána lí'xī sán ne, úni iño ka'an tsi ñá inín ko xoo ñá'a u —ka'an ña—.

14

Jesuú ne, divi ñā é kúvi ña itsi é kí'ín onta'a Xuva kō

1 'Ñá ku dē kuení nto. Kuntee iní ntó Xuva kō né, kuntee iní ntó ko di.

2 Má vi'i Uvā kó ne, dōo iō mí kuntuo ō. Tē dí ña kuān ó ne, ñá ni kākā'án u ni ntō. Kí'ín ú, kixtúvi tu've u mí kuntuo nto.

3 Te kué'en u é xtúvi tu've u mí kuntuo nto ne, kí'xi xtuku ú, kixnakueká u nto, vata koo é kuntuo dadíi nto nī ko mí kutuvi u.

4 Ini ntó itsi san é xēe nte mí kí'ín u —ka'an Jēssu.

5 Kaka'an Túmaá san ni ñā:

—Mastru, ñá iní nti mí'i kí'ín nto. ¿Ntē ntú koo naní'i nti itsi i san? —ka'an ña.

6 Ne, kaka'an Jēssu ni ña:

—Xu'u e kúvi u itsi nto; kaka'án u é nuu é ntaā i né, tá'xi ú ntuvi iña nto. Xoxó kúvi xee i ntá'a Uvā kó tē ña te kuēnta iñá ko.

7 Tē dí ini ntí'xe nto kó ne, ini ntó Uvā kó di. Nte veví ne, é ini ntó xoo ñá'a ña, tsi é dukuan iní nto ña di —ka'an Jēssu.

⁸ Kaka'an Félipé san ni ñā:
—Nañē'e ntó nti Uva ntō ni. Kuan tsi
kaa é ntio nti —ka'an ñā.

⁹ Kaka'an Jésuu ni ñā:
—¿Ntē ō ntu, Felipe? Ñá te dā vévii
ntoo dadii ú ni ntō né, ¿ntē vata kinín
ko? Xoo e ini i kó ne, é ini ñá Uvā kó di.
¿Ntē kuān ó kaikan ntun é nañē'é u o
Uvā ko?

¹⁰ ¿Vā ñā ntu te kákuinti'xe o tsi úun
tsi kúvi ú ni Uvā ko, tsi úun tsi kúvi Uvā
kó nī kó di? Tsi tú'ün san é kaka'án u
ni ntō ne, ñá te diki tsi mií ko katavá
u, tsí Uvā kó e nuu mé'ñu nuu dava ñā
kó ne, mií ñā kade ñā nuu i e dóo va'á
san.

¹¹ Na kuñti'xe nto ko é kaka'án u tsi
úun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi
ña nī kó di. Tē ñā ntákuinti'xe nto é
kaka'án u ne, kuān te nuu i é kadé u
san na kuñti'xe nto.

¹² Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsi
te xōo ñá'a é kuñti'xe ñā kó ne, vií ñā
nuu i é kadé u di. Ō dií ka ka'nu ká
nuu i vií ñā, tsí ntaa u mí tuvi Uvā ko.

¹³ Da nēé ka nuu i é kákan ntó nta'a
kó ne, vií ú vata koo é xī'í nuu ka'nu
Uvā kó kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ñā.

¹⁴ Da nēé ka nti'i nūu i é kákan ntó
nta'a kó ne, ta'xí u nto.

*Kaka'an Jésuu tsí taxnūu ñā Espiritū
Sántū san*

¹⁵ Tē ntákuinima ntí'xe ntō kó ne,
kada ntaa nto tú'ün é xtúví u.

¹⁶ Kákān ú nta'a Uvā kó, na taxnūu
ña uun ñá'a, ñā é xntii ntō né, kunuu
mé'ñu kunuu dava ñā nto ntii dañu
ntúvi.

¹⁷ Espiritu sá'a ne, divi ñā é tā'xi ñā
é kūtuni nto nee iña é nuu é ntaā i.
Ñā kúvi kuñti'xe ñā ñuxiví sa ñā, tsí
ña kuví kiní ñā ñā, ntē ñá ini ñá xoo
ñá'a ñā. Ntá tsi divi ntō ne, ini ntó ñā,
tsí nuu ñā nima ntó ne, nuu mé'ñu ñā
ntō.

¹⁸ Ñá te tsoo mií kuē'én u nto, tsí
ki'xi xtuku ú mí ntoo nto.

¹⁹ Ña ná'a ká kukuí dā ñā kiní ka ñā
ñuxiví san ko. Ntá tsi divi ntō ne, kiní
nto ko. Tsí ni'i nto ntúvi iña nto vatā ó
ió ntuvi iñá ko di.

²⁰ Ntuvi tsikán ne, kutuni nto tsí
uun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi
kúvi nto nī kó ne, kuan divi ú ni ntō
di.

²¹ Xoo é kaeni tutun i tú'ün é
xtúví u ne, kade ntaa ñā ne, divi

ñā é kákuinima ntí'xe ñā ko. Xoo é
kákuinima í ko ne, kuinima Úvā kó ñā
di. Xu'ú ne, kuinimá ko ñá di ne, ntii
dító u é kīni ñá ko —ka'an Jésuu.

²² Júdá, ñā uun san, ñā é ñā te Iscar-
ioté ne, kaka'an ñá ni Jésuu:

—Mastru, ¿nté kui ntii díto nto nuú
nti ne, ntá tsi nuu ñá ñuxiví san ne, ñā
ntii díto nto? —ka'an ñā.

²³ Nantíko kōó Jesuu, kaka'an ñá ni
ñā:

—Xoo é kákuinima í ko ne, kade ntaa
ña tú'ün e xtúví u. Kuinima Úvā kó ñā
ne, kixkuntoo dadii ntí ni ñā, ntuví u
ni Uvā ko.

²⁴ Xoo é ñā kákuinima í ko ne, ñá
kade ntaa ñā tú'ün é kaka'án u. Tsi
tú'ün é kaka'án u ni ntō ne, ñá te diki
mií ko é kaka'án u, tsí divi tú'ün Uvā
ko, ñā é táxnūu ko.

²⁵ Núu i sá'a kaka'án u ni ntō vi'i a
tuvi dukuán ka ú ni ntō.

²⁶ Ntá tsi Espiritū Sántū san, ñā é
xntii ntō, ñā é táxnūu Uvā kó kuenta
iñá ko ne, divi ñā nañē'e ñá nto é un
nti'i nuú i. Ta'xi ñā é naka'an nto un
nti'i é kaka'án u ni ntō nte dí'na.

²⁷ Te kuē'én u ne, ta'xí u é vā'á koo
kuntōo nto, vatā ó tuví u, ñá te vatā
ó kata'xi ñā ñuxiví sa. Ñá ku dē kuení
nto; ntē ñā ku u'ví nto.

²⁸ Tsí kaka'án u ni ntō é kī'ín u, ntá
tsi ki'xi xtuku u é kutúví u ni ntō. Te
nūu é ntaā i é ntákuinima ntó ko ne,
kūntoo díní nto, tsí kaka'án u tsi kī'ín
ú nta'a Uvā ko. Tsí dií ka ka'nu Uvā
ko é xu'u.

²⁹ Sá'a kaka'an ntāa ú ni ntō di'na
dá kúvi vata koo é, tē kúntāá ne,
kuñti'xe nto kídaā.

³⁰ Ñá kuē'é ka ka'án u ni nto vē, tsi
vé'xí é kadē kú've ñuxiví sa. Ñá tē neé
kuví vií nī ko,

³¹ ntá tsi vií u vata ō ka'an Úvā kó,
vata koo é kūtuni ñá ñuxiví sa tsí dóo
kakuinimá ko Úvā ko. Nakuntáñi ntó
ve, dá kī'ín o —ka'an Jésuu.

15

Xo'o tinti'o é nuu é ntaā i

¹ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vata kaa xo'o tinti'o é nuu
é ntaā i kaá u. Uvā kó ne, divi ñā é
kuēnta kade ñā.

² Te ūun ntidin i ñā kakíi tinti'o í ne,
ka'nté ñā. Ntá tsi te kakíi tinti'o í ne,

Ñá ni ká'án u ni nto sá'a nte dá iñi ntu'u, tsí da xé tuví dadíi ká u ni ntō.

⁵ Ntá tsi vevíi ne, kí'in ú ve, kínakutúvi dadíi ú ní ña táxnūu ko. Nté uun nto ña kátsixe'e ntō ko mí kí'in u.

⁶ Da uun kakuvi, doó ntoo nta'xa nto é kuan o ka'án u ni nto sá'a.

⁷ Ntá tsi kaka'an ntáa ú ni ntō tsí díi ka vá'a o iña nto é kí'in u. Tsí tē dí ña kí'in ú ne, ña kúvi kí'xi ña é xntii ntō. Ntá tsi te kué'én u ne, taxnūu ú ña é kunuu mé'ñu ña ntō.

⁸ Te vē'xi ña ne, nañe'e ñá ña ñuxiví san nee iña é kuétsí ña, nee iña é vā'a koo vií ña ne, nté koo kada kú've Xúva ko iña ña dí:

⁹ kuenta iña kuétsi í é ña ni kuintí'xe ña ko;

¹⁰ kuenta iña i é vií ña é vā'a, tsi kí'in u mí tuví Uvā kó ne, ñá kīnī ka ntó ko;

¹¹ kuenta iña i é kadā kú've Xúva ko iña ñá vatā o dé ña ni ña odo nūú iña ñá ñuxiví sa.

¹² 'Dōó titín ka nuu i é ncho ka'án u ni ntō, ntá tsi ña kutíi nto é tēku ntí'i nto vevii.

¹³ Ntá tsi te vē'xi Espiritū é nuu é ntaā í san ne, nañe'e ñá nto é un ntí'i nee iña é nuu é ntāa ntí'xe í. Tsi ñá te díki tsi mii ña ká'an ña, tsí nee iña é tekū ñá ne, diví é ka'an ñá ni nto ne, nañe'e ña nto nté koo kuvi rkontúvi.

¹⁴ Diví ñá né, kada ka'nu ña ko, tsí ní'i ña nee iña e iñá ko ne dá ta'xí ña é kūtuni nto.

¹⁵ Un ntí'i é iō iña Uvā ko ne, kaduku ntée ú dí. Dukuān é káka'án u tsí nañe'e ñá nto nee iña iñá ko é ní'i ña.

¹⁶ 'Ña ná'a ká kiní nto ko, ntá tsi ña na'á ka xtúku ne, nakiní xtuku nto ko —ka'an Jéssu.

Nadama donta'xá san dodíni

¹⁷ Kidáa ne, iō ñá ntini'i Jéssu ne, tsixe'e tā'an ña xe un xé un ñá:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un sá'a é káka'án ñá ni kō tsí ña na'á ka kiní o ña ne, ña ná'a ká xtuku ne, nakiní xtuku o ñá, tsí kí'in ñá nta'a Uva ñá?

¹⁸ ¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'án ña é ña na'á ka? Ñá káñe'e díki kó ne nuu i é kuān o kaka'an ña —ka'an ña.

¹⁹ Kūtuni Jéssu tsí ncho tsixe'e ña ña kuenta iña i sá'a ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Ntátsixe'e ta'an ntu ntō nee iñá ncho ka'án u dá ka'án u tsí ña na'á ka kiní nto ko, ña ná'a ká dá nakiní xtuku nto ko?

²⁰ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsi kuéku nto ne, kunta'xa iní nto dí, ní dukuan ña ñuxiví san ne, kuntoo díni ña. Ntá tsi kuān te kunta'xa iní nto vevíi ne, rkontúvi ne, nadama donta'xá san dodíni.

²¹ Vata kaa ñadí'i, ña é dá vé kaku i'xá i ne, kantí'i iní ña tsí e xee úra í. Ntá tsi tē kúvi káku i'xá ña ne, kunání ñá e kaexnúu kúñu ña, tsí dóo díni ña kuenta iña i e káku i'xá ña é dá vé xee ñuxiví sa.

²² Diví ntō dí ne, ntánti'i iní nto vevii. Ntá tsi nakiní xtuku ú nto ne, naku'un díni nima ntó kidaā, uun dodíni e nté uun xoxo kuvi ka'nté nuu í.

²³ 'Ntuvi tsikán ne, ñá tē neé tsixe'e ká nto ko. Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntō tsí da neé ka ntí'i nuu i é kákan ntó nta'a Uvā kó ne, ta'xi ña te kákan ntó kuenta iñá ko.

²⁴ Vevíi ne, vata kákan nto nté uun nuu i kuenta iñá ko. Kákan ntō ne, ní'i ntō, vata koo é kūntoo díni kue'en nto.

Jesuú ne, kúvi idé ña ni ñuxiví sa

²⁵ 'Kantada dadíi ú nuu i sá'a, káka'án u ni ntō. Ntá tsi vé'xí ntuví é ña te kuan koo ka'án ka u, tsí ka'an ntáa ú ni nto iña Uvā ko.

²⁶ Ntuvi tsikán ne, kákan nto kuenta iñá ko. Ntá tsi ña te káka'án u ni ntō te kákan u nta'a Uvā kó kuenta iña nto.

²⁷ Tsi Úvā kó ne, mii ñá dóo kakuinima ñá nto, tsí da xe ntákuinima ntó ko ne, ntákuinti'xe nto é vé'xi ú nta'a Xúva kō.

²⁸ Tsí nta'a Uvā ko kíi ú, vé'xí ú ñuxiví sa. Vevíi ne, ntaka ú ñuxiví sa dá ntāa xtuku u mí tuví Uvā ko —ka'an Jéssu.

²⁹ Ntáka'an ñá ntini'i ña ni ñá:

—Vevíi ne, kaka'an ntáa nto, é ña te kántada dadíi ká nto.

³⁰ É iní ntí ve tsi iní nto un ntíi ntíi núu í. Ntē ña ntio é xoxo tsixé'e i ntō. Dukuān e ntákuinti'xe ntí tsi vé'xi nto nta'a Xúva kō —ka'an ña.

³¹ Nantíko kōó Jéssu, kaká'an ñá ni ñá:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto ve?

³² Ntá tsi e xee úra í ne, vevíi du'va tsi nakuite xáa nto. Da díta da díta xnto itsi nto, xtuví mii ntó ko. Ntá tsi ña te da mii tsí u tuví u, tsí tui ní'i Úvā kó ko.

³³ Kaka'án u ni nto un nti'i sá'a vata koo é kũntoo vá'a nto, xoo é kantikin í ko. Ñuxiví a ne, dōó nto'o nto. Ntá tsi ka'xi vií nto nima ntó, tsi e kúvi idé u ni ñuxiví sa —ka'an ña.

17

Kaka'an ntâ'ví Jesuu kuénta iña ña ntini'i ña

¹ Dā kúvi ka'an Jesús núu i sá'a ne, ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kãn, dá kakā'an ña:

—Ūva, e xée ūra í ve. Nāxi'í nuu ka'nu nto kó, xu'u é I'xā ntó ve, vata koo é nāxi'í nuu ka'nu ú nto di.

² Tsi tá'xi nto tsiñu ko é kodo núu u iña un nti'i kue'en dú'va ña'a san vata koo é kué'é u ntuví va'á iña ña ntií dañu ntúvi, un ntií ntií ña'a, ña e nátsu'un nta'a nto ko.

³ Sá'ā é ntuví vā'á iña ña: te ñni ñá nto, ñni ñá é Xuva nti'xe ko nto, ni Jesūcristu, xu'u e táxnūu nto.

⁴ Xu'ú ne, é dē ka'nu ú nto ñuxiví sa. É nantí'i u tsiñu e teé tsiñu nto ko é vií u.

⁵ Veví ne, naxi'í nuu ka'nu nto kó nta'a nto ve, Ūvá, vata tsí o náxi'í nuu ka'nu nto kó ntē dí'na dá ñni ntu'u ñuxiví sa.

⁶ Ña é nakaxnúu nto i'a ñuxiví sa é tsu'un nta'a ntó kó ña ne, é nañé'é u ña xoo é ñni ñá. Tsi ñni ñá ntó ña ne, nátsu'un nta'a ntó kó ña ne, ñni ñá kuinti'xe ña tú'un ntó.

⁷ Ñni ñá ve tsí da neé ka nuu i e tá'xi nto kó ne, nta'a nto vé'xi.

⁸ Tsi é nañé'e ú ña tú'un e tá'xi nto ko. Tēkú ña ne, kutuni ña é nuu é ntaā i tsí nta'a nto vé'xi u. Kuinti'xe ña tsí ñni ñá táxnūu nto ko.

⁹ Mii ña é kaikán u kuénta iña ña. Ña te kuénta iña ña ñuxiví san, tsí kuénta iña ña e tá'xi nto ko, tsí ñni ñá ntó ña.

¹⁰ Un nti'i nee ñni ñá ió ñni ñá ko ne, ñni ñá ntó di; nee ñni ñá é ñni ñá ntó ne, ñni ñá kó di. ñni ñá ne, náxi'í nuu ka'nu ña ko.

¹¹ Xu'ú ne, ñá kutúvi ka ú ñuxiví sa, ntá tsi ñni ñá né, kũntōo ká ña ñuxiví sa. Tsi xu'ú ne, kũnakutúvi ú ni ntó. Ūvá, ñni ñá é vā'á kue'en nto ne, kũnuu mé'ñu kunuu dava nto ña e tá'xi nto ko vata koo é uun tsi kuvi ña vatā ó uun tsi kúvi ú ni ntó di.

¹² Dā itúvi dadíi ú ni ña i'a ñuxiví sa ne, xu'ú nada'an ú ña kuénta iña

ntó, un ntií ntií ña e tá'xi nto kó ne, ñni ñá kuenta. Nté uun ña'a ña ña ñni kũnaa ña (da mii tsi ña e dúkuan kũnaa san), vata koo é kũntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un ntó.

¹³ Vi'i a vé ne, ntiko kōó u mí tuví nto dan. Núu i sá'a kaka'án u da tuví ka u ñuxiví sa vata koo é na nāku'un ñni ña nima ñá vatā ó nuu ñni ñá kó di.

¹⁴ É nakué'e ú ña tú'un ntó. Ntá tsi ña ñuxiví sa ne, ntañchu'vi ñá ña, tsí ña te ntáduku ntée ká ña ñuxiví sa vata kaa u é ntē ña te ña ñuxiví sa ú di.

¹⁵ Ña te kaikán u nta'a nto te natavā ntó ña ñuxiví sa, tsi é na kũnuu mé'ñu kunuu dava nto ña nuu i é kũni kaa san.

¹⁶ Ña te ntáduku ntée ña ñuxiví sa, vata kaa ú xu'ú di.

¹⁷ Kué'e ntó é vií ñá da mii kue'en tsi é vā'a é ntio nto, tsí ñni ñá tú'un ntó é nuu é ntaā i.

¹⁸ Vata ó táxnūu nto kó ñuxiví sa ne, kuan koo táxnūu ú ña mé'ñu ña ñuxiví sa di.

¹⁹ Kuénta iña ñá ne, ntada ú ntuví ñni ñá kó kuénta ntá'a nto vata koo é na ntāda ña ntuví ñni ña kuénta ntá'a nto di é na vií ñá nee ñni ñá é nuu é ntaā i.

²⁰ Ña te da mii tsi kuénta iña ña sá'a é kaka'an ntâ'ví u, tsí kuénta iña ña é kuinti'xe i ko rkontúvi kuénta iña tú'un ña.

²¹ Kaikan u é uun tsi na kúvi ña, un nti'i ña, vata tsi kaa o xo'ō dí, Ūva, é uun tsi kúvi ú ni ntó ne, uun tsi kúvi nto ñni kó di. Te uun tsi na kuvi ña ñni kó di vata koo é na kuinti'xe ña ñuxiví sa tsí ñni ñá nté táxnūu nto ko.

²² Naxi'í nuu ka'nu ú ña vatā ó naxi'í nuu ka'nu nto kó vata koo é uun tsi na kúvi ña vatā kaa ú ni ntó.

²³ Tsi uun tsi kúvi ú ni ña ne, uun tsi kúvi nto ñni kó di, vata koo é uun tsi kuvi nti'xe ña. Kidāa ne, kutuni ñá ñuxiví sa tsí ñni ñá táxnūu nto kó ne, dōó kakuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko di.

²⁴ Ūva, ñni ñá ntó tsú'un nta'a nto ñni kó ne, ntio ko é kũntoo dadíi ña ñni kó mí kutúvi u, vata koo é na kũni ñá kó é kaxi'í nuu ka'nu ú nta'a nto. Tsi kakuinima ntó ko un tsi nte dí'na dá ñni ntu'u ñuxiví sa.

²⁵ Ūva, ñni ñá ntó e dōo va'á nto. Ña ñuxiví sa ne, ñni ñá ñni ñá ntó. Ntá tsi xu'ú ne, ñni ñá u nto ne, ña sá'a ñni ñá tsí ñni ñá táxnūu nto ko.

26 É kaka'an ntaa ú ni ñā xoo ñá'a nti'xe nto ne, kuan kōo vií ka ú di vata koo é na kuinima ntó ña vatā ó kakuinima ntó ko ne, vata koo é mií ú kutúví u ni ñā —ka'an Jesús.

18

Dā tūn ña Jesuu
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50;
Lc. 22:47-53)

1 Dā kúvi ka'an Jesús sá'a ne, kué'en ña ni ña ntini'i ña ūun xo diñi xi'nti ntúte Cedruun. Ikān kukí'vi ña má utun tata kan ni ña ntini'i ña.

2 Júdá, ña diko Jesús ne, ini va'á ña ikān, tsi dóo ki'in ito kánakuntóo dadii Jesuu ni ña ntini'i ña ikān.

3 Dukuān né, ntēka Júdá sntadun ni ña ntáde kuenta xúkūn, ña e táxnūu tó'o dutú nī ña fariseú san. Xée ña ikān, odo ña ñū'ú, ni chū'un, ni káa é ká'ní nuu ña Jesuu.

4 Ntá tsi é ini Jesús un ntí'i nūu i neé kúvi ña ne, kii ña, kaka'an ñá ni ña'a san:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? —ka'an ña.

5 Nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ñā: —Jesuu, ñá ñuú Nazaree ntánantukū ntí ña —ka'an ña.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Diví ú xu'u —ka'an ña.

Júdā, ña é diko ñá san ne, ntitsí dadii ña ni ñā'a san.

6 Dā ka'an Jesús tsí divi ñā ne, un ntíí ntíí ña'a san nákaka ata ñā; ntāva ña kue'en ñá ñu'u kán.

7 Kidáa ne, tsixe'e xtúku Jesuu ña: —¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? —ka'an ña.

Ntáka'an xtúku ña:

—Jesuu, ñá ñuú Nazaree —ka'an ña.

8 Dā nantíko koó xtúku Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—É kaka'an xtúku ú ni ntō tsí divi ú xu'u. Te xū'ú ntánantuku ntō kó ne, na kī'in ká ña nguū san —ka'an ña.

9 Kuan ō ka'an ñá vata koo é kūntaa tú'ūn é ká'an ña: “Úvá, ña e tá'xi nto kó ne, nté uun ña ña ni kunáa ña”, ka'an ña.

10 Kidáa ne, Simuun Pedru táva nuu ña káa ñā né, dā é'nte tu'un ña lo'xo ña káde tsiñu iña dútu ñá odo nūú san; náki'i tū'un ñá lo'xo kua'a ña. Ña kade tsiñu sán ne, Malcu náni ña.

11 Jesuú ne, kaka'an ñá nī Pedru kídaa:

—Nāxnuu vá'an káa ō. ¿Vá ñā ntu te nto'ó ko dontāni é ta'xi Úvá kó ko é ntō'o ko? —ka'an ña.

Dá ntitsí me'ñu Jesuu nuu Ánaa
(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54;
Lc. 22:54)

12 Sntadún san, nī tó'o ña, nī ña ntáde kuenta xúkūn ña Israeé san ne, tūn ña Jesuu, da kí'ni kutu ñá ña.

13 Di'na intéka ña ña mí tuví Anaa, ñuntíi dūtu ñá odo nūú kuia tsikan, ñá nani Caífaa.

14 Divi Caífaa ne, é kaka'an ñá tsi dií ka vá'á ó te ūun tsi ña'a kúví ña kuenta iña un ntíí ntíí ña ñuu í san.

Dá kaká'an Pedru e ñá ini ñá Jesuu
(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68;
Lc. 22:55-57)

15 Ña ntini'i ñā, ña uun ká san, ni Sīmuun Pedrú ne, ntíkin ñá Jesuu. Ini dútu ñá odo nūú san ña ntini'i ñā, ña é uun sán ne, dukuān ne, kúki'ví ña ni Jēsuu iní vi'i dutu ñá odo nūú san.

16 Ntá tsi Pedrú ne, da nuū ntitsí ña atá xi'i kan. Kidáa ne, kué'en ña ntini'i ñā, ñá ini dútu ñá odo nūú san, kaka'an ñá ni tā'nu nteé nta'a i xi'í san te kúvi kuíta ntí'xin Pedru iní vi'i kán di.

17 Ta'nu nteé nta'a i xi'í san ne, tsixe'e tūn Pedru:

—¿Vá ña ntu te divi ntō é kantíkin ntó ña tsikan? —ka'an tun.

—Ña'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

18 Tsí da xe dóo vi'xín ne, ña ntáde tsiñu nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, tūún ña ñu'ú ne, dā ntátuní ña. Ikān ntitsí dadii Pedrú san ni ñā, katuní ña di.

Dā ito ntee dutu ñá odo nūú san Jesuu
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64;
Lc. 22:66-71)

19 Kidáa né, tsixe'e dūtu ñá odo nūú san Jesuu kuénta iña ñá ntini'i ñā ne, kuenta iña nchú'ūn é kanakuá'a ña ña'a san.

20 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Xu'ú ne, kaka'an ntaá u mé'ñū ña'a san un ntí'i kue'en dú'va ña. Nguentúvi tsi nakuá'á u ña má vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, ini

ukún ka'nu sán di. Nté uun nuu i ña ni ká'an xu'ú u.

²¹ ¿Nté kui mií ú katsixe'e ntu ntó ko? Tsixe'e nto ñā'a san, ña téku i nté o kaka'án u. Divi ña ini ña nee iña é kaka'án u —ka'an Jesús.

²² Dá kakā'an ña sá'a ne, uun ña'a ña ntáde kuenta xúkūn sán, ña ntitsí etsin ne, xē'e nuu ña vinuu Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuan ntū ó kanantiko kōón kaka'an ni dútu ñá odo nūú san? —ka'an ña.

²³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ña vá'a o kaka'án u ne, ká'an nto nee iña é ña vá'á ó san ni. Ntá tsi te vā'á o kaka'án u ne, ¿nté kui xé'e nuu ntun vinuú ko kuan? —ka'an ña.

²⁴ Kī'ni kutu ña ña kidaā né, dā táxnū Anaá san ña mí tuví dutu ñá odo nūu, ñá nani Caífaa.

Dá kakā'an xtúku Pedru tsi ñá ini ñá Jesuu

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Da nī ntitsí Pedru, katúni ña nchú'un kán ne, kaka'an ñá'a san ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divin é ntini'in ña tsikán di? —ka'an ña.

Ntá tsi divi ñā ne, kaka'an ña:

—Ña'á ni san, ñá te xū'u —ka'an ña.

²⁶ Kidáa ne, uun ña'a ña ntáde tsiñu iña dútu ñá odo nūú san, ñavi'i ña e é'nte Pedru ló'xo í ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divin é ini ú o ni ña má utun tatá kán? —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an xtúku ña tsi ñá ini ñá ña ne, ura dú'va tsi í kána lí'xī san.

Dá ntitsí mē'ñú Jesuu nuu Pílatu
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Kidáa né, ntāka ña nú vi'i Caífaa ne, dā kueni'i ña Jesús ini vi'i mē'ñú ña ñuú Roma. Dā ve vé'xi katúvi. Ña Israeé san ne, ña dí ni kī'ví ña ini vi'i mē'ñú san vata koo é ña naxe'é ña nta'a ña. Tsi te kuan kōo ne, ña kúvi ká'xí ña viko san.

²⁹ Dukuān né, ntīi Pilatu nu kí'i kán, kaka'an ña:

—¿Nee ntú nuu i ntátsi'i kuétsi nto ña sá'a? —ka'an ña.

³⁰ Nantíko koō ñá, ntáka'an ñá ni ñā:
—Tē dí ña kini kaa ña ne, ña ntádā ntí ña kuenta ntá'a nto —ka'an ña.

³¹ Kidáa ne, kaka'an Pílatu ni ña:
—Kue'ēn ni'i nto ñá ni. Kada kú'vē ntó iña ñá kuenta iñá lei mí ntó —ka'an ña.

Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Dōo xii kaá te ntī'i kué'e nti doxi'i dā xóo ká ña'a —ka'an ña.

³² Dukuan ó kúvi vatā ó kaka'an Jesús nté koo kúvi tē xi'i ña.

³³ Kidáa ne, kúntī'ví xtuku Pilatu ini vi'i mē'ñú san, dā kána ña Jesuu, kátsixe'e ña ñā:

—¿Vá divin ntūn é Rei iña ñá Israeé? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá kuēnta iña mií ntú nto é kuān ó kaka'an ntó san ne, o dē xé tuku ña'a san kaka'an ñá ni ntó? —ka'an ña.

³⁵ Nantíko kōó Pilatu, kaká'an ña:

—¿Vá ña Israeé ntú u? Ña ñuú mií o ni tó'ó dutú san ne, divi ña ntáda ña o kuenta ntá'a ko. ¿Nee ntu den? —ka'an Pilatú san.

³⁶ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá te ñūxiví sa kade ú rei. Tē dí ñūxiví sa kade kú'vé u ne, nté du'xen víi ña ntáde tsiñu iñá ko vata koo é xoxo ntada í ko kuenta ntá'a ña Israeé san; ntá tsi ña te i'a káde kú'vé u —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Pílatu ni ña kidaā:
—¿Vá dukuan ntū é rei ntí'xen? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Mií nto káka'an nto é reí u. E divi tsiñu káku u. Dukuān ne, vé'xí ú ñūxiví sa vata koo é ká'án u nee iña é nuu é ntaā í. Xoo é ntio í é nuu é ntaā í ne, katekú ña é káka'án u —ka'an ña.

³⁸ Tsixe'e Pílatu ña kidaā:
—¿Nee iñá ntu é nuu é ntaā í kuan? —ka'an ña.

Dā ntúvi Jesuu kuēnta é kuví ña
(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Dā kúvi tsixe'e ña sá'a ne, kii xtuku ña, kaka'an ñá ni ña Israeé san:

—Nté uun kuétsi ña sá'a ña kánani'í ko.

³⁹ Ntá tsi nto'ó ne, vatā xkoó ini nto é nantii ú uun ña'a ña nuu kutū mé'ñū

viko sá ne, ¿ntio ntu nto é nantii ú Rei iña ñá Israee? —ka'an Pílatu.

⁴⁰ Un ntii ntii tsí ña'a san káchu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Ñá te ña tsikan nantii ntó ña, tsí Barabaá san! —ka'an ña.

Barabaá san ne, ña kae'ni ña'a.

19

¹ Kidáa né, kī'i Pílatú san Jesuú ne, da táxnūu ña é natīnuu ña ña xo'o ume.

² Sntadún san ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku íñu, da xntéku ña diki Jésuú ne, da xnúu ña ña doo tīnta.

³ Xée etsin ña mí ntītsí ña ne, da ntáka'an ñá ni ña:

—¡Ntiusi ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ñá, dā kátu nuu ña vinuu ña.

⁴ Kīi xtuku Pílatú san ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Un kaa ña sá'a é nantii ú ña nuu nto vata koo é na kūtuni nto tsí ña ni nani'í ko nté uun kuétsi ña —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, ntii Jesuu é ntéku le'e íñu san diki ñá ne, nuu ña doo tīntá san. Kaka'an Pílatú san ni ñá'a san:

—¡Un kaa ñatī sa'a! —ka'an ña.

⁶ Dá ini tó'ō dutú san nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¡Na nākuntée ña ntiká krusi! ¡Na nākuntée ña ntiká krusi! —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Pílatú san ni ña:

—Ku'e'en ni'i mii nto ñá ni, dá naxnteē ntó ña ntiká krusi kan. Tsí xu'ú ka'an u ne, ña tūvi nee kuetsí ña —ka'an ña.

⁷ Dā nantíko kōó ña Israee san, ntáka'an ñá ni ña:

—Lei iñá nti ne, kaka'an tsí da mii é kuvi ña, tsí dotō tsí kaka'an ña é I'xá Xuva ko ña —ka'an ña.

⁸ Dā téku Pílatú san sá'a ne, dii ka ū'vi xtúku ña.

⁹ Kúntī'ví xtuku ña iní vi'i me'ñu san ne, dá kakā'an ñá ni Jésuu:

—¿Mí'i ntu ñūu vé'xin? —ka'an ña.

Ntá tsi Jesuú ne, ñá ni ká'an kue'en ña.

¹⁰ Dukuān ne, kaka'an Pílatú san ni ña:

—¿Nté kui ña kaká'an ntún nī ko? ¿Vá ña ntu ínin tsí kuvi vii u naxnteē ú o ntiká krusi, o kuvi nakāka xaa ú o? —ka'an ña.

¹¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Ntē ña kuvi kadan kú'ven iñá ko tē ña te Xuva ko ni ta'xi ña o. Dukuān ne, dii ka iō kuetsí ña e ntáda kó kuenta ntá'a o —ka'an ña.

¹² Nté ūra tsikán ne, ntukū nuu iní Pílatú san nté koo nantii ña ña. Ntá tsi ña Israee san ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¡Te nantii nto ña sá'a ne, ñá te vā'á tiin nto nī Cesa! tsí te xōo ñá'a é káka'an ña é rei ñá ne, kaka'an ntée ña Cesa san —ka'an ña.

¹³ Dā téku Pílatu sá'a ne, nantii ña Jésuu. Kidáa ne, nákutūví ña nú mesa ví'i me'ñu san mí nani Gābata, é káni tú'un Nú Xūú san é tū'un hébreu.

¹⁴ Dā ká'ñu ntuvi sispree víkó san ne, kaka'an Pílatú san nī ña Israee san:

—¡Un kaa rei nto! —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi un tsi ntákachu'u ña'a san ntáka'an ña:

—¡Ku'e'en ni'i ntó ña! ¡Ku'e'en ni'i ntó ña! ¡Dá naxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ñá'a san.

Kaka'an xtúku Pílatú san ni ñá'a san:

—¿Vá naxnteē ntú u rei nto ntiká krusi kan? —ka'an ña.

Nántiko kōo tó'ō dutú san, ntáka'an ña:

—Xoxó ka xtúku é rei nti, tsí da mii tsí Cesa san —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa né, ntáda kuenta Pílatú san Jésuu é na naxnteē ñá ña ntiká krusi kan. Tñn ña ña né, dá kue'en ni'i ña ña.

Dā nakuntée Jesuu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷ Ntii Jesuu, ntéku dokó ña krusi ña, kue'en ña mí nani Gōlgota é káni tú'un Xkídiki Ntíxi kán é tū'un hébreu.

¹⁸ Ikān naxnteē ñá ña ntiká krusi san ni ūvi ña'á ka ñatī. Uun ña nteé ña diñi kua'a ña ne, uun ña nteé ña diñi datsín ña. Jésuú ne, nuu mé'ñu ña.

¹⁹ Pílatú san ne, táxnūu ña kuvá'a ta'vi rkunū é kuntéé dikí krusi san é káka'an: “Jesuu, ñá ñuú Nazaree, Rei iña ñá Israee”, ka'an.

²⁰ Dōó titín ña Israee san nakuá'a ña tú'un sa'á, tsí mi naxnteē ñá Jesuu ntiká krusi ne, etsin ñuú ka'nu. Úni tú'un san uve na'a: tú'un hébreu, latiín, ni tú'un griegú di.

21 Tō'ó dutu iña ñá Israeé san ne, ntáka'an ñá ni Pilatú san:

—Ñá ku xnteē nto: “Rei iña ñá Israeé”. Dií ka vá'ā ó te xnteē nto: “Ñá é káka'an é Rei iña ñá Israeé” —ka'an ñá.

22 Ntá tsi Pilatú san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ñá:

—Ē xntée na'a ú ne, é kuan tsí koo —ka'an ñá.

23 Dā kúvī naxntéé sntadún san Jesuu ntiká krusí san ne, kí'i ñá doo ñá ne, dā kátsin dava ña kimi ta'vi. Uun ta'vi uun ta'vī ni'i ñá xe un xé un ñá. Dā kí'i ñá du'nu kani ñá di, ntá tsi du'nu ñá ne, kantāa tsi nte dukun i un tsi nte xú'u i; ñá túvī mí'i xī'i ta'an.

24 Dukuān ne, sntadún san ne, ntáka'an ñá ni tā'an ñá:

—Ñá nakatsin o sá'a; dií ka vá'ā ó te nadíki ó xoo e ní'i i —ka'an ñá.

Kuan ō dé ña vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Kátsin dava ña doó ko. Nadíki ña xoo é ní'i i dú'nú ko”, ka'an. Kuān o dé sntadún san.

25 Dí'i Jesuu ni ta'an dí'i ñá, María, ñadī'i Clíofa, ni María Madālená ne, ntáñi étsin ña nú krusí san mí nteé Jesuu.

26 Dā íni Jesuu dí'i ña ni ña ntini'i ñá, ña e dóo kuinima ñá ne, kaka'an ñá ni dí'i ñá:

—Nakunúu nta'a nto í'xá nto dan —ka'an ñá.

27 Dā kakā'an xtúku ña ni ña ntini'i ñá:

—Nakunúun nta'an dí'i ō dan —ka'an ñá.

Nté ntūvi tsikán ne, nákunuu nta'a ña ntini'i ñá sán dí'i Jesuu.

Dā xī'i Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Dā kúvī sá'a ne, íni Jesuu tsi é kuntaa ntí'i vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, kaka'an ñá:

—Kaitsí ko ntute —ka'an ñá.

29 Ikān tuví uun kídī ntīdi íā ne, xnuu nto'o ña uun tí'nti dóo ne, dā xntídō ñá díki chñn ne, da xní'ni ña xu'u ñá.

30 Dā kúvī xí'i ña ntīdi íā sán ne, kaka'an ñá:

—É kūntaa ntí'i ve —ka'an ñá.

Kidāā né, naxka'nu nteí ña díki ñá ne, xí'i ñá.

Dā í'xi nūu uun sntadún san káa má xkintika Jesuu

31 Ntūvi sá'a ne, ntūvī é koo tu've iña víko ka'nu san. Ña Israeé ne, ña ni ntío ña é kūve ka kúñu ña ntiká krusi ntūvi dá iō dá'na, tsi dóo ka'nu ntūvi tsikan. Dukuān ne, kaka'an ñá ni Pilatú san te kuē'é ña itsi é ka'nu ña xkidá'nta ña uve ntiká krusí san vata koo é na kūví kantí'i ña ne, dá kūvi nanuu nteé ña ña ntiká krusi.

32 Kidāā ne, kué'en sntadún san, kuka'nu ña xíki dá'nta ña ata iko díñi Jesuu san.

33 Ntá tsi dā xee étsin ña mí rkāa nteé Jesuu ne, kūtuni ña tsi é xí'i ña. Dukuān ne, ñá ni ē'nu ña xíki dá'nta ña.

34 Ntá tsi uun ña'a sntadún san ne, i'xi nūu ña káa ñá má xkintika Jesuu ne, ura tsí i kíi niñi ni ntute.

35 Xu'u é kantaá ú ni nto sá'a ne, íni u nee iña kúvi. Kaka'an ntáa ú ni ntō vata koo é na kuínti'xe nto dí, tsí íni u tsi nuu é ntaā i é káka'an u.

36 É un ntí'i nūu i sá'a kúvi vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nté uun xíki ña ña ni tá'nu”, ka'an.

37 Uun ká xtuku nuu i kaká'an tú'un Xuva kō dí: “Kíní ña'a san ña é i'xi nūu ña káa kúñu ñá”, ka'an.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Dā ita ntí'xin kúvi sá'a ne, vé'xi uun ñá'a, ñá nani Jōsee, ña ñuú Arimatea. Kuinti'xe xu'ū ña Jesuu tsí da xé ū'ví ña ña Israeé san. Dívi ña íkan ñá nta'a Pilatú san te kuē'é ña itsi é naki'i ña kúñu Jesuu. Pilatú san ne, xé'e ña ítsi é kuān koo vií ña. Kidāā ne, íxnakí'i ña kúñu Jesuu ne, dā kue'en ní'i ña.

39 Íkan tsí xee Nícodemu, ña é ñe'e é níñu, íxka'an ñá ni Jesuu, ódo ñá vata oko u'xi kílu cho'o vídin é kadāka dú'xe utun ni ū'xen xaví san.

40 Ntūvi ña náki'i ña Jesuu ne, dā náxtinuu ñá ña doo kui'xin e xntá'a ña u'xen cho'ó san vatā xkoó ini ñá Israeé san.

41 Mī naxnteé ñá Jesuu ntiká krusí san ne, íkan étsin má utun tata. Ikān tuví uun ña'ña xēe mí é vata xoxo kunuu ntú'xi i.

42 Ikan tsí xnuu ntú'xi ña Jesuu, tsi íkan ètsin tuví ñañā san, tsí da xé kuenta iña i é kaxio tû've víko iña ñā Israeé san.

20

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

1 Ntuvia dá naki'i vité san ne, ntikin nī'ni ká kue'en María Madālena nú ñañā kán. Dā íto ña ne, iní ña tsí e xío tuví xuu é katāvi núu xu'u ñañā san.

2 Kaxkainu ña kue'en ña mí ntoo Simuun Pedru ni ña ntini'i ñā, ña e dóo kuinima Jesús. Kaka'an ñā ni ñā:

—É nātavá ña Mastru ko nú ñañā ña kán né, ntē ñā iní o mí'i kūnaxnúu ña ñā —ka'an Mariā san.

3 Kidāā né, kī Pedru ni ña ntini'i ñā, ña uun san, kue'en ñā nú ñañā kán.

4 Ntuvia ñā koo da ntaínu ña kue'en ña, ntá tsi díi ka inú ka ña é ña uun san. Di'na ña xee ña nú ñañā san.

5 Náxkā'nu ntei ña diki ña, íto ni'ni ña iní ñañā sán ne, iní ña doó san, ntá tsi ña ni kí'vi ña.

6 Kidāā ne, xé Simuun Pedrú san ne, dā kukí'vi ña iní ñañā sán ne, ikán iní ña doó san.

7 Ta'vi dōo é itínuu diki Jesús ne, ñā te tūví dadíi ká ni dōo ka'nú san, tsí e xío tuví kata'nu va'a.

8 Kidāā ne, kúkí'ví ña uun ña'a sán di, ña é xee dí'na nú ñañā sán ne, dā iní ña ne, kuñti'xe ña.

9 Ntá tsi vata kí'in diki ña é uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō tsí da mií é ntoto ña tē xi'i ña.

10 Kidāā né, ntiko kōo ña ntini'i ñā, kunú'u ña nú vi'i ña kán.

Dā ntii díto Jesuu núu María Madālena

(Mr. 16:9-11)

11 Ntá tsi Mariā sán ne, ntitsí ña diñi ñañā san, kaéku ña. Kuan tsí ó kaeku ña, náxkā'nu ntei ña diki ña, íto ni'ni ña iní ñañā sán ne,

12 iní ña uvi ña'a ánjē san é ñu'u ña doo kui'xin. Ntoo ña nú xuu mí intéku kúñu Jesús. Uun ña'a ña tuví ña diki ñañā sán ne, uun ña'a ña tuví ña xe'e i kan.

13 Tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadī'i? —ka'an ña.

—Tsi kue'en ni'i ña Mastru kó ne, ntē ñā iní u mí'i xnúu ña ña —ka'an ñā ni ñā.

14 Dā ve tsi kaka'an ña sá'a ne, xkokōto ñā ne, ikan tsí iní ña Jesuu ntítsí ña, ntá tsi ña ni iní ña te ñi Jesús.

15 Jesús ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadī'i? ¿Xoó ña'a ntu kanantukūn? —ka'an ña.

Ña kaito ntodo útun tatá san, kuñi Mariā sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Te ñi nto kué'en ni'i ntó ña ne, ká'an nto nī ko mí'i náxnuu nto ñā vata koo é kí'in u, kí'naki'í u ña —ka'an ña.

16 Dá kakā'an Jesús ni ña:

—¡Mariā! —ka'an ña.

Dā xkókoto ña, kaka'an ñā ni ña tū'un hébreú san:

—¡Rabuni! (é káni tú'un Mastru) —ka'an ña.

17 Dá kakā'an Jesús ni ña:

—Ñā kū dí tñn nta'an ko, tsí vata ntāā u mí tuví Uvā ko. Ntá tsi kué'en mí ntántoo ení ko ne, ká'an ni ñā tsí ntaa u mí tuví Uvā ko, é ñi ña Uva ntō di, tsí uun tsi Xuva ko ni ntō —ka'an ña.

18 Kidāā ne, kué'en Māriā Madālená san, kuka'an ñā ni ña ntini'i ñā:

—¡É iní u Mastru kó ve! —ka'an ña.

Kidāā ne, ntaa ña ni ña tū'un é kākā'an Jesús ni ña.

Dā ntii díto Jesuu mí ntántoo ña ntini'i ñā

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Dā kuáa ñi tsi ntūvi é kuvi uun vité san ne, kantí'u tsí xi'í san mí ntoo ña ntini'i ñā, tsí da xe ntaú'vī ñā ña Israeé san. Ikan tsi kúkí'vi Jesús, ntítsí ña mé'ñu ña kán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

20 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, náñē'e ñā ña nta'a ña ni xkintika ñā. Nā tē nté kaa naku'un díni nima ñā ntini'i ñā da iní ña Jesús.

21 Kidāā ne, kaka'an xtúku Jesús ni ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto. Vata o táxnuu Uvā kó ko ne, kuan koo taxnúu ú nto di —ka'an ña.

22 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, tī'ví nteé ñā ña, kaka'an ña:

—Naki'i nto Espíritū Sántū san.

²³ Da xōó ka ña'a é kāda ka'nu iní nto ni ña kuétsi ña ne, é ntĩ'i kuétsi ñā. Ntá tsi da xōó ka ña'a é ña kada ka'nu iní nto ni ña kuétsi ña ne, é kuan tsi koo kuétsi ñā —ka'an ña.

Dā íni Tumaá e ntóto Jesuu

²⁴ Ntá tsi Tumaá san, uun ña'a ña é kuvi uxuvi ñá'a ña ntĩni'i ñā, ña e ntántēe I'xa Uví ne, xóxō ña da ntii dító Jesuu.

²⁵ Ntá tsi ntáka'an ñá ntĩni'i ña, ña nguii san ni ña:

—É ínĩ ntĩ Mastru kó ve —ka'an ña.

Ntá tsi Tumaá san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Vá ntāa ntu? Tē ña kiní u mí dūku tsikí san nta'a ña, tē ña naki'ví u rkinta'á ko mí dūkú san ne, o tē ñá naki'ví u nta'a ko mí kanúu xkintika ñā dí ne, ña kúvi kuinti'xe ko —ka'an ña.

²⁶ Dā kúvi ūna ntúvi ne, ntoo xtuku ña ntĩni'i ñā má vi'i kán né, ikān tuví Tumaá san di. Kanti'u tsí xi'i ntóo ña, ntá tsi xee xtúku Jesuu, ntítsi ña mé'ñu ñā, kaka'an ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

²⁷ Kidāā ne, kaka'an ñá ni Tūmaá san:

—Nakĩ'vín rkinta'a o i'a ne, koton nta'a kó san ve. Tā'xin nta'a o, dá nakĩ'vín xkintikā kó san. Ná ku kuān nte dó'on; na kuĩnti'xe o ko —ka'an ña.

²⁸ Nantíko kōó Tumaá san, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Tō'ó miĩ ko! ¡Xuva ntĩ'xe ko! —ka'an ña.

²⁹ Kidāā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Vi'i a vé ne, kakuĩnti'xe o tsí da xe ínĩn ko. Ntá tsi jnté kui va'á ña'a, ña é kakuĩnti'xe i kó kuān te vata kiní ña ko! —ka'an ña.

Nuu i é de vá'a ña tutú sa'a

³⁰ Ná te da díi ka nuu i é idé Jesuu núu ñá ntĩni'i ñā é ña ni úve na'a tutú sa'a.

³¹ Ntá tsi nuu i sá'a ūve na'a vata koo é kuĩnti'xe nto tsí Jesuú ne, divi ñā é táxnuu Xuva ko ñā né, divi ñā é I'xá Xuva ko ñā di. Te kuĩnti'xe nto ña ne, ní'i nto ntuvi vá'á iña ntó kuenta iña ña.

21

Dā ntii dító Jesuu núu ū'xe ñá'a ña ntĩni'i ñā

¹ Dā rkontúvi e kúvi sá'a ntii dító Jesuu mí ntoo ña ntĩni'i ñā etsin nu míni ká'nu é nani Tiberia. Sá'ā kúvi da ntii dító ña.

² Ikān ntoo dadii Simuun Pedrú san ni Tūmaa, ña e ntántēe I'xa Uví, ni Natanāee, ña vé'xi ñuú Canaa é kāduku ntēe ñuú Galilea, nĩ ntuvi i'xá Zebedeu, ni ūví ka xtúku ña ntĩni'i Jēsuu.

³ Simuun Pedrú san kaka'an ñá ni ñā:

—Xu'ú ne, tsáká kitáva u —ka'an ña.

Ntáka'an ñá ni ñā:

—Kĩ'in ntĩ ni ntō di —ka'an ña.

Kué'en ñā, ñu'ú ña tun ntóo san. Ntá tsi niñu tsikán ne, nté uun tsákā ña ni tavá ña.

⁴ Ntá tsi dā ve'xi túvi ne, ikān ntii dító Jesuu, ntítsi ña diñi ntute san. Ntá tsi ña ntĩni'i ñā ne, ñá ni ínĩ ñá te divi Jēsuu.

⁵ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ō dá!, ¿vāta ntu ní'i nto tsákā san? —ka'an ña.

—Vātā —ka'an ña.

⁶ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nakuítá nuu nto xunu nto diñi kuá'a nto sán ne, ikan nĩ'i ntó ti —ka'an ña.

Kuān o dé ntĩ'xe ña ne, ntē ña ni kuvi natavá ka ña xunu san e dóo ñu'u tsitu kué'en tsákā san.

⁷ Ña ntĩni'i ñā, ña e dóo kuinima Jesuú ne, kaka'an ñá ni Pedrú san:

—¡Divi mastru kó ña! —ka'an ña.

Dā ve tsi téku Pedrú san é divi Tó'lo ñā ne, nákunū ña du'nu ña, tsí kantíi ña nuu ña, dā entíta ña ínĩ ntute san.

⁸ Da ñi vé'xí ña nguii sán ínĩ tun ntóo san, ntáñu'u ña taraxá san é ñu'u tsitu tsákā san. Ná te nté sa ikā ñu'u ña nú ntúte san; ió te ūun sientu métrū.

⁹ Dā núu ña tun ntóo san nú ñuti kán ne, ikān ínĩ ña é kai'xi ngíñu'u, nteku íton tsákā san ni tañú'u san.

¹⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Na kí'xi nto uvi a tsáka, kiti dā ve táva nto san —ka'an ña.

¹¹ Kūxee xtuku Simuun Pedrú san ínĩ tun ntóo san ne, kanañu'u ña taraxá san ñu'u kán. Uun ito tsi ñu'u tsitu kué'en taraxá san tsáka na'nu ntĩ'i, uun sientu uvi díko uxuni ti.

Kuān te dóo kue'e tí ne, ntē ña ni ntatsin táraxá san.

¹² Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kixká'xi nto kuenta teváa —ka'an ña.

Kidáā ne, nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña tsixe'e ña ña xoo ñá'a ña, tsí da xé ini ña tsí ñi'xe ña é Tó'o ñā.

¹³ Xée ētsin Jesuú ne, dā nánuu ntá'a ña tañú'ū sán, xe'é ña ña. Kuan tsí o dé ña nī tsákā sán ñi.

¹⁴ E sá'ā kúvi ūni íto e ntii dītó Jéssu núu ñá ntini'i ña dā ntóto ña é xi'i ña.

Kaka'an Jéssu ni Símuun Pedru

¹⁵ Dā kuvi é'xi ña ne, kaka'an Jéssu ni Símuun Pedru:

—Simuun, í'xá Juaan, ¿vā díí díí ka ntu kakuinima ó ko é sá'a? —ka'an ña.

Kaka'án Pedru ni ña:

—Ini ntú ku nto, Mastru, tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ku'é'ēn é kā'xí a le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁶ É kúvi uvi íto tsixe'e Jéssu ña:

—Simuun, í'xá Juaan, ¿kakuinima ntú o ko? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i, Mastru. Ini nto tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuenta vín le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁷ É kúvi uni íto tsixe'e xtuku ña ñā:

—Simuun, í'xá Juaan, ¿ntio ntu o ko? —ka'an ña.

Pedru san ne, dōo u'vi kúvi ña é uni íto tsixe'e ña ña tē ntío ña ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mastru, ñi'xe nto ini nto é un ntí'í. ñi'xe nto ini nto tsí ntio kó nto —ka'án Pedru san.

Kaka'an Jéssu ni ña kídaā:

—Ku'é'ēn é na kā'xi le'ntú ko sán ni.

¹⁸ Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ō. Dā kúvin ñatíí kuetsí ne, nákunūun du'nu o dá ká'ín da mí'í ka mí ntio o. Ntá tsi tē kuátān ne, koó da nakāan ntá'a o ne, tuku ña'a naxnúu ña o du'nu ó ne, dá ká'ín ni'í ña o mí'í ña ntío o é ká'ín.

¹⁹ Kuan ō ka'an Jéssu vata koo é kūtuní Pedru nté koo kuvi tē xi'i ña, vata koo é kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¡Kuntikín ko! —ka'an ña.

Uun ña'a ña ntini'i Jéssu, ña e dóo kuinima ña

²⁰ Dā xkókoto Pedru ata ñá ne, iní ña tsí kantikín ña uun ña'a ña, ña e dóo kuinima Jéssu, ña e itúvi ñi'xe ña da é'xi dadíi ña da kúvi viko san, ña é tsixe'e xoo ñá'a é diko i ñā.

²¹ Dā ini Pedru ñá ne, katsixe'e ña Jéssu:

—Ña sá'á ne, ¿nté ntu koo kuvi ña? —ka'an ña.

²² Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē ntio ko é kutuví ñá da nté nainu xtúku ú ne, ¿vá neē ntú kuenta iña o? ¡Ñi'xe né, kuntikín ko! —ka'an ña.

²³ Dukuān ne, kuiní ña ntákuinti'xe i san tsí ña kuví nti'xe ña tsikan. Ntá tsi ña te ni ká'an Jéssu e ña te kuví ña. Da mii tsí é kāka'an ña: “¿Vá neē ntú kuenta iña ó te ntio ko é kutuví ka ña dā nté nainu xtúku u?”, kuan ō ka'an ña.

²⁴ ñi'xe ña ntini'i Jéssu, ña tsikán ne, ñi'xe ú xu'u é kantaa ú ni ntō nee iña e ini u. Xu'u tē na'á u tú'ūn sa'a. Ini o tsí nuu é ntaā i é kāka'án u.

²⁵ Jesuú ne, díí ka títín ka nuu i é idé ña ñi. Tē díí ni ūve na'a un ntí'í ntíí sá'a ne, á te ntē ña xee tá'an ñuxiví sa é kuntōo tutu é ūve na'a kaka'an iña ña.

Nté ō dé tsiñu pustru Xúva kō

Dā ntántétu pustrú san Espíritū Sántū

¹ Xu'ú é Lucá u ne, táxnūú u tutú nta'a nto, Teófilu. Tutú é dé va'á di'ná u ne, ntaa ú ni nto un ntí'í é edé Jesuu, ni un ntí'í é nakuā'a ña ña'a nté ntūvi dá eni ntu'u ñā

² da nté ntūvi é kūntáa ña e dukún kán. Di'na dá kūntáa ña e dukún kán né, dē kú'vē ñá uxuvi ñá'a, ña é víi pustru íña ña ne, náñ'e ñá ña nté koo víi ña. Tsi xe'e Espíritū Sántū é kūtuni ña nté koo ka'an ñá ni ñā.

³ Kidáa ne, xí'i ñā ntiká krusi. Ntá tsi da rkontúvi é xi'i ñá ne, mii ñā ntii díto ña mí ntoo pustru ña. Dōó ki'in itō ntii díto ká ña da nté xee tá'an uvi díko ntuvi. Dōó kue'e edé ña vata koo é kuínti'xe pustru ña tsi ntoto ntí'xe ña ne, kaka'an ñá ni ñā íña mí kadē kú'vé Xuva kō.

⁴ Dā intóo dadíi ká ña ni pustru ñá ne, kaka'an ñá ni ñā é ña ku ntaka ña ñuú Jerusaleen.

—Kuntétu ntó i'a da nté ni'i nto é kaka'an Úvā kó, vata ō ka'án u ni nto kidaā.

⁵ É ñi nto tsi Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña kō; ntá tsi ña kukuíi ka dá nainu míi Espíritū Sántū san é kunūu ñá nima nto —ka'an Jesús ni ña.

Dá kūntáa Jesuu é dukún kán

⁶ Ña náataká nuu ni Jesús ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Vevíi ntu é nakāku ntó ñuú ña Israeé san? —ka'an ña.

⁷ Kidáa né, kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá te ntō'o é kāduku ntée nto é kūtuni nto nee ntúvi víi Úvā kó nuu i é víi ña. Tsi kuenta íña mii ña é kade ña.

⁸ Ntá tsi te ñnuu Espíritū Sántū san é kunuu ña nima ntó ne, divi ña xntii ña ntó é ká'an ntó xoo ñá'a ú ni ña ntoo ñuú Jerusaleen san. Da kidáa né, kue'én ntó ñuú Judea ni ñuú Samaria ne, kué'én ka nto dá kaníi ñūxivi. Kue'én ntó, kuka'an ntódo nto ni ñá'a xoo ñá'a ú —ka'an ña.

⁹ Dā kúvi ka'an Jesús ne, kūntáa ña e dukún kán. Mē'ñú viko nu'u kúntáa ña ne, ñá ni ñi ka pustru ñá ña.

¹⁰ Kuan tsí o ntáñi ña, ntaíto díto ña e dukún kán mí kúntáa ña ne, dā neni ñá xee uvi ánje Xuva kō, ñu'u ña doo kui'xin.

¹¹ Ntáka'an ánje sán ni ñā:

—Ō ñá ñuú Galilea, ¿nté kuān nté ntaíto díto ntu nto e dukún kán? Tsi divi tsi Jesús, ña é naki'i Xuva kō né, vata tsí ó kúntáa ña e dukún ne, kuan tsí koo nainu xtúku ña ñuxiví a —ka'an ña.

Dā de kú've ñá Matia é nākunúu ña naa Júda

¹² Kidáa ne, ntáka ña xuku é nani Ōlivú san. Ntíko koō ñá, kunú'u ña ñuú Jerusaleen é ña tuvi nté uun kilometru.

¹³ Dā náxee xtúku ña ne, kúxee ña má ví'i nínu kán. Divi ña ntoo sán ne: Pedru, ní Juaan, ni Sántiau, ni Ándree, ni Félipe, ni Túmaa, ni Bártulu, ni Máteu, ni túku Sántiau, i'xá Alfeu, ni Símuun Zélate, ni Júda, ení Sántiau.

¹⁴ Nguentúvi ntánataká nuu un ntíi ntíi ñá, ni éni Jesús, ni dí'i ñā María, ni tuku ñadí'í dí, é ntáka'an ntá'ví ña ni Xuva kō.

¹⁵ Uun ntuvi ne, náataká nuu vata te uun sientu oko ña'a, ña kuínti'xe i Jesús. Kidáa ne, nákuñtísi Pedru é ká'an ñá ni ñā ne, kaka'an ña:

¹⁶ —Eni, é ñi nto tsi da mii é kuvi nee íña é kaka'an Espíritū Sántū sán ne, nté ntūvi di'na xe'é ña tú'un é xntée na'a Davii íña Júdā san. Tsi Júdā sán ne, divi ñā é intéka ña ña'a é tññ ña Jesús.

¹⁷ Divi ñā ne, dadíi tsi pustru ntí ni ñā.

¹⁸ Ntá tsi é ñi ntó nté ō kúvi ña. Tsi kí'i ña diu'un é díko ña Jesús ne, ñii ñá uun itsi ñū'u. Kidáa ne, kantei ña, ko'xó ña. Ntáta i'xí ña ne, uun ito tsi kíi ntí'i ití ña ne, xí'i ñā.

¹⁹ Tēku ntíi ntíi ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, nté ō kúvi ña. Dukuān né, íntántéé ñu'u san Aceldama, é káni tú'un Ñū'u Niñi.

²⁰ Kuān ó uve na'a libru é naní Salmu, kaka'an: Na kuñi i'xu ví'i ña ve; xoxó kúntōo ká i ikān,

ka'an líbrú san. Xíó ũve na'a túku, kaka'an:

É túku ña'a nakunúu ña naa ña, é vii ñá tsiñu é edé ña, ka'an líbrú san.

²¹ I'a ntoo ña'a é dadii tsi íka ntí ni ña nguentúvi dá kátúvi Tó'o ko Jēsuu ní ntí,

²² nté ntūvi dá itsi ntute ña nta'a Juaan un tsi da nté ntūvi é kūntáa ña vi'i antīvi. É kāntio ne, uun ña'a kuntee tá'an ña ntí é ntuvi nī ntí uxuvi ñá'a ntí é ntáda ntaá ntí nee é ñni ntí, é ká'án ntí ni ña'ā tsi nuu é ntaā i e ntóto Jesuu dá xi'i ña —ka'án Pedru.

²³ Kidáā ne, nakaxnúu ña úvi ña'a: uun ña'a, ñá nani Jōséé Barsabaa (Justo náni ña di), ni ũun ña'a, ñá nani Mātia.

²⁴ Ntáka'an ntā'ví ña kídaā: —Xuva, ñi'vi ntó é ñni nto nimá ntí xe un xé un ntí ne, tā'xi ntó na kūtuní ntí xōo ñá'a é ntio nto

²⁵ é vii ñá pustru nto, é nakunúu ña naa Júda. Tsi Júda ne, nákunáa ña tsiñu ña dá kuan ō dé ña é kīni kaa, dá kuē'en ñá mí kadūku ntée ña —ka'an ña.

²⁶ Dā kúvi ka'an ntā'ví ña ne, nadíki ñá te kīi xoo ñá'a é vii pustrú san. Dā kīi ne, dúku ntéé Matiá san. Ura tsi i intee tá'an ña ni ũ'xi ñn pustru, ñá nguii san.

2

Dā ínūu Espíritū Sántū

¹ Dā xee tá'an ntuvi é kūvi viko iña ñá Israee, viko é nani Pentecōsteé ne, dadii ntoo ntí ntí ña kuínti'xe i san.

² Dā nēni ñá uun káñu'ū tsi nte e dukún kan, vatā ó te tātsin dóo ntii kainu ne, koó da kake'xen nī kava má vi'i mí ntoo ña.

³ Kidáā ne, ntii díto ñu'u kai'xi. Kaxi'í nuu ñu'u san ñá xe un xé un ña.

⁴ Kidáā ne, ínūu Espíritū Sántū san nima ñá ne, eni ntu'u ña ntáka'an ña é túku e túku tú'ūn, tsi xe'e Espíritū Sántū san é kūvi ka'an ña.

⁵ Ntuvi sá'a ne, xee ntí ntí tātá vi'i ña Israee, ña e dóo ntaínuu iní i Xuva kō. Dā mí'i ká ñuu vé'xi ña, xée ña ñūú Jerusaleen é vii ñá nchu'un Xuva kō.

⁶ Dā tékū ntí ntí ña'a san tsi dóo ntii kaka'an ñu'ú ne, íkan tsi náta

nuu ntí ntí ña. Ña é da ve xée sán ne, é túku e túku tú'ūn ntáka'an ña. Koó dā kúdu'va ña da téku ña tú'un ña e ntáka'an ña kuínti'xe i san.

⁷ Koó dā kúdana iní ña ne, ntánatín ña ni tā'an ña, ntáka'an ña:

—¿Vá ña ntu te ña ñuú Galilea, ña kuān ó ntáka'an san?

⁸ ¿Nté kuí ntátekú ntu ko tú'un é ntáka'an ña, vata tsi tē dadii tú'un ko ni ñá?

⁹ Tsi xo'ō ne, é xío xío ñuu ko: ñuú Partia, ni ñuú Media, ni ñuú Elan, ni ñuú Mesopotamia, ni ñuú Judea, ni ñuú Capadocia, ni ñuú Puntu, ni ñuú Asia,

¹⁰ ni ñuú Frigia, ni ñuú Panfilia, ni ñuú Egítō né, iō ñá ne, vé'xi ña un tsi nte ñuu África, é díi ka ikā é ñuú Cirene. I'a ntoo ña ñuú Romá di; iō ñá ne, ña Israee ña; iō ñá ne, dadii tsi ntántikin ñá Xuva ko ni ña Israee.

¹¹ I'a ntoo ña ñuú Cretá di, ni ña ñuú Arabia. Ntá tsi un ntí ntí o ntáteku ko é ntántaa ña ni kō nté o de Xuva kō e dóo kaxntii ña kō né, ñi'vi tsi tú'ūn mii kō ntáka'an ña —ka'an ña.

¹² Koó dā kúdu'va ña nee iña é kākuví ne, ntátsixe'e tá'an ña:

—¿Mí'i ntu vé'xi é kuan ō ntáde ña'a san? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi iō ñá ne, da ntáxkuntée ña, ntáka'an ña:

—Tē dóo ñu'u tsitū nima ña vínu xee —ka'an ña.

Nté ō ka'án Pedru ni ña'á san

¹⁴ Kidáā ne, nákontāñí dadii Pedru ni pustru ñá u'xi ñn san é ká'an ñá ni ñá'a sán ne, un ntii tsí kéne ña, kaka'an ñá ni ñá:

—Un ntí'i kuē'en dú'va ntō, ña ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleen ne, vi'a ve ne, kini vá'a nto é ka'án ntí ni ntō.

¹⁵ Ña'a sá'a ne, ña te kí'vi ña. Iní nto tsi dā ve kaeku ñn teváa.

¹⁶ Ñá'á ni san, tsi sá'a ne, kakuví vata ō ka'an Jóee dá ka'an ñá naa Xuva ko é ũve na'a nté ntūvi di'na, kaka'an ña:

¹⁷ Te xee tá'an ntuvi é ntí'i ñuxiví ne, táxnūú u Espíritū Sántū ko é kunūu ña nima ñá'a, ña ntoo dá kaní ñuxiví.

Kidáā ne, ká'an i'xā ntó, te tíi, te ñadí'i, naá ko.

40 Dōo na'a kākā'án Pedru ni ñá ne, dōo kue'e é kākā'an ñá ni ñā. Kaxé'e ña ña itsi, kaka'an ña:

—Kii nteé xio nto ña kini ntáa san ve —ka'an ña.

41 Dōo titín ña'a kuínti'xe ña é kākā'an ñá ne, itsi ntute ñā. Iō ñá te ūni míl ñā'a, ña é nakuvé ta'an ntuvi tsikan nī ña kuínti'xe i san.

42 Ña sá'a ne, dōo dé ntaa ña un nti'í é nañé'e pustrú san ña ne, dōo dé ntaa ña nataká nuu ña é kátsin dava ña tañú'u nī é ká'an ntá'ví ña ni Xuva kō di.

Ntuvia iña ña kuínti'xe i san dá iñi ntu'u é nataká nuu ña

43 Xuva kō né, dōo xntíi ña pustrú san é vii ñá nuu i e dóo na'nu, e dóo titín kuenta xé'e ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, dōo u'ví ña.

44 Ña kuínti'xe i sán ne, dadíi tsi ika ña ne, uun tsi nima ña. Kaxntii tá'an ñá ni da nēé ka é iō iña ña.

45 Diko ña iña míi ña ne, dā náke'nté dava ña diu'un i, tsí'i ña nta'a ta'an ña xé un xé un ña vata kaa é kátaan núu ña.

46 Utén utén nataká nuu ña ini ukún ka'nu kán ne, dadíi é'xi ña nú vi'i ña kán, katsín dava ña tañú'ū. Dōo diní ñu'u nima ñá ne, ntē ña ni de ná'nu ña ni tá'an ña.

47 Da mii kuē'en tsi é nānu'u ñá ini ña Xuva kō ne, dōo vá'a ka'an ñá'a san iña ña. Utén utén ne, dukuan ntákutitín ña'a, ña nakáku Xuva kō.

3

Dā ntúva'a ña xné'e

1 Uun ntuvi ne, kué'en Pedru ní Juaan, kuntáa ña má ūkún ka'nu kán dá kaeku uni kuáa, ura i é ntáka'an ntá'vi ñá'a.

2 Dā xee ña xi'i úkun kán ne, íni ña é vēxni'i ña'a san uun ñátíi, ña é natín di'in i nté dā káku. Utén utén kaxee ni'i ña ña ne, kaxtúvi nteē ñá ña xi'i úkun kán, xi'i é naní E Dóo Va'a. Ikán xkutúvi ñá, kaikan ñá doméni nta'a ña ntáxee má ūkún kán.

3 Dā ini ña tsí vé'xi Pedru ní Juaan é kī'vi ña má ūkún kán ne, íkan ña diu'ún doméni nta'a ña.

4 Pedru ní Juaán ne, iō ña ña ne, kaka'án Pedrú san ni ñā:

—Koton nuú nti —ka'an ña.

5 Kidáā né, iō ñá nuu ña tē nee kué'e ña ña, kuini ña.

6 Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ña túvi kuē'en tsí diu'ún ko. Ntá tsi iō iñá ko é tā'xi ú o: kuenta iña Jesúcristu, ña ñuú Nazaree, ká'án ú ni o: Nakuntítsin, kakan ve —ka'an Pedru.

7 Kidáā ne, írkāa Pedru ntá'a ña é xntii ña ña nakuiñi ñá ne, ura tsí i ntuvá'a dí'in ña.

8 Koó dā kaentíta ntaa ña nakuntítsi ña ne, dā éni ntu'u ña kaika ña. Kúkí'ví dadíi ña ní Pedru ní Juaan má ūkún kán ne, koó dā kaentíta eninú ña kaika ña, kaka'an ñá e dóo ka'nu Xuva kō.

9 Íni ntíi ntíi ña'a san é kaika ña, kanaanu'u ñá ini ña Xuva kō ne,

10 koó dā kúdu'va ña'a san dá ini ña é ntuvá'a ña, tsí ini ña é divi ñā é kaitúvi nteē ña xi'i é naní E Dóo Va'a san é kaikán ñá doméni.

Dā ka'an ntódo Pedru Corído Salámuun kan

11 Natíi san ne, kuan tsí ó karkaa ña Pedru ní Juaan, é ña ni ntío ña é nangāva ña ña. Un ntíi ntíi ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, ntaínu ñā, vé'xi ña mí ntoō ñá, uun itsi ini ukun kan mí é nani Corído Salámuun.

12 Dā ini Pedru é vé'xi ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—O ñá Israee, ¿nté kui koo da ntákudu'va ntu nto é kuan o kúvi? ¿Nté kui kuān nte ntaínté'a ntu nto nti? ¿Vá divi ntū ntí kuvi idé nti é ntuvá'a ña sá'a? ¿Va dóo ntu iō nti é ntavá'a ntí ña xné'e? Kuān te dóo ntaínuu ini ntí Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu vjí nti ntavá'a ntí ña sá'a?

13 Ña'á ni san, tsí Xuva kō, ña inúu ini uva ata ko Ábraan ni Ísaa ni Jácoó ne, divi ñā de kú'vē ñá é mii i'xā ñá Jesuu kodó nuū ña. Divi ñā é ntáda nto ña kuenta ntá'a ña tsíñu i. Dā ntío Pilatu é nangāva ña ña ne, divi ntō ne, ña ni ntío ntō.

14 Jesuú ne, dōo vá'a ña. Ña túvi nee kuetsí ña. Ntá tsi ña ni ntio nto é nangāva ña ña. Divi ntō ne, íkan ntō é nantii ña uun ña'a ñatíi, ña é'ni ña'a.

15 Dukuan o é'ni nto ña kata'xi ntuvi iña ko. Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña. Nti'í ne, ini nti tsí nuu é ntaā i é kuan o kúvi.

¹⁶ Vevii ne, divi Jēsuu kúvi idé ña é ntūvá'a ña sāl'a, ña é kaini nto, tsí dá kaku ni'i ña Jēsuú ne, nakunúu ntii ña. Tsí dá kuínti'xe ña Jesuú ne, kutí ña ntuvá'a vá'a ña, vata tsi o kaini ntó un ntí'i ntó ve.

¹⁷ 'É iní u, ení, tsí divi nto ni ña odo nūú iña nto ne, ña ni iní ntó xoo ñá'a é Jesuu da é'ni nto ña.

¹⁸ Ntá tsi dukuan o dé ntaa Xuva kō é kaka'an ña nté ntūvi di'na dá ntáka'an ñá ka'an naa ña é da mií é ntó'o Cristu, ña nakaxnúu ña.

¹⁹ Dukuān ne, nadama nto nima kini kaa nto ne, nakuní'i nto nima vá'a nto. Xnūu nto nima nto é kaka'an Xúva kō, vata koo é nākate ña kuétsi ntó. Kidáā ne, ta'xi ña é nakunuu díní nima ntó ne,

²⁰ taxnuu ña Jesucristu, ña é nakaxnúu ña nte ntūvi di'na é kodo nuú ñá kuenta iña ko.

²¹ Vevii ne, da mií é kutuví ñá vi'i antívi, kantétu ña dā nté xee tá'an ntuví é ntāva'a xee xtuku Xuva ko ñūxivi, vatā o ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ña intóo nte e ná'a, dá xe'é Xuva kō é kūtuni ña nté koo kuvi.

²² Tsí Muiseé ne, kaka'an ñá ni ñata kō, ña intóo kidaā: “Xuva kō né, taxnúu ña uun ña'a é divi tsi tātá ko, é ka'an ña naa ña, vata tsí o táxnūu ña ko. Kini va'a vá'a nto nee ntí'i ntí'i é ká'an ñá ni ntó,

²³ tsí te xoo ñá'a ña ntío ña kuínti'xe ña é kaka'an ñá ne, kunaá ña. Kii nteé xio ta'an ña ña Israee”, ka'an Muísee nte kidaā.

²⁴ 'Kuan o ka'an ntíi ntíi ña ka'án naa Xuva ko. Di'na Samuee, ni ún ntíi ntíi ña ka'án naa Xuva ko, ña é vē'xí ata ña, ntáka'an ntódo ña nté koo kuvi vevii.

²⁵ Xuva kō ne, xé'e ña xu'u ñá uva ata ntó, ña intóo di'na. Kuvi iña ntó di, tsí ntoo nto naa ña vevii. Tsí Xuva kō ne, kaka'an ñá ni Ábraan: “Kuenta iña í'xá nto ntuviko un ntíi ntíi ña'a, ña ntoo dá kaníi ñūxivi”, ka'an ña.

²⁶ Dukuān né, dā táxnūu Xuva ko I'xá ñá ne, di'na kuenta iña ntó táxnūu ña, vata koo é ntāviko ña nto, vata koo é nātu'vi nto kuétsi ntó —ka'án Pedru ni ña.

4

Dā ntāñí Pedru ní Juaan núu ña

tsíñu i

¹ Pedru ní Juaán ne, ntáka'an dúkuan ña ni ñá'a san dá xee dutu iña ñá Israee, ni tó'o sntadun iña úkūn ka'nu, ni ña saduceu.

² Dōó dutsí kuini ña ni Pedru ní Juaan, tsí ntánakuā'a ña ña'a san tsí nuu é ntaā i é ntoto xtuku o tē xi'i o, tsí ntóto Jesuu dá xi'i ña.

³ Kidáā né, tñn ña ña, tsú'un kutu ña ñá vi'i utun. Uun ñūú ñú'u kutu ñá, tsí e kuáa da tñn ña ña.

⁴ Ntá tsi dōo titín ña'a kuínti'xe ña da téku ña tú'un é kaka'an ña. Kidáā ne, xee tá'an te u'un míil ña'a kuínti'xe ña Jesuu, é da mií kué'en tsí ñatíi san ne, kaxio ñadí'í san di.

⁵ Utén sán ne, un ntíi ntíi ña odo nūú iña ñá Israee san, ni ñata, ni mastru lei iña úkūn sán ne, nataká nuu ña ñuú Jerusaleen,

⁶ ni dūtu, ñá odo nūu, ña nani Ánaá, ni ún ntíi ntíi ñavi'i ña, ni Caífaa, ní Juaan, ni Aléjandrú di.

⁷ Kidáā né, káná ña Pedru ní Juaan é xntāñi me'ñū ñá ña, da tsíxe'e ña ña:

—¿Xoó ntu tá'xi i itsí é kuān koo vií nto? —ka'an ña.

⁸ Pedrú ne, dōó nuu Espiritū Sántū nima ñá, kaka'an ña:

—Un ntíi ntíi ntó, ñata, ña odo nūú iña ñá Israee:

⁹ te ntio nto tsíxe'e ntó ntí nté o xntíi ntí ña xne'é ne, nté o kúvi ntuvá'a dí'in ña ne,

¹⁰ kini vá'a nto ve é kaka'án ntí ni ntó, tsí ntio ntí é kūtuni ntó ni ún ntíi ntíi ña Israee tsí Jesucristu, ñá ñuú Nazaree, ña naxntéé ntó ntiká krusi, ña nantóto Xuva kō né, divi ñá kúvi idé ña é ntūvá'a ña sāl'a. I'a ntísí ña nuu ntoo. Iní nto tsí ña vādā ká ña ntuví.

¹¹ Jesuú ne, vata kaa xuu núu i kaa ña. Divi ntó ne, vata ntáa ña ntáxntāñí vi'i ntáa nto, é nākuíta nto xuu e díi ka va'á, xuu e kúvi xuu núu i.

¹² Tsí xōxó xtuku ka é kuvi nakakú i kō, tsí mií tsi Jēsuu é kúvi vií ña. Kuan o dé kú've Xuva kō —ka'án Pedru ni ña.

¹³ Ña tsiñu i sán ne, koó dā kúdu'va ña dá ini ña tsí ña te kau'vi kué'en tsi Pedru ní Juaan é ka'an ña, kuān té ñá te tu've ña, ñá te na'nu ñá'a ña. Da kidáā kútuni ña é dadíi íka ña ni Jēsuu.

14 Ikān ntitsí ña ntuvá'a sán di. Dukuān ne, ñá ni kútuni ñá nté koo ka'an ntée ña ña.

15 Kidáā ne, nantíi ña ña mé'ñū juntá san ne, da ntánatín mii ñā,

16 ntáka'an ña:

—¿Nté ntu koo vii o ni ñā? É Iní ntíi ntíi ña'a, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsí idé ña uun nuu i é dóo ka'nu. Ña kúvi ká'an o té ña nuu é ntaā i.

17 Ntá tsi ña ntío ko é kükue'e núu i. Dukuān ne, kué'e o ña ítsi e nté uun ito ka ña ka'an xtúku ña kuenta iña Jesús —ka'an ña.

18 Kidáā né, kána xtuku ña ña, kaka'an ñá ni ñā:

—Nté uun ito ka ñá ku ká'an ka nto ni ñā'a kuenta iña Jesús —ka'an ña.

19 Ntá tsi Pedru ní Juaán ne, nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—Mii nto kadā kuení nto ve. ¿Nee iña é díi ka va'a é víi ntí, te kuiní nto: é kuinti'xe ntí é ntáka'an ntó ne, o é kuinti'xe ntí é káka'an Xúva kō?

20 Ntí'í ne, da mii é ká'an ntí ni ña'a un ntí'í é Iní ntí é edé Jesús, un ntí'í e téku ntí é nakuā'a ñá ntí —ka'an ña.

21 Ña tsiñu i sán ne, da mii tsí de tíi ña ni ñā né, dā nakaka ña ña. Ña ni kúvi kué'é ña ña é ntó'o ña, tsi ú'ví ñá tē dóo ka'an ñá'a san. Tsí un ntíi ntíi ña'a sán ne, da mii kué'en tsi ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō é kuan o kúvi.

22 Tsí ña xne'e, ña é kuan o ntuvá'a dí'in í sán ne, e ítā ntí'xin uvi díko kuia ña.

Nté o ka'an ntá'ví ña kúinti'xe i san

23 Dā ntíi Pedru ní Juaan ví'i utun kán ne, kué'en ñā mí ntoo ta'an ña, ña kúinti'xe i, kuntáa ña ni ñā nee ntí'i ntí'i nuu i é káka'an dutu ñá odo nūu san ni ñatā san ni ña.

24 Dā téku ta'an ña ne, uun tsi nima ñá ka'an ntá'ví ntíi ntíi ñá ni Xuva kō:

—Xuvā, dívi ntó é Xuva ntí'xe ntí nto; dívi ntó e dóo ka'nu nto. Mii ntó dé kú'vē ntó e dukún kan ni ñūxíví a, ni ntute ñu'u kán, ni un ntí'í é ío.

25 Mii nto ni Ēspíritū Sántu ntó ne, xé'e nto tú'ūn é ká'an ña kade tsiñu iña nto, rei Davíi san, dá kakā'an ña naá nto nté ntúvi dí'na, kaka'an ña:

¿Nté kui dóo ntákudiin ñá tuku ñuú san?

¿Nté kui doto tsí ó ntántukū nuu iní ña'a san?

26 Kuntañí ntée ntíi ntíi rei iña ñūxívi, nātaká nuu ntíi ntíi predente ñuú san dá ntāa ña ata Xuva ko ní Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō, ka'an Dávií san kídaā.

27 'Kuan o kúvi ntí'xe tsí rei Heróde ni Pōncio Pilatú ne, nātaká nuu ña má ñuú a nī ña Israee ni ña é ña te ña Israee, nátee ta'an ña xu'u ñá, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña I'xá nto Jesuu, ña e dóo va'á, ña nakaxnúu nto.

28 Dukuan o dé ntaa ña un ntí'i nuu i vata tsi o dé kú'vē ntó nte ntúvi dí'na é kuān koo kúvi.

29 Ví'a ve ne, koto nto, Xuvā, nté o ntáde ña e ntáin chu'ví ñá ntí. Xntíi ntó ntí é ña ku u'ví ntí é ká'an ntódo ntí ni ñā'a san tú'un nto, tsí iña nto kade tsiñu ntí.

30 Nátānteé nto nta'a nto ña nchokúvi, ntavá'a nto ñā. Xntíi ntó ntí é kúvi víi ntí nuu i e dóo na'nu, e kue'e kuenta kue'e u ña kuenta iña I'xá nto Jesuu e dóo va'á ña —ka'an ña.

31 Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, tē'xén nuu ví'i mí ntoo ña. Inūu Espíritū Sántū nima ñá, un ntíi ntíi ñá ne, eni ntu'u ña ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō, tsí ña te ntaú'ví kue'en tsí ña.

Da nēé ka é ío iña ñá ne, iña ntíi ntíi ña

32 Un ntíi ntíi ña kúinti'xe i sán ne, uun tsi nima ña, uun tsi é ntáde kuení ña. Nté uun ña ña ni de víni ña é ntío ta'an ña. Tē nee iña é ío iña ñá ne, ñá ni ká'an ñá te iña mii ña, tsí iña ntíi ntíi ñá, ka'an ña.

33 Pustrú san ne, dōo ío díki ña é ká'an ñá ni ñā'a tsí ntóto Jesús dá xí'í ña. Dōo vá'a o intóo ña, tsí Xuva ko inuu mé'ñū ña ñā.

34 Nté uun ña ña ni taan núu ña, tsí tē xoó ña'a é ío ñu'u í ne, o ví'i i ne, nadíko ñā ne, dá xēe ní'i ñá diu'un i

35 é ntáda ña kuenta ntá'a pustrú san. Kidáā ne, nake'nté dava ña, na kuído ta'an ña, xoo ñá'a é kátaan núu i.

36 Kuān o dé uun i'xá ña Levíi, ñá nani Jōsee, ñá vē'xí ñuú Chipre. Pustrú san ne, xntánteē ñá ña Bernabee, é káni tú'un Ña Kanaxnuu Ka'nu Nima Ko.

37 Dívi ñā né, nadíko ña ñū'u ña ne, da xēe ní'i ñá diu'un i, ntáda ña kuenta ntá'a pustrú san.

5

Nté o kúvi Anania ni Sáfira

¹ É tuku ñatī, ña é nani Anānia, ni ñadi'ī ña, ña é nani Sāfirá ne, nádiko ña uun itsi ñū'u ña di.

² Ntá tsi ña sá'á ne, kī'i ña diu'un í ne, xnūu vá'a ña dava é kūvi iña mii ña. É ntóo ka kúdi ne, ntada ña kuenta ntá'a pustrú san.

—Kuān sá kaa diu'un i —ka'an ña.

Ñadi'ī ñá ne, uun tsi xu'u ntáde ña é kuān koo ka'an ña.

³ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Anania, ¿nté kui xnūu ntu nto nima nto é kaka'an Tó'o é ña vá'ā san? ¿Nté kui kaka'an ntú nto dovete nī Espíritū Sántū dá kī'i nto dava diu'un ñū'u san é kúvi iña mii nto?

⁴ ¿Ñá ntu te iña mii nto ñū'u sán di'na dá nadiko ntó? ¿Ñá ntu te iña mii ntó diu'un í di? ¿Nté kui kene iní ntu nto é kuan o dé nto? Tsi ña te ña'á san é kaeni nta'ví nto ña, tsi mii Xuva kō —ka'án Pedru ni ña.

⁵ Ananiá ne, dá téku ña é kaka'an ñá ni ña ne, nantúve ña ne, xí'i ña. Dōo u'ví ntí ntí ña'a san da kútuni ña nte o kúvi ña.

⁶ Kidáa ne, xée na kuetsī ne, dá'vī nuu na kúñu ña dōo ne, dá kue'en ní'i na ña, kúku'xí na ña.

⁷ Dā ita ntí'xin uni úra ne, xée ñadi'ī ña. Váta kutūni ñá nte o kúvi xīi ña.

⁸ Pedrú ne, tsixe'e ña ña:

—Ká'an vē: ¿Dū'va ntu kaa inuu á'vi ñū'u é nádiko ntó? —ka'an ña.

—Kuan tsī kaa inuu á'vi —ka'an ña.

⁹ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—¿Nté kuī kéne iní ntu o ni xīi o é kuan o dé vete nto nī Espíritū Sántū? I'a kuntí'xi na kuetsī, na ixkú'xi xīi o. Vī'a ve ne, kiku'xí na o di —ka'an ña.

¹⁰ Ura tsí i nantúve ña nuú Pedrú ne, xí'i ña. Kidáa ne, xée na kuetsī sán ne, iní na tsi é xí'i ña. Tāvá na ña é kíkū'xí na ña diñi xīi ña.

¹¹ Un ntí ntí ña kuínti'xe i sán nī ña ñūu i sán ne, dōo u'ví ña da kútuni ña nte o kúvi.

Dā ntuvá'a ña nchokuyi

¹² Pustrú san ne, dōo kue'e kuénta xé'é ña; dōo ki'in itó idé ña nuu i e dōo na'nu mé'ñū ña'a san. Un ntí ntí ña kuínti'xe i sán ne, dadíi náta'ká nuu ña iní ukún ka'nu kán mí nani Corído Salámuun.

¹³ Ñá nguii sán ne, dōo u'ví ña é kuve ta'an ña ña, kuān te dōo vá'a ka'an ñá'a san iña ña.

¹⁴ Ntá tsi dā dií dií ka kuínti'xe ña'a san Tó'o ko Jesūcristú ne, dōo titín ña nákuve ta'an ña ña kuínti'xe i san, te tíi te ñadi'ī ña.

¹⁵ Xee ní'i ña ña nchokuví di, tsōo ña ña nú ito, tsōo ña ña nú xūvi ítsi kán vata koo te āma kuita ntí'xin Pedrú ne, kuān té ntati kúdi ña duku ntée ña ne, ntuvá'a ña, kuíni ña.

¹⁶ Xée ñá'a san, ña ntoo etsin ñūú Jerusaleén di. Ñá te da dīi ñá xee ña, odo ñá ña nchokuví, ni ña ñū'u é ña vá'ā nima í ne, un ntí ntí ñá ntuvá'a ña.

Dā ñū'u kutū pustrú san vi'i utun kán

¹⁷ Kidáa ne, dutu ñá odo nūú ni ūn ntí ntí ña saduceu, ñá ntíi ní'i ñá né, kūne'u iní ña nī pustrú san.

¹⁸ Tīn ña ña, tsú'un kutu ña ñá vi'i utun.

¹⁹ Ntá tsi ña tsi niñú san xee uun ánje Xuva kō, nákaán ña xí'i vi'i utun, da nantíi ña pustrú san, kaka'an ña:

²⁰ —Kue'en ntó, kuntañi ntó ini ukún ka'nu kán ne, ká'an nto ni ñá'a san nté koo ní'i ña ntuvi xéé iña ña —ka'an ñá nī pustrú san.

²¹ Kué'en ñá. Dā tuví ne, kúntí'ví ña ini ukún ka'nu kán ne, dá éni ntu'u ña nakuá'a ña ñá'a san.

Dā xee dútu ñá odo nūú san ni ña ntíi ní'i ñá né, tāvá ña junta ká'nu ni ūn ntí ntí ñata, ña odo nūú iña ñá Israeé ne, dá teé tsiñu ña maú san é kinakueká ña pustrú san vi'i utun kán.

²² Dā xee ñá vi'i utun kán ne, ¿mí'i ntu kī'xi ká pustrú san? Xoxó ka ña. Kuan tsi o ntíko kōo maú san. Ntántaa ña nī ña ñe'e júnā san, kaka'an ña:

²³ —Dā xéé ntí vi'i utun kán ne, é kantí'ú xí'i i ne, ikán ntáñi ntée sntadún san atá xí'i i kan, ntáde ña kuenta; ntá tsi dā nákaán ntí xí'i i ne, xoxó ñū'u ká i —ka'an ña.

²⁴ Dutu ñá odo nūú san nī tó'o sntadun úkūn ka'nu sán ne, dá téku ña é ntáka'an maú san ne, dōo ítsu'un ña nté koo naínú kava ña nuu i sá'a.

²⁵ Ura tsí i xee ūn ñatī, kaka'an ñá ni ña:

—Un ntáa ña é tsu'un kutu ntō vi'i utun. Ikān ntāñi ñá ini ukún kán, ntánakuā'a ña ña'a san —ka'an ña.

²⁶ Kidáa ne, ñé'ē tó'ō sntadún san ni māú san, ixnatún ña ñā. Ntá tsi diin diin tsi nátin ña ña, tsi ú'vi ñá te kué'é xuu ñā'a san ña.

²⁷ Dā náxee ni'i ña ñá ne, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta ká'nú san ne, dá kakā'an dútú ñá odo nūú san ni ñā:

²⁸ —Nti'i ne, un ntii tsi ka'án nti ni ntō é ña ku nakua'á ka nto ña'a san kuenta iña Jesús. Divi ntō né, dā dií dií ka ntáde nto. É ini ntí ntí ña ñūú Jerusaleen tú'un é ntánakuā'a nto ña ne, ntadá'vi ntō ntí kuétsi i é xi'i Jesús —ka'an ña.

²⁹ Kidáa ne, Pedru ní pustru ñá nguii sán ne, nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Dií dií ka nuu á'vi é kuínti'xe ntí Xuva kō é ña'a san.

³⁰ Divi tsi Xuva kō, ña é inúu ini uva ata kō, ña é intóo nte ntúvi di'na ne, divi ña nantoto ñá Jesuu, ña é'ni nto dá náxnteé ntó ña ntiká krusi kan.

³¹ Xuva kō ntáa ni'i ña ña, kuntáa ña é kutuvi ñá diñi kua'a ña, é kodo nuú ña, é nakakū ñá kō. Dukuān né, te nātu'vi o kuétsi ko, xo'ō é ña Israeé o ne, ni'i ko é káda ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō.

³² Sá'ā éntaxé'e ntí kuenta, ni Espíritū Sántū san, tsí ta'xi Xuva kō Espíritū Sántū é kunūu ña nima ko te kuínti'xe ko ñā —ka'án pustrú san.

³³ Dā téku ña tsiñu i san é ntáka'an ñá ne, dōó dutsi kuini ña. Ncho ka'ni ña pustrú san.

³⁴ Ntá tsi uun ña'a, ña fariseu, ña nani Gamalieé ne, mastrú lei iña ñá Israeé ñá, ne, dōo íko ñu'u ñā'a san ña. Divi ñā ne, nákuñtsi ña, kaka'an ñá te nantii ña pustrú san ki'i kan uun da'na.

³⁵ Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña tsiñu i san:

—Ña Israeé, kadā kueni va'a ntó nté koo vii nto ni ña sá'a.

³⁶ Tsí emá tsi ne, xío uun ñatí, ñá nani Teudá ne, dōó ka'nu ncho vii ña. Xío te kímí sientu ñatí, ña ntíkin ña. Ntá tsi dā kúvi ne, ña'a é'ni ña ña ne, kidáa nákuite xáa ntí ntí ña ntí ni'i ña. Kidáa ne, xío da'na.

³⁷ Rkontúví, ntuvi dá naka'vi ña ñā'a sán ne, ñá naní Júdā, ña ñūú Galileá ne, dōó ka'nu ncho vii ña ne, ñá te da dñi ña'a intíkin ñá ña di. Ntá tsi xi'i ñá di ne, dā nákuite xáa ntí ntí ña intíkin ña.

³⁸ Dukuān é kaka'án u ni ntō é na tsoo mii nto ña sá'a. Ná ku kini ntéé ka ntó ña. Tsí te kuēnta iña ñá'a é ntánakuā'a ña ne, koó da'na mii.

³⁹ Ntá tsi te kuēnta iña Xuva ko é ntánakuā'a ña ne, ña kúvi vii nto é kini nteé ntó ña. Kuenta tsí vii nto ve vata koo é ña ka'an ntéé nto Xuva kō —ka'an Gámalieé san.

⁴⁰ Xío ntaa iní ña tsiñu i san é kaka'an ña. Kidáa ne, nákana ña pustrú san é ntí'xi xtuku ña. Dā náxee ñá ne, náti nuu ña ña xo'ó ne, dá kakā'an ñá ni ñā é ña ku ka'án ka ña iña Jesús. Kidáa ne, nakáka ña ña.

⁴¹ Dā ntí pustrú san mé'ñū juntá san ne, dōo diní ña, tsí xe'é Xuva kō é ntō'o ña kuenta iña Jesús.

⁴² Ñá ni tee dā'na kue'en tsí ña é nakuā'a ña ñá'a san. Nguentúvi ntáka'an ntódo ña ni ñā'a san kuenta iña Jesús ini ukún ka'nu kan ni nú vi'i ñā'a sán di.

6

Ña u'xe ñá'a, ña é xntí

¹ Ntuvi tsikán ne, kūtítin ña kuínti'xe i Cristu. Kidáa ne, xío ñā'a e ntáka'an tú'un griegu éni ntú'u ñā tsi'i kuétsi ñā ña ntáka'an tú'un hēbreú san, ntáka'an ñá tsí ñadī'i kii, ña ntáka'an tú'un griegú san ne, ñá kué'e tsi ntáni'i ña mí káxi'i é káxi'í ñá utén utén, tsi dií ka kue'e ntáni'i ñadī'i kii, ña ntáka'an tú'un hēbreú san.

² Dukuān ne, uxúvi ñā'a pustrú san kána ña un ntí ntí ña kuínti'xe i san é nataká nuu ña. Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tē ntí'í vii ntí tsiñu é kuēnta vii ntí ña'a sán ne, ña kúvi vii ntí é nakuā'a ntí nto tú'un Xuva kō.

³ Dií ka vá'a ó, ení, divi ntō nakaxnúu nto u'xe ñá'a ña'a nto é koto ña tsiñu sá'a. Nakaxnúu nto ñatí, ña e dōo ini nté koo vii i, ña e dōo nuu Espíritū Sántū nima i, ña ntaíko ñu'u ña'a sán ne, divi ñā é vii ñá tsiñu é kuēnta vii ña ña ña'a san, é tsí'i ña é káxi'í ñadī'i kií san.

⁴ Divi ntí ne, da mii tsi é ká'an ntá'ví ntí nī é nakuá'a ntí ña'a tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁵ Ná ngui sán ne, xkúntee iní ña é ntáka'an pústrú san. Kidáā né, nākaxnúu ña u'xe ñá'a, vatā ó ka'an ña: di'na Esteba, ña e dóo kainuu iní i Xuva kō, e dóo nuu Espiritū Sántū nima ña; kidáā ne, Felipe, ni Prócuru, ni Nicānoo, ni Tīmuún, ni Pārmēna, ni Cúlaa. Culaá san ne, ñuú Antioquia vé'xi ña, ntá tsi kantikin ñá Xuva ko vatā o dé ña Israee dá éni ntu'u ña kuínti'xe ña Cristu.

⁶ Ntēka ña u'xe ñá'a ñatí san, kue'en ni'i ña ña mí ntoo pustrú san. Pustrú san ne, xntekū ñá nta'a ña diki ñá u'xe ñá'a sán ne, ka'an ntá'ví ñá iña ña da xnuú nta'a ña ña tsiñu san.

⁷ Kidáā né, dōo ite xáa tú'un Xuva kō né, kūtítin ña kuínti'xe i Tó'o ko Jēsuu, ña ntoo ñuú Jerusaleen. Ikān ne, títin dutu ñá Israee kuínti'xe ña di.

Dā tñn ña Esteba

⁸ Estebá san ne, dōo ki'in itō idé ña nuu i e dóo ka'nu, tsí Xuva kō dóo xntí ña ña ne, nāxnuu viko ña ña. Koó dā kúdu'va ña'a san da iní ña.

⁹ Ntá tsi ió ña vé'xi úkūn é nanī Ña Nakáku, nī ña vé'xi ñuú Cirene, ñuú Alejandria, ñuú Ciliciá, nī ñuú Ásiā ne, ñá nī xkúntee iní ña é káka'an Ésteba. Tuku o dé kuení ña ne, eni ntu'u ña ntánāa núu ña ni ña.

¹⁰ Ntá tsi ña ni kuvi vií ña ni ña, tsi dóo vá'ā ó kaka'an ña, tsí xe'e Espiritū Sántū san é kūtuni ña nté koo ka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, ntá'vi ña ña'a san é dā'ví ña Esteba dóvete. Tsi'i ña diki ña é ká'an ña tsí káka'an kīni Esteba iña Muísee ni iña Xuva kó di.

¹² Dukuan o nateñu núu ña ña'a sán, ni ñata, nī mastrú lei Xúva kō. Kidáā né, dā nēnī tsi Esteba, tñn ña ña, kue'en ni'i ña ña mí ntoo ñá odo núu, ntáde ña junta.

¹³ Xee ní'i ña ña é ká'an dóveté san ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, dōo kaka'an ntée ña vi'i Xuva kō né, dōo kinī ó kaka'an ñá iña lei san di.

¹⁴ Tékú ntí é káka'an ña tsí Jesuu, ñá ñuú Nazareé ne, nakatsin ña vi'i Xuva kō ne, nadama ña é vatā xkoó iní o e xtúví Muísee —ka'an ñá ka'an dóveté san.

¹⁵ Kidáā ne, un ntí ntí ña odo núu san nī ña ntoo sán ne, Ito ña Estebá ne, iní ña nuu ña e xi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu nuu ánjē.

7

Nté o nantíko kōo Esteba

¹ Kidáā ne, kaka'an tó'ō dutu iña ñá Israee san, katsixe'e ña Ésteba:

—¿Ntāa ntu é ntáka'an ñá sá'a? —ka'an ña.

² Kidáā né, eni ntu'u Ésteba kaká'an ñá ni ña:

—Un ntí'i kué'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto, kini nto é káka'an u ni ntō: Iní nto tsí Xuva kō, ña dóo ka'nu, ntii díto ñá nuu uva áta ko Ábraan nte ntúvi di'na, dá tūvi dukuan ña ñuú Mesopotamia, di'na dá k'ín ña é kikutúvi ña ñuú Haraan.

³ Ne, kaka'an Xúva ko ni Ábraan: “Xtuvīn miin ñuú o ni ūn ntí ntí ñavi'i o, kué'én xio ñuu mí nañē'é u o ve”, ka'an ña.

⁴ Kidáā ntáka Ábraan ñuú Caldea, kué'en ña, kukutuví ñá ñuú Haraan. Rkontúví ne, xi'í uva ña né, Xuva kō kíxnteká ña ña, xee ña ñuu sá'a mí ntoo ó vevii.

⁵ Ntá tsi Xuva kō ñá ni xē'é ña ñu'u é kúvi iña mii ña, nté un siin. Ntá tsi xe'é ña xu'u ña é dā nte rkontúvi kué'e ña ña ñu'ú san. Tē xi'í ñá ne, kuvi iña i'xá ña ni i'xá ika ñá dí, kuān te ntuvi tsíkán ne, váta kōo i'xá ña.

⁶ Sá'a káka'an Xúva ko ni Ábraan: “I'xá o ne, xio ñuú kuntōo ña; ñá te ñuú mii o kuntoo ña. Kidáā né, dōo kini koo vií ña'a san ni ña. Kí'i ña ña é kuétsi é káda tsiñu ña iña ña. Kímī sientu kuia é kuan koo nantō'o ña ña.

⁷ Ntá tsi kué'ē u é ntō'o ña ñuu tsíkan e kuān koo nantō'o ña i'xá o. Kidáā ntí i'xá o ñuu tsíkan, naxee ñá ñuu sá'a ne, i'a tsi kuntoo ña, kunuu iní ñá ko”, ka'an Xúva ko ni ña.

⁸ Kidáā ne, xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraan ne, dē kú'vē ña é tē'nte un siin kúñū é íxi un ntí ntí i'xa tíi san vata koo é díto e ntáduku ntée ña Xuva kō. Dukuan né, dā káku i'xá ña é nani Isáa ne, dē ntaa Ábraan, é'nté ña kúñū é íxi i da kúvi ūna ntúvi káku ne, kuan tsí o dé Isaa ni i'xá ña é nani Jácoo ne, kuan tsí o dé xtuku Jacoo ni ún ntí ntí i'xá ña, divi ña é uva ūxuvi tátá ña Israee.

9 'I'xá Jacoó san ne, kũne'u iní ña ni ení ña, ñá nani Jōseé ne, díko ña Jōseé san. Ña ñuú Egítō ñí ña ña é káda tsiñu ñá iña ña. Ntá tsi ínũu mé'ñu Xuva ko Jōseé san ne,

10 nákáku ña ña é kánto'o ña. Xé'e ñā e dóo kí'in íní Josee nté koo víi ña ne, xé'e ñā e dóo kuinima rei ñuú Egítō sán ña, diví rei, ñá nani Farāuun. Rei san ne, náxanu ña Josee é kodo nuú ñá ñuú Egítō ní nú ví'i ña kán di.

11 'Kidáā ne, kútama ñuú Egítō ni ñũu Canaan. Ñá ni ní'i ñáta kō é ká'xi ña. Dōo ntó'o ña dókō.

12 Ntá tsi xee tú'ũn nta'a Jacoo tsí ió trigu ñuú Egítō sán ne, táxnũu ña i'xá ña, diví uva ata ika kō.

13 Dā kúvi uvi íto ñe'e ñá ne, da kidáā xe'é Josee kútuni ña é ēni míi ña ña ne, kidáā kútuni Fārauun é ñavi'i Josee san ne, tatá Israee ña.

14 Kidáā ne, táxnũu Josee tú'ũn é kí'in úva ña Jācoo, ni ún ntí ntí ñavi'i ña, kikuntóo ña ñuú Egítō. Úni díko xe'un ñá'a ña

15 xée ña é kuntōo ña ñuú Egítō. Ikān xi'í Jacoó ni ñata kō, ña intóo di'na.

16 Dā rkontúvi dá xi'i ñá ne, kue'en ní'i ña ña ñuú Siqueén ne, ikan íntú'xi ña ñaña e ñíi Abraan ntá'a i'xá Hamoo.

17 'E dóo káxa ñá Israeé san ñuú Egítō da xee étsin ntuvi é ntũntaa é káka'an Xúva ko dā xe'é ña xu'u ña ni Abraan.

18 Kidáā ne, xée tũku ña'a é víi ñá rei ñuú Egítō ne, rei tsikán ne, ña ni íní ñá xoo e Jōsee.

19 Rei sa'á ne, ēni nta'ví ña ñata kō né, dōo nantó'o ña ña. Dē kú'vē ña é nakuitā ñá un ntí'i i'xa tíi san é dā ve kakaku vata koo é na kúvi, tsí ntio ña é nantí'i ña tatá kō.

20 Ntuvi tsikán ne, káku Muisee. Uni xóo xtúvi xu'u ña i má ví'i ña kán é nakué'nu ña i, tsi dóo ntio Xuva ko i.

21 Dā ña ni kuví víi ka ña ni í né, da mií é xtuví xaa ña i. Kidáā né, diví tsí diókō rei san kí'i ña i ne, nakué'nu ña i vata tsi te i'xá mií ña.

22 Dukuān ne, kutú've Muisee san é un ntí'i é iní ña Egítō ne, dōo iní ña nté koo ka'an ñá ne, dóo ió ña é víi ñá nee ntí'i ntí'i.

23 'Dā ntí'i ña uvi díko kuiá ña ne, dē kuení ña é kí'in ña, kikoto ní'ni ña ña'a ña, ña Israeé san.

24 Ikān íní ña tsí uun ña'a ña Egítō kanantó'o ña uun ña'a ña Israee. Muisee ne, nadá'an ña ñā'a ña, ña Israeé san ne, ē'ní ña ña Egítō san.

25 Kuiní ña té kútuni ña'a ña é Xuva kō táxnũu ña ña é nakákū ñá ña. Ntá tsi ñá te kuan ō ni ñe'e díki ña Israeé san.

26 Tuku ntuvi ne, ta'an túku Muisee úvi ña'a ñá Israee, ntánaā ñá ne, ntio ña é naka'nté nuu ña, kaka'an ña: “¿Nté kui kuān ó de ntu nto? Tsí ñá vā'á ō é naa o ni ta'an kō”, ka'an ña.

27 Kidáā ne, uun ña'a ña, ña é kadē xení ni tā'an i ne, tí'vi nũu ña Muisee, kaká'an ña: “¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú'vē nto iñá nti, é xntékú ku'vē ntó nti?”

28 ¿Vá ka'nī ntú nto ko vata ō é'ni nto ña Egítō san iku?”, ka'an ña.

29 Dā téku Muisee é káka'an ñá ne, inu ña ñuú Egítō, ku'éen ña, kukutúvi ñá ñuú Madiaan. Ikān éni ví'i ña ne, xío ūvi i'xá ña.

30 'Itā nti'xin uvi díko kuiá ne, uun ntuvi kaika Muisee má kũ'u kan etsin xuku é nani Sināii. Ikān íní ñá é kai'xi ntá'a utun sán ne, ntii díto uun ánje Xuva kō mé'ñu ñu'u é kai'xi san.

31 Koó dā kúdu'va Muisee da íní ña ne, xée étsin ña é koto díto ña. Tékú ña tatsin Xúva kō é káka'an ñá ni ña:

32 “Xu'ú ne, Xuva ñáta o Ábraan, Ísaa, ni Jācoo”, ka'an ña. Koó dā kaní'i Muisee e dóo ū'ví ña ne, ú'ví ñá é koto ña ñu'u san.

33 Ne, kaka'an Xúva ko ni ñā: “Nantíin nti'xen o, tsí ñu'u mí ntísin san ne, ñu'u kuíko.

34 Xu'ú ne, é iní u é kuān nte ntántó'o ña'a ko ñuú Egítō. É tékú ko e dóo nta'ví o ntátaan nuu ña. Dukuān é vē'xi ú é nakákú u ña. Ní'in ve, tsí nataxnũu ú o ñuú Egítō”, ka'an ña.

35 'Kuān te nántii ní'ni ñata kō san Muisee dá ntáka'an ña: “¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú'vē nto iñá nti, é xntékú ku'vē ntó iñá nti?”, ne, diví ñā é taxnuu Xuva kō é kadā kú'vē ntí'xe ña, é nakákú ñá ña Israeé san, tsí kuān ó kaka'an Xúva ko ni ñā da ntii díto ánje san mé'ñu utun é kai'xi san.

³⁶ Dìvi Muiseé san é nátava ña ñata kō san da ntáka ña ñuú Egítō. Dìvi ñā e dé ña nuu i e dóo na'nu. Dōo kue'e kuénta xe'é ña dā intóo ña ñuú Egíto, dā ita ntí'xin ñata ko Ntute Ñu'u Kuē'é ne, da ñā íka ña uvi díko kuia má kū'u kán dī.

³⁷ Dìvi tsi Muisee é kākā'an ñā nī ña Israeé san: “Xuva ko ne, taxnūu ña uun ña'a, ña é ka'án naa ña vata tsī ó de ú xu'u, uun ña'a, ña é ñā ñā tsi tāta ko”, ka'an Muisee.

³⁸ Muisee xtúku tsi san é itúvi ña ni ñata kō da nataká nuu ña má kū'u kán ne, ñā ñā kākā'an ñā nī ánjē rki uku Sinaii da xe'é Xuva kō tú'un ñā é kātā'xi ntuvi iña ko é kāda ntaa o.

³⁹ Ntá tsi ñata kō sán ne, ña ni ntío ña kuintí'xe ña Muiseé ne, nántii nī'ni ña ña. Tívi ínī ña e ntáka ña ñuú Egíto ne, ntío ña é ntiko kōo xtúku ña.

⁴⁰ Kidāā né, kākā'an ñā'a sán ni Áron: “É ntío ntí ne, kāda vá'a nto é kūvi xuva ko, é kodo nūú nuu ko, tsí ñā ini o nté ó kúvi ni Muisee, ñā natavā ko ñuú Egítō”, ka'an ña.

⁴¹ Kidāā ntavá'a naā ñā uun i'xá duntiki e kúvi ti xuva ñā né, e'ní ña kiti kantíto nti'xe é kāmī ña ti nuu kiti ntuvá'a naā san vata kaa doméni é kué'é ña ti. Tāvā ña dodíni iña xuva ña e ntavá'a naā mí ña.

⁴² Xuva kō né, tsoo mii ña ñā kídaa, ku ika ña ñā ne, xé'e ñā é dotō tsí kunuu ínī ña ngántii ni xoo ni ūn ntí ntí xntívi é ió e dukún kan, vatā ó uve na'a iní tutu é de vá'a ña é kākā'án naa Xuva ko kídaa:

¿Amá ntu tá'xi nto kó doméni kiti é'ni nto da íka nto má ku'u kan da ñā é ūvi díko kuia san?

⁴³ Da mii kué'en tsi é ido nto vi'i doo iña xuva nto Moloó ne,

ido nto xntívi iña xuva nto Refaan.

Ñā te ñā ñā u ntánuu iní nto ko,

tsí kudii e ntáva'a naā mii nto ntánuu iní nto.

Dukuān né, natāvā u nto ñuú nto ne, natsoo ú nto dii ka ikā é ñuú Babilonia,

ka'an Xúva ko nī ña Israeé san.

⁴⁴ Dā íka ñata kō má kū'u kán ne, ínī'ni ñā vi'i doo e kúvi xúkūn, mí ñu'u vá'a lei iña Xuva ko, ñā ñā é ntáva'a naā ñā'a san vata tsi ó nañé'e Xuva kō Muisee.

⁴⁵ Xúkūn vi'i doo san ne, kuvi iña ñāta kō kídaa ne, kuan tsí ó ntaído ñā dá xee ñā ni Jōsuee dá idé ña du'xen nī ña xio ñuu, é kí'i ña ñu'u ña, tsí Xuva kō nantii ña ña é ña te ña Israeé san vata koo é kūvi kuntoó ñata ko ñuú sa'a. Ne, i'a katúvi xúkūn vi'i doo san nté ntūvi dá itúvi rei Davii.

⁴⁶ Rei Davii san ne, dōo ntio Xuva ko ñā. Ncho xntitsi ñā xúkūn ká'nu iña Xuva ko, é ñā ñā tsi Xuva ñata ko Jácoo;

⁴⁷ ntá tsi rei Salamuun kúvi idé ña xntitsi ñā xúkūn san.

⁴⁸ Ntá tsi Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán ne, ñā te ñā ukun e xntitsi ñā'a san kutuvi ña. Tsí vatā ó kākā'an ña é kākā'án naa Xuva kó ne:

⁴⁹ Vi'i antivi ā tuví u, kadē kú've u.

Ñuxiví san ne, vata kaa teu é nteku nti'i dī'in ko kaa.

¿Nté ntu kaa vi'i é xntitsi ntō iñā ko?

¿Ó mí'i ntu kūtuví da'na u?

⁵⁰ ¿Ñā ntu te xú'u e dé kú've u neé nti'i nti'i é ió?

ka'an Xúva kō.

⁵¹ Un nti'i kué'en dú'va nto ne, ¿nté kuān nte ló'o ntu nto? ¿Ñā ntátekú kue'en xnto? Vata tsi tē ña ini nto xoo é Xuva kō. Ñā ntákuinti'xe kue'en xnto é kākā'an Espiritū Sántū san. Dadíi xnto ni ñata ntō.

⁵² Dōo nantó'o ña da xōo ka ña'a, ña é ka'án naa Xuva kó ne, e'ní ña ña'a, ña é kākā'an é ki'xi uun ñatíi, ña e dóo va'a é taxnuu Xuva kō. Vevii ne, é kī'xi ñā ne, ñā ñā dīko nto ñā né, e'ní nto ña dī.

⁵³ Dìvi ntō ni'i ntó lei iña Xuva ko e kíxni'i ánjē san kídaa ne, ntē ña ni kuintí'xe nto lei san. —Kuan ó ka'an Ésteba ni ñā odo nūu iña ñā Israeé san.

Dā xi'i Ésteba

⁵⁴ Dā téku ña'a san é kākā'an Éstebá ne, kúdiin kué'en ña. Vevii tsi ka'xi kue'en ñā ña, kuini ña.

⁵⁵ Ntá tsi Estebá ne, dōo nuu Espiritū Sántū nima ña. Ntāa ni'i ña nuu ñā e dukún kan, iní ña Xuva kō e dóo kaxi'í nuu ka'nu ña ne, ntitsi Jesuu díni kua'a ña.

⁵⁶ Kidāā né, kākā'an ñā:

—¡Un kaa é kainí u! Nākaán vi'i antívi ne, kainí u ñā Vexkúvi Ñatíi, ntitsi ña díni kua'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵⁷ Ntá tsi dutú san ne, kúdiin kué'en ña é kuān ó kaka'an ña. Ēdí ña lo'xo ña ne, koó da vāntiñi ña tñn ña Esteba,

⁵⁸ kue'en ní'i ña ña diñi ñuú kñn né, ikān xe'é xuu ña ñā. Ña ntátsi'i kuétsi ñā sán ne, tsoo vá'a ña doo ña nta'a uun ná kuetsi, ná nanī Saúlū.

⁵⁹ Ntá tsi, da nñ ntáxe'é xuu ña ñā ne, kaka'an ntá'ví Esteba, kaka'an ña: —Tō'ó ko Jesuu, naki'i nto nimá ko —ka'an ña.

⁶⁰ Kidáa ne, nakunchíti ña ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—jXuvā, ka'nu vií nto nima ntó ni ña sā'a tsí kuān ó ntáde ña nī ko! —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, xí'i ñā.

8

Nté o nantó'o Saúlū ña ntákuinti'xe i

¹ Saúlū ne, iō ñā dodíni é ká'ní ña'a san Esteba.

Dívi tsi ntūvi tsikan iñi ntu'u é dóo ntánantō'o ña'a san ña ntákuinti'xe i Jesuu, ña ntoo ñuú Jerusaleen. Ne, ĩnu ntíi ntíi ñā, dotō tsí kue'en ña, kukuntóo ña ñuú Judea ni ñuú Samaria. Mī sá pustrú san kantóo ña ñuú Jerusaleen.

² Ntá tsi iō ña'a, ña é dóo ntánuu iní i Xuva kō né, dívi ñā i'xí ña Estebá ne, dōo éku nteé ña ña.

³ Da nñ Saúlū né, kuan tsí ó de ña, kanantō'o ña ña ntákuinti'xe i san. Kata'vi ña xí'i ña'a sán ne, katavá ña ña, te tíi te ñadī'i, é tsu'un kutu ña ña ví'i utun kñn.

Dá kakā'an ntódo ña tú'ūn va'á san ñuú Samaria

⁴ Ntá tsi ña kuínti'xe i, ña e éka ñuú Jerusaleén ne, ta'án ñuu ta'án ñuú kue'en ña, ntáka'an ntódo ña tú'ūn va'á iñā Jesuu.

⁵ Uun ña'a, ñā nani Fēlipé ne, kué'en ñā uun ñuu é kāduku ntée ñuú Samariá ne, ikan kaka'an ñā ni ñā'a iñā Cristu.

⁶ Nātaká nuu ña'a san é kīni ña é kaka'an ñā ne, uun ito tsi kuínti'xe ntíi ntíi ñā é kaka'an Fēlipe. Ntaíni va'a vá'a sa un ntíi ntíi ña'a san é kaka'an ñā ni ñā ne, ntaíni ña tsí kade ña nuu i e dóo na'nu.

⁷ Xíō ña'a, ña é ñū'u é ña vá'ā nima í ne, koó dā ntákachu'u ntáa é ña vá'ā san da ntántii nima ñā'a san. Ne,

dōo titín ña natñn nī ña xne'é di ne, ntuvá'a ña.

⁸ Uun ito tsi náku'un dini kue'en nima ñā'a san, ña ntoo ñuu tsíkan.

⁹ Ntá tsi uun ñatíi, ñā nani Sīmuún ne, tatān ña. Ēmá tsi kade tatan ña, kaeni nta'ví ña ña ntoo ñuú Samaria, kaka'an ñā tsi dóo ka'nu ña'a ña.

¹⁰ Un ntíi ntíi ña'a san, te kuetsi te na'nu ña ne, dōo ntaíni ña é kaka'an ñā ni ñā ne, kuínti'xe ña ña, ntáka'an ña:

—Ñā sā'á ne, dōo iō ñā é vii ñā. Vatā ó kade Xuva kō kade ña —ka'an ñā'a san.

¹¹ Dōo kuínti'xe ña'a san ña, tsí koó dā ntákudú'va ña nuu i é kākuví kade ña. Tsi éma tsi kuān ó de ña, kaeni nta'ví ña ña'a san.

¹² Ntá tsi dá xee Fēlipé ne, eni ntu'u ñā kaka'an ntódo ña iñā i mí kadē kú've Xuva kō, kaka'an ñā kuenta iñā Jesúcristu. Kuínti'xe ña'a sán ne, titín ña ítsi ntute ña, te tíi te ñadī'i.

¹³ Uun tsi nte Simuun kuínti'xe ña, ítsi ntute ña dí ne, dā éni ntu'u ñā intíkin ñā Felipe. Koó dā kúdu'va ña é kaíni ña nuu i é dóo na'nu san ni e dóo kue'e nuu i é edé ña.

¹⁴ Kidáa ne, xee tū'un nta'a pustru, ñā ntoo ñuú Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña ñuú Samaria tú'un Xuva kō né, ikān táxnuu ña Pedru ní Juaan, kué'en ña.

¹⁵ Dā xee ña ñuú Samariá ne, ka'an ntá'ví ñā iñā ñā ntoo ikān vata koo é nī'i ña Espíritū Sántū.

¹⁶ Tsí nté uun ña vata kunūu Espíritū Sántū nima ña; mīi tsi kuēnta iñā Tó'o ko Jēsuu ítsi ntute ña.

¹⁷ Kidáa ne, Pedru ní Juaan xntéku ña nta'a ña diki ñā'a san ne, inúu Espíritū Sántū nima ña.

¹⁸ Dā íni Simuun tsí nī'i ña'a san Espíritū Sántū san dá xntéku pustrú san nta'a ña diki ñā ne, kaxe'e kuétsi ña ña diu'un,

¹⁹ kaka'an ña:

—Ta'xí nto é kúvi vií u vatā ó de nto, vata koo é tē xntekú u nta'a ko diki ñā'á san ne, ní'i ña Espíritū Sántū sán di —ka'an ña.

²⁰ Kidáa kakā'án Pedru ni ña:

—jÑā tē diu'un o é ntio ko! jNa kūnaán mīn ní diu'un o, tsí kuān ó

kadē kuení o é kuiin diu'un o é kata'xi Xuva kō doméni!

²¹ Nā te sá'a é kāduku ntéen, tsí ña te vá'a nima o nuu Xuva ko.

²² Natu'vin kuetsi o, kákan nta'a Xuva kō é kāda ka'nu iní ña ni ō é kuān ó kadē kuení o.

²³ Tsí ñavin ne, dōo kúvé nima o, dōo kúkaven ni kuétsi o —ka'án Pedru ni ña.

²⁴ Kidáā ne, kaka'an Símuun:

—Mii nto kákan ntó nta'a Xuva kō é ña kuan koo kúvi ko vatā ó kaka'an ntó san —ka'an ña.

²⁵ Pustrú san ne, dā kúvi ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko, ni dā kúvi ntaa ña ni ñā'a é un ntí' e iní ña ne, kúnū'ú ña ñuú Jerusaleen. Íta ntí'xin ña titín ñuu é kāduku ntée ñuú Samariá ña ne, ikān ka'an ntódo xtuku ña tú'ūn va'á iña Jesúcristu.

Dá kakā'an Félipe ni ñátī, ña vé'xi ñuú Etiopía

²⁶ Kidáā ne, ntii dīto uun ánje Xuva ko nūu Félipe, káka'an ña:

—Kuē'en máa i kán mí nuu ítsi é kaíta ntí'xin ñuú Jerusaleen é kãñe'e ñuú Gaza —ka'an ña.

Itsi sá'a ne, da mii má kú'u mí xoxo ntóo i.

²⁷ Felipé ne, kué'en ña ne, itsi kán tá'an ña uun ña'a ñatī, ña vé'xi ñuú Etiopía. Nā tsíkán ne, ña tsiñu i, ña í ña iñá reina ñuú Etiopía, ña nani Cāndace. Itsi kan vē'xí ña sa'a é ñe'e ña ñuú Jerusaleen é vii ñá nchu'ún iña Xuva ko.

²⁸ Ntiko koō ñá ñuú ña kán ne, nuu vá'a ña iní vi'i é kãñu'u ídu. Nuu ña, kanakuā'a ña tutu é de vá'a Isaía, ña kaka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na.

²⁹ Kidáā ne, kaka'an Espíritū Sántū sán ni Félipe:

—Kuē'én, kúntikin ví'i é kãñu'u idú san —ka'an ña.

³⁰ Koó dā kainu ña, kue'en ñá ne, xēe ntíkin ña vi'i é kãñu'u idú san. Tékú ña é kanakuā'a ña ñuú Etiopía san tutu é de vá'a Isaía ne, tsixe'e ña ña:

—¿Kãñe'e ña ntu nto é kanakuā'a nto san? —ka'an ña.

³¹ Nā ñuú Etiopía san ne, kaka'an ña:

—¿Mí'i ntu? Dōó xu'ū ó kaka'an. ¿Xoó ntu kuvi vii i nañē'e í ko neé kani

tú'un? Kixkene nto, kutuvī ntó diñi ko —ka'an ñá ni ñā.

—Kuvi ñi —ka'an Félipe.

³² Mí kanakuā'a ña tú'un Xuva kō né, du'vā ó kaka'an:

Tsí ntēka ña ña é ka'nī ñá ña vata kaa uun a le'ntu é kã'ni ña i; vata tsi kaa uun a le'ntu e dōo to'o, é ña te kaítsu'ūn dá kãdeté ña idi i ne, kuān koo kuvi ña;

diin diin tsi kutuvī ñá ñi;

ñá kã'an kue'en tsí ña.

³³ Nantii ni'ni ña ña ne,

ñá ni ñē'e me'ñu ña é kūtuni ña kuétsi ñā.

¿Mí'i ntu xio i'xá ña?

Tsí náki'i ña'a san ntuvi iña ña ñúxivi sa.

Sá'a kakā'an tú'un Xuva kō mí nakua'a ña.

³⁴ Kidáā né, katsixe'e ña ñuú Etiopía san Felipe, káka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ká'an nto nī ko:

¿Xoó ntu iña i é káka'an ñá sá'a, ña é káka'án naa Xuva ko? ¿Iña mii ntu ña kaká'an ñá ne, ō iña tuku ñá'a? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

³⁵ Kidáā né, eni ntu'u Félipe, kaka'an ñá ni ña, kanañē'e ñá ña nee é kani tú'un tú'un Xuva kō mí kanakua'a ña ne, kaka'an ñá ni ña iña Jesús.

³⁶ Kidáā né, dā ita ntí'xin ña uun itsi mí io ntúte ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—I'a io ntúte. ¿Vá ña kuvi ntu te kutsi ntuté u vevii? —ka'an ña.

³⁷ —Nté kui ña'a, te kani nima ntó kakuinti'xe nto —ka'an Félipe. Ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—Kakuinti'xé ko tsí Jesucristú ne, I'xá Xuva ko ñā —ka'an ña.

³⁸ Kidáā ne, kaka'an ña é nākuntitsi da'na idú san. Nūu ña, ntuvi ñá Felipe, kué'en ña nú ntute san ne, ikan tsí nakutsi ntúte Felipé san ña.

³⁹ Dā ntí ña diñi ntute kán ne, xio kue'en ní'i Espíritū Sántū san Felipe. Nte kidáā ña ni iní ka ña ñuú Etiopía san ña; ne, dōó diní ña, nakunuu itsi xtuku ña.

⁴⁰ Felipé ne, é ñuú Azoto túvi ña dá kutuni ñá ne, ika ña ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ña tú'ūn va'á iña Jesús un tsi da nté xee ña ñuú Cesarea.

9

Dā náti vi ini Saúlū
(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Da nii kākudiin dukuan Saúlū ne, kainchu'vi ñá ña kuínti'xe i Tó'o ko Jēsuu, ncho ka'ni ña ña. Dukuān ne, kué'en ña, kūkoto ñá tó'o dutu.

² Íkan ña tūtú é kuē'é ña un nti'i dūtu úkun ñūú Damascu é ni'i ña itsi é t̃in ña ña é kuínti'xe i Jesuu, te tí te ñad̃'i, é k̃'in ni'i ña ña vi'i utun ñuú Jerusaleen.

³ Ntá tsi da xee étsin ña diñi ñuú Damascú ne, koó dā kúdu'va ña dá xi'i nuu ñu'u é ṽ'xi e dukún k̃an.

⁴ Nantúve Saúlū ñu'u k̃an ne, kidáā téku ña uun tatsin é k̃aka'an ni ña:

—Saúlū, ¿nté kui kanantō'on ntun ko? —ka'an tátsin san.

⁵ Kidáa ne, tsixe'ē Saúlū:

—¿Xoó ntu ña'a nto? —ka'an ña.

Ne, kaka'an tátsin san:

—Xu'u é Jesuu. Divi ú e dóo kanantō'on ko. ¿Nté kui kantukun kui'in mín ntun kúñu ō? —ka'an ña ni Saúlū san.

⁶ Saúlū ne, koó da k̃an'i kantei ña, kaka'an ña:

—Tó'o, ¿neé ntu ntio nto é vii u? —ka'an ña.

Ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Nakuntísin, kuē'én ñuú Damascú ne, ikan k̃a'an ñá nee iña é viin —ka'an ña.

⁷ Ñat̃i, ña ntaíka dad̃i ni Saúlū né, dōo ú'vi ña, tsí téku ña tatsin san, ntá tsi nté uun xoxo ni iní ña.

⁸ Kidáā ne, nákont̃isí Saúlū é t̃uvi ña ñu'u k̃an. Ntá tsi dā nákaán ña ntuxnúu ña ne, ñá ni xi'i kue'en tsi. Kañū'u ña nta'a ña, kue'en ní'i ña ña ñuú Damascu.

⁹ Ik̃an katúvi ña uni ntúvi ne, ñá ni xi'i nuu ña; ntē ña ni e'xi ña ne, nté ntúte ña ni xi'i ñá di.

¹⁰ Ñuú Damascú san tuví uun ña'a ña kuínti'xe i Jesuu, ñá nani Anānia. Kaka'an Tó'o ko ni ñā, vata tsi tē ntitsi ña nuu ña, kaka'an ñá ni ñā:

—jō né, Anania! —ka'an ña.

—I'a tuví u —ka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, kaka'an Tó'o ko ni ñā:

—Nakuntísin ne, kuē'én itsi é nani Itsi Ntaa. Ne, ikan kuē'én, tsixe'én nú vi'i Júda te tuví uun ñat̃i, ñá nani

Saúlū, ñá ṽ'xi ñuú Tarsu. Tsí vevíi ne, ik̃an tuví ña, kaka'an ntá'vi ña.

¹² Ne, é xé'e ú é kiní ñá tsí uun ñat̃i, ñá nani Anānia, ntitsi ña nuu ña, kúk̃'vi ña iní vi'i ña k̃an né, xntekū ñá nta'a ña dik̃i ñá vata koo é ñaxi'í ntuxnúu ña —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹³ Ananiá ne, ntíko koō ñá, kaka'an ña:

—Ini ntó, Tó'o, tsí é dóo ntáka'an ña'a iña ñá s̃a'a. Ntáka'an ñá tsi dóo kini idé ña ni ña kuínti'xe i nto, ña ntoo ñuú Jerusaleen.

¹⁴ Vevíi ne, xee ña i'a, ni'i ña tutú é xe'e tó'o dutú san é t̃in ña un nti' ntí ña'a, ña é ntákaku ni'i divi nto —ka'an Anania.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Tó'o ko ni ñā:

—Ña té ini. Kue'én k̃an, tsi é nakaxnúu ú ñat̃i sa'a é k̃a'an ña kuenta iña ko ni ūn ntí ntí ña'a, ña túku ñuú, ni ña odo nūu iña ñá ne, ni ña Israeé san di.

¹⁶ Nañē'é u ña é ña te nté kaa ió é ntó'o ña kuenta iña ko —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹⁷ Kidáā ne, kué'en Anānia nú vi'i mí tuví Saúlū. Kúk̃'vi ña ne, xntekū ñá nta'a ña dik̃i ña, kaká'an ña:

—Ení ko, Saúlū, ña ini nto tsí Tó'o ko Jēsuú ne, divi ñā é ntii dítō ña mí'i itsi vé'xi nto ne, divi ñā táxnūu ña ko é ṽ'xi ú vata koo é na ñaxi'í xtuku ntuxnúu nto ne, vata koo é kunūu Espiritū Sántū san nima nto —ka'an Ananiá san.

¹⁸ Ura dú'va tsi i ntíi ntee vata kaa diden é nuu nti'u ntuxnúu ña ne, ñakiní xtuku ña. Kidáā ne, nákont̃isí Saúlū ne, ura tsí i itsi ntute ña.

¹⁹ Kidáā né, e'xi ña ita ne, nakunúu ntii ñā. Kūkuií ña katúvi ña ni ñā kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Damascu.

Dá kakā'an ntódo Saúlū ñuú Damascu

²⁰ Ura tsí i eni ntu'ū Saúlū k̃aka'an ntódo ña ini ukún ña Israeé, k̃aka'an ñá tsí Jesuú ne, divi ñā é I'xá Xuva kō.

²¹ Un ntí ntí ña'a san ne, ntaíni ña Saúlū ne, koó dā kúdu'va ña da téku ña é k̃aka'an ña. Ntáka'an ñá'a san:

—¿Ñā ntu te ñá s̃a'a e dóo inchu'vi ña ña kuínti'xe Jesuu, ñá ntoo ñuú Jerusaleen? ¿Ñā ntu te i'a vé'xi ña, vext̃in xtuku ña ña'a é k̃unteka ña ña

nta'a tó'ō dutu? —ka'an ñá'a san, ntátsixe'e tã'an ña.

²² Ntá tsi Saúlū ne, dií ka xio ntii ña kaka'an ntódo ña. Un tsi kúdana iní ña Israee, ñá ntoo ñuú Damascu, tsí Saúlū ne, kanañe'e ña ña tsí Jesuú ne, ðivi ña é Cristu ñá, ðivi ña é intétu o ni ñata kō é kixnakakū ñá kō.

Dā náakaku Saúlū é ncho ka'ni ña Israee san ña

²³ Dā kú titín ntuvi ne, ña Israee san natée ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Saúlū san.

²⁴ Ntá tsi kútuni Saúlū é kuān koo vií ña ni ña. Ntē ntúvi, ntē níñu ntantétu ña ña xi'i kan mí kii ña diñi ñuú san, é ka'ni ñá ña.

²⁵ Ntá tsi ña kuínti'xe i Jesuú san ne, xnūu ña Saúlū iní xika ka'nu niñú a ne, nanúu ña ña ntiká nto'o é kánti'u núu diñi ñuú san ne, dukuan ō nakáku ña.

Dā náxee Saúlū ñuú Jerusaleen

²⁶ Dā náxee Saúlū ñuú Jerusaleen ne, ntio ña é kuntoo dadii ña ni ña kuínti'xe i san; ntá tsi un ntíí ntíí ña ú'vī ñá ña, tsí ña ni kuínti'xe ña te nūu é ntaā i é kuínti'xe Saúlū Jēsuu.

²⁷ Ntá tsi uun ña'a, ñá nani Bernabeé ne, intéka ña ña nta'a pustru, kántaa ña ni pustrú san nté ō iní Saúlū Tó'o ko Jēsuu ítsi kán ne, nté ō kaka'an Tó'o ko ni ña ne, nté ō dé ña da itúvi ña ñuú Damascu, é ntē ña ni u'ví kue'en ña kaka'an ntódo ña iña Jēsuu.

²⁸ Saúlū ne, kátūví ña ñuú Jerusaleen, ika dadii ña ni pustrú san da mí'í ká mí ñē'e ña.

²⁹ Ñá te kau'vī ñá kaka'an ñá iña Tó'o ko Jēsuu, kánantiko koō ñá tú'ūn é ntáka'an ña Israee, ñá ntáka'an tú'ūn griegu; ntá tsi ña Israee san ne, dōo ntuku nuu iní ña nté koo ka'ni ña ña.

³⁰ Dā kútuni ña kuínti'xe i sán ne, ntēka ña Saúlū ñuú Cesareá ne, ikán táxnuu tuku ña ña ñuú Tarsu.

³¹ Da kidáa ne, kántōo vá'a un ntíí ntíí ña kuínti'xe i da mí'í ká mí ntoo ña; ō ñuú Judeá ne, ō ñuú Galilea, ō ñuú Samaria. Dōo vá'a ō intóo ña ne, dōo ntánuu iní ña Tó'o ko Jēsuu. Nāxnuu ka'nu Espiritū Sántū nima ñá ði ne, dōo kútitín ña kidaā.

Da ntuvá'a Enea

³² Da nī kaika Pedru ta'án ñuú ta'án ñuú, kaito ní'ni ña ña kuínti'xe i ne, nakuíta ntí'xin ña, íto ní'ni ña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Lidá ði.

³³ Ikán nání'i ña uun ñatīi, ñá nani Enea. E una kuía ntékú ña nú itó ña é natín ña.

³⁴ Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Nakuntítsin, Enea, tsí Jesucristú ne, é ntāvá'a ña o. Naxntítsin íto o vē —ka'an ña.

Enea ne, ura dú'va tsi i nakuntítsi ña.

³⁵ Un ntíí ntíí ña ntoo ñuú Lida ni ñá ntoo ñuú Saruún ne, iní ña é nakuntítsi ña. Kidáa né, tsoo mii ña é ntántikin ña dí'na ne, eni ntuvu ña intíkin ña Tó'o ko Jēsuu.

Dā ntótō Dórcā é xi'i ña

³⁶ Xío uun ñadī'i, ña kuínti'xe i, ñá nani Tābita (é ncho ka'an Dórcā é tú'ūn griegu), ña tuví ñuú Jope. Ñadī'i sa'á ne, dōo vá'a o dé ña, dōo xntíi ña ña kataan núu i.

³⁷ Ntuvia tsikán ne, iñi ntú'ū nchókuví ña ne, xí'i ña. Dā kúvī ntántoo ña ña ne, xtuví ñá ña má vi'í nínu kán, tsí ūvi odo nti'i tá'an vi'í ña.

³⁸ Tuvi étsin ñuú Jopé san ñuú Lida, mí tuví Pedru. Iní ña kuínti'xe i san tsí ikán tuví ña ne, táxnuu ña uvi ña'a ñatīi é kükoto ña ña:

—Kantí'í sá nto kue'en ntó ñuú Jope —ka'an ña.

³⁹ Kidáa ne, kué'en Pedru ni ña. Dā xee ñá ne, kue'en ní'i ña ña má vi'í mí tūví ntāa ñá xi'í san. Un ntíí ntíí ñadī'i kií ntoo ña, ntaéku nteé ña ña. Nánē'e ñá Pedru dá'ma ni dū'nu e dé vá'a Dórcā dá katúvi ña.

⁴⁰ Kidáa né, kii ñu'u Pedru ñá, un ntíí ntíí ñá ne, inchítī ña, kaka'an ntá'vī ña. Kidáa ne, kaito ña nuu ñá xi'í san, kaka'an ña:

—¡Tābita! ¡Nakuntítsin! —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i nákaán ña nuu ña ne, dá iní ña Pedrú san ne, nákutuví tixi ña.

⁴¹ Irkāa Pedru ntá'a ña, naxntítsi ñá ña. Kidáa ne, kána ña ña kuínti'xe i san ni ñadī'i kií san, nánē'e ñá ña tsi e ntóto ña.

⁴² Un ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuú Jopé ne, téku ña é kuan ō kúvi ne, ñá te da ði ña kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu.

⁴³ Pedrú ne, kūkuí ka ña katúvi ña ñuú tsikan nú vi'i Sīmuun, ña é katsoo itsi ñi kití.

10

Pedru ni Córneliu

¹ Ñuú Cesareá ne, tūví uun ñatíi, ñá nani Córneliu, ñá de kú've iña uun sientu sntadun é nani Itāliano.

² Ña sá'a ne, dōo va'á ña'a ña ni ūn ntíi ntíi ñavi'i ña. Kuān te ñá te ña Israee ña, ntá tsi dōo kanúu ini ña Xuva kō né, dōo íni xntii ña nee é kátaan núu ña Israee, é nguentúvi ini ka'an ntá'vi ña ni Xuva kō.

³ Uun ntuví dá kaeku uni kuáa ne, koó dā kúdu'va Corneliu dá xēe núu ña uun ánje Xuva kō. Kaka'an ánje sán ni ñā:

—¡Córneliu! —ka'an ña.

⁴ Corneliú ne, dōo u'ví ña da íto ña nuu ánje sán ne, katsixe'e ña ñā:

—¿Neé ntu ntio nto, Tó'ō? —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ánje san:

—É tēkú Xuva kō é káka'an ntá'vín ni ñā ne, ini ña tsí kaxntiin ña kataan núu i.

⁵ Vi'a ve ne, taxnūun ña'a ñuú Jope é kikana ña uun ña'a, ñá nani Sīmuun Pedru.

⁶ Tuví ña nú vi'i tuku Simuun, ña katsoo itsi ñi kití. Diñí ntute ñu'u kán tuví vi'i ña. Sīmuun Pedrú san ne, ka'an ñá ni ō nté koo viin —ka'an ánje sán ni Córneliu.

⁷ Dā ntáka ánje san da kúvi ka'an ñá ni ñā ne, kidáa kána ña uvi ña'a ña kade tsiñu iña ñá, ni sntādun, ña e dóo kaxntii ña, ña e dóo kanuu iní i Xuva kō,

⁸ kantaa ntí'i ña ni ña vata ō ka'an ánje san ni ña, dā táxnūu ña ña é kí'in ñá ñuú Jope.

⁹ Tévaá san ne, dā xee étsin ña ñuú Jope ne, divi tsi ūra kuxée Pedru rkí vi'i kán é kūka'an ntá'ví ña, tsí é kā'ñú ntuví.

¹⁰ Dōó kakakin ña, ntá tsi da ñi kākuvá'a é kā'xi ñá ne, vata kuví é nakueni o,

¹¹ iñi ntú'ū ini ña é nákaan e dukún kán ne, vé'xi vata kaa uun doo mánta ka'nu é kantikin kútū ngimi ntíkō diñi i ne, un tsi nte mi túvi ña nakutúvi.

¹² Ini doo mánta sán ñu'u un ntí'i kití, kití ío kímí dí'in i, ni kítí ntáñu'u xído i, ni un ntí'i nūu láa san, kití ntaíko e dukún kán.

¹³ Kidáa né, tēkú ña uun tátsín i é káka'an ni ña:

—O ne, Pedru, ka'nín kití sá'a, dá kā'xín ti —ka'an tátsín san.

¹⁴ Ntá tsi nantiko kóo Pedru, kaka'an ña:

—¡Ñá'ā, Tó'ō! tsí nté uun ito vata ka'xí u kití kuān ntáa san, kití é ka'an nto é ña vá'a é ka'xi o. Tsí dóo xii kaa é kuān koo ka'xí u é ña Israee u —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an xtúku tátsín san ni ñā:

—Nuu i é ntantoo Xúva kō ne, ñá ku ká'an té ña vá'a —ka'an.

¹⁶ Úni ito kuan o kúvi. Kidáa ne, kúntāa doo mánta san e dukún kán.

¹⁷ Pedrú ne, koó dā kúdana iní ña nee iñá kani tú'un é xēe núu ña ne, divi tsi ūra í xee ñátíi san, ña e táxnūu Corneliu, ntáñi ntée ña ña, ntátsixe'e ña vi'i Simuun.

¹⁸ Tsixe'e ña xi'i kan te ikán tuví ña nani Sīmuun Pedru.

¹⁹ Pedrú ne, nteku dukuan ñá rkí vi'i kan, kadē kuení ña nuu i é xēe núu ña. Kidáa ne, kaka'an Espiritū Sántū sán ni ñā:

—Pedrú, kué'én, kūkoton, tsí uni ña'a ntánantuku ña ō.

²⁰ Kué'én ni ñā mí'i kí'in ni'i ña o. Kuān te ñá te ña Israee ña, ñá ku dē kueni o, tsí xu'ú kaka'án u é kí'xkueka ña o —ka'an Espiritū Sántū san.

²¹ Nūu Pedru mí ntáñi ñátíi san, ña táxnūu Corneliu. Kidáa ne, kaka'án Pedru:

—Xu'u é ntánantuku ntō ko. ¿Neé ntú tsiñu vé'xi nto? —ka'an ñá ni ñā.

²² Nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Ña nani Córneliu, tó'ō sntadun, táxnūu ña nti. Dōo va'á ña'a ña, dōo kanuu iní ña Xuva kō ne, dōo vá'a tiin ñá ni ūn ntíi ntíi ña Israee. É káka'an ánje Xuva ko ni ñā é kána ña nto é kí'in nto nú vi'i ña kán vata koo é kiní ña nee iña é ká'an ntó ni ñā —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Kuitā nti'xin nto má vi'i a, kuntōo da'na nto —ka'an ña.

Tévaá san ne, kué'én Pedru ni ñá ne, kaxio ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jope, é kué'en ñá ni ñā di.

²⁴ Uun ká tuku ntuvi ne, xée ña ñuú Cesarea. Ikan kántétu Corneliu ni ùn ntíí ntíí ñavi'i ña nī ña vá'a tiin ni'i ñā, ña e kána ña.

²⁵ Dā xée Pedru nú vi'i ña kán ne, vé'xi Cōrneliu, nákuñchiti ña nūu ña é kunuu ini ñā ña.

²⁶ Ntá tsi Pedrú ne, naxntitsī ñā ña, kaka'an ña:

—Nakuntítsi nto, tsí ñatíí ni'i tsi ko ntō —ka'an ñā ni Cōrneliu.

²⁷ Ntatiin ña, kūntí'vi ña iní vi'i kán né, iní Pedru e dóo ntoo ña'a.

²⁸ Ne, kaka'an ñā ni ñā'a san:

—Ini nto tsi dóo xii kaa é kuntōo dadíí ñā Israee ni ña tuku ñuu; ntá tsi dā vé nañē'e Xúva kō ko tsí ña kúvi ká'an u te ña vá'a da xōo ka ña'a, kuān té ña te ña Israee ña.

²⁹ Dukuān ne, ñā ni de dīkó u é kí'xi ú da kána nto ko. Ká'an nto vē: ¿neé ntu tsiñu kána nto ko? —ka'an ña.

³⁰ Kidáā ne, kaka'an Cōrneliu:

—Dā kú kīmi ntuví ne, ura sá'a tuví u, kaka'an ntá'ví u má vi'í kó a ne, dā nēni ko ntitsi uun ñatíí nuú ko, ña e dóo kaxi'í nuu doo í ne,

³¹ kaka'an ñā nī ko: “Cōrneliu, é tēkú Xuva kō é kaka'an ntá'vín ni ñā ne, ini ña tsí kaxntiin ña kataan núu i.

³² Vi'a ve ne, taxnūun ña'a ñuú Jope é kikaná ña ña nani Sīmuun Pedru. Tuví ña nú vi'í tuku Sīmuun, ñā kat-soo itsi ñíí kití, ña tuví diñí ntute ñu'u kán. Te kí'xi ña ne, io é ká'an ñā ni ō”, ka'an ñā nī ko.

³³ Dukuān ne, ura dú'va tsi i táxnūu ú tú'ūn é kí'xi ntó ne, dōo vá'a o dé nto é vē'xí nto. Vevíí ne, i'a ntoo ntí'í ntí nuú Xuva kō é kīni ntí un ntí'í e ntío Xuva kō é ká'an ntó nī ntí —ka'an Cōrneliu.

Dā nañē'e Pedru ñā'a san nú vi'í Cōrneliu

³⁴ Kidáā né, eni ntu'ū Pedru, kaká'an ñā ni ñā:

—Vevíí ne, kutuní ko tsí nuu é ntaā i é dadíí tsi ntío Xuva ko kō, un ntíí ntíí ó, kuān te ñā Israee o, kuān te xio ñuú kō,

³⁵ tsí naki'i ña da xóo ka ña'a e kuínti'xe i ña, e kade é vā'á, da mí'í ká ñuu ñuxiví a.

³⁶ Tsí Xuva kō ne, ká'an ña nī ña Israee nté koo kuntoo vá'a o ni ña kuēnta iña i é edé Jesucristu, diví ñā é Tó'o ko, ùn ntíí ntíí o.

³⁷ É ini nto nte o kúvi dá kaníí ñuú Judea ni ñuú Galilea. Tsí dí'na Juaan Bautista íka ña, kaka'an ntódo ña é nātívi iní ko kuētsí kō ne, kutsi ntute ō.

³⁸ Kidáā ne, xée Jesuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Tsí Xuva kō ntío ña é kúvi vií ña nee ntí'í ntí'í, tsí dóo nuu Espíritū Sántū nima ña. Kidáā né, íka ña, kade ña nuu i é vā'á, kantavá'a ña ña'a é ñu'u nta'a tó'ō é ña vá'a san. Tsí mií Xuva kō nuu mé'ñu ña ña.

³⁹ Diví ntí ne, kuvi ntada ntaá ntí tsí iní ntí un ntí'í é edé ña da íka ña ñuú Judea ni ñuú Jerusaleen. Ña'a é'ni ña ña, é naxnteē ñā ña ntíkā krusi kan.

⁴⁰ Ntá tsi da kúvi uní ntúvi ne, nantóto Xuva ko ñā ne, tá'xi ña é kīni ntí ña.

⁴¹ Ná te un ntíí ntíí ña'a san ni ini ña ña da ntoto ña, ntá tsi mií ntí iní ntí ña. Tsí nte dí'na nákañuu Xuva kō ntí é ntāda ntaá ntí nee é ini ntí. Tsí ntí'í ne, dadíí intóo ntí ni ñā ne, dadíí é'xi ntí ni ña da ntóto ña é xi'í ña.

⁴² Kidáā né, Xuva kō téé tsiñu ña ntí é ntāda ntaá ntí tsí diví Jēsuú, ña e dé kú'vé Xuva kō é xntēkú ku'vē ñā un ntíí ntíí ña'a, ña ntántito ne, ō ña xi'í.

⁴³ Tsí nte ntúvi dí'na ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko tsí da xōo ka ña'a, ña é kuínti'xe i Jesuu ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuētsí ña kuenta iña Jēsuu —ka'án Pedru ni ña.

Ña é ña te ña Israee ne, nī'í ña Espíritū Sántū

⁴⁴ Kaka'an dúkuān Pedru ni ña da xee Espíritū Sántū, inúu ña nima ña ntaíni tú'ūn san, un ntíí ntíí ña.

⁴⁵ Ña kuínti'xe i, ña Israee, ñā vé'xi dadíí ni Pēdrú ne, koó dā kúdu'va ña é kuān ó inúu Espíritū Sántū nima ñā'a san, kuān te ñā te ña Israee ña.

⁴⁶ Tsi téku ña é ntáka'an ña tú'ūn e ñā ini ñā ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō.

⁴⁷ Kidáā ne, kaka'án Pedru:

—¿Nté kui ña kuvi kutsi ntúte ña sá'a? Tsí é ntúdadií ña ni ko é dadíí nuu Espíritū Sántū nima ña —ka'an ña.

⁴⁸ Kidáā ne, xé'e ña itsi é kútsi ntute ña'a san kuenta iña Jesucristu. Dā kúvi itsi ntute ña ne, ntáka'an ñā ni Pēdrú te kúkuíí ka ñā kutuví ñā ni ñā.

11

Dā xe'é Pedru kuénta ntá'a ña kuínti'xe i, ña ñuú Jerusaleen

¹ Xée tū'un nta'a pustrú san nī ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña é ña te ña Israee tú'un Xuva kō.

² Ntá tsi dā ntíko kōo Pedru ñuú Jerusaleen ne, dōo ntáka'an ña kuínti'xe i, ña Israee san, ntátsi'i kuétsi ña ña,

³ ntáka'an ña:

—¿Nté kui kí'vi ntu ntō má vi'i ña é ña te ña Israee? ¿Nté kui é'xi dadii ntu nto ni ñā? —ka'an ña.

⁴ Kidáa ne, eni ntu'ū Pedru kantáa ña ni ña un ntí'í e kúvi nte dá iñi ntu'ū, kaka'an ña:

⁵ —Xu'ú ne, dā itúvi ú ñuú Jope, kaka'an ntá'ví u ni Xuva kō ne, xée nūú ko uun doo mánta ká'nu é kantikin kútu ngimi ntíko diñi i. Nte e dukún kán vé'xi ne, un tsi nte mi túvi ú nakutúvi.

⁶ Dā ito vá'a ú doo mánta san ne, iní u odo da neé ka nuu kiti é iō kimi dí'in i, kiti diin, ni kiti ntáñu'u xido i, ni láa, kiti ntaíko e dukún kán.

⁷ Kidáa téku ko uun tatsin é kaka'an ní ko: “Nakuntútsin, Pedru, ka'nín kiti san, dá ka'xín tí”, ka'an tátsín san.

⁸ Ntá tsi xu'ú ne, kaka'an u: “¡Ñá'ā, Tó'ō! tsí nté uun ito vata kuan koo vii u ni kiti é ká'an nto é ña vá'a é ká'xi o”, ka'an u.

⁹ Kidáa ne, kaka'an xtúku tátsín san nte e dukún kán, kaka'an: “É ntantoo Xuva kō ne, ñá ku ká'an té ña vá'a”, ka'an tátsín san.

¹⁰ Úni ito kuan o kúvi ne, dá kúntáa e dukún kán.

¹¹ Ura dú'va tsi i xee úni ña'a ñatíí nú vi'i mí tuví u. Nté ñuú Cesarea vé'xi ña, vexnántuku ña kō.

¹² Kidáa ne, kaka'an Espiritū Sántū san ní ko é ña ku dé kuení ko é kí'in u ni ñatíí san mí kí'in ni'i ñá ko, kuān té ña te ña Israee ña. Dadii ñe'é u, ni ntí'i iñu ení ko ña sá'a, kí'vī ntí'i ntí iní vi'i ñatíi, ñá nani Cōrneliu.

¹³ Corneliú san ne, kántaa ña nī ntí nté o iní ña uun ánje Xuva kō, ntísí ña má vi'i ña kán ne, kaka'an ánjē sán ni ñā: “Taxnūún ña'a ñuú Jope, na kíkoto ñá uun ña'a, ñá nani Símuun Pedru,

¹⁴ tsí ñi ña ká'an ñá ni o nté koo nakakú Xuva ko o ni ūn ntíi ntíi ñavi'i o”, ka'an ña.

¹⁵ Kidáa né, dā éni ntu'ū ú kaka'an u ni ñā'a sán ne, ura tsí i xée Espiritū Sántū san, inúu ñá nima ún ntíi ntíi ña'a san, vata tsí ó inúu ñá nima ko xo'o dá iñi ntu'ū.

¹⁶ Kidáa né, naka'an kó tú'un é kaka'an Tó'ō ko Jēsuu kidaā dá kakā'an ña: “Nuu é ntaā i tsí Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña nto. Ntá tsi xu'ú ne, ña te ntúte nakútsi ntute ú nto, tsí ta'xi u é kunūu Espiritū Sántū nima nto”, ka'an ña.

¹⁷ Vevíí ne, te Xuva ko kaxé'e ña tuku ña'a vata tsí o tá'xi ña ko xo'o dá kuínti'xe kō Tó'ō ko Jesucristú ne, ña kúvi ká'nté nuu ú neé ncho vii ña —ka'an Pedru ni ña.

¹⁸ Dā téku ña'a san é kaka'an Pedru ni ñá ne, ñá ni ká'an ka ña. Da mii tsí é dé ka'nu ña Xuva kō ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i tsí kaxé'e Xuva kō é vā'á iñā ña é ña te ña Israee di. Tsí kaxé'e ña é kúvi natívi iní ña kuétsi ñā dí ne, dukuān é nī'i ña ntuví va'á iñā ña nta'a Xúva ko vata o ni'i ko xo'o —ka'an ña.

Ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquia

¹⁹ Ña kuínti'xe i san kué'en ña, kukuntóo ña un tsi nte ñuú Fenicia ni ñuú Chipre, ni ñuú Antioquiá di dā dóo nanto'o ña'a san ña dá xi'i Ésteba. Ikān ntáka'an ntódo ña tú'un é vā'á san. Ntá tsi da mii tsí é ntáka'an ñá nī ña Israee san; ñá ni ká'an ñá ni ñā'a, ña é ña te ña Israee.

²⁰ Ntá tsi xío ña kuínti'xe i, ña vé'xi ñuú Cirene ni ñuú Chipré ne, dā xee ñá ñuú Antioquiá ne, eni ntu'u ña ntáka'an ñá ni ñā'a, ña é ña te ña Israee tú'un va'á iñā Tó'ō ko Jēsuu.

²¹ Xuva kō xntíi ña ña ne, dukuān né, titín ña'a, ña é ña te ña Israee san tsóo mii ña nē é kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'u ña kuínti'xe ña Tó'ō kō.

²² Dā téku ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, é kuínti'xe ña é ña te ña Israee ne, kidáa táxnūu ña Bernabee, kué'en ña ñuú Antioquia.

²³ Dā xee ña ikān né, iní ña tsí dóo vá'a o dé Xuva ko ni ñā'a sán ne, nakunuu díní nima ña. Kidáa ne, xé'e ña itsi un ntíi ntíi ña'a san, ntáka'an ña:

—Uun tsi nima ntó kuinti'xe nto Tó'lo ko Jēsuu. Nā ku xtuvī mii nto ña —ka'an ña.

²⁴ Tsí Bernabeé san ne, dōo va'á ña'a ña. Dōo nuu Espiritū Sántū nima ñá ne, dōo kuinti'xe ña Xuva kō. Kidáā né, dōo kukue'e ña'a, ña kuinti'xe i Tó'lo kō.

²⁵ Kidáā ne, kué'en Bernābee ñuu Tarsu, kúnantúku ñā Saúlū.

²⁶ Ikān nani'i ña ña ne, ñe'e ní'i ña ña ñuú Antioquia. Ikān kantóo ña nī ña kuinti'xe i san uun kuia ñi. Dōo títin ña'a nakuā'a ña. Dīvi ñuú Antioquiá san éni ntu'u ña xntánteē ñá cristianu ña kuinti'xe i san.

²⁷ Ntuvia tsikán ne, xío ña ntáka'án naa Xuva ko ñuú Jerusaleen. Xée ña sá'a ñuú Antioquia.

²⁸ Ne, uun ña'a ña, ñá nani Āgabú ne, nákontitsí ña mé'ñū ña kuinti'xe i san, kaka'an ntódo ña tú'un é xe'é Espiritū Sántū é kūtuni ña, kaka'an ñá e dóo koo tama dá kanī ñūxivi. Ne, kuan ō kúvi ntí'xe ntuvia dá de kú've ñá nani Claudiu.

²⁹ Kidáā ne, ña kuinti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquiá ne, xío ntaa iní ña é xntii ña tā'an ña, ña ntoo ñuú Judea, vata tsi kaa kutíi nuu ña.

³⁰ Dukuān né, tēe tsiñu ña Bernabee ni Saúlū é kī'in ni'i ña domēni iña ña kuinti'xe i nta'a ñata, ña odo nūú ñuú Judea.

12

Dā xi'i Sántiau ni dá inúu kutū Pedru

¹ Ntuvia tsikán ne, eni ntu'ū rei Heróde kanakutsu'un ñā ña kuinti'xe i.

² Tēe tsiñu ña sntadún san é kīka'ní ña Santiau, eni Juaan. Kāa é ntiko ntuví o diñi i é'nté tu'un ña dīki ña.

³ Dā iní Heróde é xkúntee iní ña Israeé san é kuān o dé ña ne, tīn ña Pedrú di. Sá'ā kúvi da kúvi viko é naka'an ña nté ō nakáku Xuva ko ña ñuú Egitō.

⁴ Dā tīn ña Pedrú ne, xnuu kutu ña ña vi'i utun, tsóo ña kīmi ítsi kīmi kīmi sntadun é vii ñá ña kuenta. Un tsi da nté kuīta ntí'xin viko, da kidáa natavā ñá ña é xntitsí me'ñū ñá ña.

⁵ Ntá tsi da ñi nuu kutū Pedrú ne, ntáka'an ntá'ví ña kuinti'xe i san iña ña nté ntúvi nte niñu.

Dā nántii Xuva kō Pedru vi'i utun kán

⁶ Uun niñu di'na dá xēe ntúvi e xtúví Heróde é natavā ñá Pedru é xntitsí me'ñū ñá ña ne, kakidí Pedru mé'ñū sntadun, kanú'ni ña uvi kádena. Ntáñī ntée sntadun áta xi'i kán di, e ntáde ña kuenta xí'i vi'i útun san.

⁷ Kidáā ne, vé'xī ánje Xuva kō ne, xi'í nuu iní vi'i utun kán. Ánjē sán ne, tīn nta'a ña Pedru vata koo é nantóto ña ña ne, dā náxntitsí ñá ña, kaka'an ña:

—¡Kamán san, nakuntitsin! —ka'an ña.

Kidáā ne, kadena é kánú'ni nta'a ña ne, kó'xō.

⁸ Kaka'an ánjē sán ni ñā:

—Naxnū'nín doo í'xi o, nakuní'nin ntí'xen o —ka'an ña.

Dā kúvi ña ne, kaka'an xtúku ña:

—Nakunúun kutuun ó ne, kuntíkín ko —ka'an ña.

⁹ Kidáā né, ntii ña, kuntíkín ña ánjē san. Ntá tsi ña ni kutúni ña tē nuu é ntaā i. Da ñuu éni kán, kuiní ña.

¹⁰ Dā ita ntí'xin ña uvi itsi mí ntoo sntadún san ne, xee ñá uun xi'i e kúvi káa é kantii itsi ka'nu kán ne, nākaan mí xi'í san. Kī ña, kue'en ña nte mí ntíi tuku itsi. Da kidáā xtúvī mii ánjē san ña.

¹¹ Dā ntútuni Pedrú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i tsí Xuva kō ne, táxnū ña ánje ñā é nakakū ñá ko, tsí Heróde ni ūn ntí' ntí' ña Israeé san ncho ka'ní ña ko —ka'an ña.

¹² Dā kútuni Pedru tsí nuu é ntaā i é nakáku ña vi'i utun kán ne, kué'en ña nú vi'i Māria, di'ī Juaan, ñá nani Marcú di. Ikān né, dōo ntoo ña'a, ntáka'an ntá'ví ña.

¹³ Nake'xen ñā xi'í ne, vé'xi ūn ta'nú kuetsi, ta'nú nani Rode, é kúkotó tun xoo ñá'a.

¹⁴ Dā téku tun é tātín Pedrú ne, ñá ni nakāán tun xi'í san, tsí dóo dīnī tun ne, kaxkainu ntaá tun, kue'én tun, kúkotó tun ña'a san, tsí ntitsí ntée Pedru atá xi'i kan.

¹⁵ Ntá tsi ña ni kuinti'xe ña'a san. Tē da kaka'án tun, kuiní ña. Ntá tsi ñi kue'én iní tūn kaka'án tun tsí nuu é ntaā i. Kidáā ne, kaka'an ñá é kūdii ntíxi Pedru é iní tun.

¹⁶ Ntá tsi Pedrú ne, ntitsí ntée dúkuan ña, kanake'xen ñā xi'í kan. Dā

ntu teén da'nan é kanāxnteén xo'on itsi vā'á iña Xuva ko?

¹¹ Vi'a ve ne, Xuva ko tā'xi ña o é ntō'o o, é kūkuaan ne, ñá iní o nēe ntúvi naxi'í nuu o —ka'án Pablu ni ña.

Ura dú'va tsi i kúneé kue'en nuu ña. Kaika ña, kantuku ña xoo é kuñu'u i ña, tsí ña kaíni kue'én ka ña.

¹² Dā iní Sergiu Paulú san é kuan o kúvi ña ne, kuñti'xe ña Tó'o ko Jēsuu, tsí koó dā kúdu'va ña é kuān nte vā'a tú'un é kaka'án Pablu iña Xuva ko.

Dā xeé Pablu ni Bernábee xío ñuu é nani Antiōquia

¹³ Kidáa né, ntāka Pablu ni ún ntí ntí ta'an ña ñuú Pafu, ñú'u ña tun ntōó ka'nu, xée ña ñuú Perge, é kaduku ntee ñuú Panfilia; ntá tsi Juaán ne, tsoo mii ña ña, kunú'u ña ñuú Jerusaleen.

¹⁴ Kidáa né, ntāka ña ñuú Perge, kue'en ña xío ñuu é nani Antiōquia, é kaduku ntee ñuú Pisidia. Ikān ne, ntuvi dá ntoo da'na ña ne, kúk'ví ña ini ukún ña Israeé ne, ikān intóo ña uun da'na.

¹⁵ Kidáa ne, da kúvi nakua'a ña'á san tutú lei Muísee ní tutú e de vā'a ña ka'án naa Xuva ko ne, ña odo nūu iña úkūn sán ne, kāna ña Pablu ni Bernábee, kaka'an ñá ni ña:

—Ēní, te iō kúdii é kā'an nto é kuē'e nto itsi ña'a sán ne, ká'an nto ni ña vevii —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa ne, nákontísi Pablu, káde ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Un ntí'i kuē'en dú'va nto, ña Israeé ni ña nguí san, ña ntaíko ñu'u Xuva kō ne, kini nto é kā'án u ni ntō:

¹⁷ Xuva kō, ña é nakaxnúu uva ata kō ña Israeé, ña intóo kidaā né, de ka'nu ña ñata kō da intóo ña ñuú Egítō, é ña te ñuú mii ña. Xío ntii Xuva kō nátavā ña ñata ko ñuú tsikan.

¹⁸ Ne, kutíi Xuva kō nima ñá ni ña da dóo du'xen dé ña da nī íka ña má kú'u kan é uvi díko kuiá san.

¹⁹ Uun ito tsi nantí'i Xuva kō é ū'xe ñuu na'nu é intóo ñuú Canaán ne, dā e'nté dava ña ñu'u san, xé'e ña un ntí ntí ñata kō.

²⁰ Rkontúvi ne, de kú'vē ñá ña kada kú've iña ña'a san kimi sientu nte dáva kuia, uun tsi nte ntúvi da íka Samuee, ñá ka'án naa Xuva ko.

²¹ Kidáa ne, íkan ñata kō sán uun rei é kadā kú'vē ña. Xé'e Xuva ko Sāuu, i'xá Kii, ñatí tatá Benjamiin, é vii ñá rei iña ña uvi díko kuia.

²² Rkontúvi da nantii Xuva ko Sāuu ne, naxnúu ña Davii é vii ñá rei iña ña. Kaka'an Xúva ko iña Dávii: “Iní u tsí Davii, i'xá Isaií ne, uun tsi nima ñá nī ko. Vii ñá da nēe ka nuu i é ntio ko”, ka'an Xúva kō.

²³ Taxnuu Xuva ko ūun i'xá ika Dāvii, ñivi Jēsuu, é nakakū ñá ko, xo'ō é ña Israeé ó, vata o ka'an Xúva kō kidaā.

²⁴ Tsí di'na Juaan kí'xi ña, kixka'an ntódo ña ni ūn ntí ntí ña Israeé san é na nātivi iní ña kuétsi ña ne, na kútsi ntute ña. Da kidáa kí'xi Jesuu.

²⁵ Di'na da kuví Juaán ne, kaka'an ña: “¿Xoó ntu ña'a u, té kuiní nto? Ñá te xū'ú é nakaxnúu Xuva kō é kadā kú'vé u iña nto, tsí ñivi ñá né, dā ve vé'xi ña. Xu'ú ne, ntē ña nuu á'vi u é nantii ú ntí'xen ña, tsí ñivi ñá é kā'nu ña'a ña”, ka'án Juaan.

²⁶ Ēní ko, i'xá tatá Abraan, ni ñá nguí san, ña ntaíko ñu'u Xuva kō ne: iña nto tú'un e táxnūu ña nté koo nakáku o.

²⁷ Tsí ña ntoó ñuú Jerusaleen ni ñá odo nūu san ne, ñá ni kutūni ñá xoó ntí'xe é Jesuu dá kí'xi ña. Ntē ña ni ñé'e díki ña tú'un é ūve na'a é ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ña intóo kidaā. Ntánakuā'a ña tú'un san ma ukún kán vata dá sábadu, ntá tsi ña ni ini ña é ñivi tsi ña dé ntaā ñá vata o ūve na'a kaka'an, dá ka'an ña é kúvi Jesuu.

²⁸ Kuān té ña tuví nēe kuetsí ña, ntá tsi íkan ña nta'a Pílatu é na kué'é ña itsi é kā'ní ña ña.

²⁹ Ne, dā kúvi dé ntaa ntí'i ña un ntí'í é ūve na'a é kúvi Jesuú ne, nántii ntēe ña ña ntiká krusí ne, kue'en ní'i ña ña nú ña ña ña.

³⁰ Ntá tsi Xuva kō nantóto ñá ña.

³¹ Ne, dóo ki'in itō ká ntii díto ña. Iní ña'a ña, ñivi ña'a é dadíi ntáka ña ñuú Galilea é xee ñá ñuú Jerusaleen. ñivi ña sá'a ntáda ntaá ña ni ña'a san nee e iní ña.

³² ñivi ntí di ne, ntántaa ntí ni ntō tú'un e dóo vā'a é kaka'an Xúva ko ni ñata kō, ña intóo di'na.

³³ Vevii ne, é dē ntaa Xúva kō é kaka'an ñá ni ñata kō kidaā, tsí nantóto

xtūku ñá Jesuu kuénta iña ko xo'o. Vata o úve na'a ini sálmu é kuvi ūví ne: “Dívin é i'xá mií ko. E tá'xi ú ntuvi iña o vevii”, ka'an Xúva kō.

³⁴ Nté dī'na kaka'an Xúva kō tsi nantoto ña ña vata koo é ña te'u kúñu ña te xi'i ña, tsi uve na'a kaká'an ña: “Nuu é ntaā i é tā'xi ú o é vā'á, vata tsi o ka'án u ni Dāvii”, ka'an ña.

³⁵ Dukuān ne, é tūku sálmu úve na'a, kaka'an: “Ñá kuē'é nto itsi é tē'u kúñu i'xá nto, ña e dóo va'a”, ka'an ña.

³⁶ Tsi Davii ne, nuu é ntaā i e xntii ña ña intóo dá itúvi ña, vatā ó kaka'an Xúva kō é vii ña. Dā xi'i ñá ne, dadii kantú'xi ña ni ñata ña ne, té'ū kúñu ña di.

³⁷ Ntá tsi kúñu Jēsuu é nantoto Xuva kō ne, ñá ni tē'u.

³⁸ Sá'a kaka'án u ni ntō, tsi ntio ko é kūtuni nto, ení, tsi kuenta iña Jēsuu é kūvi vii Xuva kō kada ka'nu ini ña ni ko kuétsi kō.

³⁹ Ne, kuenta iña ñá di ne, un ntii ntii ña'a, ña é kuínti'xe i ña ne, nakate Xuva ko kuétsi ña. Tsi ña ni kúvi vii lei Muíseé san nakate kuétsi kō; ntá tsi divi Jēsuu ne, kūvi idé ña é ntuntoo kuétsi kō.

⁴⁰ Kuenta tsi vii nto vata koo é ña nto'o nto vatā ó uve na'a ntáka'an ñá intóo di'na, ña ka'án naa Xuva ko, é kaka'an:

⁴¹ Koto nto, un ntii ntii ntó ve, vata o nto é kanantii ni'ni ña nto ne, koó dā kúdu'va nto vé te ini ntó nté koo vii u ne,

kuan tsí koo kunaá nto.

Tsí xu'ú ne, vii u uun nuu i e dóo ka'nu é ña kuínti'xe kue'en nto,

kuān te ká'an ñá'a ni ntō tsi nuu é ntaā i.

Kuan o ka'an Xúva kō kidaā —ka'án Pablu.

⁴² Dā ntii Pablu ni ña ntii ní'i ñá ukún ña Israeé san ne, ntáka'an ñá'a san ni ñá:

—Vii nto da xe'e, ki'xí xtuku nto sábadu vité ve, kixntaa ntó ni ntí vatā ó kantaa ntó vevii —ka'an ña.

⁴³ Ne, dā ntii ña ma ukún kán ne, títin ña Israeé ni ña túku tatá, ña é dadii tsi kuínti'xe i Xuva kō ne, kuntikin ña Pablu ni Bernábee. Divi ña ne, ntáka'an ñá ni ñá'a san te ña tee dá'na ña é kuntikin ñá Xuva kō, tsi divi ña é xntii ña ña.

⁴⁴ É kuvi ūvi sabadú san ne, da kanii ñuú san nátaská nuu ña é kiní ñá tú'un Xuva kō.

⁴⁵ Kidáā né, ini ña Israeé san e vánchu'un títin ña'a ntoo ña ne, dōo kúne'u ini ña. Eni ntu'u ña ka'an ntée ña Pablu ne, ká'an kiní ña iña ñá di.

⁴⁶ Pablu ni Bernábee ne, ñá ni ū'ví kue'en ña é nantiko koó ñá ne, kaka'an ña:

—Di'na nto é ña Israeé nto é kántio é ká'án ntí ni ntō tú'un Xuva kō, ntá tsi ña ncho kini nto tú'un ñá. Mii ntō ntádē kuení nto é ña te neé nuu á'vi nto é ní'i nto ntuví va'á nta'a Xúva kō. Dukuān ne, xio ki'in ntí, kika'an ntódo ntí tú'un Xuva ko ní ña é ña te ña Israeé san.

⁴⁷ Tsi kuān o dé kú've Xuva kō, kaka'an ñá ni kō:

É xtúví u o é vīin vata kaa uun ñu'u iña ñá xio ñuu, ña é ña te ña Israeé, vata koo é na nákaaku ña'a dá kanii ñuxivi,

ka'an Xúva kō —ka'án Pablu.

⁴⁸ Dā téku ña ntoo san, ña é ña te ña Israeé ne, náku'un díní kue'én nima ñá, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu tú'un Xuva kō ne, un ntii ntii ña é nakaxnúu Xuva kō é ní'i ña ntuví va'á iña ñá ne, kuínti'xe ntii ntii ña.

⁴⁹ Kidáā ne, kue'en ní'i ña'a san tú'un Xuva kō. Kué'en ñá, ntáka'an ñá ni ñá'a san da mí'i ka mí ntaika ña ñuú sa'a.

⁵⁰ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñadī'i, ña e dóo va'á ña'a, ña e dóo ntánuu ini i Xuva ko, ni ñata, ña odo nūú ñuú san. Tsi'í ña dikí ña é natēñu nuu ña Pablu ni Bernábee, é nantii ña ña ñuú san.

⁵¹ Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, nakidi ña xáka di'in ña vatá koo é kūtuni ñá'a san é ña vá'a o ni ide ña ni ñá ne, dá kue'ēn ñá ñuú Iconiu.

⁵² Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, dōo díní ña ntoo ña, tsi dóo nuu Espiritū Sántū nima ña.

14

Dá kakā'an ntódo Pablu ni Bernábee ñuú Iconiu

¹ Dā xeé Pablu ni Bernábee ñuú Iconiu ne, kúk'ví ña ini ukún ña Israeé ne, eni ntu'u ña kaka'an ntódo ña ni ñá'a san. Dōo vá'a ó kaka'an ña. Dukuān ne, vánchu'un títin ña Israeé

ni ñá'a é ña te ña Israeé di, kuínti'xe ña Tó'o ko Jéssuu.

² Ntá tsi iō ñá Israee é ña ni kuinti'xe ña. Divi ñā nateñu núu ña ña é ña te ña Israeé san ne, tsí'i ña diki ña é kadā kueni kini ña iña ña kuínti'xe i san.

³ Kidáā né, na'ā intóo Pablu ni Bernábee ñuú tsikan ne, ñá ni ū'vi kue'en ña é kā'an ntódo ña, tsí ini ña tsí Xuva ko kaxntii ña ñā. Ntáka'an ña é kuān nte vá'ā o dé Xuva ko ni kō. Xuva kō né, ntāda ntaa ña é kāka'an ñá iña ña, tsí xe'é ña ntii ñā é kūvi vii ña nuu i e dóo na'nu, e dóo kue'e kuenta kué'e ña.

⁴ Ntá tsi ña ntoo ñuu tsikán ne, ñá te dadii tsí ó ntádē kueni ña; tsi iō ñá ne, ña Israee ntántikin ñá ne, iō ñá ne, pustrú san ntántikin ña.

⁵ Kidáā ne, ña Israeé san ni ña nguii sán ne, nātee tá'an ña xu'u ña ni ña odo núu iña ña, é ntukū nuu iní ña nté koo nantō'o ña pustrú san ne, nté koo kue'é xuu ña ña di.

⁶ Ntá tsi kútuni Pablu ni Bernábee ne, iñu ña, kue'en ña ñuú Listra ni ñuú Derbe, ñuu é ntáduku ntée ñuú Licaunia. Kué'en ñā ntíkō diñi ñuú san di,

⁷ ntaíka ña, ntáka'an ntódo ña tú'ün va'á iña Jéssuu.

Dā xe'é xuu ña Pablu ñuú Listra

⁸ Ñuú Listra ne, ítūví uun ñatīi, ña natīn dí'in ī. E dúkuan kāa ña nte da káku ña. Nté uun ito ña ni kuvi kaka ña.

⁹ Ña sā'á ne, tekú ña é kāka'an Páblu. Pablú ne, ito vá'a vá'a ña ña ne, kútuni ña tsí nñi kue'én ini ña intée ini ña é kūvi ntuvá'a ña.

¹⁰ Kidáā ne, un ntíi tsi kāka'án Pablu ni ña:

—¡Nakuntísin! —ka'an ña.

Koó dā kaentíta ntaa ñatīi san nakuntísi ña ne, eni ntū'u ña kaíka ña.

¹¹ Dā ini ña'a san é kúvi idé Pablu ntavá'a ña ña ne, koó da vañi ñā ntatīn ña:

—¡É i'a xée úvi ñā'a é uva kō é vē'xi nte e dukún kán ne, vata ntáa ñatīi ntáa! —ka'an ñá'a san é tū'ün Licaunia ntáka'an ña.

¹² Ntáka'an ña é Bernábee ne, divi uva ñā, ñá nanī Zeú ne, ntáka'an ña é

Pablú ne, divi uva ñā, ñá nanī Herme, tsí divi ñā é kāka'an ntódo ña.

¹³ Kidáā ne, xée dutu úkun Zeu é tuví diñi ñuú kán. Xée ña, ntēka ña duntiki ni le'e é ntukutu lāa. Tsí ntio ña'a san é ka'nī ñá duntiki san é kué'é ña domēni iña pustrú san, tsí xuva ña, kuíni ña.

¹⁴ Ntá tsi dā kútuni Bernábee ni Páblu é ncho vii ña'a sán ne, nākatsin ña du'nu ñá vata xkoó ini ña da dóo u'vi kakúvi ña ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña mé'ñū ña'a san ne, un ntii tsí ka'an ñá ni ñā:

¹⁵ —¿Nté kui kuān ó ntáde ntu nto? Ntí'i ne, ñatíi ni'ī ntí nto. É vē'xi ntí é kā'an ntódo ntí ni ntō vata koo é xtuvī mii nto é dótō tsi ntaíntikin nto é ña kaidiá'vi vata koo é kuntikin ntó Xuva kō, ña kantíto. Divi ñā de kú've ñá vi'i antívi ni ñūxiví, ni ntute ñu'u, ni un ntí'i é ió da mí'i ka.

¹⁶ Ntūvi di'na ne, xé'e Xuva kō é kuntikin ñá'a da nēe ka itsi e ntío ña; ñá ni ē'nté nuu ña.

¹⁷ Ntá tsi ña ni tsoo mií kue'en ñá nto, tsi náñe'e ñá nto é Xuva nti'xe ko ñā da é dóo vá'ā o dé ña ni ntō. Tsí kanakīn ña davi nte e dukún kán ne, kata'xi ña é kūvi é tata, kata'xi ña é kō'o é kā'xi ntó, kanaxnuu dínī ñá nima nto.

¹⁸ Sá'ā ka'án pustrú san ni ñā. Ntá tsi dá kuētsi kúvi idé ña é nte nuu ña é kā'ní ña'a san duntiki san kuenta iña ña.

¹⁹ Kidáā ne, xēe ña Israee, ña vé'xi ñuú Antioquia ni ñuú Iconiu, tsí'i ña diki ña'a san é kué'é xuu ña Pablu. Dā kúvi ne, kīi ñu'u ña ña diñi ñuú san, tsí e xí'i ña, kuíni ña.

²⁰ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, nātaká nuu ña, ntáñī ntée ña ña. Kidáā ne, nākuntísi Pablu, kúk'ví xtuku ña má ñuú Listra. Utén san ne, kué'en ñā, ntūvi ñá Bernabee, ñuú Derbe.

²¹ Dā kúvi ka'an ntódo ña tú'ün va'á san ñuú Derbé ne, kūvi idé ña e dóo titín ña'a kuínti'xe ña Jesuu. Kidáā ne, ntíko koō ñá, ita ntí'xin xtuku ña ñuú Listra, ni ñuú Iconiu, ni ñuú Antioquia.

²² Ikān ne, nátsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san, ntáka'an ñá ni ñā é ña ku tee dá'na ñā é kuínti'xe ña Xuva kō ne, xé'e ñā é kútuni ña tsí kue'e iō é

nto'o ko ñūxiví a é xēe o mí kadē kú've Xuva kō.

²³ Kidáā ne, nakaxnúu ña ñatā, ña é kodo nūu é un é un xúkun ña kuínti'xe i. Ka'an ntá'vī ñá, intóo ixu ña ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a Tó'o kō, ña é intéee ini ña.

Dā náxee xtúku Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia

²⁴ Kidáā ne, itā nti'xin ña, ntuvi ña, dá kanñ ñuú Pisidia, xee ña ñuú Panfilia.

²⁵ Kué'en ña, kūka'an ntódo ña ñuú Pergé ne, dá kué'en ña ñuú Ataliá di.

²⁶ Ikān ñu'ú ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña, náxee ña ñuú Antioquia, mí eka ña da táxnūu ña kuínti'xe i san ña é vii ñá tsiñu é xe'e Xúva ko ñā. Ne, é kūvi dé ntaa ntí'i ña tsiñu san.

²⁷ Dā ve tsi náxee ña ñuú Antioquiá ne, kāna ña un ntí'i ntí'i ña kuínti'xe i san é na nataká nuu ña ne, dá ntaa ña ni ña un ntí'i nté o dé Xuva ko ni ñā, nté o xe'é ña itsi é kuínti'xe ña'a, ña é ña te ña Israeé san di.

²⁸ Kidáā né, dōo na'a intóo ña ni ña kuínti'xe i san.

15

Dā xió junta iña ñá odo nūu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusaleen

¹ Ntuvia tsikán ne, xío ñatīi, ña é eka ñuú Judea, xee ña ñuú Antioquiá ne, ikān éni ntu'u ña ntánañē'e ña ña kuínti'xe i san, ntáka'an ña:

—Tē ntio nto nakáku nto nta'a Xuva kō né, da mií é tē'nte un siin kúñū é ixi nto, vata o xtúvi Muísee é vii o —ka'an ña.

² Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, ñá ni xkúntee ini kue'en tsí ña é ntáka'an ñá tsikan. Dukuān ne, ña kuínti'xe i sán ne, nakaxnúu ña Pablu, ni Bernábee, ni uvi uní ka ení ña, ña kuínti'xe i di, táxnūu ña ña é kī'in ñá ñuú Jerusaleen, kíkoto ña pustrú san, ni ñata, ña odo nūu iña ña kuínti'xe i san, tsíxe'e ña kuenta iña i é káka'an ñá'a san é vii ña.

³ Kué'en ña kuínti'xe i san, kunteka itsi ña ña. Dā ita ntí'xin ña ñuú Fenicia ni ñuú Samariá ne, ikān ntáa ña ni ña nté o kuínti'xe ña é ña te ña Israeé san, é tsoo mií ña é kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'u ña ntántikin ñá Xuva kō. Dā téku ña kuínti'xe i sán ne, dōo díní ña.

⁴ Dā xee Pablu ni Bernábee ñuú Jerusaleen ne, kué'en ña mí ntoo ña kuínti'xe i san, ni pustrú san, ni ñata, ña odo nūu iña ñá ne, dōo díní ña dá xee ña. Ikan tsí ntáa ña ni ña un ntí'i nté o dé Xuva ko ni ñā.

⁵ Ntá tsi ió ña fariseu, ña kuínti'xe i, ntáka'an ña tsí da mií é tē'nté kúñū é ixi ña é ña te ña Israeé san, é da mií é káda ntaa ña lei Muísee di.

⁶ Kidáā né, mií tsí pustrú san ni ñata, ña odo nūu iña ña kuínti'xe i san, nataká nuu ña, ntánatíin ña nté koo ka'an ña.

⁷ Dā ku e ví'i ntánatíin ña ne, nákontísi Pedru, kaka'an ñá ni ñā:

—Ení, é ini nto tsí Xuva kō ne, nté di'na nakaxnúu ña ko é ká'an u ni ñā'a, ña é ña te ña Israeé san, tú'un va'á iña Tó'o ko Jēsuu vata koo é kuínti'xe ña ña.

⁸ Xuva kō ini ñá nima ko nté ntaa ne, náñē'e ñá kō tsí intéee ini ña é kī'i ña ña'a, ña é ña te ña Israeé san, tsí xe'é ña é kunūu Espiritū Sántū nima ñá vata tsí o dé ña ni ko xo'ō dá kuínti'xe ko ñā.

⁹ Vevíi ne, é ntudadii ña ni kō, tsí Xuva kō ntántoo ña nima ñá di dá kuínti'xe ña.

¹⁰ Vía ve ne, ¿nté kui kakini nteé ntó Xuva kō? Ña kúvi nakuido o ña'a san é káda ntaa ña un ntí'i e xkoó ini o e xtúvi ñata kō é vii o. Tsí nté ñata kō, nté xo'ō, ñá ni kútíi o káda ntaa o.

¹¹ É ini nto tsí doméni tsi nakáku o nta'a Xuva kō ne, doméni tsi nakaku ña é ña te ña Israeé san dí tē kuínti'xe ña —ka'an Pedru ni ña.

¹² Kidáā ne, diin diin tsi nakuntoo ña vata koo é kīni vá'a ña é ntáka'an Pablu ni Bernábee, é ntaa ña ni ña un ntí'i nuū i e dōo na'nu é edé Xuva ko ni ña é ña te ña Israeé san.

¹³ Dā kúvi ntáa ntí'i ña ne, eni ntu'u Sántiau kaká'an ñá ni ñā:

—Kini nto ve é káka'an u ni nto, éni:

¹⁴ Ntāa Simuun Pedru ní kō nte o dé Xuva kō. Tsi nté di'na xe'é ña itsi é ni'i ña é ña te ña Israeé san é vā'a nta'a ña, ña é nākaxnúu ña é kuvi i'xá ña.

¹⁵ Sá'a né, vata tsí ó uve na'a nte dí'na dá ka'an ñá ka'an naa Xuva ko:

¹⁶ Da kidáā ne, nti'xi ú, naxtúvi u uun i'xá Davii é vii ñá rei vata o dé Davii da itúvi ña.

¹⁷ Kidáā ne, un ntí'i ntí'i ña'a, ña é ña te ña Israeé,

ña é nakaxnúu ú é kūvi ña iñá ko ne, divi ñā nantúku ñā kó é kuntikin ñá ko.

¹⁸ Sá'a kākā'an Xúva kō; nté dī'na tá'xi ña kútūnī ko tsí kuan kōo kuvī, ka'an ñá ka'án naa ña kídaā.

¹⁹ 'Dukuān ne, ká'án ú tē ña nateñu núu ō ña é ña te ña Israeé san e xtúvī mii ña é kuinti'xe di'na ña vata koo é kuntikin ñá Xuva kō.

²⁰ Mii tsí é taxnuu o tūtú iña ña, ká'an o ni ñā é ñá ku ká'xi ñá kúñū kiti é intáa ntéé xuva ñā, ña inúu ini ñā ne, ña vii ña é kini kaa ni ñadī'í ne, ñá ká'xi ñá kúñū kiti é ña ni kii ntí'i niñi i, nté niñi ti ña ká'xi ña. Sá'a tsi ká'án ō é vii ña.

²¹ Tsí ini ña'a é kuān koo vii o nté ntūvi di'na. Tsí dā mí'i ka ñuú iō ñá ntáka'an ntódo lei Muísee, tsí vata dá sábadu ntánakuā'a ña lei san má ūkún ña Israeé san —ka'an Sántiau.

²² Kidáā ne, pustrú san ni ñatā sán, ni ūn ntí'í ntí'í ñá kuinti'xe i sán ne, íntēe ini ña é nakaxnúu ña uvi ña'a ení ña é kī'in ñá ni Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia. Nakaxnúu ña Juda Barsabaa ni Sílā. Natí'í sa'á ne, dōo na'nu ña'a ña iña ña kuinti'xe i san.

²³ Táxnūu ña tutú di é kī'in ni'i ña. Kaka'an tutú san:

“Ntí'i é pustrú nti, ni ñata, ña odo nūú, ni ūn ntí'í ntí'í ñá kuinti'xe i ne, taxnúu ntí'í ntiusi iña ení nti, ña é ña te ña Israeé, ña ntoo ñuú Antioquia, ni ñuú Siria, ni ñuú Cilicia di.

²⁴ Dā vé kutuní nti tsi iō ña'a, ña ñe'e ñuú mí ntoo nto, ña é nāteñu núu ña nto vata koo é nādama nto é ntákuinti'xe nto. Ña tsikán ne, ntáka'an ña tsí da mii é tē'nte kúñū é ixi ntó, da mii é káda ntaa nto lei Muísee. Ntá tsi ña te ntí'í ní taxnúu ntí ña.

²⁵ Dukuān né, un tsi dē kuení nti é nākaxnúu ntí uvi ña'a ení nti é taxnúu ntí ña é kī'in ña ni Bernábee ní Pablu, ení kō, ña dōo kakuinima ko.

²⁶ Divi ñā ne, ñá ni u'vī ni'i ña ntuvi iña ña, é kuān te na kuví ña kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

²⁷ Dukuān ne, táxnūu ntí Júda ni Sílā, é ká'an mí ña ni ntó, é nañē'e ñá nto un ntí'í sá'a.

²⁸ Sá'ā xío ntaa iní nti ni Espiritū Sántū, é ña vá'a ō é nantō'o ntí'í nto. Mii tsi nuu i sá'a é kantio é vii nto:

²⁹ Ña ká'xi nto kúñū kiti e xntáa ntéé ña'a xuva ñā; ñá ka'xī ntó niñi ti, nté kiti é ña ni kii vá'a niñi ti. Ñá vii nto é kini kaa ni ñadī'í di. Sá'a tsí é ká'án nti ni ntó: Te káda ntaa nto sá'a ne, vá'a koo kuntōo nto”, ka'an ñá ini tutú san.

³⁰ Kidáā né, kii ña, kue'en ña mí táxnūu ña ña ñuú Antioquia. Dā náxee ñá ikān né, kána ña un ntí'í ntí'í ña kuinti'xe i san é na nataká nuu ña é kué'é ña ña tutú san.

³¹ Dā kúvi nakua'a ña tutú san ne, náku'un díní nima ñá, tsi dōo vá'a ō kaka'an.

³² Júda ni Sílā ne, ña ntáka'án naa Xuva ko dí ne, dōo nátsu'un ka'nu ña nima ñá kuinti'xe i san, ntaxé'e ña ña itsi nté koo vii ña.

³³ Dā kú titín ntuvi ntoo ña ikān ne, ña kuinti'xe i san nátsu'un itsi ña ña, kaka'an ñá ni ñā:

—Va'a vá'a tsi kunú'u nto mí ntoo ení nto, ña táxnūu nto —ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi Sílā né, ntío ña é kūkuií ka ña, kutuvī ñá ñuú Antioquia. Ñá ni nū'u kantí'í ña.

³⁵ Pablu ni Bernábee di ne, kántoo ña ni ñā. Dōo titín ka ña kantóo ña é nakuā'a ña ña'a san, kaka'an ntódo ña tú'un Tó'o ko Jēsuu.

Dá kué'en Pablu, kúka'an ntódo ña e kúvi ūvi íto

³⁶ Dā kú titín ntuvi ne, kaka'an Páblu ni Bernábee:

—Kí'in xtuku ō, kikoto ní'ni o ení kō, ña kuinti'xe i san, da mí'i ká ñuu mí ñe'e o, íkka'an ntódo ō tú'un Tó'o ko Jēsuu. Kikoto ntódo ō nté o de ña —ka'an ña.

³⁷ —Kuvi ni —ka'an Bernábee—. Ntá tsi kunteka ō Juaan Marcú di —ka'an ña.

³⁸ —Ñá'ā —ka'án Pablu—. Tsí divi ñā né, tsoo mii ña kō dá ñe'e o ñuú Panfilia. Ñá ni de ntaa ñá tsiñu ña —ka'án Pablu.

³⁹ Kidáā ne, naa núu ña ntuvi ñá ne, kii nteé xio tá'an ña. Bernábee ne, kué'en ña, ntēka ñá Juaan Marcu. Ñu'u ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña ñuú Chipre.

⁴⁰ Pablú ne, nākáxnūu ña Sílā é kī'in ni'i ña ña. Kué'en ñā, ntuvi ña, da kúvi ka'an ntá'ví ení ña iña ña. Ntáka'an ña é na kūnuu mé'ñu, kūnuu dava Xuva ko ña.

⁴¹ Kidáā ne, ítā nti'xin ña ñuú Siria ni ñuú Ciliciá ne, ntánatsu'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san.

16

Dá kuē'en dádi Timoteu ní Pablu ni Síla

¹ Pablú ne, xée ña ñuú Derbé ne, dá kuē'en ñá ñuú Listra. Ikān ne, náni'i ña uun ña'a, ña kuínti'xe i, ña nani Timōteu. Dī'i ña ne, ña Israeé ne, kakuínti'xe ña Jesuu. Uva ña ne, ñá te ña Israeé ña, tsí ña griegu.

² Un ntíí ntíí ña kuínti'xe i, ña ñuú Listra, ni ña ñuú Iconiú ne, kaka'an ñá tsi dóo va'á ña'a Timoteu.

³ Ntío Pablu é dadíi kí'in ñá ni ñā, ntá tsi dí'na te'nte kúñū é ixi ñá vata koo é ña kadá kuení kini ña Israeé, ña ntoo mí kí'in ña, tsí ini ntíí ntíí ñá tsi uva ña ne, ña griegu.

⁴ Un ntíí ntíí ñuu mí kaita nti'xin ñá ne, xé'e ñá é kútuni ení ña, ña kuínti'xe i san, tú'ūn e táxnūu pustrú san ni ñata, ña odo nūu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusaleen, é kākā'an ñá ni ñā nté koo vií ña.

⁵ Dukuān ne, díí díí ka ñā kue'én ini ña'a san kuínti'xe ña Xuva kō. Utén kakutitín ña kuínti'xe i.

Dā íni Pablu é kii dito úun ñatí, ña ñuú Macedonia

⁶ Ña ni xé'e Espíritū Sántu ítsi é kí'in ña, kika'an ntódo ña tú'ūn san ñuú Asia, tsí xio ñuu ntío ña é kí'in ña. Dukuān ne, ñuú Frigia ni ñuú Galacia ita ntí'xin ña ne,

⁷ xée ña díñi ñuú Misia. Kidáā ne, ntio ña é kí'in ña nte ñuú Bitinia, ntá tsi Espíritū Sántū sán ne, ña ni ntío xtūku ña é kí'in ñá ikān.

⁸ Dukuān ne, ído ntūú ña ñuú Misia, kúntíí ña ñuú Troa, mí kanaxee tún ntódo na'nu.

⁹ Niñu tsikán ne, xée nūú Pablu úun ñatí, ña ñuú Macedonia. Ntitsí ña, kaka'an ña: “Kí'xi kudii nto ñuú ntí, dá xntii ntō ntí”, ka'an ña.

¹⁰ Dá kuān o íni Pablú ne, xío ntíí ntí é kí'in ntí ni ña ñuú Macedonia, tsí kútuní ntí tsí mii Xuva ko kākana ña ntí é kí'in ntí, kika'an ntódo ntí nī ña ntoo Macedonia tú'ūn va'á san.

Dā xée Pablu ni Síla ñuú Filipu

¹¹ Kidáā ne, ñú'ū ntí tun ntódo ka'nu ñuú Troa, kue'en ntáa ntí ñuu é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán, ñuu é nani Samōtracia. Utén san ne, xéé ntí ñuú Neapoli.

¹² Da kidáā xée ntí ñuú Filipu, mí ntoo ña vé'xi ñuú Roma. Díví ñuu é díí ka ka'nu é un ntíí ntíí ñuu é kāduku ntée ñuú Macedonia. Titín ntuvi intío ntí ikān.

¹³ Dā xee ntúvi iō dá'na ne, ntíi ntí díñi ñuú san, kue'én ntí díñi ntute ka'nu kán mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña'a san, kuíni ntí. Ikan tsí ñu'ú ntí, ntáka'an ntódo ntí ni ñadíí, ña náta'ká nuu ikān, tú'ūn va'á iña Jesuu.

¹⁴ Uun ña'a, ñá nani Lidiá ne, ñuú Tiatira vé'xi ña. Doo kué'e kadiko ña. Ña sá'á ne, dōó kanuu iní ña Xuva kō. Xuva kō dé vitā ñá nima ñá vata koo é kiní ña é kākā'án Pablú ne, kuínti'xe ña.

¹⁵ Kidáā ítsi ntuté ña ni ūn ntíí ntíí ñavi'i ña ne, kaka'an ñá nī ntí:

—Te kadē kuení nto é nuu é ntaā i e kuínti'xe kó Tó'o ko Jesúcrístú ne, kí'xi nto, kixkúntōo nto nú vi'í kó kán —ka'an ña.

Xé'e kuétsi ña ntí é kuntōo ntí.

¹⁶ Uun ntuvi ñe'e xtūku ntí mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña. Dá kuē'én ntí itsi kán né, tá'án ntí ni ūn ta'nú kuetsí, ta'nú nuu é ña vá'á nima í ne, dōo kue'é diu'un ní'í tun iña tó'o tún tsí kanakoto ntódo tun.

¹⁷ Tá'nu sá'á ne, íntikín tun ntí ne, koó da kākachu'u ntáa tún, kaka'án tun:

—Ñatí sa'á ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko, ña e dóo ka'nu ne, ntáka'an ñá ni kō nté koo nakáku o nta'a Xuva kō —ka'án tun.

¹⁸ Titín ntuvi kuan o dé tun, da nté ña ni kutí ká Pablú nima ña. Kidáā né, xkokōto ña, kaka'an ñá nī é ña vá'á san é nuu nimá tun:

—Kuenta iña Jesúcrístu, ntíin nimá tun —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntíí é ña vá'á san.

¹⁹ Tō'ó tun ne, dā kútuni ña tsí ña tuví ka nté koo ní'í ñá diu'ún ne, tññ ña Pablu ni Síla, íntēka ña ña nta'a ña tsiñu i un tsi nte me'ñú i kán.

²⁰ Ntāda ña ña kuenta ntá'a to'lo, kaka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, ña Israeé ñá ne, ntánatēñu nuu ña ña ñuú kō.

²¹ Tsí un ntí'í é vatā xkoó ini ña ñuú ña kán ntánañē'e ñá kō ne, ña kúvi vii o, tsí xo'ō ne, ña ñuú Roma o —ka'an ña.

²² Kidáā ne, un ntí'í ntí'í ña'a san ínchu'vi ñá ña ne, xé'e tō'ó san itsi é nantí'í ñá ña ne, dā natií nuu ña ña ntuku.

²³ Un vá'a tsi natií nuu ña ñá ne, dā tsú'un kutu ña ñá vi'i utun. Tēe tsiñu ña ña kade kuenta xí'i vi'i útun é kuēnta tsí vii ña vata koo é ña ntii ña.

²⁴ Ña kade kuenta xí'i vi'i útun sán ne, dē ntaa ña é kaka'an tó'ó san ne, tsú'un kutu ña Pablu ni Síla ūun tsi nte iní i kán ne, ini útun tsu'un ntido ña dī'ín ña vata koo é ña kaka ña.

²⁵ Dā kú dava ñuú ne, ñu'u Pablu ni Síla, ntáka'an ntá'vi ña, ntaíta ña nchu'un Xuva kō ne, ntaíni ntí'í ntí'í ña ñu'u kutū san.

²⁶ Dā nēnī ña dá un vá'a tsi ntii táan. Dá kanī vi'i utun san kantá nuu. Kidáā né, nākaan mí ūn ntí'í ntí'í xí'i vi'i utun sán ne, ntii nuu ta'an ntí'í kadena é odō kútu dī'ín ña ñu'u kutū san.

²⁷ Da kidáā ntóto ña kade kuenta xí'i vi'i útun san. Dā kútuni ña tsí kantii ntaa ntí'í xí'i vi'i útun sán ne, ura tsí i táva ña káa ñá é ká'ni mii ña kúñu ñá, tsi é ntí'í ntí'í ña ñu'u kutū san, kuíni ña.

²⁸ Ntá tsi Pablú ne, un ntii tsí ka'an ña:

—¡Ñá ku kuān xkoó de ntō! tsí ntí'í ne, í'a ñu'u ntí'í nti —ka'an ña.

²⁹ Kidáā ne, ña kade kuenta xí'i vi'i útun sán ne, íkan ña ñu'ú ne, kaxkainu ña kuk'vi ña iní vi'i utun kán. Koó da kání'í ña ínchí'ti ña nú dī'ín Pablu ni Síla.

³⁰ Kidáā ne, nantí'í ña ñá vi'i utun sán ne, tsixe'e ña ñá:

—Dívi ntō, ¿nté ntu koo vii u é nakáku ú nta'a Xuva kō? —ka'an ña.

³¹ —Kuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcrístú ne, nakaku ntó nta'a Xuva ko, ni ūn ntí'í ntí'í ñavi'i nto dí —ka'an ñá ni ñá.

³² Ne, ntáka'an ntódo ña ni ñá tú'ūn va'á íña Xuva kó, ni ūn ntí'í ntí'í ña ntoo nú vi'i ña kán dí.

³³ Dívi tsi nīñú san ne, ña kade kuenta xí'i vi'i útun sán ne, nākate nuu ña mí ni'i kui'í Pablu ni Síla. Kidáā né, itsi ntute ña, ni ūn ntí'í ntí'í ñavi'i ña dí.

³⁴ Kidáā ne, kúxee ni'i ña Pablu ni Síla iní vi'i ña kán né, íkan xe'é ña é

kā'xi ña. Dōo dīnī ña ni ūn ntí'í ntí'í ñavi'i ña tsi e kuinti'xe ña Xuva ko vē.

³⁵ Dā tuví ne, táxnūu to'ó san mau é kūkoto ná te nantí'í ña Pablu ni Síla.

³⁶ Kidáā ne, kaka'an ñá kade kuenta xí'i vi'i útun san:

—É tā'xi to'o itsi é nantí'í ú nto. É kúvi ntii nto ve ne, vá'ā o vá'a tsi kuē'en nto —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Mí'i ntū? Tsi ntí'í ne, ña ñuú Romá nti ne, dívi ñá natií nuu ña ntí ntuku mé'ñū ña'a san dá vāta xntekú ku've ñá leí san íñá nti. Dotō tsi tsú'un kutu ñá ntí vi'i utun. Vevii ne, ntio ña é nantii xu'ū ñá nti. ¡Ñá'á! Na ki'xi mii ñá, dá nantí'í ña nti —ka'an ña.

³⁸ Kidáā né, ntiko kōó mau san, kunú'u na ne, ntaa na ni tō'ó san é kaka'an Pablu. To'ó san ne, dōo u'ví ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma.

³⁹ Kidáā ne, kuē'en ña, kūnaka'nu ña iní Pablu ni Síla ne, kidáā ne, nantí'í ña ña, kaka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ntii nto ñuú nti —ka'an ña.

⁴⁰ Dā ntí'í ña vi'i utun sán ne, kúnū'ú ña nú vi'i Lidia. Ikán nataká nuu ña un ntí'í ntí'í ení ña, ña kuinti'xe i sán ne, nāxnuu ka'nu ña iní ña. Da kidáā ntí'í ña, kue'en ña.

17

Dā itsú'un ña ñuú Tesalonica

¹ Kué'en Pablu ni Síla, ita ntí'xin ña ñuú Anfípoli ni ñuú Apolonia, xéé ña ñuú Tesalonica, mí tuví xúkūn ña Israee.

² Vata xkoó ini Pablú ne, ñé'e ñá má ūkún kan ntūvi dá iō dá'na. Ūni ito ñé'e ña é tiín ña ni ñá'a san,

³ kanañē'e ña ña mí uve na'a Tú'un Xuva kō nte dí'na é da mii é ntō'o Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō ne, da mii é ntotō xtuku ña te xí'i ña. Kaka'an ña:

—Dívi tsi Jēsuu é kaka'an nti ni ntō né, dívi ñá é Cristu ñá, dívi ñá é taxnuu Xuva ko ñá —ka'an ña.

⁴ Iō ñá Israee san ne, kuinti'xe ña é kaka'an Páblu ne, kúdadii ñá ni Pablu ni Síla. Ñá te da dī ñá griegu, ña é ntánuu iní i Xuva ko, ni ñadī'i, ña e dóo na'nu ña'a ne, kuinti'xe ña dí.

⁵ Ntá tsi ña Israee, ña é ña ni kuinti'xe i ne, kūne'u iní ña ni ñá. Kidáā né, ide ña é nataká nuu natíi kini

ntáa, na é dotō tsí ntáñi dú'xen nu â'ví kân. Nataká nuu na ne, dā nakutsú'un na da kanii ñuú san. Kidáa ne, ínti'u na nú vi'i ña nani Jāsuun, ntánantuku nā Pablu ni Sílā é ntāda na ña kuenta ntá'a ña tsíñu i.

⁶ Ntá tsi ña ni naní'i na ña. Mii tsi Jāsuun, ni túku ení ña, ña kuínti'xe i san naní'i na. Ntáñu'u na ña, kue'en ni'i na ña nta'a ña tsíñu i san ne, koó da vāntiñi na ntáka'an na, ntátsi'i kuétsi nā Pablu ni Sílā:

—Ñā sālā ne, da kanii ñūxiví a ntaíka ña, ntánakutsú'un ña ñā'a. Vevii ne, un tsi nte í'a xee ñā ve ne,

⁷ Jasuún san ne, xé'e ña vī'i ña é kuntōo ña. E ntáde ña sá'a ne, dōo xíi kaa. Nā te kaiko ñu'u ña rei ñuú Roma, tsí ntáka'an ña é iō túku rei, ñā nani Jēsuu —ka'an na.

⁸ Un ntíi ntíi ña'a san ni ña tsíñu i san ne, dōo ítsu'un ña da téku ña sá'a.

⁹ Kidáa né, kī'i ña diu'un Jāsuun ni ña ntíi ní'i ña ne, nangáva ña ñā.

Dā intōo Pablu ni Síla ñuú Berea

¹⁰ Dā kuáa ne, táxnūu ña kuínti'xe i san Pablu ni Sílā é na kī'in ñā ñuú Berea. Dā xee ñā ikān ne, kué'en xtūku ña má ūkún ña Israee.

¹¹ Ña Israee, ñā ntoo ñuú Berea san ne, dii ka víta ini ña é ña ntoo ñuú Tesalonica, tsí nāi kue'én ini ña ntaíni ña Tú'un Xuva kō ne, utén uten nántuku ñā mí ūve na'a Tú'un Xuva kō da nté kutuni ñā té nuu é ntaā i é kākā'an ñā ni ñā.

¹² Dukuan ne, dōo titín ña Israee kuínti'xe ña, nī ña griegú di, tē tií te ñadī'í, kuān te dōo na'nu ña'a ña ne, kuínti'xe ña di.

¹³ Ntá tsi dā kútuni ñā Israee, ñā ntoo ñuú Tesalonica, é kākā'an ntódo xtuku Pablu tú'un Xuva ko ñuú Berea ne, xé'e ñā é nakutsu'un xtūku ña ñā'a san.

¹⁴ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, ura tsí i táxnūu ña Pablu é na kī'in ña nu ntute ñu'u kan. Mii tsí Síla ni Timōteu kántoo mii ña ñuú Berea.

¹⁵ Ña ixntéka itsi Pablú ne, kué'en ña ni ñā un tsi nte ñuú Atena. Dā ntíko kōo xtūku ña, kākā'an ñā nī Síla ni Timōteu é na kī'in kantí'i ña, kíkuntóo ña nī Pablu.

Dā itúvi Pablu ñuú Atena

¹⁶ Nii dukuān tuví Pablu ñuú Atena é kantétu ña Síla ni Timōteu ne, dōo dé kuení ña dá ini ña tsí ña ntoo ñuú Atena ne, da mií kue'en tsi sántu ntūvá'a naa iō ña ña.

¹⁷ Dōo kī'in itō ñe'e ña má ūkún kân é natíin ña nī ña Israee san ni ūn ntíi ntíi ña'a, ña ntánuu ini i Xuva kō. Utén utén ñe'e ña nu â'ví kân dí, kākā'an ñā nī ña ntánataká nuu ikān.

¹⁸ Ikān ne, xío ña'a, ña ntántikín túku nchu'un iña ñā nani Epīcurú ne, xío túku ña'a, ña ntántikín nchu'un é nani estoicu. Ña sālā ne, ntáka'an ña:

—¿Neé ntu kani tú'un é kuān nte kaká'an ña? —ka'an ña.

Iō ñā ne, ntáka'an ña:

—Vata tē é tūkú xuva ncho nañe'ē ñā kō —ka'an ña.

Tsí Pablú ne, kākā'an ntódo ña tú'ūn va'á iña Jēsuú ne, kākā'an ñā e ntóto xtuku ña dá xi'i ña.

¹⁹ Kidáa ne, ntánteka ñā Pablu, kue'en ní'i ña ña uun mí nani Areōpagu, mí é dukuān ntánataká nuu ñata ña odo nūu, ntaxé'e ña itsi ña ñuú i san. Tsixe'e ñā Pablu:

—Ká'an kūdii ntó, na kīni ntí nee nchu'un xee é vexní'i ntó.

²⁰ Tsí ntí'i ne, ñā te kāñe'e dikí ntí é kākā'an nto, tsí tuku nchu'un é ini ntí. Nañe'e kudii ntó ntí nee é kani tú'un é kākā'an nto —ka'an ña.

²¹ Tsí ña ñuú Atena ni ña da xee ntóo ikān né, da mií kué'en tsi nchó kīni ña nee é dā ve kakuvi é natíin ña.

²² Kidáa ne, nákontísi Pablu mé'ñū ña'a san Areopagu kán ne, kākā'an ñā ni ñā:

—Divi ntó, ña ñuú Atena, é ini u tsí dōo iō xuva ntó e ntánuu ini nto.

²³ Dā itā nti'xin ú ñuú nto, kaito dító u nee ntí'i ntí'i iña nto e ntánuu ini nto ne, nāni'í ko uun nú naa kan mí ūve na'a kākā'an: “Iña xúva kō, ña e ñā ini o xoo ñā'a”, ka'an. Divi tsi xuva ntó, ña e ñā ini ntó ne, divi Xuva kō é kākā'an u ni ntó vevii.

²⁴ Tsí Xuva kō né, dē kú'vē ñā ñūxiví ni un ntí'i é iō. Divi ñā Tó'ō e dukún kan ni ñūxiví a. Ña te vī'i mí de vá'a ñā'a tuví ña.

²⁵ Nté ña túvi nee iña é kūvi kué'e o ñā, tsí ña tuví nee iña é kātāan nūu ña. Mii ña kātā'xi ña ntuyi iña ko ni tatsin é ta'ni o, ni un ntí'i é iō iña ko, xe un xé un ō.

26 'Uun tsi niñi ko dé kû've Xuva ko un ntíi ntíi o é ntoo o da kaniñi ñuxiví a. Mii ña de kû've ña nté kaa ntuví kuntoo o ñuxiví a nī mí'i ñuú kuntoo o, xe un xé un o.

27 Kuān o dé Xuva kō, tsi ntío ña é nantuku o ñā, un ntíi ntíi o, da nté koo é nani'í ko ña. Ntá tsi ña te nté sa ikā tuví ña,

28 tsi ña ña ta'xi ña ntuví iña ko, nī é kakantá nuu o, nī é tuví o. Kuān ó uve na'a, kaka'an ñāta ntō, ña de vá'a tutú san, kaka'an ña: “Xo'ō ne, i'xá Xuva ko o”, ka'an ña.

29 Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva kō kúvi o ne, ña kúvi kā'an o é Xuva ko da nēé ka ntí'i, tē kaá kuaan, tē kaá kuí'xín, o xuu é ntáva'a naa ña'a vata o dé kuení mii ña é vata kaa Xuva kō.

30 Ntuví di'na ne, dé ka'nu iní Xuva ko nī ña intóo kidaā e kuán o dé ña, tsi ña ni iní ña nté koo vií ña. Ntá tsi veví ne, ntío Xuva kō é nadama o nima kīni kaa ko.

31 Tsi e xtúvi Xuva ko ūun ntuví é xntékú ku've ñā da kaniñi ñuxiví. Tsi é nakaxnúu ña uun ñatīi, ña é xntēku kû've. É ĩni ó xoo ñā'a, tsi nantóto Xuva ko ñā dá xi'i ña —ka'an ña. Dukuan o ka'án Pablu ni ña.

32 Dā téku ña'a san é kaka'án Pablu é ntóto xtuku uun ña'a é xi'i ñā ne, iō ña ntáxkuntée ña ña. Iō ñā ne, ntáka'an ña:

—Dá nte ūun ká tuku ntuví ka'an ntó nī ntí sá'a —ka'an ña.

33 Kidāā né, kīi Pablu, kué'en ña.

34 Iō ñā ne, kantikīn ñā Pablú ne, kuínti'xe ña é kaka'an ña. Uun ña'a ña ne, Dionisiu nāni ña; tsiñu ña Areopagu. Uun ñadī'í, ña nani Dāmarí di ne, ió ka tuku ña'a kuínti'xe i di.

18

Dā itúvi Pablu ñuú Corintu

1 Kidāā né, ntíi Pablu ñuú Atena, kué'en ña ñuú Corintu.

2 Ikān nāni'í ña uun ñatīi, ñā Israee, ñā nani Áquila. Ñuu é nanī Pontu vé'xi ña. Vata e ná'a xee ña, ntuví ñā ñadī'í ña, ñā nani Prísila. Tsi e ntíi ña ñuú Italia da nakunú rei Claudiu ún ntíi ntíi ña Israee san ñuú Roma. Kué'en Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne,

3 ikan tsi katúvi ña ni ñā. Dadī tsi de vá'a ña vi'í doo, tsi ña ña tsi tsiñu ini ñā di.

4 Vatā dá iō dá'na ne, kañe'é Pablu má ūkún kan, kanañe'e ña ña Israee san nī ña é ña te ña Israee san di nté koo kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu.

5 Dā xee Síla ni Timōteu, é vē'xí ña ñuú Macedoniá ne, nguentúvi kaka'an ntódo Pablu tú'ūn va'á san, kaka'an ñā nī ña Israee san tsi Jesuú ne, ña ña é Cristu, ñā nakaxnúu Xuva kō.

6 Ña Israee san ne, naa núu ña ni ñā ne, dōo kīni ka'an ñā ni ñā. Dukuān ne, Pablú ne, nākidi ña doo ña vata koo é kué'é ña kuenta é ñā te vá'a o ntáde ña. Kaka'an ñā ni ñā:

—Kuenta iña mii nto ve te ña ní'i nto é vā'á nta'a Xuva kō. Xu'ú ne, ña túvi kuétsi ko, tsi é kaka'án u ni ntō. Vi'a ve ne, xio ñuú kī'ín u, kīka'an ntódo ú ni tūku ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

7 Kidāā ne, ntīi ña má ūkún kán, kué'en ña má vi'í ñā nanī Justo, ña dōo kanuu iní i Xuva kō. Etsin tsi mí ntitsi xúkūn san tuví vi'í ña.

8 Ña odo nūu ini ukun, ñā nanī Crispú ne, kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu ni ún ntíi ntíi ñavi'í ña. Ñā te da dii ña'a, ña ñuú Corintú di, dá téku ña é kaka'án Pablú ne, kuínti'xe ña ne, itsi ntute ña.

9 Uun niñú ne, vata tsi tē ĩni Pablu é kaka'an Xúva ko ni ñā:

—Ñā ku u'vī o é ká'an ntódon. Kuan tsi koo ka'an vatā ó den,

10 tsi xu'ú kunuu mé'ñū ú o. Xōxó kuvi víi i ni o, tsi dōo iō ñā'a ko ñuú sa'a —ka'an Xúva ko ni ñā.

11 Kidāā ne, uun kuia nte dáva katúvi ña ñuú Corintu, nakuá'a ña ña'a san tú'un Xuva kō.

12 Ntuví tsikán ne, dā inúu ñā nani Gāliuun, de kú've ñā ñuú Acayá ne, nātaká nuu ña Israee san ne, tñin ña Pablu, kue'en ní'i ña ña nta'a ña tsiñu i ne,

13 ikān tsi'í kuétsi ña ña, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, kanañe'e ñā ña'a é kūnuu ini ñā Xuva kō, ntá tsi ña te vatā ó kaka'an leí san. Dōo xii kaa é vīi o é kaka'an ña —ka'an ña.

14 Dā vata kani ntú'u Pablu ká'an ñā ne, di'na ña tsiñu ka'nu i Gāliuun san kaka'an ñā nī ña Israee san:

—Tē dí dōo xii kaa ntí'xe nuu i é kanañe'e ña ne, kīni u é ntátsi'í kuétsi nto, ¿nté kui ña'a?

15 Ntá tsi ntō'ó ne, kūdii kuénta iña lei mii nto ntánāa núu nto. Mii nto kadā kú've ntó ve. Nǎ te xū'u é kāduku ntée ú sá'a —ka'an ñá ni ñā.

16 Kidáā ne, kīi ñu'u ña ña kí'i kǎn ne,

17 ña ntáñi ntée kǎn né, ntáva ntódo ña ñá odo núu iña úkūn, ñá nani Sōstené ne, ikan tsī é'ni diín ña ña nuu ña tsíñu i san. Ntá tsi Galiuún san ne, ña ni íde ña kuenta.

Dā ntíko kōó Pablu ñuú Antioquíá ne, kué'en ña kūka'an ntódo ña é kúvi úni íto

18 Pablú ne, na'ā itúvi ña ñuú Corintu. Kidáā ne, kaka'an ñá ni ení ña ña kuínti'xe i san é nū'u xtúku ña ñuú Siria. Kánteká ña Prísila ni xīi ña Áquila, kué'en ña. Di'na dá ntáka ña ñuú Cencreá ne, kūntíi tdu'u díki Pablu váta koo é kue'e ña kuenta tsí xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō.

19 Kidáā ne, ñu'u ña tun ntōó ka'nu, xee ñá ñuú Efesú ne, ikǎn kantóo mii Prísila ni Áquila. Pablú ne, di'na dá ntaka ña ne, kué'en ña má úkūn kǎn é kǎ'an ñá ni ña Israee.

20 Ña Israee san ne, ntáka'an ña:

—Vií nto da xe'e, kutuvī ká nto ni nti —ka'an ña.

Ntá tsi ña ni ntío Pablu.

21 Dā ntáka ña ne, kaka'an ña:

—Da mii é kantío é kutúvi u ñuú Jerusaleen é kúvi viko. Te Xuva kō ntio ñá ne, nti'xi xtuku ú, ntixkoto ni'ni ú nto —ka'an ña.

Kidáā ne, nákunū ña tun ntōó ka'nu da ntáka ña ñuú Efesu, kué'en ña.

22 Dā xee ñá ñuú Cesareá ne, di'na ñuú Jerusaleen ita ntí'xin ña é kǎ'an ñá ntiusi ni ña kuínti'xe i sán ne, da kidáā ntíi ña, kue'en ña ñuú Antioquíá.

23 Dā kú titín ntuvi itúvi ña ikǎn né, eni ntu'ū xtuku ña ika ña. Ítā nti'xin xtuku ña ñuú Galacia ni ñuú Frigia é xntíi ña ña kuínti'xe Xuva kō, nātsu'un ka'nu ña iní ña.

Dá kakā'an ntódo Apolo ñuú Efesu

24 Ntúvi tsikán ne, xée uun ñatíi, ñá nani Ápolo, ñuú Efesu. Ñuú Alejandria vé'xi ña, ntá tsi ña Israee ña. Ña sǎ'á ne, dōo vá'ā ó kaka'an ña, kaka'an ntódo ña; dōó ini ña tú'un Xuva kō é ūve na'a nte dí'na.

25 Dōo ini ñá nchu'un Xúva kō di. Nīi kue'én ini ña kaka'an ntódo ña ne, nuu é ntaā í un nti'í é kǎka'an ñá iña Jesús, kuān te mii tsi é nakutsi ntute Juaan Bautista íni ña.

26 Nǎ te kau'vī ña, kaka'an ntódo ña ini ukún ña Israee san. Dā téku Prísila ni Áquila é kǎka'an ñá ne, kǎna xio ña ña ne, náñē'é ka ñá ña iña Xuva kō.

27 Apoló ne, ntio ña é kī'in ñá ñuú Acáya. Xíō ntaa iní ña kuínti'xe i san. Táxnū ña tutú nta'a ña kuínti'xe i, ña ntōo ñuú Acaya, na vá'á koo nakuetu ña Apoló san tē xee ña ikan. Dā xee ñá ñuú Acayá ne, dōó kue'e xntíi ña ña kuínti'xe i Jesuu, tsí dōo vá'ā o dé Xuva kō ni ña.

28 Tsí Apoló ne, dōó ini ña nté koo ka'an ñá ni ña Israee san mé'ñū ña'a san, kanañē'e ñá ña tsí nuu é ntaā ntí'xe i tsí Jesuú ne, ñivi ñā é Cristú, ñivi ñā é nakaxnúu Xuva kō ñā é kodo nuú ñá, vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō nte dí'na.

19

Dā itúvi Pablu ñuú Efesu

1 Nīi dukuān tuví Apolo ñuú Corintú ne, kué'én Pablu, ita ntí'xin ña itsí rki uku kan, xée ña ñuú Efesu. Ikǎn nání'i ña titín kudii ña kuínti'xe i san.

2 Pablú ne, kaka'an ñá ni ña, katsixe'e ña ñā:

—¿Inūu ntu Espíritū Sántū nima nto da kuínti'xe nto? —ka'an ña.

—Á te ña'a. Ntē vata kiní nti xoo é Espíritū Sántū —ka'an ña.

3 Kidáā né, katsixe'e xtuku Pablu:

—¿Neé ntu nchu'un e íni nto dá itsi ntute nto? —ka'an ña.

—Nchu'un é kǎka'an Juaan Baútista —ka'an ña.

4 Pablú ne, kaka'an ña:

—Tsí Juaán ne, nákutsi ntúte ña ña'a vata koo é kué'é ña kuenta é nādama ña nima kiní kaa ña. Ntá tsi Juaán ne, kaka'an ñá te kuínti'xe ko uun ña'a, ña é dā ve vé'xi. Ña tsikán ne, e xée ñā. Jesuu nani ña —ka'an ña.

5 Dā téku ña'a san é kǎka'an ñá ne, itsi ntute xtuku ña, ntákaku ni'i ña Tó'ó ko Jesús.

6 Kidáā né, dā xntékú Pablu ntá'a ña díki ñá ne, ínūu Espíritū Sántū nima ñá ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ñá tuku

tú'un e ñá ini ñá ne, ntáka'an ñá tú'un é xe'é Xuva ko ñá.

⁷ É un nti'i ñá ne, iō ñá te ūxuvi ñá'a ñá.

⁸ Uni xóo ñe'é Pablu má ūkún ña Israee. Ná ni u'vi kue'en ña é ká'an ña. Kaka'an ntódo ña, kaka'an ña tsí Xuva kō né, ña ñá é kadē kú've ña. Kaka'an ñá ni ñá é vā'á vata koo é kuinti'xe ña Tó'o ko Jēsuu.

⁹ Ntá tsi iō ñá ne, dōo ka'xi nima ña. Ña ni ntío ña kuinti'xe ña ña. Ntáka'an xení ña iña tú'un va'á san. Kidáa ne, xio kue'én Pablu, tsóo mii ña ña ne, kántēka ña ña kuinti'xe i san, kue'en ni'i ña ña nú vi'i skuela mí nakuā'a ñá nani Tiranú ne, ikān natíin ña ni ñá utén uten.

¹⁰ Uvi kuíá é kuān o dé ña. Dukuān ne, un ntí ntí ña'a, ña ntoo da kaníi ñuú Asia, tē ña Israeé, tē ña é ña te ña Israeé ne, tēkú ña tú'un Tó'o ko Jēsuu.

¹¹ Xuva kō ne, xé'e ñá é kūvi vií Pablu nuu i e dóo na'nu é nté uun ito vata kiní ña'a é kuān koo kúvi.

¹² Ntáñe'e ni'i ñá'a san da neé ka doo é tñn nta'ā Pablu, te doo dúkún, o tē doo núu ne, ntáxe'e ña ña nchokuví san ne, ntuvá'a ña. Ntíi nti'i é ña vā'á é ñu'u nima ñá di.

¹³ Ntuvi tsikán ne, iō ñá Israee é ntaíka ña, ntánatava ña é ña vā'á é ñu'u nima ñá'a san. Ntáka'ku ni'i ña Tó'o ko Jēsuu dá natavā ñá ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña Jēsuu, ña é káka'an ntódo Pablu iña i, ka'án u ni o: ¡Ntíin nima ña! —ka'an ña.

¹⁴ Du'va o dé u'xe éni, i'xá dutu ñá odo núu iña ñá Israee, ñá nani Eseva.

¹⁵ Uun ntuvi ne, nantíko kōo é ña vā'á san:

—Xu'ú ne, iní u xoo e Jēsuu. Iní u xoo é Pablú di. Ntá tsi nto'ó ne, ¿xóo ntu ña'a nto? —ka'an.

¹⁶ Kidáa ne, kúdiin ñá ñu'u é ña vā'á san nima í, ntāva ntodó ña ñatíi, ña u'xe ñá'a san. Kūvi dé e ña vā'á sán ni ñá ni'i kuíi ñá ne, koó dā ntántíi ña kii ña nú vi'i ñá.

¹⁷ Un ntíi ntíi ña'a, ña ntoo ñuú Efesú, tē ña Israeé, tē ña é ña te ña Israeé ne, kūtuni ñá nte o kúvi ne, dōo u'vi ña ne, dōo vā'a ka'an ñá iña Tó'o ko Jēsuu.

¹⁸ Ná te da ñá ña kuinti'xe i xee ña é nāna'ma ña kuétsi ña me'ñú ña'a san.

¹⁹ Ná te da ñá ñá tātán xee ñá di. Xee ní'i ña tutu é ntánakoto ntodó ña. Kidáa né, e'mi ña tutú san me'ñú ña'a san. Kántē'vi tutú san nté kaa xee tá'an xá'vi i ne, ínūu á'vi te ūvi díko u'xi miil diu'un kuí'xin.

²⁰ Dukuān ne, ñá te da ñá ña'a kuinti'xe ña tú'un Xuva kō, tsi kūtuni ña tsí Xuva kō né, dōo iō ntíi tú'un ña.

²¹ Rkontúvi dá ita ntí'xin sá'ā ne, kaka'án Pablu é kī'in ña, kikoto ni'ni ña ña ntoo ñuú Macedonia ni ñá ntoo ñuú Acaya nté o de ña ne, dá kī'in ña un tsi nte ñuú Jerusaleen.

—Tē ntáka ú ñuú Jerusaleén ne, kuétsi é kī'in u ñuú Roma —ka'an ña.

²² Kidáa ne, táxnūu ña uvi ña'a, ña é xntii ñá, ñá nani Timōteu ni Rastú ne, odo nuú ñá, kue'en ña ñuú Macedonia. Nii dukuān kúkuíi ka Pablu itúvi ña ñuú Asia.

Dā ítsu'un ña ñuú Efesu

²³ Ntuvi tsikán ne, kuvi du'xen kuēnta iña tú'un va'á iña Jēsuu.

²⁴ Tsí uun ñatíi, ñá nani Dēmetriú ne, káa kuí'xin kade tsiñu ni'i ña, kantavá'a naa ña xúkun kuétsi vata ntáa xúkun santu é naní Diana. Titín ña'a ntáde tsiñu ni'i ñá ne, kué'e diu'un ntáni'i ña.

²⁵ Demetriú ne, kána ña ña ntáde tsiñu ni'i ña ni un nti'i ñá'a, ña ntáde tsiñu sá'a. Nataká nuu ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Divi ntō ne, ini ntó tsi dóo va'á ntuvi iña ko é ntáde o tsiñu sá'a.

²⁶ Ntá tsi é kūtuni nto tsí kaika uun ñatíi, ñá naní Pablu, kaká'an ntódo ña, kaka'an ñá tsi santu é ntavá'a nāá ña'a ne, ñá tē nuu é ntaa i é Xuva kō. Ne, kūvi idé ña e dóo titín ña'a kuínti'xe ña é káka'an ña. Ná te da mii tsi ñuú ko, tsí da kaníi ñuú Asia.

²⁷ Sá'ā né, dōo xii kaa; tē ñá'a ne, nti'i tsiñu kō. Ná te da mii tsi tsiñu kō dí, tsí dí'i kō Dianá di ne, ñá kuiko ñu'ū ká ña'a xúkun ñá. Tsí dí'i kō né, dōo ka'nu ña'a ña. Da kaníi ñuú Asiá ne, da kaníi ñuxivi ntaíko ñu'u ñá'a san ña —ka'an ña.

²⁸ Dā téku ña'a san é káka'an ñá ne, dōo kúdiin ña. Un tsi vāntiñi ña ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñuú Efesu! —ka'an ña.

²⁹ Kidáa né, tñn ña uvi ña'a, ña ñuú Macedonia, ña íka dadíi nī Pablu, ñá

nanī Gayu ni Áristarcú ne, ntaíñu'u kaduun ña ña ini nto'o mí nátaská nuu ña'a.

³⁰ Pablú ne, ntio ña é kī'vi ña di é ká'an ñá ni ñā'a san, ntá tsi ña ni ntío ña kuínti'xe i san é kī'vi ña.

³¹ Uun ña'a ña vá'a tiin ni'i ña, ña odo nuu ñuú Asia dí ne, táxnū ña tutú nta'a Pablu é ña ku kī'vi ña ikān.

³² Un tsi vāntiñi ñá'a san, ntákachu'u ña ne, é tūku e túku nuu i ntáka'an ña. Dōo titín ña ne, ntē ñá ini ña nee tsíñu nátaská nuu ña.

³³ Kidáā ne, ña Israeé san tsí'i ntido ñá uun ña'a, ñá nani Alējandru, é na ká'an ntódo ña ni ñā'a san. Alejandrú san ne, kade ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a san, tsí ntio ña nada'an ñā ña Israeé san.

³⁴ Ntá tsi dā kútuni ñá'a san tsí Alejandrú ne, ña Israeé ñá ne, koó da vāntiñi ña ntákachu'u ña. Úvi ūra ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Dōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o ñuú Efesu! —ka'an ña.

³⁵ Kidáā né, kūvi dé strivanu, intóo kadin ñá'a san. Ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ō ñá ñuú Efesu, kini nto é ká'an nti ni ntō. Ini ntí ntí ña'a tsí ñuu ko Éfesú ne, kaduku ntée ñuu ko é vii ó kuenta xúkun iña dí'i kó Diana, ña é dōo ka'nu, é vii ó kuenta sántu ña é kō'xó e dukún kán.

³⁶ Xōxó kuvi ka'an i te ñá'a. Dukuān né, diin diin tsi kuntōo nto. Di'na kada kueni nto nté koo vii nto.

³⁷ Tsi ñatí sá'a, ña é vēxní'i ntō ne, ñá ni ká'an kini ña iña dí'i ko.

³⁸ Tē nee iña é tsí'i kuétsi Demetriu ni ña ntáde tsíñu ni'i ña ne, kantií vi'i me'ñú kán; ntōo ña ntáxntékú kú've. Na kī'ín ka ña, kika'an ñá ni ña tsíñu i te nee nuu i tsí'i kuétsi ta'an ña.

³⁹ Tē nee ka tuku nuu i é ntio nto ka'an ntó ne, kuvi ka'an nto dá kōo junta.

⁴⁰ Tsi dōo ió kuenta te kūdiin ña tsíñu ka'nu i ñuú Roma é kuān ó de ō. Tsi du'xen iña ña tsíñu ka'nu i ntáde ō vevii, kuini ña. ¿Neé ntu ka'an o ni ña te tsixe'e ña kō nté kui vāntiñi ntu o ntōo ō i'a? —ka'an ña.

⁴¹ Dā kúvi ka'an ñá ne, nantáka ña ñā'a san, kunú'u ña.

20

Dā itúvi Pablu ñuú Macedonia ni

ñuú Grecia

¹ Dā intóo kadin ña'a sán e dōo itsu'un ña ne, Pablú ne, kána ña ña kuínti'xe i san é kuē'e ña ña itsi. Kidáā né, nānume ta'an ña ne, dā ntí ña, kue'en ña ñuú Macedonia.

² Dā mí'i ká ñuu mí kaika ña ne, dōo kaka'an ñá ni ñā'a san vata koo é kī nima ña. Kidáā ne, xée ña ñuú Grecia.

³ Uni xōo katúvi ña ikān. Kidáā né, ntío ña é ku'un ña tun ntōo ka'nu é nū'u ñá ñuú Síria dá kútuni ña tsí ntántukū nuu iní ña Israeé san. Dukuān ne, ntíko koō ñá itsi ñuú Macedonia, kunú'u ña.

⁴ Titín kudii ña'a kue'en ni'i ñá di. Kue'en ní'i ña Sopater, i'xá Piru, ña ñuú Berea; ni Arīstarcu ni Ségundu, ña ñuú Tesalonica; ni Gáyu, ña ñuú Derbe; ni Timōteu; ni Tīquicu ni Trófimú, ña ñuú Asia.

⁵ Odo nuú ñá, kue'en ña ñuú Troa ne, ikān intétu ña nti.

⁶ Ntí'i ne, dā inú kava viko é ntaé'xi ña tañú'u dukuān ne, ntíi ntí ñuú Filipu. Nú'ū ntí tun ntōo, kué'en nti. Dā kúvi ū'un ntúvi ne, xée nti, nāni'i ta'an ntí ña ñuú Troa. Ikān ne, uun vité intóo nti.

Dā itúvi Pablu ñuú Troa

⁷ Kuaá sabadu nátaská nuu ntí ntí nti é nakatsin dava ntí tañú'u, vatā o dé kú've Tó'o ko Jesūcristu. Pablú ne, kuan tsí ó kaka'an ntódo ká ña dá ku davā ñuú, tsí ntaka ñá teváa san.

⁸ Kué'e ñu'u kaí'xi iní vi'i nínu kán mí nátaská nuu nti.

⁹ Uun natíi, ná nani Eüticu ne, ntéku na ventana kan. Dā dōo na'a kaka'an Pablú ne, xée nā ma'na ne, uun ito tsi kidi na. Kidáā ne, kó'xo na un tsi nte ñu'u kán. Tsi vi'i sán ne, úni ōdo ntí'i ta'an. Dā ínaki'í ña na ne, e xí'i nā.

¹⁰ Pablú ne, nūu ña mí tuví na ne, katavi ntódo ña na, nānume ña na ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Ñá ku dē kueni nto. ¡Kantíto na! —ka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, kúxēe xtúku Pablu má vi'i nínu kán ne, dā náatsin dava ña tañú'ū san, da e'xí ña ne, dá kakā'an ntódo xtuku ña un tsi da nté tuví. Da kidáā ntáka ña, kunú'u ña.

¹² Ña'a sán ne, kunu'u ní'i ña natíi san, ntúka'nu iní ña tsí kantíto na.

Dā ntáka ña ñuú Troa, kué'en ña ñuú Miletu

¹³ Nti'í ne, odo nūú nti, naku'ún nti tun ntōo, ñé'ē nti ñuú Asuun. Pablú ne, dī'ín ña kaika ña. Nakunúu ña tun ntōó san té xee ña, ká'an ña.

¹⁴ Nāni'í ta'án nti ña ñuú Asuún ne, ikān nakú'un dadii nti ni ña tun ntōó san, dá kué'én nti ni ña ñuú Mitilene.

¹⁵ Tévaá san ntí nti, kue'én nti, ído ntūú nti ñuú Quio. Tévaá xtuku ne, xéē nti ñuú Samu. Íntōo da'na nti ñuú Trogiliu ne, dá tevāa xee nti ñuú Miletu.

¹⁶ Ntio Pablu é kuído ntúu ña ñuú Efesu váta koo é ña kukuí ña ñuú Ásiā, tsí ntio ña é kantí'í xee ña ñuú Jerusaleen, váta koo é kutuví ñá te kúvi viko é kākā'an ñá Israee é viko é kanakué'e ña sintiá'vi ña é tāta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ni ñátā, ña ñuú Efesu

¹⁷ Dā xee nti ñuú Miletú ne, taxnūú Pablu tú'un é kī'xi ntí ntí ñata, ña odo nūú ña ña kuínti'xe i ñuú Efesu.

¹⁸ Dā xee ñátā sán ne, kaka'án Pablu ni ña:

—Íni nto nté o dé u é tuví u ni ntō nté ntūvi dá xee ú ñuu Ásia ā.

¹⁹ Tsí kuenta ña Xúva kō kade tsiñu u. Ñá te ká'nu ncho víi u. Íni nto nté kaa ntute nūú ko éti ú kuenta ña ntó ne, nté o ntó'o kó nta'a ña Israee san dá ntúku nuu iní ña nté koo víi ña nī ko.

²⁰ Ñá te ni dē víni u é ká'án u ni ntō nee ntí'í nti'í é kántio é kūtuni nto. Tsí kanakuá'á u nto mé'ñu ña'a ne, nú víi mii nto nakuá'á u nto di.

²¹ Dadii tsi kaka'án u ni ñā'a, te ñá Israee, te ña é ña te ña Israee ñá ne, na xtuví mii ña é kīni kaá ne, na víi ña é vā'a. Kaka'án u ni ña te kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu.

²² Ví'a ve ne, da mií é kī'ín u ñuú Jerusaleen, kaká'an Espíritū Sántu nī ko. Ntē ñá iní u nté koo kuvi ko íkan tē xee u.

²³ Divi tsí é dá mí'í ká ñuú kañe'é u ne, kata'xi Espíritū Sántū é kūtuni ko tsí da mií é ntō'o kó, da mií é xnuu kutu ñá kó ví'i utun te xee u ñuú Jerusaleen.

²⁴ Ntá tsi ña té ini kuān té kuví u, te káda ntáa ú tsiñu e tá'xi Tó'o ko Jēsuu é víi u: divi tsi tsiñu ko é kākā'an

ntódo u tú'un va'á ña Xuva ko e dóo kakuinima ñá kō.

²⁵ 'Divi ntō ne, é kākā'an ntódo ú ni nto ña Xuva ko, nté koo kuntoo o ntā'a ñá ne, iní u tsí ña kiní ka nto kó ñuxiví a.

²⁶ Dukuān ne, kini vá'a nto é kākā'án u ni ntō, tsí nté uun nto ña kuvi ká'an nto te ña ni de ntáa ú ña nto.

²⁷ Tsí ña te ni dé vini kue'én u é ká'án u ni ntō é un nti'í é kākā'an Xúva kō.

²⁸ Kuenta tsí víi ntō kúñu nto ni un ntí ntí ña kuínti'xe i san é tá'xi Espíritū Sántū é divi nto kodo nuú ntó ña ña. Víi nto vatā ó de paxtu é kade ña kuenta á le'ntu ña. Kuenta tsí víi nto un ntí ntí ña kuínti'xe i Tó'o kō san, tsí niñi mii ña éti ña kuenta ña ña dá xi'í ña.

²⁹ Iní u tsí rkontuvi dá ntaka ú ne, kī'xi ña'a é nakutsu'un ña nto, vata tsí ó de xteé, kiti diin, é ña te kántuntā'ví ini ti a le'ntú san.

³⁰ Iō ñá'a ña ntó di ne, kuān koo víi ña di. Tsí ka'an ñá dovete é ntio ña é kintikin ña kuínti'xe i sán ña.

³¹ Kuenta tsí víi nto é ña kani nta'ví ña nto. Ná ku kúnáa iní ntó tsí xu'ú ne, uni kuía katúvi u, nakuá'a ú nto nte ntúvi nte níñu ne, ñá te un siin ntute nūú ko éti ú kuenta ña ntó xe un xé un ntō.

³² Ví'a ve né, kuntoo ni'i nto Xuva kō. Kuntoo ni'i nto tú'un va'á san é kākā'an ñá di. Tsi dóo kaidiá'vi tú'un Xuva kō é kútú've nto, vata koo é nī'í nto é vā'a é káduku ntée i'xá Xuva kō, vata koo é dadii kuve ta'an nto ni un ntí ntí ña é nakaxnúu Xuva kō é kúvi i'xá mii ña.

³³ Xu'ú ne, ñá tē ni ntío ko nee ña, o diu'ún ne, o doo vá'a ña ña'a.

³⁴ Iní nto tsí mií ú dé tsiñu ú vata koo é nī'í ko nee ña é ntio kó, nee ña é ntio ña ntí ni'í ú di.

³⁵ Dukuan tsí o dé u vata koo é nañé'é u nto nté koo víi nto. Tsí te kuan kōo ne, kuvi xntii o ta'an kō nee é kataan núu ña. Tsí naka'an ko tú'un é kākā'an Tó'o ko Jēsuú ne: “Díi díi ka dīni ña kaxe'é san é ña kanakí'i san”, ka'an ña. —Sá'a ká'án Pablu ni ña.

³⁶ Dā kúvi ka'an ñá ne, ínchiti ña, kaka'an ntá'ví ña ni ñatā san.

³⁷ Eku ntí ntí ña. Kidáa né, nanume ta'an ña nī Pablu, e'xí ña xu'u ña.

³⁸ Dōo u'vi kúvi ña tsí kaka'an ña tsí ña kiní ka ña ña. Kidáā ne, kue'en ní'i ña Pablu un tsi nte mi túvi tun ntōo san.

21

Dá kuē'én Pablu ñuú Jerusaleen

¹ Dā tsóo mii tā'an ntí ni ñatā, ña ñuú Efesú san ne, nakú'ūn ntí iní tun ntōo san é k'ín ntí. Kue'en ntáa ntí ñuu é naní Koo. Uun ká tuku ntuvi xeé ntí ñuú Ródā ne, da xeé ntí ñuú Patara.

² Ikān nání'i ntí uun tun ntōo é k'ín ñuú Fenicia. Nú'ū ntí tun ntōo san, kue'én ntí.

³ Dā k'í ditó ntí ñuú Chipré ne, ido ntūú ntí diñi datsin ntí ne, dá kuē'én ka ntí ñuú Siria. Dā xeé ntí ñuú Tirú ne, ikān itúvi da'na tun ntōo san vata koo é natavā ña xidō san.

⁴ Ikān nání'i ntí ña kuínti'xe i Jesuú ne, dadii intóo ntí ni ña ūun vite. Un ntí ntí ñá ntáka'an ñá nī Pablu:

—Ñá ku ñe'e ntó ñuú Jerusaleen — ka'an ña.

Tsi é xe'e Espiritū Sántū san kútuni ña te dóo nto'o Pablu te k'ín ñá ikān.

⁵ Ntá tsi da xee tá'an ntuvi ne, ntí ntí, kue'én ntí. Íntēka itsi un ntí ntí ña'a sán ntí ni ñadí'í ñá ni i'xā ñá, íntēka ña ntí nte diñi ñuú kán. Dā xeé ntí ni ña diñi ntute ñu'u kán ne, ntánchití ntí, ntáka'an ntá'ví ntí.

⁶ Kidáā né, nānume ta'an ntí ni ñá. Dā náku'ún ntí iní tun ntōo san ne, kúnū'ú ña'a san.

⁷ Ntí ntí ñuú Tiru, kué'en ntí ñuú Tolemaída. Ikān ixkoto ní'ni ntí ení kō, ña kuínti'xe i san. Uun ñuú kantóo ntí ni ñá.

⁸ Dá tevāá ne, ntí ntí, kue'én ntí ñuú Cesarea. Ikān ñe'é ntí nú vi'i Fēlipe, ña kaka'an ntódo tú'ūn va'á san. Divi ñá é nakaxnúu ña da nakaxnúu ña u'xe ñá'a, ña é xntí san.

⁹ Ío kimi dióko ñá, ta'nú ña ni tánta'a, ta'nu ntáka'an náa Xuva ko.

¹⁰ Dā kú titín ntuvi ntoo ntí ikān ne, xee uun ñatí, ña vé'xi ñuú Judea, ñá nani Āgabú. Ña ka'án naa Xuva ko ñá di, tsí kaxé'e Xuva ko kútuni ña nté koo kuví.

¹¹ Dā xee ñá mí ntoo ntí ne, k'í ña nguenuu í'xi Pablu, ki'ní nuu ña nta'a ña ni d'ín ña, kaka'an ña:

—Kaka'án Espiritū Sántū tsí kuān koo kuví tó'o nguenuu sá'a, tsí ña Israee, ñá ntoo ñuú Jerusaleén ne, kuān koo ki'ní ña ña ne, dá ntāda ña ña kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

¹² Dā téku ntí é kaka'an ñá ne, un ntí ntí ntí ni ña ntoo ikān ne, ntáka'án ntí nī Pablu:

—Vii nto da xe'e, ñá ku ñe'e ntó ñuú Jerusaleen —ka'án ntí.

¹³ Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo ntánti'i iní nto kuenta iñá ko? Tsí dóo u'vi kúvi ko é kuān ó ntáka'an nto. Vevii ntíká nimá ko. Xu'ú ne, é iō tu've ko. Ñá té ini, kuān té koo kútu u, kuān té kuví u ñuú Jerusaleen kuénta iñá Tó'o ko Jesuu —ka'an ña.

¹⁴ Dā ña ni kuví vií ntí ni ñá ne, ñá ni ká'án ka ntí. Mii tsí é kaka'án ntí:

—Nā kuví nee iñá é ntio Xuva ko —ka'án ntí.

¹⁵ Kidáā ne, natsoo vá'a ntí iñá ntí, dá kúntáa ntí nī Pablu ñuú Jerusaleen.

¹⁶ Dadii kue'én ntí nī ña kuínti'xe i, ña vé'xi ñuú Cesarea. Kue'en ní'i ñá ntí nú vi'í mí kuntōo ntí, vi'í ñatí, ña vé'xi ñuú Chipre, ñá nani Nāsuun. Divi ñá ne, nté ntúvi di'na kuínti'xe ña Jesuu.

Dá kuē'én Pablu, kúkoto ní'ni ña Jacóbo

¹⁷ Un ntí ntí ta'an ko, ña kuínti'xe i sán ne, dōo diní ña dá xeé ntí ñuú Jerusaleen. Dōo vá'a o dé ña nī ntí.

¹⁸ Dā kúvi uvi ntúvi ntoo ntí ne, ñe'e ntí nī Pablu, ixkoto ní'ni ntí Jacóbo. Ikān ntoo ntí ntí ñata, ña odo núu san di.

¹⁹ Pablú ne, kaka'an ñá ni ñá ntiusi ne, dá kantaa ña ni ñá é un ntí'í é xe'é Xuva kō e kúvi idé ña mé'ñū ña é ña te ña Israee.

²⁰ Dā téku ña é kaka'án Pablú ne, dōo ntákaku ní'i ña Xuva kō. Kidáā ne, kaka'an ñá nī Pablu:

—Ini ntó, eni, tsí ña te nté kaa miil ta'an ko ña Israee é kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu. Un ntí ntí ñá ne, ntáka'an ñá tsi da mií é káda ntaa o lei é xtúví Muisee.

²¹ Tsí e téku ña tsí divi ntó né, kanakuā'a nto ña Israee é ntoo xio ñuu é ña kantío é káda ntaa ña lei é xtúví Muisee, é ña kantío é ká'nté ña

kúñū é ixi i'xá ña ne, é ña kantío é vii ñá vata xkoó ini o di.

²² Vi'a ve ne, ¿nté ntu koo vii o ve? Tsí da mií é nataká nuu ña tē kútuni ñá tsi é xeé nto.

²³ Sá'a vii nto: I'á ntoo kimi ñátī, ña é xe'é xu'u i Xuva kō tsí iō é vii ña.

²⁴ Kuē'en ní'i nto ñátī sa'a é dadī ntuntoo nto ni ña nta'a Xuva kō. Xntii nto ña nēe kataan núu ña di, vata koo é kūvi kuntī diki ña. Dukuān koo kutuni ntī ntī ña'a san tsí ñá tē nuu é ntaā i é ntáka'an ñá iña nto.

²⁵ Kutuni ñá tsí divi ntō ne, kade ntaa ntī'i nto lei san. Ña kuínti'xe i san, ña é ña te ña Israeé ne, e táxnūu ntí tutú nta'a ña te mií tsi sá'a é ña kuvi vii ña: ñá ká'xi ñá kúñū é xntáa ntéé ña'a san nú nāa ña; ñá ká'xi ñá niñi kítī; ñá ká'xi ñá kúñu kītī é kué'ne; ñá vii ña é kini kaa ni ñadī tá'an ña. Sá'a tsi kakā'an ntī ni ñá é ña vii ña —ka'an ñátā san ní Pablu.

Dā tñn ña Pablu má ũkún ña Israeé san

²⁶ Kidāa ne, kue'en ní'i Pablu kimi ñá'a, ñatī san. Utén san ne, dadī ntúntoo ña ni ña ntā'a Xúva kō ne, da kí'vi ña ini ukún ka'nu é kué'é ña kutuni dutú san nté kaa ntuvi da nte te kuvi ntúntoo ña, tsí da kidāa ká'mi ña kiti nú nāa kan é kué'é ña doméni iña Xuva ko.

²⁷ Ntá tsi dá dokó sa xee tá'an u'xe ntúvi ne, ña Israeé, ña vé'xi ñuu Ásiā né, dā ini ña tuví Pablu má ũkún kán ne, nákutsu'un ña ũn ntī ntī ña'a san. Tñn ña Pablú ne,

²⁸ koó da vantiñi ña, ntáka'an ña: —jō né, ña Israeé, xntii ntō nti! Ña sá'a ne, divi ñá é kaika ña dá kaní ñūxivi, kanakuá'a ña ña'a é ká'an ntée ña ko, xo'o ña Israeé. Kaka'an ntée ña lei Muíseé ne, ñá te kaiko ñu'u ña xūkún sa'a. Vevii ne, ntī ni'i ñá ña é ña te ña Israeé, kakí'vi ni'i ña ña má ũkún a ne, ntáde dentu ña xūkún sa'a e dóo kuíko —ka'an ña.

²⁹ Sá'a ntáka'an ña, tsí nté vī'i ini ña é ntī ni'i Pablu ũun ñatī, ña vé'xi ñuu Efesu, ñá nani Trōfímú ne, te kí'vi ni'i ña ña ini ukún ka'nu kán, kuíní ña.

³⁰ Dōo ntaítsu'un ña'a san da kaní ñūú san. Un ntī ntī ña'a san ne, koó dā ntáxkainu ña, vé'xi ña. Tñn ña Pablu, ntáñū'u ña ña, nátavā ñá ña má

ūkún kan ne, dā nákadī kutu ña xi'i ũkún san.

³¹ Vevii tsi ka'ní ña Pablu dá xee tú'un ntā'a tó'ō sntadun ñuu Roma tsí dóo ntaítsu'un ña'a san da kaní ñūú Jerusaleen.

³² Ura tsí i kána ña sntadún san ni ña odo nūú iña ñá ne, koó dā ntáxkainu ña, xee ña mi nataká nuu ña'a san. Dā ini ña'a san tsí e xee tó'ō sntadún san ni ũn ntī ntī sntadún san ne, tēé da'na ña e ntaé'ní ña Pablu.

³³ Kidāa ne, xée etsin tó'ō sntadún san, tñn ña Pablú ne, kaka'an ña é kōo kútu ña ũvi kádena. Da kidāa tsixe'e ña xōo ñá'a ña ne, nté o dé ña.

³⁴ Ntá tsi koó da vantiñi ñá'a san, ntákachu'u ña ne, é tūku e túku nuu i ntáka'an ña. Ntē ña ni kuvi tekú tó'ō sntadún san é ntáka'an ña. Dukuān ne, kaka'an ña é kí'in ni'i ñá Pablu mí ntoo sntadún san.

³⁵ Dā xée etsin ña nú rkuei kán ne, da mií é intéku doko sntadún san Pablu, tsí dóo ntákudiin ñá'a san.

³⁶ Ntántikin ntī ntī ña'a san ña, ntákachu'u ña:

—jKa'ní nto ña! —ka'an ña.

Dá kakā'an Pablu ni ñá'a san, kanadá'an ña kúñu ña

³⁷ Dā dā vé kukí'vi ña ni ñá ini i mí ntoo sntadún san ne, kaka'an Pablu ni tó'ō sntadún san:

—Iō nuu i é ká'an u ni ntō —ka'an ña.

—¿Vá kakā'an ntún tú'ūn griegu? —ka'an tó'ō sntadún san—.

³⁸ ¿Ñá ntu te dívīn é ña ñuu Egítō, ña e dóo nakutsú'un ña'a sán kidāa é vii ñá du'xen iña ña tsiñu ka'nu i, ña é nteka kimi míil ña diki dú'xen san má kú'u kan? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

³⁹ —jÑá'a ni san! —ká'an Pablu— . Xu'ú ne, ña Israeé u. Vé'xi u ñuu Tarsu, ñuu é káduku ntée ñuu Cilicia, é ña te ñuu lu'nti. Vii nto da xe'e, ta'xi kudii nto itsi é ká'an u ni ñá'a san —ka'an ña.

⁴⁰ —Ká'an kán ní —ka'an tó'ō sntadún san.

Kidāa ne, ntitsí Pablu nú rkuei kan, kade ña ntá'a ña tē diin diin tsi kuntōo kadin ña'a san. Dā intōo kadin ña ne, eni ntu'ū Pablu kaká'an ñá ni ñá tú'ūn hebreu:

22

¹ —Un ntī'i kué'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu ntó, kini nto é káka'an

u ni ntō é kanada'ān ú kúñū ko —ka'án Pablu.

² Dā téku ña'a san tsí tú'ūn hebreu kaká'an ña ne, diin diin tsi kantóo ña. Pablú ne, kaka'an ña:

³ —Xu'ú ne, ña Israeé u. Tsí kaku ú ñuú Tarsu é káduku ntée ñuú Ciliacia, ntá tsi é'nu ú ñuú Jerusaleen. I'a nakua'á u nta'a mastru Gámaliee. Kútú'vê kó un nti'i vatā ó kaka'an lei e xtúví ñata kō, ña intóo di'na. Xu'ú ne, nñ kue'én ini ko dé ntaa u é un nti'í é kaka'an Xúva kō, vata tsí ó ntáde nti'í ntó yevii.

⁴ Ixntíkān ú ña kuínti'xe i Jesuú san ne, ntuku kuí'í u ña, e ntío ko é kúví nti'í ña. Ixtiñ ú ña, te tíí, te ñadi'í ñá, e tsú'un kutú ú ña vi'í utun kán.

⁵ Iní dutu ñá odo nūú ni ūn nti'í nti'í ña tsiñu i san tsí nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō. Tsí ña ña tá'xi ña tutu é k'ín ni'í u ña ña Israeé, ña ntoo ñuú Damascu. Ikān ñe'é u inantukū ú ña kuínti'xe i san e k'ín ni'í u ña ñuú Jerusaleen váta koo é ni'í ña é ntó'o ña.

Dá kantāa Pablu ni ña nté o kúvi da kuínti'xe ña
(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Dá nūú ú itsi kán é dokó sa xee ú ñuú Damascú ne, dā ká'ñu ntuví ne, dā nēní ko xi'í nuu ñu'u ntíkō diñi ko, ñu'u é dóo kaxi'í nuu é vē'xí e dukún kán.

⁷ Uun ito tsi nantúvē ú ñu'u kán. Kidāá téku kó tatsin é kaka'an ní ko: “Saúlū, Saúlū, ¿nté kui kantukun kuí'ín ntún ko?”, ka'an tátsin san.

⁸ Kidāá ne, tsixe'ē u: “¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'o?”, ka'án u. ña ña ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, Jesuu, ña ñuú Nazareé u. ña ña u é kantukun kuí'ín ko”, ka'an ña ní ko.

⁹ Ña nti'í ni'í u ne, dā kúdu'va ña dá ini ña tsí kaxi'í nuu, ntá tsi ña ni tekú ña tatsin é kaka'an ní ko.

¹⁰ Xu'ú ne, kaka'án u: “¿Neé ntu ntio nto é vīí u ve, Tó'o ko?”, ka'án u. Kidāá kaka'an Tó'o ko ní kó: “Nakuntitsin ve. Kue'én kán ñuú Damascu. Ikan tá'xi ña kutuni o un nti'í nté o kukú've tsiñu é vīin”, ka'an ña.

¹¹ Xu'ú ne, kukuāá u da xi'í nuu ñu'ú san. Dukuān né, ña nti'í ni'í u ne, ntáñu'u ña ko, ixntéka ña kó ñuú Damascu.

¹² Ikān tuví uun ñatīi, ña nani Anānia, ña e dóo kade ntaa lei Muísee.

Un nti'í nti'í ña Israeé, ña ntoo ñuú Damascú ne, dōo vá'a ka'an ña ña.

¹³ Xée ña, nti'í ña diñi kó ne, kaka'an ña ní kó: “O éni Saúlū, na nāxi'í nuu nto”, ka'an ña. Ura tsí i naxi'í nuu ko ne, kakuvi kainí u ña.

¹⁴ Kidāá ne, kaka'an ña ní kó: “Xuva kō, ña é inúu ini ñata kō ne, nté ntūvi di'na é nakaxnúu ña nto é kūtuni nto nee ña é ntio ña, é kiní ntó I'xá ña, ña e dóo va'a, é tekū ntó tatsin ñá ña.

¹⁵ Tsí ntaa nto ni ña'a un nti'í é ini nto; ká'an nti'í nto ni ña é un nti'í e téku nto é kaka'an Xúva ko ni ntō.

¹⁶ Vi'a ve ne, ña ku kukuí ka nto. Kue'én ntó, kukutsí ntute nto. Nakate nto kuétsi ntó, kaku ni'í nto ña Jesuu”, ka'an ña ní ko.

Dá kantāa Pablu nté o táxnuu Xuva ko ña é k'ín ña, kika'an ntódo ña ní ña é ña te ña Israeé

¹⁷ Dā ntíko kōó u, naxee ú Jerusaleén a ne, ñe'é ú, ixka'an ntá'ví u má ūkún ka'nu kán. Kidāá ne, vata kúvi é nakuení u,

¹⁸ Iní u Tó'o ko Jesuu, kaka'an ña ní kó: “Kantí'í sá kue'én. Ntakan ñuú Jerusaleén ve, tsí ña ntoo i'a ne, ña kuínti'xe ña é kaka'an kuenta ñá ko”, ka'an ña.

¹⁹ Ne, kaka'án u ni ña: “Xuvā kó, é ini nti'í nti'í ña'a san nté o dé u é ñe'é u má ūkún kán, e ixtiñ ú ña kuínti'xe i nto. Tsi dóo naká'xi va'á u ña ne, da tsú'un kutú ú ña vi'í utun kán.

²⁰ Ntitsi dító u da xe'é xuu ña'a san Ésteba, ña kaka'an ntódo tú'un ntō. Tsi kúdadii ko é ka'ní ña ña ne, xu'u íto ú doo ña ntáxe'é xuu ña”, ka'án u ni ña.

²¹ Ntá tsi kaka'an xtúku Tó'o ko ní ko: “Kue'én kán ni, tsí taxnúu ú o e dóo ika k'ín. Tsí k'ín mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé”, ka'an ña ní ko —ka'án Pablu.

Dā itúvi Pablu nta'a tó'o sntadún san

²² Ntáñi ña'a san é kaka'án Pablu da nté kaka'an ña tsí k'ín ña mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé. Kidāá né, eni ntu'u ña ntákachu'u ña:

—¡Ka'ní nto ña! ¡Ña kúvī ká kutuvī ña ñuxiví a! —ka'an ña.

²³ Kuan tsí ó de ña'a san, ntákachu'u ña ne, ntántata ntaā ña du'nu ña, ntánantavā ña xáka ña. Ña ni ntío ña kuntóo kadin ña.

24 Dukuān ne, kaka'an tó'ō sntadún san é nakí'vī ñá Pablu iní i mí ntoo sntadún san ne, dā naká'xi va'á ñá ña da nte koo e ntíka ña xu'u ña. Tsí ntio ña é kūtuni ña nté kuān nte ntákudiin ña'á san ni ña.

25 Ntá tsi da kí'ni ña Pablu é naká'xi va'á ñá ña ne, katsixe'e Pablu sntadun ñá odo nūú san, tsí ikan tsi ntitsí ña:

—¿Ñā ntu te dōo xii kaa te naká'xi va'á ntó ko é ña ñuú Romá u? Ntē vata kuntekú kú'vé iñá ko —ka'an ña.

26 Sntadun ñá odo nūú san ne, dā téku ña é kāká'án Pablú ne, kué'en ña, kūkoto ña tó'o ñā, kaka'an ña:

—¿Ntē koo vií nto ña tsikan? Tsí ña ñuú Roma ña —ka'an ña.

27 Kidáā ne, kué'ēn tó'ō sntadún san mí tuví Pablu, tsixe'e ñā:

—¿Nuu é ntaā ntú i é ña ñuú Roma nto? —ka'an ña.

—Nuu é ntaā i —ka'án Pablu.

28 —Diví ú ne, dōo kue'é diu'un nantí'i u é vií u ña ñuú Roma —ka'an tó'ō sntadún san. Pablú ne, kaka'an ña:

—Ntá tsi diví ú ne, dukuān ña ñuú Romá u nté dā káku u —ka'an ña.

29 Kidáā né, kīi nteé xio ta'an sntadun, ña é dā vé naká'xi vā'á Pablu, xtuví mii ña ña. Tō'ó sntadún san ne, ú'vī ña da kūtuni ña tsí ña ñuú Roma ña, tsí diví ñā é kāká'an ña é kōo kútu ñā.

Kaká'án Pablu ni ñáta ña odo nūú iña ñá Israee

30 Tō'ó sntadún san ne, ntío ña kūtuni ña nté kui ntátsi'i kuetsi ntí'xe ña Israee san Pablú ne, utén san ne, nántii nūu ña kadena é kánú'ni Pablu. Kidáā né, kána ña ñá odo nūú iña dutu ñá Israee ni ñata ña odo nūu, é vií ñá junta, da nátavā ñá Pablu, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta.

23

1 Pablú ne, ito ña ña'a san mé'ñū juntá ne, kaka'an ña:

—Ēní, nté ntūvi da káku ú un tsi nté veví ne, kade ntaá u é kāká'an Xúva kō. Ñá kākutuní ko te kīni kaa é kade u —ka'an ña.

2 Kidáā ne, tó'ō dutu, ñá nani Anāniá ne, kaka'an ñá nī ña ntáñi étsin san é kátú nuu ña xu'u Pablu.

3 Pablú ne, kaka'an ña:

—¡Kuān koo vií Xuva ko ni o, xō'on é kāden uvi nuu i! ¿Ntē kui i'a tuvín kaxntékún kú'ven iñá ko vatā ó kaka'an leí san ne, xō'ón ne, kaidon ntítan leí san é kāká'an te ka'ní ña ko? —ka'an ña.

4 Ñā ntáñi étsin sán ne, ntáka'an ñá nī Pablu:

—¿Ñā káu'vī ntú o te dōo kini o kāká'an ni tó'ō dutu Xúva kō? —ka'an ña.

5 —Ēní, ñá ni iní u te tó'ō dutu ña. Tsí uve na'á Tú'un Xuva kō é ña kuví ka'an kíni o iña ñá odo nūú ñuu ko —ka'an ña.

6 Kidáā né, kūtuní Pablu tsí dava ña ntáde juntá san ne, ntántikin ñá nchu'ún ña saduceu; dava ña ne, ntántikin ñá nchu'ún ña fariseu. Ne, un ntii tsi kāká'an ña:

—Ēní, xu'ú ne, ña fariseú u, tsí ña fariseu úvā kó di. Diví tsi nuu i é ntáxntékú ku'vé ntó iñá ko vevii. Tsí kakuinti'xe ko tsí ntoto xtúku o tē xi'i o —ka'an ña.

7 Du'va ó ka'an ñá ne, ura tsí i eni ntu'ū ña fariseú san ntánaa nūu ña nī ña saduceú san. Uun ito tsi te'nte nūu juntá san.

8 Tsí ña saduceú san ne, ñá ntákuinti'xe ña te ntoto xtuku o tē xi'i ó, ntē ña ntákuinti'xe ña te ió ánje. Ntē ña ntákuinti'xe ña te ió nima ko. Ntá tsi ña fariseú san ne, ntákuinti'xe ña é un ntí'i nuu i sá'a.

9 Un tsi vāntiñi ña'a san, ntánaa nūu ña. Ió mastro lei ñá fariseú ne, nākuiñi ña, ntánantiko kō ña é ntáka'an ña saduceú san, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'á ne, ña túvi nee nuu i ni idé ña. Te kāká'an ntí'xe ánje ni ña ne, ña kúvi naa nūu o ni Xuva kō —ka'an ña.

10 Uun ito tsi kúdiin kué'ēn ña'a san, ntánaa nūu ña. Tō'ó sntadún san ne, ú'vī ñá te ni'i kui'i Pablu. Dukuān ne, táxnūu ña sntadún san é kúnatáva ña Pablu mé'ñū juntá san ne, da ntíxnteka ña ña, nakunuu vá'a ña iní i mí ntoo sntadún kán.

11 Kuáa útén san ne, ntitsí Tó'o ko Jesūcristu díñi Pablu, kaká'an ñá ni ñā:

—Ñá ku dē kuení o, Pablu, tsí kuan tsí koo ka'an kuénta iñá ko ñuú Roma váta tsí ó é kāká'an kuénta iñá ko ñuú Jerusaleén a —ka'an ña.

Da ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña Pablu

¹² Tévvāá san ne, uun tññ ña Israeé san nátee ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Pablu, ntáka'an ña:

—Xo'ō ne, ña ko'o o, ña ká'xi o tē ña ká'ni o Pablu. Na ta'xi Xuva kō é nto'o ko tē ña kuan koo víi o —ka'an ña.

¹³ Ñá te da ūvi díko ñatī, ñá xe'é xu'u i é kuān koo víi ña.

¹⁴ Kué'en ña, kūkoto ña tó'ō dutu ni ñátā san, ntáka'an ña:

—Ntí'í ne, e xé'ē ntí xu'u ntí é ña ká'xi kue'én ntí da nté kūví ka'ní ntí Pablu.

¹⁵ Dívi nto ni ūn ntí'í ntí'í ñatā, ña ntáde juntá san ne, kákan nto ntā'a tó'ō sntadun te tevāá nāntixntéka ña Pablu mé'ñū juntá san vata koo é tsixe'ē ká nto ña. Ntá tsi ntí'í ne, koo tú've ntí é ká'ní ntí ña ítsi kán dí'na dá xē ña mí ntoo nto —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi téku a kuetsi Pablu é ntáka'an ña nté koo víi ña. Kidáá ne, kué'en na ví'i mí ntoo sntadun san, xé'e nā é kūtuní Pablu tsí ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña ña.

¹⁷ Pablú ne, kána ña sntadun ñá odo nūu, kaka'an ña:

—Kué'en ní'i nto ná kudií sa ntā'a tó'o ntó, tsi íó é ká'an ná ni ña —ka'an ña.

¹⁸ Kue'en ní'i ña na mí tuví tó'ō sntadun san, kaka'an ña:

—Ñá nuu kutū, ñá naní Pablú ne, kána ña kó, kaka'an ñá tē ki'in ní'i u na kudií sa mí tuví nto, tsi íó nuu i é ká'an ná ni ntó —ka'an ña.

¹⁹ Tō'ó sntadun san ne, írkāa ña nta'a na, kué'en xio ña ni nā né, kat-sixe'e ñá:

—¿Neé ntu ncho ka'an ní ko? —ka'an ña.

²⁰ Ne, kaka'an na:

—Ña Israeé ne, é xiō ntaa iní ña é kakān ñá nta'a nto te kīntéka nto Pablu tevāá mé'ñū junta san é tsixe'ē ká ña ña.

²¹ Ntá tsi ña ku kuintí'xe nto é ntáka'an ña, tsí ña te nuu é ntaā i. Tsí ña te da uvi díko ña'a ñatī ntántí'u ña ítsi kán. É xé'ē ña xu'u ña nta'a Xuva kō tsí ña kó'o, ña ká'xi ña da nté kūví ka'ní ña Pablu. Veví'í ne, da mii tsí e ntántétu ña nté koo ka'an nto —ka'an na.

²² Kidáá ne, nantíi tó'ō sntadun san na, kúnū'ú na ne, kaka'an ñá ni nā:

—Ñá ku ká'an ni ña'a te kaká'an ní ko —ka'an ña.

Dā ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña tsiñu ka'nu i Feli

²³ Kidáá né, kána tó'ō sntadun san uvi ñá'a sntadun ñá odo nūu, kaka'an ñá ni ña:

—Nākoo tú'vē ntó uvi sientú sntadun, ni ūni díko u'xi sntadun, ñá ntántodó idu, ni ūví sientu ñá odō kaa, tsí kaeku ññ níñu ve ki'in ntó ni ña ñūú Cesarea.

²⁴ Nākoo tú'vē ntó idú dí é kuntékú Pablu, vata koo é vā'á koo xee ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i Feli —ka'an ña.

²⁵ Kidáá ne, de vá'a ña tutú táxnūu ña nta'a ña tsiñu ka'nu i san, kaka'an ña:

²⁶ “Xu'ú, Claudiu Lisia, táxnūú u ntiusi nto.

²⁷ Sá'a tsí é ká'an u ni ntó: Tsí ña Israeé san ne, é tññ ña ña sá'a é ncho ka'ní ña ña. Ntá tsi dá kutuní ko tsí ña ñūú Roma ñá ne, ñé'ē ú ni sntādun ko é nakākú ntí ña.

²⁸ Ntio kó kutuní ko nee núu i é ntátsi'i kuétsi ña ña. Dukuān ne, ñe'e ní'í ú ña mé'ñū junta íña ñá Israeé san.

²⁹ Ntá tsi kūdii íña lei íña mii ña é ntátsi'i kuétsi ña ña. Ña túvi nēe nuu i é ká'ní o ñá. Ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ña.

³⁰ Ntá tsi é kūtuní ko tsí ña Israeé san ne, ntántukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña ña. Dukuān ne, ntada ú ña kuenta ntá'a nto. Ne, é káka'an u ní ña Israeé san tē kíka'an ñá ni nto te nēe nuu i é ntátsi'i kuétsi ña. Sá'a tsí é ká'an u ni ntó”, ká'an tó'ō sntadun san iní tutú san.

³¹ Niñú sá'a ne, kué'én sntadun san, kue'en ní'i ñá Pablu. Xee ñá ñūú Antipatri.

³² Tévvāá san ne, ntíko koo ntí'í ntí'í sntadun san, ntaíka ña dí'in ña, kúnú'u ña ví'i sntadun san. Mii tsí sntadun, ñá ntántodó idú san ne, kué'én ká ña ní Pablu.

³³ Dā xee ñá ñūú Cesareá ne, xé'e ñá tutú san nta'a ña tsiñu ka'nu i san ne, dá ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña.

³⁴ Dā kúvi nakua'a ña tsiñu ka'nu i san tutú san ne, tsixe'e ña Pablu mí'i ñūú ña. Dā ka'an ñá tsi ñūú Ciliciá ne,

³⁵ kaka'an ñá tsiñu ka'nu i san:

—Kini ú nee é ntáka'an ña iña nto tē xee ña ntátsi'i kuétsi nto —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá te kunuu kutū Pablu má vi'i ka'nu iña rei Heródē.

24

Dá kanada'an Pablu kúñu ñā nta'a ña tsiñu ka'nu i

¹ Dā kúvi u'un ntúvi ne, xéē tó'ō dutu, ñá nani Anānia, ni ñátā sán, ni uun ña kanada'an, ñá nani Tértulu. Xéē ntíí ntíí ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i san é tsí'i kuétsi ña Pablu.

² Kidáa kána ña Pablu é kī'xi ña ne, da éni ntu'u Tértulú san katsi'i kuétsi ña ña. Kaka'an ñá nī ña tsiñu ka'nu i, ñá nani Felí san:

—Dívi ntō é kāde nto e dóo vá'ā ó ntoo ntí. E dóo ini nto nté koo kadā kú've nto ne, é kantuvá'a ñuu kó vevii.

³ Dívi ntō né, dóo ka'nu ñá'a nto. Dā mí'i ká ntoo ntí ne, da mii kuē'en tsi e ntánakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, é kuān nte vá'ā ó kade kú'vē nto.

⁴ Vi'a ve ne, ñá ntō ntí natekū du'xén ntí nto. Uun da'na tsi kini kudii nto é ká'án ntí ni ntō.

⁵ Tsí ñatí sa'á ne, dóo du'xen de ñā. Da mii kuē'en tsi é kanakutsu'un ñā ña Israeé san dá mí'i ká ñuu. Tsí odo nuū ñá iña ña ntántikin Jéssu, ñá ñuu Nazaree.

⁶ Ntío ña é natívi ñā xúkun ká'nu ntí dī. Kidáa né, tīn ntí ña. Tsí ntio ntí é xntékú kú'vé ntí iña ñá vatā ó kaka'an leí ntí.

⁷ Ntá tsi ura tsí i xee tó'ō sntadun, ñá nani Lisiá ne, dá kuétsi nangava ñá Pablu da tīn ntí ña.

⁸ Kidáa ne, kaka'an ñá nī ntí é kī'ín ntí, kitsi'i kuétsi ntí ña nta'a nto. Te mii nto tsixe'e nto ñā ne, kutuni nto nee ntí'i ntí'i nuū i é ntátsi'i kuétsi ntí ña —ka'an ña.

⁹ Un ntíí ntíí ña Israeé san ne, ntāda ntaa ña é káka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, éde ña tsiñu ka'nu i san ntá'a ña é ká'án Pablu. Pablú ne, kaka'an ña:

—Vi'a ve ne, dōo diní ko é nakākú u kúñu kó nta'a nto, tsí iní u tsí divi ntō ne, é tīn kuia kadē kú'vē ntó ñuu sa'a.

¹¹ Kuvi ntada ntaa nto tsí da ve kúvi uxuvi ntúvi xee ú Jerusaleen é nanu'u ú iní ko Xuva kō.

¹² Ñá tē neé ni íde u. Ñá te ni nāa núú ú ni ñā'a san; ñá te ni nakutsu'ūn ú ña, nté ini ukún ka'nu kan, nté ini ukún kuétsi, nté itsi kán dī.

¹³ Ña kúvi ntāda ntaa ña nuu i é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii.

¹⁴ Mii tsi nuū i sá'ā é nuu é ntaā i é ntáka'an ña iñá ko: Tsí kanuu iní ko Xuva kō, ña é inúu ini ñatā ntí, ntá tsi kanuu iní ko ña vatā ó de ña ntántikin Jéssu, é ntáka'an ña é tūku nchu'un. Ntá tsi kakuinti'xe ko un ntí'i vatā ó kaka'an lei Muísee ni ún ntí'í é ūve na'a, ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko nté ntūvi dī'na.

¹⁵ Vata tsí ó kuinti'xe ña Xuva kō né, kuan tsí ó kakuinti'xe kó tsí ntoto xtúku o tē xi'i ó, kuān te vá'a o, kuān té ña vá'a o.

¹⁶ Dukuān ne, kaxió ntii u é káda ntaa ntí'i u é káka'an Xúva kō, vata koo é ña koo kuétsi ko nta'a Xuva ko ni tā'an ko.

¹⁷ É kū títín kuia é kaika ú xio ñuu ne, ntiko kōó u ñuu ko é kixní'í u diu'un é xntíi ú ña ñuu ko, é kixkué'e ú doméni iña Xuva kó dī.

¹⁸ Sá'a tsí é káde ú da iní ña Israeé san kó, ña vé'xi ñuu Asia, dá tūví u má ūkún ka'nu kán. Xu'ú ne, é ntūntoo ú nta'a Xuva kō dá ini ña ko. Nte'vi tsi ña'a ntoo ña nī ntí má ūkún kán ne, diin diin tsi ntoo ntí ni ñā; ñá te ni itsu'un ñā.

¹⁹ Tē dī ni kī'xi ña tsikán ne, kuvi ka'an ñá te nee iñá ni íde u é tsí'i kuétsi ña ko.

²⁰ Ntá tsi kuvi ka'an ñá ntoo san tsí ña te nee iñá ni íde u dá tūví u mé'ñū junta iña ñá Israeé san.

²¹ Uun tsi nuu i é kúvi tsi'i kuétsi ñā kó ne: tsí un ntii tsi káka'án u ni ñā: “É kaxntékú ku'vē nto iñá ko vevii, tsí kakuinti'xe ko tsí ntoto xtúku o tē xi'i o.” Kuan ó ka'án u ni ñā —ka'án Pablu.

²² Felí ne, é dōo kue'e ini ña nchu'un iña Jéssu ne, ntio ña é nainú kava ña nuu i sá'a. Dukuān ne, kaka'an ña:

—Te kī'xi tó'ō sntadun, ñá nani Lisiá ne, da kidáa kīnī ka'ú nuu i sá'a —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'an ñá nī sntadun ñá odo nuū te kōto ká ña Pablu, ntá tsi ñá te kunuu kutu kuē'en ña, tsí kuvi kaka kudii ña ne, kuvi kī'xi ña vá'a tīn ni'i ñā é xntii ña ña tē nee iña é kátaan núu ña.

24 Dā kú titín ntuvi ne, ntí'xi xtuku Feli ni ñadi'í ña, ñá nani Drūsila. Divi ña ne, ña Israee ña. Kidáā kána ña Pablu é ká'an xtúku ña ni ña iña é kuinti'xe ko Jesūcristu.

25 Pablú ne, kaka'an ñá ni ña iña é ña vii ó é kīni kaa, é kadā kuení va'a kó nté koo vii o, tsi vé'xi ntuvi é xntékú kú'vé Xuva ko iña ko. Kidáā ne, ú'ví Feli é kuān ó kaka'an ñá ne, kaka'an ñá ni Pablu:

—Kué'ēn kán ve. Tē amá kune'é ko ne, kana xtukú u o —ka'an ña.

26 Tsí kadē kuení Feli te kué'e Pablu diu'un vata koo é nantii ña ña. Dukuān ne, ki'in itō kána ña ña é ká'an ñá ni ña.

27 Ítā nti'xin uvi kuia é kuan ó dé ña. Da kidáā ne, ngāvá Feli, nākunū ñá nani Porciu Festu tsíñu ña. Felí ne, kuan tsí ó xnúu kutu mii ña Pablu, tsí ntio ña é vā'á koo ka'an ñá Israee san iña ña.

25

Dá ntísi Pablu nuú Festu

1 Da kidáā xéé Festú san é nākunú ña tsiñu é vii ñá ña tsiñu ka'nu i. Dā kúvi uni ntúvi xee ñá ne, ntáka ña ñuú Cesarea, kuntáa ña ñuú Jerusaleen.

2 Dá tūví ña ikān ne, xéé tó'ō dutu ni ñá odo nūu iña ñá Israee san nta'a ña é tsi'í kuétsi ña Pablu.

3 Íkan ña nta'a ña te vii ñá da xe'e taxnūu ña tú'lūn é nāntixntéka ña Pablu ñuú Jerusaleen. Tsí ntántukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña ña ítsi kán.

4 Ntá tsi Festú ne, tuku ó dé kuení ña. Kaka'an ñá ni ña:

—Pablú sa ne, nuu kutu ña ñuú Cesarea. Xu'ú ne, dā ve ki'in xtúkū ú ikān.

5 Vá'ā ó tē dí kī'in nti ni ña odo nūu iña nto. Tē neé kuétsi ío iña ñá ne, kúvi tsi'í kuétsi nto ña ikān —ka'an ña.

6 Kūvi ka úna u'xi ntúvi itúvi ña ñuú Jerusaleen ne, dā ntíi ña, kue'en ña ñuú Cesarea. Utén san ne, nākutūví ña me'ñú juntá ne, dā táxnūu ña ña é kīnantéka Pablu.

7 Ura tsí i dá xee ñá ne, nātaká nuu ña Israee, ña vé'xi ñuú Jerusaleen, ntíkō diñi ña ne, ñá te da dii kuétsi ka'nu dá'vi ña ña. Ntá tsi ña ni kúvi vii ña ntada ntaa ña é ntáka'an ña.

8 Pablú ne, kanada'an ña kúñu ña, kakā'an ña:

—Ña túvi nēe kuétsi ko. Nā tē nee iñá ni íde ú e ña vā'a iña lei ñá Israee, nté iña xukun san, nté iña rei ñuú Roma —ka'an ña.

9 Festú ne, ntío ña é vā'á koo ka'an ñá Israee san iña ña. Dukuān né, katsixe'e ña Pablu:

—¿Ntío ntu nto ki'in ntó ñuú Jerusaleen vata koo é ikan xntékú kú'vé u iña nto? —ka'an ña.

10 —Ñá'á ni san —ka'án Pablu—. Xu'ú ne, i'a tuví u mé'ñū junta iña rei ñuú Roma. Da mií é xntékú ku've ntó iñá ko ve. É iní vā'a nto tsí ña tuví nee kuétsi é kúvi dá'vi ña Israee san ko.

11 Tē dí nee iñá ni íde ú e dóo xii kaá ne, kúvi ka'ni nto ko, ¿nté kui ña'a? Ntá tsi kúdií dovete ntáka'an ñá iñá ko. Nā te nuu é ntaa i é ío kuétsi ko. Dukuān né, xōxó kúvi vii i ntadá ko kuenta ntá'a ña. Xu'ú ne, ntio ko é mií rei ñuú Romá san xntékú ku've ñá iñá ko —ka'an ña.

12 Kidáā ne, natíin Festu ni ñá tsiñu i san ne, dá kakā'an ña:

—É kaka'an ntó tsí ntio nto é mií rei ñuú Romá san xntékú ku've ñá iña ntó ne, kuan kōo. Da mií é kī'in ntó nta'a ña ve —ka'an ña.

Dá ntísi Pablu nuú rei Agripa

13 Dā kú titín ntuvi ne, xéé rei, ñá nani Agripa ni tá'an ña, ñá nani Berēnice, ñuú Cesarea, vexkóto ni'ni ña Festú san.

14 É ku titín ntuvi ntóo ña ne, dá kakā'án Festu ni ña kuénta iñá Pablu:

—I'a ne, nuu kutu uun ña'a ñatíi, ña é xnūu kutu mií Feli da ngáva ña tsiñu ña.

15 Dā ñé'e ú Jerusaleen ne, un ntíi ntíi tó'ō dutu ni ñáta ña odo nūu iña ñá Israee san ne, ntátsi'í kuétsi ña ña. Ntio ña é kué'e u itsi é ka'ni ñá ña.

16 Kaka'án u ni ña tsí nti'í é ña ñuú Romá nti ne, ñá kuān xkoó iní nti. Nā iní nti é dotō tsi kué'e ntí itsi te ka'ni ñá ña'a tē ña di'na xntékú kú'vé nti iña ña, vata koo é kúvi ka'an ñá nuu ñá kaka'an véte san é nada'an ñá kúñu ña. Dukuan ó ka'án u ni ña.

17 Dā xee ñá i'a ne, ñá ni kukuíi ko é xntékú kú'vé u iña ña. Tsí utén san ne, kutúvi u mé'ñū junta. Kidáā kána ú ñatíi san.

18 Dā nakuntáñi ña Israee san, ntátsi'í kuétsi ña ña ne, tē dóo ka'nu kuétsi da'vi ña ña, kuini ko.

19 ¿Mí'i ntū? Tsi kūdii núu i iñá nchu'ún mii ñā ntánāa núu ña ni ñā: Ntánatíin ña iñā uun ñátíi, ña nani Jēsuu. E xí'i ñā, ntá tsi Pablú san ne, kaka'an ñá tsi kantító ña.

20 Xu'ú ne, ñá ni íni u nté koo xntékú kū'vé u nuu i sá'a. Dukuān né, tsixe'e ú ña te ntio ña é kī'in ñá ñuú Jerusaleen váta koo e íkan xntékú kū'vé u iñā ña.

21 Ntá tsi ña ni ntío ña. Kunuu kutu mii ña dā nté mii rei ñuú Roma kúvi xntékú ku'vé ñá iñā ñá, ka'an ña. Kidáā ne, kaka'án u te kunuu kutu mii ká ña da nté kūvi ntada ú ña kuenta ntá'a rei san —ka'an ña.

22 Agripá ne, kaka'an ñá nī Festu:
—Ntio kó kiní u ñatíi sa'a —ka'an ña.
—Kuvi ni. Utén kiní nto ña —ka'án Festu.

23 Utén san ne, xée Āgripa ni Berénice. Dōo ntáde na'nu ñā dá vē'xí ña é kī'ví ña íni ví'i mē'ñú kan ni ūn ntíi ntíi sntadun ñá odo núu, ni ñā'a, ña e dōo na'nu ña'a. Festú ne, kāna ña Pablu é kī'xi ña.

24 Kidáā ne, kaka'an ña:
—Ō rei Agripa, ni un ntí'i kue'en dú'va nto, ña ntoo i'a ne: é íni ntó ñatíi sa'a. Un ntíi ntíi ña Israee, ñá ntoo ñuú Jerusaleen, ni ñá ntoo ñuú sa'á ne, da mii ku'e'en tsi é ntátsi'i kuétsi ña ña. Koó da vāntiñi ña, ntáka'an ñá nī kó é kūvi ña.

25 Ntá tsi xu'ú kuiní ko ne, ñá te nee ni Ide ña é kūvi ña. Mii ñā ntio ña é ntáda ú ña kuenta ntá'a rei ñuú Romá ne, kuān koo víi u.

26 Ntá tsi ñá íni u nté koo kada vá'a u kuétsi ñā é taxnúu ú ña nta'a rei san. Dukuān ne, i'a vexni'i ú ña di'na nta'a nto, rei Agripa, ni ún ntíi ntíi ntó é ntoo nto, váta koo é tsixe'e nto ñā ne, dá kūvi ka'an ntó nté koo kada vá'a u kuétsi ñā.

27 Tsi ¿nté ntú koo víi u taxnúu ú ña nta'a rei san tē ña tui kuétsi ñā? —ka'an ña.

26

Dá kanakākú Pablu kúñu ñā nta'a rei Agripa

1 Kidáā ne, kaka'an Ágripa ní Pablu:
—Vi'a ve ne, ta'xi ú itsi te kā'an ve, te ncho nakākun kúñu ō —ka'an ña.

Pablú ne, nakāa ñá nta'a ña ne, da éni ntu'u ña kāka'an ña:

2 —Kini ntō, rei Agripa, dōo diní ko tsi i'a ntitsí u nuu nto vevii é nantiko kōo u un ntí'i nuū i é ntátsi'i kuétsi ña Israee san ko.

3 Tsi ñi'vi ntō né, dōo vá'a ini nto váta xkoó ini o, xo'o é ña Israee ne, dōo vá'a ini nto é un ntí'i nuū i é ini natín o ni ta'an kō. Dukuān ne, víi nto da xe'e, kini kúdii nto é kā'án u ni ntō.

Ntovi iñá Pablu dá váta kuinti'xe ña Jesuu

4 'Ini ntíi ntíi ña Israee san nté kaa ntovi iñá ko nte da ku lú'nti u.

5 Ini ñá ko nte da káku ú ñuú mii kó ne, dā é'nu ú ñuú Jerusaleen. Émá tsi ini ñá ko. Tē dí ntio ña ne, kuvi ka'an ña tsi xu'ú ne, ña fariseú u. Ini nto tsi ntí'i ña fariseú ne, ñi'vi ntíi é díi díi ka dé ntaa ntí lei Muísee.

6 Vevii ne, da mii sá é kantétu u tē amá ntuntaa tú'ún é káka'an Xúva ko ni ñata kō, ña é intóo nte dí'na, dá kakā'an ñá tsi nantoto xtuku ñá ko tē xi'i o. Kuenta iñā i sá'a é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii.

7 Ne, ñi'vi tsi nuū í e ntantétu uxuvi tátá ko ña Israee tē amá ntuntaa. Dukuān né, nté ntúvi, nté níñu ntánanū'u ñá ini ña Xúva kō. Kini ntō, rei, ñi'vi tsi nuū i é ntátsi'i kuétsi ña Israee san ko.

8 ¿Vá ña kákuinti'xe ntu nto te kūvi víi Xúva kō é nantoto xtuku ña ko tē xi'i o?

Dá kantāa Pablu nté o dé ña dá ntuku ku'i ñá ña kuinti'xe i san

9 'Xu'ú ne, dē kuení ko di'na tsi vá'a o é kade ú é kañchu'ví u ña kuinti'xe i Jesuu, ñá ñuú Nazaree.

10 Kuan ō dé u dá itúvi u ñuú Jerusaleen. Nā te da ñi ña kuinti'xe i san é tsu'un kutū ú ña ví'i utun. Tsi mii tó'ō dutú san tá'xi ña itsi é kuān koo víi u ne, kūdadíi kó ni ñā dá kakā'an ñá tsiñu i san te kuví ña.

11 Kí'in itō nanto'ó u ña má ūkún kān váta koo é kā'an ña tsi ña te nuu é ntaā i e ntákuinti'xe ña Jesuu. Inchu'vi kué'en ú ña. Un tsi nté xio ñuú ñe'é u íntuku ku'i i ña.

Dá kantāa Pablu nté ō kúvi da kuinti'xe ña

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

12 'Ñi'vi tsi tsiñu é ñe'é u ñuú Damascu. Tsi tó'ō dutú san taxnúu ña ko é kuān koo víi u é kī'in u.

13 Vi'a ve ne, ká'án ú ni ntō, rei, nté ō kúvi ko dá kaika ú itsi kán. Dá ká'ñu ntuvi ne, da nēní ko íni ú ñu'u é vē'xí e dukún kán. Kaxi'í nuu ñu'ú san ntíkō diñi kó ni ña ntii ni'í u. Díi díi ka kaxi'í nuu ñu'ú san é ngántii.

14 Uun ito tsi nantúve ntíí ntíí nti itsi kán. Kidáa ne, tēkú ko uun tatsin é káka'an ní ko tú'un hēbreu: “Saúlū, Saúlū, ¿nté kui kuān ó kantukun kuí'ín ko? Dá kantukun kuí'ín mīn kúñu ō é kuān ó kaden”, ka'an ña.

15 “¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'ō?”, ka'án u. Ne, kaka'an Tó'o ko nī kó: “Xu'ú ne, Jesuú u. Dívi ú é kantukun kuí'ín ko.

16 Vi'a ve ne, nakuntitsin ve, tsi ío nuu i é ntii ditó u é kīnín ko: tsi nakaxnúú ú o é vīn tsiñu ko. Ntio ko é ntaan ni ñā'a tsi é ínín ko veví ne, kuan koo ntaan ni ñā é nañē'é u o rkontuvi.

17 Xu'ú ne, kūnuu mé'ñu, kūnuu davá u o tē nee iña é ncho vii ña Israeé san ni ō né, o tē nee iña é ncho vii ña tuku ñu'ú san ni ō. Tsi táxnúú u o ve é kī'ín xío ñuu,

18 é nañē'en ñā'a san xoo é dívi u, da nte koo é xtuví mii ña itsi mi dóo nee iña tó'ō é ña vá'ā sán ne, kuntikin ñā itsi vā'á iña Xuva ko, itsi mi dóo vá'a kaxi'i. Kidáa né, tē kuínti'xe ña kó ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuētsí ña ne, dadii ni'í ña é vā'á nta'a Xuva ko ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña é nakaxnúú Xuva kō é kúvi i'xá mii ñā”, ka'an ñā nī ko.

Nté ō dé ntaá Pablu é káka'an Xúva ko ni ñā

19 'Dukuān ne, rei Agripa, dé ntaa ntí'í ú é nañē'e Xúva kō ko.

20 Dí'na ñē'é u ñuú Damascu ne, dá ñē'é u ñuú Jerusaleen, ni ún ntíí ntíí ñuu é ntáduku ntée ñuú Judea. Da kidáa ñē'é u un tsi nte mi ntóo ña'a, ña é ña te ña Israeé. Ñé'e ú, ixka'an ntódo ú ni ña te tsoo mii ña kuētsí ña ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō ne, dá vii ñā é vā'á vata koo é kūtuni ñā'a tsi é nī'í ña nima vá'a ña nta'a Xuva kō.

21 Tsíkan tsí é tīn ña Israeé san ko ini ukún ka'nu kán é ncho ka'ní ña ko.

22 Ntá tsi Xuva kō inuu mé'ñu ña kó ne, kuan tsí ó kainuu mé'ñu ña kó veví dí. Dukuān ne, i'a ntitsí u, kaka'an ntódo ú ni nto, un ntí'í kuē'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto. Tú'ūn é káka'án u ni ntō né, dívi tsí tú'ūn e ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko nte

ntúvi dí'na, ni Muísee, ntáka'an ntódo ña ni ñā'a nté koo kuví.

23 Tsí ntáka'an ñā tsí Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō né, da mií é ntō'o ña ne, dí'na ña ntoto xtuku ña tē xi'í ñā ne, kidáa ka'an ntódo ña ni ñā'a, ña Israeé san nī ña tuku ñu'ú san, tsí ni'í ña é vā'á nta'a Xuva ko tē kuínti'xe ña ña. Dukuan ō ka'an ñā ka'án naa Xuva kó san —ka'án Pablu.

Ntio Pablu é kuínti'xe Agripa

24 Festú ne, koó da kakachu'u ña é kuān ó kaka'án Pablu.

—¡Dá kakūlukun mīn, Pablu! E kuān nté kue'e kánakuā'an tutú san, tsíkan káde i é kākulukun ve —ka'an ña.

25 —Ñá te kākulukú u. Nuú é ntāa ntí'xe i é káka'án u ni ntō. Nā te da kaka'án u.

26 Kini ntō, rei Agripa, dívi nto íni nto é káka'án u. Nā te kaū'ví ko é ká'án u ni ntō nuu i sá'a. ¿Va ñā ini ntú nto nté ō kúvi Jesucristu? Nā te ío xu'u é kuan ō kúvi.

27 Kini ntō, rei Agripa, ¿ñā ntu te kákuínti'xe nto é ntáka'an ñā ka'án naa Xuva kó san? Kakuínti'xe nto, ¿nté kui ña'a? —ka'an ña.

28 Agripá ne, kaka'an ñā nī Pablu: —¡Dókō sá ni kūvin viin é kuínti'xe kó Jesuu! —ka'an ña.

29 —Kuān te uun dá'na tsi, kuān te dóo na'a kūkuií ne, kaikán u nta'a Xuva ko te dívi nto ni ūn ntíí ntíí ña ntoo san, ña ntaíni é káka'an ú ni ntō ne, kudadii nto nī ko. Ntá tsi ña ntío ko é kōo kútu ntō —ka'an ña.

30 Kidáa ne, nákuñtāñi rei san nī ña tsiñu ka'nu i san, ni Berēnice, ni ūn ntíí ntíí ña nguii san,

31 ntíi ña. Ntátín ña ni tā'an ña, ntáka'an ña:

—Natíi sá'á ne, ñā te nee iñā ni íde ña é kúvi ña; ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ñā —ka'an ña.

32 Kaka'an Ágripá san nī Festú san: —Kuvi ntii ña vi'í utun tē dí ña ni ká'an ña tsí ntio ña é mī rei ñuú Roma xntékú ku've ñā iña ña —ka'an ña.

27

Kué'en Pablu ñuú Roma

1 Dā xee ntúvī é kī'ín Pablu ñuú Romá ne, ñé'e ú ni ñā dí. Pablu ni túku ñā ñu'u kutú ne, ntúvi ña kuenta ntá'a sntadun ñā odo núu, ñā naní Juliú.

Odo nuū ñá uun sientú sntadun iña rei ñuú Roma.

² Ñú'u ntí ni ña tun ntōó ka'nu é vē'xí ñuú Adramitu. Te kuē'én tun ntōó san ne, kuítā nti'xin ñuu é ntoo diñi ntute ñu'u kån, ñuu é kāduku ntée ñuú Asia. Kuē'én ntí iní tun ntōó san ne, dadíi kue'én nti ni Arīstarcu, ña vē'xi ñuú Tesalonica, ñuu é kāduku ntée ñuú Macedonia.

³ Utén san ne, xéē ntí ñuú Siduun. E dóo kaiko ñu'u Juliú san Pablú ne, xé'e ña ítsi é kī'ín ña nú vi'í ña vá'a tiin ni'í ña vata koo é xntii ña Pablú tē nee iña é kátaan núu ña.

⁴ Dā ntáka ntí ñuú Siduún ne, kuē'én ntí diñi ñuu é naní Chipre, mí e dií ka ña kadúku tatsin, tsí dóo kainu tatsin mí kue'én nti.

⁵ Kidáa ne, kuē'én ntí mé'ñu ntute ñu'u kån, ído ntúu nti ñuú Cilicia ni ñuú Panfilía ne, da xée ntí ñuú Mira, ñuu é kāduku ntée ñuú Licia.

⁶ Ikån ne, naní'í tó'ō sntadún san uun tun ntōo é kī'ín ñuú Italia. Ñuú Alejandria vē'xi. Kaka'an ñá é kū'un ntí iní tun ntōó san ne, dá kuē'en xtúku nti.

⁷ É titín ntuvi kue'én nti ne, kukuíi kukuíi tsi ntaíka nti. Dá kuētsi xéé nti ñuú Nidu. Ña ni kúvi kī'ín ntáa ká nti, tsí de dóo tatsín ne, kidáa kuē'én nti diñi ñuú Creta, mí ña dóo nēé kaduku tatsin. Ído ntúu etsin ntí ñuú Salmuun.

⁸ Kidáa ne, dá kuētsi kakuvi kaika tun ntōó san diñi ntute ñu'u kån, xéē ntí mí é naní Bueno Puertu, étsin ñuú Lasea.

⁹ E dóo kúkuii nti ne, dōó ío kuenta te kī'ín ka nti, tsí e dokó sa xee ntúvi ví'xin. Dukuån ne, xé'e Pablu ítsi nté koo vií ña,

¹⁰ kaka'an ña:

—Ó ne, róo, kakutuní ko tsí dóxo kini o te kī'ín ka ō. Tsí kunaá tun ntōó san ni xídó i ne, kunaá ō dí, kuiní ko —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi sntadun ñá odo nuú san ne, ña ni íde ña kuēnta é kāká'an Pablu. Mii tsi íde ña kuenta é ntáka'an ña kanakáká tun ntōó san nī tó'o í.

¹² Tsi mí ntoo da'na ntí ne, ñá vā'á o é kuntōo ntí dá ntūvi ví'xin, tsí dóo kaduku tatsin. Dukuån ne, dókō sá un ntíi ntíi ñá ntio ña é kī'ín ka ntí ntute ñu'u kån da nté xéé nti ñuu é naní Fēnice, túku ñuu é tuví xio diñi

ñuú Cretá ne, ikan kuntōo ntí dá ntūvi ví'xin. Tsí ikån ne, ña dóo nēé kaduku tatsin é vē'xi nínu kån.

Dā dóo ntii kainu tatsin davi mé'ñu ntute ñu'u kån

¹³ Dā iñi ntu'u kaínu kudii tatsin ka'ní san ne, vá'a koo kuvi te kī'ín nti, kuiní ña. Kidáa ne, naki'í ña káa é katiin ntíi é kōó da'na tun ntōó san ne, dá kuē'én ka nti, ntaíka etsin ntí ntíkō diñi ñuú Creta.

¹⁴ Ntá tsi da nēní nti iñi ntu'u é dóo ntii kainu tatsin é vē'xi nínu kån.

¹⁵ Un ntii tsi kāduku ntée tatsín san tun ntōó nti ne, ñá ni kūtíi ka kī'ín mí vē'xí tatsín san. Tsíkån ne, ñá ni xíó ntíi ká nti é kī'ín nti. Dotō tsí kue'én nti mí kati'vi tatsín san nti.

¹⁶ Ítā nti'xin nti mí tuyí ñuú lu'nti é naní Clauda, mí kaedí nuu kudii tatsín san ne, dá kuētsi kúvi náki'ni kutú nti tun ntōó lu'nti é kántikin áta tun ntōó ka'nu san.

¹⁷ Nādita ntí ne, dā naxntékú va'á nti iní tun ntōó ka'nu kån. Kidáa né, naxnuu nenu ña xo'o ata tún ntōó ka'nu san vata koo é ña ntii nuu tá'an. Ú'vī ñá te dūku ntée tun ntōó san de've nú ñuti é kādita. Dukuån ne, naki'í ña doo ntakín é kādita tatsín san ne, dotō tsí xtuví ñá é káka tun ntōó san.

¹⁸ Ñá ni xíó kadin kue'én tsi tatsín san. Utén san ne, eni ntu'u ña ntaéte nuu ña xido san ntute ñu'u kån.

¹⁹ Dā kúvi uni ntúvi ne, mii ntí éte nuu ntí utun tún ntoo ni dōo é kādita tatsín san.

²⁰ Titín ntuvi ita ntí'xin e ña díto ngántii, nté xntivi. Da mii kuē'en tsí tatsín san kainu. Kidáa né, da mii é kunaá nti, kuiní nti.

²¹ É kū titín ntuvi ñu'u ntité nti ne, kidáa ne, nákuntísi Pablu, kaká'an ña:

—Ó ne, róo, tē dí ni kuintí'xe nto é kāká'an u ni ntō né, tē ña ni ntáka o ñuú Cretá ne, ñá kuan ō ni kunáa iña nto.

²² Ntá tsi kiní nto é kāká'an u ni ntō ve: Ñá ku dē kuení nto, tsí nté uun ō ñá kunáa o. Mii tsi tun ntōó san kunaa.

²³ Iní u, tsí xu'ú ne, iña Xúva kō u; kuenta iña ñá kade tsiñu u. Vetún ne, xéē ūun ánjē e táxnuu Xuva kō, ntii díto ña nuú ko ne,

24 kaka'an ñá nī ko: “Ñá ku ú'vī ó, Pablu, tsí da mii é xēen mí tuví rei ñuu Roma da nté xntékú ku've ñá iña o. Dukuān ne, kunuu mé'ñu Xuva ko o ni ūn ntí ntí ña ntaíkan ni'in. Nté uun ña ña kunáa ña kuenta iña o”, ka'an ñá nī ko.

25 Dukuān ne, náku'ūn ka'nu nima ko, un ntí ntí o. Tsí kakuinti'xe ko tsí kuan koo kuvi vata o ka'an Xúva ko nī ko.

26 Mii tsí é dūku ntée o uun ñuu é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán —ka'an ña.

27 Dā kú xe'un ntúvi ntaíka ntí ne, dotō tsí ntaíka ntí mé'ñu ntute ñu'u é naní Adria. Dā kú dava ñuu ne, kūtuni ñá ntánakaka tun ntōó san tsí ña te íka ntōo ntí ñu'u kán.

28 Kí'i kú've ña nté kaa kúnú ntute sán ne, xéé tā'an oko xe'un uun métrū. Ku'é'en ká ntí un sīin né, kí'i kú've xtúku ña. Kidáa ne, oko ú'xé métrū.

29 Ú'vī ñá te duku ntée ta'an tun ntōó san xuu. Dukuān ne, nantí ña kīmi káa í é katīn ntii āta tūn ntōó san, ntáka'an ntá'ví ña te tūví náne'e.

30 Ña ntánakaka tun ntōó san ne, ntukū nuu iní ña nté koo nakakū ña kúñu ña. Kidáa ne, nanúu ña tun ntōó lu'ntí san vata tsí te nantii xtúku ña káa í é katīn ntii nuu i kan. Ntá tsí ña te nuu é ntaā í, tsí ncho kunu ña.

31 Pablú ne, kaka'an ñá nī tó'ō sntadún san ni ūn ntí ntí sntadun ña:

—Da mii é naku'un mii na iní tun ntōó san. Tē ña'á ne, kunaa ntí ntí o —ka'an ña.

32 Kidáa né, ē'nté sntadún xo'o é kantīkin tūn ntōó lu'ntí san vata koo é kí'in ni'i ntuté san.

33 Dā dokó sa tuví ne, kaka'an Pablu ni ūn ntí ntí ña'a san te ká'xi kúdii ña. Kaka'an ñá ni ñá:

—É kú xe'un ntúvi é ña ntaé'xi nto, é da mii tsí é ntántétu nto.

34 Vī'a ve ne, vií nto da xe'e, ka'xí kudii nto, na náku'ūn ntii ntō, tsí nté uun nto ña kunáa nto —ka'an ña.

35 Kūvi ka'an ñá ne, dā kí'i ña tañú'ū sán ne, dā naku'é'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō mé'ñu ūn ntí ntí ña'a san. Kidáa né, kátsin dava ña tañú'ū sán ne, dā é'xi ña.

36 Kidáa ne, náku'ūn ka'nu nima ña, un ntí ntí ña ne, kuan o kí'i ña tañú'ū sán, dā é'xi ña.

37 Tsí uví sientu úni díkō xé'un uun ña'a ntí é ñu'u ntí tun ntōó san.

38 Dā kúvi é'xi nta'a ntí ne, eni ntu'ū ntí ntaéte nuu ntí trigu é ntoó san iní ntute ñu'u kán vata koo é ntūkamá kudii é kuido tun ntōó san.

Dā ntí nuu ta'an tun ntōó san ntute ñu'u kán

39 Dā tuví ne, ñá ni iní ñá ntánakaka tun ntōó san mí'i ñuu xéé ntí. Ntá tsi díto uun itsí mí ío ñuti, mí vā'á o é nākutúvi tun ntōó san. Tē dí kuvi ne, ntío ña é nakí'vī ñá tun ntōó san íkán.

40 Dukuān né, ē'nté ña xo'ō é kantīkin káa í é ntátīn ntii sán, tsóo mii ña iní ntute ñu'u kán né, dā nántuté ña xo'o é ntánu'ní utun é ntánakaka nuu ña tun ntōó san. Kidáa ne, náxnteē ña doo ntakin é káđita tatsín san núu i kán ne, dá ku'é'en ntí nte mí ío ñuti san.

41 Ntá tsi dā ntaíka ntí mí e dóo kaido ntute sán ne, dúku ntée ntí de've nú ñuti é tuvi má ntute kán. Tīn nuu kue'en núu tun ntōó san nú ñuti san. Áta í ne, uun ito tsi ntí nuu ta'an da dóo ntii duku ntée ntute san.

42 Kidáa né, ntío sntadún san é kuan tsí koo ka'ní ña ña ñu'u kutū sán vata koo é ña kunu ña.

43 Ntá tsi tó'ō sntadún san ne, ñá ni xé'é ña itsi é kuān koo vií ña, tsí ña ni ntío ña é kúvi Pablu. Kaka'an ñá tē xoo é kúvi duté i ne, di'na ña nako'xó nuu ña kúñu ña iní ntute kán ne, dá kí'in ña, kiduté ña te kúvi ntii ña diñi i kán.

44 Ña nguī sán ne, kúvi kí'i ña rkunū sán ne, o da nēé ka ta'vi i tun ntōó san é dute núu ña tē ntí ña diñi i kán. Dukuān ne, vá'a tsi o ntí ntí ntí ntí diñi i kán.

28

Dā itúvi Pablu ñuu Malta

1 Dā nakakū ntí ntí ntí diñi ntute ñu'u kán né, tā'xi ña é kūtuní ntí tsí Malta naní ñuu tsikan é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kán.

2 Ña ñuu íkán né, dōo va'á ña'a ña nī ntí. Tūun ña ñu'u é tūnín ntí, tsí kuan tsí ó kákin daví san ne, dōó vi'xin.

3 Pablú ne, nākuido ñá tutun sán ne, da ve katsu'un ña nchú'un kán da kíi koo, tīn ti nta'a ña.

4 Ña ñuu íkán né, dā iní ña tsi tīn ti nta'a ña ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—Ñã tsikán ne, á te ña'a é'ni ña. É ntaā í nakáku ña kúñu ña ntute ñu'u kán, tsí kuví ña ve, tsi iō kuetsí ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Pablú ne, dā nákidí ña nta'a ña ne, kó'xō nuu ti nchú'un kán. Ña té ni kúvi ña.

⁶ Tsí te ūra tsí i tsitu ña ne, ō kuví ntii ñã, kuiní ña'a san. Dā kú e ví'i ntántétu ña te nté koo kuví ña ne, dā íni ña tsí ña té neé ni kúvi ña ne, nativi iní ña. Kidáã né, eni ntu'u ñã ntáka'an ñã tsí Pablú ne, xuva ña ñã, ka'an ña.

⁷ Etsin tsi mí ntoo ntí ne, iō ñú'ū é káduku ntée ña odo nūú ñuú tsikan, ñã naní Publiu. Divi ña káka'an ñã te kuntōo ntí nú vi'i ña kán. Úni ntūvi intōo ntí nú vi'i ña kán ne, dōo vá'ã o dé ña nī ntí.

⁸ Publiú san ne, nchokuví uva ñã. Ka'ni kaxé'e ña ne, da'xin kaxío ña di. Kué'ën Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne. Dā kúvi ka'an ntâ'ví ña iña ñã ne, xntēe tá'an ña nta'a ña ña ne, ntūvá'a ña.

⁹ Kidáã ne, xéé ntíí ntíí ña nchokuví san, ña ntoo ñuú tsikán ne, ntūvá'a ña di.

¹⁰ Dukuān né, dōo íko ñu'u ña'a san ntí. Dōo kue'é doméni tá'xi ña ntí. Dā xee ntúvi é ntáka ntí ñuú ña ne, tsū'un ña iní tun ntōo san un ntíí ntíí é ntio ntí.

Dā xéé Pablu ñuú Roma

¹¹ Úni xōo intōo ntí ñuú ikán. Dā ntáka ntí ne, nākú'ūn ntí tun ntōo é itúvi dá ntūvi ví'xin. Ñuú Alejandria vé'xi tun ntōo san. Uve santu ntūvá'a nāa nuu i é nani Cāstoo ni Pólu.

¹² Kué'ën ntí iní tun ntōo san, xéé ntí ñuú Siracusá ne, ikán intōo ntí uni ntúvi.

¹³ Kidáã ne, kué'ën ntí, ntaíka ntí ntíko diñi ntute san, xéé ntí ñuú Regiu. Utén san ne, iñi ntú'u kañu tatsin é vé'xí máa i kán. Kidáã ne, kué'ën xtūku ntí ne, da kúvi uvi ntúvi ne, xéé ntí ñuú Puteuli.

¹⁴ Ikán né, nāni'i ta'an ntí ña kuínti'xe i. Ntáka'an ñã te kuntōo kudii ntí uun vite. Kidáã ne, kué'ën ká ntí ñuú Roma.

¹⁵ Ña kuínti'xe i, ña ñuú Romá san ne, tēkú ña tsí kí'ín ntí ne, véxkuntétu ña ntí un tsi nte ñuu é naní Foro de Ápiu ni tūku ñuu é naní Uni Tabérna. Dā íni Pablu ñã ne, nākué'e ña sintiá'vi

nta'a Xuva kō ne, dōo nakunúu ka'nu nima ña.

¹⁶ Kidáã né, dā xéé ntí ñuú Romá ne, ntāda tó'ō sntadún san ña ñu'u kutū san kuenta ntá'a tó'ō sntadun, ntá tsi xe'é ña é xio kutūví Pablu má vi'i mií ña. Mií tsí é tuví ni'i ña uún sntadun é vií ñã ña kuenta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ñuú Roma

¹⁷ Dā kúvi uni ntúvi ne, kána Pablu un ntíí ntíí ña odo nūu iña ñã Israee, ña ntoo ñuú Roma, nátaká nuu ña ne, kaka'an ñã ni ñã:

—Ení, xu'ú ne, ñã tē nee nuu i é kini kaa ni íde ú ni tā'an ko ñã Israee, nté ña te nee ni ka'an ntée u nte xkoó ini ñãta kō, ña intōo nte dí'na. Ntá tsi xnúu kutu ñã kó ñuú Jerusaleén ne, dā ntáda ña kó kuenta ntá'a ña ñuú Romá san.

¹⁸ Kidáã né, dā kúvi tsíxe'e ñã kó ne, ntío ña é nantíi ña ko, tsí ña tuví nee kuetsí ka'nu iñã ko vata koo é kúvi u.

¹⁹ Ntá tsi ña Israee san ne, ña ni ntío ña é nantíi ña ko. Dukuān ne, kuetsí é kaikán u te mií rei ñuú Romá san xntékú ku've ñã iñã ko, kuān té ña tuví nēe nuu i é tsí'i kuetsi ú ña ñuú ko.

²⁰ Dukuān é kákaná u nto, un ntíí ntíí nto, é ká'án u ni ntō, tsí kuenta iñã Cristu, ña é ntantétu o, xo'ō ña Israee, é odō kútu ú kadena vévii —ka'án Pablu.

²¹ Ña Israee san ne, ntáka'an ña:

—Ñã íni ntí. Nté ñã ntoo ñuú Jerusaleén san ñã ni taxnūu ña tú'un iña nto. Nté ña vé'xi ikán ne, ñã ni ká'an kíni ña iña nto.

²² Ntí'í ne, ntio ntí kiní ntí nee é kākuinti'xe nto. Tsí da mií tsí iní ntí tsí da kaní ñūxivi ne, dōo ntáka'an ntée ña ña kuínti'xe i Jesuu —ka'an ña.

²³ Dukuān né, xtuví ñã uun ntuvi é nāni'i ta'an ñã nī Pablu. Kidáã ne, díi ka kue'e ña'á xee ña nú vi'i mí tuví ña. Pablú ne, nté tevāa un tsi da nte kuáa kaka'an ntódo ña ni ñã. Kaka'an ñã nté ō dé Xuva ko kadē kú've ña, kanatíin ña ni ñã da nte koo e kuínti'xe ña Jesuu, tsí kanañē'e ñã ña mí ūve na'a kaka'an léi Muísee, nté o kaka'an tú'ūn é de vá'a ña é xe'é Xuva kō é kūtuni nté koo kuví.

²⁴ Ío ña Israee san ne, kuínti'xe ña é káka'án Pablu, ntá tsi iō ná ne, ña ni íde ña kué'nta tú'ūn é káka'an ña.

²⁵ Nã ni xĩo ntaa iní ña ni tã'an ña.
Kuan tsi õ kii nteé xio ña, kunú'u ña.
Uun sá nuu i é kãka'án Pablu ni ña dá
vãta ntaka ña:

—Espíritũ Sántũ né, dõo íni ña nté
koo ka'an ñá tú'ũn é xe'é ña é kã'an ñá
ka'án naa Xuva ko, ña Isaía, ni ñata kõ,
ñá é intóo di'na, kaka'an ña:

²⁶ Kuē'én, kũka'an ni ñá Israeé san:

Kuãn té dá'a sa tekú nto,
ntá tsí ña kuintí'xe nto.
Kuãn té dá'a sa kóto nto,
ntá tsi ña kutúni nto.

²⁷ Tsi dóo ka'xĩ nima nto,
dóo lo'o ntõ,

é nuu ntĩ'u ntúxnũú nto.
Tsi ña ntío nto kiní nto,
ñá ntĩo nto kutuni nto,
ñá ntĩo nto kuintí'xe nto,
ñá ntĩo nto natu'vi nto kuétsi ntõ
vata koo é ntavá'a ú nto.
Kuan õ xe'é Espíritũ Sántũ é kã'an
Ísaia ni ñata kõ kidaã.

²⁸ Kini nto tsí vi'a ve ne, taxnuu Xuva
kõ tú'ũn va'á iña Jesúcristu ntá'a ña'a,
ñá é ña te ña Israeé san. Divi ñã ne,
kuinti'xe ña —ka'án Pablu.

²⁹ Dã kúvi ka'an ña sá'a ne, ntĩi ntĩí
ntĩí ña Israeé san ne, da mii kué'en tsi
é ntánatín ña tú'ũn é kãka'an ña.

³⁰ Pablú ne, uvi kuíã katúvi ña ikãn
né, mii ñã ntá'vi ña vi'i mí katúvi ña.
Dõo diní ña dá vë'xí un ntĩí ntĩí ña'a,
ñã vexkóto ni'ni i ñã.

³¹ Kaka'an ntódo ña ni ña iña mí
kadē kũ've Xuva ko, kanakuã'a ña ña
iña Tó'o ko Jesúcristu. Nã te kaũ'ví
kue'en ña é kã'an ñá ni ñã né, ntē xoxo
ni edí nuu i é kã'an ña.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Roma

É kākā'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Roma

¹ Xu'u é Pablú u ne, ña kade tsiñu iña Jesúcristú u. Tsi Xuva kō náki'i da'an ñá ko é víi u pustru ñá ne, tē tsiñu ña ko é kā'an ntódo u tú'ūn e dóo va'á san nté koo nakáku ō,

² vata ō xe'é Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na nta'a ña ka'an náa ña, ña é de va'á tú'ūn e dóo va'á san

³ iña I'xá ña, Tó'o ko Jesúcristu, ñá kanakákú kō. Dá káku ña ñuxiví a ne, tatá ví'i rei Davií san kúvi ña,

⁴ ntá tsi i'xá mii Xuva ko ña vata ō ka'an Espíritū Sántū, ña e dóo va'á san. Diví ñá né, dóo ntii iní ña, da xe ntóto ña dá xi'i ña.

⁵ Diví kuēnta iña ña é nī'í nti é víi nti pustru ña. Dōo vá'á o dé ña nī nti e tē tsiñu ña nti é kā'an ntódo nti tú'un iña ñá ni ñá'a, ña ntántoo da mí'i ká ñuu, vata koo é na kuinti'xe ña Xuva ko kuēnta iña ña.

⁶ Diví ntō dí, kana Xuva ko ntō é kuntikin ntó Jesucristu.

⁷ Dukuān né, taxnūu u tú'ūn sa'á iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto e ntántoo nto ñuú Roma, tsi dóo ntio Xuva ko ntō né, kāna ña nto é kūvi nto iña ña. Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcristú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Pablú ne, ncho ki'in ña kikoto ní'ni ña ñuú Roma

⁸ Di'na ne, nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuvā kó kuenta iña Jesúcristu ni kuēnta iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto. Tsi dá vādá ka ne, ntáka'an ñá'a san iña nto tsi dóo vá'á o ntákuinti'xe nto Xuva kō.

⁹ Kutuni Xúva kō tsi kanī nimá ko kade tsiñu ú iña ña, é kākā'an ntódo u tú'ūn va'á san iña I'xá ña. Ini ña tsi ña te kátee da'na u é kakaku nī'í u nto dá kakā'an ntá'ví u ni ña.

¹⁰ Kaikán u nta'a Xuva kō tsi tē ntio ña ne, na tā'xi ña itsi é kikoto ní'ni ú nto.

¹¹ Dōo ncho kiní u nto vata koo é xntii ú nto é kūtuni vá'a nto iña Xuva

ko, vata koo é na kuinti'xe vá'a nto ña di.

¹² E ncho ka'án u ne, é nakíi nima tá'an kō, xé un xé un ō. Xntii ú nto é na kuinti'xe vá'a nto ne, xntii ntō kó di vata koo é na kuinti'xe vá'a ká ko di.

¹³ Ntō'ó ta'an ko, ntio ko é na kūtuni nto tsi e dóo ki'in itō ncho kikoto ní'ni ú nto. Ntá tsi neé nti'i tsi kakuvi da ti vata kuvi ki'in u. Ncho ki'in ú mi ntántoo nto vata koo é na nāni'í ko ña kúnaa nima í san, ña ñu'u ta'án nto, vatā o nāni'í ko nima ñá xio ñuú san di.

¹⁴ Xu'ú ne, vata te tanūu ú iña un ntí ntí ña'a san, kuān te ña e dóo tu've i ne, kuān te ña e dóo ntá'ví di, kuān te ña e dóo ki'in iní í di ne, ō dóo tuntu ña.

¹⁵ Dukuān e dóo kantí'i iní ko é kī'in ú ñuú Romá di vata koo e kíkā'an ntódo ú ni ntō tú'ūn va'á san iña Xuva ko.

É kūvi vii tú'ūn va'á san

¹⁶ Ñá tē neé kakuka'an nuú ko te kā'án u tú'ūn va'á san. Tsi diví é kūvi vii é nakákú Xuva ko da xōo ka ña'a, ña é kuinti'xe i, di'na ña Israeé san ne, o kuān te ña túku tatá i di.

¹⁷ Tsi tú'ūn va'á san ne, kanañe'e ko nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō: tsi da mii kuē'en tsi é na kuinti'xe ko ñá. Tsi uve na'a kaka'an tú'ūn Xuva kō: “Xoó ña'a, ña é ntúvá'a ni Xuva kō tsi kuinti'xe i ña ne, ní'í ña ntuvi vā'á iña ña”, ka'an.

Nee iña é kuētsí ña'a san

¹⁸ E dúkūn kan vé'xi e dóo donchu'ví koo ntó'o ña'a é kaxe'é Xuva ko kuēnta iña kuētsí ña kini ntáa san. Tsi da xé ña vá'a nima ñá ne, ntē ña da vá'a ña é kīni ta'an ña nee iña é nuu é ntaā í iña Xuva ko.

¹⁹ Ini vá'a ña nee iña é kūvi kiní o iña Xuva ko, tsi mii ñá xe'é ña é kūtuni ña.

²⁰ Ña kúvi kīni o nté kaa Xuva kō, ntá tsi nté da de kú've Xuva ko ñuxiví san ne, kutuni ko tsi dóo ka'nu ña. Kutuni ko tsi Xuva nti'xe ko ñá dá ini o un nti'i nuú i é de kú've ña. Dukuān ne, xoxó kuvi ka'án i tē ñá ini i te ió Xuva kō.

²¹ Kuān té ini ña é ió Xuva kō ne, ña ni ntío ña kunuu iní ñá ña, ntē ña ni ntio ña nakué'e ña sintiá'vi nta'a ña di. Dukuān né, eni ntu'u ña dé kuení ña da neé ka nuu i é kīni kaa é ntē ña váda

mí kaidiá'vi. Vata tsi tē ña té neé ini kue'en ña.

²² Dotō tsi ntáka'an ñá e dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo tuntu ña.

²³ Ña ni ntío ña kunuu iní ñá Xuva kō, ña é kántíto ntii dañu ntūvi ne, ínū iní ñá nuu i é de vá'a mii ñá. Ntává'a naā ñá ña'a, ña ntáte'u kúñu i tē xi'í, nī láa, kīti ntaíko sán di, ni kīti é ngimi dí'in i, ni kōó san di. Dīvi tī ntáde ña xuva ñá.

²⁴ Dukuān ne, ña ni íde ká Xuva ko ña kuēnta vata koo é na vīi mii ña dá neé ka nuu i é kīni kaa é ncho vií ña. Ntaxé'e ña doka'an tá'an ña.

²⁵ Náa i é nantuku ña nēe é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ntánantuku ña dovete. Kudii núu i é de vá'a Xuva kō san ntaínúu ini ña ne, ntá tsi ñá te ntaínúu ini ña mii ña é de vá'a san, tsí mii ñá é ntio é kada ka'nu o ña ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

²⁶ Dukuān né, tsoo mii Xuva ko ñá é na vii mii ñá da neé ka nuu i é kīni kaa é ntio ña. Un tsi nté ñadī'í san ntánatsoo mii ña xī ña ne, da ntaíntóo ni'í ña ñadī'í ni'í ña.

²⁷ Kuan tsí o ntáde ñatí san di, e ntánatsoo mii ña ñadī'í ñá ne, da ntáde ña kuétsi ni ñatí ni'í ña. Ntē ña ntákuka'an nuu ña e ntáde ña é kīni kaa san ni tā'an ña. Kuétsi mii ña te kaxé'e Xuva ko ñá é ntō'o ña, da xe dóo kiní o ntáde ña.

²⁸ Dā xé ña ni ntio ña'á san kutuni ñá xoo é Xuva kō ne, tsoo mii Xuva ko ñá é na vii ka ña da neé ka nuu i é kīni kaa e táva dikí mii ña.

²⁹ Un tsi ñu'u tsitū nima ña é un nti'í nuū i é kīni kaa: Ntákidi ni'í ña tuku ñadī'í, ña é ña te ñadī'í mii ña. Ntáde xení ña ni tā'an ña. Dōo ntákuinima ña iña ta'an ña. Ntáde ña é un nti'í nuū i é kīni kaa di. Dōo ntákune'u iní ni tā'an ña. Ntaé'ni ta'an ña. Ntánāa núu ña ni tā'an ña. Ntaé'ni ntá'ví ña ta'an ña. Ntántukū nuu iní ña é un nti'í nuū i é kīni kaa. Ntáde vete ña ni tā'an ña.

³⁰ Ntáka'an kīni ña iña ta'an ña. Ñá ntío kue'en tsí ña Xuva kō. Dōo xení ña. Dōo na'nu ncho vií ña. Dōo ntáde na'nu ña nuu ña'á san. Ntántukū nuu iní ña é vii ña é kīni kaa san. Ña ntákuinti'xe ká ña é ntáka'an úva ña ni dí'í ña.

³¹ Ná ntío ña kīni ña é vā'a. Ña ntáde ntaa ña é ntáka'an ña. Ña ntákuinima ña nté uun ña'a. Ná ini ña é kada ka'nu

iní ña ni tā'an ña. Ña ntántunta'ví ini ta'an ña.

³² Ña kuān ntáa sán ne, ini ña tsí kaka'an Xúva ko te xōo ñá'a é kuān ó kade ña ne, ní'í ña doxi'í san. Tsí kuān té ini ñá ne, ña ntáde ña kuenta. Kuan tsí o ntáde ña ne, dōo diní ña te kuan tsí o ntáde ta'an ña di.

2

Kade ku've Xuva kō nee iña é nuu é ntaā i

¹ Dīvīn é kaxntékún kū'vén ta'an o ne, ñá ku ká'an te ña tuvi kuétsi o dīvīn di. Tsí da neé ka nuu i é kaxntékún kū'vén ta'an o ne, kaxntékún kū'vén miin kúñu o di, tsí dīvīn ne, dadīi tsi kaden vatā ó de ñá di.

² Ini o tsí Xuva kō ne, kaxntékú ku've ñá nee é nuu é ntaā i iña ña é kuān ó kade san.

³ Dīvīn é kaxntékún kū'vén ta'an o ne, ¿dadīi xntu ku kuān ó den ni ñá'a, ña é iō kuétsi i san? ¿Vá ña ntu ní'í o é ntō'o o é ta'xi Xuva kō, kuiní o?

⁴ ¿Nté kui kanantiin ni'nin ntun e dóo vá'a o de Xuva ko ni o? ¿Vá ña ntu ní'í o é ntō'o o, tsi dóo ka'nu iní Xuva ko, te kuīni o? Dōo vá'a o de nti'xe Xuva ko ni kō. Dukuān é ntio ña é natū'vi ko kuétsi ko ntā'a ña.

⁵ Ntá tsi dīvīn né, dóo do'ōn. Ñá ntío o é ntiko kōón nta'a Xuva kō. Kadā'vin kuétsi miin kúñu o é káteen vá'an é ntō'o o san é ni'í o te xee ntúvi é ta'xi Xuva kō é nto'o kō. Da kidáa ne, kutuni ko tsi dóo vá'a o xntéku kū've Xuva ko iña kó

⁶ tē nakene ntódo ña kō, xe un xé un o, nee iña é idé o.

⁷ Iō ñá ne, ntáxio ntii ña é vii ñá nuu i é vā'a. Ntántukū nuu iní ña é ká'an vá'a Xuva ko iña ña ne, ntántukū nuu iní ña nté koo ni'í ñá ntuvi vā'á iña ña é ña nti'í. Na sá'á ne, kué'e Xuva ko ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi.

⁸ Ntá tsi iō ñá'a, ña é da mii tsí e ntáde kuení i iña mii í ne, ñá ntío ña kuinti'xe ña é nuu é ntaā i, tsí ncho vii ña é kīni kaa san. Kudīin Xúva ko ni ña ne, kué'e ña ña é ntō'o ña.

⁹ Un ntíi ntí ña'a, ña e ntáde é kīni kaa sán ne, un vá'a tsi nto'o ña kídaa, un vá'a tsi nantí'í ña iní ña, di'na ña Israeé san ne, da kidáa ne, ña é tuku tatá i sán di.

10 Ntá tsi un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é vā'á san ne, kué'e Xuva ko ñā e dóo va'á iña ña. Ká'an Xuva kō tsi dóo va'á ña ne, kué'e ña é vā'á koo kuntōo ña di, di'na ña Israeé san ne, da kidáā né, ña nguī sán di.

11 Kuenta iña Xuva kó ne, nté uun xuvi uun nínu ō, tsi kuédadii ntí'i tsō.

12 Un ntíí ntíí ña'a, ña e ñá ini lei Muísee san ne, kūnaá ña te iō kuetsí ña. Ntá tsi ña kué'e Xuva ko ña é nto'o ña vatā ó kaka'án lei san, tsí ña ntáduku ntée ña lei tsíkan. Ña é ntoo ni'i lei san ne, xntékú kú'vé Xuva ko ña vatā ó kaka'án lei san.

13 Ná tē ña e ntátekú tsi i lei san é vā'á ña nuu Xuva ko, tsí tē ntáde ntaa ña é kaka'an.

14 Ntá tsi ña tuku tatá i sán, kuān té ña ini ñá lei san ne, ntáde ntaa ña dikí tsi mii ña vatā ó kaka'án lei san ne, vata tsi te iō lei iña ña.

15 Ntá tsi tē kade ña é vā'á ne, dito tsí nuu lei san nima ña. Dikí míi ña ini te vá'á ó kade ña ne, ō ña vá'á ó de ña.

16 Kuān koo kuvi te xee ntúvi é xntékú kú'vé Xuva ko kuēnta iña Jesúcristu núu i é ñu'u xū'ú nima ñá'a san, vatā ó kaka'an tú'un va'a é kaka'an ntódo ú san.

Ña Israeé san nī lei Muísee

17 Divīn é kaka'an tsí ña Israeén ne, tuvīn ni'in lei Muísee san ne, dóo ka'nun kuini o é inin Xúva kō di.

18 Dōo inin nee é ntio Xuva kō é vīi o. Dōo inin nee iña é dií ka va'a é vīi o, tsi dóo tu'vé o lei san.

19 Dōo inin nté koo nañē'en ñá kuāa san itsi, nté koo naxī'in nuun nuu ña'a, ña ntántoo mí iñi nēé san, kuini o.

20 Dōo inin nté koo nañē'en ñá tuntú san, nté koo nakuā'an i'xa ikín san é ña te neé ini, kuini o. O te dā xé tuvīn ni'in lei san ne, dóo kí'in inī ó, dóo inin nee iña é nuu é ntaā i, kuini o.

21 Divīn é kanakuā'an ta'an o ne, ¿nté kui ña kánakua'an miin ntūn kúñu ō kuan? Divīn é kaka'an ntódon é ña ku dú'u ō ne, ¿nté kui miin ntūn ne, kadú'un?

22 Divīn é kaka'an é ña vií ō é kini kaa ni ñadī'i ñá'a sán ne, ¿nté kui miin kūn né, kuān ó kaden? Divīn é ña ntío kue'en tsí o santu e ntúvá'a nāa san ne, ¿nté kui kaidon dú'un ntun é á'ví i é ió ini ukún i kán kuan?

23 Divīn né, dóo ka'nu kaden é inīn lei san, ntá tsi kaidon ntítan Xuva kō, tsí ña káden ntaan é kaka'an ña.

24 Nuū é ntaā i é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō é divi kuetsí o e ntáka'an kíni ña tuku tatá i san iña Xuva ko.

25 Te káden ntaan lei san ne, kainuu á'vi ntí'xe é tē'nte kúñū é ixi ó vata koo é dító na'a i é kádukun ntéen Xuva kō. Ntá tsi tē ña káden ntaan lei san ne, é ntaā í te tē'nte.

26 Tē ña tuku tatá i san kada ntaá ña vata tsí ó kaka'án lei san ne, kuān té ña ni tē'nte kúñū é ixi ñá ne, kuédadii tsi ña ni ñā é te'nte é ixi í san kuenta iña Xuva ko.

27 Kidáā ne, ña é káde ntaá lei san ne, kuān té ña ni tē'nte ñá ne, xntékú ku'vé ñá o, tsí ña káden ntaan, kuān te inin lei san, kuān te tē'nte kúñū é ixi o.

28 Tsí uun ña'a, ña é ña Israeé ntí'xe ne, ñá te da mii tsi atā í san é kuntéé na'a i,

29 tsí na kuntéé na'a i nima ñá san di. Kuān te káde ña é un ntí'i vatā ó kaka'án lei san ne, ntá tsi te vā'á nima ñá ne, divī é nuu á'vi iña Xuva ko. Ña te ñá'a san ká'an ña te dóo va'á ña, tsí mii Xuva ko ká'an ñá tē dóo va'á ntí'xe ña.

3

1 Te kuān ó ne, ¿vá ñā ntu te vá'a ō é vīi o ñá Israeé san? ¿Vá ñā ntu te kaidiá'vi é tē'nté kúñū é ixi ko?

2 ¿Mí'i ntū é ña'a? Tsi dóo titín nuu i é kaidiá'vi. É kuvi ūun ne: xtúvī Xuva ko tú'un ña nta'a ña Israeé san é na kuntuo ni'i ñā.

3 Ntá tsi te iō ña é xtuvī mii ña é kakuinti'xe ña Xuva kō ne, ¿vá dukuan ntū é xtuvī mii Xuva ko é káda ntaa ña é kaka'an ña?

4 ¡Ñá'a ni san! tsí Xuva kō né, da miī é kakuntaa ntí'i é kaka'an ñá, kuān té un ntíí ntíí ña'a sán ne, dóo vete ñā. Tsí vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Kútuni ñá'a san tsí nuu é ntaā i é kaka'an.

Kuvi viin te xntékú ku'vé ñá o, ka'an.

5 Ntá tsi tē dií dií ka kutuni ñá'a san tsi dóo va'á kue'en Xúva ko te kinī ña tsí xo'ō né, dóo kini ntáa ō ne, ¿nté ntu koo ka'an o? ¿Vá ká'an ntú o tsí ña vá'á ó de Xuva ko te kata'xi ña

kō é nto'o ko kuēnta iña kuétsi kō? (Kaka'án u vata ó dá doto tsí ntáka'an ñá'a san.)

⁶ ¡Ñá'a ni san! tsí tē dí Xuva ko kini kaa ña ne, ¿nté ntu koo xntékú ku've ñá ñuxiví san?

⁷ Tē dí dovete é káka'án u sa kade i é nāxi'í nuu ka'nu é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ¿nté kui kaka'an kú ña é iō kuetsí ko kuan?

⁸ ¿ō díi ka ntu vá'ā o é vīi u é kīni kaa san vata koo é na kī'xi é vā'á san? Tsí iō ñá ne, kudii dovete ntáka'an ña é kuān ó kanakuā'a ntí. Ntá tsi ña kuān ntáa sán ne, vá'ā ó te nī'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō é kuān ó ntáka'an ña.

Un ntí'i o iō kuetsí kō

⁹ ¿nté ntu koo ka'an ó kuan? ¿Va díi ka ntu va'á ña Israeé san é ña nguii sán, te kuiní nto? ¡Ñá'a ni san! Tsi nte dí'na nañé'e ntí e kuédadii ntí'i tsō é iō kuetsí ko, kuān té ña Israeé ó, kuān té tuku tatá kō.

¹⁰ Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¡Nté uun xoxo káde i é vā'a!

¹¹ Nté uun xoo é nuu díki i é vā'a. Ntē ña xoxó kanantuku i Xuva kō.

¹² Un ntí'i ña ntádita ña itsi mii ña.

Un ntí'i ña natívi ña nima ña.

¡Nté uun ña tē kade ña é vā'a!

¹³ Ini dukun ñá ne, vata kaa ñañā é kántii ntaa.

Xaa ña ne, dovéte kakā'an.

Ññi xu'u ñā ne, xi'i ntídí koó san.

¹⁴ Ñu'u tsitu xū'u ña tú'ūn e dóo kini kaa.

¹⁵ Xtun dí'ín ña ne, koó dā ntaínu kantaa é kātí niñi ñá'a san.

¹⁶ Dā mí'i ka ntaíka ña ne, ntádē xení ña ni ñā'a san, ntánantō'o ña ña dí.

¹⁷ Ñá ini ña é vā'á koo kuntoo ña ni tā'an ña.

¹⁸ Ña ntaú'vī kue'en ñá Xuva kō, ka'an.

¹⁹ Vī'a vé ne, ini o tsí da nēé ka nuu i é káka'án leí san ne, iña ñā e ntáduku ntée i. Tsí tuví leí san vata koo é da kanñi ñuxiví san kó'xo nteē ñá kuenta iña Xuva ko, é xoxo kuvi ká'an i é ña tuví kuetsí i.

²⁰ Tsi nté uun o ña kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko te káda ntaa o é káka'án leí san. Tsí leí san ne, da ti tsi é kútuni ko é iō kuetsí kō.

Ntuvá'a o ni Xuva ko te kuinti'xe ko ñā

²¹ Vevíi ne, é nañé'e Xuva ko kō nté koo ntuvá'a o ni ñā ne, ntá tsi ña te kuēnta iña leí san. Tsí leí san ni tū'un é ká'an ntódo ña ka'án naa Xuva ko kídaā ne, ntada ntaa

²² tsí ntuvá'a o ni Xuva kō, un ntíi o, te kuinti'xe ko Jesucristú san. Kuédadii tsi kade ña ni kō, xe un xé un o,

²³ tsí un ntíi ntíi o ntáde o kuétsi. Xoxó kuvi xee tá'an i e dóo va'a é iō iña Xuva ko.

²⁴ Ntá tsi dóo vá'ā o dé Xuva ko ni kō, tsi tá'xi ña doméni é ntuvá'a o ni ñā. Tsí nakáku ña ko kuétsi ko kuēnta iña Jesucristu.

²⁵ Tsí Xuva kō né, taxnúu ña Jesucristu é kātí ña niñi ñá vata koo e ntá'vi ñā kuétsi kō. Kade ka'nu iní Xuva ko ni ko te kuinti'xe ko Jēsuu. Tsí dívi ña kanañé'e ñá kō tsí Xuva kō né, dóo va'á ña. Te kuan tsi o nakuíta ntí'xin ña kuétsi ña é intóo kídaā

²⁶ Tsi dóo ka'nu iní ña ni ñā né, kuan tsí ó kanañé'e ñá kō vevíi dí e dóo va'á ña é kánakate ña kuétsi ko te kakuinti'xe ko Jēsuu.

²⁷ Kidáā ne, ¿mí'i ntu kuvi ka'an o e dóo dívi o núu Xuva ko? Ña kúvī. Tsí ña te é káde ntaa o leí san, tsí da xe é kakuinti'xe ko ñā.

²⁸ Dukuān ne, xée o kútuni ko tsí ntuvá'a o nuu Xuva ko te kakuinti'xe ko ñā, ñá tē é káda ntaa o leí san.

²⁹ Xuva kō ne, ¿vá mii ntu Xuvā ña Israeé san ña? ¿Ñā ntu te Xuvā ña tuku ñuú san dí? ¿Nté kui ña'a?

³⁰ Tsí uun tsi Xuva kō, ña é kantavá'a nima ña é kakuinti'xe i ña, kuān te té'nte é ixi ñá ne, o kuān té ña'a.

³¹ Kidáā ne, é kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ¿vá kanakatsin ntu o leí san? ¡Ñá'a ni san! tsí díi díi ka ntii káda ntaa o leí san te kakuinti'xe ko ñā.

4

Kini o nté o dé Abraan

¹ Vī'a vé ne, ¿néé ntu ni'i uva ata ko Ábraán san, te ká'an o?

² Tē dí ni nī'i Ábraán san ntuví vā'á iña ña kuenta iña i é vā'a é idé ña ne, kuvi víi ka'nu ña kídaā, ntá tsi ña te núu Xuva ko.

³ Tsí kutuni ko nté o ūve na'a kaka'an tú'un Xuva ko iña ña: "Tsí Abraán sán ne, da xe kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān é kākā'an Xúva kō tsi dóo va'á ña", ka'an.

⁴ Vi'a vé ne, te iō ñá kade tsiñu ne, ñá tē doméni káde tsiñu ña, tsi kuétsi é ntuá'vi ña kuenta iña tsiñu é kade ña san.

⁵ Ntá tsi xoo é kakuinti'xe i Xuva kō, ña é kānakate kuétsi ña é kīni ntáa sán ne, kuān té ña ni ide ña nté uun é vā'a, ntá tsi ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō tsi da xe kuínti'xe ña ña.

⁶ Kuan tsi ka'an Dávií san di, dá kakā'an ña tsi dóo diní ña'a san, ña é ntuvá'a ni Xuva ko, kuān te nté uun nuu i é vā'a ña ni ide ña.

⁷ Sá'a kākā'an Dávií san: Nté kui vá'a ña'a, ña e dé ka'nu iní Xuva ko ni i nuu i é idé ña, ña é nakate Xuva ko kuétsi i.

⁸ Nté kui vá'a ña'a, ña é ña kade Xuva ko kuēnta kuétsi i, ka'an ña.

⁹ ¿Vá da mii xntū ña é tē'nte é ixi í ntáduku ntée ña é ni'i ña é vā'á san nta'a Xuva kō? ¿Ñā ntu te kaduku ntée tuku ña'a sán di, kuān té ña ni te'nte é ixi ña? Tsí vatā ó kākā'an dí'na ntí'ne, Abraán sán ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō tsi da xe kuínti'xe ñá ña.

¹⁰ Ntá tsi, ¿amá ntu ntuvá'a ña ni Xuva kō? ¿Dā rkontúvi e té'nte é ixi ñá san ne, o dí'na ntu? Ñá te dā rkontúvi, tsi dí'na dā te'nte é ixi ña.

¹¹ Tsí rkontúvi ne, tē'nte é ixi Abraán san é vata kaa na'a i tsi dí'na ntuvá'a ña ni Xuva kō da kuínti'xe ña ña. Dukuān né, divi Abraán san kuvi ña vata kaa uva ūn ntí' ntí' ña'a, ña é ntákuinti'xe i Xuva ko, kuān te ña'a, ña é ña ni té'nte é ixi i, tsi kuan tsi o ntántuvá'a ña ni Xuva kō di.

¹² Dadii tsi kúvi ña ūvá ña é te'nte é ixi í san, tē ntákuinti'xe ñá ña dí, vata tsi o dé uva ata ko Abraán san dá vāta te'nte é ixi ña.

Kakuntaa e tá'xi Xuva ko xu'u ña, te kakuinti'xe ko ñā

¹³ Xé'e Xuva ko xu'u ña ni Abraán san tsi ñuxiví sa ne, kuvi iña ñá ni ūn ntí' ntí' i'xá ña. Ñá te ni ká'an Xúva ko ni Abraán san te dā xé kade ntaa ñá leí san, tsi da xe kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña.

¹⁴ Tsí tē dí da mii tsi ña é ntoo kuenta iña leí san ni'i ña é vā'a é kākā'an Xúva kō ne, é ntaā i e kuínti'xe ko Xuva kō, tsi ña vāda kaidiá'vi é ta'xi Xuva ko xu'u ña te kuan o.

¹⁵ Tsí te kuēnta iña leí san ntoo o ne, da mií é ni'i ko é nto'o kō. Ntá tsi tē dí ña tuví leí san ne, ña tuví kuétsi ko tē ña ni de ntáa o vatā ó kaka'an.

¹⁶ Dukuān ne, núu i é xe'é Xuva ko xū'u ña é kué' é ña doméni i'xá Abraán san ne, kuenta iña i é kuinti'xe ña. Ñá te da míi tsi ña ntáde ntaa leí san é ni'i ña sá'á, tsi da xōó ka ña'a, ña e ntákuinti'xe i Xuva ko vatā o dé Abraán san. Dukuān ne, kuvi ka'an o tsi Abraán sán ne, kuvi ña uva ata ko ūn ntí' ntí' o.

¹⁷ Kuan o kúvi vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Xu'u dé kú'vé u o é vīn uva ñā'a, ña ntántoo da vādá ka ñuu." Kuan o ka'an Xúva ko ne, kuínti'xe Abraán san tsi kuvi vií Xuva kō, ña é kanantōto ña xi'i, ña é kadē kú'vé nuu i é ntē vata koo.

¹⁸ Kuān té ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá Abraán san ne, ntá tsi kanī nima ñá inúu ini ña é kākā'an Xúva kō ni ñā tsi ña te nté kaa i'xá ña koo. Dukuān é kuvi ña uvatā ña ntántoo da vādá ka ñuu san, vata o ka'an Xúva ko ni ñā e dóo titín i'xá ña koo.

¹⁹ Abraán san ne, kuān te é uun sientu kuía ña, ntá tsi ña ni tee dá'na ña é kuinti'xe ña é kōo i'xá ña vatā ó kaka'an Xúva ko ni ña, kuān té ini ña tsi é ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá ña. Ini ña tsi ñadi'í ñá Sará ne, vata kúvi kōó kue'en tsi i'xá ña.

²⁰ Ñá ni dē kuení ña tē ña kada ntaa Xúva ko nuū i é xe'é ña xu'u ña ni ñā. Ñá ni xtuví mii ña é kuinti'xe ña, tsi da dií dií ka kuínti'xe ña ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

²¹ Ini vá'a ña tsi kuvi vií Xuva ko da nēé ka nuu i é káta'xi ña xu'u ña.

²² Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña kuenta iña i e dóo kuínti'xe ña.

²³ Ñá te da mii tsi kuēnta iña Abraán san é ūve na'a é kākā'an Xúva kō e dóo va'á ña'a ña,

²⁴ tsi kuenta iña kó di. Tsi kuān koo ka'an Xúva ko iña kó te kuinti'xe ko ña, divi ñā é nantōto ña Tó'o ko Jēsuu dá xi'i ña.

²⁵ Tsi Tó'o ko Jēsuú ne, ntūvi ña kuenta doxi'í san kuenta iña kuétsi kō

né, dā ntóto xtuku ña vata koo é ta'xi ña ko ntuvi vā'á iña kó nuu Xuva ko.

5

É ntuvá'a o ni Xuva kō

¹ Dukuān ne, é ntuvá'a o ni Xuva kō, da xe kuínti'xe ko ñā. E vā'a tsi ō ntántoo o ni Xuva ko ve kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristú san.

² Tsi da xé kuenta iña ña é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva kō, tsi ntánuu iní ko ñā. Ne, kutu ntántoo o ni ñā di. Dōo diní ntoo ō ve, tsi ntantétu ō é ta'xi Xuva kō e dōo vā'á iña ñā tē náxee o ntá'a ñā.

³ Ná te da mii tsi sā'á di, tsi dōo diní kō dí tē nee iña e ntánto'o ko ñūxivi sa. Tsi te dōo ntánto'o kō né, kuan kōo kutú've ko é dií ka kuka'nu iní kō.

⁴ Te kuka'nu iní kō né, dōo vā'á koo kuita nti'xin vā'a ko tē ito nteé Xuva ko kō. Te itá nti'xin vā'a o ne, ntánuu iní ko tsi nī'i ko é vā'á nta'a Xuva kō.

⁵ Ná te da ti tsi é ntaā i e ntánuu iní ko Xuva kō é nī'i ko é vā'á nta'a ñā, tsi tá'xi Xuva kō Espiritū Sántū san, é kunū ña nima kó ne, kata'xi ñā é kūtumi ko tsi dōo kakuinima Xúva ko kō.

⁶ Tsi dá ña ni kuvi nakakú mii ō kúñu kō ne, ura vā'á xi'í Cristu kuēnta iña ko, xo'ō e dōo kīni ntāa ō.

⁷ Á tē nté uun xoxo é kuē'é ntuvi iña i kuēnta iña tá'an i, kuān te dōo vā'á ña'a ñā. Á te dā mí iō ñá'a, ñā é kenē ini i é kūvi kuenta iña ñā e dōo vā'á kue'en.

⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, náñē'e ñá kō tsi dōo kakuinima ñá ko, tsi Cristú san xi'i ñá kuenta iña kó xo'o, kuān te dōo iō ka kuétsi kō.

⁹ Vevii ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva ko kuēnta iña níñi e éti ña ne, ¿vā ñā ntu te dií ka nakakū ñá ko é ntó'o kō san?

¹⁰ Xo'ō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō da xé xi'í I'xá ña kuenta iña kó, kuān té ña ni ntío ko ña kidaā. Vi'a vé ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva kō né, ¿ñā ntu te dií dií ka nī'i ko ntuví vā'á iña kó nta'a ña kuenta iña ntuvi iña I'xá ña?

¹¹ Ná te da mii tsi sā'á di, tsi dōo diní ko kuntoo o ni Xuva kō vevii, da xe é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu.

Adaan ní Cristu

¹² Kidáā ne, uun ña'a tsi ñatíi san idé ña é kī'ví kuétsi san ñūxivi a. Kuenta iña kuétsi sán ne, xée doxi'í san di. Dukuān ne, un ntíi ntíi ña'a san duku ntée ña doxi'í san, tsi un ntíi ntíi ñá idé ña kuétsi san.

¹³ Un tsi nte dí'na dá xtūví Xuva kō leí san ne, é dukuan iō kuétsi ñūxivi sa. Ntá tsi ña ni kátāvi ña'a san kuétsi, tsi da xé vata koó leí san.

¹⁴ Ntá tsi kuvi idé doxi'í san ni ūn ntíi ntíi ña'a san nte ntúvi da íka Adaán san un tsi nte da íka Muisee. Tsi xi'i un ntíi ntíi ña'a, kuān té ña te ni de dó'o ña vatā o dé Adaán san. Tsi divi ñā Adaán san ña é kī'xi rkontuvi.

¹⁵ Ntá tsi kuétsi Adaán san ne, ña kúvi ntada dadíi o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsi uun ña'a tsi ñatíi ntúku ña kuétsi sán ne, dukuān né, dōo titín ña'a xi'i ñā. Ntá tsi dií dií ka vā'á o dé Xuva ko ni kō e tá'xi ña kō doméni uun ña'a ká ñatíi, ñá nani Jesūcristú ne, ñá te nté kaa ña'a nī'i ñā é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña ñā.

¹⁶ Kuétsi Adaán san ne, ña kúvi ntada dadíi o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsi kuenta iña úun tsi kuétsi Adaán san é vē'xi é ntó'o ko iña un ntíi ntíi ña'a san. Ntá tsi doméni e tá'xi Xuva kō né, divi é ntuvá'a o ni ña, kuān té ña te da díi kuétsi kō.

¹⁷ Kúvi idé doxi'í san dé kú've kuenta iña kuétsi uun ña'a tsi ñatíi san, ntá tsi dií dií ka kada kú've ó, xo'ō é nī'i ko e dōo vā'á iña Xuva kó, xo'ō é nī'i ko doméni é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña úun ká xtuku ñatíi, ñá nani Jesūcristu.

¹⁸ Dukuān ne, un ntíi ntíi o ní'i ko é ntó'o ko kuēnta iña kuétsi é idé Adaán san. Ntá tsi kuenta iña núu i é vā'a é idé Jesucristú ne, ní'i ko ntuvi vā'á iña ko, un ntíi ntíi o é nākate ña kuétsi kō.

¹⁹ Tsi da xé ña ni kuínti'xe uun ña'a ñatíi san é kāka'an Xúva kō ne, ñá te da díi ña'a san xio kuétsi ñā. Ntá tsi kuenta iña i é idé ntaa úun ká tuku ñatíi san é kāka'an Xúva kō ne, ñá te da díi ña'a ntuvá'a ña ni Xuva kō.

²⁰ Kúk'ví leí san vata koo é dií dií ka kukue'e kuétsi san. Ntá tsi dā kúku'e kuétsi sán ne, dií dií ka vā'á o dé ka xtúku Xúva ko ni kō.

²¹ Tsi vatā o dé kú've kuétsi san e tá'xi doxi'i iña kó ne, kuan koo na kada kú've doméni é kata'xi Xuva kō, é nī'i ko ntuví vā'á iña ko ntii dañu ntúvi kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

6

E xí'i o kuēnta iña kuétsi san, ntá tsi ntantító o kuēnta iña Cristu

¹ ¿Nté ntu koo ka'an o vé kuan? ¿Vá ntukū ká ntu o kuétsi san vata koo é dii ka kada ka'nu iní Xuva ko ni kō?

² ¡Ñá'á ni san! ¿Nté ntu koo kuntōo ká xtuku o é ntuku o kuétsi san?, tsi vata tsi tē xi'i o kuēnta iña i.

³ ¿Ñá iní ntú nto tsi dā ítsi ntute o ne, uun tsi kúñu ntúvi o ni Jesūcristú san ne, vata tsi te dādii xi'i o ni ñá di?

⁴ Dukuān né, dā ítsi ntute o né, vata tsi tē intú'xi dadii o ni ñá dí vata koo é ntoto xtuku o ni ñá é nī'i ko ntuví xēé iña ko, vata o ntóto xtuku Cristu dá xi'i ñá, tsi dóo ka'nu Xuva kō.

⁵ Tsi te dadii o nī Cristu dá xi'i ñá ne, kuan tsi koo ni'i dádii ko ni ña ntuvi vā'á iña ko.

⁶ Iní o tsi nima kīni kaa ko nakūnteé dadii nī Cristu ntíkā krusi kan vata koo é na ntī'i é kūvi vii kuétsi san ni ko. Dukuān ne, ña kantío é vii ka o é ntio nima kīni kaa kō.

⁷ Tsi tē xi'i ó ne, ntī'i kuétsi kō.

⁸ Tē xi'i dádii o nī Cristú san ne, kanuu iní kō tsi kuntoo dadii o ni ñá.

⁹ Iní o tsi da xe ntóto Cristu dá xi'i ñá ne, nté uun ito ña kuví ka ña. Ña kúvi ká vii doxi'í san ni ñá.

¹⁰ Dā xi'í Cristú san ne, uun ito tsi xi'i ñá kuenta iña kuétsi san. Ntá tsi é kántito ña vevii ne, kuenta iña Xuva ko túvi ña.

¹¹ Vii nto kuenta tsi é xi'i ntó kuenta iña kuétsi san, ntá tsi ntantító nto kuenta iña Xuva ko, é uun tsi kúvi nto ni Jesūcristu.

¹² Dukuān ne, ñá ku da vā'a ká nto é kadā kú've kuétsi san iña nto é vii ntó da neé ka nuu i é ntio nima kīni kaa nto.

¹³ Ña ku ntáda nto kúñu nto kuēnta é na vii nté un siin é kīni kaa san. Tsi ntada nto kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō. Vata tsi tē ntóto xtuku nto é xi'i nto. Ntada nto kanii kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō vata koo é na kada tsiñu ni'i ña ntó é vii nto é vā'a.

¹⁴ Ñá ku dā vā'a ká nto é kūvi vii kuétsi san ni nto, tsi ña té leí san ntántikín ka nto, tsi vevii ne, ntántikín ntó Xuva kō, ña e dóo dé ka'nu iní i ni ntó.

¿Xoó ntu kvi tó'o kō?

¹⁵ ¿Nté ntu koo vii o vé, te kuiní nto? ¿Vá vii ka ntú o kuétsi san dá ña ntántikín ka o leí san, da xe ntántikín o Xuva ko ve, ña e dóo vā'a o de ni kō? ¡Ñá'á ni san!

¹⁶ Vá ña ntu iní nto tsi tē ntáda nto kúñu nto kuēnta ntá'a uun ña'a é vii nto é di mii tsi e ntío ña ne, kuvi ña tó'o ntó. Da mii é káda ntaa nto é káka'an ña. Te kuétsi san é kūvi tó'o ntó ne, ní'i ntó doxi'í san. Ntá tsi te Xuva kō é kūvi tó'o ntó ne, te káda ntaa nto é káka'an ñá ne, ní'i nto ntuvi vā'á iña nto.

¹⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō tsi di'na ne, di mii tsi é káka'an nima kīni kaa nto idé nto. Ntá tsi vevii ne, kanii nima nto ntákuinti'xe nto tú'un é nuu é ntaā í vata o nañé'e ñá nto.

¹⁸ É ntii ni'ni nto kuétsi san vé ne, e kúnti'vi nto tsiñu vā'á san ve.

¹⁹ (Kantée tsi tú'un ña ñuxiví san é káka'an u ni ntó tsi dóo vitá o iní nto.) Vatá o dé nto di'na e ntáda nto kúñu nto kuēnta é vii ntó nuu i é kīni kaa sán ne, kuan tsi koo ntada nto kúñu nto kuēnta vevii é vii ntó nuu i é vā'a é ntio Xuva kō.

²⁰ Tsi dā íka nto itsi kīni kaa sán ne, íka xaa nto é vii nto é vā'a.

²¹ Ntá tsi ¿neé ntu ta'xi kídaā é idé nto nuu i é kōo da ntákuka'an nuu nto vevii? Tsi kúdií doxi'í san kata'xi.

²² Ntá tsi vevii ne, é nākaka xaa nto kuenta iña kuétsi san. Vevii ne, kúnti'vi nto é vii nto é káka'an Xuva kō. Sá'a ne, kata'xi ká kudii é kuntōo vā'a nto nuu Xuva kó ne, ní'i nto ntuvi vā'á iña ntó ntii dañu ntúvi.

²³ Tsi kúdií doxi'í san ni'i kó te kuntikín o kuétsi san. Ntá tsi doméní san e tá'xi Xuva kō ne, é koo ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntúvi, te kuntikín o Tó'o ko Jesūcristu.

7

¿Nté ntu ó de leí san nī ña tánta'a?

¹ ¿Vá ña ntu te iní nto tsi kadé kú've leí san iña ña'a nii dukuan kántito ká ña?

² Uun ñadi'í san, ña tánta'a ne, kuétsi é kuntikín ñá xii ña nii dukuan kántito ká ña. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, ñá kadé kú've ka leí san iña ñadi'í san.

³ Dukuān né, te kanadikí nteé ñá ni tuku ñatíí da nii kántito ká xii ña ne, kakó'xo nteé ñá leí san. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, ñá kadúku nteé ká ña leí san.

Ñá tē neé nuu i te natánta'a ña ni tuku ñatī.

⁴ Dukuān ó kuvi ni ntō dí, ta'an ko. Tsí dā xi'i Cristú san ne, vata tē xi'i dádíí nto ni ña kuēnta iñá leí san. Vevíí ne, ntáduku ntée nto tuku xií nto, ña e ntóto dá xi'i vata koo é na kōo nuu i e dóo va'a é ntio Xuva kō.

⁵ Tsí ñi dukuān ntáde ká o é ntio nima kīni kaa ko sán ne, dā díí díí ka ntáde o nuū i é kīni kaa san tē kutuni ko tsí kaka'án leí san é ña kuan koo víi o né, ñi tsi nuū i é nī'i kó doxi'í san.

⁶ Ntá tsi vi'a vé ne, é nūu nteé leí san ata ko, tsí leí san é uve tīn o kídaa né, vata tsi tē xi'i o kuēnta iña í ne, e ntaíka xaa o ve, vata koo é na víi o é ntio Xuva kō, tsí ni'i ko ntúvi xéé iña ko, ñá te dā míi tsí é káde ntaa o lei átā é uve na'a kaka'an é vā'a é víi o.

Kuetsí é kadē kú've iña ko

⁷ Te du'vā ó ne, ¿vá ká'án ntu o tsí leí san ne, iō kuetsí i? ¡Ñá'á ni san! Tē dí ña leí san ne, ñá íni u nee iña é kuetsí ko. Tē dí ña kaka'án leí san é ña kúvi kuiníma ko iña ta'an kó ne, ñá íni u te ña vá'a i é kuān koo víi o.

⁸ Ntá tsi kúvi íde kuetsí san ní ko, tsí da xé kaka'án leí san é ña kúvi naki'í nūu o iña ta'an kó ne, dā díí díí ka idé u. Tē dí ña túvi leí san ne, ña ni kúvi víi kuetsí san ní ko.

⁹ Dukuān ne, xío ntúvi iña ko di'na dá vata kutúní ko te iō kuetsí ko, tsí ña ni kutúní ko nee iña é kaka'án leí san. Ntá tsi dā xéé leí san ne, ntóto kuetsí ko. Kídaa né, vata tsi tē xi'í u kuenta iña i.

¹⁰ Tsí leí san ne, náa í é xee ni'i ntúvi iñá ko ne, xee ní'i doxi'í san.

¹¹ Kúvi íde kuetsí san éni nta'ví ko kuenta iñá leí san. Vata tsi te ñi'í é níi ko.

¹² Dōo va'á leí san, tsi dóo va'á tú'ūn e xtúví Xuva kō. Dōo ntaa kaká'án di.

¹³ ¿Vá ká'án ntú o tsí nuu i é vā'á san é ta'xi doxi'í san iñá ko? ¡Ñá'á ni san! Dā xé kuetsí san é idé é ní'í ko doxi'í san. De tsiñu ni'i kuetsí san leí san vata koo é ní'í ko doxi'í san. Tsi leí san nañé'é ko tsi kuetsí sán ne, dōo kīni kaa.

¹⁴ Iní o tsí leí san ne, vé'xi nta'a Xuva kō. Ntá tsi xu'ú ne, kudii ña ñuxiví sa u é tuví u vata kaa ña kade tsiñu iña kuetsí san.

¹⁵ Ñá íni u nté kui kuān ó kade u. Tsi ñá te káde u nuu i é ncho víi u, ntá tsi

nuu i é ña ncho víi u ne, di'na ká kade u.

¹⁶ Ntá tsi dá káde u nuu i é ña ncho víi u sán ne, kakutuní ko tsi dóo vá'a ó kaka'an ntí'xe leí san.

¹⁷ Dukuān ne, ña te míi u kade u nuu i é ña ncho víi u san, tsí da xe kuetsí é nūu nimá ko sán ne, ñi'í é kade i.

¹⁸ Kakutuní ko tsí ña tuvi nté uun nuu i é vā'a é nūu nimá ko, tsí kudii ña ñuxiví sa u. Kuān te dóo ntio ko é víi u é vā'á ne, ña kúvi víi u.

¹⁹ Tsí ña káde u é vā'a é ncho víi u, ntá tsi kade u é kīni kaa san é ña ncho víi u.

²⁰ Dukuān né, tē kade u nuu i é ña ncho víi u sán ne, ñá te xū'ú kade u, tsi kuetsí é nuu nimá ko sán ne, ñi'í é káde i.

²¹ Kakutuní ko tsí kuān ó kakuvi ko: Dā ncho víi u nuu i é vā'a sán ne, vata tsi te kantīkin é kīni kaa sán ko.

²² Dōo kakuinimá ko lei Xúva kō,

²³ ntá tsi kúñū kó ne, kantīkin túku lei é kaedí nuu i é kadē kuení ko ne, vata te katee tīn ko vata koo é na víi u é ntio i. ñi'í sán lei iña kuetsí san.

²⁴ ¡Ñá ntá'vi idé ntu u! ¿Xoó ntu nakakū í ko doxi'í é kantīkin kúñū kó san?

²⁵ ¡Nakué'e u sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu, tsí ñi'í ña é nakaku ña ko! Dukuān ne, díkī kó san ne, ncho víi é vā'a é ntio Xuva kō ne, ntá tsi kúñū kó san ne, ncho víi é kuntīkin kuetsí san.

8

Kaxntii Espiritu Xuva ko kō é víi o é ntio ña

¹ Dukuān ne, ña túvī ká nte kui ka'an ntee Xuva kó ko, xo'ō e ntánuu iní ko Jesūcristu, xo'ō é ña ntáde ká o é ntio nima kīni kaa ko, tsi ntáde o é ntio Espiritu Xuva kō.

² Tsí te kadē kú've Espiritū Sántū san iña kó ne, kanakakū ñá kō é ña kada kú've ka kuetsí san ni dóxi'í san iña ko. Tsí Espiritū sán ne, ñi'í ña é kata'xi ña ntuví vā'á iña kó tē ntánuu iní ko Jesūcristu.

³ Tsí leí san ne, ña ni kúvi víi é nādama nima kīni kaa kō, tsí da xé ña ni kúvi víi o é kada ntaa o e xtúví Xuva kō. Dukuān né, taxnuu Xuva ko Í'xá mii ña é kaku ña vata o ntákaku ña'a, ñá iō kuetsí i. Vi'a vé ne, ña kúvi kada

kû've ka kuétsi san iña ko, tsí nanti'i Cristu é kûvi vii kuétsi san ni ko dá xi'i ña ntíkã kruši kan kuénta iña ko.

⁴ Ide ña sá'a vata koo é kûvi kada ntaa o é kãka'án lei san é vã'a é vii o. Tsí xo'õ ne, ña ntáde kã o kuénta é kãka'án nima kîni kaa kô, tsi ntáde o kuénta é kãka'an Espiritu san.

⁵ Ña ntoo vata tsí ó ntoo ña e dúkuan iõ kuétsi i ne, da ti tsi ntánti'i iní ña kuenta iña mii ña. Ntá tsi ña e ntáde ntaa é kãka'an Espiritu Sántu sán ne, ntánti'i iní ña nee iña é ntio Espiritu Sántu san.

⁶ Te ntí'i iní kô é da ñi ku'e'en tsí kuenta iña iña ñúxivi san ne, ní'i kô doxi'i. Ntá tsi te ntí'i iní ko kuénta iña Espiritu Sántu sán ne, ní'i ko ntuvi vã'a iña ko é kuntõo vá'a o.

⁷ Ña é da ñi ku'e'en tsí kuenta iña i é ntio nima kîni kaa i ntánti'i iní ña ne, ntaínchu'vi ñá Xuva kô, tsi ñá ncho kada ntaa ña lei Xúva kô. Ntê ña kuvi vii ña di.

⁸ Dukuãn ne, ña e ntáde ntaa é kãka'án nima kîni kaa i ne, ña kúvi vii ña é ntio Xuva kô.

⁹ Ntá tsi ntó'õ ne, ña ntáde kã nto é kîni kaa san, tsí ntáde ntaa nto é kãka'an Espiritu Sántu san te nuu é ntãa ntí'xe i é nûu Espiritu Xuva kô sán nima nto. Ntá tsi xoo ñá'a, ña é ña te nûu Espiritu Cristu san nima í ne, ñá kadûku ntée ña Cristu.

¹⁰ Ntá tsi te nuu Cristu nima ntó ne, kuãn te kuvi kúñu nto kuénta iña kuétsi sán ne, ta'xi Espiritu san é ña kuví nima ntó tsi é ntuvá'a nto ni Xuva kô.

¹¹ Te nûu ntí'xe Espiritu Xuva kô sán nima ntó ne, ta'xi Xuva kô é ntõto kúñu ntó di. Ní'i nto ntuvi xéé iña nto. Tsí Xuva kô, ña nantoto Jesúcristu rkóntuvi é xi'i ñá ne, ta'xi ña é ntõto kúñu ntó é ní'i doxi'í san di kuenta iña Espiritu ña é nûu nima nto.

¹² Dukuãn né, ta'an, iõ é ntio Xuva kô é kãda ntaa o, ntá tsi ña te ntío ña é vii ka õ é kãka'án nima kîni kaa kô,

¹³ tsí te vii nto é kãka'án nima ntó ne, ní'i ntí'xe nto doxi'i. Ntá tsi te xntii Espiritu Sántu san nto é ña da vá'a kã nto é kadã kû've nima kîni kaa ntó ne, ní'i nto ntuvi vã'a iña nto.

¹⁴ Tsí un ntíi ntíi ña'a, ña ntántikin Espiritu Xuva kô né, divi ña é i'xá Xuva kô kúvi ña.

¹⁵ Ntá tsi ña ni ta'xi Xúva ko ntó Espiritu Sántu san vata koo é tée kuétsi ña ntó é vii nto é ntio ña é u'vĩ ntó ña. ¡Ñã'á ni san! Tã'xi ña ña vata koo é kütuni nto tsí i'xá Xuva kô kúvi ntó. Espiritu Sántu sán ne, ta'xi ña é kûvi ka'an o ni Xuva ko: “Üvá, Uva mii kó nto”, koo ka'an o.

¹⁶ Tsí mii Espiritu san kantada ntaa ña nima ko tsí i'xá nti'xe Xuva kô kúvi õ.

¹⁷ Tsí da xé i'xá Xuva kô kúvi õ ne, ní'i ko iña Xuva ko e xtúví xio ña iña i'xá ña. Dadii tsi ní'i ko ní Cristu. Tsí tē dadii ntó'o ko ní Cristu ne, dadii xi'í nuu ka'nu o ni ña di.

É vã'a é kî'xi rkontuvi

¹⁸ Iní u tsí ña té ini te ntó'o kudií ko ntuvi sã'á, tsi ñá te nté kaa é vã'a é ní'i kó rkontuvi.

¹⁹ É un ntí'ĩ é de kû've Xuva kô ne, dóko sa ña ntákutíi kuntétu da nté xéé ntúvi é nañē'e Xúva ko i xoo e kúvi i'xá ña, tsi dóo ncho kîni ña.

²⁰ Un ntí'ĩ é de kû've Xuva kô né, ntí'i. Ña te mí ntio i, tsí da xé kuãn o ka'an Xúva kô é kûvi. Ntá tsi ntantétu

²¹ ntuvi é nakãku Xúva ko i. Kidãa ne, ñá kadã kû've ka doxi'í san iña i, tsí nakãkú Xuva ko i vata koo é kûvi kaka xaa mí kaxi'í nuu vata õ ntaíka xaa i'xá Xuva kô.

²² Iní o tsí un tsi nté vevíi ne, un ntí'ĩ é de kû've Xuva kô ne, dadii ntánakití é ntánto'o i vatã ó kanto'o ña kanakaku i'xá san.

²³ Ntê ña te mii tsi sã'a, tsí xo'õ ne, ntánto'o kô di. E tá'xi Xuva ko kô Espiritu Sántu san é kodo nuu un ntí'i nuu i é vã'a é ta'xi ña kô. Dã ntantétu õ ne, ntaéku nteé o ntúvi dá nãkíi kue'en Xúva ko kô é kuvi o i'xá ña. Kidãa ne, nadama ña kúñu ata kô kúñu xéé san.

²⁴ Iõ neé ntantétu õ nte dá nakãkú Xuva ko kô. Ntá tsi te ní'i ko nee iña é ntantétu õ ne, ñá kantio é kuntétu kã o. ¿Vã xoó ntu kantétu kã i nuu i é ní'i i?

²⁵ Ntá tsi te kãntétu o nuu i é vãa ní'i kó ne, da mii é kutíi ko kuntétu kã õ.

²⁶ Du'vã ó di, kaxntii Espiritu Sántu san ko é ña kuvi vii õ é ncho vii o. Tsi ñá ini ó nee nuu i é kãkan o da ntãka'an ntã'ví õ. Ntá tsi kaka'an Espiritu Sántu san ni Xuva ko kuénta

iña ko. Un tsi kaxkoo kāni ña é ntē ña tuvi tú'ün.

²⁷ Xuva kō, ña kaito nteé nima ñá'a sán ne, ini ñá nee iña é ncho ka'an Espiritū Sántū san. Tsí Espiritū Sántū sán ne, kaikan ñá nta'a Xuva ko nuū i é ntio Xuva kō é kuē'é ña ña ntáduku ntée ña.

É kūvi vií kue'en o

²⁸ Ini o tsí Xuva kō ne, kade ña é kōo é vā'a é un ntí'í é kakuvi nī ña ntákuinima i ña, ña e kána ña é vií ña é ntio ña.

²⁹ Tsí ini Xúva kō nte dí'na xoo kuínti'xe i ña ne, nakaxnúu ña ña nte dí'na vata koo é ntūvi ña vata kaa l'xá ña. Tsí Cristú ne, dí'na ña kúvi ña i'xá nuu i é vata kaa un ntí'í ēní ña ni tā'an ña.

³⁰ Xoó ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō nte dí'na ne, kána ña ña dī. Xoó ña'a, ña e kána ña ne, ká'an ñá tsí ña tuvi ka kuétsi ña. Xoó ña'a, ña é nakate Xuva ko kuétsi i ne, kada ka'nu Xuva ko ña dī.

³¹ ¿Nté koo ka'an o iña i sá'a? Te Xuva kō nuu mé'ñu ña kō ne, ¿xoó ntu kuvi vií i ni kō?

³² Ntē ña ni de víni Xuva ko l'xá mii ñá é kuvi ñá kuenta iña ko un ntí'í ntí o. Te ūun tsi nte l'xá mii ñá tá'xi ña kō ne, ¿mí'í ntū é ña vií ña da xe'e é ta'xi ña ko un ntí'í nēe é kantio kō dī?

³³ ¿Xoó ntu kuvi tsi'í kuétsi i ña é nakaxnúu Xuva kō? Tsí mii Xuva ko káka'an ña tsí ña tuvi ka kuétsi ña.

³⁴ ¿Xoó ntu kuvi kué'e i dō'ví san iña ña? Tsí mii Jesūcristú san ne, xí'í ña kué'ta iña ñá ne, dá ntóto xtuku ñá ne, tuvi ña diñi kua'a Xuva kō, kaikan ñá kuenta iña ko.

³⁵ ¿Néé ntu é kūvi vií é nāki'í nteé xio ko vata koo é ña ntío ká Cristu ko? ¿Vá kūvi ntu vií da ntánto'o ko, o da dōo ntii tu'un, o da ntáde xení ña'a san ni ko, o dá ntoo ntité o, o dá ña tuvi é kunuu o, o dá ió nuu i e dōo donchu'vi, o da ntáni'í kó doxi'í san?

³⁶ Tsí vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne:

Kuenta iña ntó ne, utén utén ntaú'ví ntí tē xoó ka'ní i ntí.

Ntí'í ne, vata ntáa kudii a le'ntú san ntáa ntí,

kití ntánakuē'nu ña vata koo é kā'xi ñá ti,

ka'an.

³⁷ Ntá tsi nté uun nuu i sá'a ne, ña kúvi vií é ña ntío ká Cristu ko. Tsi ntío ña kō né, xntii ña kō é kūvi vií kue'en o ni é un ntí'í sá'a.

³⁸ Ini vā'a u tsí ña te neé kuvi vií é ña ntío ká Xuva ko kō: nté doxi'í san, nté ntuvi iña ko, nté ánjē san, nté ña odo nūú iña é ña vā'a san, nté ña ntáde kú'vé e dukún kán,

³⁹ nté mí'í e dōo dūkun, nté mí'í e dōo kūnu, nté da nēe ka nuu i é de kú'vé Xuva kō ña kuvi vií é ña ntío ká Xuva ko ko, xo'ō e ntánuu iní ko Xuva ko Jesūcristu.

9

Nakaxnúu Xuva ko tātá ña Israee

¹ Vata kaa u xu'u é kantikín u Cristú ne, kaka'án u é nuu é ntaā i, ñá kaka'án u dovete, tsí nimá ko ne, Espiritū Sántū san kade kú'vé ñá ne, kaka'an ñá tsi nuu é ntaā i é kaka'án u

² tsí un vā'a tsi kakunta'xa iní ko. Nii kuē'en tsí ntuvi dōo u'vi kakúvi ko,

³ tsi dōo ntio ko é nakākú ña ñuú ko, ña tatá ko. Tē dí kaidia'vi iña ñá ne, ka'án u te nakuítá Cristú ko, kuān te ta'xi ñá ko é ntō'o kó naa ña ñuú ko,

⁴ ña Israee san. Nakaxnúu Xuva ko ñá é ntūvi ña i'xa kiín ña. Nañ'e Xúva ko ñá tsi dōo ka'nu ña. Xé'e Xuva ko xū'u ña ni ña nté koo vií ña é vā'a ni ñá rkontuvi. Xé'e ña ñá leí san kuenta iña Muísee. Ini ña tsí Xuva kō ne, ínūu mé'ñu ña ñá. Ini ña nee é káka'an Xúva kō é kuē'é ña ña.

⁵ Uva ata ika ñá Israee san ne, dōo na'nu ña'a ña. Tatá ña káku Cristu da vexkúvi ña ñatí. Diví ñá né, Xuva ko ñá, ñá kadē kú'vé é un ntí'í. Kada ka'nu o ña ntii dañu ntūvi. Kuan koo na kōo.

⁶ Ntá tsi ña te kaka'án u tsí ña ni de ntáa Xúva kō é xe'é ña xu'u ña nī ña Israee. Kaka'án u tsí veví ne, ña Israee san ne, ñá te un ntí'í ntí ña é ña Israee ntí'xe ña.

⁷ Ntē ña te un ntí'í ntí tatá vi'í Abraán san é i'xá ntí'xe ña. Tsí da xé Xuva ko káka'an ñá ni Abraan kidaā: “Tatá vi'í o ne, ki'xi kuenta iña i'xá o Isaa”, ka'an ña.

⁸ Sá'a katā'xi é kūtuni ko tsí ña te un ntí'í ntí i'xá san e káku iña Abraan é ntáduku ntée Xuva kō. Tsí kaka'an Xúva kō tsí i'xá ntí'xe ña ne, da mii ña é káku iña i'xá ña, ña é xe'é Xuva ko xū'u ña é kuē'é ña ña.

⁹ Tsí xe'é Xuva ko xū'u ña ni Abraán san kídaā: “Ntuvi sá'a da kuía ve ne, dā náxee xtúku ú ne, kaku i'xá Sara”, ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi ió ka é nañē'e ú nto. Xíó i'xa uvi iña Rebecá ne, uvata ika ko Ísaá ne, uva i'xá san ntúvi ña.

¹¹⁻¹² Kuān té vata káku, kuān té vata vií nuu i é kīni kaa ne, o nuū i é vā'á ne, ká'an Xuva ko ni ñad'í san tsí kada kú'vé i'xa é kuvi ūví san iña ení i, kuān té i'xa nuu í san. Kuan ō ka'an Xúva kō vata koo é kūtuni ko tsi ña ña kanakaxnúu ña. Nā te nee va'a tsi ún na ne, éde na é vā'a, ntá tsi da xé ña ña ntío ña ne, kanakaxnúu ña na.

¹³ Uve na'a mí kakā'an tú'un Xuva kō: “Dōo ntio kó Jacóbo, ntá tsi ña ni ntio kué'ēn tsí ko Esauu”, ka'an ña.

¹⁴ ¿Nté koo ka'an ó ve? ¿Vá ká'an ntú ō tsí ña vā'a ó de Xuva kō? ¡Ñā'á ni san!

¹⁵ Tsí kade ña vatā ó kaka'an ñá ni Muísee: “Vií u é vā'á ni xoo ñá'a é ncho vií u é vā'á ni ña. Ntunta'ví ini kó xoo ñá'a é ncho ntunta'ví ini kó ña”, ka'an ña.

¹⁶ Dukuān ne, ñá te kuēnta iña ñátí san é ntunta'ví ini Xuva ko ni ña, kuān te káde ña nuu i é vā'á ni ña, tsí da xé mii Xuva kō ntio ña é vií ñá ni ña é vā'a.

¹⁷ Kaka'an tú'un Xuva kō nté ō kaka'an ñá ni rei Fáruun, rei iña ñá ñuú Egito: “É tā'xi u é vīn rei vata koo é kīni ña'a tsi dōo ka'nu u é xntíi ú o. Kídaā ne, kutuní uun ntíi ntíi ña'a, ña ntoo ñuxiví san, xoo ñá'a u”, ka'an ña.

¹⁸ Dukuān né, kantunta'ví ini Xuva ko da xōo ka ña'a é ncho ntunta'ví ini ña ña ne, kaxé'e ña é kada do'o da xōo ka ña'a é ntio ña.

¹⁹ Á te iō nto é ncho ka'an ntó ni kó ve: “¿Nté kui kaka'an ntú Xuva kō tsí ió ka kuétsi kō kuan, te ña kuvi vií o tūku nuu i é nakaxnuu ña é vií o?” Á te kuān koo ka'an ntó ve.

²⁰ ¿Nté kui nantiko koó ntu nto é kaka'an ntó ni Xuva kō é da mii ñā'a nto? ¿Vá ká'an ntu kídí nte'u é kúvā'a san ni ña de vā'a san: “¿Nté kui kuan ntu ō de vā'a nto ko?”, ka'an?

²¹ ¿Ña kuvi vií ntu ña de vā'a kídí san da neé ka nuu i é ntio ña ni nté'ú san? Tē ntio ña ne, kuvi ki'i ña un síin tī'nti nte'ú san ne, dá kadā vā'a ña uun a kídí e dōo tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña

dá iō víko san. Kuvi ki'i ká ña tuku ta'vi ña ña tsi tī'nti nté'ú san ne, dá kadā vā'a ña tuku kídí é ña dōo nee tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña ūtén uten.

²² Tē dí Xuva kō ntio ña é nañē'e ñá kō tsi dōo diin ñá ne, dōo iō ña é vií ñá di ne, dá kuétsi é kākutií ña nima ñá ni ñā'a, ña é ni'i é ntō'o i, ña é iō tu've i é kūvi.

²³ Tē ntio ñá nañē'e ñá ko nuu i e dōo nuu á'vi iña ña dá tā'xi ña kō é vā'á iña ña tsí ntunta'ví ini ña ko. Xtūvi tu've ñá kō nte dí'na é ni'i ko é vā'á iña ña.

²⁴ Tsi kána ña ko, kuān te ñá Israeé o, kuān te ña é ña te ña Israeé o.

²⁵ Vatā ó uve na'a kaka'an ñá ka'an naa Xuva ko, ñá nani Ósea:

Ña é ña te ña'a mií ko kídaā ne, ká'an u tsí ña'a kó ña ve.

Ña é ña ni ntío ko kídaā ne, ká'an u tsi dōo ntio kó ña ve.

²⁶ Ña ña ñuú mí kaka'an u kídaā é ña te ña'á ko ñá ne,

ká'an u ni ña ve tsí ntuvi ña i'xá mií kó, ka'an Xúva kō, ña kantíto, ka'an Óseá san.

²⁷ Ntá tsi kaka'an Ísaia san iña tátá ña Israeé san: “Kuān té ña te da díi tātá ña Israeé san, kuān té vata dii ñuti ntute ñú'u kan ña ne, ñá titín ña é nakáku ña.

²⁸ Tsí ña nā'á ka dá káda ntaa ntí'i Xuva kō é kaka'an ña. Nā kukuíi ka ña é kué'é ña é nto'o ko iña un ntí'i ña ñuxiví san”, ka'an Ísaia.

²⁹ Vatā ó kaka'an Ísaia kídaā:

Tē dí Xuva kō, ña e dōo ka'nu, ña ni tsoo ña tatá kō ne,

vevií ne, e xí'i ntí'i o vatā o xí'i ñá intío ñuú Sodoma ni ñuú Gomora kídaā,

ka'an ña.

Tū'un é vā'á san iña ñá Israeé

³⁰ ¿Nté ntu koo ka'an o kuénta iña i sá'á kuan? Dukuān ne, kutuní ko tsí ña é ña te ña Israeé san, ña é ña ni ntúku nuu ini i nté koo vií ña vata koo é ntúvā'a ña ni Xuva kō ne, ntuvā'a ña ni ña tsi kuínti'xe ña ña.

³¹ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntánantuku ña nté koo ntuvā'a ña ni Xuva ko kuénta iña leí san ne, ña ni kutíi ña kada ntaa ña é kaka'an leí san.

³² ¿Nté kui san? Tsí kuvi ntuvā'a ña ni Xuva ko tē kade ña é kaka'an leí san, kuini ña. Nā ni kutūni ña tsí mii Xuva

ko kūvi ntavá'a ña ña te kuínti'xe ña ña. Dukuān né, vata te xūú naki'í ña, ³³ vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: Koto nto, tsí ñuú Siuún ne, xtūví u uun ña'a, ña é kūvi vata kaa xuu mí nāki'í ña'a san, mí ntāva ña. Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kuínti'xe i ña ne, ña túvī nté koo kuka'an nuu ña kuénta iña ña, ka'an.

10

¹ Tā'án, kanī nimá ko ntio ko te nakáku ña tatá ko, ña Israeé san. Un vá'a tsi kaka'an ntá'ví u ni Xuva ko kuénta iña ña vata koo é ní'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

² Kuvi ka'án u kuenta iña ña tsí ini va'á u tsi dóo ncho víi ña é ntio Xuva kō, ntá tsi ñá ini ntí'xe ña nté koo víi ña vatā ó ntio ña.

³ Tsí vata kutúni ña nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō ne, ncho víi mii ña é ntuvá'a ña ni ña. Ña ni íde ña kuénta dá kakā'an Xúva ko ni ña nté koo ntuvá'a ña ni ña.

⁴ Tsí Cristú san ne, de ntaa ntí'i ña leí san. Dukuān ne, ntuvá'a o ni Xuva ko, da xóo ka ña'a o, te kakuínti'xe kō Cristu.

⁵ Tsí vatā ó uve na'a kaká'an Muísee kídaā nté koo ní'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iñá leí san: “Da xóo ka ña'a, ña é kūtíi kada ntaa ntí'i é kākā'án leí san ne, ní'i ña ntuví vā'á iña ña”, ka'an ña.

⁶ Ntá tsi kaka'an Xúva ko kuénta iña i é ntuvá'a o ni ña tsi kuínti'xe ko ña: “Ná ku dē kuení nto te ío xoo é kūvi kaa i e dukún kán vata koo é nanūu ña Cristu ñūxiví a.

⁷ Ntē ña ku dé kuení nto te ío xoo é kūvi kí un tsi nte iní totsín kan vata koo é natavā ñá Cristu mé'ñū ña xí'i san”, ka'an ña.

⁸ ¿Nté ntū ó kaka'an tú'un Xuva kō kuan? Kaka'an: “Ná te nté sa ntii tū'un é ní'i nto tú'un va'á san, tsí etsín tsi tuví tú'un sán ne, ñi'vī tsi tū'un é kākíi xu'u o ní é nūu nima ó dí”, ka'an. Tū'un sa'á ne, ñi'vī tú'un va'a é ntáka'an ntódo ntí nté koo kuínti'xe ko Xuva kō.

⁹ Tsí te kā'an ó ni xū'u ko tsí Jesuú ne, Tō'ó nti'xe ko ña ne, te kuínti'xe kō tsí nantoto Xúva ko ña rkontuvi é xí'i ñá ne, nakáku o.

¹⁰ Tsí te kanī nima kó kuínti'xe kō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō. Te kā'an o

tsí nuu é ntaā i e Tó'o nti'xe ko Jēsuú ne, nakáku ña kō.

¹¹ Tsí vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne: “Da xóo ka ña'a, ña é kānuu iní i ña ne, ña túvī nté koo kuka'an nuu ña”, ka'an.

¹² Ná te e túku e túku ntāa ña Israeé san é vāta ntāa ña tuku tatá i san. Tsí uun tsi Tó'o ko ūn ntíi ntíi o. Utén utén kaxé'e ña e dóo va'á iña dá xóo ka ña'a, ña e ntaíkan ntá'a ña.

¹³ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Da xóo ka ña'a, ña ntaíkan nta'a Xuva kō ne, nakáku ña”, ka'an.

¹⁴ Ntá tsi, ¿nté koo kakan ñá'a san nta'a Xúva ko te vāta kuínti'xe ña ña? ¿Nté koo kuínti'xe ña ña te vāta tekú ña iña ña? ¿Nté koo tekú ña tē ña xoxo ka'an ntódo i tú'un Xuva ko ni ña?

¹⁵ ¿Nté koo ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko tē ña xoxó taxnuu i ña? Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Ná te nté kaa vá'a o tē xee ña vexní'i tú'un va'á san”, ka'an.

¹⁶ Ntá tsi ña te un ntíi ntíi ña'a san ntaíni ña tú'un va'á san. Tsí kaka'an Ísaia kídaā: “Xuvā, ¿xoo ntu e kuínti'xe i tú'un va'á san dá kakā'án nti'?” ka'an ña.

¹⁷ Dukuān né, da mií é kantio é kā'an ñá ní ko tú'un Xuva ko vāta koo é tēku ko iña Cristú ne, dá kuínti'xe ko ña.

¹⁸ Ntá tsi xu'ú ne, katsixe'e ú te dā xé ña ni tekú ntu ña. Ná ntāa, tsi téku ña, ¿nté kui ña'a? Tsí kaka'an tú'un Xuva kō:

Da kanī ñūxiví san díto tatsín ña. Tū'un e ntáka'an ñá ne, íte xaa da kanī ñūxiví a, ka'an.

¹⁹ Katsixe'e xtukū ú nto te ña ni ñé'e díki ntú ña Israeé san tú'un san. Tsí dí'na Muísee xntée na'a ña tsí kuān ó kaka'an Xúva kō:

Víi u é kūne'u iní nto kuenta iña úun ña'a san,

ñá é ña te uun tsi tatá i vatā ó uun tsi tatá nto.

Víi u é kūdiin nto kuenta iña ñá tuku ñuu,

mí é ña te neé ini, ka'an Xúva kō.

²⁰ Rkontúví ne, ñá ni ū'ví kue'en tsí Ísaia dá kakā'an ñá vatā ó kaka'an Xúva kō:

Ña'a, ña é ña ni nantúku kó ne, nāni'i ñá ko.

Ña'a, ña é ña ni tsixé'e i kó ne, nañē'e
ú ña nté kaa u,
ka'an ña.

²¹ Kaka'an Xúva ko iña ñá Israeé san di: “Ñii kuē'en tsí ntuví nakáa ú nta'a ko é nānumé u ña'a san, ña é ña ni kuintí'xe i ko, ña é ña ncho vii nee iña é ntio ko”, ka'an ña.

11

Ña Israee, ña é nakaxnúu Xuva ko

¹ Katsixe'e ú nto ve: ¿Vá nakuitā ntú Xuva ko ña'a mii ñā? ¡Ñā'á ni san! tsí mii ú ne, ña Israeé u. Uva ikā kó Abraán ne, ña ña tātá vi'i kó Benjamiín di.

² Ñá ni nakuíta Xúva ko ña'a mii ñā, ña é nakaxnúu ña nte dí'na. ¿Ñá ini ntú nto nté o kakā'an tú'un Xuva kō mí katsi'i kuétsi Eliá san ña Israeé san? Tsí kaka'an ña:

³ “Xuvā, ē'ní ña ña ntáka'an kuénta iña nto ne, nākatsin ña naa ntó di. Da mii sá u ntoó u é kántíto ká u ne, ncho ka'ní ña kó dí”, ka'an ña.

⁴ Ntá tsi kaka'an Xúva ko ni ñā: “Ío u'xe mii ñatíi, ña é xtuví xío ú kuenta iña ko. Nté uun ito ña ni kanchíti ña nūú Baá, ña é de vá'a ña tuku ñuú san é vii xuva ñā”, ka'an Xúva kō.

⁵ Kuān ó vevii di. Ntoó ká ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō é vii ña é vā'á ni ñā.

⁶ Dā xé mii Xuva kō ntío ña é vii ña é vā'á ni ña ne, ña te kuénta iña i é vā'a é idé ña'a san. Tē nakaxnúu Xuva ko ñā'a san kuénta iña i é vā'a e ntáde ña ne, ña kúvi ká'an o tsí nakaxnúu ña ña tsí mii ña ncho vii ña é vā'á ni ña.

⁷ ¿Nté ntu koo ka'an ó ve? Tsí ña ni naní'i ña Israeé san nuu i e dóo ntánantuku ñā. Da mii ñā'a, ña é nakaxnúu Xuva ko ne, nāni'i ña. Ntá tsi ña nguii sán ne, da dii dii ka dé ka'xi ña nima ña, vata o uve na'a

⁸ kaka'an tú'un Xuva kō: “Xé'e Xuva kō é ntuka'xi dikí ña vata koo é ña tekú ña. Un tsi da nte vevii ne, ña ntaíni ña, nte ña ntátekú ña”, ka'an.

⁹ Davii san ne, kaka'an ñá di: Na kō'xó mii ñā da ntáde ña dodíni kuénta iña i é un ntí'i é ío iña ña. Na kō'xó nteé ñá nuu i é kīni kaa vata koo é na kuē'é Xuva ko ñā é ntó'o ña.

¹⁰ Na kūnéé kue'en ntúxnúú ña vata koo é ña kiní ka ña.

Vata kaa ntuví é kutuví ñá ne,
na nakaka ti'i kuē'en ña,
ka'an ña.

É nakáku ña'a, ña é ña te ña Israee

¹¹ Katsixe'e ú nto ve: Dā xé kō'xó ntéé ña Israeé san nuu Xuva kó ne, ¿vá nakuitā ntú Xuva ko ñā? ¡Ñā'á ni san! Ntá tsi da xé ña ni ntío ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, ña tuku ñuú san ní'i ña e dóo vá'a nta'a Xuva kō vata koo é na kūne'u ini ña Israeé san ni ñā.

¹² Vi'a ve né, te nī'í ñuxiví san e dóo vá'a tsí ña ni ntío ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, te nī'í ña tuku tatá i san é vā'a tsi ntúduksi ña Israeé san dí ne, ¡nté kuān nte vá'ā ó te ntíko kōo un ntí'í ña Israeé san é kuinti'xe ña Xuva kō!

¹³ Kaka'án u ni nto vē, ntó'o é ña tuku ñuú nto, tsi táxnuu Xuva kō ko é ká'án u ni nto kuénta iña ñá ne, dóo ka'nu tsiñu ko, kuini ko.

¹⁴ Kuān ó kaka'án u vata koo é na kūne'u ini ña ñuú ko, ña Israeé san. Tsi kidaā né, ti kaa te ío ña é tekú ña dá kakā'án u ni ñā nté koo nakáku ña.

¹⁵ Tē ntuvá'a ña ñuxiví san ni Xuva kō tsi éte xio ña ña Israeé san ne, dii dii ka vá'ā ó te nāki'i xtuku ña ña. Vata tē ntóto ña xi'í san tē xi'í ña.

¹⁶ Te kuē'é o uun ta'vi ũxen tañú'u san nta'a Xúva kō ne, kaniñ tñ'nti i é káduku ntéé ña di. Te xó'o utun san kúvi iña Xuva kó ne, nta'a i sán ne, da mii é káduku ntéé ña di.

¹⁷ Ío tun olívu vá'a san é ká'nté tu'un ña'a san nta'a i ne, dá nātñ ntee tá'an ña nta'a tun olívu ku'ú san vata koo é dii ka vá'á kiti i kii. Kuan o kúvi ni o dí, xo'ón é ña te ña Israeen, tsí vata tē é'nte tu'un Xuva ko ñā'a ña vata koo é nī'i o é vā'á dadñ ni ña Israeé san.

¹⁸ Ná ku ká'an te dii ka ka'nun é vata kaa nta'a i e é'nte Xuva kō. Tē ncho viin ka'nun ne, naka'an o tsí kudii nta'a i kúvin. Ná te kuénta iña o é xi'í kutu xó'o i, tsí kuenta iña xo'o i san é ntitsin kutun.

¹⁹ Á te ká'an ve: “Ntá tsi é'nte tu'un Xuva ko nta'a mii i vata koo é nātñ ntee tá'an ña kō”, koo ka'an.

²⁰ Nuú é ntaā i é káka'an, ntá tsi é'nte tu'un ñá ña tsí ña ni kuinti'xe ña Cristu. Tñ nteen kutun da mii tsí é kákuinti'xe ká o ña. Dukuan ne, ñá

ku dē kuení o tē dóo ka'nun, tsí koton tsin kuenta iña mii o.

²¹ Tsí te ña ni ntunta'ví ini Xuva ko nta'a mii útun sán ne, nté xo'ón ña ntunta'ví ini ña o di.

²² Koton tsi dóo va'á Xuva kō ne, ntá tsi dóo diin ñá di. Tsi dóo diin ñá ni ña ntáde é kīni kaa, ntá tsi dóo va'á koo vií ña ni o te vīn nee iña é ntio ña. Tē ña'á ne, ka'nté tu'un ñá o di.

²³ Ña Israeé di, te ntiko koō ña é kuinti'xe ña Xuva kō ne, nātín ntee tá'an xtuku ña ña. Tsí kuvi vií Xuva ko nātín ntee tá'an xtuku ña ña.

²⁴ Tsí xo'ón né, vata kaa nta'a tun olívu ku'ú san é tē'nte kaan ne, nātín ntee tá'an tun olívu va'á san, kuān té ña te ña di tātá o. Ña Israeé san ne, vata ntáa nta'a tun olívu va'á san ntáa ña. Dukuān ne, dií dií ka ña ntii tu'un é nātín ntee tá'an xtuku utun é ña di tātá mii i.

Nakáku ña Israeé san te kúvi

²⁵ Tā'án, ntio ko é na tekū nto tú'ün é iō xu'ú iña Xuva ko, vata koo é ña ku kadá kuení mii ntō e dóo tu've nto: tsí dava tsi ña Israeé san ne, ntáde do'o ña kuēnta iña Xuva ko. Ntá tsi kuan o tá'xi Xuva kō é kúvi da nte koo é nakáku titín ña'a, ña é ña te ña Israeé san, vatā ó ntio Xuva kō.

²⁶ Tē kúvi un ntí'i sá'á ne, nakáku un ntíi ntíi ña Israeé san. Tsí vatā ó uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō:

Nté ñūú Siuun ki'xi ña é nakakū ko. Naki'i ña é kīni kaa é nūu nima Jácoo.

²⁷ Kidáa ne, kuntáa tú'ün é xē'e ú xu'u kó ni ña tsí nakate u kuétsi ña, ka'an.

²⁸ Dā xé ña ni ntío ña Israeé san tú'ün va'á san ne, ntaínchu'vi ñá Xuva kō. Dā xé kuān o dé ña ne, nto'ó ne, ní'i ntō é tekū ntó tú'ün va'á san. Ntá tsi Xuva kō ne, ntio dukuan ña ña Israeé san, tsí nakaxnúu ña ñata ña, ña intóo di'na.

²⁹ Ná kanatívi iní Xuva ko xōo ñá'a, ña é kána ña, nte é kaxé'e ña di.

³⁰ Ntúvi di'na ne, ña ni kuinti'xe nto Xuva kō. Ntá tsi vevii ne, ní'i ntō é vā'á nta'a Xuva kō tsi xtúvī mii ña Israeé san e ntákuinti'xe ña ña.

³¹ Ña Israeé san ne, ña ntákuinti'xe ña Xuva ko vevii vatā o dé nto nte dí'na. Kuan o xe'é Xuva ko itsí é kuān koo vií ña vata koo é ntuntá'ví ini ña

nto ne, kuan koo ntuntá'ví ini ña ña Israeé san di.

³² Tsí Xuva kō xe'é ña é kuédadii un ntíi ntíi ña'a san é ña kuvi ntii mii ña é kīni kaa san e ntáde ña un ntí'i ña, vata koo é tē kúvi ne, nañē'e ñá ña tsí dadii tsi kantuntá'ví ini ña ña un ntíi ntíi ña.

³³ ¡Nté kuān nte ka'nu Xúva kō! Tsi dóo ini ña nté koo vií ña. Dóo ini ña nee é vā'a. Ña kúvi kutūni ko nté o kadē kuení ña ne, nté ña kuvi k'ín diiki ko nté koo é kuān ó de ña di.

³⁴ Tsí “¿xoó ntu ini i nté o kadē kuení Xuva kō? ¿Xoó ntu nañē'e i ña é kuān koo vií ña?”

³⁵ ¿Xoó ntu kuvi kué'e i doméni e dóo ka'nu iña Xuva ko vata koo é na ntánáa Xuva ko iña i?”

³⁶ Tsí Xuva kō ne, de kúvē ña é un ntí'i né, ña di'ni ña káka'an ña nté koo vií é un ntí'i é iō. Un ntí'i é ió ne, kuenta iña ña. Na ká'an o tsi dóo va'á kue'en Xúva ko ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

12

Nakué'e o ntúvi iña ko nta'a Xúva kō

¹ Dukuān né, tā'an, da xe dóo ntunta'ví ini Xuva ko kō ne, kaikán u nto vata koo é nakué'é nto kúñu nto kuēnta iña Xuva ko vata kaa doméni é kántíto kaa iña ña. Xtuyí mii nto é kīni kaa ne, vií nto da mii é ntio ña. Kidáa ne, kunuu ini ntí'xe nto Xuva ko vatā ó ntio ña é vií nto.

² Ná ku dā vá'a nto é ká'an ñá'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, nté koo kuntōo nto. Ntá tsi kué'e nto é nadama Xuva kō nté o ntáde kuení nto. Kidáa ne, kutuni ntó nee iña é ntio Xuva kō. Tsí tē ini o nee é ntio ña ne, kutuni ko nee iña é káduku ntée ña, nee iña e xkúntee iní ña, nee iña é vā'a kue'en.

³ Tsí da xe dóo vá'a o dé Xuva ko ní kó da tá'xi ña kó tsiñu sá'á ne, kuvi ka'án u ni ün ntíi ntíi nto tsí ña ku dé kuení nto te dóo ka'nu ña'a nto. Ntá tsi koto nteé va'a nto nima nto nté kaa ntákuinti'xe nto vatā o tá'xi Xuva kō é vií nto.

⁴ Uun tsi kúñu kō, ntá tsi ió e túku e túku ta'vi i. É un é un ta'vi i sán ne, é túku e túku tsiñu i.

⁵ Xo'ó e ntákuinti'xe kō né, kuān te titín ña'a o né, vata te uun ña'a tsó da ntákuinti'xe kō Cristu. Kidáa ne,

ntaíntee tá'an o ūun ntíí ntíi o é uun tso kuvi ō.

⁶ Ntá tsi tá'xi Xuva kō é kūvi vii o, xé un xé un ō, e túku e túku nuu i vatā ó é vā'á iña ko, kuíni ña. Vii ó vata ō tá'xi ña é kūvi vii o. Tē tá'xi ña é kā'an o tú'un ña ne, ká'an o vatā ó ntákuinti'xe kō.

⁷ Te tā'xi ña é xntii o ta'an kō ne, xntii vā'á o ñā. Tē xoó ña'a ntio Xuva kō é nakuā'a ña ña'a ne, na nakuā'a vā'a ña ña'a san.

⁸ Tē xoó ña'a ni'i ña é naxnūu ña nima tá'an ña ne, na naxnūu ña nima ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é kā'nté dava ña é vā'á ña ne, ñá ku kadā víni ñā. Tē xoó ña'a ni'i ña é kadā kú've ña ne, na kōó ntii ña kadā kú've ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é xntii ñā ña ntátaan núu i ne, na kūnuu díni nima ña é xntii ña ñā.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

⁹ Kaníi nima ntó kuinima ntí'xe nto ta'an nto. Ná ku ntío kué'en nto nuu i é kīni ntáa, ntá tsi kuntikín ntó da mii nuū i é vā'a.

¹⁰ Kuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i, vata tsi te ta'an mii nto ñā. Níi kue'én ini nto kuiko ñu'u nto tā'an nto.

¹¹ Koo ntii nto kada tsiñu nto. Ná ku kudu'xen ntō. Kaníi nima ntó kada tsiñu nto kuenta iña Xuva ko.

¹² Kuntōo díni nto, tsí ini nto tsí kuntuo nto ni Xuva kō rkontuvi. Na kütii nto da ntánto'o nto. Ná ku xtuví mii nto e ntáka'an ntá'ví nto níi kué'en tsí ntuvi.

¹³ Kué'e ntō nee iñá kataan núu ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kué'e nto ví'i nto é kuntōo ta'an nto, ña ntaíka itsi san.

¹⁴ Kákan nto nta'a Xuva ko te vii ña é vā'á ni ña'a, kuān te ntáde ña ni ntō é kīni kaa. Kuān koo vii nti'xe nto. Ná kákan ntó nta'a Xuva ko te kué'é ña e dóo nto'o ñā'a san.

¹⁵ Kuntōo díni ntó ni ñā'a da ntántoo díni ña. Kueku nto ni ñā da ntaéku ña.

¹⁶ Kuntōo vā'a nto ni tā'an nto. Ná vii ka'nu nto, tsi kuédadii tsi vii nto ni ña ntā'vi. Ná ku dē kuení nto e dóo ini nto é un ntí'í.

¹⁷ Ná vii nto é kini kaa ni ñā'á, kuān te kuān o de ña ni ntō. Vii nto é vā'á vata koo é ña té nee ka'an ñā'a san é kuétsi nto.

¹⁸ Koó ntii ntō é kuntōo vā'a nto ni ūn ntíí ntíi ña'a vata kaa é kütii nto.

¹⁹ Ná ntānaa nto tē kade ña'a san é kini kaa ni ntō, ta'an e dóo ntio kó, tsí kué'e nto é ntānaa Xuva ko ni ñā. Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Xu'ú ntānaa u. Xu'u kué'e ú ña é ntō'o ñā”, ka'an Xúva kō. Kuān ó kaka'an tú'un ñā.

²⁰ Ntá tsi vii nto vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: “Te kākakin ña kade xení ni ntō ne, kué'e ntō é kā'xi ña. Tē kaitsi ñá ntute ne, kué'e nto ntute na kō'o ña. Te kuan kōo vii nto ne, un tsi nturkue'e ña é kākuka'an nuu ña tsí kade ña é kini kaa ni ntō”, ka'an.

²¹ Ná ku dā vā'a nto é kūvi vii é kīni kaa san ni nto, ntá tsi vii nto é vā'á vata koo é kūvi vii nto níi é kīni kaa san.

13

¹ Un ntíí ntíi ña'a ne, kantio é kada ntaa ña é kākaka'an ñá tsiñu i, tsí ña kúvi kadā kú've ña tsiñu i san tē dí ña ni xé'e Xuva kō é kadā kú've ña. Na ntádē kú've vevii ne, Xuva kō xtúvī ñá ña e ntádē kú've ña.

² Dukuān ne, xoó ña'a, ña é ña káde ntaa é kākaka'an ñá tsiñu i ne, ñá káde ña é ntio Xuva kō é vii o. Xoó ña'a, ña é kuān ó ntáde ne, ní'i ñā é ntō'o ña.

³ Xoó ña'a, ña e ntáde é vā'á ne, ña túvī nté kui u'vī ñá ña tsiñu i san. Ntá tsi xoó ña'a, ña e ntáde é kīni kaa ne, iō nuu i nté kui ntaú'vī ñá ña. Tē ña ntío o é u'vī o ñá tsiñu i sán ne, viin é vā'a. Te viin é vā'á ne, ká'an ñā tsi dóo va'an.

⁴ Xuva kō né, xtuví ñá ña é vii ñá tsiñu sá'a vata koo é kōo é vā'á ni kō. Ntá tsi te kade ō é kīni kaa ne, u'vī ntí'xe ko ñā, tsí ña te da kaká'an ña é ta'xi ña kō é nto'o kō. Tsí ña kade tsiñu iña Xuva kō ne, ta'xi ña ko da neé ka é nto'o kō é kākaka'an Xúva kō, te vii o é kīni kaa.

⁵ Dukuān ne, kada ntaa o é kākaka'an ñá tsiñu i, ñá te da mii tsí é ní'i ko é nto'o ko tē ña kada ntáa ō, ntá tsi da xé kaka'án nima ko tsi vā'ā o é kuān koo vii o.

⁶ Dukuān ó, kantio e ntá'vi o diū'un xoó san, tsí ña tsiñu i sán ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko da ntáde ña ko kuénta.

⁷ Kué'e nto ñā é un ntí'í é káduku ntée ña. Tē neé diu'un kaíkan ñá tsiñu i sán ne, ntá'vi nto. Tē diu'un xóo kaíkan ñá ne, kué'e ntō dí. Te ka'nu ña'a ña né, kuiko ñu'u nto ñā.

⁸ Ñá vā'á o te kuita nuu o iña ña'a. Ntá tsi dóo vá'a o te kuīnima kó ña, un ntíí ntíí ña. Xoó ña'a é kakuinima ñá ta'an ña ne, kade ntaa ña é kaka'an lei Xúva kō.

⁹ Tsi kaka'an lei san: “Ñá ku kīdi ni'i nto ñáđí'í tuku ña'a; ñá ku ká'ní nto ña'a; ñá ku kī'i dú'u nto; ñá ku nakuído nuu nto iña tuku ñá'a”, ka'an. Kada ntaa o sá'a, ni da nēé ka xtuku lei e xtúví Xúva ko te víi ó, vatā ó kaka'an sá'a: “Kuīnima ó ta'an o vatā ó kakuinima ó kúñu mii ó”, ka'an.

¹⁰ Tsi te kakuīnima kó ta'an kō ne, ñá víi o é kini kaa ni ñá. Dukuān né, te kakuīnima kó ta'an kō ne, kada ntaa o é kaka'an lei Xúva kō.

¹¹ Kantio é víi ntó vatā ó kaka'an u, tsi íni nto nté o ntúvi e ntántoo o ñūxiví a vevii. Na ntūtuni ntó ve, tsi ntuví dá naki'i kue'en Xúva ko kō ne, dií dií ka etsin tuví vevii é vāta kaa da kuínti'xe di'na kō.

¹² Ntuví é kīni kaa sán ne, dóko sá ntí'i. Dóko sá xee ntúvi dá kī'xi xtuku Cristu. Dukuān né, xtuví mii o e ntáde o é kīni kaa san. Na kōo tú've kó ntuví tsikan vatā ó iō tu've sntadún san dá kī'in ñá du'xēn.

¹³ Víi o é vā'á ve, vatā ó de ña'a, ña ntáduku ntée Xúva kō. Ñá ku de kī'vi ó; nté kī'in o viko mi dóo ntáde kī'vi ña'a. Ñá ku kīdi ni'i o ñáđí'í, ña é ña te ñáđí'í mii kō; nté ña víi o da nēé ka nuu i é kini kaa ni ñáđí'í, ni ñatíi. Ña náá ó; nté ña ku kuiñí ko ta'an kō.

¹⁴ Ntá tsi kué'e ntó é nadā'an Tó'o ko Jesūcristu nto. Ñá ku dē kuení ka nto nee iña é ntio nima kīni kaa nto, vata koo é ña víi ka nto é kīni kaa.

14

Ñá ku ká'an ntée o ta'an kō

¹ Te kī'xi uun ña'a, ña é vāta kuínti'xe vá'a i ne, kué'e nto na kutuví ña. Ntá tsi ña naa núu nto ni ña kuēnta iña i é kadē kuení ña.

² Iō ñá ne, kuví ka'xí ña da nēé ka nuu i, kuíni ña. Ntá tsi ña é vāta kuínti'xe vá'a i sán ne, ñá vā'á o é ká'xí ña kúñu, kuíni ña.

³ Ña é kaé'xí ntí'i da nēé ka nuu i ne, ñá ku dē kuení kini ña iña ña ña kaé'xí kúñu san. Ña é ña kaé'xí sán ne, ñá ku ká'an ñá te ña vá'a o de ña é kaé'xí da

nēé ka ntí'í. Tsi ñú'u nta'a Xúva ko ñá di.

⁴ ¿Xoó ña'a ntun, te kuīni o, é ká'an te vā'á o ne, o tē ña vā'á o de ña kade tsiñu iña tuku ñá'a san? Tsi kuenta iña tó'o mii ña te vā'á o de ña ne, o tē ña vā'á o de ña. Víi ntí'xe ña é vā'a, tsi kué'e Xúva kō é kuān koo víi ña.

⁵ Iō ñá ne, iō ntúvi e dií ka ka'nu é tūku ntuví, kuíni ña. Tuku ña'a ne, dadíi tsi un ntíí ntíí ntuví san, kuíni ña. Koo ntaa iní nto nee iña é kakuínti'xe nto é un é un nto.

⁶ Xoó ña'a, ña é kadē kuení i tsi dií ka ka'nu uun ntuví é tūku ntuví ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuíni ña. Xoó ña'a, ña é ña káde ka'nu ntuví tsikán ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō dí, kuíni ña. Xoó ña'a, ña é kaé'xí da nēé ka nuu i ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuíni ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Xoó ña'a, ña é ña kaé'xí é un ntí'í ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xúva kō, kuíni ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a Xúva kō di.

⁷ Ñá tē ntántoo o ñūxiví sa kuenta iña mii ko. Ntē ña kuví o kuēnta iña mii kó di.

⁸ Te kuntoo o ñūxiví sa ne, víi o vata koo é kūvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xúva kō. Te kūvi ó ne, kuví o vata koo é kūvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xúva kō. Tsi kuān te ntántoo ká o, kuān te kuví o ne, ntáduku ntée o Xúva kō.

⁹ Tsi xí'í Cristú ne, ntoto xtuku ña vata koo é víi ña Tó'o ña xí'í san ne, ni ña ntantíto sán di.

¹⁰ Xō'ón ne, ¿nté kui kaka'an ntéen ntun ta'an o tsi ña vá'a o nuu i é kade ta'an o? Xō'ón di ne, ¿nté kui kainchu'vin ntún ta'an o di? Tsi un ntí'í o kuntāñi ó nuú Cristu dá ká'an ñá xoo é vā'á i ne, xoo é ña vá'a i di.

¹¹ Tsi tú'un Xúva kō ne, kaka'an: Nuú é ntaā i é kaka'an u, ka'an Xúva kō,

tsí nakunchíti un ntíí ntíí ña'a nuú ko. Ká'an ūn ntíí ntíí ña'a san tsi Xúva kō né, dóo ka'nu ña, ka'an ña.

¹² Kidāā ne, ká'an o ni Xúva ko kui kui uun o nee iña é idé o xé un xé un o.

Ña kú de o é kō'xó ntée ta'an ko nuú i é kīni kaa san

¹³ Dukuān ne, náa í é ká'an ntée o ta'an kō ne, koó ntii ō é ña vií ō nee iña é kō'xó ntée ta'an kō, o nēe nuu i é nativi iní ña é kākuinti'xe ña.

¹⁴ Iní u tsí ña tuvi nee iña é da mií e dóo dentu káa, tsí kuan ō nañé'e Xúva ko Jēsuú ko. Ntá tsi tē kuiní ña'a san tsí ña vá'a ō é vií ñá ne, ñá vá'á ō ntí'xe é vií ña.

¹⁵ Ntá tsi te da mií é ká'xín da nēe ka nuu i, kuān te dóo u'vi kakúvi ta'an o kuenta iña í ne, ñá kakuinima ntí'xe o ta'an o. Ñá ku kuē'en é kūnaá ta'an o kuenta iña i é ncho ka'xin, tsí xi'í Cristu kuénta iña ñá di.

¹⁶ Ñá ku vií ntó nee nuu i vata koo é ña kuvi ka'an káni ñá'a san kuénta iña i é kade nto.

¹⁷ Tsi mí kadē kú'vé Xúva kō né, ñá té ini nee é ka'xi o ne, ō nee é ko'ō ō. Ntá tsi sá'a ntio Xúva kō é vií ō ne: Vii ō é vá'á, vatā ō kaka'an ña. Kuntōo vá'a o ni ta'an ko, ni Xúva kō di. Kunūu díní nima kó di. Un ntí'í ntí'í sá'a ne, ní'í ko kuénta iña Espiritū Sántū san.

¹⁸ Xoó ña'a é kuān ó kade ña dá kade tsiñu ña iña Cristú ne, dōo diní Xúva ko ni ña. Ká'an ña'a sán di tsi dóo vá'á ó de ña.

¹⁹ Dukuān ne, koó ntii ō é kuntōo vá'a o ni ta'an kō. Xntii ta'an ō e dií ka kuinti'xe ko Xúva kō.

²⁰ Ñá ku nativín tsiñu Xúva ko kuenta iña i é ncho ka'xin. Nuú é ntaa i tsí ña tuví da nēe ka nuu i é ká'xin é ña vá'a. Ntá tsi te kō'xó ntée ta'an o kuenta iña i é kaé'xín ne, ñá vá'á o den.

²¹ Tsi dií ka vá'á o é ña ka'xin kúñū, nté ko'on vinú, nté ña viín da nēe ka nuu i é na kō'xó ntée ta'an o.

²² Nee iña é kuinti'xe o kuenta iña i sá'a ne, iña mí o ni Xúva kō. Dōo diní ko te vií o é íni o tsí ntio Xúva kō é vií o. Kídaā ne, ña túvī nté kui ka'án nima ko tsi ña vá'a o de ō.

²³ Ntá tsi te xōó ña'a e ña íni ña te vá'á o é ká'xi ñá ne, o tē ña vá'á o é ká'xi ñá da nēe ka ne, tē kuvi é'xi ña ne, iō kuetsí ña, tsí ña kaé'xi ña vatā ó kakuinti'xe ña. Tsi da nēe ka nuu i é viín ne, tē ña kuinti'xe o te vá'á ō é viín ne, kaden kuétsi te viín.

15

Vii o é ntio ta'an kō, ñá ku vií o nee iña é ntio mií kō

¹ Xo'ō e ntákuinti'xe vá'a kō ne, kantio é xntii o ta'an kō, ña é vata kuinti'xe vá'a i san, vata koo é kūtuni ña nee é vá'a. Ña kú de o kuénta da mí iña mií ko.

² Vii o é vá'á, e xkúntee iní ta'an kō, é un é un ō, vata koo é vá'á koo ni ñá, vata koo é dií dií ka na kuinti'xe ña di.

³ Tsi Cristú ne, ña ni íde ña nee iña é ntio mií ña. Tsi kúvi ña vatā ó kaka'an tú'un Xúva kō: “Dá ka'an káni ña'a san iña ó ne, dúku ntée u xu'ú di”, ka'an.

⁴ Tsi un ntí'í tú'un Xúva kō é ūve na'a nte ntúvi di'na ne, úvē na'a vata koo é na kútú've kō nté koo kuntuo ō. Tsi tú'un ñá ne, kaka'an nté koo kutíi kō é na kuntuo o ni nté koo kunuu ka'nu nima kó di. Dukuān ne, ntantétu ō é ní'í ko é vá'á nta'a Xúva kō.

⁵ Xúva kō, ñá é káta'xi é kútíi kō, é náku'ún ka'nu nima kó ne, na tá'xi ña é uun tsi kadā kuení nto ni tá'an ntó vatā o nañé'e Jesucristu ko é vií o,

⁶ vata koo é uun tsi tatsin ntó ni ūun tsi dikí nto kada ká'nu nto Xúva ko, Uvā Tó'o ko Jesucristu.

É ká'an ntódo ña tú'un va'á san iña ña é ña te ña Israeé san

⁷ Dukuān ne, vá'a koo vií nto ni tá'an nto xe un xé un nto vatā o dé Cristu ni ntó vata koo é na kada ka'nu ña Xúva kō.

⁸ Tsi kaka'án u ni ntó tsi kí'xi Cristu váta koo é xntii ñá ña Israeé san é kūtuni ña nee iña é nuu é ntaa í iña Xúva kó ni é ntāda ntaa ña tú'un é xe'é Xúva ko xu'u ña ni ñata kō kídaā.

⁹ Kí'xi ñá di vata koo é ká'an ña é ña te ña Israeé san tsi dóo va'á Xúva kō é ntuntá'ví iní ña ña. Kuān ó kakuvi vatā ó uve na'a tú'un Xúva kō mí káka'an Dávii:

Kada ka'nu ú nto mé'ñū ña'a, ñá é ña te ña Israeé san.

Kata ú iña nto tsi dóo ka'nu nto, ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xúva kō di: Kuntōo díní ntó, ña é ña te ña Israeé, ni ñá'a, ña ntáduku ntée Xúva kō, ka'an.

¹¹ Kaka'an xtúku di:

Un ntí'í ntí'í ña'a, ña da nēe ka tatá i ne, jna kada ka'nu ña Xúva kō! ka'an.

¹² Isaiá di ne, kaka'an ña:

Kene ntita ditsin tatá vi'í Isaii.

Kii uun ña'a, ña é kadā kû've iña ña ntoo da mí'i ká ñuu.

Divi ña ne, kuntee ini ña ñuú san ña, ka'an.

¹³ Tsí Xuva kō, ña é kata'xi é vā'a é kuntetu ō né, na tā'xi ña é kuntōo dīni nto; na tā'xi ña é kuntōo vā'a nto dī, nto'o é intée ini nto ña. Na tā'xi ña Espiritū Sántū san é xntii ña ntō é kan̄ nima ntó kuntetu nto é vā'á koo vií Xuva ko ni ntō.

¹⁴ Ntō'ó ta'an miī ko, iní u tsí divi ntō ne, ini vā'a nto é viī nto é vā'a. Ini vā'a nto nté koo ka'an nto é kúvi kué'e nto ta'an nto itsi.

¹⁵ Ntá tsi iō nuu i é ña ni u'ví ko é kā'án u ni nto dā táxnūu u tú'ūn sa'á iña ntó, vata koo é ña kunáa iní nto. Kade u sá'á tsí kuan ō tá'xi Xuva ko tsiñu va'á san iñá ko

¹⁶ é vií u vata kaa dutu iña Jesúcristu, é nañē'e ú ña é ña te ña Israeé san tú'ūn va'á iña Xuva ko. Vata tē nakué'e ú ña nta'a Xuva kō vata kaa doméni e dóo xkúntee iní ña. Kuvi ki'i ña ña, tsi e xtúvi tú've Espiritū Sántū san ña é kúvi ña iña Xuva ko.

¹⁷ Vata kaa ú xu'u é kākuinti'xe kó Jesucristú ne, e dóo ka'nu kuini kó é kade tsiñu ú iña Xuva ko.

¹⁸ Ná tē nee iñá kenē iní ko é kā'án u ni ntō, miī tsi é nté ō dé Cristu ní ko é kā'án u ni ña é ña te ña Israeé san vata koo é na kuinti'xe ña Xuva kō. Kuinti'xe ña da téku ña tú'ūn é kaka'án u ni ña, ni dā ini ña nté ō dé u

¹⁹ dá xe'é u kuenta nuu i e dóo na'nu ne, ni nuū i e dóo va'á san dī é xntii Espiritū Sántū sán ko. Dukuān ne, nté ñuú Jerusaleen ún tsi nte ñuú Liricú ne, kaka'an ntódo ú kan̄ tú'ūn va'á san iñá Cristu.

²⁰ Tsi xió ntii u é kā'an ntódo u tú'ūn va'á san da mí'i ka mí vāta kutúni ñá'a san xoo é Cristu i. Kidáa ne, ña kúvi ká'an ñá'a san te nāki'i nuu ú tsiñu tuku ña'a.

²¹ Ncho vií u vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō:

Ña é vāta xoxo ka'an í ni ña ne, kutuni ñá ve.

Ña é vāta tekú í kuenta iña ñá ne, kiní ña ve,

ka'an.

Ncho ki'ín Pablu ñuú Roma

²² Dukuān ne, ña ni kúvi ki'ín u kikoto ní'ni ú nto, kuān té ki'in itō ntío ko é ki'ín u.

²³ Ntá tsi vevii ne, é nt'i tsiñu kó i'a. Dukuān ne, ñá te dā vévii dóo ncho ki'ín u, kíkoto ní'ni ú nto ne,

²⁴ te Xuva kō ntio ña ne, kuítā nti'xin ú te kuē'én u ñuú Spaña vata koo é kuvi kuntōo dīni kúdii nto nī kó ne, dá kuvi xntii kúdii ntó ko é ki'ín ka u.

²⁵ Ntá tsi di'na iō tsiñu ki'ín u ñuú Jerusaleen vata koo é xntii kúdií u ta'an ko, ña ntoo ikān.

²⁶ Tsi ña ntoo ñuú Macedonia ni ñuú Acayá ne, dē kuení miī ña é na nataka ñá diu'un iña ña dóo ntá'ví san, ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntoo ñuú Jerusaleen.

²⁷ Dōo dīnī ña tsí kuvi xntii kúdii ña ta'an ña, ñá ntá'ví san. Ntá tsi iō uun nuu i é itá nuu ña é ña te ña Israeé san iña ñá Israeé san. Tsi ña ntákuinti'xe i, ña Israeé san ne, táxnūu ña ña'a vata koo é kūtuni ña é ña te ña Israeé san iña Xuva kó dī. Dukuān né, te nī'i ña'a, ña é ña te ña Israeé san, iña Xuva kó kuenta iña ñá Israeé san ne, kantio é kuē'é ña é kúnaá nté ña Israeé san ñuxiví sa dī.

²⁸ Dukuān ne, te kúvi dé ntaá u tsiñu sá'a, tē xe'e ú ña diu'ún san ne, kuítā nti'xin ú mí ntoo nto te kuē'én u ñuú Spaña.

²⁹ Iní u tsí te xēé u mí ntoo nto ne, xee ní'í u nuu i e dóo va'a é nāxnūu viko Cristú ko.

³⁰ Kuenta iña Xuva ko Jesúcristu, ni kuénta iña i é káta'xi Espiritū Sántū san é kuinima kó ta'an kō ne, kaikan ú nta'a nto, tá'án, te xntii ntō ko é kan̄ nima ntó ka'an ntá'ví nto ni Xuva ko kuénta iñá ko.

³¹ Kákan nto nta'a Xuva kō é na nada'an ñá ko dá ncho vií ña'a san ní ko é kīni kaa, ña é ña ntákuinti'xe i san, ña ntántoo ñuú Judea. Kákan ntō dī é na nāku'un dīnī nima tá'an kō, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tē xee ní'í u é kuē'é u ña,

³² vata koo é, te Xuva kō ntio ña ne, nakunuu dīnī nimá ko tē xēé u mí ntoo nto, dá kūtuví da'na kudií u ni ntō.

³³ Xuva kō, ña katá'xi é kuntōo vā'a ō ne, kunūu mé'ñu kunuu dava ña nto. Kuan koo na kōo.

16

Kataxnūu Pablú ntiusi

1 Ntio ko é kīni nto tsi dóo va'á ña'a ta'an ko ñadī'i, ñá nanī Febe, ñá kaxntii ini ukun ñuú Cencrea.

2 Vá'a koo vii nto ni ña te xēe ña. Kuiko ñu'u nto ña vata tsi te Xuva kō. Xntii nto ñā nee iña é kātāan núu ña, tsi dóo ini xntii ña ta'an ko, ni xū'ú di.

3 Nakué'e nto ntiusi ñá nani Áquila ni ñádi'ī ñá Prisila, ña ntáde tsiñu dadīi nī ko iña Jesúcristu,

4 ña é dii sa ni kunaá ntuvi iña i é nada'an ñá ko. Ná te da mii tsu é kánakué'e ú sintiá'vi nta'a ña, tsí un ntíí ntíí ña ini ukún ña é ña te ña Israeé san ne, kuan ō ka'an ñá di.

5 Nakué'e nto ntiusi un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i ña kán di. Nakué'e nto ntiusi Epenetu, ña e dóo ntio ko. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é un ntíí ntíí ña ñuú Asia.

6 Nakué'e nto ntiusi ñá nani Māria, ña e dóo dé tsiñu ina nto.

7 Nakué'e nto ntiusi Andrónicu ni Júnía, ña ñuú ko. Dadīi tsi ñú'u kutū ú ni ñā. Iní pustrú san e dóo va'á ña'a ña. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é xū'u.

8 Nakué'e nto ntiusi Amplíatu, ña e dóo ntio kó kuenta iña Xuva ko.

9 Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Úrbānu, ña é dadīi ntáde tsiñu o ni i kuēnta iña Cristú, ni Éstaqui, ña e dóo ntio kó di.

10 Nakué'e nto ntiusi Apéle di, ña e dóo vá'ā o dé nuú Cristu. Nakué'e nto ntiusi ñávi'i Aristobulú di.

11 Nakué'e nto ntiusi ñá ñuú ko, ñá nani Herōdiuun, ni un ntíí ntíí ñavi'i Narcisu, ña ntákuinti'xe i Xuva kō.

12 Nakué'e nto ntiusi Trífena ni Trífosa, ña ntáxio ntii ntáde tsiñu iña Xuva ko. Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Présida, ña e dóo ntio ko. Un vá'a ō vá'a tsi kade tsiñu ña iña Xuva ko.

13 Nakué'e nto ntiusi Rufu, ña é nakaxnúu Xuva kō, ni di'ī ña é vata te di'ī mii kó ña di.

14 Nakué'e nto ntiusi Asíncritu, ni Flégonti, ni Hérme ni Pátroba, ni Hérma, ni un ntíí ntíí ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō dí, ña ntoo ni'i ñā.

15 Nakué'e nto ntiusi Filólogo, ní Julia, ni Néreú, ni tā'an ña Olimpa, ni un ntíí ntíí ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō di.

16 Kanī nima ntó nakué'e nto ntiusi tá'an ntō é un é un ntō, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Ña ntánataká nuu

ini un ntíí ntíí úkūn mi ntánuu iní ña Cristú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

17 Ká'ān ú ni nto, tā'an, é na kōto nto xoo é kāde i é nāa núu nto ni tā'an nto, xoo é kanatívi nuu i e ntákuinti'xe nto, tsí e túku nuu i e ntánakuā'a ña nto naa i é nakuā'a ú nto. Ná ku kīni nuu nto iña ña,

18 tsí ña túvi neé tsiñu ntáde ña iña Tó'o ko Jesúcristu, tsí da mii tsí é ntio mii ñā e ntáde ña. Ntaéni nta'ví ña ña'a, ña é ña tú've i san, da dóo vá'ā ó ntáka'an ña, tsi dóo ini ña nté koo ka'an ña.

19 Iní un ntíí ntíí ña'a tsi ntántikin nto tú'ūn va'á san. Dóo diní ko te kuān ó de nto. Ntá tsi ntio ko é na kūtú've vá'a nto nté koo vii nto é vā'a. Ná te ntio ko é na kūtú've nto é vii nto é kīni kaa.

20 Vi'a vé ne, Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vá'a o ni ta'an kō ne, ñá kukuíi ka ña é tā'xi ña é kūvi vii nto ni Tó'o e ña vá'ā san. Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu nto.

21 Timoteu, ña é kade tsiñu nī kó, nī ñavi'i kó Luciu ni Jásuun ni Sosípaté di ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

22 Xu'u é Terciú u, kaxntée nā'á u tú'ūn sa'á iña Pablú ne, taxnúu ú ntiusi ntó kuenta iña Xuva kó di.

23 Taxnúu Gayú ntiusi nto, tsí divi ñā tá'xi ña vi'i ña é kutúvi u ne, tā'xi ña é kuntōo un ntíí ntíí ña ntáduku ntée xúkūn sán di. Erastu, ñá kade tsiñu díki i ñuú sa'á ne, ni ta'an kō Cuartú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

24 Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un ntíí ntíí nto. Kuan koo na kōo.

Nchu'un e ntíi nte ata ī

25 ¡Na kata ō nchu'ūn Xuva kō! tsí divi ña kūvi ta'xi ña é na kuínti'xe vá'a nto vatā ó kaka'án u ni nto dá nañé'e ú nto tú'ūn va'á iña Jesúcristu. Tsí nañé'e Xúva ko ko nuu i é tūvi xu'u un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñūxivi san.

26 Ntá tsi vevii ne, xé'e ñā é kūtuni un ntíí ntíí ña'a nee iña é ncho ka'an tú'ūn e xntée na'a ña ntáka'án naa Xuva ko kidaā. Tsí Xuva kō, ña é kántito ntii dañu ntūvi ne, ntio ña é kūtuni un ntíí ntíí ña'a san vata koo é na kuínti'xe ña ne, kada ntaa ña é kāka'an ña.

27 Xuva kō, ña é kuvi ūn tsi, ña e dóo ki'in iní í ne, divi ñā é na kūnuu

iní ko ña ntii dañu ntūvi kuenta iña
Jesúristu. Kuan tsi koo na kōo.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Kaka'an Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Corintu

¹ Xu'u é Pablú u ne, kana Xuva kō ko é vií u pustru iña Jesúcristu, tsí kuan ō ntío ña. Dadíi ú ni éni ko Sostené ne,

² táxnūu ntí tú'ūn sa'á iña nto, ña ntákuinti'xe i Xuva kō e ntánatáká nuu nto ini ukun ñuú Corintu, ña é ntu-viko kuēnta iña Jesúcristu, ña e kána Xuva kō é ntuntoo nima ntó, ni dā xóo ká ña'a, ña ntoo dá vādá ka ñuxiví a, ña ntákaku ni'i dīví Tó'o ko Jesúcristu. Tsí dīvi ña é Xuva ko ña iña ko un ntí'i ō.

³ Na naxnuu viko Xuva ko nto, dīvi ña nī Tó'o ko Jesúcristu. Na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Ni'i ko é vā'á iña Xuva ko kuenta iña Cristu

⁴ Nguentúvi kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsí dóo vā'á o dé ña ni nto kuēnta iña Jesúcristu.

⁵ Tsí tá'xi ña e dóo kukuika níma nto é un ntí'í ntí'í nuu i dī. Tā'xi ña e dóo vā'á koo ka'an nto da neé ka nuu i e ntáká'an nto, nī e dóo ki'in inī ntó dī.

⁶ Tsí tú'ūn va'á iñá Cristú ne, é nuu é ntaā í iña nto.

⁷ Dukuān ne, ñá tē neé ntákūnáa nteē ntó iña Xuva kó da nī ntántétu nto ntuvi dá nainu xtúku Tó'o ko Jesúcristu.

⁸ Tsí Xuva kō ne, kuenta vií ña é kuntuo kutu ntō un tsi da nté ntíi ata i kan, vata koo e nté uun xoxo kuvi ka'an nteé i nto tē xee ntúvi é kixkadā kú've Tó'o ko Jesúcristu.

⁹ Xuva kō ne, nguentúvi kade ntaa ña nee é kaka'an ña. Dīvi ña kána ña nto é uun tsi kuvi nto ni I'xá mii ña, Tó'o ko Jesúcristu.

Dā kii nteé xio ta'an xúkūn san

¹⁰ Dīvi nto, tā'an kó, kaka'an u ni nto kuēnta iña Tó'o ko Jesúcristu dá kaka'an u é na vií ntó da xe'é ne, natíin dadíi nto ni tā'an nto. Ñá ku kii nteé xio ta'an nto, tsí uun kuédadíi tsi é kadā kuení nto.

¹¹ Tsí kaka'an ñávi'i Cloee ní ko tsi ntánāa núu nto ni tā'an nto.

¹² Kaka'an ñá tsi iō ntó ne, kaka'an nto: "Xu'ú ne, kantikín u Pablu"; iō ntó ne, kaka'an nto: "Xu'ú ne, kantikín u Apolo"; ō "Xu'ú ne, kantikín u Pedru"; ō "Xu'ú ne, Cristu kantikín u", xkoó ka'an nto.

¹³ ¿Vá ūvi nuu ntú Cristu? ¿Vá xū'ú ntu é Pablú u ña é xi'í ntiká krusi kan kuēnta iña nto? ¿Vá kuenta iñá ko ítsi ntute nto?

¹⁴ Ntá tsi dóo vā'á ó tsi nté uun nto ña ni nakutsi ntúte ú nto; da mii tsí Crispu ni Gáyu.

¹⁵ Dukuān ne, ñá xoxó kuvi ka'an i e ítsi ntute nta'a ko.

¹⁶ Naka'an kó tsí nakutsi ntúte ú ñavi'i Stefanú dī. Ntá tsi ña naka'an ko tē nakutsi ntúte ú tuku ká ña'a dī.

¹⁷ Tsí Cristú ne, ñá ni taxnūu ña ko é nakutsi ntute ú ña'a, tsí xu'ú ne, taxnūu ña ko é ká'an ntódo u tú'ūn é vā'á san nté koo nakáku ō. Ná kakā'an u tú'ūn e dóo vi'xín kaa san é vata tē dóo tu've ko, vata koo é ña ku dé kuení nto te nakáku nto kuenta iña tú'ūn e dóo ki'in inī i é kaka'an u ni ntō, vata koo é ña nantii ní'ni u e dóo nuu á'vi i é xi'í Cristu ntíkā krusi kan kuēnta iña ko.

Xé'e Xuva kō é kúvi vií Cristu é un ntí'í, e dóo ki'in inī ñá vata kaa mii ñá

¹⁸ Dá kakā'an o tsí xi'í Cristu ntíkā krusi kán ne, ñá tē nté kaa tuntu kaa tú'ūn sa'á, kuini ña'a, ña ntaíka itsi dô'ví san. Ntá tsi dīvi ō e ntántikín ó Cristu, ña é nakáku kō ne, tú'ūn sá'á ne, tú'un iña núu i e dóo ka'nu é edé Xuva ko iña ko, kuini kō.

¹⁹ Du'va ō kúvi vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: Nantí'í u é ki'in iní ña'a, ña dóo ki'in iní i;

nāxtuví xio u é káñe'e diki ñá'a sán dī, ka'an.

²⁰ ¿Mí'i ntu núu á'vi ña'a san, ña e dóo iní san, nī ña dóo tu've i iñá leí san, nī ña e dóo ini ka'an nuu i é iō ñuxiví a? Náñe'e Xúva ko kō tsí nee iña e dóo vā'á ñuxiví a, kuini kō ne, ñá tē neé nuu á'vi i núu ña.

²¹ Dóo ki'in iní Xúva kō, tsi ñá ni dē va'a ña é kutūni ñá'a san nee ñá'a ña kuenta iña i e dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo xkúntee iní ña é nakakū ñá ña'a, ña é kuinti'xe i ña kuenta iña tú'ūn e dóo tuntu kaa é ká'an ntódo o.

22 Ña Israeé san ne, ncho kiní ña nuu i e dóo ka'nu; ña griegú san ne, dóo ncho kutú've ña, é kuki'in iní ña.

23 Ntá tsi xo'ō ne, ntáka'an ntódo o iñá Cristu, ña é xi'í ntiká krusi kan kuénta iña ko. Ña Israeé san ne, dóo doka'an é ntáka'an o, kuíni ña. Ña tuku tatá i san ne, dóo tuntu ka'an o, kuíni ña.

24 Ntá tsi xoo ñá'a, ña e kána Xuva kō né, kuān te ña Israeé ñá ne, o kuān te ñá griegu ñá ne, kutuni ña tsí Cristú ne, nī'i ña é kūvi vií ña da nēé ka ntī'i nuu í, ne, nī'i ña e dóo ki'in iní ñá kuenta iña Xuva kó di.

25 Tē nee iña é kade Xuva kō e dóo tuntu kaa, kuíni ña'a sán ne, ñi'vī e dií ka vá'a kuē'en é vata kaa é tu've ña ñuxiví a. Nee iña e dóo vita iní Xuva kō ne, ñi'vī e dií ka ntii iní i é vata kaa ña ñuxiví a.

26 Ñi'vī nto, tā'an kó, na naka'an ntō nte ntáa nto dā kána Xuva ko ntō. Nā tītīn nto e dóo tu've nto, vatā o tú've ña ñuxiví a. Nā tītīn nto e dóo na'nu ña'a nto ne, ña tītīn nto e dóo kuika ntō di.

27 Ntá tsi nuu i e dóo tuntu kaa, kuíni ña ñuxiví a ne, ñi'vī é nākaxnúu Xuva kō é nakō'xó nteē ñá ñuxiví san, ña e dóo ki'in iní i ne, nākaxnúu Xuva ko nūu i é ña ntii iní i san é nakō'xó ña'a, ña e dóo ntii iní i san.

28 Nakaxnúu Xuva ko ñá'a, ña é ñá váda ntaidiá'vi, kuíni ña'a ñuxiví sa, nī ña'a, ña é ña ntío kue'en tsí ña'a san, nī ña'a, ña é ña te neé nuu á'vi i, kuíni ña'a sán di, vata koo é na nakō'xó ña ña'a, ña dóo na'nu ña'a san.

29 Tsí ña kúvi vií ka'nu nté uun ña'a nuu Xuva ko.

30 Tsí mii Xuva kō né, tā'xi ña é uun kuédadii tsi ntuvi o ni Jesūcristu. Nta'a Jesuú ne, ta'xi ña e dóo ki'in iní kó nī é ntuntoo kuétsi ko, nī é ntuviko o kuénta iña Xuva ko, tsi e ntá'vi ña kuétsi kō dá xi'i ña.

31 Du'va o kúvi nuu i sá'a vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Xoó ncho kada ka'nu mii i kúñu i ne, na káda ka'nu ña kuenta iña Xuva ko”, ka'an.

2

Tū'un Cristu, ña xi'í ntiká krusi kan

1 Xu'ú ne, dā xeé u mí ntoo nto, tā'an, é ká'an ntódo ú ni ntō é nuu é

ntāá i iña Xuva kó ne, ñá ni ká'an u ni nto tú'un e dóo vi'xín kaa, nté tú'un e dóo ki'in iní i san.

2 Tsi dé kuení ko é ña te nee iñá ka'an u ni ntō é da mii tsí tú'un Jesūcristu, nté o xi'i ñá ntiká krusi kan kuénta iña ko.

3 Dā itúvi ú ni ntō ne, ña túvi ntii ko. Koó da kaní'i u tuví u e dóo u'ví ko.

4 Dá kakā'an u ni nto, nī dá kakā'an ntódo ú ne, ñá tē tú'un e ntáka'an ña e dóo ki'in iní i san é kākā'an u ni ntō, tsí tá'xi Espíritū Sántū sán ko ntii ñá é kuvi nakuá'a u nto,

5 vata koo é na kunuu iní ntó Xuva ko, ña e dóo ka'nu, ña te é kunuu iní ntó ña'a, ña e dóo ki'in iní i san.

Kanañ'e Espíritū Sántū san ko xoo é Xuva kō

6 Ntá tsi kaka'an nti tú'un é ki'in iní ni ñá e dií ka iní tú'un Xuva kō. Ntá tsi ña te ñi'vī tú'un e ntáka'an ña dóo tu've i san, nté tú'un e ntáka'an ña ntádē kú've ñuxiví a vevii, tsí ña ná'a ka kuntōo ña ñuxiví a.

7 Ntá tsi tú'un é kākā'an nti e dóo ki'in iní iña Xuva kó ne, iña nuu i é tūvi xu'u un tsi nte dí'na da de kú've ñá ñuxiví san. Núu i sá'a ne, ñi'vī é nī'i ko é vā'a nta'a Xuva kō.

8 Nté uun ña'a, ña ntádē kú've ñuxiví a ne, ñá ni kutūni ñá nuu i sá'a. Tē dí ni kutūni ñá ne, ñá ni naxntee ñá Tó'o kō ntiká krusi kan, ña dóo ka'nu.

9 Ntá tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Núu i é vāta kiní o, é vāta tekú kō, é vāta ki'in dikí kó ne,

é xtūví tū've Xuva ko nūu i tsíkan iña ña'a, ña é ntákuinima i ña, ka'an tú'un ñá.

10 Sá'a ne, náñe'é Xuva ko ko ntā'a Espíritū Sántū san. Tsí Espíritū sán ne, kaito nteé ña é un ntī'i ún tsi nte nuu i é ña káñe'e dikí ko iña Xuva ko, é da mii tsi Xuva kō é iní ña.

11 Ntá tsi ¿xoó ntu ini i nee iña é kadē kuení tuku ña'a? Tsí da mii tsi nīma ña é iní. Dukuān né, da mii tsí Espíritū Sántū san iní ña nté o kadē kuení Xuva kō.

12 Ntá tsi xo'ō ne, ñá ni nī'i ko é nakua'a o nuu i é ió ñuxiví a, tsí xo'ō ne, nī'i ko mii Espiritu Xuva kō vata koo é kūtuni ko nuu i é kata'xi Xuva ko kō tsi dóo vá'a ó de ña ni kō.

13 Ñá tē tú'ün e dóo ini ñá ñuxiví sa é kaka'án nti nuu i sá'a, tsi tú'ün é nañé'e Espíritū Sántū sán nti é kaka'án nti. Dukuān é kanañé'é nti ña'a, ña é nuu Espíritū Sántū san níma i, núu i é kaka'an Espíritū Sántū san.

14 Ntá tsi ña'a, ña é ña te núu Espíritū Sántū nima í ne, ña kúvi kī'in diki ña tú'ün é ncho ka'an Espiritu Xuva ko ni ña. Dóo tuntu kaa tú'ün san, kuíni ña, tsí ña te núu Espíritū Sántū san níma ña é nañé'e ñá ña nee é kani tú'un.

15 Ntá tsi ña'a, ña é nuu Espíritū Sántū nima í ne, kuvi ka'an ntée ña un ntí'i nuū i. Ntá tsi ña ne, xoxó kuvi ka'an ntée i ña.

16 Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “¿Xoó ntu ini i nté o kadē kuení Xuva kō? ¿Xoó ntu kuvi nañé'é i ña itsi?”, ka'an. Ntá tsi xo'ō é i'xá Xuva ko o ne, ntáde kuení ko vatā ó kadē kuení Cristu.

3

Ña ntáde tsiñu dad# iña Xuva ko

1 Ña ni kúvi ká'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni ña'a, ña é ini va'á Xuva ko, tā'an. Ntá tsi kaka'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni ña'a, ña é da mii tsí é ini nee iña é ió ñuxiví a. Vata kīni va'a nto nuu i iña Cristu, tsí vata ntáa i'xa ikín san ntáa nto.

2 Vatā ó kaxé'e o ñkui é kō'o i'xa ikín san é vata kutíi i é ká'xi kúñu ne, kuān ó kanakuā'á u nto núu i é ki'in iní san di, tsí vata kutíi nto kī'in diki nto tú'ün é ki'in iní san. Nté vevíi vata kutíi nto kī'in diki nto,

3 tsí ntáde dukuan nto vatā o ntáde ña ñuxiví san. ¿Ñá ntu te dukuan o ntáde nto da ntákune'ū iní nto ni tā'an nto, o da ntánaa núu nto ni tā'an nto? Dito tsi ntáde nto vatā ó de ña ñuxiví san.

4 Kaka'an ntó, uun ña'a ntó: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu.” Tuku nto ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”, xkoó ka'an nto. ¿Ñá te dukuan ntú o ntáka'an nto vatā o ntáka'an ñá ñuxiví san?

5 ¿Xoó ntu é Apolo í san? o ¿xoó ntu é Pablu í san di? Kūdii ña ntáde tsiñu iña Xuva ko nti e ntánakuā'a ntí nto é kuinti'xe nto ña. Da mii tsí e táxnuu Xuva kō nti é kade nti, é un é un nti.

6 Xu'ú ne, da mii tsí é nakū'xí u tsíkín sán ne, Apoló san ne, dá'vi ña

ntúte. Ntá tsi Xuva kō tá'xi ña é kuē'nu.

7 Dukuān ne, ñá te ká'nu ña'a ña kaí'xi tsíkín san, nté ña kadá'vi ntute sán di, tsí mii tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña, tsi dívi ña né, kata'xí ña é kuē'nu.

8 Dadii tsi nuu á'vi ña kaí'xi tsíkín sán ni ña kadá'vi ntute san. Ntá tsi tá'xi Xuva kō é vā'á iña ña, é un é un ña, vata tsí ó kade tsiñu ña.

9 Dadii tsi ntáde tsiñu ntí iña Xuva ko. Dívi ntó né, vata ntáa ñu'u é katavi nuu Xuva kō ntáa nto. O vata ntáa vi'i é kaxntísi Xuva kō ntáa nto.

10 Xu'ú ne, vata kaa ña kadama, ñá odo núu, kaa ú, e tá'xi Xuva kō é kutúní ko nté koo kada vá'a ú etí vi'i san. Tuku ña'a ne, katsodo ña ntó'o nuu i kan. Ntá tsi na koto vá'a ña, xe un xé un ña, nté o ntáde tsiñu ña.

11 Jesucristú ne, dívi ña é vata kaa etí vi'i san kaa ña. Ña kúvi naní'i ko túku etí vi'i é díi ka va'a é dívi ña.

12 Dóo titín nuu i é kuvi tsodo o etí vi'i san. Kuvi tsodo o oró, o kaá kuí'xín, o xūu e dóo nuu á'vi i, o kuvi tsodo o útún, o xó'o, o chñn.

13 Tē ita ntí'xin ñu'ú san vi'i sán ne, kutuni ko te vá'a nuu i e dé tsiñu ni'i ña xntísi i san. Kuan kōo kutuni ko xoo e dé tsiñu vá'a i ntuvi te vexkáda kú've Xuva kō, tsí vata kaa ñu'ú san kaa ña te kúvi. Te kuíta ntí'xin tsiñu ko núu Xuva kó ne, dōo díto te vā'á o dé tsiñu o né, o tē ña vá'a o nī de tsiñu o.

14 Te kūtíi tsiñu kō é kuntísi te kuíta ntí'xin ñu'ú san ne, ní'i kō é vā'a.

15 Ntá tsi te koko e dé tsiñu o ne, kunaá iña ko. Ntá tsi mii o ne, nakáku o vatā o dé ña'a é da mii kúñu i nakáku ña dá i'xi ví'i ña.

16 ¿Ñá ini ntú nto tsí vi'i Xuva kō kúvi nto, tsí nuu Espiritu Xuva ko nīma nto?

17 Te xōo ñá'a nakatsin ña vi'i Xuva kō né, nakatsin Xuva ko ña di, tsí xúkun Xuva kō né, kúviko kuenta iña ña. Dívi xúkun tsíkán ne, dívi o xo'ō.

18 Ñá ku kani nta'ví mii ntó kúñu ntó. Te ió nto e dóo ki'in iní ntó, kuíni nto, vatā ó ini ñá ñuxiví san ne, díi ka vá'á o te ntuvi nto vata kaa ña'a, ña é ña te nee ini, vata koo é kútú've nto é nuu é ntaā i.

19 Nee iña e dóo ki'in iní ñuxiví san ne, ñá vada kaidiá'vi nuu Xuva ko. Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nuu

i é kīni kaa e ntántukū nuní ña ne, divi tsi nūu i é kuē'é Xuva kō é kō'xó nteē ña", ka'an.

²⁰ Kaka'an xtúku tú'un ñā di: "Ini Xúva kō é un nti'í é kadē kuení ña'a, ña e dōo tu've i ñuxiví san ne, ñā vādá kaidiá'vi kue'en tsi", ka'an tú'un ñā.

²¹ Dukuān ne, ñā ku kada ka'nu nto te kantikín ntó dā xóo ká ñatīi, tsí un nti'í nuū i é káduku ntée nto.

²² Tsí kuān té Pablu, ni Apólo, ni Pedrú, ni kaniñ ñuxiví san, ni ntūvi iña kó, ni dōxi'í san, ni é un nti'í é iō vevíi, ni é un nti'í é kōo ntuvi é vē'xí ne, un nti'í nuū i sá'a é káduku ntée nto.

²³ Divi ntō ne, ntáduku ntée nto Cristu. Cristú ne, kaduku ntée ña Xuva kō.

4

Tsiñu é ntáde pustru

¹ Na kūtuni nto tsí nti'í ne, ña ntáde tsiñu iña Cristú nti, é uvē nta'a nti tú'ūn e dōo vi'xín o iña Xuva ko.

² Xoó ña'a é kūnteé nta'a i ne, kantio é káda ntaa ña nee nti'í nti'í é káka'an tó'o ñā.

³ Xu'ú ne, ñā káde ú kuentá te ká'an ntó te vā'á u ne, o tē ña vā'a u, o kuān te dá xóo ka ña'a kuan koo ka'an ñā di. Nté divi ú ña kúvi ká'an u neé ña'a u.

⁴ Ña te neé ni idé u, kuini ko, ntá tsi xoó ntu ini í te kuan o. Da mii tsi Xuva kō é kúvi ka'an ñā te vā'á u ne, o te ña vā'a u.

⁵ Dukuān ne, ñā ku ká'an ntó te xoo dōo va'a i, o xoo ña vā'a i, da nté nainu xtúku Xúva kō. Tē nainu ñā ne, naxi'í nuu ña nima ko vata koo é kūtuni ko nee iña é ñu'u xū'u. Ta'xi Xuva ko kidaā é nti'í dító un nti'í é ntádē kuení kō é nuu nima ko. Kidaā ne, ka'an Xúva kō nee iña e dōo va'á iña ko, xe un xé un o.

⁶ Nto'ó, ta'an, kaka'án u ni nto nuū i sá'ā e vā'a tsi mii ntō. Kaka'án u iñā Apoló ne, iñā kó di, vata koo é kīni nto nti'í ne, kutú've nto é ña kuita nti'íxin nto vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō, vata koo é nté uun nto ña ká'an nto: "Ña sá'á ne, dōo vā'a ña", o ka'an nto: "Ña tsikán ne, ñā vā'á ña'a ña", koo ka'an nto.

⁷ ¿Xoó ntu kantavá'a ña'a i nto te dií ka va'á ña'a nto é vata kaa ña nguiñ san? ¿Nee iñá ntu iō iña nto é ña ni

ta'xi Xuva ko? Ntá tsi te ta'xi Xuva kō ne, ¿nté kui kade ka'nu nto vata sá tē kuenta iña mii nto ni ní'i nto?

⁸ Divi ntō ne, é dōo kuika nto vē; ñā tē nee iñá ka ntátaan núu nto. Mii ntō ntáde nto rei, é ntē ñā vādá ka mí'i ntátaan núu nto nti. Tē dí nuu é ntaā i é rei nti'íxe nto ne, kadā kú've dadii nti'í ni ntō.

⁹ Ntá tsi nti'í é pustrú nti ne, vata te ta'xi Xuva kō é nti'í nti un tsi nte ata i kan. Kuan o dé kuení ko. Vata ntāa ña'a, ña ni'í i doxi'í san ntāa nti, é kaniñ ñuxiví san ntaíto dító ña nti, ni ūn nti'í nti'í ánje, ni ūn nti'í nti'í ña'a san.

¹⁰ Nti'í ne, dōo tuntú nti kuenta iña Cristu. Ntá tsi nto'ó ne, dōo ki'in iní nto é kudadii nto ni Cristu. Nti'í ne, ña túvi nti'í nti, ntá tsi nto'ó ne, dōo iō nti'í nto. Nti'í ne, ña ntaíko ñu'u ña'a sán nti, ntá tsi nto'ó ne, dōo ntaíko ñu'u ñā'a san nto, kuini nto.

¹¹ Ntē vevii ntákakin nti ne, ntaítsi nti ntute. Ña túvi dōo é kú'un nti. Dōo ntádē xení ña'a san ní nti ne, ña túvi vi'í mii nti'í mi é kuntōo nti.

¹² Nti'í ne, dōo ntánto'o nti é nta'a nti ntáde tsiñu nti. Dā ntáka'an kīni ña'a san ní nti ne, ntánantiko kōo nti, kaka'án nti: "Na kunūu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō", xkoó ka'án nti. Dā ntáde ña ni nti é kīni kaa ne, ntákutíi nti'í nti'í nti'í nti.

¹³ Dā ntáka'an kīni ña ni nti'í ne, ñā tē ntákudiin nti ni ñā, tsi ntánaka'nu nti iní ñā. Ntáde ña ni nti'í vata te ñe'e ñuxiví sa kúvi nti, vata ntāa nuu i é ña kaidiá'vi ká i e ntánakuítá ña'a san. Un tsi nté vevii ne, kuan tsí o ntáde ña ni nti.

¹⁴ É kakā'án u ni ntō sa'á ne, ñā te kakā'án u é kúka'an nuu nto, tsí kade tii ú ni ntō vata kaa i'xá mii ko e dōo kakuinimá ko i.

¹⁵ Tsí kuan te u'xi míil mastru nto, ña é ntánañé'e í nto iñá Cristú ne, ntá tsi ña titín uva ntō. Divi u é uva ntō, tsí nañé'e ú nto tú'ūn é vā'á san nté koo kuinti'íxe nto Jesūcristu.

¹⁶ Dukuān ne, kaikán u da xe'e ntá'a nto é kuntikín ntó ko ne, vii ntó vata tsí o de ú san.

¹⁷ Kuenta iña i sá'a ne, taxnūu ú Timoteu, é vata kaa i'xá mii ko, ña e dōo kakuinimá ko. Ñá kaxtuví mii ña é kuntikín ñā Xuva kō. Divi ña naka'an ñā ntō nté o dé u é kantikín u

Cristú, vatā ó kanañē'é u ña'a san má ũkún dā mí'í ka kañē'é u.

¹⁸ Iō ntó ne, dōo ntáde na'nu nto, tsí kuini nto ne, ña kí'xí ká u, kíxkoto ní'ni ú nto.

¹⁹ Ntá tsi ña kukuíi ka dá ki'xi ú, te Xuva kō ntio ña. Kidáa kutūnī ko te kúvi víi nti'xe ña ntáde na'nu ña'a sán ne, o kūdii da ntáka'an ña.

²⁰ Tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, ñá te da mii tū'un kúvi, tsi dōo iō ntii ña neé víi ña.

²¹ ¿Nee iñá ntu é ntio nto: é kí'xi ú mí ntoo nto é nāa ú ni ntō né, o é kīni u nto e dōo kakuinimá ko nto?

5

Kadē kú've ñá iña uun ña'a, ña kade é kīni kaa

¹ Ntáka'an ñá'a tsí uun ña'a ntō ne, kaeni dikí ña ñadī'i úva ñā. Nté ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, ñá ñi ña é kuān koo víi ña, é náki'í ña ñadī'i úva ñā.

² Divi ntō ne, naa i é kuntōo nto dontíni ne, da ntáde na'nu ña'a nto. Ña tii, ña é kuān ó de sán ne, kantio é nantii nto ña.

³ Kuān té xoxó u mí ntoo ntó ne, dōo kadē kuení ko iña nto. Vata tsi tē tuví dadīi ú ni ntō, tsí é de kú've ú iña ña kade é kīni kaa san, nta'a Tó'o ko Jesūcristu.

⁴ Dā ntánataká nuu nto ne, vata tsi tē ntoo dadīi ntí ni nto, ntō'ó ní Tó'o ko Jesuu, ña e dōo iō ntii i.

⁵ Kidáa ne, ntáda nto ña kuenta ntá'a tó'o e ña vá'ā sán vata koo é ntī'i kue'en kúñu ña ne, nakáku nima ña ntuví te vé'xi xtuku Tó'o ko Jesuu.

⁶ Ñá vā'á o é ntáde na'nu ña'a nto. ¿Ñá ntu íni nto tsí te nākudáka un síin u'xen ia u'xen vā'á san ne, kuia kanīi tī'nti i?

⁷ Nakate nto kuétsi nto vē, tsí kanatívi kúñu kō dá iō kuetsí ko, vatā ó kanatívi u'xen vā'á san dá kanakudáka ní'ni u'xen iā san. Na ntūvá'a nima nto váta kaa u'xen vā'á san e nté un síin u'xen ia ña kadáká ka. Vá'ā o é kuān koo víi nto, tsí Cristú ne, vata kaa a le'ntu é xi'í kuenta iña ko kaa ña.

⁸ Dā ntáde o viko kati sán ne, ñá ku de tsiñu ní'ni o u'xen iā san. Dukuān ne, ña vá'ā o é kudáka é kīni kaa sán nima nto, nté da neé ka nuu i é ña

vá'a. Tsí kanīi nima kó na víi o é vā'á san ní é nuu é ntaā í san.

⁹ E dí'na taxnūu ú tutú nta'a nto é kākā'án u é ña ku xkuntíkin nto ña kini ntáa san.

¹⁰ Ntá tsi ñá te kākā'án u é ña ku ká'an kue'én ka ntó ni ñā'a, ña kini ntáa, ña é ntoo ñuxiví a, ña ntaéni dikí, ní ña ntákune'u iní i, ní ña ntaído dú'u, ní ña ntánuu iní i santu, tsí te kuān ó ne, kantio é ntii nto ñuxiví san.

¹¹ É kākā'án u ni ntō ne: Ñá ku ika dadīi nto ni da xōo ka ña'a, ña é kākā'án é kakuinti'xe i Xuva kō ne, ntá tsi kade ña é kīni kaa, te tíi, te ñadī'i ñá, o tē kakune'u iní ña, o kānuu iní ña santu é ntúvá'a naa, o kākā'án kīni ña iña ña'a, o ña kí'ví ne, o ña du'u. Ntē ña ku ká'xi dadīi nto ni ñā.

¹² Tsí kaduku ntée nto é kadā kú've ntó iña ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Ñá kadūku ntée u é kadā kú've u iña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō,

¹³ tsí mii tsi Xuva kō é ká'an ñá te iō kuetsí ña. Ntá tsi nto'ó ne, naxtuví xio nto ñatíi, ña kade é kīni kaa san.

6

Ña ntákuinti'xe i, ña ntátsi'i kuetsi ta'an

¹ Dá iō nuu i é ncho tsi'i kuétsi nto ta'an nto ne, ¿neé ntu tsiñu kí'in nto nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san? ¿Nté kui ña kí'in ntu nto nta'a ña ntákuinti'xe i san?

² ¿Ñā ntu íni nto tsí xo'ō e ntákuinti'xe ko Xuva kō ne, kada kú've o iña ña ñuxiví san rkontuvi? Te divi ntō é kadā kú've ntó iña ña ñuxiví san rkontuví ne, ¿nté kui ña kuvi ntu kada kú've ntó nuu i é ña kue'é san?

³ ¿Ñā ntu íni nto tsí te kúvi ve ne, un tsi nte ánjē sán kada kú've o iña ña? Dukuān ne, díi ka ña ntii tu'un kada kú've ó nuu i é iō ñuxiví a.

⁴ Te iō nto e ntánāa núu nto kuenta iña i é iō ñuxiví a ne, ¿nté kui ntáde ntu nto kuenta ña'a, ña é ña té neé kaduku ntée i ini ukún Xuva kō?

⁵ Kākā'án u sá'a vata koo é na kūka'an nuu nto. ¿Vá ña xoxó ntu nté uun ña'a nuu ta'án ña nto e ñá ini ña é kadā kú've ñá iña ta'an ña?

⁶ Ntá tsi nto'ó ne, ñá te da mii tsí e ntátsi'i kuetsi ta'an nto, tsí nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san ntáñe'e nto, ntátsi'i kuetsi ta'an nto.

7 É kuān ó ntátsi'i kuetsi ta'an nto ne, ¿nté kui ña dií ka vá'a ó é na kūtíi nto nima ntó te kade ña ni ntó é kīni kaa? ¿Nté kui ña dií ka vá'a ó é na kūtíi nto nima ntó tē kaeni nta'ví ña nto?

8 Ntá tsi nto'ó ne, kantēi é ntáde nto. Tsi un tsi nte ta'an mii nto ntáde nto ni ñá é kīni kaa ne, ntaéni nta'ví nto ña di.

9 ¿Vá ña ntu íni nto tsi ña'a, ña e ntáde nuu i é kīni kaa sán ne, ñá nī'i ña é vā'á nta'a Xuva kō? Ñá ku enī nta'ví mii ntó kúñu ntó; nté ñá'a, ña é káde é kīni kaa ni ñadī'í san, nté ña kanuu inī i santu, nté ña kaeni dikí ñadī'í é ña te ñadī'í mīi i, nté natīi, ña kaeni dikí ñatīi nī'i i,

10 nté ña du'ú, nté ña dóo kue'í, nté ña ki'vi, nté ñá'a, ña kadá'vi dovete tá'an i, nté ña kaeni nta'ví ña'a é nī'i ña é ntio ña ne, nté uun ña'a, ña kuān ó de san, ñá nī'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

11 Iō ntó ne, kuan ō dé nto kídaā di. Ntá tsi vevīi ne, é ntūntoo nima nto. É xtūví xio Xuva ko ntó é kūvi nto iña mii ña. É ntūvá'a nto ni Xuva ko vē, kuenta iña Tó'o ko Jesucristu ni Espiritu ña.

Kūñú kō ne, iña Xuva kō

12 Kuvi vii u da nēé ka nuu i, ntá tsi ña te un ntī'i nuū i é vā'á iñá ko. Kuvi vii nti'xe ú da nēé ka nuu i, ntá tsi ña da vá'a ko é da nēé ka nuu i é kūvi vii nī ko.

13 Iō ña'a xkoó ka'an ña: “É kā'xi o ne, iña xido ko. Xido kō ne, iña é kā'xi o”, xkoó ka'an ñá di. Ntá tsi ntuvī tsi nuu i é nantī'i Xúva ko i te kuvī. Kūñú kō ne, ñá te iña i é kanī dikí ō ñatīi san ne, o ñadī'í san, tsi kúñu kō ne, iña Xuva ko. Divi ña ne, iñá kúñu ko ña.

14 Vata tsī o dé Xuva kō e nantóto ña Tó'o kō Jesucristú ne, kuan tsī koo nantóto ña kō dí, tsi dóo iō ntīi ña.

15 ¿Ñā ntu íni nto tsi kúñu ntó ne, iñā Cristu? ¿Vá kī'i ntu ú kúñu Cristu ne, dá nata'an ntée ú ñadī'í kīni kaa? ¿Ñā kúvi!

16 ¿Ñā ntu íni nto tsi ñatīi, ña kanata'an nteé ñadī'í kīni kaa sán ne, uun tsi kúñu ntákuvi ña ntuvī ña? Tsi tú'un Xuva kō ne, kaka'an: “Ntuvī ñá'a sán ne, uun tsi kúñu kūvi ña”, ka'an.

17 Ntá tsi tē xoó kanakuntee tá'an i Xuva kō ne, uun tsi espíritu kúvi ni ña.

18 Dukuān ne, kunu nto dá ncho natā'an ntée nto kúñu nto nūu i é kīni kaa. Tsi da nēé ka kuetsī é káde ña'a sán ne, ñá tē neé kade i kúñu ña. Ntá tsi xoó kanatā'an ntée i kúñu i é vii nūu i é kīni kaa sán ne, é kuetsī tsi mii kúñu ña kade ña.

19 ¿Ñā ntu íni nto tsi kúñu ntó ne, vi'i úkūn Espiritu Sántu e tá'xi Xuva kō é kuñūu nima nto? Ñá te iña mii ka nto kúñu ntó,

20 tsi ña te nté kaa a'ví i ntá'vi Xuva ko kuēnta iña nto. Dukuān ne, ntio é kada ka'nu nto Xuva ko nī kúñu ntó.

7

Itsi iña ñá ntatánta'a

1 Vevīi ne, kaka'án u ni nto nūu i é tsixe'e ntó ko da táxnuu nto tutú nta'a ko: Dií ka vá'a ó tē ña tánta'a ñatīi san.

2 Ntá tsi da xe dóo iō nuu i é kīni kaa e ntáko'xo nteé ñá ne, é un é un ñatīi san ne, na koo ñadī'í mīi ña. É un é un ñadī'í san ne, na koo xīi mii ña di.

3 Na káda ntaa ñatīi san ni ñadī'í ña. Ñadī'í san ne, na káda ntaa ñá ni xīi ña dí, vatā ó kantio é vii ñá, xe un xé un ña.

4 Tsi ñadī'í san ne, ñá te iña mīi ka ña kúñu ña, tsi iña xīi ña. Kuan tsī kaa iña ñatīi san di, tsi ña te iña mīi ka ña kúñu ña, tsi iña ñadī'í ña.

5 Ñá kū ka'an ñatīi san é ña ncho kutuví dadīi ña ni ñadī'í ñá, o ñadī'í san, ñá ku kā'an ñá é ña ncho kutuví dadīi ña ni xīi ña. Na nātīin ña é kūntoo xio ña uun taan vatā koo é nī'i ña ntuvī é kā'an ntá'ví ña. Tē kúvi ka'an ntá'ví ña ne, dá nākuntóo dadīi xtuku ña vatā koo é ña kuvī vii tó'ō e ña vá'a é kō'xó nteé ñá nuu i é kīni kaa, tsi ña kutīi ña é kúntoo mii ña.

6 Ñá te kaka'án u te kuetsi é vii nto sá'a, ntá tsi kaka'án u tē ncho tánta'a nto ne, vá'a ō.

7 Dií ka vá'a ó te dí un ntīi ntīi ñá'a vii ña vatā ó de ú, kuinī ko. Ntá tsi Xuva kō né, vatā ó ntio ña ne, xé'e ña xe un xé un ña'a e túku e túku nuu i nté koo vii ña.

8 Tē xoó ña kuetsī é vāta tánta'a ña, o ñadī'í kīi san di, kaka'án u tsi dií ka vá'a ó te kúntoo mii ntó é ña nátanta'a nto, vatā kaa ú xu'u.

9 Ntá tsi tē ña kutīi nto nī kúñu ntó ne, tánta'a ntó. Dií ka vá'a ó e tánta'a

ntō naa i é kadā kuení nto é vii nto é kīni kaa ni kúñu ntō.

¹⁰ Ntá tsi ña'a, ña e tánta'a ne, kaka'án u ni ñā é ña ku xtuví mii ñadi'í san xii ña. Nā te xū'u é kāka'án u sá'a, tsí Xuva kō é kuān ó kaka'an ña.

¹¹ Ntá tsi te naxtuvī mii ñadi'í san xii ña ne, ñá ku nātánta'a xtuku ña. Dií ka vá'ā ó te ntūvá'a ña ni xii ña. Dukuān ne, ñá ku na xtuvī mii ñatíí san ñadi'í ñá di.

¹² Íña ña nguī sán ne, ñá ni kā'an Xúva kō. Ntá tsi kaka'án u te ió uun ñatíí, ña kakuinti'xe i ne, ió ñadi'í ñá, ña é vata kuintí'xe i Xuva kō né, te ntio ña kuntoo ña ni xii ña ne, vá'ā o. Nā ku kīi nteé xio ta'an ña.

¹³ Kuan tsí o dí, te ió uun ñadi'í, ña é kakuinti'xe i ne, ntá tsi xii ña ne, ñá kakuinti'xe ña ne, te ntio xii ña é kutūví ka ña ni ñadi'í ñá ne, vá'ā o. Nā ku kīi nteé xio ta'an ña.

¹⁴ Tsí xii ña, ña é ña kakuinti'xe i sán ne, tuví étsin ña nuu Xuva ko, tsí tuví ni'í ña ñadi'í ña, ña é kakuinti'xe i san. Ñadi'í san di, ña é vata kuintí'xe i ne, tuví étsin ña nuu Xuva ko, tsí tuví ni'í ña ñatii, ña é kakuinti'xe i san. Tē ña'á ne, i'xá ña ne, kuvi vata ntáa i'xá ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi ntoo etsin i'xá ña nuu Xuva kó di.

¹⁵ Ntá tsi te ñā'a, ña é ña kakuinti'xe i san, ntío ña é natsoo mii tā'an ña né, na vii mii ña. Kidáā né, ñatíí o ñadi'í, ña é kakuinti'xe i sán ne, ña túvi nuu i íña ña. Tsí Xuva kō ne, ntio ña é vā'á ko kuntoo o.

¹⁶ Tsí ¿xoo ntu ini í te kuvi xntiin xii o é nakakū ña? ¿O xoo ntu ini í te kuvi xntiin ñadi'í o é nakakū ña?

¹⁷ Ntá tsi vata o tá'xi Xuva kō é vii ó, vata o kána ña kō, xe un xé un o ne, kuān koo vii o. Kuān ó kaka'án u ni ūn ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san.

¹⁸ Tē kána Xuva ko uun ña'a, ña tuku ñuú san ne, ñá kuētsi é tē'nté kúñu é ixi ñá vatā ó de ña Israeé san. Tē kána Xuva ko ūn ña'a, ña Israeé san ne, ñá kuētsi é ntava'a xtuku ña kúñu ña.

¹⁹ Tsí Xuva kō ne, ñá kade ña kuenta te te'nte kúñu é ixi ko vatā ó de ña Israeé san ne, o ña'a. É nuu á'vi íña ña ne, te kade ntaa ó da neé ka é kaka'an ña.

²⁰ É un é un ña'a, kuan tsi koo na vii ñá vatā o dé ña da kána Xuva ko ña.

²¹ Tē dóo kanto'o o kaden tsiñūn da kána Xuva ko o ne, ñá ku dē kuení o. Ntá tsi te tā'xi tó'o o Itsi é ntiin ne, ntiin.

²² Tsí xoo ñá'a, ña e dóo kanto'o i kade tsiñu da kána Xuva ko i ne, é nakakú Xuva ko ña é kuntikin ñá ña. Kuān ó di ni ñā'a, ña é xoxo tó'o i da kána Xuva ko i, tsí íña Xuva ko kada tsiñu ña ve.

²³ Xuva kō né, ñii ña nto. Dōo á'vi ntá'vi ña nto. Dukuān ne, ñá ku dá vá'a nto é tuku ña'a nakāda tsiñu ña nto íña ña.

²⁴ É un é un nto, tā'án, vatā o dé nto da kána Xuva ko ntō né, kuan tsí koo vii nto. Na naka'an ntō tsí tuví Xuva ko ni ntō nguentúvi.

²⁵ Kuenta íña ñá ntoo mií, ña é vata kiní ñatíí o ñadi'í, ña é vata tánta'a ne, ña ni tá'xi Xuva kō nté koo ka'án u íña ña. Ntá tsi kuvi ta'xi ú itsi, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko nī kó ne, kade ntaa u é kaka'an ña. Dukuān é kuvi kuintí'xe nto é kaka'án u.

²⁶ Dōo ntii tū'un é kuntoo o ñuxiví a vevii. Dukuān é vā'á o tē ña tánta'a ñā'a san, kuini ko xu'u.

²⁷ Ntá tsi te ió ñadi'í ntó ne, ña ku nantuku ntō nté koo naxtuvī mii nto ña. Tē vata tánta'a nto ne, ñá ku ntuku nto ñadi'í nto.

²⁸ Ntá tsi tē tánta'a nto ne, ña túvī neé nuu i é kīni kaa kade nto. Tē tánta'a ñadi'í san ne, ña túvī neé nuu i é kīni kaa kade ña di. Ntá tsi xoo é tánta'a i ne, nto'o ña ñuxiví a. Kuān ó kaka'án u ni ntō, tsí ña ntío ko é ntō'o nto.

²⁹ Sá'ā ncho ka'án u ni nto, tā'an: Nā tītín ka ntuví ió é kuntoo o. Dukuān né, kuntōo ntó vata tsi tē xoxó ñadi'í nto.

³⁰ Xoo é tuví nta'xa i ne, na kūtuví ña vata tsi tē ña te túvi nta'xa ña. Xoo e dóo diní i ne, na kūtuví ña vata tsi tē ña te díní ña. Xoo é kañii i ne, na kuntoo ña vata tsi tē ña tuví nee íñá ió íña ña.

³¹ Xoo é kade tsiñu ni'í i é ió ñuxiví a ne, ña kú de ña kuenta neé ió ñuxiví a, tsí ñuxiví é kañi o veví ne, ña ná'a ká kutūvi.

³² Nā ntío ko e dóo nantí'í nto iní nto. Xoo é vata tánta'a i ne, kantí'í iní ña nté koo vii ña é vā'a é ntío Xuva ko.

³³ Ntá tsi xoo é ió ñadi'í i ne, kantí'í iní ña nté koo vii ña ñuxiví a ne, é kué'e ña é vā'á ñadi'í ña.

³⁴ Kuan tsi ó ni ñadĩ'i, ña é ña ni xío xii i, ni ñadĩ'i kuetsi, ña é vāta tánta'a: kanii nima ñá, kanii kúñu ña kanti'i iní ña nté koo vii ña é vā'a é ntio Xuva ko. Ntá tsi ñadĩ'i, ña é tánta'a sán ne, kanti'i iní ña é ió ñuxiví a, ni nté koo vii ña é kutūvi diní xii ña.

³⁵ Kaka'án u ni nto sá'a é vā'á tsi mii ntō. Ná te kaka'án u é ká'nté nuu u e tánta'a ntō. Tsi é ntio ko ne, é vā'á koo kuntōo nto. Ntio ko é ña koo nté uun nuu i é ká'nté nuu é kuntikin ntó kanii nima ntó Xuva kō.

³⁶ Te uun ñatíi kadē kuení ña tsi kantio é tánta'a ña ni tā'nu katuví ni'i ñā, tsi é ita ntí'xin kuia tun é tánta'a tún ne, tē kuiní ña é vā'á o sá'a ne, na vii ña nee é dii ka vā'ā o. Ná te kini kaa é tánta'a tun.

³⁷ Ntá tsi te tuku ñatíi kadē kuení ña tsi vā'ā o é kutuví mii ña é ña tánta'a ña ne, vā'ā ó de ña di.

³⁸ Dukuān ne, xoo é tánta'a i ni tā'nu katuví ni'i ne, vā'ā ó de ña ne, ntá tsi tē ña tánta'a ña ne, dii ka vā'ā ó de ña.

³⁹ Ñadĩ'i, ña ió xii i ne, ntee tiiñ ña da nii kántito xii ña. Ntá tsi tē xi'i xii ña ne, kuvi natánta'a xtuku ñá ni da xōó ka ñatíi é ntio ña, ntá tsi uun ñatíi, ña é kakuinti'xe i Xuva kō di.

⁴⁰ Ntá tsi dii ka diní koo kutuví ñá tē ña nátanta'a xtúku ña, Sá'ā é kadē kuení ko, tsi nuu Espiritū Xúva kō nimá ko, kuiní ko.

8

Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña nú sántu ña

¹ Sá'ā kaka'án u ve kuenta iña i é tsixe'e ntō kó te kúvi ka'xi ó nuu i é ntátsido ña'a san nú sántu ña, Nuú é ntaā i é xkoó ka'an ñá'a tsi ió diki kó nee iñá vii o. Ntá tsi é dóo ki'in iní kó san ne, diví kade i e dóo na'nu ncho vii o. Ntá tsi é kuinima tá'an kō né, diví kade i é vā'á koo kue'nu o ni Xuva kō.

² Tē xoó ña'a dóo ió diki i, kuini i ne, vata kütú've nti'xe ña vata kaa un nti'i é ntio é kütú've ña.

³ Ntá tsi te xōo ñá'a kakuinimá i Xuva kō ne, iní Xúva ko nee ñá'a ña.

⁴ Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña'a san nú sántu ñá ne, iní vā'a o tsi nté uun sántu e ntúvá'a nāa ña te nee nuu á'vi i ñuxiví a, tsi mii tsi Xuva kō.

⁵ Ió ña'a é xkoó ka'an ña é ió xuva ña e dukún kan ni ñuxiví a di. Ná te da dii nti'xe sántu ña ni tó'o ña ió.

⁶ Ntá tsi xo'ō ne, iní o tsi úun tsi Xuva kō é Uva ko ñā. É un nti'i nti'i vé'xi nta'a ña ne, diví kuēnta iña ña é ntantíto o di. Uun tsi Tó'o ko Jesūcristú di. Ede vā'a nti'i ña é ió né, diví kuēnta iña ña é ntantíto o di.

⁷ Ntá tsi ió ña'a, ña e ñá iní nuu i sá'a. Ió ñá ne, é kuiní ña é kunuu iní ñá sántu ña e ntúvá'a nāa. Kúviko e ntátsido ña nú sántu ña, kuiní ña. Te ká'xi ña e kuvíko é odo nú sántu ñá ne, kade ña kuetsi, kuiní ña ne, kaku-dentu nima ñá di, tsi vata kuka'xi nuu ña ni Xuva kō.

⁸ Nuú é ntaā i é ña te kuenta iña i é kae'xi o é xee o nta'a Xuva kō. Ná te nee kunaa o te ña ká'xi o ne, ntē ña té nee ni'i ko té ká'xi o.

⁹ Kuví ka'xi ntó da nee ka nti'i, ntá tsi kuenta vii nto ni tā'an nto, ña vata kuká'xi nuu ni Xuva kō, vata koo é ña kó'xo nteē ñá te ká'xi ñá vata ó kae'xi nto.

¹⁰ Tsi nto'o é iní vā'a nto tú'un Xuva kō né, te kutuví ntó nú nāa mí kanuu iní ña'a san sántu ñā ne, ña'a, ña é vata kuká'xi nūu é kuinti'xe i Xuva kō ne, te kiní ñá nté o de nto ne, ñá u'vī ña é ká'xi ñá di, kuān té iní ña é ña kúvi ká'xi ña.

¹¹ Nto'ó é iní vā'a nto Xuva kō ne, diví kuetsi nto te kó'xó nteē ta'an nto, ña é vata kuká'xi nūu vā'a ni Xuva kō. Tsi kuenta iña ña é xi'í Cristú di.

¹² Tē kade nto é kīni kaá ni tā'an nto, ña é vata kuká'xi nuu ni Xuva kō é diví kuetsi nto é vii ñá nuu i é iní ña é ña vā'ā. Mii Cristú kuān ó de nto ni ñā di.

¹³ Dukuān né, te diví kuetsi ko é kó'xó nteē ta'an ko nuu i é iní ña é ña vā'ā dá kae'xi ú kúñu sán ne, dii ka vā'ā o é ña ka'xi kue'en tsi ú, vata koo é ña kó'xo nteē ta'an ko nuu i é kīni kaa.

9

Nuu i é kāduku ntée pustru

¹ Nuú é ntaā i é ña tuvi nee é kaedí nuu é vii u pustru Xúva kō, tsi nuu mí ko iní ú Tó'o ko Jēsuu. E díto é kade tsiñu ú kuenta iña ñá ne, diví é ntákuinti'xe nto Xuva kō.

² Te ió ña'a ntáka'an ñá e ña te pus-trú u, ntá tsi iní nto tsi pustru nti'xe

u, tsí é kuintí'xe nto é kākā'án u ni ntō iña Xuva ko.

³ Sá'ā ka'án u ni ñā'a, ña e ntáka'an ntée ko:

⁴ Xu'ú ne, kuvi ko'o ka'xi ú da neé ka ntí'i.

⁵ Xu'ú ne, kuvi kunteka ú ñadī'í ko, ña é kuintí'xe i Xuva ko, vatā ó de pustru, ñā nguī sán, ni ení Jesuu, ni Pedrú dī.

⁶ ¿Vá Bernābeé xntu ni xū'u é ña kuvi koto ñā ntí da ntaíka ntí ntáka'an ntódo ntí tú'un Xuva kō?

⁷ ¿Neé ntú sntadun kade tsiñu ña é katáva mii ña é kuíta ntí'xin ña? ¿Xoó ntu é kaitu i itu ne, da ña ka'xi ña ntídi i? ¿Ō xoó ntu kanakue'nu i le'ntu ne, da ña ká'xi ña kúñu tī?

⁸ Ñá ku dē kuení nto te ñā'a dé kuení ña sá'a é kākā'án u ni ntō, tsí kuān ó kaka'án lei Muíseé san dī.

⁹ Tsí ntee na'á lei san, kaka'an: “Kiti ntákani trigú san ne, ñá ku xnūu nto xo'o xu'u tī”, ka'an. Sā'á ne, ñá te kāni tú'un tē dī ka ntio Xuva ko kīti san.

¹⁰ ¿Ñā'á ni san! tsí xo'o é kāntí'i iní ña. Tsí é ūve na'á lei san ne, kuenta iña ko xo'o: Tsí xoo é kata'vi i ñū'u sán nī ña é kākani xo'o trigú san ne, kantétu ña da nté nī'i ña dava iña ña é kāduku ntée ña.

¹¹ Dukuān né, tē ntí'i i'xi ntí tú'un Xuva kō é vā'á kunuu nima ntó ne, ¿va dóo ntu kue'e, kuíni nto, te ta'xi nto un siin kudii é ntáde tuni nto?

¹² E túku ña'a ne, kaikan ntú ku ña nta'a nto é ntio ña ne, ¿nté kui ña kuvi ntu kakan ntí dī? ¿Vá ña ntu té dīi ka kaduku ntée ntí é tūku ña'a?

Ntá tsi vata neé kakán ntí é kuētsi é ta'xi nto. Ntácutí ntí ntantúku mii ntí é ntio ntí vata koo é ña kadī nuu ntí itsi é kuē'nu tú'un va'á iña Cristu.

¹³ Ini nto tsí ña ntáde tsiñu ini ukún san ne, ikan tsí ntáni'i ña é ká'xi ña tsí ntáduku ntée ña uun ta'vi i é ntáxé'e ña'a san doméni nta'a Xuva kō ne, ña ntáde kuenta nú tēu kan ne, ntáni'i ña uun tá'vi i é ntáxé'e ña'a sán dī.

¹⁴ Kuan tsí ó kaka'an Xúva ko iña ña ntáka'an ntódo tú'un ña, é kuntito ña na kuntōo ña kuenta iña i é káde tsiñu ña iña Xuva ko.

¹⁵ Ntá tsi xu'ú ne, nté un sīin vata kákán u nto é kāduku ntée u. Ntē ña te neé kaikán u nto ve é kataxnūu ú tutú sa'á dī. Dīi ka va'a é dī'na kuví u dá ña kī'i nto dodīni ko.

¹⁶ Ña túvī ko é káda ka'nu u é kākā'an ntódo u tú'un va'á san, tsí dīvi tsiñu ko é kuētsi é vīi u. ¿Ntē kui ntá'vi dé u tē ña ka'an ntódo u tú'un va'á san!

¹⁷ Tē dodīni ko é káde ú tsiñu sá'a ne, ní'i ko é vā'a é kāduku ntée u. Ntá tsi te kuētsi é káde ú ne, da dúkuan tsi dīvi tsiñu e tá'xi Xuva kō é vīi u.

¹⁸ Dukuān ne, ¿nee iñá ntu ní'i ko iña tsiñu ko? Ní'i ko é kutūví dīni u, tsí doméni kaka'an ntódo u tú'un va'á san nté koo nakáku ña'a. Ña ncho kī'i ú xá'vī tsiñu kó, kuān té kaka'an Xúva kō é kāduku ntée u.

¹⁹ Kuān té ña xoxo tó'ō kó ne, ntá tsi kade tsiñu ú iña un ntíi ntíi ñá'a san vata koo é dīi ka kue'e ña'a ní'i ko ña é kuntikín ñá Cristu.

²⁰ Dá túvī u nī ña Israeé san ne, kade ú vatā ó de ña Israeé san vata koo é ká'án u ni ña é kuntikín ñá Cristu. Dá túvī u ni ña ntántikín lei Muíseé san ne, kade ú vatā ó de ña ntántikín lei san, kuān té ña kaduku ntée ká u lei tsíkan.

²¹ Dá túvī u nī ña xio ñuu, ña é ña ntántikín lei Muíseé san ne, kade ú vatā ó de ña é ña kantikín ña lei san. Ntá tsi ña xtuví mii u lei Xúva kō, tsí lei é kantikín u ne, lei Cristu.

²² Dá túvī u ni ñā'a, ña é vata kuka'xi nuu i ni Xuva kō ne, xu'ú ne, vata tsi tē ña ka'xí u dī, vata koo é kūvi ní'i ko ña é kuntikín ñá Cristu dī. Da xōó ka ña'a ne, kantuvi ú vata kaa ña vata koo é kuvi xntii ú ña é nakáku ña nta'a Xuva kō.

²³ Kade ntí'i ú sá'ā kuenta iña tú'un nté koo nakáku ō ne, vata koo é dūku ntée u é vā'á vatā ó kaka'an tú'un san.

²⁴ Ini nto tsí da kainu du've ña'a sán ne, un ntíi ntíi ña ntaínu ña, ntá tsi uun ña'a xña é ní'i ña doméni san. Xo'ō ne, kunu o da nté koo é ní'i ko doméni é ta'xi Xuva kō.

²⁵ Da xōó ka ña'a, ña é kaínu dū've ne, ñá káde ña nuu i é káde dañu kúñu ñā. Kuān ó de ña é ní'i ña doméni é uun da'na tsi kaxntii. Ntá tsi xo'ō ne, ní'i ko doméni é xntii ntii dañu ntūvi.

²⁶ Xu'ú ne, ñá te doto tsi kainu u. Da kaxe'e ú ne, ñá te kanakí'in ixu ú tī'ntí ko,

²⁷ tsí kananto'ō ú kúñū kó vata koo é na vīi é ntio ko. Tsí te ē nañé'e u tuku ñā'a ne, ña ntio ko é nakūnaa mii u kúñū ko.

10

Dā xe'é Pablu ítsi é ña kunuu iní ko sántu e ntúvá'a nāa

¹ Ntio ko é na nū'u ntó iní nto, ēní, nté ō íka ñata kō, ña intóo e ná'a, má viko mí xkāá nuu Xuva kō kidaā da ita ntí'xin ntíí ntíí ña nu Míni Kuē'é san.

² Un ntíí ntíí ña itsi ntute sán ne, kudadii ña ni Muisee da ita ntí'xin ña mí rkāa nuu vikó san nī nú ntúte ka'nu san.

³ Un ntíí ntíí ña é'xi ña é xe'é Xuva kō.

⁴ Un ntíí ntíí ña xí'i dadii ña ntute é xe'é Xuva kō di. Dukuān ne, kuvi ka'an o tsí xi'i ña ntute e kí xuu é xe'é Xuva kō é ika ni'i ñā, é kani tú'un é divi Cristu.

⁵ Ntá tsi dóo titín ña ne, ñá nī xkúntee iní Xuva ko vatā o dé ña ne, xí'i ñā ne, íntóo xaa kúñu ñā mí ika ña ñuu itsí kán.

⁶ Kuan ō kúvi vata koo é ña kuntíkin ō é kini kaa sán vatā o dé ñata kō.

⁷ Dukuān ne, ñá ku xkunúu ini nto santu e ntúvá'a naa vatā o dé ña tsikan. Tsí uve na'a tú'un Xuva kō, kaka'an: “Íntóo ña'a san é ká'xi ña, é kō'o ña. Kidaā ne, nákunatñi ña vata koo é vii ñá dodíni nu sántu ña”, ka'an.

⁸ Ñá ku ntuku ō é vii o é kini kaa ni ñadí'í san vatā o dé ña kidaā. Oko uní míil ña'a ña xí'i ña é da uun tsi ntuvi, tsí kuan ō dé ña.

⁹ Ñá ku ito ntēé nto Xuva ko vatā o dé ña, iō ña, tsí xi'i ña da tñn koó san ña.

¹⁰ Ñá ku ká'an nto kuétsi Xuva ko vatā o dé ña tsikan, tsí táxnuu Xuva ko ūun ánjē e é'ni ña'a san.

¹¹ Kuvi un ntí'í sá'a vata koo é kīni o. Nteé na'a sá'a vata koo é kútú've ko, xo'ō é ntoo o é ña na'á ka dá ntí'í ñuxiví sa.

¹² Dukuān ne, xoo ñá'a e dóo kúka'xi nuu ña, kuini ña ne, na kōto vá'a ña vata koo é ña kó'xo nteé ña núu i é kīni kaa.

¹³ Nuu i é ntánto'o kō né, divi tsi nuū i é ntánto'o un ntíí ntíí ña'a, ntá tsi divi nto ne, ña'a Xuva ko ntō. Dukuān né, ña tá'xi ña é nto'o nto nuu i é ña kutíi nto. Ntá tsi te vē'xi nuu i é nto'o nto ne, ta'xi ña itsi é ntíi nto vata koo é kútíi nto.

¹⁴ Dukuān é kaka'án u ni ntō, tsi dóo kakuinimá ko nto. Ñá kū xkunúu ini kue'en nto santu e ntúvá'a nāa san.

¹⁵ Kaka'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni ñā'a dóo kīni í san. Kini nto un ntíí ntíí é kaka'án u ni ntō ne, ká'an nto te vā'á, o tē ña vá'a.

¹⁶ Da ntáxi'i o ntute tinti'o é kúviko san, da kanakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i ne, kani tú'un tsí uun tsi kúñu kúvi o nī Cristu e éti ña niñi ña kuēnta iña ko. Dā ntákatsin dava o tañú'ū sán ne, kani tú'un tsí uun tsi kúvi o nī Cristu, tsí xe'é ña kúñu ña kuēnta iña ko.

¹⁷ Kuān te dóo titín ō ne, uun tsi tañú'ū ntaé'xi o un ntíí ntíí ō. Dukuān né, uun tsi kúñu kúvi o ni tá'an ko.

¹⁸ Koto nto nté o de ña Israeé san. Tsí ntaé'xi ña kúñu kīti ntáxe'e ña'a sán doméni nta'a Xuva kō nú nāa ñá ne, du'va tsí o ntánañe'e ña é uun tsi kúñu kúvi ña ni Xuva kō.

¹⁹ ¿Neé ntu kani tú'un é kaka'án u? Ñá te kakā'án u te Xuva nti'xe ko sántú san; ntē ña te kaka'án u te díi ka nuu á'vi kúñu san é da neé ka kúñu é kuān o ódo nu sántú san.

²⁰ Sá'a é ncho ka'án u: Da neé ka nuu i é kaxé'e ña'a san nu sántu ñá ne, ñá te iña Xuva ntí'xe kō, tsí nta'a é ña vá'a san kaxé'e ña. Ñá ntío ko é kini núu nto iña é ña vá'a san.

²¹ Ña kúvi vii o úvi nuu i é uun ito tsi. Te iña Xuva ko kaxí'i o ne, ña kúvi ko'o o nī é ña vá'a sán di. Ntē ña kuvi ká'xi o nī é ña vá'a sán te iña Xuva ko kae'xi o.

²² ¿Vá da ntio ntu kō é kukuñú Xuva ko kō? ¿Vá díi ka ntu ió ntii kō é divi ñā?

Nantuku ō é vā'á iña ta'an ko ñá nguiñ san

²³ Ió ña'a xkoó ka'an ña: “Ña te neé kuvi tē nee iña ncho vii o”, xkoó ka'an ña. Vá'a ó, ntá tsi ñá te un ntíí ntíí é vā'a nti'xe iña ko. “Kuvi vii o un ntíí ntíí”, xkoó ka'an ña, ntá tsi ña te un ntí'í é kaidiá'vi é xntii o ta'an kō é kutú've ña iña Xuva ko.

²⁴ Ñá tē é vā'á mii tsi kō nantúku ō, tsí nantuku ō é vā'á ta'an ko ñá nguiñ sán di.

²⁵ Kuvi ka'xi ntó da neé ka kúñu e ntádiko ña nuu á'vi i ne, ñá ku tsixe'e ntó mí vē'xi, vata koo é ña té neé kadā kuení nto.

²⁶ Tsí ñuxiví sa ni un ntí'í núu i é ió i'a ne, iña Xuva ko kúvi.

²⁷ Te ūún ña'a, ña é ña kakuinti'xe i san, kaka'an ña é kíká'xi nto ni ña ne,

tē xkúntee iní nto ne, kue'ēn nto. Ka'xi ntó un nti'í é ta'xí ña. Ñá ku tsixe'e ntó mí vē'xi, vata koo é ña kini koo kadá kuení nto.

²⁸ Ntá tsi te kā'an uun ña'a: “Kūñú sá'á ne, ñá ña é intéku nu sántú san”, koo ka'an ñá ne, ñá ku kā'xi nto, vata koo é ña kini koo kadá kuení ña iña nto.

²⁹ Ñá tē é kadá kuení nto é kaka'an u, tsí é kadē kuení ña é ña kakuinti'xe i san.

Ntá tsi iō ntó ne, kadá kuení nto: “¿Nté kui ña kuvi vií u da neé ka é ntio ko é kuētsí ña'a san?”

³⁰ Te naku'e u sintiá'vi nta'a Xuva ko dī'na dá kae'xi ú ne, ¿nté ntu koo ka'an ntée ña'a sán ko tsí kae'xi u nuu i e nakue'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i?”, koo ka'an nto.

³¹ Ntá tsi te kā'xi ntó, te kō'o ntó, o nee ntí'í ntí'í é vií ntó ne, kuvi vií nto te é vā'á iña Xuva ko.

³² Ñá ku nañē'e nto é kīni kaa ña Israee, ni ña e ña te ña Israee, nté ñá'a, ña ntákuinti'xe i Xúva kō dī.

³³ Vata tsí ó de u. Tsí xu'u ne, un nti'í é káde ú ne, kuédadii tsi káde ú ni ña nguii san. Ñá te é vā'á mii ko kanantukū u, tsí é vā'á ña nguii sán dī, vata koo é na nākáku ña nta'a Xuva kō.

11

¹ Kuntikin ntó ko vatā ó kantikin u Cristu.

Nté koo vií ñadī'í ini ukún kán

² Dōo vā'a kuini ko ni ntó, tsí ntánaka'an ntó kó ne, ntáde ntaa nto vatā ó ka'an u ni ntó kídaā.

³ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí Cristu é odo núu ña iña ko xo'o é tii ó. Ñatí san ne, odo nuū ñá iña ñadī'í ña vatā ó odo núu Xuva ko iñá Cristu.

⁴ Te katāvi núu diki ñatí san dá kaka'an ntá'ví ña nī dá kanañē'e ña tú'un Xuva kō ne, dōo doka'an, tsí ña kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ña.

⁵ Ntá tsi ñadī'í san ne, tē ña davi núu ña diki ña dá kaka'an ntá'ví ña nī dá kaka'an ña tú'un Xuva kō ne, ñá kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ñá dī. Dadii tsí ó te ni dete ña diki ña.

⁶ Tē ña dá'vi nuu ñadī'í san diki ñá ne, dii ka vā'á ó é na dete ña. Ntá tsi tē dōo doka'an é dete ñá diki ñá, o te kúntí kue'en diki ñá ne, na dá'vi nuu ña diki ña.

⁷ Ntá tsi ñatí san ne, ñá vā'á o te dá'vi nuu ña diki ña, tsí naa Xuva kó ntóo ña. Kanañē'e ñá tsi dōo ka'nu Xuva kō né, kanañē'e ñadī'í san tsí dōo ka'nu ñatí san dī.

⁸ Tsí ñatí san ne, ñá te kúñu ñadī'í ni kúvi ña, tsí ñadī'í san é xkintika ñatí san kúvi ña.

⁹ Ntē ña ni de vā'a Xuva ko ñatí san é kúvi ña iña ñadī'í san, tsí ñadī'í san é kúvi ña iña ñatí san.

¹⁰ Dukuān é kántio é kutāvi núu diki ñadī'í san, vata koo é dito é kaiko ñu'u ña ñatí san. Kuenta iña ánjē sán dī.

¹¹ Ntá tsi ñatí, ña kantikin Xuva kō ne, kantio ña ñadī'í san ne, kuan tsi kaa ñadī'í, ña kantikin Xuva kō dī, kantio ña ñatí.

¹² Tsí vata ó ve'xi ñadī'í san xkintika ñatí san ne, ñatí san ne, ñadī'í kanakāku ña ña. Ntá tsi ntuvi ña vé'xi ña nta'a Xuva kō.

¹³ Divi ntó ka'an ntó te vā'á o, o tē ña vā'a o é kā'an ntá'ví ñadī'í san é ña kutavi núu diki ña.

¹⁴ Ntá kutuni mii kó tsi dōo doka'an é koo nani idi ñatí san.

¹⁵ Ntá tsi tē dōo nani idi ñadī'í san ne, dōo vā'a kaa. Tsí xē'é Xuva ko idi ña é kutāvi núu diki ña.

¹⁶ Ntá tsi tē xoó ncho tiin núu i nuu i sá'a ne, xo'o ne, ñá kuān xkoó ini o; nté da xoó ka ña ntákuinti'xe i Xuva kō ñá kuān xkoó ini ña.

E ña té kuédadii tsi ntaé'xi ña da ntánataká nuu ña

¹⁷ Nuu i é ncho ka'an u ni ntó ne, ña xkúntee iní ko vatā ó de nto da ntánataká nuu nto, tsí da ntáde kini nto ni tā'an nto naa i é vií nto é vā'a.

¹⁸ É kui uun itó ne, téku ko ne, da ntánataká nuu nto é kunuu iní ntó Xuva kō ne, ña té uun tsi nima nto, tsí da ntaé'nte dava tá'an nto. Ne, un sīin kakuinti'xe ko sá'a.

¹⁹ Á te kántio é kīi nteé xio ta'an nto vatā koo é kūtuni xoo é ntántikin ntí'xe i Cristu.

²⁰ Dukuān ne, da ntánataká nuu nto é ka'xi ntó tañú'u nī é kō'o nto ntute tintí'ó san é naka'an nto Xuva kō ne, ñá tē nuu é ntaā í ntáde nto.

²¹ Tsí ña te kuédadii tsi ntaé'xi nto, tsí iō ntó ne, di'na nto kaintóo nto é ka'xi nto, da nīi ió ta'an nto ntóo ntite ña. Uun ña kakákin ña da nīi iō ñá ne, da ntáde ki'vi ña.

22 ¿Vá ña tuvi ntu ví'i nto mí ká'xi nto ni mí kō'o nto? ¿Nté kui ntánantii ni'ni ntu nto xúkun Xuva kō ne, kaxé'e nto doka'an iña ta'an nto, ña é ña te neé iō iña i? ¿Nté koo ka'án u ni ntō ve? ¿Vá ká'án ntu u tsi dóo vá'á ó de nto? ¡Ñá'á ni san!

Da ntaé'xi o kúñu Xuva kō
(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25;
Lc. 22:14-20)

23 Ta'xi Xuva ko tū'ún ña é ká'án u ni ntō ne, ña é ña'ne' e' u nto: ña é ña niñú ña dá diko ña Jesuú ne, kidaá kí'i Jesuú tañú'u san.

24 Dá kúvi nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ña é ña'nté ña ña tañú'ú sán ne, dá kaká'an ña: “Kí'i nto, dá ká'xi nto. Sá'á ne, kúñu ko é kué'e u kuenta iña nto. Kuñu koo víi nto sá'á é nanū'u ntó iní nto ko”, ka'an ña.

25 Dá kúvi é'xi ña ne, kuan tsi ó kí'i ña e'xín san dí ne, dá kaká'an ña: “E'xín sá'a ne, niñi ko é kué'e u kuenta iña nto, kuenta iña tú'un xéé san e tá'xi Xuva ko xū'u ña. Vata dá ko'o nto sá'a ne, nanū'u ntó iní nto ko”, ka'an Jesuú.

26 Dukuñ ne, vata dá ntaé'xi ntó tañú'ú sa'á ni vata dá ntáxi'i nto ntute tinti'ó san ne, ntánañe'e nto tsí xi'i Jesuú kuénta iña ko. Kuñu tsi koo víi nto un tsi da nté nainu xtúku ña.

Nté koo ka'xi o kúñu Xuva kō

27 Da xōo ka'ña'a, ña é dotō tsi ka'xi tañú'ú sán ni ña é doto tsi ko'o ntute tinti'ó san ne, kaka'an Xuva kō tsi iō kuetsí ña, tsí ña kaíko ñu'u ña kúñu Xuva kō, nté niñi ñá ña.

28 Dukuñ ne, é un é un o na kada kuení ko nté iō nima kó, te vá'á o ni Xuva kō ne, kidaá ne, kuvi ka'xi o tañú'ú sán ne, ko'o o ntute tinti'ó san ña.

29 Tsí ña'a, ña é ña vá'á o tuvi ni Xuva kō ne, te ká'xi ña tañú'ú sán, te kō'o ña ntute tinti'ó san dí ne, kantuku mii ña é ntō'o ña, tsí ña kaíko ñu'u ña kúñu Xuva kō.

30 Dukuñ ne, dóo titín nto ntánchokuví nto ne, ntáxió vita nto. Iō ntó ne, e xí'i ntó ña.

31 Ntá tsi te mii o kōto vá'a o nimá kō nté o kaika ni Xuva kō ne, ña túvi nté koo nanto'o ña kō.

32 Ntá tsi dá iō kuétsi ko ne, kata'xi Xuva ko é nto'o kō vevii vata koo é ña ta'xi ña é nto'o ko ntii ña ntúvi.

33 Dukuñ ne, ña é ña kō, dá ntánataká nuu nto é ká'xi ntó ne, kunte' tu tá'an nto vata koo é ña'nté tsi ka'xi nto.

34 Tē xoo dóo kakakín i ne, ña kínaká'xi ña nú vi'i ña kán, vata koo é ña nanto'o Xuva ko nto é vata'á ó de nto da ntánataká nuu nto. Te iō ka é ncho tsixe'e ntó kó ne, ka'án u te vē'xí xtuku ú é koto ni'ni ú nto.

12

É káta'xi Espiritū Sántū

1 Ntio ko é kūtuni vá'a nto, ña é ña kuenta iña i é káta'xi Espiritū Sántū san ko.

2 Ini nto tsi kidaá, dá vata kuinti'xe nto Xuva kō ne, da vá'a xnto é kanañe'e ña'a san nto é kunuu iní ntó santu ña é ña kaká'an.

3 Dukuñ ne, kaka'án u ni ntō tsí xoo é káka'an káni i iña Jesuú ne, ña túvi Espiritū Sántū nuu nima i. Ntē ña xoxó kuvi ka'an i é Jesuú ne, ña ña é Tó'o nti'xe ko, tē ña te kuénta iña Espiritū Sántū san é káka'an ña.

4 Dōo ki'in nuū i é kúvi ni'i ña'a é vii ña, ntá tsi uun tsi Espiritū Sántū, ña katsí'i.

5 Dōo ki'in nuū i é iō nté koo xntii ó, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ña é ña'nté ntee ko.

6 Dōo ki'in nuū i é vii ó ne, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ña é káta'xi un ntí'í é vii ó xe un xé un ó.

7 Xe un xé un ó díto é nuu Espiritū Sántū sán nima ko é vá'á ko un ntí'í ntí'í o.

8 Iō ña ne, kani'i ña e dóo ini ña nté koo ta'xi ña ko ítsi. Iō ña ne, kani'i ña e dóo ki'in ini ña nté koo ka'an ña. Ntá tsi ntuvi ña sá'á ne, ní'i ña é kúvi vii ña uun tsi nta'a Espiritū Sántū.

9 Iō ña ne, kani'i ña e dóo kuntee iní ña Xuva kō. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi ntavá'a ña ña nchokuvi.

10 Iō ña ne, kani'i ña é kúvi vii ña nuu i e dóo na'nu. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi ka'an ña naa Xuva ko. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi kiní ña nee é vē'xí nta'a Espiritu Xuva ko o nee é vē'xí nta'a é ña vá'á. Iō ña ne, kani'i ña é kúvi ka'an ña tuku tú'un é ña te tú'un mii ña. Iō ña ña ña ne, kani'i ña é

kūvi ka'an ña neé kani tú'un tú'ün xoó kaka'an i.

¹¹ Ntá tsi un ntíí ntíí nuu i sá'a vē'xi uun tsi nta'a Espiritū, ña Espiritu mii Xuva kō. Ña ña kata'xi ña kō, xe un xé un ō, neé ntí'í ntí'í nuu i é vā'a vata kaa é ntio ña.

Un ntíí ntíí ó ne, uun tsi kúñū kúvi ō

¹² Kúñū kō né, kuān te dóo titín ta'vi i ió ne, uun tsi kúñū kúvi. Kuān tsi kaa kúñū Cristú ña.

¹³ Dā ítsi ntute o kuēnta ña Espiritū Sántū sán ne, uun tsi ntúvi o ni tā'an ko, ña ntákuinti'xe i san. Kuān te ña Israeé o, kuān te tuku tátá kō né, o kuān te io tó'o ko, ō ña tuvi tó'o kō, ntá tsi uun tsi Espiritū Sántū san núu ña nima ko, un ntí'í ō.

¹⁴ Kúñū ko ne, ña té uun tá'vi tsi ni kūvi, tsi dóo titín ta'vi i.

¹⁵ Tē ña dí'ín kō san ká'an: “Xu'ú ne, ña te nta'a ni kūvi u; dukuān ne, ña kaduku ntée u kúñū san”, koo ka'án ne, ña té nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñū san.

¹⁶ Tē dí'í tutun ko ká'an: “Xu'ú ne, ña te ntūxnúu ni kūvi u; dukuān ne, ña kaduku ntée u kúñū san”, koo ka'án ne, ña té nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñū san.

¹⁷ Tē dí'í da kaníí ō kúvi o ntūxnúu ne, ¿nté ntu koo tekú ko? Tē dí'í da kaníí ō kúvi o tūtún ne, ¿nté ntu koo ta'ni o?

¹⁸ Ntá tsi tsúve Xuva ko ta'vi kúñū kō mí e ntio ña.

¹⁹ Tē dí'í un ntí'í é uun tsi nuu i kúvi ō ne, ¿nté ntū ó kúñū kō?

²⁰ Ntá tsi kuān te titín ta'vi i ne, uun tsi kúñū kúvi.

²¹ Ña kúvi ká'an ntūxnúu kō sán ni ntá'a ko: “Ña ntio kó o”, koo ka'an. Nté dí'í kó ña kúvi ká'an ni dí'ín kō: “Ña ntio kó o”, koo ka'an.

²² Uun nuu i é ña té nee nuu á'vi, kuíní kō né, ña e dí'í ka kantio.

²³ Mí'í e dí'í ka ña nuu á'vi kúñū kō, kuíní kō ne, dí'í ka katavi núu doo vā'a. Mí'í e dí'í ka kakuka'an nuu kō é kīni ña'a sán ne, dí'í ka kadē kuení ko é kutavi nuu vā'a,

²⁴ ntá tsi mí'í e dí'í ka vā'a ito ne, ña kantio é kuān koo kutavi núu. Kuān o de vā'a Xuva kō kúñū kō, vata koo é dí'í ka víi o kuēnta nuu i e dí'í ka ña nuu á'vi, kuíní ko.

²⁵ Dukuān ne, ña ña núu ta'vi kúñū kō san, tsi e un é un ta'vi kúñū kō sán ne, da mii é ntio i ta'an i.

²⁶ Te uun ta'vi kúñū ko kánto'o i ne, dá kaníí kúñū ko ntō'o i ña. Tē xoó ntavá'a i uun ta'vi kúñū sán ne, kaníí ña i ña.

²⁷ Vi'a vé ne, xo'ō ne, ntáduku ntée o Crīstu. Kúvi ka'an o tsi kúñū ña kúvi ō xe un xé un ō.

²⁸ Dukuān é da io ió tsi tsiñu é vii ó ña Xuva ko ña ukún san: é kui uun ne, pustru ña; é kui ūvi ne, ña ntáka'án naa Xuva kō; é kui ūni ne, ña ntánañē'e; dá vē'xi xku ña ntáde nuu i e dóo na'nu, ña ña ntántavá'a ña nchokuví ne, ña ña ntáxntii, ña ña ntáde kú'vé, ña ña ntáni'i é kúvi ka'an ña tuku tú'ün e ña ña.

²⁹ Nā te ūn ntíí ntíí o é pustru o ne, ña te ūn ntíí ntíí o é kúvi ka'an ó naa Xuva ko. Nā te ūn ntíí ntíí o é kúvi nañē'e ó, ntē ña te un ntí'í o kúvi vii o nuu i e dóo na'nu.

³⁰ Nā te un ntí'í o kúvi ntavá'a o ña nchokuví san. ¿Vá un ntíí ntíí xntu ó kúvi ka'an ó tuku tú'ün é ña ña? Nā te un ntí'í ō kúvi ntada ntaa o neé kani tú'un e ntáka'an ña.

³¹ Ntá tsi un ntíí ntíí ntó nantuku nto kaníí nima ntó nee e dí'í ka va'a. Ntá tsi ví'a vé ne, nañē'e u nto uun itsi e dí'í ka vā'a o.

13

Nee ña é kuñima ko

¹ Kuān te kúvi ka'án u da nee ka tú'ün é ntáka'an ña'a, un tsi nte tú'ün é ntáka'an ánjē sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, vata kaa uun kaa é kánaduku ntée tatsin kaa u, o vāta kaa stañu é káka'ñí kaa u.

² Te ña ká'án u naa Xuva kō ne, te ña u un ntíí ntíí nuu i é mii tsi Xuva ko ña ña ne, te ña u un ntíí ntíí é ña ña'a sán ne, te ña u ka'án u ni xuku san é na ká'ín íkan ne, na ká'xi i'a ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ña vādá kaidiá'vi ko.

³ Te kué'é u un ntíí ntíí ña ko ña nta'vi san, o te kué'é u kúñū ko é ká'mi ña'a sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ña vādá kaidiá'vi ko.

⁴ É kuñima kó ne, é na kúti o ni ta'an kō ne, e dóo vā'a koo vii o ni ña. Nā kune'ū ña ko ni ña; ña kada ka'nu

ña'a o; ntē ña kadá kuení ko te dií ka va'á ña'a o.

⁵ Ñá kadá xení o ni ta'an kō; ñá te é va'á mii ko nantuku o; ñá kudiin o ni ta'an kó; ntē ña xntekú o nima ko tē neé vií ña ni kō.

⁶ Ña te da díní kó te xoo kó'xo nteē i, tsí e díní kó ne, nee é nuu é ntaā i.

⁷ É kuinima kó ne, é kada ka'nū iní ntí'i o. Kuinti'xe ntí'i kō dí. Un ntí'í ntí'í kuntétu o ne, kutíi ntí'i kutíi ntí'i kō.

⁸ Xée ntūvi é ña ka'án ka ña'a san naa Xuva ko nee é vē'xí kuvi. Xée ntūvi é ña ka'án ka ña'a tuku tú'un é ña te tú'un mii ñā. Xée ntūvi é ntoko ñū'u é kiní ñá'a san. Ntá tsi é kuiníma kó ne, ña ntí'í.

⁹ Vevíi ne, un síin tsi ini o ne, un síin tsi kuvi ka'an o nee é vē'xí kuvi di,

¹⁰ ntá tsi xee ntūvi é kiní o nee é nuu é ntaā í ne, kidaā né, ntí'í é un síin tsi ini o.

¹¹ Dā kulú'ntí ú ne, kaka'án u vatā ó kaka'an i'xa lu'nti. Kakutuní ko ne, kadē kuení ko vatā ó de i'xa lu'ntí san di. Ntá tsi dā kúka'nu ú ne, xtuví mii ú é idé u vatā ó de i'xa lu'ntí san.

¹² Vevíi ne, ñá kaíní va'a o, tsí vata te speju déntu kaito nuu o; ntá tsi kidaā ne, kiní va'ā o. Vevíi ne, un síin tsi ini u. Ntá tsi te kúvi vé ne, kiní vā'á u, vatā ó ini Xúva kō ko.

¹³ Vi'a ve ne, úni nūu i é ña ntí'i: é kuinti'xe kō, é kuntetu o, nī é kuiníma kó ta'an kō. Ntá tsi é dií ka ka'nu ne, é kuiníma kó ta'an kō.

14

Dá kakā'an o tuku tú'un é ña íni o

¹ Kaní nima ntó kuinima ntó ta'an nto ne, ntá tsi nantuku nto nēe nuu i e tá'xi Xuva kō ne, dií dií ka é ká'an ntó naa ña.

² Tsí xoo é nī'i i é ká'an tuku tú'un é ñá iní ne, ña te ñá'a kaka'an ni'i ña, tsí Xuva ko káka'an ni'i ña. Xoxó kañe'e díki i tú'un é xe'é Espíritū Sántū san é ká'an ña.

³ Ntá tsi xoo é nī'i i é ká'án naa Xuva kó ne, kaka'án ni ñá'a san vata koo é dií ka kuka'xi nuu ña, vata koo é tsí'í ntíi ña ñā ne, vata koo é nāxnuu ka'nu ña nima ñá di.

⁴ Tē xoó ka'an i tú'un e ñá ini ña ne, dií ka kakuka'xi nuu mii ña. Ntá tsi xoo é káka'an i naa Xuva ko ne,

kaxntii ña un ntí'í ntí'í ña ntákuinti'xe i san é kuka'xi nūu ña.

⁵ Ntio ko é nī'i nto un ntí'í ntí'í nto é kūvi ka'an nto tuku tú'un é ña íni nto. Ntá tsi dií dií ka ntio ko te kuvi ka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Tsi dií ka kaidiá'vi é ká'an ó tú'un Xuva ko nāa i é ká'an ó tuku tú'un, tē xoxó ña ntada ntaa tú'un é káka'an ó san, vata koo é kadiá'vi iña un ntí'í ntí'í ña ntákuinti'xe i san.

⁶ Dukuān ne, ení, tē xu'ú kixkoto ní'ni ú nto ne, te ká'án u tú'un é ña íni ú ne, ¿mí'i ntu kaxntii ú nto? Ntá tsi kuvi xntii ú nto te ká'án u nee ta'xi Xuva ko é kūtuní ko, o nee iní u é nuu é ntaā í, o tú'un é ta'xi Xuva kō é ká'án u ni nto, o nūu i é nañē'e ú nto.

⁷ Un tsi nte strúmentu é kanakueku o ne, vata kaa choó san ne, o vata kaa kiñú'u san é ña kantító, ntá tsi tē ña vā'a koo nakueku o ne, ña díto nee kaeku.

⁸ Tē ña vā'a koo nakuēku o trunpetá san é kákana ña sntadun san é kī'in ñá du'xēn ne, ¿xoó ntu koo tú've i é kī'in í du'xēn?

⁹ Kuan tsí o kúvi ni ntō di. Te ká'an ntó ni ñá'a tú'un ntō é ña kañē'e díki ñá ne, ¿nté ntu koo tekú ña é káka'an nto? ¿vata kaa ña kaka'an ni'i tátsín san ntáa nto!

¹⁰ Ñá te nté kaa tú'un io da mí'í ká ñuu ñuxiví a ne, un ntí'í ntí'í dóo vā'a tsi kuvi kī'in díki ña é káka'an.

¹¹ Ntá tsi tē ña kañē'e díki ko tú'un é ntáka'an tuku ña'a ne, díto é xio ñuu ña kuenta iña ko ne, xo'o né, xio ñuu ko kuēnta iña ñá di.

¹² Dukuān ne, te dóo ncho ni'i nto nuu i é káta'xi Espíritū Sántū sán ne, nantuku ntō nee nuu i é dií ka kaidiá'vi i é kuka'xi nūu un ntí'í ntí'í ña ntákuinti'xe i san.

¹³ Tē xoó kaka'an í tuku tú'un né, na kákan ñá nta'a Xuva ko, na ta'xí ña é kūvi ntada ntaa ñá nee kani tú'un.

¹⁴ Tsí te káka'an ntá'ví u tú'un e ñá ini ú ne, nímá ko kaka'an ntá'vi, ntá tsi ñá tē nee kañe'e díki ko.

¹⁵ ¿Nee ntu vii ú ve? Ka'an ntá'ví u ni nímá ko ne, ka'an ntá'ví u ni díki kó di. Kata ú ni nímá ko ne, kata ú ni díki kó di.

¹⁶ Tsí te da mii tsi nīma nto kanuu iní nto Xuva kō ne, ¿nté koo ka'an ntá'ví ña é ñá iní san ni ntō dadíi dá

kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko, tē ña katéku ña nee iñá kaka'an nto?

¹⁷ Kuān te dóo vá'ā ó kaka'an ntá'ví nto dá kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ña kaidiá'vi é kuka'xi nuu ta'an nto nta'a Xuva kō.

¹⁸ Xu'ú ne, kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva kō tsí dií ka kaka'án u tuku tú'ūn é ña íni u é un ntíí ntíí nto.

¹⁹ Ntá tsi dá tūví u ni ñā ntákuinti'xe i sán ne, dií ka vá'ā ó kuān te úvi uní xú'u ka'án u é kīni ña'a san vata koo é dií ka kutú've ña, naa i é ka'án u u'xi míil tú'ūn é ña k'ín diki ña.

²⁰ Ení, ñá ku dē kuení nto vatā ó kadē kuení i'xá san. Mii tsi kuēnta iña núu i é kīni kaa ne, vií nto vatā ó de i'xá san é vata kutú've i é vií i é kīni kaa. Ntá tsi kadā kuení nto vatā o ntádē kuení ñatā san.

²¹ Lei Xúva kō ne, uve na'a, kaka'an: “E tuku tú'ūn ka'án u ni ña ñūu sá'a, ne, ña vé'xi xio ñūu ka'an ñá ni ña nāa ko, ntá tsi nte da'a sá kuān koo ka'án u ne, ña téku ña, ka'an Xúva kō”, ka'an.

²² Dukuān ne, é ká'an ó tuku tú'ūn é ña íni ó ne, vata koo é kīni ña'a, ña é ña kákuinti'xe i ne, ñá te ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi te ká'an o tú'ūn é tá'xi Xuva ko ne, vata koo é kīni ña ntákuinti'xe i san ne, ñá te ña é ña ntákuinti'xe i.

²³ Da ntánataká nuu un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i sán ne, é un é un ña ntáka'an ña tuku tú'ūn é ña íni ña ne, kidáa ne, te xēe ña'a, ña é ñá ini nuu i sá'a, o ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, ¿vá ña ka'an ntú ña te ntákuluku nto?

²⁴ Ntá tsi te ūn ntíí ntíí ntó ka'an nto tú'ūn e tá'xi Xuva kō né, te xēe ñá'a, ña é ñá ini nuu i sá'a ne, o te xēe uun ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, koto ña neé ña'a ña ne, kūtuni ña tsí io kuétsi ña kuēnta iña tú'ūn va'a é ntáka'an nto san.

²⁵ Kutuni ña nee é ñu'u xū'u nima ña ne, nakunchíti ña nuu Xuva ko ne, kunuu ini ñá ña. Kutuni ña tsí nuu mé'ñu nti'xe Xuva ko ntó.

Vii nto vata xkoó ini nto, ntá tsi na kuiñi ūkun

²⁶ Ví'a ve né, ení, dā ntánataká nuu nto ne, iō ntó ne, kuvi kata nto; iō ntó ne, kuvi nakuá'a nto ña'a san; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tú'ūn e tá'xi Xuva kō é kūtuni nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tuku tú'ūn é ña íni nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto neé kani tú'un tú'un

ñā. Kuān koo vii nto vata koo é dií ka kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, un ntíí ntíí nto.

²⁷ Tē xoó ncho ka'an í tuku tú'ūn é ña íni í ne, na ká'an úvi uní ñá'a, ntá tsi kui kui uun ña na ká'an ña. Kidáa né, kuntítsi uun ña é ntáda ntaa neé kani tú'un tú'ūn é káka'an ña.

²⁸ Ntá tsi tē xoxo nté uun ña é ntada ntaa neé kani tú'un sá'a ne, dií ka vá'ā o é ña ká'an kue'en ña tuku tú'ūn é ña íni ña da ntánataká nuu ña. Diin diin tsi na ká'an ntá'ví mii ña ni Xuva kō.

²⁹ Tē xoó ncho ka'an i tú'ūn é xe'é Xuva kō é kūtuni ñá ne, uvi uní tsi ña na ká'an ña. Na kīni ña nguūi sán ne, na ká'an ñá te nuu é ntaā i é káka'an ña.

³⁰ Ntá tsi tē xe'é Xuva ko tū'un é ká'an túku ña'a, ña tuvi íkán né, na tēe kádin ña é káka'an dí'na san.

³¹ Kuvi ka'an nto, un ntíí ntíí nto e ní'i nto tú'ūn e tá'xi Xuva kō, ntá tsi kuentá uun xntō, vata koo é un ntíí ntíí nto kutú've nto ne, ntuka'nu ini nto.

³² Xoo é nī'i i tú'ūn é xe'é Xuva kō ne, kuvi kada kú've mí neé ura ká'an.

³³ Tsí ña ntio Xuva ko é kōo da vántiñi o kuntoo o, tsí ntio ña é diin diin tsi kuntoo o.

Vatā xkoó ini un ntíí ntíí ení kō, ña ntákuinti'xe i sán ne,

³⁴ ñad'í san ne, diin diin tsi na kuntoo ña ini ukún kán, tsí ña vá'ā ó te ka'an ña. Kantio é kuiko ñu'u ña vatā ó kaka'án lei Xúva kō.

³⁵ Tē neé ncho kutuni ñá ne, na tsixe'e ña xii ña tē neé ña nú vi'i ña kán. Tsí ña vá'ā o é ká'an ñá ini ukún kán.

³⁶ ¿Nté o ntu? ¿Vá nta'a ntú nto vé'xi tú'un Xuva kō kuan? Ntē ña te da mí xnto ni nī'i nto tú'un ña.

³⁷ Xoo é káka'an i tsí nī'i i tú'ūn é xe'é Xuva kō é ká'an náa ña ne, o tē dóo ini ña Xuva kō ne, na kīni ñá tsi sá'a é kaká'u ú iña ntó ne, uun e tá'xi Xuva kō é káda ntaa o.

³⁸ Ntá tsi tē xoó ña'a ña káde ña kuenta tú'ūn sán ne, ña kú de nto ña kuentá di.

³⁹ Dukuān ne, ení, kákan nto nta'a Xuva ko na tá'xi ña é ká'an ntó naa ña ne, ñá ku e'nté nuu nto é na ká'an ñá'a san tuku tú'ūn é ña íni ña.

⁴⁰ Ntá tsi da neé ka é vií ntó ne, ñá ku dotō tsí vií nto ne, kuentá uun xnto ka'an ntó vatā ó ntio Xuva kō.

15

Dā ntóto Cristu

¹ Ení, ntio ko é na naka'an ntō tú'ūn va'á san é nañé'e ú nto kídaā nté koo nakáku ō. Divi tú'un é kuinti'xe nto kídaa ne, kuan tsí ó ntákuinti'xe nto vevíi di.

² Kuenta iña tú'ūn sa'á ne, nakáku nto, tē ña xtuví mii nto tú'un vatā o ka'an ntódo ú ni ntō ne, tē ña te é ntaā i é kuinti'xe nto.

³ É kā'án u ni nto tú'un é dií ka nuu á'vi i é nī'í ko: é xi'í Cristu kuénta iña kó, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne,

⁴ íntū'xí ña, ntá tsi da kúvi uni ntúvi ne, ntōto ñá vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō.

⁵ Kídaā ne, iní Pedrú san ña ne, dā ku e ví'i ne, iní pustrú ña nguī san ñá di.

⁶ Rkontúví ne, ú'un siēntu ñá'a, ña ntákuinti'xe i san, iní ña ña é uun ito tsi. Iō ñá ntoo ká ña; iō ñá ne, e xí'i ñá.

⁷ Uun ká tuku ntuví ne, iní Santiau ña; kídaā ne, un ntíí ntíí pustru ña iní ña ña di.

⁸ Dā ntíi ata í ne, iní u ñá di, xu'u é vata kaa uun i'xa é kākú xe'e kaa u.

⁹ Tsí xu'ú ne, dií ka dutsi u é un ntíí ntíí pustrú san ne, ntē ña nuu â'ví ko é kā'an ña'a san é pustrú u, tsí dóo dé xení u ni ñá ntákuinti'xe i Xuva kō kídaā.

¹⁰ Ntá tsi dóo vá'á o dé Xuva ko nī ko dá nadama ñá ko vata koo é kúvi u vata kaa ú sa vevíi. Ná te dotō tsí ni été xaa u e dóo va'a e tá'xi ña ko, tsí xu'ú ne, dií ka kade tsiñu u é un ntíí ntíí ña nguī san. Ntá tsi ña te da mí tsú kade tsiñu u, tsí Xuva ko nuu ña nimá ko ne, diví ña kade ña tsiñu va'á san é káde u.

¹¹ Ntá tsi ña té ini te xū'ú ne, o ña nguī san ntáde ña tsiñu san, tsi ntánañé'é ntí tú'un Xuva kō né, diví e kuinti'xe nto.

Tē ntóto ña xi'i

¹² Ntá tsi tē ntáka'an ntódo ntí tsi ntóto Cristu dá xi'i ñá ne, ¿nté kui iō ntó ne, ntáka'an nto tsí ña ntántoto ñá xi'í san, kuan?

¹³ Tē dí ña ntántoto ñá xi'í san ne, Cristú ne, ña ni ntóto ña di.

¹⁴ Tē dí ña ni ntóto Cristú san ne, é ntaā í e ntáka'an ntódo ntí ne, e kuinti'xe nto ne, é ntaā í; ñá tē neé nuu á'vi.

¹⁵ Tē dí kuān ó ne, ntáde vetē ntí iña Xuva ko, tsí ntáka'án ntí é nantoto Xuva kó Cristu dá xi'i ña. Ntá tsi ¿nté ntu ō nántoto ña ñá kuan, tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san?

¹⁶ Tsí tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san ne, nté Cristú ña ni ntoto ñá di.

¹⁷ Tē dí ña ni ntóto Cristú ne, é ntaā i é ntákuinti'xe nto ne, ña tūvī xoó kada ka'nu iní i ni kuetsí nto.

¹⁸ Tē dí kuān ó ne, un ntíí ntíí ña xi'í, ña é kuinti'xe i Cristu dá xi'í ne, ñá ni xēe ntá'a Xuva kō.

¹⁹ Tē dí da ntántito tsi o ñuxiví a e ntántétu ō Cristú ne, dií ka nta'vi ide ō é un ntíí ntíí ña'a san.

²⁰ Ntá tsi ñá te kuān ó kuví, tsí é nuu é ntaā í ne, ntoto Cristu dá xi'í ña. Vata kaa kiti vidín e kí di'na ma é tatā kó kaa ña, tsí di'na ña ntóto ña é un ntí'í ō.

²¹ Uun tsi ñatíí idé ña kuetsí é ió doxi'í san ne, uun xtuku tsi ñatíí ntóto ña vata koo é ntóto ña xi'í.

²² Vata ō ni'í ko é kuví o é kuetsí Adaán ne, kuan ō ni'í kó ntuví iña kó nta'a Cristu.

²³ Ntá tsi kuiñi ukūn ó ntoto o, vatā ó kaduku ntée o. Di'na Cristú odo núu ña ntóto ña. Kídaā ne, dá nañinu xtúku ña ne, ntoto un ntíí ntíí ña kaka'an í ña.

²⁴ Rkontúví ne, xēe ntúvi é ntí'í ñuxiví san. Tē kúvi nantí'í Cristu é un ntí'í ña tsiñu na'nu i sán, nī ña ntáde kú'vé san, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña e dóo iō i é víi ne, da kídaā nakué'e ña da kaníí mí káde kú'vé ñá nta'a Xuva kō.

²⁵ Tsí Cristú ne, kantio é kadā kú'vé ka ña un tsi da nté kúvi víi ña ni ūn ntíí ntíí ña ntaínchu'vi ña.

²⁶ É ntíi ata i é kaínchu'vi ñá ne, diví sán doxi'í san ne, nantí'í ña di.

²⁷ Tsí Xuva kō ne, xé'e ñá é kodo núu Cristu é un ntíí ntíí nuu i. Ntá tsi é káka'an o “un ntíí ntíí nuu í san” ne, ñá te kaká'an o te kodó nuu ña iña Xuva ko, tsí Xuva kō xe'é ña é kodo nuu ñá un ntíí ntíí nuu i.

²⁸ Tē kúvi idé I'xá Xuva ko núu i sá'a ne, nakué'e ña é kadā kú'vé Uva ña iña ña. Dukuān né, da nēé ka nuu í ne, di'na ká Xuva kō.

²⁹ Tē ña kuan koo kúvi ne, ¿nté kui kuān xkoó ini kú ña iō ñá kuān é tuku

ña'a kutsi ntute ña naa ñá xi'í san? Tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san ne, ¿nté kui kuān xkoó de ntu ña kuan?

³⁰ ¿Nté koo ntu é da nuu da kuii tsi ña u'vi ni'i nti ntuvi iña ntí kuan?

³¹ Uten uten doko sá kanakí'i ña ntuvi iñá ko. Nuú é ntaā i. Nuú é ntaā í di tsi dóo diní ko kuenta iña nto, tsi ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu.

³² ¿Neé ntu tsiñu nāá u ni ñāñá san, vatā ó de ña ñuú Efesú san ne, tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san? Díi ka vá'ā ó na kō'o ka'xi o, tsí tevāā ne, kuví o.

³³ Ñá ku dā vá'a nto é kanī nta'ví ña'a san nto. Tsí kuvi nti'xe vatā ó kaka'an ña'a: “Te kuve ta'an o ña kini ntāa sán ne, xtuví mii o é vā'a é ini o”, koo ka'an ña.

³⁴ Na ntūtuni ntó ne, vií nto é vā'a. Ña kú de ká nto é kīni kaa san. Tsi ío ntó ne, ñá ini ntó Xuva kō. Kaka'án u sá'a vata koo é na kūka'an nuu nto.

¿Nté ntu o kantoto ñá xi'í?

³⁵ Á te iō ntó ne, kadā kuení nto: “¿Nté ntu koo ntoto ká ña xi'í san? ¿Nté ntu kaa kúñu ña?”, koo ka'an nto.

³⁶ Ñá ku tsixe'e tūntu nto. Tsí tsíkīn, kiti ka'xi nto ne, ¿nté ntú koo kue'nu tē ña di'na té'u?

³⁷ Tsi é ka'xi o ne, é tūku kaa te kéne. Tsí da mií tsíkīn dá i'xi nto, kuān té tsíkīn trigú ne, o da nēé ka tsíkīn.

³⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é un é un tsíkīn sán xuku i ni kiti i vatā o é ntio ña. É un é un tsíkīn sán ne, é un é un nuu i di.

³⁹ Da nēé ka nuu kúñu sán di ne, ñá te úun tsi nuú i kúvi. Tsí uun tsi nuu i e kúvi kúñu ña'a sán ne, é tūku ntāa kúñu kiti san ne, é tūku ntāa kúñu láa sán. Kúñu tsákā sán di ne, é tūku ntāa.

⁴⁰ Kuan tsí o kúñu é iō e dukún kán di, tsí ña te dadíi ntāa kúñu é iō ñuxiví a. Ntá tsi ntuvi kúñu sán ne, dōo vá'a ntāa. Ntá tsi e túku ntāa kúñu é iō e dukún kán é kúñu é iō ñuxiví a.

⁴¹ Ngántií san ne, dōo va'á ntuve i ne, dōo va'á ntuve xoó san di, ni xntiví san di, kuān te e túku e túku ntāa. Xntiví san ne, e túku e túku ntāa é un é un di.

⁴² Kuan tsí koo kuvi te ntóto ña'a, ña é xi'í san di. Kúñu e ka'xi o ne, kate'u, ntá tsi kúñu é ntóto ne, nté uun ito ká ña kuvi.

⁴³ Kúñu e ka'xi o ne, ñá tē neé nuu á'vi, ntá tsi tē ntóto ne, dōo va'a. Vitā kue'en kúñu sán te i'xi o, ntá tsi tē ntóto ne, dōo ntíi.

⁴⁴ Te i'xi o ne, uun kúñu kúvi o, ntá tsi kúñu é ntoto ne, dadíi ni kúñu Xuva kō. Vatā ó iō kúñu kō ñuxiví a ne, kuan kōo ni'i ko kúñu ko te kue'en o ntá'a Xuva kō.

⁴⁵ Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Adaan, ñá kui ūún ne, ní'i ña ntūvi iña ña vata koo é kutuví ñá ñuxiví a”, ka'an. Ntá tsi Adaan, ña ntíi ata i kán ne, ní'i ña é kúvi ta'xi ña ntuvi iña ko é kuntoo o ni Xuva kō.

⁴⁶ Ntá tsi ña te kúñu kō é kuntoo o ni Xuva kō é ní'i ko di'na, tsí di'na kúñu kō é ntuvi nte'u. Da kidáa ní'i ko kuñu é kuntoo o ni Xuva kō.

⁴⁷ Ñatíi, ña kui ūun ne, nté'ū kúvi ña ne, kaduku ntée ña ñuxiví a. Ña kuvi ūvī san ne, Tó'o ko ñā. E dúkūn kan vé'xi ña.

⁴⁸ Kúñu kō é ni'i o ñuxiví a ne, vata kaa kúñu ña kúvi nte'u kaa. Kúñu é ní'i ko e dukún kán ne, vata kaa kúñu ña e dukún kán kaa.

⁴⁹ Vata o ntúvi o ña kúvi nte'u ñuxiví a ne, kuan koo ntuvi o ña tuví e dukún kán di.

⁵⁰ E ncho ka'án u ni nto, ēni: Nee é iña kúñu ni iña xiki kúvi ne, ña kúvi ní'i mí tuví Xuva kō. Tsí da nēé ka é kate'ú ne, ña kúvi ní'i é kutuví ntíi dañu ntūvi.

⁵¹ Kini nto ve tsí ntaa ú ni nto ūun nuu i é nté uun xoxo ini i: Ñá te ūn ntíi ntíi ó kuvi o, ntá tsi un ntíi ntíi ó nadáma kúñu kō.

⁵² Uun da'na nchuvii, vata koo kuvi é nakuéni o, te éku trunpeta san é ntíi ata i. Tsí kueku trunpetá san ne, kidáa ntóto ñá xi'í san e nté uun ito ka ña kuví ña. Xo'o é ntántoo ká o ne, ura tsí i nadama kúñu kō di.

⁵³ Kantio é nādama kúñu é kate'ú san ní kúñu é ña katé'ú san. Kantio é nādama kúñu é kantí'i ní kúñu é kutuví ntíi dañu ntūvi.

⁵⁴ Tē nādama kúñu é kate'ú ní é ña katé'ú ne, te nādama kúñu é kantí'i ní é ña kantí'i ne, kidáa ne, kuntaa é kaka'an tú'un Xuva kō: “Ña kóo ká doxi'i, tsi kúvi idé Xuva ko ní i”, ka'an.

⁵⁵ ¿Ña nta'vín ntun, doxi'i? ¿Mí'i ntu é kúvi víin kan ní ntí? ¿Mí'i ntu kuvi ntuku kuí'ín kan ntí?

⁵⁶ Tsí kantuku kui'i doxi'í san ko kuēnta iña kuétsi kō ne, kūtuni ko tsi iō kuétsi ko kuēnta iña leí san.

⁵⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō é káta'xi ña é kúvi vii o ni dóxi'í san nta'a Tó'o ko Jesūcristu.

⁵⁸ Dukuān né, ēní, kuntikin nto é ña ku xtuví mii ntō e ntákuinti'xe nto; ña ku díta nto tūku itsi. Díí díí ka na kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, tsí nto'ó ne, ini ntó tsi ña te é ntaā í e ntáde tsiñu nto ni Xuva kō.

16

Dómēni é ntánatakā ña iña ta'an ña

¹ Kuenta iñá domēni é ntánatakā nto iña ta'an ko, ña kuinti'xe i sán ne, kué'e nto vata o nañé'e u ña ntákuinti'xe i ñuú Galacia.

² É kui uun ntūvi vité san ne, naki'i da'an ntō domēni, vata kaa e ní'i nto. Na kōo tú'vē nto vata koo é ña kantío é natakā ntó tē xee u.

³ Tē xee u ne, kada vá'a u tutu é kuni'i ña é nakaxnúu nto é k'ín ni'i ñá domēni iña ta'an ko, ñá ntoo ñuú Jerusaleen.

⁴ Te kántio é k'ín u ne, k'ín ú ni ñá di.

Mí'í nchó k'ín Pablu

⁵ Kikoto ní'ni ú nto te ita ntí'xin ú ñuú Macedonia, tsí itsi ikān kuita ntí'xin u.

⁶ Ñá iní u te kuvi kutūví u ni nto, kuān te uun dá'na, o dā nté kuita ntí'xin ntuvi ví'xin san. Kidáā né, kuvi xntii ntō ko dá ñi k'ín u mí ntio é k'ín u.

⁷ Ña ntio ko é uun da'na tsi koto ni'ni ú nto, tsí kuān te nté kaa ntuvi kutuví u ni nto, te Xuva kō ntio ña.

⁸ Kuntētu ka ú i'a ñuú Efesu da nté kúvi viko é nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko iña i é ta'vi o,

⁹ tsí dóo ió tsiñu Xuva kō é káda tsiñu ú i'a ne, dōo vá'ā ó kakuvi, kuān te dóo iō ñá ntáka'an ntée ko.

¹⁰ Tē xee Tímoteú ne, vii nto ña kuenta vata koo é káán ña, tsí iña Xuva ko káde tsiñu ña vatā ó de ú xu'u.

¹¹ Dukuān né, kuiko ñu'u nto ña ne, xntii nto ña na k'ín ka ña itsi ña vata koo é vá'á koo naxee ña mí tuví u. Tsí xu'ú ni ña kuinti'xe i sán ne, ntántētu ntí ña i'a.

¹² Ení ko Āpoló ne, dōo ikán u da xe'e nā kíkoto ní'ni ña nto ni tā'án ko ña

nguii san, ntá tsi ña ni ntio ña k'ín ñá vevii. Ntá tsi k'ín ñá tē ni'i ña ntuvi.

Tū'un da ntí'í tutú san

¹³ Kuenta tsí vii nto; ñá ku xtuví mii nto é ntákuinti'xe nto. Ñá ku u'vī ntó; na kūtíi nto vata kaa é tii nto. Koo ntii ntō.

¹⁴ Da nēé ka é vii ntó ne, vii nto é ntákuinima ntó ta'an nto.

¹⁵ Ini ntó, ēni, tsí Stefanu ni ñaví'i ña ne, di'na ña kuinti'xe ña é da xōo ka ña ntoo ñuú Acayá san. Nté ntūvi tsikán ne, da mii é ntáxntii ña ta'an kō, ña ntákuinti'xe i san.

¹⁶ Kakan ú nto é kuiko ñu'u nto ñá'a, ña vata ntáa ña tsikan. Kuān koo vii nto dí, ni ūn ntíi ntíi ña'a, ña ntáde tsiñu ni'i nto, ni ña ntáxntii nto.

¹⁷ Dōo diní ko tsí é xee Stéfanu ni Fortunátu ni Acáicu, tsí divi ñá ntáde ña é ña ni kuvi vii nto é xoxó nto i'a.

¹⁸ É nāxnuu ka'nu ña nimá ko vatā o dé ña ni ntō di. Koto nto ña, tsi dóo va'á ña'a ña.

¹⁹ Un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i san, ña ntoo i'a ñuú Asia ne, taxnuu ña ntiusi nto. Aquila ni Prísila ni un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i san e ntánataká nuu ña nú ví'i ña kán né, taxnúu ña ntiusi ntó di, ta'an nto, ña ntákuinti'xe Xuva kō.

²⁰ Un ntíi ntíi ta'an kō, ña ntoo i'a ne, taxnúu ña ntiusi ntó di. Nanume ta'an nto kuenta iña Xuva ko.

²¹ Xu'u é Pablú u ne, mii u ka'u u sá'ā é taxnúu ú ntiusi nto.

²² Tē xoó ña ntío i Tó'o ko Jesūcristú ne, na ní'i mii ña é nto'o ña nta'a Xuva kō. ¡Nā nainú náne'e Tó'o kō!

²³ Na kunūu mé'ñu kunuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto.

²⁴ Ntio ko é kūtuni nto tsi dóo ntio kó nto, tsí uun tsi kúñu kúvi o ni Tó'o ko Jesūcristu. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō, xu'u é Pablú u.

ña ni de ntáa o, ntá tsi Espíritū Sántū sán ne, kata'xi ña ntuvi vā'á iña ko.

7 Tū'un e xtúvi Xuva kō kídaā ne, áta xūu tsí kanteé na'a. Ntá tsi un tsi kaxi'í nuu ka'nu nuu Muísee da kí'i ña tú'un san. Ntē ña ni kutíi ña Israeé san koto ña nuu ña, tsi dóo kaxi'í nuu. Ntá tsi da kuíi da kuíi tsi kanta'va ntúve í san. Te kuān o xi'í nuu ka'nu da xée tú'un é nī'i kó doxi'í san ne,

8 ¿nté ntu kaa dií dií ka'nu tú'un e tá'xi Espíritū Sántū san?

9 Tē dóo ka'nu kúvi dá xee lei é nī'i kó doxi'í ne, dií dií ka ka'nu kuvi dá xee tú'un é kā'an Xúva kō tsi ntí'i kuétsi kō.

10 Lei e xtúvi ñá di'na ne, dōo ka'nu, ntá tsi vevíi ne, ña ká'nū ka vata kaa tú'un xee san.

11 Tē dóo ka'nu kúvi da xtúvi ña lei é ña na'a ni idiá'vi ne, da dií dií ka ka'nu kuvi dá xee tú'un e ntíi dañu ntúvi kaidiá'vi.

12 Nuú é ntaā i tsí iní nti tsí kuān koo kuvi. Dukuān é ntáka'an ntaá nti ni ntō.

13 Ñā ntáde ntí vatā o dé Muisee. Tsí Muiseé ne, dáví nuu ña nuu ña dóo san vata koo é ña kiní ña Israeé san tsí kanainu kudii é káxi'í nuu nuu ña.

14 Ña Israeé san ne, kúka'xi diki ña; ñá ntáñe'e diki ña. Kuan tsí ó ntee doó san nuu ña vata koo é ña kí'in diki ña da ntánakuā'a ña tú'un āta san e xtúvi Xuva ko ntā'a Muisee, tsí mii tsí Cristu kuvi vií ña naki'i ña doó san é ntee nuu ña vata koo é kí'in diki va'á ña.

15 Vata da e ntánakuā'a ña lei Muiseé san vevíi ne, vatā ó te kanteé doó san nuu ña vata koo é ña kí'in diki ña.

16 Ntá tsi tē xoó ña'a xkokoó ñá ne, nakuntíkin ña Tó'o kō ne, naki'i ña doó san é ntee nuu ña.

17 Uun tsi Xúva ko ni Espíritū Sántū sán ne, xoo ñá'a é nuu Espíritū Xúva kō nima ñá ne, ntaíka xaa ña.

18 Un ntí ntíi o é ña katavi núu ka doó san nuu ko ne, nāxi'í nuu ko vata koo é kīni ó Xuva kō nté kaa ña e dóo va'á ña. Dukuān ne, ntánadama ntí utén utén é ntúvi ntí vata kaa Cristu, tsí utén utén kanata'xi ká ña kō e dóo va'á iña ña. Sá'ā é vē'xi nta'a Tó'o kō Espíritū Sántū san.

4

1 Dukuān ne, ña ntánatívi iní nti, tsi dóo vá'ā o dé Xuva kō da tá'xi ña tsiñu sá'a é vīi nti.

2 Ntí'i ne, ñá vīi nti uun nuu i é kini kaa vatā ó de ña é kade xū'u, é kau'vī ña é vīi ditó ña. Nā tē ntaéni nta'ví nti ña'a; ña ntánadama nti tú'un Xuva kō. Tsi ntí'i ne, ntáka'an ntáa ntí ni ñá'a é nuu é ntaā í vata koo é kūtuni ntí'i ña tsí da mii tsí é vā'a e ntáde nti. Iní Xúva kō tsí nuu é ntaā i e ntáde nti.

3 Tē kuíní ña'a te dóo xū'u ntáka'an nti tú'un va'á san ne, ntá tsi ña te un ntí ntíi ña, tsí mii tsí ña ntákunaá san é ña ntátekú ña tú'un e ntáka'an nti.

4 Tsí diví ñā é ña ntákuintí'xe i Xuva kō ne, kūneé nuu ña. Tsi é ña vá'ā san é kadē kú've ñuxiví sa ne, edí nuu nuu ña vata koo é ña kiní ña tsi dóo va'á tú'un va'á san iñá Cristu, ña e dóo va'a. Tsí te kīni ñá Cristú ne, kiní ña nté kaa Xuva kō di.

5 Dā ntáka'an ntódo ntí ne, ñá te kuēnta iña mií nti ntáka'an ntódo nti, tsí kuenta iña Jesúcristu, tsí diví ñā e Tó'o ko ñā. Ntí'i ne, kūdii ña ntáde tsiñu iña nto ntí kuenta iña Jéssu.

6 Mii tsi Xuva kō, ña é de kú've é xi'í nuu ñu'ú san mí nēé san ne, diví tsi ñā naxi'í nuu ña nimá nti vata koo é kuenta iña ñu'u san ne, kutuni ko tsí dóo kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko te kiní ó Cristu.

¿Nté koo kuntoo o e ntákuinti'xe ko Xuva kō?

7 Ntá tsi nuu i e dóo nuu a'vi e tá'xi Xuva kō ne, nuu kúnū nti. Kúnū nti ne, vata kaa kí'dí é kudii nté'u kúvi, ntá tsi é nuu iní i ne, dōo nuu á'vi i vata koo é kīni ñá'a tsí ña te mii ntí kuvi vií nti, tsí Xuva kō é kúvi vií ña.

8 Kuān te titín nuu i ntánto'o ntí ne, kútíi nti. Kuān té ntánti'i iní nti nté koo vií nti, ntá tsi ío ka cho'o i nté koo vií nti, kuíní nti.

9 Kuān te dóo ntántukū nuu iní ña'a san nté koo vií ña nī nti, ntá tsi ña kaxtuví mii Xuva kó nti, tsí kainuu mé'ñu kainuu dáva ña nti. Kuān te ntánantava ña nti ñu'u kán, ntá tsi ña te ntáxi'i kue'én nti.

10 Dā mí'i ka ntáñe'é nti ne, ntaíka ni'i ntí doxi'í nti kuenta iña Jéssu váta koo é kīni ña'a sán nti ne, kutuni ña tsí kantíto Jéssu.

11 Dá Ió ka ntuvi iñá nti ne, utén utén ntántuvi kuentá nti nta'a doxi'í san kuenta iña Jéssu vata koo é kīnī ña'a tsí kantító Jesuu, tsi é nī'í nti ntuvi vā'á iñá nti kuenta iña ñá, kuān te xi'í kúñū nti.

12 Dukuān ne, ntaxé'e nti kúñū nti dóxi'í san vata koo é nī'í nto ntuvi iña nto.

13 Ió mí ūve na'a tú'ūn é kākā'an ña é itúvi ntuvi dí'na, kākā'an ña: "Kuīnti'xe kó ne, dukuān é kākā'an u", ka'an ña. Nti'í ne, dadii kuīnti'xe nti ni ña tsikán ne, dukuān e ntáka'án nti di.

14 Tsí iní nti tsí Xuva kō ne, nantóto ña Tó'o ko Jéssu dá xi'í ñá ne, kuan koo nantóto ña nti di ne, dá nakī'i ña kó ni ntō, é kuntoo dadii o ni ñá.

15 Un nti'í nti é ita nti'xin nti ne, e kúvi kuenta iña nto. Tsí tē kútītín ña'a naxnuu viko Xuva ko ñá né, dōo kútītín ka ña'a nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ka'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō.

16 Dukuān ne, ña ntánativi iní nti. Kuān té ntánativi kúñū nti, ntá tsi utén utén ntánaku'un vá'a nimá nti.

17 Kuān té ntánto'o nti vevii ne, ntá tsi ñá tē nté sa ntii tū'un, tsí da kuíta nti'xin. Ntá tsi kani tú'un tsí divi é nī'í nti ntuvi vā'á kue'en iñá nti nta'a Xuva kō é kutúvi ntii dañu ntúvi.

18 Ntá tsi ña ntáde nti kuenta nee e dító, tsí nee e dító san ne, ña te nguentúvi kaxntii; nee é ña dító san ne, divi é kaxntii ntii dañu ntúvi.

5

1 Kúñú kō é Ió ñuxiví sa ne, vata kaa uun vi'í mí kuntoo taan o kaa. Tē nti'í kúñū kō ne, iní o tsí ntoo vá'a vi'í vā'á ko iña Xuva ko e dukún kán, mí kuntoo o ntii dañu ntúvi. Tsí ña te ña'a ni de vá'a ña, tsí mii Xuva kō de vá'a ña.

2 Dá ntōo ká o ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani o e dóo ntio ko é kuntoo o vi'í vā'á kō é ta'xi Xuva ko tē xeé o nta'a ña e dukún kán.

3 Nakū'ún o vi'í vā'á san é kūtavi núu o vata kaa du'nu vata koo é ña kuntii nima ko te xi'í o.

4 Dá ntōo ká o nī kúñū kō ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani o tsi dóo ntánti'í iní kō. Ntá tsi ña te ntío kō é nakuíta o kúñū kō, tsí ntio ko kúñū xeé kō é nī'í ko nta'a Xúva kō. Ntio kō é nadama o

ntúvi iña ko é kantí'í ntuvi iña ko é ña kantí'í ntii dañu ntúvi.

5 Xuva kō de kú've ñá ko kuēnta iña i sá'a: é ntio ñá é nī'í ko ntuví va'á iña kó ne, divi ñá tá'xi ña Espíritu ñá vata koo é koo ntaá ini ko é nī'í ko.

6 Dukuān ne, ñá tē nguentuvi ntaíntee ini nti, kuān té kuví nti, tsí iní nti tsi dá ntōo ká nti ñuxiví sa ne, dōo ikā ntoo nti mí tuví Xuva kō.

7 Ntá tsi ntaíka ntikín nti Xuva ko, kuān te ña ntaíní nti ña.

8 Dukuān ne, ntaíntee ini nti, kuān te na kuví nti, tsi dií dií ka vá'á o te tsoo mii nti kúñū nti ne, dá kī'ín nti nta'a Xuva kō, kíkuntóo dadii nti ni ñá.

9 Dukuān né, kuān te ntóo ká nti nī kúñū nti, kuān te tsoo mii nti kúñū nti ne, ntá tsi ntánti'í nuu iní nti é vī'í nti nēe é ntio Xuva kō.

10 Tsí da mii é naxee o un nti'í nti o kuntáñi o nuú Cristu vata koo é nī'í ko nee é dūku ntée o, te vā'á ne, o tē ña vá'a, vatā o de kúñū kō da intóo o ñuxiví sa.

Tū'un é ntuvá'a o ni Xuva kō

11 Dukuān ne, da xé iní nti tsi dóo donchu'ví ide Xuva kō ne, ntánti'í nuu iní nti ntáka'án nti ni ña'a te kuīnti'xe ña ña. Ini Xúva kō nté ntaa nti ne, ntio nti é kūtuni ntó di, te vā'á nti ne, o tē ña vá'a nti.

12 Ñá ncho ka'an tūkū nti ni ntō e dóo vá'á nti, ntá tsi ntio nti é vā'á kuini nto kuenta iñá nti vata koo é kuvi nantiko koō nto e ntáka'án ñá'a, ña e dóo ka'nu kuini i iña tuku ña'a te vā'a íto ña, ntá tsi ña ntáde ña kuenta te vā'á nima ñá ne, o tē ña vá'a.

13 Tē ntákulukú nti, kuini nto ne, kuenta iña Xuva ko; te vā'á nti ne, kuenta iña nto.

14 E dóo kuínima Cristú nti ne, kade kú've ña ntuvi iñá nti un tsi nte da kútuní nti tsí mii ñá é xi'í ñá kuenta iña ko un nti'í nti o.

15 Vata tsi tē kuédadii xi'í o ni ña un nti'í nti o, vata koo é xo'ō é ntoo ká o ne, ñá vī'í ka o é ntáde kueni mii ko, tsí vii o nee é ntio Xuva kō, tsí divi ñá xi'í ñá naa ko ne, ntá tsi ntoto xtuku ña kuenta iña ko.

16 Vevii ne, ña ntaíní ka nti ña'a nté ito ña vatā o dé ña'a ñuxiví sa. Kuān o iní nti Cristu kidaa ñuxiví sa, ntá tsi ña kuán o kaíní ka nti ña vevii.

17 Dukuān né, te xōo ñá'a é kuvi uun tsi ña nī Cristú ne, é tūku ñá'a ntuvi ña

ve. É itā ntí'xin é ātá san ne, é ntūxée nima ñá vevii.

¹⁸ Un ntíí ntíí nuu i sá'ā né, nta'a Xuva ko vē'xi, tsí ñá ñá tá'xi ñá é ntūvá'a ntí ni ñá kuēnta iñá Cristú ne, ñá ñá tée tsiñu ñá ntí é kā'án ntí ni ñá'a san é ntūvá'a ñá ni Xuva kō.

¹⁹ Da xe é xi'í Cristu kuēnta iñá kó ne, xé'e Xuva kō é ntūvá'a ñá'a ñuxiví sa ni ñá, é ñá dá'vī ká ñá ñá kuétsi ñá. Tē tsiñu ñá ntí é kuē'é ntí é kūtuni ñá'a san nté koo ntuvá'a ñá ni ñá.

²⁰ Ntí'í ne, nāá Cristu vé'xi ntí. Vata tsi te mii Xuva ko kaka'an ñá é ntáka'an ntí ni ñá'a kuenta iñá Cristú tē ntuvá'a ñá ni Xuva kō.

²¹ Cristú ne, ñá tūvi kuē'en tsi kuétsi ñá. Ntá tsi Xuva kō ne, dá'vi ñá ñá kuétsi'ko ūn ntíí ntíí o dá xi'i ñá kuenta iñá ko vata koo é ñá kōó ka kuétsi kō ne, vii ō é vā'a é ntio Xuva kō.

6

¹ Ntí'i e ntáde tsiñu dadíí ntí ni Xuva kō ne, ntaikán ntí nta'a nto tē ñá te é ntaā i é nī'i ntó doméni e tá'xi Xuva ko ntō.

² Tsí Xuva ko kaka'an ñá tū'ūn é ntēé na'á san:

Ura vā'a téku ko é kaka'an;
ntuvi dá nakáku ú o ne, xntíí ú o,
ka'an ñá. Vevii ne, ura vā'a; vevii ne,
ntuvi é nakakū ñá kō.

³ Ñá te kaēdí nuu ntí itsi é kuntikín ñá'a Xuva kō, tsí ñá ntío ntí é kā'an kīni ñá'a san kuenta iñá tsiñu e ntáde ntí iñá Xuva ko.

⁴ Ñá'ā, tsí da nēé ka nuu i e ntáde ntí ne, ntáde ntí é vā'á vata koo é kūtuni ñá'a tsí nuu é ntaā i é kāde tsiñu ú iñá Xuva ko da íni ñá tsi ntákutíí ntí nimá ntí kuān te dóo ntáto'o ntí, kuān te ntákunāa nteé ntí, kuān te ió nuu i e dóo ntíi tu'un.

⁵ Tsí kutíí ntí nimá ntí da káni ñá ntí xo'o ne, tsu'un kutu ñá ntí vi'i utun, dá nataká nuu ñá é ncho vii ñá du'xen nī ntí, dá un vā'a tsí ntíí dé tsiñu ntí. Ntē ñá ni kidí ntí ne, intóo ntité ntí di.

⁶ Kūtuni ñá da íni ñá tsí ñá ini dé ntí é kīni kaa, tsí ini va'á ntí tū'un Xuva kō, tsí dóo ntákutíí ntí nimá ntí, tsi ntáde ntí é vā'á ni tā'an ntí, tsi é nuu Espíritū Sántū nimá ntí, tsí kaníí nimá ntí ntákuinima tá'an ntí,

⁷ tsi ntáka'an ntí tū'ūn é nuu é ntaā í, tsí tá'xi Xuva ko ntíi ntí é kūvi vii ntí. Da mii kuē'en tsi é vā'a e ntáde ntí da

ntánāá ntí kuenta iñá tū'un Xuva kō, da ntánada'an ntí kūñū ntí di.

⁸ Un vé'xi ne, dōo ntáde ka'nu ñá'a sán ntí; un vé'xi ne, ntánakuitā ñá ntí. Un vé'xi ne, vā'ā o ntáka'an ñá iñá ntí; un vé'xi ne, ntáka'an kīni ñá. Un vé'xi ne, ntáka'an ñá tsí ñá veté ntí; ntá tsi nuu é ntaā i e ntáka'an ntí.

⁹ Un vé'xi ne, ntáka'an ñá tsi ñá ini ñá ntí; ntá tsi ñá te da díi ñá'a ini va'á ñá ntí. Un vé'xi ne, dókō sa ntáxi'í ntí; ntá tsi ntánakáku ntí, ntoo dukuān ntí, ntaíní nto ntí. Un vé'xi ne, ntáni'í ntí é ntō'o ntí; ntá tsi ñá ntaé'ní kue'en ñá ntí.

¹⁰ Kuān te ntóo nta'xa ntí, ntá tsi nguentúvi tsi dóo diní ñu'u nimá ntí. Kuān te ntá'vī ntí, ntá tsi dóo tñín ñá'a ntáde kuika ntí ñá. Kuān té ñá tuví nee ió ntí ne, ntá tsi é un ntí'i ió iñá ntí.

¹¹ Ntō'ó ta'an ntí, ñá ñuú Corintú ne, e ntáka'an ntí ni nto ntáníí nimá ntí.

¹² Ná te ntí'i é ñá ntío ntí nto, tsí ñá ntío é ñá ntío nto ntí.

¹³ Kaka'an u ni nto vata kaa uva i'xa é kaka'an ñá ni i'xā ñá ne, vii nto da xe'e, kuinima ntó ntí dadíí vatā o ntákuinimá ntí nto.

Xo'ō ne, vata kaa vi'i Xuva ko mí tuví ñá ntáa ō

¹⁴ Ñá ku kīni nuu nto ni ñá'a, ñá é ñá ntákuinti'xe i Xuva kō, tsi ¿nté ntu koo kuntooo dadíí é vā'á san nī é ñá vā'á san? ¿Vá káxi'í ntu é nēé san mí ió ñu'ú san di?

¹⁵ ¿Nté ntu koo kudadíí Cristu ni tó'ō e ñá vā'á san? ¿Nté ntu koo kudadíí ñá kakuinti'xe i san nī ñá é ñá kakuinti'xe i?

¹⁶ Ñá kúvi kuntōo santu e ntúvá'a nāa ini ukún Xuva kō. Xo'ō ne, vata kaa uun xúkūn mí tuví Xuva kō, ñá kantítō san, ntáa ō. Tsí mii Xuva kō ne, kaka'an ñá:

Tuví u ni ñá ne, kaika ú ni ñá;
xu'ú kuví ú Xuva ñá ne,
ñá ñá kūvi ñá ñá'a ko,
ka'an ñá.

¹⁷ Dukuān ne, kaka'an xtúku Xuva ko ni kō:

Ntíi ntō mé'ñū ñá'a san, nakuntóo xio nto;

ñá ku tñín nta'a nto nēé é ñá vā'a. Kidáa ne, xu'ú nakuidó u nto.

¹⁸ Kuví ú Uva ntō ne, kuví nto i'xá ko di, ka'an Xúva kō, ñá e dóo ió i é vii.

7

¹ Ntō'ó ta'an ntí e dóo ntio ntí ne, sá'a xe'é Xuva ko xū'u ña é vii ña. Dukuān ne, ntada ntoo tsi mii ō kúñu ko ni nīma ko nee é kīni kaa. Kuiko ñu'u o Xuva kō, na ū'vi ko ña, tsi dóo ka'nu ña. Kada ntaa ntí'i ō nee é kākā'an ña.

Nadama ña ñuú Corintu nee e ntáde ña

² Naki'i nto nti ntánñ nima nto. Ñá tē neé ni ide ntí ni ntō é kīni kaa. Ñá ni nakunāá nti nto. Ñá ni enī ntá'ví nti nto.

³ Ñá te kāde tíi ú ni ntō é kuetsí nto. Tsi é ĩni nto é kākā'an u ni nto dī'na tsí kudadii nima ko é dadii kuntoo ō, é dadii kuví ō.

⁴ Dōo ió ko é kākā'an u ni ntō. Dōo vá'a kakuiní ko ni ntō. Dōo kanakunuu ka'nu iní ko kuenta iña nto. Kuān te dōo titin nuu i e ntánto'o nti, ntá tsi dīnī kue'en túvi u.

⁵ Nté dā xeé nti ñuú Macedonia ne, ñá ntaíntōo da'na nti; ki'in itsi ntánto'o nti mi ntáñe'é nti: ntánāa ntée ña ntí ne, ntaú'ví nti dī.

⁶ Ntá tsi Xuva kō ne, kanaxnuu ka'nu ña iní ña ntoo nta'xa san ne, ñi ña náxnuu ka'nu ña iní nti dá xee Títo.

⁷ Dōo diní nti tsí xee ña, ntá tsi dií dií ka diní nti tsí kaka'an ña tsí ñi ña ne, kaka'an ñá tsi dóo ntio nto é kinī ntó ko, e dóo ntoo nta'xa nto kuenta iña i é kākā'an u ni ntō, e dóo ntánti'i iní nto ko. Dā tékū ko sá'a ne, dií ka nakunuu dīnī kue'én nimá ko.

⁸ Kuān te kúnta'xa iní nto kuenta iña tutu e táxnūu ú ne, ñá kánativi iní ka ko é táxnūu ú, kuān te nátivi iní ko dī'na dá kūtuní ko tsi kúnta'xa iní nto kuenta iña i; ntá tsi ña na'a tsi.

⁹ Vevii ne, dōo diní ko kuenta iña nto. Ñá tē dīnī ko é kúnta'xa iní nto, ntá tsi dīnī ko tsí idiá'vi é kúnta'xa iní nto, tsi kidaā nakuíta nto é kīni kaa san. Kúnta'xa iní nto vatā ó ntio Xuva ko ne, dukuān ñá tē nee é kīni kaa ni ide ntí ni ntō.

¹⁰ Tsi te kúnta'xa iní ko vatā ó ntio Xuva kō ne, nativi iní ko kuetsí kō; kidaā ne, nani'i ko ntuví va'á iña ko. Kidaā ne, ñá kúnta'xa iní ka kō, tsi e nani'i ko ntuví iña ko. Ntá tsi te kúnta'xa iní ko vatā ó de ña'a ñuxiví sa ne, ña ntúvá'a ō, tsi kuví o dóntini.

¹¹ ¡Kiní nto ve nté ō kúvi da intóo nta'xa nto vatā o ntio Xuva kō! tsi dóo dé kuení nto ne, dōo xió ntii nto é nada'an mii nto kúñu ntō dī. Dōo dutsi kuini nto é kākā'an u ni ntō ne, ú'vi ntó dī. Dōo ntio nto é kinī túku nto kó ne, ntánñ nima nto é ntio nto é vii nto é vā'a, tsí xe'é nto é ntō'o ña é ede é kīni kaa san. Un ntíi ntíi dé nto vata koo é kūtuni ñá'a tsí ña tuví nee kuetsí nto nuu i sá'a.

¹² Dukuān né, dā táxnūu dī'na ú tutú san ne, ñá te kuēnta iña ña é ede é kīni kaa sán, ntē ña te kuēnta iña ña e ntó'o i, tsí kuenta iña ntó, vata koo é kūtuni ntó nuu Xuva ko tsi ntánñ nima nto ntánti'i iní nto nti.

¹³ Dukuān né, dōo ka'nu kuiní nti.

Dā dií dií ka nakú'un ka'nu iní nti da ĩni ntí e dóo dīnī tuví Títo kuenta iña nto. Tsi un ntíi ntíi nto nátsu'un ka'nu nto iní ña vata koo é ña kutsú'un ká ña kuenta iña nto.

¹⁴ Kidaā ne, é kākā'an u ni Títo e dóo va'á ña'a nto, kuiní ko. Tsi nuu é ntaā i é un ntíi é kākā'an nti ni ntō ne, kuan tsi ō é nuu é ntaā í vatā ó kaka'an nti ni Títo san dī.

¹⁵ Tsi dā dií dií ka ntio ña nto dá kanaka'an ña nté ō dé nto e dóo dé ntaa nto é kākā'an ñá ni ntō, e dóo vá'á o náki'i nto ña, e dóo ntaiko ñu'u nto ña.

¹⁶ ¡Dōo diní ko ni ntō tsí iní vá'a ú tsi ntáde ntaa ntí'i nto nee é kākā'an u ni ntō!

8

Kué'e diu'un táxnūu ña doméni

¹ Kuan vī'a vé, ntō'ó ta'an ntí, ntio nti é kūtuni nto nté sa vá'á o dé Xuva ko ni ña kuinti'xe i, ña ntánataká nuu iní ukún ñuú Macedonia.

² Tsi kuān te dóo ka'nu nuu i é ntánto'o ña ne, ntá tsi dóo dīnī ntoo ña; kuān te dóo nta'vi kue'en ña, ntá tsi dóo kue'e é xe'é ña doméni, vata tsi tē dóo ió iña ña.

³ Xu'ú kantada ntaa u. Iní u tsí xe'é ña vata kaa é ió iña ña ne, dií ka kue'é xe'é ña dī, tsí mii ña ntio ña é kué'é ña.

⁴ Dōo ikan ñá da xe'e te kué'e ntí itsi é xntii ña ta'an kō ña ntáduku ntée Xuva kō dī.

⁵ Ne, dií ka kue'é ede ña vata kaa e ntantétu nti, tsí ña te da míi tsi é xe'é ña iña ña, tsí dī'na ntáda ña kuenta kúñu ña nta'a Xuva kō ne, da ntáda ña

kuenta ntá'a ntí di, vatā ó ntio Xuva kō.

⁶ Dukuān ne, ntaíkán ntí da xe'e ntá'a Tito te naínú kava nto ni ña tsiñu vā'a e xtúvī ñá di'na, natakā ñá nee e ntío nto kué'e nto.

⁷ Divi ntō né, dōo vā'ā ó ntáde nto é un ntí'ī e ntáde nto; tsi dōo vā'ā ó ntákuinti'xe nto; dōo vā'ā ó ntáka'an nto; dōo íni nto; dōo ntánti'i iní nto é vii ntó nee e ntío Xuva ko ne, dōo ntákuinima ntó ntí vatā o nañé'e ntí nto. Dukuān ne, ntio ntí é koo ntii ntō é vā'á koo vii nto tsiñu sá'á di, e ntánī nima nto kué'e nto iña nto.

⁸ Ñá te kataxnūu ú ntō é kā'án u ni ntō nté koo vii nto; mii tsí é ntio ko é kinī nto é vā'a e ntáde ña nguī san vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i e ntánī nima ntó ntákuinima nto.

⁹ Iní ntó tsi Tó'o ko Jesūcristú ne, dōo vā'ā o dé ña ni kō; dōo kade ña da xe'e. Divi ñá né, dōo iō iña ñá e dukún kán, ntá tsi tsóo mii ntí'ī ña iña ña, e ntúnta'vī ñá kuenta iña nto, vata koo é divi ntō ne, nani'i nto e dōo nuu á'vi i kuenta iña ña.

¹⁰ Ntá tsi é vā'á mii nto te kuīnti'xe nto itsi ko é káka'án u ni nto kuēnta iña núu i sá'a: Vā'ā ó te naínú kava nto tsiñu sá'á e dōo vā'ā o éni ntu'u ntō nte kuia ntí'ī ko kán; tsi di'na nto éni ntu'u ntō; di'na nto ntío nto é vii nto.

¹¹ Vi'a ve ne, kue'ēn ntó dā nté koo é nantí'ī nto; ntánī nima ntó vii nto vata tsí o éni ntu'u ntō nte nuu i kan, kué'e ntō nee é iō iña nto.

¹² Tsí te ūun ña'a ntio ña é kué'é nti'xe ña doméni nta'a Xúva kō ne, kanaki'ī ña da neé ka é iō iña ña. Divi ña ne, ña kaikan ña nee é ña tui iña ko.

¹³ Ñá te kakā'án u te mii ntō tanúu nto vata koo é tuku ña'a kuntoo vā'a ña.

¹⁴ Tsí kaka'án u tsí dii ka vā'ā ó te kudadii nto ni ñā. Vevii é ntekú ka iō iña ntó ne, xntii nto ña tē ntátaan núu ña; divi ñá né, xntii ña ntō da ntátaan núu nto di. Kidāā né, kudadii nto ni ña,

¹⁵ vatā ó kaka'an tú'ūn é ūve na'á san: “Xoó ña'a é kué'é natáká ña ne, ñá ni ntóo ka iña ña; xoó ña'a é ña kué'e ni nataká ne, ñá ni kúnáa ntēe iña ña”, ka'an.

Tito ni ta'an ña

¹⁶ Ntadiá'vi Xuva kō, tsí xe'é ña é kuan tsí ó kuvi nima Títo é kantí'ī iní ña vata tsí ó kantí'ī iní ko kuenta iña nto.

¹⁷ Dōo xkúntee iní ña dá tsixe'e ntí ña tē ncho ki'in ña, tsí mii ña dōo ntio ña é kī'in ña mí ntoo nto.

¹⁸ Taxnūu ntí uun ta'an ko nī Tito é dādīi ki'in ñá ni ñā, uun ña'a e dōo vā'a ntáka'an ñá ñu'u ini ukún san iña ña, tsi dōo vā'ā ó kaka'an ña tú'ūn va'á iña Xuva ko.

¹⁹ Ñá te da mii tsi sá'a, tsí ña ñu'u ini ukún san nakaxnúu ña ña é káka dadīi ntí ni ñā é xntii ña ntí é kuído ntí nee e kintído ntí iña ña ntátaan núu i san, vata koo é kā'an ña'a san tsi dōo ka'nu Xuva kō, vata koo é kūtuni ña tsi dōo ntio ko é xntii ta'an o.

²⁰ Kí'in dādīi ntí ni ñā, tsí ña ntío ntí é kā'an káni ña'a kuenta iña ntí tsí kué'e e kintído ntí.

²¹ Dōo ntánti'ī iní ntí é vii ntí nee é vā'á kuenta iña Xuva ko ni ña'á san.

²² Uun ká tuku ta'an kō táxnūu ntí ña é kī'in dādīi ña. E ki'in ito iní ntí tsí kade ntaa ña é un ntí'ī. Vevii ne, dii dii ka ncho vii ña tsiñu sá'a, tsí kanuu iní ña tsi ntáde ntaa nto é un ntí'ī di.

²³ Tē xoó ña'a tsixe'e ña nee ñá'a Titó ne, ká'an nto tsí ta'an ko ñā, tsí dadīi ntáde tsiñu ntí ni ña kuēnta iña nto. Te katsixe'e ña tā'an ko ña nguī san ne, ká'an ntō tsí ña ñu'u ini ukún san táxnūu ña ña, tsí divi ñá né, dōo ntaíko ñu'u ñā Cristu.

²⁴ Dukuān né, nañé'e ntó ña tsí nuu é ntaā i e ntákuinima ntó ña; nañé'e ntó ña tsí nuu é ntaā i é vā'á ña'a nto, vatā o ntáka'án ntí ni ñā, vata koo é kūtuni ntí'ī ña'a, ña ñu'u ini ukún san.

9

É xntii o ta'an kō

¹ Ntá tsi ña kantío nto é kā'an túku ú ni nto kuēnta iña i é xntii ta'an o, ña ntántikin Xúva kō,

² tsi é iní u tsi dōo ntío nto é xntii nto tā'an nto. Dōo ka'nu kuīní ko é káka'án u ni ña ntoo da kanīi ñuú Macedonia tsí divi ntō, ña ñuú Acayá ne, é iō tu've nto nte kuia ntí'ī ko kán é xntii ta'an ntō. Tí'tín ña ntio ña é kuān koo vii ña di, tsí iní ña tsi dōo diní nto e ntáde nto.

³ Taxnūu ú ta'an kō san ve, vata koo é nani'i é ntaā i é káka'án u iña nto

kuenta iña núu i sá'a, te ntaā i é iō tu've nto, vatā ó kaka'án u ni ñā.

⁴ Tsí te kũnteká u ña ñuú Macedonia, kí'in ní'i ú ña mí ntoo ntō ne, te vāta tsoo tú've nto doméní san ne, dōó kuka'an nuú ntí e ntáka'an vétē ntí ni ña kuēnta iña nto ne, ña ñuú ntō né, dōó kuka'an nuu ntó ña.

⁵ Dukuān ne, kantio é kākán u nta'a ta'an kō sán te ña ña kí'in ña, kíkoto ní'ni ña nto te xntii ña nto é tsōo tú've nto doméní san vata ó xe'é nto xu'u nto dí'na. Kidáā ne, é iō tu've doméní san tē xeé ntí, vata koo é ña te dava ó ini nto, tsí mii ntō e dōó diní nto é kué'é nto.

⁶ Sá'a nanū'u ntó iní nto: Xoo é ña kue'e kaí'xi i ne, ña kué'e kánani'í i ña; xoo é kué'e kaí'xi i ne, kué'e kánani'í i.

⁷ É un é un nto ne, kué'e nto nēe e ntádē kuení nima nto é kué'é nto; ña te kuētsi é kue'é nto, tsí Xuva ko kakuinima ña xoo é kaxé'e i é dodíni i.

⁸ Xuva kō né, kuví ta'xi ña é un ntí'i nēe é vā'a é ntio nto, vata koo é nguentúvi xee tá'an é un ntí'i iña nto, vata koo é xkōó ka iña nto é vii ntó da nēe ka tsiñu vā'a.

⁹ Tú'ūn é ūve na'a sán ne, du'vā ó kaka'an:

Dōo kue'e tsí'i ña nta'a ña ntā'ví san; tsiñu vā'a é edé ña ne, tuví ntii dañu ntūvi,

ka'an.

¹⁰ Mii Xuva kō é kātá'xi ña tsíkān i é kũ'xí ó é kũvi é ká'xi ó ne, ña ña tá'xi ña é un ntí'i e ntántio nto é kũ'xi nto; Mii ña ntio ña é kué'nu ña vata koo é kué'e ní'i kuenta iña tsiñú va'a é edé nto.

¹¹ Diví ntō ne, un ntí'í ntí'í koo iña nto ve, vata koo é kué'e tsí'i nto é kintído ntí. Kidáā né, dōó titín ña'a nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto.

¹² Tsí dá kaxntii nto tā'an nto, ña ntántikān Xúva kō ne, ña te da mii tsí é xntii nto ña e ntátaan núu ña, tsí nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i e xntii nto ña.

¹³ É kuān ó ntáxntii nto ña ne, ká'an ña tsí dōo ka'nu Xuva kō, tsí kutuni ña tsí nuu é ntaā i é ntaíko ñu'u nto tú'ūn va'á iña Cristu, tsí ña ni de víni nto iña nto é xe'é nto ña ni ūn ntí'í ntí'í ña nguii sán ña.

¹⁴ Diví ña ne, ka'an ntá'vī ña iña ntó ña e dōo ntio ña nto, tsí dōo vā'a ó dé

Xuva ko ni ntō e tá'xi ña é vii nto é vā'á ni ña.

¹⁵ ¡Ntadiá'vi Xuva kō tsí tá'xi ña uun doméni e dōo va'á kue'en, é ntē ña kuví ká'an ó ntē kaa dií dií é vā'a!

10

É kadē kũ've Pablu, tsí pustru ña

¹ Xu'u é Pablu ú ne, ká'an ú ni nto kuēnta iña Cristú, ña ña e dōo kakuinima ña kō, e dōo vā'a ó de ña ni kō. Xu'ú ne, tē dōo ntā'ví u dá itúvi ú ni ntō, kuiní nto, ntá tsí dá tuvi iká u ne, ña kũ'ví ko é ká'án u ni ntō.

² Ká'án ú ni nto tē ña tsí'i ñu'ū ntó ko é vii ka'nu ú ni nto, iō ntó, tē náxeé u mí ntoo nto. Tē ña'á ne, kuān koo vii u ni da xōó ka ña'a iña nto e ntáka'an ña tsí ntáde ntí vatā ó ntio kũñu ntí.

³ Kuān te ntáde ntí du'xen é ntoo ká ntí nī kũñu ntí ñuxiví sa ne, ntá tsí ña ntánāá ntí vatā o ntánāá ña ntoo ñuxiví sa.

⁴ Tsí nuu i e ntánāa núu ní'i ntí san ne, ña te iña ñuxiví sa, tsí nta'a Xuva ko vē'xi. Tsí Xuva kō né, dōó ntii iní ña é nantí'í ña da nēe ka nuu i é kīni kaa, e dōo ka'nu.

⁵ Da nēe ka e ntádē kuení mii ña'a san é ña te nuu é ntaā í ne, da nēe ka nuu i é ká'nu ncho vii, é kaedí nuu itsi i é kīnī ña'a san Xuva kō; da nēe ka e ntádē kuení ña'a sán ne, ntántada ntí kuenta ntá'a Cristu vata koo é na kuñti'xe ña ña.

⁶ É iō tu've ntí é kué'é ntí é nto'o da xōó ka ña'a, ña é ña kakuñti'xe i é kāká'án Cristu, te xee ntúvi é uun ito tsí kuñti'xe vā'a nto.

⁷ Da mii tsí e ntaíto nto ña'a san nté ito ña. Tē xōó ña'a kaintée ini ña é káduku ntée ña Cristú ne, na vii ña kuenta tsí ntí'í ne, ntáduku ntée ntí Cristú ña.

⁸ Kuān te ntéku kudii é kāká'án u kuenta iña tsiñú ntí ne, ntá tsí ña kakuka'an nuú ko, tsí Xuva kō tá'xi ña tsiñu ntí é xntii ntí nto vata koo é kué'nu vā'a nto; ña tē ntánakō'xó ntēe ntí nto.

⁹ Ña te kataxnūu ú tutú san é ncho naū'ví u nto.

¹⁰ Ntáka'an ña'a tsí dōo ntii kaka'án u dá kataxnūu ú tutú san nta'a nto, ntá tsí dá xe dōo ntā'ví ito u dá tuví dadíi ú ni ntō, e dōo ntā'ví tú'ūn ko, ntáka'an ña.

tsiñu iña Xuva ko, ña e dóo va'a. Ntá tsi uun ntuvi ni'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō é kuān ó ntáde ña.

Da ntó'o Pablu da dé ña pustru

¹⁶ Uun ito ká tuku ka'án u ni nto tē nté uun nto ña kadá kuení nto te kākulukú u. Te kuān o ntádē kuení nto ne, ntá tsi kiní nto nēe e ká'an ña lukú sa ni ntō, ña é kākā'an míi, ña é kade ka'nu mií.

¹⁷ É kuān ó kaka'án u ne, ñá te kakā'án u vatā ó ntio Xuva kō, tsí kaka'án u vatā ó kaka'an ña lúku, ña é kadē kuení i é ncho vií ka'nu.

¹⁸ Da xe dóo iō ñá ncho kada ka'nu ñuxiví sa ne, xu'ú ne, kuān koo kada ka'nu u di.

¹⁹ Tsí nto'o e dóo ini ntó ne, dōo vá'ā ó ntádē kuení nto ni ña lukú san.

²⁰ Ntō'ó ne, dōo vá'ā ó ntádē kuení nto ni tūku ñá'a, kuān te kátee tsiñu kuétsi ña nto, kuān te kánantí'í ña nto, kuān te katín ña ntō é vií nto é ká'an ñá, kuān te dóo ka'nu ncho vií ña ni ntō, kuān te kaxe'é nuu ña vinuu nto.

²¹ Xu'ú ne, kakuka'an nuú ko é ká'án u e ña kákene iní nti é kuān koo vií nti ni ntō.

Ntá tsi da nēe ka nuu i é ña kau'vī ña é ká'an ña e dóo va'á iña ñá ne, xu'ú di ne, ñá kau'vī ko é kuān koo ka'án u vatā ó kaka'an ña lukú sa.

²² Ña tsíkán, ¿hebreu ntú ña? Kuān xu'ú di, tsí ña hebreu ú di. ¿Tátá Israee ntú ña? Xu'ú di. ¿I'xá Abraan ntú ña? Dìvī ú di.

²³ ¿Ña kade tsiñu iña Cristu ntú ña? Xu'ú ne, díi díi ka dìvī u é dìvi ña, kuān te vata ó kaka'an ñá luku ú nee é kākā'án u. Ntá tsi díi díi ka éde tsiñu u é ña tsíkan. Díi díi ka ki'in itō inúu kutū ú vi'í utun. Díi díi ka ki'in itō é'ni ña ko é ña tsíkán ne, e dóo ki'in itō é dokó sa kaxi'í u di.

²⁴ Ú'un ito é'ni ña Israee san ko. Kāni ña kó xo'o. Oko xe'un kímí é uun ito xé'e ña ko.

²⁵ Úni ito káni ña kó utun. Uun ito ká tuku ne, xuu káni ña ko. Úni ito nántatsin tun ntōo é kaxkani'í u nú ntute ñu'u kán. Uun ntuvi, uun niñu inúu nto'o u mé'ñu ntute ñu'ū san.

²⁶ E dóo ki'in itō ñé'e ú ne, é dōo iní u tsi dóo donchu'ví nú ntute ka'nu sán ne, dōo donchu'ví nī ña du'ú di; dōo donchu'ví nī ña ñuú ko é ncho ka'ni ña kó, nī ña tuku ñuú san di. Iní u e

dóo donchu'ví ñuú ka'nu san nī má kū'ú san, ni ntute ñu'ū sán di ne, dōo donchu'ví ni tā'an ko, ña é ña te nuu é ntaā i e ntákuinti'xe i Xuva kō.

²⁷ Dōo ntó'o ko é dé tsiñu ú ne, dōo ki'in itō ña ni kídí ú ne, dōo ntó'o ko e dóo kákin kó ne, dōo itsí ko ntute di. Un vé'xi ne, ítūví ntité u ne, dōo ntó'o ko é vī'xin é ña tuvi dú'nú ko.

²⁸ Uun ká tuku nuu i sá'a ne: utén uten dóo kaexnúu kó e dóo kantí'í iní ko un ntí ntí ña ñu'u ini ukún san.

²⁹ Tē xoó ña tuvi ntíi i ne, vata tsí ó kanto'o kó di. Tē xoó kakó'xo i uun nuu i ne, xu'ú e dóo u'vi kakúvi kó kuenta iña i.

³⁰ Te kántio é káda ka'nu ú ne, kada ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuví vií u é ña tuvi ntíi ko.

³¹ Xuva kō, ña é Uva Tó'o ko Jesūcristu, ña é ká'an o tsi dóo va'á ña ntii dañu ntūvi ne, dìvi ña ñi ña tsí nuu é ntaā i é kākā'án u.

³² Dā ítúvi ú ñuú Damascú ne, ña odo nūú iña rei, ñá nani Áretá ne, tēe tsiñu ña ña é vīi kuenta xi'í ñuú san é tñ ña ko é xnuu kutu ñá ko.

³³ Ntá tsi ñi xika núu ú, nanúu ñá ko ata ntó'o kán é kánti'u núu diñi ñuú san. Dukuān né, ntíi ni'ni ú nta'a ña.

12

E xé'e Xuva kō é kīni Pablu

¹ É iní u tsí ña tuví nee kani'í ko é káda ka'nu u, ntá tsi xu'ú ne, ká'an ú nee e tá'xi Xuva kō é kūtuní ko, é kīni u di é vatā ó kuví te kakéní ko.

² Iní u uun ña'a, ña e kuínti'xe i Cristú ne, é kúvi uxkími kuíá e nádita ña ñá é xee ña é kuví ūni é dukún kán mí tuví Xuva kō. Ntá tsi ña iní u te kaní kúñu ña ñe'e ñá ne, o da mií tsí nima ña. Xuva ko ñi ña.

³ Iní u tsí ña tsíkán ne, (kuān te kaní kúñu ña, kuān té nima tsí ña ne, mií tsí Xuva ko ñi ña) ne,

⁴ nádita ña ña mí e dóo vá'ā o mí tuví Xuva kō. Ikán téku ña tú'ūn e dóo xū'ú kaa, e dóo xii kaa, e nté uun ña'a ña kuví ká'an ña é tēkú tuku ña'a.

⁵ Kuenta iña ñá tsíkán ne, kada ka'nu ú, ntá tsi ña kada ká'nu ú kuenta iña mií ko. Da mií tsi káda ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuví vií u é ña tuvi ntíi ko.

⁶ Ntá tsi kuān te ntío ko kada ka'nu ú ne, ñá te vatā ó kaka'an ña tuntu ó kaka'án u, tsí da mií é nuu é ntaā i é

kāka'án u. Ntá tsi ña kuān koo vií u vata koo e nté uun ña'a ña kadá kuení ña te dóo ka'nu u. Tsi é ñi ña nté kaa u é tēkú ña nté o kaka'án u dí.

⁷ É ña ntío Xuva kō é kāda ka'nu ú kuenta iña i e tá'xi ña é kūtuní ko é vā'a é ñi u ne, tā'xi ña é kānto'o kó, vatā ó kuvi te iñu ni'ni ntído kúñu ko. Vata kaa iña é ña vā'a san é kanantō'o ko vata koo é ña kuntekú ka é kāde ka'nu u.

⁸ E ùni ítō ikán u nta'a Tó'o ko te nāki'i ña é kāde i é kānto'o kó san,

⁹ ntá tsi kaka'an ñá nī ko: “Ñá'ā, tsi é xēé ó iña o e dóo kakuinimá ko o. Kutuni ñá'a tsi dóo iō ko é vīi u é xntií ú o ntuvi da ña tuvi ntíi o”, ka'an ña. Dukuān né, dōo diní ko é kāda ka'nu ú kuenta iña i é ña tuvi ntíi ko vata koo é kūtuni ñá'a tsí ñi'ni Cristu e dóo iō ña é vīi ña.

¹⁰ Dukuān ne, kaitúvi dīni u dá ña tuvi ntíi kó, da ntáka'an kīni ña'a san iñá ko dí; dá kātaan núu ko, dá ntáde xení ña'a san ní ko, da nēé ka nuu i é kānto'o kó kuenta iñá Cristu. Tsí iní u tsí da ña tuvi ntíi kó ne, kidáa kata'xi Xuva ko ntíi ko é vīi u.

E dóo kantí'i iní Pablu ña ñu'u iní ukun ñuú Corintu

¹¹ Xu'ú ne, kaka'an ntí'xe ú vatā ó kaka'an úun ña tuntu é kade ka'nu mií ú kuenta iña mií ko. Ntá tsi ñi'ni kuetsí nto é kuān ó kaka'án u. Díi ka vā'a o tē dí ñi'ni nto ni ká'an ntó kuenta iñá ko. Tsí ña te díi ka dutsí u é vata kaa ña tsíkán, pustru e dóo ka'nu ña'a ña, kuini ña, kuān té ña vada kaidiá'vi ko.

¹² Tsi dóo kutíi ú nima ko dá itúvi ú ni ntō ne, títin nuu i ñi'ni nto, nī dóxo kā'nu, vata koo é kūtuni nto tsí nuu é ntaā i é pustrú u iña Xuva ko.

¹³ ¿Mí'i ntū ña ni idé u dadíi ni nto vatā ó de ú nī ña ñu'u iní ukún xio ñuu? Ntá tsi kada ka'nu iní nto nī ko é ña ni natēkú du'xén u nto é xntií ntō kó nee iña é kātaan núu ko.

¹⁴ É iō tu've ko é kī'in u, kíkoto ní'ni ú nto é kūvi uní ítō. Ntá tsi ñá nateñu núu ú nto, tsí ña te iña nto e ntío ko, tsí mií nto é ntio kó nto. Tsí uva i'xá san, ña é dūku ntée é nātsoo vā'a ña iña ña é kūvi iña i'xá ña, ñá te i'xá ña é dūku ntée é nātsoo vā'a é kūvi iña ña.

¹⁵ Xu'ú ne, dōo diní ko te nantí'i ú nee iña é iō iñá ko kuenta iña ntó, kuān té nte ntuvi iñá ko nantí'i ú vata koo é ñi'ni nāni'ni nto ntuví va'a iña

nto. Ntá tsi dá díi díi ka ntio kó nto ne, ñi'ni ntō né, vata te kantudutsí é ntio nto kó, kuini ko.

¹⁶ Iní nto tsi nté uun nuu i ña ni nateñu núu ú nto. Ntá tsi iō ña'a ntáka'an ña tsi dóo iní u nté koo vií u é kūvi kani nta'ví u nto.

¹⁷ ¿Vá ení ntā'ví ntu ú nto nta'a ña e taxnūu u mí ntoo nto?

¹⁸ Xu'ú ne, íkán ú nta'a Títo te kī'in ña, kíkoto ní'ni ña nto mí ntoo nto ne, taxnūu ú uun ká tuku ta'an ko é kī'in ñá ni ñá. ¿Vá ení nta'ví ntu Titó san nto? ¿Ñá ntu te dadíi tsi ntáde ntí ni ñá? ¿Ñá ntu te uun tsi nimá ntí ni ñá?

¹⁹ Tē ntáde kuení nto tē ntánada'ān ntí kúñu ntí nuu nto, dá kuān ó ntáka'án ntí ni ntō. Ntá tsi ña te kuan ó. Tsí ntí'i ne, nuu Xuva ko ntáka'án ntí e ntántikín ntí Cristu. É kuān o ntáka'án ntí ni ntō ne, vata koo é xntií ntí nto e díi ka kue'nu nto te kutú've nto iña Xuva ko. Tsí ñi'ni ntō tá'an ko e dóo ntio kó nto.

²⁰ Kadē kuení ko nté koo kuvi te nāni'ni ta'an ko: tē ña vií nto vatā ó ntio kó, tē ña vií u vatā ó ntio nto dí. Kadē kuení ko te iō ña é nāa núu ña, te iō ña é kūne'u iní ña, te kūdiin ñá dí, tē ntio ña é vīi mií ña kuenta iña mií ñá, te ká'an kīni ña iña ta'an ñá, te ká'an véte ña, te kāda ka'nu ña, te kuān sá koo vii ña da nēé ka é ntio ña.

²¹ Kaū'ví ko tē dá kī'in xtúku ú mí ntoo nto ne, ta'xi Xuva kō é kūka'an nuu xtukú ko kuénta iña ntó, te kutúvi nta'xa ú kuenta iña ntó, iō ntó, ña e dóo iō kuetsí i nte dí'na. Vata nātívi iní ña e dóo dé ña nuu i é kīni kaa, e dóo dé ña é kīni kaa ni ñadí'i san, é edé ña da nēé ka é ntio nima kīni kaa ña.

13

Nté koo vií ña

¹ E sá'a kūvi uní ítō é kī'in u, kíkoto ní'ni u nto. Kaka'an tú'un Xuva kō: “Tē xoó ntio i é tsi'i kuetsí uun ká tuku ña'a ne, da mií é kántio uvi, uní ña'a é ntáda ntaá ña”, ka'an.

² É kaka'án u ni ñá é iō kuetsí i dí'na, nī é un ntíi ntíi ña nguíi san dá ñe'é u é kuvi úvi ítō ne, kuān te ika túvi u mí ntoo nto vevii, ntá tsi ká'án u vata tsí o é kaka'án u dá kixkoto ní'ni u nto é kuvi úvi ítō ne, te kī'in xtúku u mí ntoo nto ne, ñá ntuntá'ví iní kó ña; da mií é nantō'o ú ña.

³ Kidáa kutūni nto tsí nuu é ntaā i é káka'án u naá Cristu. Dìvi ñā ne, ñā te vītā ini ñā ni ntō, tsi dóo iō ñā é vīi ñā ni ntō.

⁴ Ini nto tsí dā xi'i ñā ntiká krusí ne, vata te ñā tuvi ntíi ñā, ntá tsi xe'é Xuva ko ntíi ñā é ntōto xtuku ñā ne, kantíto ñā vevii. Ntí'í ne, ñā túvi ntíi ntí dī, vata kaa ñā é ñā tuvi ntíi ñā kídaā dá xi'i ñā, ntá tsi dā kúdadii ntí ni ñā ne, kata'xi Xúva ko ntíi ntí vata koo é vā'á koo vīi ntí kuenta iña nto.

⁵ Kadā kuení mii nto te vā'á o ntákuinti'xe nto. Koto ntee mii nto. ¿Ñā ntu ntácutuni nto te tūví Jesu-cristu ni ntó, o ñā ntu te nuu é ntaā i é iña ñā nto?

⁶ Ntio ko é kūtuni ntó dī tsí ntí'í ne, nuu é ntaā i é ntántikín ntí Cristu.

⁷ Ntáka'an ntá'ví ntí ni Xuva ko vāta koo é ñā vīi nto nuu i é kīni kaa. Nā te kuān o ntáde ntí kuenta iña mii ntí, vata koo é kā'an ñā'a tsi dóo vā'á o nakua'á ntí nto, ntá tsi ntio ntí é vā'á koo vīi nto, kuān te ñā ni idiá'vi ntí, kuiní ñā'a san.

⁸ Nā kúvi nakuítá ntí nee é nuu é ntaā i. Da mii é vīi ntí kuenta iña i é nuu é ntaā i.

⁹ Dōo dīnī ntí tē ñā kantio é ntí'í koó ntíi ká ntí, tsí dīvi nto kūvi vīi nto é un ntí'í. Ntáka'an ntá'ví ntí iña nto vata koo é vā'á koo vīi kue'en nto.

¹⁰ Taxnūu ú tutú sa'a dī'na dá kī'ín u mí ntoo nto vata koo é ñā kantio é káda tii ú ni nto te kī'ín u. Tsí tsiñu e tá'xi Xuva kō é vīi u kuenta iña ntó ne, ñā tē é nakō'xó u nto, tsí vīi u é xntíi ú nto é kuē'nu vā'a nto.

¹¹ É nantí'í u é káka'án u ni nto, tá'ān kó ne, ká'ān ú ni ntō é vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto. Ntuku nto nēe e vā'a ntuvi iña nto. Ka'nu tsi vīi nto nima nto. Uun tsi kadā kuení nto ni tā'an nto ne, vā'a tsi koo kuntoo nto ni tā'an nto. Kidáā né, Xuva kō, ñā é tā'xi é kuntōo vā'a o, é kuinima tá'an ko ne, kunūu mé'ñu kūnuu dava ñā nto.

¹² Kué'e ntō ntiusi tá'an nto.

¹³ Un ntí'í ntí'í ñā ntántikín Xúva ko taxnūu ñā ntiusi nto.

¹⁴ Tō'ó ko Jesūcristú na tā'xi ñā nto é vā'a. Xuva ko na kuinima ñā nto. Espiritū Sántū sán na kunūu mé'ñu ñā ntó un ntí'í ntí'í nto. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Galacia

Taxnū Pablu tú'un iña ñá ntoo ñuú Galacia

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúcristu. Ñá ni nī'í ko tsiñu sá'a nta'a ña'a, ntē ña te ña'a ni de kú'vē ñá ko. Mii Jesúcristu kaká'an ñá, ni Xuva kō, ña é nantōto ña dá xi'i ña.

² Xu'ú, ni ūn ntíí ntíí ta'an ko, ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo i'a ne, taxnū ntí tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu ñuú Galacia.

³ Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcrístú, na nāxnūu viko ña ntó, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

⁴ Jesucristú ne, xé'e ña ntūvi iña ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é nakákú ña ko da neé ka nuu i é kīni kaa é ió ñuxiví sa, vatā ó ntio Xuva ko, ña ña é Uva ko ña.

⁵ Na kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

É ña túvi tūku tú'un nté koo nakáku ō

⁶ Da kúdu'va ko tsi ña na'a tsi ni kuínti'xe nto da xtúvī mii nto Xuva ko, ña e kána nto é nī'i nto é vā'a nta'a Cristu, tsi dóo ntio ña nto. Vevíi ne, é tūku tú'un ntántikín nto.

⁷ Ntá tsi ña tūvi nté uun ká tuku tú'un nté koo nakáku ō. Ntá tsi iō ñá'a, ña ntánakutsu'un ntō é ncho nadama ña tú'un va'á san iña Cristu.

⁸ Ntá tsi kuān té ntí'í, o kuān te ánjē é vē'xí nte e dukún kán, o kuān te dá xōó ka ña'a kaka'an ñá tsi ió tūku tú'un é nakáku ō é ña te ña tú'un é kaka'an ntódo ntí ni ntó né, na kuē'é Xuva kō é ntō'o ña.

⁹ Vatā ó kaka'án u di'na ne, ká'an xtūku ú ve: Tē xōó ña'a ka'an ña tsi ió tuku tú'un é nakáku ō é ña te ña tú'un é kaka'an ntódo ntí ne, na kuē'é Xuva kō é ntō'o ña.

¹⁰ Dá kuān ó kaka'án u ne, ¿kantūku nuu iní ntu u te vā'á koo na kā'an ñá'a iña ko ne, o te vā'á koo na kā'an Xúva ko iña ko? ¿Vá ntio ntu ko e dóo ntio ña'a sán ko? Tē dí'ntio ká ko é ntio ña'a sán ko ne, ña dí'vii u é káda tsiñu ú iña Cristu.

Nté ō ni'í Pablu é vii ñá pustru

¹¹ Ntio ko é kūtuni ntó, ení ko, tsi tú'un é kaka'an ntódo u ne, ñá te tú'un é dotō tsi kaka'an ñá'a.

¹² Ñá te ntā'a ña'a é nī'í ko tú'un san. Nté ñá'a ña ni nakua'a ñá ko sá'ā, tsi mii Jesúcristu tá'xi ña é kūtuni ko.

¹³ É kūtuni nto nté ō dé u ntuvi di'na, dá kantikín ka ú nchu'un iña ñá Israee. Tēkú nto tsi dóo dé xení u nī ña kuínti'xe i Xuva kō, é ncho nantí'í u ña un ntíí ntíí ña kídaā.

¹⁴ Dā nakua'á u nchu'un iña ñá Israee ne, xu'ú odo nūú u é ūn ntíí ntíí ña kuetsi, ña Israee é dadí tsi kuiá ko ni ña. Tsi xu'ú ne, díí díí ka dé ntaá u vata xkōó ini o e xtúvi ñata kō é vii o.

¹⁵ Ntá tsi nte dí'nā da káku ú ne, nākaxnúu Xuva kō ko. Dōo vá'ā o dé ña nī ko e kána ña ko. Dā xee ntúvī é ntio ñá ne,

¹⁶ ta'xí ña é kūtuni ko xoo é I'xā ñá, vata koo é kā'an ntódo u tú'un nté koo nakáku o ni ñá'a, ña é ña te ña Israee san. Kídaā ne, ñá ni ntūku ú ña'a, ña é tā'xi kó itsi.

¹⁷ Ntē ña ni ñé'e ú ñuú Jerusaleen é kā'án u nī ña e kúvi pustru nte dí'na, tsi ura tsi i ñé'e u ñuú Arabia ne, rkontúvī ne, ntiko kōó u ñuú Damascu.

¹⁸ Dá ntē kúvi uni kuiá ne, ñé'e u ñuú Jerusaleén vata koo é kīnī u Pedru. Ikān itúvī ú ni ña xe'un ntúvi.

¹⁹ Ntá tsi ña ni iní u nté uun ká tuku pustru kídaa, mii tsi Sántiau, eni Tó'o kō, é iní u ña.

²⁰ Iní Xúva kō tsi nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō.

²¹ Kídaā ne, ñé'e ú ñuú Siria ni ñuú Cilicia.

²² Ña kuínti'xe i Jesucristu, ña ntántoo ñuú Judeá ne, vata kīnī kue'en tsi ñá ko kídaā.

²³ Da mii tsī e téku ña tsi kaka'an ñá'a: “Ña ña é dé xení ña ni kō kídaā ne, kaika ña kaka'an ntódo ña tú'un e ntákuinti'xe ko vē, ña ña tú'un é ncho nantí'í ña kídaā”, ka'an ña.

²⁴ Kídaā ne, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iña ko.

2

Kúdadi Pablu ní pustru ñá nguii san

1 Dā kúvi uxkimi kuíá ne, ntāa xtuku ntí ñuú Jerusaleen ni Bernábee ne, ntēka ntí Títo.

2 Ñé'e ú, tsi e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko tsí kantio é kī'ín u. Dā xeé u Jerusaleén ne, ixtín ú nī ña ntádē kù've iña ña kuínti'xe i san. Da mií xntí tiín ntí nī ña vata koo é na kūtuni ña nté o kaka'an ntódo u tú'ún nté koo nakáku o ni ñá'a é ña te ña Israeé san, vata koo é ña te é ntaā i é káde tsiñu u.

3 Titó ne, ñá te ña Israeé ña, ntá tsi ña ni ká'an ña ntádē kù've san te kantio é tē'nte kúñu ixi ña vata xkoó ini ñá Israeé.

4 Tsí tuku ña'a ne, ntáka'an ña tsí kantio é kuān koo vii o. Ntáde ña tsi ntákuinti'xe ña Cristu, ntá tsi ñá tē nuu é ntaā i. Tsi kí'vi xū'u ña mé'ñū ña kuínti'xe i san vata koo é koto xu'ū ñá ntí, ntí'i é nakáku ntí kuenta iña Cristu. Ntio ña é kuétsi é vii xtuku ntí é káka'an lei Muísee san.

5 Ntá tsi ña ni xé'e ntí é kúvi vii ña nī ntí nté un siin, tsí kuenta iña diví nto é ña ni ntíó ntí é kūnaa tú'ún é nuu é ntaā i san nté koo nakáku o.

6 Ña ntádē kù've san ne, nté uun tú'ún é xēe ña ni ká'an ña é vii u. Dóo ka'nu ña'a ña, kuíní ña'a, ntá tsi ¿xoo iní i te ká'nu ña'a ntí'xe ña, o tē ña'a? Ñá káde ú kuenta, tsí Xuva kō ne, ña te nūú ko kaíto ña, tsí nima ko.

7 Ntá tsi divi ña ne, ñá ni tee tsiñu ña ko é tūku tsiñu vii u, tsí ini ña tsí Xuva kō tēe tsiñu ña ko é kika'an ntódo u tú'ún é nakáku o san, mí'i ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé, vata tsi o tēe tsiñu ña Pedru é ká'an ntódo ña divi tsi tú'ún nī ña Israeé san.

8 Tsí vata tsí o dé Xuva kō táxnūu ña Pedru é kúvi kika'an ntódo ña nī ña Israeé san ne, kuan tsí o dé ña táxnūu ña ko é kúvi kika'an ntódo ú ni ñá'a é ña te ña Israeé san.

9 Dukuān ne, Santiau ní Pedru ní Juan, ña ntátsi'i ntíi iña ña ntákuinti'xe i sán ne, dā kutuni ña tsí divi tsiñu vā'a tá'xi Xuva kō kó ne, dóo ka'nu kuíní ña é dadíi tsi tsiñu vii ntí ni ñá, xu'ú ni Bernábee. Kūdadii ntí ni ñá tsí ntí'i ne, kíkada tsiñu ntí mí ntoo ña é ña te ña Israeé san ne, divi ña ne, kada tsiñu ká ña nī ña Israeé san.

10 Da mií tsí é ntio ña é nanū'ú ntí iní ntí ña ntá'vi san ne, divi e dóo ntí'i iní ko é vii u di.

Dā de tí Pablu ní Pedru ñuú Antioquia

11 Ntá tsi dā xēe Pedru ñuú Antioquia ne, dē tí ú ni ña dā ini ú ña, tsí kade ña uun nuu i é ñá vā'a.

12 Tsí di'na dá xēe ñá'a e táxnūu Santiau san ne, e'xí dadíi Pedru ni ñá'a, ña é ña te ña Israeé san. Ntá tsi dā xēe ñá'a e táxnūu Santiau san ne, eni ntú'ū Pedru kíi nteé xio ña ña'a é ña te ña Israeé san ne, xio é'xi ña, tsi ú'vī ñá te kūdiin ña ntántikin dukuān nté xkoó ini ña é tē'nte kúñu ixi ña.

13 Kidáa né, kuan tsí o ntánāa ña Israeé, ñá nguii sán, vatā o dé Pedru é ña ni de ntāa ña vatā ó kaka'an ña. Un tsi nté Bernábee san kuān o dé ña di, é kīi nteé xio ña ña kuínti'xe i, ña é ña te ña Israeé san.

14 Dā ini u tsí ña te káde ña vatā ó kaka'an tú'ún é nuu é ntaā i nté koo nakáku o ne, kaka'an u nī Pedru mé'ñū ún ntíi ntíi ña'a san: “Divi ntó né, kuān te ñá Israeé ntó ne, kade nto vatā ó de ña é ña te ña Israeé san ve, tsí ña kantíkin ka nto vata xkoó ini ñá Israeé san. Dukuān ne, ¿nté kui kaka'an nto tsí kantio é vii ña é ña te ña Israeé san vata xkoó ini ñá Israeé san kuan?”, ka'an u ni ña.

Ntuvá'a o ni Xuva ko tē kuínti'xe kō Cristú, kuān te ñá Israeé o, kuān te tuku tatá kō

15 Xo'ō ne, tatá ña Israeé o nte da káku o, ñá te ña kīni ntāa o vāta ntāa ña tuku ñuú san.

16 Ntá tsi ini o tsí kuān te káde ntaa o é káka'an lei Muísee, ntá tsi ña te divi é kade i é ntí'i kuétsi kō. Da mií tsi kuínti'xe ko Jesúcristu. Dukuān é kuínti'xe ko Jesúcristú di vata koo é ntí'i kuétsi ko kuēnta iña i e kuínti'xe kō ña, ñá te kuēnta iña i é dé ntaa o é káka'an lei san, tsi nté uun ña'a ña ntí'i kuétsi ña é káda ntaa ña é káka'an lei san.

17 Vi'a ve né, te kantukū nuu iní o nté koo nakáku o kuétsi ko kuēnta iña Cristú ne, te nātídito kuétsi kō ne, ¿vá divi ntú Cristu dé ña é iō kuétsi san? ¡Ñá'a ni san!

18 Te xtuví mií u é vii u uun nuu i ne, kidáa ne, vii xtuku ú ne, vatā ó tē ña vā'a o ni íde u é xtuví mií u nte dí'na.

19 Xu'ú ne, vata tē xi'í u kuenta iña lei san. Mií lei san é'ni ko vata koo é ntóto ú kuenta iña Xuva ko ve é vii u é ntio ña.

20 Xu'ú ne, e xi'í u dá uun tsi kúñú kúvi ú nī Cristu é xi'i ñá ntiká krusí san, ntá tsi ió ka ntuvi iñá ko. Ntá tsi ñá te ntūvi iña mií ko, tsí ntuvi iñá Cristu é nī'í ko ve. Kakuinti'xe kó I'xá Xuva kō dá kātuví u ñuxiví sa, tsí ñá ñá xe'é ñá ntuvi iña ñá kuenta iñá ko e dóo ntio ñá ko.

21 Ña kúvi nakuítá u nuu i e dóo va'á san é edé Xuva ko iñá ko. Tē dí kuvi ntí'i kuétsi ko te káde ntaa o é kāká'án leí san ne, é ntaa i é xi'í Cristu kuénta iña ko.

3

¿ō é káda ntaa ntú ō leí san ne, ō é kuínti'xe ko Xuva kō?

1 Ntō'ó, ña Galata, ¿nté kuān nte túntu ntú nto? Ntáde nto vata o tē xoo dé tata i ntō. É ñi vá'a nto nté ō xi'í Jesúcristu ntiká krusí san, tsi é nañē'é nti nto.

2 Ka'án nto vē, ¿nté ntu ō ni'i nto Espiritu Xuva kō? ¿Vá ni'i ntu nto ña é dé ntaa ntí'i nto é kāká'án lei Muísee? ¿Ñá ntu te ni ni'í nto Espiritu san tsi é kuínti'xe nto tú'ün va'á iña Xuva ko e téku nto?

3 ¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Ntáde kuení ntu nto te kūvi vii mii nto tsiñu e éni ntu'ū Espiritu Sántu san é kade ña ni ntō?

4 ¿Ñá ni idiá'vi ntu é un ntí'i e ntó'o nto? ¿Tē dí ni idiá'vi ne, kuān te un siin!

5 Kata'xi Xuva ko ntō Espiritu ñá. Kade ña nuu i e dóo ka'nu iña nto. ¿Vá kuan ntū ó kade Xuva ko ni ntō tsi ntáde ntaa nto é kāká'án leí san? ¿Ñá'á ni san! Kuān ó kade ña ni ntō tsi ntákuinti'xe nto tú'ün va'á san iña ña e téku nto.

6 Vata kaa uva ata ko Ábraan e kuínti'xe ña Xuva kō ne, dukuān ó kaka'an Xúva kō tsí ña tuví ka kuétsi ñá.

7 Dukuān ne, kini nto tsí ñá i'xá ntí'xe Ábraan ne, ñá ñá é kakuinti'xe ña Xuva kō.

8 Nté ntūvi di'na uve na'a tú'un Xuva kō kaka'an tsí naki'i Xuva kō xoo ña'a, ña é kuínti'xe i ñá, kuān te dá nēe ka tatá ña. Ñá ñá tsi tú'ün va'á é kāká'án Xúva ko ni Ábraan, kaká'án ña: “Un ntí'í ntí'í tatá ña'a dá kaní ñuxiví sa ne, ní'í ñá é vā'á iña ko kuénta iña o”, ka'an ña.

9 Dukuān ne, xoo é kakuinti'xe i Xuva kō ne, dadí ni'í ñá é vā'á ni Ábraan, ña e dóo kuínti'xe i san.

10 Xoo ña'a, ña é ntēe kimi i leí san ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñá. Tsi uve na'a kaká'an: “Xoo ña'a, ña é ña káde ntaa é un ntí'í nuū i é kāká'án leí san utén utén ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñá”, ka'an.

11 Dóo dito tsí ñá té leí san é káde i é ntí'í kuétsi kō. Tsi uve na'a kaká'an: “Xoo ña'a, ña e dóo va'á nuu Xuva kō ne, kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān é ní'í ña ntuví va'á iña ña”, ka'an.

12 Ña e ntēe kimi i leí san ne, ñá te dadí ña ni ña é kakuinti'xe i Xuva kō. Tsi uve na'a kaká'an: “Xoo é kantíkin i leí san ne, kantio é káda ntaa ntí'í ña utén utén vata koo é ní'í ña ntuví va'á iña ña”, ka'an.

13 Cristu ne, mii ñá ntá'vi ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é ña ní'í kō é nto'o kō é kāká'án leí san. Tsi ñá ñá ntó'o ña naa ko kuenta iña kuétsi ko vatá ó uve na'a kaká'an: “Da xoo ka ña'a, ña é kurkāa iko dikí utún ne, ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñá”, ka'an.

14 Kuān o dé Jesucristu kuénta iña ko ni ün ntí'í ntí'í tatá ña'a ñuxiví sa, kuān té ña te ña Israee o, vata koo é ní'í ko núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, vata koo é ní'í ko Espiritu Sántu sán tē kuínti'xe ko Xuva kō.

Leí san ni tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña

15 Kini nto, ení ko, tsí xo'o ñatí ne, dá káde vá'a o ūun tutú ne, xnteē o dívi kó ne, ña kúvi xoo ña'a nadama ña é kāká'an. Ña kúvi xntēe ka ña tuku nuu i.

16 Vi'a ve ne, xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, ni i'xá ika ñá é vāta kaku. Ñá ni ká'an tú'un Xuva ko te títín i'xá ika ñá, tsi ūun tsi i'xá ika ñá. Dívi i'xá ñá ne, Cristu ña.

17 Sá'ā ncho ka'án u ni ntō: Ede vá'a Xuva ko ūun tutú ni Ábraan ne, xé'e ña xu'u ña ni ñá. Kidáa ne, itá ntí'xin kimi sientu oko u'xi kuiá dá nté xeé leí san ne, ña kúvi nadama tú'ün é xé'é Xuva ko xū'u ña nte dí'na.

18 Tē dí kuvi vií leí san é ní'í ko é vā'á iña Xuva ko te kade ntáa ō é kāká'án ne, ñá te tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña é kúvi vii i. Ntá tsi nuu é ntaa i tsí nte dí'na xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan é ní'í ko é vā'á iña ña.

19 Kidáā ne, ¿mí'í ntu kaídiá'vi leí san? Xtūví Xuva kō leí san vata koo é kūtuni ko nee é kuētsí kō. Ídiá'vi tsi leí san un tsi da nté xēe "i'xá san" é kāka'an Xúva kō, ðivi i'xá ika Abraan é xe'é ña xu'u ña ni ī. Ánje Xuva kō xee ni'í ña leí san nta'a Muisee é kāka'an ñá ni ñā'a naa Xuva ko.

20 Ntá tsi dā xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraán san ne, mii ña kāka'an ñá ni ñā. Nā té xoó kaka'an í naa ña.

Mí'í kaidiá'vi leí san

21 ¿Nchō ka'an ntú u te kanaa núu leí san ni tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña? ¿Ñā'á ni san! tsi té ðí íó leí é kúvi vii í é ni'í ko ntuví va'á iña kó ne, kidáā ne, kúvi ntuvá'a o ni Xuva ko té dá kada ntaa o é kāka'án leí san.

22 Ntá tsi kaka'an tú'un Xuva kō tsí ñu'u kutū ntíí ntíí ña'a é ña kúvi nakáku mii ña kuētsí ña. Kuān ó vata koo é da xōó ka ña'a kúvi ni'í ña é vā'á vata ō xe'é Xuva ko xu'u ña té kuínti'xe ña Jesucristu.

23 Ntá tsi dā vata kuínti'xe kō Cristú ne, vata ntāa ña ñu'u kutū ntāa ō kuenta iñá leí san. Ntantétu o dā nté xēe ntúvi é nañē'e Xúva ko kō nté koo kuínti'xe ko ñā.

24 Leí san ne, vata kaa ña kaito i'xá san kaa. É ēdé ko kuēnta da nté xēe Cristu vata koo é kúvi ntí'í kuētsi kō é kuínti'xe ko ñā.

25 Dā xee ntúvi é kuínti'xe kō Cristú ne, ñá ntío ká kō leí san é nañē'e ko nté koo vii o.

26 Tsí un ntíí ntíí nto e kuínti'xe nto Jesucristú ne, é ntúvi nto i'xá Xuva ko vē.

27 Un ntíí ntíí nto é itsi ntute nto é uun tsi kúñū kúvi nto nī Cristú ne, ntākū nto Cristu ve.

28 Ña té íni kuān te ñá Israee, kuān te tuku tatá nto; kuān te ña ntáde tsiñu nto, kuān te ka'nu ñá'a nto; kuān te tii nto ne, kuān te ñadi'í nto. Tsí da xé uun tsi kúñū kúvi nto nī Cristú ne, uun tsi kúñū kúvi nto ni tā'an nto ði.

29 Tē uun tsi kúñū kúvi nto nī Cristú ne, i'xá Abraan ntó ði. Dukuān ne, ní'í ntó é vā'á iña Xuva ko vata ō xe'é ña xu'u ña ni ñā.

4

1 Sá'ā é ncho ka'án u ni ntō: Tē xi'í úun ñatíí ne, íó iña ña é kōo iña i'xá ña. Ntá tsi dā lú'ntí ká i'xá ña ne, vata kaa

ñá kade tsiñu kaa na, kuān te ní'í na é un ntí'í iña uva ná tē kúka'nu na.

2 Íó xoó kaito i na. Íó xoó ka'an í ni nā nté koo vii na dá nte xēe tá'an ntuví é ni'í na e xtúvi úva na iña na.

3 Kuān ó kúvi ni kō ði. Dá kuētsi ká ō ne, ña'a san ntáka'an ña nté koo vii o é kuntoo o ñūxiví sa ne, da mii é vii o vātā ó ntáka'an ña.

4 Ntá tsi dā xee tá'an ntuví ne, taxnuu Xuva ko I'xá ña é kāku ña nú xē'e úun ña ðí'í, é kúvi ña tatá ña Israee, ña é ntéé kimi ī lei Muisee.

5 Kuān o kí'xi ña vata koo é nakáku ña un ntíí ntíí ña é ntee kimi ī leí san, vata koo é nakí'í Xuva ko kō e kúvi o i'xá ña.

6 Kidáā ne, vata koo é nañē'e Xúva ko kō tsí i'xá nti'xe ña kúvi ō né, taxnúu ña Espiritu I'xá ña é kunūu ña nima ko. Espiritú sán ne, kaka'an ña: "¡Uvā ko!"

7 Dukuān ne, ñá te ña kaden tsiñun kán, tsí i'xá mii Xuva kō kúvin ne, ní'í o é vā'á iña Xuva ko é uun tsi kúñū kúvin nī Cristu.

Dōo ntí'í iní Pablu kuenta iña ña kuínti'xe í

8 Di'na dá vāta kiní nto Xuva kō né, dōo xió ntii nto é kāda tsiñu nto iña tuku xúva ntó é ñā te Xuva ntí'xe kō.

9 Ntá tsi vevíí ne, é íni ntó Xuva kō. Kúvi ka'an o tsí Xuva kō ne, é tā'xi ña é kiní ntó ña ve. ¿Nté kuí ntántiko koō ntó ata nto é víí xtuku nto vata xkoó ini ñáta kō san é ña vādā mí kaidiá'vi? ¿Nté kuí ncho vii xtúku nto ña kade tsiñu?

10 Kuan tsí o ntáde ka'nu nto viko é kuēnta víte, kuenta xoo, kuenta kuia.

11 Dōo ntí'í iní ko kuenta iña ntó té é ntaā í éde tsiñu ú iña nto.

12 Vií nto da xe'e, ení ko, uun tsi nima ntúvi nto nī ko vata kaa xu'u é uun tsi nima ntúvi ú ni ntō. Ña túvī nee iñá ni ide nto nī ko.

13 Íni nto tsí xu'ú ne, dōó ká'ví kaa ú ntuví ði'na dá kakā'an ntódo u tú'ūn va'á san ni ntō.

14 Dōo u'vi kúvi nto ko kuenta iña kui'í e kúvī ko kídaā, ntá tsi ña ni kunté'xen ntó ko; ñá ni nakuitā ntó ko, tsi kí'í nto kó vata te ánje Xuva kō kúvi u, vata te mii Jesūcristu kúvi u.

15 ¿Nté ntu ō kúvi ve kuan? Tsi dóo ðiní ñu'u nima nto dá itúvi ú ni ntō. Kúvi ka'an ú iña nto tsí té ðí ni kúvi né,

natawā ntó ntuxnuu mii ntō é tā'xi nto ko.

16 Vi'a ve ne, ¿ñá ntío ká ntu ntō ko e kuán o kāká'án u ni ntō é nuu é ntaā í san?

17 Ña tsikán ne, dōo ntáde ña nto kuenta ve, ntá tsi ña te kuan o de ña vata koo é nī'i nto é vā'a. Ncho nakadī ñá itsi é ká'an ntó nī ntí vata koo é mii ñá é kada ka'nu nto ña.

18 Vá'á ó te kade ña nto kuenta, te vii ñá vata koo é nī'i nto é vā'a. Te kuān koo vii ña ni ntō nguentuvi, ñá te da mii tsi dá tuví u ni ntō.

19 Dóo kaexnúu kó kuenta iña nto, a i'xá mii ko. Vatā ó kaexnúu ñadī'i dá ncho kaku i'xá ña ne, kuān koo kaxnúu kó kuenta iña nto da nté uun tsi nima ntúvi nto nī Cristu.

20 Tē dí tuví u ni ntō vevii ne, ti kaa te kuvi xtúvi mií u é káde tíi ú ni ntō, ntá tsi vevii ne, ñá iní u nté koo kadā kuení ko iña nto.

Kuenta iña Áгаа ni Sára

21 Xoó ntō'o é ncho kuntikán ka nto lei Muísee san ne, ká'an ntō: ¿Va ñá ini ntú nto nēe é kāká'án lei san?

22 Tsi nte dí'na uve na'a kaká'an tsi Abraán ne, úvi i'xá ñá xio. Uun ña ne, i'xá ta'nú kade tsiñu iña ña, ta'nú nani Áгаа ne, uun ne, i'xá ñadī'i mii ñá, ñá nani Sára.

23 I'xá ta'nú kade tsiñu sán ne, vata tsi o káku vata kaa da nēe ka i'xa, ntá tsi i'xá ñadī'i mii ñá ne, kákú vata tsi o xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraán san.

24 Kini nto tsi úvi nuu i kāká'án u kuenta iña i sá'á. Uun nuu i é vē'xí xuku é nani Sināii, dívi iña Áгаа san. Xoó kaduku ntée i nuu i sá'á ne, káku ñá é kuntéé kimi ñá lei san.

25 Tsi Áгаа san ne, vata kaa xuku é nani Sināii é tuví ñuú Arabia káa ña, vata kaa ñuú Jerusaleen é tuví ñuxiví sa kaa ña di. Tsi ntúni nuu i sá'a nī ña é ntoo ikān ne, nteé kimi ñá lei san.

26 Ntá tsi xo'ō ne, ñá te kadūku ntée o lei san, tsi ñuu kó ne, dívi ñuú Jerusaleen é tuví nta'a Xuva kō.

27 Tsi uve na'a tú'un Xuva ko kāká'an:

Kutúvi díni nto, dívi ntō é ña kakúvi koo i'xá nto,

dívi ntō é xoxo i'xá nto.

Kachu'u ntáa nto é dóo diní nto,

dívi ntō é vata kaxnúu i'xi nto.

Tsi ñadī'i, ña é ña káde xii ña ña kuentá ne,

dií dií ka kaxio i'xá ña é ñá é tuvi ni'i xii i,

ka'an.

28 Ení ko, vata ntáa Isaa ntáa nto. Xo'ō ne, i'xá Xuva ko o, tsi káku o vata tsi o xe'é Xuva ko xū'u ña kídaā.

29 Ntá tsi vata tsi o dé xeni i'xá e káku vata o káku da nēe ka i'xá ni i'xá e káku kuenta iña Espíritu Xuva kō né, kuān ó kakuvi vevii di.

30 Ntá tsi ¿nee iña ntu kaka'an tú'un Xuva kō? Kaka'an: “Kiñu'u nto ta'nú kade tsiñú san ni i'xá tun, tsi i'xá ta'nú kade tsiñú san ne, ña kúvi nī'i na iña uva na vata kaa i'xá ñadī'i mii ñá”, ka'an.

31 Xo'ō ne, ení ko, ñá te vata ntáa i'xá ta'nú kade tsiñú san ntáa o, tsi vata ntáa i'xá ñadī'i mii ña ntáa o.

5

É nakáku Cristu ko

1 É nakáku Cristu ko e nteé kimi kō lei san, tsi ñá ntío ña é ku'un kutú ká o. Dukuān ne, kaka xaa nti'xe nto ve; ñá ku dá vá'a nto é kadā kú've lei san iña nto.

2 Kini nto é kāká'án u. Xu'ú e Pablú u ne, kaka'án u ni ntō tsi te ku'e'é nto é ká'nté ña kúñu é ixi nto vata xkoó ini ñá Israeé san ne, vata te kāká'an ntó tsi é ntaā í xi'í Cristu iña ko.

3 Kaka'an xtúku u tsi da xōó ka ña'a é tē'nte kúñu é ixi ñá ne, da mii é vii ña é un ntí'i é kāká'án lei Muísee.

4 Xoó nto'o e ntáxio ntii nto e ntáde ntaa nto lei san vata koo é ntí'i kuétsi ntō ne, ña kaxé'e nto itsi é nakákú Cristu nto; ntánakuitā nto é vā'a é ncho ta'xi Xuva ko ntō doméni.

5 Ntá tsi xo'ō é kuinti'xe ko Xuva kō, é nuu Espíritu ña nima kó ne, ntantétu o é nī'i kó nima va'á ko nta'a Xuva kō.

6 Tē uun tsi kúñu kúvi o ni Jesūcristú ne, ñá té ini te te'nte kúñu ixi ko, o tē ña'a. É kuinti'xe ko Xuva kō ne, sá'á é kaídiá'vi ne, dukuan kuñima ko ta'an kó di.

7 Ntō'ó ne, é ika vá'a ntō kídaā. ¿Xoó ntu édi nuu i itsi e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i?

8 Ñá te kuān ó kaka'an Xúva kō, ña é kana nto.

9 Iní nto tsi te un siin tsi u'xen ia nādaka ó ne, kuia kanii tī'nti i.

¹⁰ Xu'ú ne, kanteé iní ko Xuva kō é ña da vá'a ña é tuku koo kadā kuení nto. Ntá tsi kué'e Xuva kō é nto'o da xōó ka ña'a, ña é kanakutsu'un ntō.

¹¹ Ntá tsi xu'ú ne, ení ko, tē dí kaka'an ntódo ká u ni ntō é kántio é tē'nte kúñu ixi nto ne, ña kuan koo ntō'o ká ko nta'a ña Israeé san. Tē dí kuān ó kaka'án u ne, ña túvi nēe nuu i é kúdiín ka ña dá tekū ña tú'ún é xi'í Cristu ntíká krusí san kuenta iña ko.

¹² Ña ntánakutsu'un ntō sán ne, díí ka vá'ā ó te na kāda a'ma kue'en ña kúñu ñā.

¹³ Tsi ntō'ó, ení ko, é kana Xuva ko ntō vata koo é na nakāka xaa nto. Ntá tsi kuān te ntaíka xaa nto ne, ña kúvi vii ntó da nēé ka é ntio nima ntó, tsi é vii ntó ve ne, kuinima xntó ta'an nto ne, dukuan vā'á koo vii nto ni ñā.

¹⁴ Tsi é un nti'í é kaka'án leí san ne, uun tsi nuu i ncho ka'an: "Kuinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinima nto kúñu ntō", ka'an.

¹⁵ Ntá tsi te ka'an ntée nto ta'an nto, te kúvi ña ita ntó ne, koto nto tē ña nakunaa nto ta'an nto un nti'í nti'í nto.

Ō é ntio kō é vii mii ó ne, ō é ntio Espiritū é vii o

¹⁶ Sá'a kakā'án u ni ntō: Vií nto vatā ó ntio Espiritū san é vii nto; ña ntukū nuu iní nto nté koo ni'i nto é ntio nima káni kaa nto.

¹⁷ Tsi é ntio nima káni kaa nto ne, ña te vata ō é ntio Espiritū san. É ntio Espiritu Xuva kō sán ne, ña te dadā ni'í vatā ó é ntio nima káni kaa nto. Kanāá nima káni kaa nto ni Espiritū sán ne, Dukuān ne, ña kúvi vii ntó nēe é ntio nto.

¹⁸ Ntá tsi te kué'é nto é nañē'e Espiritū san nto nté koo vii nto ne, ña kantio é kadā kú've ka leí san iña nto.

¹⁹ Dōo ditó nēe nuu i e ntáde ña'a, ña e ntántikin nima káni ntāa. Ntaíka luku ña. Ntáde ña nēe e dōo káni kaa ntádē kuení ña. Ña ntákuka'an nuu ña e ntádē xení ña ni da xōó ka ña'a.

²⁰ Ntánuu iní ña tuku xuva ñā. Ntáde tatan ñā. Ná ntio kue'en ñā ta'an ña. Ntánaa ña. Ntákukuiñu ña. Ura tsi i ntákudiin ña. Ntáde ña nēe iña é ntio mii ñā. Ntákii nteé xio ña ta'an ña. Ña ncho vii ña e ntáde ta'an ña.

²¹ Dōo ne'u iní ña. Ntaé'ní ña ta'an ña. Dōo iní xi'í ña. Viko káni kaa ntáde ña, ni dōo titín ka nuu i é kuān ntāa

san. Vi'a ve ne, kaka'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni nto dí'na, tē xoó ña'a ntáde ña nuu i sá'ā ne, ña kúvi ni'i ña é kuntōo ña mí kadē kú've Xuva kō.

²² Ntá tsi xoo ñá'a e ntántikin ña Espiritū sán ne, ntákuinima ñā ta'an ña. Dōo diní ñu'u nima ña. Vá'ā ó ntōo ña. Ntákutíi ña nima ñā ni tā'an ña. Ntáde ñā é vā'á ni tā'an ña. Ntáde ntaa ña nēe iña é ntaxé'e ña xu'u ña.

²³ Ná tē ntáde na'nu ña. Ná te dotō tsi ntáde ña. Nté uun lei ña kaka'an é ña kúvi é kuān koo vii o.

²⁴ Xoó ña'a, ña é ntee káni ña Jesucristú ne, vata tē xi'í nima káni kaa ña ntíkā krusi ni é un nti'í nuu i é káni kaa é ntio i, é ntukū nuu iní i.

²⁵ Tē é ni'i ko ntuví vā'á iña ko e tá'xi Espiritū sán ne, na kué'é ō é nañē'e Espiritū sán kō nté koo é vā'á koo vii o.

²⁶ Ná kada ka'nu ña'a ō. Ná nakutsu'un ta'an ō. Ntē ña kune'u iní ko ni ta'an kō.

6

É xntii o ta'an kō

¹ Ení ko, te kiní ntó tsi kade uun ña'a é káni kaa né, divi ntō é nuu Espiritū Sántū sán nima ntó ne, xntii nto ñā é vā'á koo vii ña. Vā'a vá'a tsi kōo ka'an ntó ni ñā ne, kuenta tsi vii nto kúñu nto tē ña kó'xo nto nuu i sá'ā di.

² Xntii nto tā'an nto dá kanto'o ña ne, dukuan kōo kada ntaa ntó vata ō ntio Cristu.

³ Tē dōo ka'nu ña'a ō kuiní mii kō né, kuān té ña te nēe kainuu á'vi ō ne, da kaeni nta'ví mii ō kúñu kō.

⁴ Koto vá'a nto nté o de nto. Te vā'á ō, kuiní nto ne, kidāa kúvi kutúvi díní ntó ne, ña kantio é kutsu'un nto tē díí ka vā'á nto é ña nguí san.

⁵ Tsi kantio é vā'á koo vii o nēe tsíñu é ni'i ko.

⁶ Xoó ña'a é kanakuā'a ña tú'ún vā'á san ne, vá'ā ó te kátsin dava ña ni mastru ña é un nti'í é vā'a é ió iña ña.

⁷ Ná ku ení nta'ví nto kúñu ntō, tsi ña kúvi narkintēe o Xuva ko. Da nēe ka é kú'xí ō né, divi tsi é ni'i kó di.

⁸ Te kú'xí o da nēe ka é ntio nima káni kaa kō ne, ní'i kō doxi'í san. Ntá tsi te kú'xí o vatā ó ntio Espiritū Sántū sán ne, ní'i ko ntuví vā'á iña ko ntii dañu ntúvi nta'a Espiritū san.

⁹ Dukuān ne, ñá ku kudu'xen kō é vīi o é vā'a, tsí te kūtíi o nima kó ne, ní'i kō é vā'a te xee ntúvi i.

¹⁰ Dukuān ne, dá ió ka ntuvi ne, vá'a koo na vīi o ni un ntíí ntíí ña'a sán ne, dá dií dií ka ni ta'an ko, ña ntákuinti'xe i san.

Kaxe'e Pablu ítsi da ntí'i tūtú san

¹¹ ¡Un ntáa letra na'nú san é ka'ū ú nta'a mií kó ve!

¹² Ntio ko é kūtuni nto tsí ña tsikán, ña é ntio i é kuētsi é tē'nte kúñu ixi nto ne, da mií e ntáde ña vata koo é ña ka'an káni ña'a san íña ñá ne, vata koo é ña ntó'o ña kuenta iñá krusí san mí xi'í Cristu kuénta iña ko.

¹³ Ntá tsi ña é tē'nte kúñu ixi ña ne, ntē ña ini de ntaa ntí'i ña é kāká'án leí san. Da mií tsí é ntio ña é ka'ntē ntó kúñu ixi nto vata koo é vīi na'nu ña tsí ña éde ña e kuán o dé nto.

¹⁴ Xu'ú ne, nté uun nuu i é ña ncho vií ka'nu ú kuenta iña i; da mií tsi kuénta iñá krusi mí xi'í Cristu kuénta iña ko. Ná káde ká u kuenta nee nuu i é ió ñuxiví sa. Vata tē xi'i, kuíni kó ne, vata tē xi'í u ña kuenta iña i.

¹⁵ Tsí te ūun tsi kúñu kúvi o nī Cristú ne, ña té ini te tē'nte kúñu ixi ko ne, o tē ña'a. E kaínuu á'vi ne, é ní'i ko ntuví va'á iña ko.

¹⁶ Un ntíí ntíí nto e ntántikin nto tú'ūn sa'á ne, vá'a koo na kuntōo nto. Na ntuntá'ví ini Xuva ko ntō, ni ūn ntíí ntíí ña Israee ntí'xe san, ña nteé kimi i Xuva kō.

¹⁷ Vī'a ve ne, ñá ntio kó tē xoó nakutsu'ūn ká i kó kuenta iña i sá'á. Tsi é kūtítín tsanta uve kúñu ko é kanañē'e tsí xu'ú ne, kade tsiñu ntí'xe u iña Tó'o ko Jēsuu.

¹⁸ Nā xnuu viko Tó'o ko Jesūcristú nima ntó, ení ko. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Efesu

Taxnūu Pablu tutú iña ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Efesu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístú u tsí kuan o ntío Xuva kō é tēé tsiñu ña ko. Taxnūu ú tutú sá'á iña ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntoo ñuú Efesu, ña ntákuinti'xe i Jesucristu.

² Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

É vā'a é kata'xi Xuva ko kuēnta iña Jesúcrístu

³ Dōo ka'nu Xuva ko, ña Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. Dōo tá'xi ña kō é un ntí'i nūu i é vā'a é tuví e dukún kán tsi kúdadíi o nī Cristu.

⁴ Tsí ña dá tuví ñuxiví san ne, nāxaxnúu Xuva ko ko kuēnta iña Cristu vata koo é na ntāntoo ña nima kó, vata koo é ña tuví ka kuétsi ko tē xee o nta'a ña.

⁵ Tsi dóo ntío ña kō ne, nté ña kaka'an ñá tsí ki'i ña kō é kúvi o i'xā ñá kuenta iña Jesúcrístu, vata o ntío ña.

⁶ Dukuān né, utén uten ntáka'an o tsi dóo ka'nu Xuva kō. Dōo vá'á o dé ña ni kō. Ná ni dē vīni ña da tá'xi ña ko i'xā ña, ña e dóo kuinima ña.

⁷ Nákakū ñá ko kuēnta iña i'xá ña, tsi étí ña ñiñi ña kuēnta iña ko. Dē ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō, tsi dóo ntío ña kō.

⁸ Ñá te un sīin tsi kuinima Xúva ko kō ne, tā'xi ña é kūtú've kō, é ki'in iní ko.

⁹ Tā'xi ña é kūtuni ko nee iña é ntio ña, nuu i é ña ni iní o, vata o ntío ña.

¹⁰ Sá'á dé kuení Xuva kō é vii ña dá xēe ntúvi i. Natáká nuu ña é un ntí'i vata koo é kodo nūú Cristú da neé ka é ió e dukún kan ni da neé ka é ió ñuxiví a.

¹¹ É kudadíi o nī Cristú ne, nāxaxnúu Xuva ko ko un tsi nte dí'na vata koo é nī'i ko iña ña. Kuān o dé Xuva ko vata o é vā'á o kuini ña.

¹² Kuān o dé ña vata koo é ntí'i, é ña ntí kuinti'xe ntí Cristú ne, vii ntí vata koo é ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹³ Ña ña dá, dá tekū nto tú'un é nuu é ntaā i, dá tekū nto nté koo

nakáku nto ne, kuinti'xe nto Cristu. Kudadíi nto ni ña né, xntéé Xuva ko nto nā'a da tá'xi ña Espíritū Sántū é kunūu ña nima ntó vata o tá'xi ña xu'u ña.

¹⁴ Tā'xi Xuva ko Espíritū Sántu vata koo é kūtuni ko tsí vii ntí'xe ña vata o tá'xi ña xu'u ña dá kúvi naki'i ña é un ntí'i nūu i é káduku ntée ña. Kidáa ne, ka'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Kaikán Pablu nta'a Xuva kō é kué'e ña é na kúk'in iní ña ntákuinti'xe i

¹⁵ Dukuān ne, da téku ko tsi dóo ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jēsuú ne, tsi dóo ntákuinima nto ta'an ko, ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne,

¹⁶ ñá kaxtuví mií u é nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto. Kanaka'an kó nto dá kakā'an ntá'vi u.

¹⁷ Kaikán u nta'a Uvā Tó'o ko Jesúcrístú, ña Xuva kō, ña e dóo va'á san, te tā'xi ña é kūtú've vá'a nto iña ña, vata koo é k'ín ña diki nto é káka'an ña, vata koo é k'ín va'a ntó ña.

¹⁸ Kaikán u nta'a Xuva ko te nāxi'í nuu ña nuu nto vata koo é kūtuni ntó nēe é nī'i nto é kána ña nto. Te tā'xi ña é kūtuni nto tsí ña te nté kaa va'a, ña te nté kaa kuika nuu i iña Xuva ko é kaxé'e ña ña'a é nakuido da'an ña.

¹⁹ Te tā'xi ña é kūtuni nto tsí ña te nté kaa ka'nu ña. Kákuvi vii ña é un ntí'i kuēnta iña kó, ña o e ntákuinti'xe ko ña. Nañ'e ña kō tsí kúvi vii ña ni é un ntí'i

²⁰ dá nantōto ñá Cristú rkontuvi é xi'i ña ne, xé'e ña é kutuví ña diñi kua'a ña e dukún kán.

²¹ Díi ka ka'nu Jesuu é da xōo ka ña tsiñu na'nu i, da xōo ka ña ntádē kú've e dukún kan, da xōo ka ña ntádē kú've ñuxiví a, da xōo ka ña e dóo ka'nu, kuān te ntóo ña vevii, kuān te ntóo ña ntuvi é k'ín o.

²² Tā'xi Xuva kō é kúvi vii Cristu ni é un ntí'i. Tā'xi ña é kúvi Cristu tó'o iña un ntí' ntí' nuu i é káduku ntée ña ntákuinti'xe i san. Cristú ne, ña ña é kadē kú've ñá kuenta iña ña ntákuinti'xe i san.

²³ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata ntáa kúñu Cristu ña. Kanuu mé'ñu kanuu dava ña ña ntákuinti'xe i sán ni da kaníi dū'va ñuxiví san.

² Á te Ìni nto tsi dóo vá'á o dé Xuva ko ni kō da tée tsiñu ña ko é ká'án u tú'un ña ni ntō.

³ Tá'xi Xuva kō é kūtuni ko é tuvi xu'u iña ña, vatā o dé vá'a ú di'na é ña kué'e tsi tú'ün é káka'án u.

⁴ Dā nakua'a nto tú'un tsíkán ne, kūtuni nto tsí iní u nuu i é tuvi xu'u iña Cristu.

⁵ Dá ntē vevíi ne, ñá ni xē'é Xuva kō é kūtuni ñá'a. Ntá tsi vevíi ne, e xé'e Xuva ko kuēnta iña Espíritū Sántū san é kūtuní pustrú san nī ña ntáka'án naa Xuva ko.

⁶ Sá'á ne, nuu i é tuvi xu'u kídaā: tsi ña é ña te ña Israeé ne, dadii tsi nī'i ña iña Xuva ko nī ña Israeé san, tsi e kúdadii ña nī ña Israeé san kuenta iña tú'ün va'á san. Ní'i ña é xē'é Xuva ko xū'u ña di dá kuinti'xe ña Cristu.

⁷ Tēé tsiñu Xuva kō ko é ká'an ntódo u tú'ün sa'a, tsi dóo vá'á ó de ña nī kó ne, tá'xi ña kó ntii ña vata koo é kúvi víi u tsiñu sá'a.

⁸ Xu'ú ne, díi ka dutsi kaa u é ña e díi ka dutsi kaa é káduku ntée Xuva kō. Ntá tsi dóo vá'á o dé Xuva kō, tsi tá'xi ña é ká'án u nī ña é ña te ña Israeé san tú'ün va'á iña Cristu é díi ka nuu á'vi é ntē ña ini o nté kaa.

⁹ Ta'xi Xuva kō, ña é de kú've é un ntí'í é ío, é ká'an ntódo ú vata koo é kīni un ntíí ntíí ña'a nté ó de kú've ña é koo nuu i sá'á e xtúvi xu'u ña un tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví san.

¹⁰ Kuān o dé ña vata koo é kūtuni un ntíí ntíí ña e ntádē kú've e dukún kan tsi dóo ini Xúva kō é un ntí'í nté koo víi ña dá kiní ña ña ntákuinti'xe i san.

¹¹ Un tsi nte dí'na kuān ó ncho víi ña kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

¹² Kuenta iña Cristú ne, ini o tsi kuvi xee étsin ó nuu Xuva ko. Tsí te kuinti'xe ko ña ne, ñá kaū'ví ka ko ña.

¹³ Dukuān ne, kaka'án u ni nto tē ña náti vi iní nto é kuān ó kanto'o kó kuenta iña nto. Tsí xu'ú kanto'o kó vata koo é nī'i nto é vā'a.

Kakuinimá Cristu nto

¹⁴ Dukuān né, kanchití ú nuu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesūcristu.

¹⁵ Uva ña iña un ntíí ntíí tātá ña'a sán di, kuān té ña ntoo e dukún kan, kuān té ña ntoo ñuxiví a.

¹⁶ Kaikán u te tá'xi ña é kunūu ntii nima ntó kuenta iña Espíritū ña, tsí ña te nté kaa ío é vā'á iña ña.

¹⁷ Kaikán u te kunūu Cristu nima ntó da ntákuinti'xe nto. Na tá'xi ña é kūtú've vá'a nto nté koo kuinima kué'en nto,

¹⁸ vata koo é kūtuni ntó, ni ūn ntíí ntíí ña ntáduku ntée Xuva kō, nté kaa nī'i, nté kaa kani, nté kaa kūnu, nté kaa dūkun kaxee tá'an é kákuinima Xúva ko kō.

¹⁹ Kaikán u te kiní nto nté kaa ntio Cristu kó, kuān té ña kuvi kadá kuení kō tsi dóo kué'e, vata koo é kū'un tsitu kue'én nima ntó Xuva kō.

²⁰ Dōó ka'nu Xuva kō. Dōó ío ntii ña é káde tsiñu ña nima kó ne, kuvi víi ña díi díi ka va'a é kaikan o, díi díi ka va'a é kadá kuení kō.

²¹ Te ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iña ña ntákuinti'xe i san, kuenta iña Jesúcristu. Kuān koo ka'an ñá da ntántoo ká ña'a san ñuxiví a ne, ntii dañu ntūvi di. Kuan tsi koo na kōo.

4

É uun tsi kúñu kúvi o kuēnta iña Espíritū Sántū san

¹ Xu'u é nuu kútū ú kuenta iña Xuva kó ne, kaikán u nta'a nto te víi ntó vatā ó ntio Xuva kō é víi ña e kána ña.

² Ná víi ka'nu nto. Ná ku kudíin nto ni ña'a. Na kūtíi nto kuntétu nto. Na kūtíi nto ni tá'an nto. Na kuñima ntó ña.

³ Koo ntii ntó é ña xtuví mii ntó é uun tsi ntádē kuení nto vatā ó katá'xi Espíritū Sántū san dá ntoo vá'a nto.

⁴ Uun tsi kúñu nto, ni ūun tsi Espíritū ntó dí, vatā ó ío uun tsi nuu i é vā'a e ntantétu nto é nī'i ntó rkontuvi, nto'o é kána Xuva ko ntó.

⁵ Uun tsi Tó'o kō, uun tsi tú'ün va'a é kuinti'xe ko, ni ūun tsi nuu i é kutsi ntute o.

⁶ Uun tsi Xuva ko, divi Uva ko ūn ntíí ntíí o. Divi ña é odo nuū ña é un ntíí ntíí o. Divi ña é nuu mé'ñu nuu dava ña ko ūn ntíí ntíí o.

⁷ Ntá tsi é un é un ó ne, é tá'xi Cristu ko nuu i é vā'a é víi ó, vatā o ntío ña.

⁸ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō: Da kūntáa ña e dukún kán ne, ntēka ñá ña ñu'u kutū ne, xé'e ña nuū i é vā'a é víi ña'a san, ka'an.

⁹ ¿Nee iñá ntu kani tu'un é káka'an é kūntáa ña? Ncho ka'an tsí dí'na náinu ña ñu'u a.

10 Ña e naínú san ne, ðivi tsi ñā é kũntāa ña mí'i e ðií ka dukun e dukún kãn vata koo é kadā kú'vē ñā da kanii ðũ'va.

11 Tā'xi ña nuu i é vii o, é un é un o. Iō ñā ne, xé'e ñā é vii ñā pustru. Iō ñā ne, xé'e ñā é kã'an ñā naa Xuva ko. Iō ñā ne, xé'e ñā é kã'an ntódo ña tú'ũn é nakáku o. Iō ñā ne, xé'e ñā é kadā kú'vē ñā ña ntákuinti'xe i sán ne, nakuā'a ña ña nchu'ũn san ði.

12 Kuān o dé ña vata koo é koo tú've ña ntáduku ntée ña é vii ñā tsiñu ña, vata koo é nakuē'nu ña ña ntákuinti'xe i Cristú san

13 da nté ðaði tsi kuinti'xe ko, ða nté ðaði tsi ini vá'a o I'xá Xuva kō. Kidāa ne, kuka'xi nuu o ne, kué'nu o vata koo é un ntí'í é vii ó ne, vii o vatā o dé Cristu.

14 Ná vii ka o vatā ó de i'xá san é nuu nuu tsi ntánadama e ntádē kuení i. Ntántikin dá nēé ka nchu'un é xēe e ntánañē'e ña ntaéni nta'ví san, ña e dóo ntáde é kīni kaa.

15 Ntá tsi ka'an o é nuu é ntaā í ni ñā'a, tsi ntákuinima kó ña. Kidāa ne, kue'nu ká o un tsi ða nte xee tá'an o vii o vatā o dé Cristu. ðivi ña né, odo nuū ñā iña ña ntákuinti'xe i sán vatā ó odo nuū ðiki ko iña kúñu kō.

16 Xo'ō ne, vata káa kúñu Cristu ntáa o, é dóo vá'ā ó xi'i ta'an é un ntí'í ntí'í ta'vi i. Te ũn ntí'í tsi ta'vi i dóo vá'ā ó ntáde tsiñu ne, dóo vá'ā ó kae'nu kanii kúñu ñā. Kuan koo na kuñima tá'an kō ði, un ntí'í ntí'í o e ntáduku ntée o Cristu.

Ntuvia xēé iña ko e tá'xi Cristu

17 Dukuān ne, kaka'an u ni nto vē, tsí ntio Xuva kō é vii nto sá'a. Ná vii ka nto vatā ó de ñā'a, ña é ña ini Xúva kō. Dotō tsi ntáde ña é ntio nima kīni ntáa ña.

18 Ñinēé ini ðiki ña. Ña túvi ntuvia iña ña e tá'xi Xuva kō, tsí ña ntákuinti'ñe, tsi dóo ka'xi ini ña.

19 Ña ntákuka'an nuú ka ña é da mii tsí e ntáde ña é kīni kaa. Ná tē nté kaa ðini ña é vii ña é un ntí'í ntí'í nuu i é kīni ntáa san.

20 Ntá tsi ðivi ntō ne, ñā tē dúkuan o ni nakua'a nto iña Cristu,

21 tē nuu é ntaā i e téku nto é kaka'an ñā, tē nuu é ntaā i é ðivi ña nakuā'a ña nto; tsí kaka'an ña é nuu é ntaā i.

22 Vatā ó kanatāva o doo dé'én san ne, kuan koo naxtúví xio nto é ntio

nima kīni kaa nto, é da mii tsí e ntaéni nta'ví nto.

23 Kué'e ntō é ntavá'a Xuva kō nima ntó vata koo é vā'á tsi koo kadā kuení nto.

24 Nakunúu nto ntuvia vā'á iña nto é ðē kú'vé Xuva ko iña ko vata koo é vii o vatā ó de ña. ðivi ña ne, kade ña é vā'á ni ñā'a sán ne, ña túvi nēe é kuētsí ña. Kuān koo vii o ði, tsi ntákuinti'xe kō é nuu é ntaā i.

25 Dukuān ne, ñā kã'an ka nto dovéte. Ka'an nto é nuu é ntaā í ni tá'an nto, tsí uun tsi kúñu kúvi o ni ñā.

26 Te kúdiin ntó ne, ntá tsi ña ku vii nto é kīni kaa. Ña na'a tsi kúdiin ntó ði, na ntúka'nu ini nto ði'na dá kuido nuu ngántii.

27 Ntē ña ku xe'e nto é kã'an tó'o e ña vá'ā san nté koo vii nto.

28 Ña kadú'u sán ne, na xtuví mii ña é kádu'u ña. Na kōó ntii ña kada tsiñu ña vata koo é ni'i ña é natsí'i ña iña ña ntátaan nuú i san.

29 Ná kã'an kīni nto, ntá tsi ka'an ntó nēe é vā'á, nēe é kaxntii é kuē'nú ta'an nto vatā ó kantio ña, vata koo é na nāxnuu viko ña ñā'a, ña kateku í san.

30 Ña ku vii nto nee iña é káde i é kuntá'xa ini Espiritu Xuva kō, tsi tá'xi Xuva kō Espiritu san vata koo é kūtuni ko tsi ntáduku ntée o Xuva ko tē xee ntúvi é naki'i kue'en ñā kō.

31 Xtuví mii nto é ðutsí kuini nto, nī é kakudiin nto. Ná ku nāa núu ká nto. Ná ku káchu'u ntó. Ntē ña ka'an kīni nto iña ta'an nto. Ná ku vii nto nté uun nuu i é kīni kaa.

32 Ntá tsi vii nto é vā'á ni tá'an nto. Ntuntá'ví ini nto ña ne, kada ka'nu ini nto ni ña vatā ó de ka'nu ini Xuva ko ni nto kuēnta iña Cristu.

5

Nté koo é vā'á koo kuntoo i'xá Xuva kō

1 Vii nto vatā ó de Xuva kō, tsí i'xá ña nto e dóo ntío ña nto.

2 Utén utén kuinima ntó ta'an nto vatā o kuñimá Cristu ko dá xe'é ña ntuvia iña ña kuenta iña ko. ðivi ña e kúvi ña ðoméni e dóo va'a, é vata kaa uun ðiko e dóo vá'a ñe'e iña Xuva ko.

3 ðivi ntō e ntáduku ntée nto Cristú ne, ñā ku kã'an nto nté uun tú'ũn nuu i é kīni kaa e ntáde ñā'a ni ñad'í san, e ntáde ne'u ini ña ni ñā'a san.

⁴ Nǎ ku kā'an nto tú'un dēntu. Nǎ ku dotō tsí ka'an ntó, ntē ña doto tsí xkuntée nto nuu i é ña vá'a, tsí ña te vá'a o é kuān koo víi o. Díi ka vá'a ó te nǎkué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō.

⁵ Tsí ini vá'a nto tsí da xōó ka ña'a é kakidi ni'i ña ñadī'i é ña te ñadī'i mí ñā né, da xōó ka ña'a é kāde ña é kīni kaa, da xōó ka ña'a é kākune'u iní ña, é kānuu iní ña tuku nuu i é ña te Xuva kó ne, ñá ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō, nté ntā'a Cristu.

⁶ Nǎ ku dā vá'a nto é káni nta'ví ña'a san nto te dotō tsi ntáka'an ñā dovete, tsí kuenta iña i sá'ā ne, kué'e Xuva kō e dóo nto'o ña, da xōó ka ña'a é ña ncho kuinti'xe i ña.

⁷ Nǎ ku kudadii nto ni ña kuān ntāa san.

⁸ Dīvi ntō né, vata te ñinēe mi ntaíka nto kidaā, ntá tsi vevíi ne, é nāxi'í Xuva kō mi ntaíka nto. Vii nto vata tsí ó de ña'a, ña é kaíka mí kaxi'í nuu ñu'u.

⁹ Tsí ña é kánaxi'í nuu í ne, kade ña é vā'a. Kade ña é ntio Xuva kō. Kade ña é nuu é ntaā i.

¹⁰ Koo ntii nto vii ntó nee nuu i é díi ka va'a é vii ntó vatā o é ntio Xuva kō.

¹¹ Nǎ ku dotō tsí kini nuu nto nuu i e ntáde ña e ntaíka mí ñinēe, tsí ña kaidiá'vi. Ntá tsi nañe'e ntó ña tsí ña te vá'a o ntáde ña.

¹² Tsi ntákuka'an nuu ko é kā'an o nuu i é ntáde xu'u ña.

¹³ Ntá tsi dā naxi'í nuu ñu'ú san ne, ntii díto nuu i é iō xu'ú, nte ntāa nti'xe.

¹⁴ Tsí ña te nee iña é kuvi koo xu'u dá kaxi'í nuu ñu'ú san. Dukuān ne, kaka'an ña:

Ntoton, dīvin é kakidin.
Nakuntítsin mé'ñū ña xi'í san ne,
Cristu naxi'í nuu ña nuu o,
ka'an ña.

¹⁵ Koto vá'a nto nté o ntáde nto ve. Nǎ vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi vii nto vatā ó de ña e dóo ki'in iní i.

¹⁶ Koo ntii nto kada tsiñu nto ví'a iō ka ntuvi, tsí dóo iō nuu i é kīni kaa ntuvi sá'a.

¹⁷ Dukuān ne, ñá vii ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi kutuni nto nee é ntio Xuva kō é vii nto.

¹⁸ Nǎ ku de ki'vi ntō tsí dukuān ne, ña kúvi kotō kú've nto. Ntá tsi kué'e nto é kadā kú've Espiritū sán nima nto.

¹⁹ Kata nto nchu'ún ni tā'an nto. Kata nto un ntíi ntíi nuu i é kākā'an

tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kanīi nima ntó kata nto iña Xuva ko.

²⁰ Nguentúvi nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña é un ntí'i da neé ka nuu i kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu.

Vata tsi te ñavi'i kō ña ntákuinti'xe i san

²¹ Vii nto é ntio ta'an nto, tsi ntaíko ñu'u ntō Cristu.

²² Dīvi nto, ñadī'i, vii nto vatā ó ntáka'an xīi nto, vatā ó de nto ni Tó'o ko Jēsuu.

²³ Tsi ntádē kú've ñatīi san iña ñadi'í ña, vatā ó kade kú've Cristu iña ña ntákuinti'xe i ña. Dīvi ñā né, kanakakū ñá un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i ña tsí uun tsi kúñū kúvi ña ni ña.

²⁴ Vatā o ntáde ntaa ña ntákuinti'xe i é kākā'an Cristu ne, kuan koo na kāda ntaa ñadi'í san un ntíi'í é kākā'an xīi ña.

²⁵ Dīvi nto, ñatīi ne, na kuñima ntó ñadi'í ntó vatā o kuñima Cristu ña kuñti'xe i ña. Tsí xe'é ña ntuvi iña ña doméni kuenta iña ña,

²⁶ vata koo é nākate ña kuétsi ñā é nakutsi ntúte ña ña da kuñti'xe ña tú'un ña.

²⁷ Kuān o dé ña vata koo é ntāda ña ña kuenta nta'a mí ñā, é vata kaa ñadī'i, ña e dóo vá'a kaa. Dōo vá'a ntí'xe ña vata kaa uun doo e dóo nuu a'ví san é ña tuvi mí'i ni xē'e, ña tuvi mí'i ntútsi'i, ntá tsi vá'a kue'en.

²⁸ Du'vā ó kantio é kuinima ñatīi san ñadi'í ñá, vatā ó kakuinima ña kúñū mii ñā. Te kakuinima ñá ñadi'í ñá ne, kakuinima ña kúñū mii ñā dī.

²⁹ Xōxó ñatīi é ña ntío kue'en ña kúñū mii ñā, ntá tsi kaxé'e ña é ká'xí ne, kade ña i kuenta. Kuān ó kade Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña dī,

³⁰ tsi ntáduku ntée ña ña. Xo'ō né, kuān o ntáduku ntée o kúñū Cristu dī. Tsí dadīi tsi kúñū kúvi o ni ña.

³¹ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō tsí xtuvī mii ñatīi san uva ña ni dī'i ñā vata koo é kutīni'i ña ñadi'í ña. Ntuvi ñá ne, uun tsi kúñū kúvi ña, ka'an.

³² Sá'a nūu i e dóo ka'nu, é ña ini o. Ntá tsi kaka'an u sá'ā vata koo é kūtuni nto nté o de Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña.

³³ Ntá tsi kuinima ntí'xe nto, é un é un nto, ñadi'í ntó vatā o ntákuinima nto kúñū mii ntō. Ñadī'í san ne, na kuiko ñu'u ña xīi ña dī.

6

¹ Dìvi nto, ì'xá, kada ntaa nto e ntáka'an úva nto ni dì'i nto, vatā o é ntio Xuva kō. Tsi vá'ā o é kuān koo vii nto.

² Tsi tú'ūn é kuvi ūun é kaka'an é nī'i ko é vā'á te kāda ntaa o ne, kaka'an: "Kuiko ñu'u nto uva nto ni dì'i ntō,

³ vata koo é kuntōo vá'a nto, vata koo e dóo kani ntuvi iña nto ñuxiví sa", ka'an.

⁴ Dìvi ntō né, uvā, ña kú de nto é na kúdiin i'xá nto, tsí nakuē'nu vá'a nto i. Kué'e nto é ntō'o i te ña vá'a o ntáde ne, kué'e nto i ìtsi nté koo kuntikín Xúva kō.

⁵ Dìvi ntō, ña ntáde tsiñu ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō, ñá ntoo ñuxiví sa. Kuiko ñu'u nto ñā. U'vī ntó ña. Kanī nima ntó vii nto tsiñu e ntáta'xí ña vata tsi tē ntáde tsiñu nto iña Crístu.

⁶ Kada ntaa nto, ñá te da mii tsi da ntaíto ntáde ña nto, vata koo é kā'an ñá tsi dóo va'á nto, ntá tsi kada ntaa ntí'xe nto vatā ó de ña kade tsiñu iña Xuva ko. Kanī nima ntó vii nto vatā ó ntio Xuva ko.

⁷ Vii nto tsiñu nto nī kue'én ini nto, vata tsi te iña Xuva ko ntáde tsiñu nto, ñá te da iña ña'a tsi.

⁸ Ini ntó tsi da xōó ka ña'a, te ña kade tsiñu ne, o tē tó'o tsiñu ne, ní'i ñā é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña i é vā'a é kāde ña.

⁹ Dìvi ntō di, tó'o tsiñu, kuān koo vii nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Nā ku kadā xení nto ni ñā. Naka'an ntō tsi io Tó'o nto ntuvi ntó ña, ña é tuví e dukún kán né, ña ñā ne, ñá kāde ña kuentá nee ñá'a o.

Nté koo nada'an ña ntákuinti'xe i sán nima ña

¹⁰ Kaka'án u sá'a ni nto vē. Ntii na kōo nima nto ve, tsi ntáduku ntée nto Tó'o kō. Tsi dóo iō ntii ñā é ta'xi ña kō.

¹¹ Vata tsī ó kainúu sntadún san du'nu é kuvi káa ne, kuan tsī koo nakunúu nima nto Espíritu Xuva kō sán di, vata koo é ña kuvi vii Tó'o e ña vá'ā san ní nima nto é ncho kani nta'ví nto.

¹² Tsi ñá te ntánaa o nī ña é iō kúñu i ni xiki i, tsi ntánaa o ni tatsin ña vá'a e dóo ntii inī i, e ntáde kú've iña ña ntaíka mi dóo nee ñuxiví sa, ni tatsin é ña vá'a é ntaíko e dukún kán.

¹³ Dukuān ne, ki'i nto un ntí'í ntí'í nuu i é káta'xi Xúva kō vata koo é kuvi vii nto nada'an ntō nima ntó te xēe ntúvi é kīni kaa san. Dá iō tu've vá'a nto ne, kutu kuntōo nto.

¹⁴ Dukuān ne, diin tsi kuntōo nto é nāki'ni kutu nto í'xi nto é nuu é ntaā í vatā o dé sntadún san ni ñī'í'xi ña. Vii nto é vā'a vata koo é nada'an ntō nima ntó, vata tsī ó kanada'ān sntadún san nima ña é kaitavi núu ña du'nu káa san.

¹⁵ Vata tsī ó kaxio tú've di'in nto e ntaxí'i nto ntí'xen nto ne, kuan kōo koo tú've nto é kika'an ntódo nto tú'ūn va'á san nté koo kúntóo vá'a o.

¹⁶ Dii dii ka nuu á'vi ne, é kuinti'xe vá'a nto vata koo é nada'an ntō nima nto nuu i é kīni kaa é kanakuita ntēe tó'o e ña vá'ā san ntó, vata tsī ó de sntadún san dá kakāta nteé ña le'e káa san vata koo é ña dúku ña ntuvē é kai'xi san.

¹⁷ Vata tsī o kaitávi dikí sntadún san ñī'í e'xín ña ne, kuan tsī koo nada'an nto dikí ntó di é kuinti'xe ntō tsi é nakākú Xuva ko ntō. Kunī'i nto káa kāni iña Espíritu di, é ña tú'un Xuva kō.

¹⁸ Da neé ka é vii ntó ne, ka'an ntá'vī ntó ni Xuva kō. Kákan nto nta'a ña da neé ka nuu i é kā'an Espíritu ñā é kákan nto. Ntíto koo kuntōo nto. Ntē ña ku náti'vi iní nto. Utén utén ka'an ntó ni Xuva ko iña é un ntí'í ntí'í ña ntáduku ntēe ña.

¹⁹ Ka'an ntá'vī ntó kuenta iñá ko di, na ta'xi Xuva ko tú'ūn nee iña é ká'án u, vata koo é ña u'ví ko é ká'án u ni ñā'a iña tú'ūn va'á san é iō xu'ú iña ña.

²⁰ Xuva ko taxnūu ña ko é kēte xaa u tú'un ñā né, dukuān é nuu kutū ú vevii. Ka'an ntá'vī ntó vata koo é ña u'ví ko nté un siin é ká'án u tú'un ña, vatā ó ntio ña é ká'án u.

I'a ntí'i tutú san

²¹ Tiquicu, ení kō e dóo ntio ko, ña e dóo xntí'í kó tsiñu Xuva kō né, ntaa ña ni ntō é un ntí'í iñá ko, vata koo é kūtuni nto nté o de ú ne, nee tsiñu kade ú ve.

²² Dukuān né, kataxnūu ú ña é kī'in ña mí ntoo nto vata koo é kā'an ñá ni ntō nté o de ntí, vata koo é na kī'i nima nto é vii ntó tsiñu Xuva kō.

²³ Na ta'xi Xuva ko ni I'xā ñá, Tó'o ko Jesūcristu, é kuntōo vá'a un ntí'í ntí'í

ta'an kō, é kuīnima tá'an ña, é dií ka
kuinti'xe ña.

²⁴ Na naxnuu viko Xuva ko ūn ntíí
ntíí ña é ña ni xtuví mii i e ntákuinima
i Tó'o ko Jesūcristu káníí nima i. Kuan
tsī koo é kā'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Filipu

Nuu kutū Pablu da táxnū ña tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Filipu

¹ Xu'u é Pablú u ni Timōteú ne, ña ntáde tsiñu iña Jesúcristú nti. Ntuví nti táxnū nti tutú sa'a nta'a un ntí ntí ña'a, ña é ntúntoo nima i, tsi uun tsi ña ni Jesúcristu vé, ña é ntoo ñuú Filipu, ni tó'o iña xúkun, ni ña ntáxntii ña kuínti'xe i.

² Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcristú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntâ'ví Pablu iña ña kuínti'xe i

³ Kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña nto vata dá kanaka'an kó nto,

⁴ vata dá kakā'an ntâ'ví u. Dōo diní ko,

⁵ tsi nte da kuínti'xe nto un tsi da nté vevii ne, dadii tsi kade tsiñu nto ni kó kuénta iña tú'un va'á san iña Xuva ko.

⁶ Iní u tsi é eni ntu'u Xuva ko ūun tsiñu e dōo va'á nima ntó ne, ña xtúvī mii ña nto da nté ntūntaa nto, un tsi da nté ntūvi é kī'xi xtuku Jesucristu.

⁷ ¿Nté kui ña kuan koo kadá kuení ko iña nto? Tsi dōo ntio kó nto. Dadii tsi kanaxnuu viko Xuva ko ko ni nto, kuān té nuu kutū ú, kuān té kantada ntaa ú tú'un va'á san é nuu é ntaā i.

⁸ Kutuni Xúva kō tsi dōo ntio kó nto un ntí ntí ntó vata ó ntio Jesucristu nto.

⁹ Kaka'an ntâ'ví u te dā dií dií ka kuinima ntó, dā dií dií ka kutuni ntó nēe é vā'á, nēe é kīni kaa,

¹⁰ vata koo é kūtunij ntó nēe é dií ka va'á, vata koo é ña vií nto é kīni kaa, vata koo é ña tui kuétsi ntó dá kī'xi xtuku Jesuu.

¹¹ Dá tā'xi Jesucristu é vií ntó nuu i e dōo va'á, vata koo é na kūnuu iní ña'a Xuva kō, vata koo é na kā'an ña tsi dōo va'á ña.

Ntuvi iñá ko ne, kuénta iñá Cristu

¹² Ntio ko é kūtuni ntó, ení ko, nēe iña é kūvi kó ne, dií ka vá'ā o, tsi

dukuān ó kae'nu tú'un va'á san iña Xuva ko.

¹³ Un ntí ntí sntadun, ña ntoo nú vi'i ña tsiñu i, ña naní Cesá san, ni ūn ntí ntí ña'a, ña ntoo i'a ne, iní ña tsi nuu kutū u tsi kuínti'xe kó Cristu.

¹⁴ Ñá kaū'ví ka ení kō é kā'an ña iña Tó'o ko Jesuú, kuān té nuu kutū u. Nté un siin ka ña káu'ví ña é kā'an ña tú'un Xuva kō.

¹⁵ Iō ñá ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsi ntákune'u iní ña nī ko, tsi ncho vií ña é dií ka nto'o ko. Ntá tsi iō túku ña'a ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsi ntio ña é kōo é vā'á nī ko.

¹⁶ Iō ñá'a ne, kuān o ntáde ña tsi dōo ntákuinima ñá ko. Iní ña tsi nuu kutū ú kuénta iña tú'un Xuva kō.

¹⁷ Iō túku ña'a ne, ntáka'an ntódo ña dadii iñá Cristu, ñá tē tsi ntio ña é vā'a, ntá tsi tē dií dií ka ta'xi ña é ntó'o ko dá nuu kutū u.

¹⁸ ¿Nté koo ve? Ña té iní. Dōo diní ko vevii, tsi téku ña'a tú'un iñá Cristu, kuān té nuu é ntaā i e ntáka'an ñá, kuān té ña te káni nima ñá ntáka'an ña.

Ña kóo da'na é nuu diní nimá ko,

¹⁹ tsi iní u tsi koo é vā'á iñá ko, tsi kaka'an ntâ'ví nto ne, Espíritū Sántū e tá'xi Jesúcristú xntii ña ko.

²⁰ É ntio kó ne, nté uun nuu i é ña kuká'an nuú ko, ntá tsi kunuu ka'xī nimá ko vata koo é kuiko ñu'u ñá'a Cristu da iní ña tsi kuínti'xe kó ña é vī'a é útén, kuān te kutuví ka u ñuxiví sa ne, kuān te kuví u.

²¹ Tsi te kutuví u ñuxiví sa ne, kutuví u ni Cristu, o kuān te kuví u ne, dií dií ka vá'a koo kutuví u ni ña.

²² Te kutuví ka ú ñuxiví sa ne, iō tsiñu é vií u iña Tó'o ko. Ntá tsi ñá iní u nēe iña é nāxaxnúu u.

²³ Ntio kó ntuví nuu i san. Dōo ntio ko é kī'ín u kíkutuví u ni Cristu, tsi dōo vá'ā o.

²⁴ Ntá tsi dií ka ntio nto é kutuví ka ú ñuxiví sa kuénta iña nto.

²⁵ Dukuān é iní u tsi kutuví ka ú ni ntó vata koo é xntii ú nto, vata koo é dií ka kuínti'xe nto Xuva kō né, dōo diní kuntoo nto ni ña.

²⁶ Kidáā né, nanū'u ntó iní nto Jesucristu kuénta iñá ko, tsi nti'xi xtuku ú mí ntoo nto.

²⁷ Sá'ā e dōo ntio ko: é vií ntó vata kaa é kaka'an tú'un va'á iñá Cristu. Kuān te kixkóto ni'ní u nto, kuān té

xoxó u, ntio kó kutuní ko tsí vata kaa uun tsi ña'a nto e ntákuinti'xe nto, vata kaa uun tsi ña'a nto ntáde tsiñu nto kuenta iña tú'ün va'a é kuínti'xe nto.

²⁸ Ñá ku u'vī ntó nee iña e ntáde ña'a da ntáde kini ña ni ntō. Dukuān é kūtuni ña tsí ña kuvi vií ña ni ntō, tsí nakákú Xuva ko ntō.

²⁹ Tsí kaduku ntée nto é ña te da mí tsí é kuínti'xe nto Cristu, tsí e ntó'o ntō dí kuenta iña ña.

³⁰ Tsí dadii ntáde ú ni nto du'xen kuēnta iña tú'ün va'á san vatā o dé u kidaā ne, é ñi nto tsí kuan tsí ó kade ú vevii.

2

Nuu kutū Pablu da táxnū ña tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Filipu

¹ Tē nuu é ntaā i é naxnuu ka'nu Cristú nima ntó, tē nuu é ntaa i e dóo diní nto tsi ntákuinima ntó, tē nuu é ntaā i e ntaíka nto ni Ēspíritū Sántu, tē nuu é ntaā i e ntántunta'ví ini nto ne,

² vií nto vata koo é nākunuu díní kue'én nimá ko. Uun tsi kadā kuení nto. Uun tsi kuínima ntó vata kaa uun tsi nima ntó, uun tsi dikí nto.

³ Ñá tē nee iñá vií nto iña mii nto, e dóo ka'nu ña'a ncho vií nto, ntá tsi vií nto vata kaa i'xá lu'nti, vata kaa te díi ka ka'nu ña nguú san é ñi ntō.

⁴ Ñá te da mii iña nto koto nto, ntá tsi iña ta'an ntó dí.

⁵ Dadii tsi kadā kuení nto vatā o dé kuení Jesucristu.

⁶ Dìvi ña né, kuān té Xuva ko ñā, ntá tsi ña ni itsú'un ñā é xtuví mii ña é ntoo dadii ña ni Xuva kō,

⁷ tsi xtuví mii nti'xe ña iña ñá ne, kúvi ña ña kade tsiñu da káku ña vata kaa ña'a.

⁸ Dā kúvi ña ña'a ne, díi díi ka ntulú'nti ñā, tsí dé ntaa ña un tsi da nté xi'i ñá, kuān te ntíkā krusi kán xi'i ña.

⁹ Dukuān ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ña. Xé'e ña ña uun ñi é díi ka ka'nu é un ntíi ntíi ña'a.

¹⁰ Un ntíi ntíi ña'a, ña ntoo e dukún kán, ña ntoo ñuxiví san dí, nī ña ntoo má ñu'u kán ne, dá tekū ñá ñi Jesús ne, nákuñiti ntā ña.

¹¹ Un ntíi ntíi ñá ka'an ña kidaā tsi Tó'o nti'xe ña Jesús ne, ká'an ñā tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Ña kuínti'xe i ne, vata kaa ñu'u é kaí'xi ñuxiví san

¹² Dukuān ne, tá'ān kó e dóo kakuinimá ko, vata tsí o dé ntaa nto dí'na ne, kuan tsí koo vií nto vevii. Ñá te da mii tsí dá tūví u ni ntō, tsí díi díi ka dá xoxó u. Tsí da xe é nakáku nto ne, kada tsiñu nto ni Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñā.

¹³ Tsí Xuva ko kade tsiñu ña ni ntō ne, ñi ña xntii ña ntō é vií ntó nuu i é vā'a é ntio ña.

¹⁴ Ñá ku tsí'i kuétsi nto ña'a. Ñá ku dutsi kuiní ntó ni ta'an nto,

¹⁵ vata koo é ña koo kuétsi ntō, vata koo é ña kadā kuení nto nuu i é kīni kaa. Vií nto vata kaa i'xá Xuva kō, i'xá e dóo va'á kue'en, mé'ñū ña'a, ñá iō kuétsi i, ña ntáde é kīni kaa. Dìvi ntō ne, vata ntaa ñu'u ntāa nto é ntánaxi'í nuu nto,

¹⁶ tsi ntánañē'e nto ña'a tú'ün e dóo va'a é nākáku ō. Dukuān ne, dá kī'xi xtuku Cristú ne, dōo diní ko tsí ña ká'an ña tsi é ntaā i é itúvi ú dé tsiñu ú ñuxiví sa.

¹⁷ Kuān té nakunáa ú ntuvi iñá ko kuenta iña ntó ne, te kue'é nto nima ntó nta'a Xuva kō ne, ñá tē nté kaa diní ko. Dōo diní ko dá ntoo díní nto.

¹⁸ É ntio kó ne, dadii kuntōo díní ntó nī ko.

Timoteu ni Eprafódito

¹⁹ Tē Tó'o ko Jesús ntio ña ne, taxnūu ú Timoteu é kī'in ña mí ntoo nto vata koo é na kūtuní ko nté o de nto. Dukuan nākunúu díní nimá ko.

²⁰ Xôxó tukú ña'a vata kaa Timoteu san e dóo kadē kuení ña te vā'a o ini nto.

²¹ Tuku ña'a ne, iña mí ña ntádē kuení ña, ñá te iña Jesús cristu.

²² Ntá tsi ini nto tsi dóo va'á Timoteu. De tsiñu ña nī ko é káka'an ntódo u tú'ün va'á san vatā ó kade tsiñu i'xá ni uva i.

²³ Ura tsí i tē kūtuní ko nté koo kuvi kó ne, taxnūu ú ña.

²⁴ Á te tá'xi Tó'o ko tē ña na'á ka dá kī'in mii ú dí, kuiní ko.

²⁵ Ntá tsi ñi dukuan nataxnūu ú Eprafodito, ñi ñi kō é dadii dé tsiñu ú ni ñā, dadii dé u du'xen ni ñā, ñi ñā é vē'xi ña kuenta iña nto é xntii ña ko.

²⁶ Un vá'a tsi kanaka'an ña ntō, un ntíi ntíi nto. Dōo kadē kuení ña tsi téku nto tsí etsin ña.

²⁷ Ētsin nti'xe ña kidaā. Dókō sá ni xī'i ña. Ntá tsi ntúntá'ví ini Xuva ko ña. Ntuntá'ví ini Xuva kō kó di, tsí díi díi ka kúnta'xa iní ko tē dí ni xī'i ña.

²⁸ Dōo diní ko é taxnúu ú ña ve, vata koo é nakunúu diní nima ntó tē ini xtuku nto ña. Ná kutsu'ün ká u xoo ñá'a xntii ña ntō.

²⁹ Dodínī nto kí'i nto ña vata kaa doméni e tá'xi Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ñá'a, ña vata ntáa ña sá'a.

³⁰ Dókō sá ni xī'i ña dá kade tsiñu ña iñá Cristu. Ná ni dē kuení ña te kuví ñá da xntii ña kó kuenta iña nto.

3

Nee é díi ka nuu á'vi

¹ Ení ko, kúntoo diní ntó ni Xuva kō. Ná kakudu'xēn kó te dōo kí'in itō ka'án u ni nto sá'a, tsí kantio é ká'án u ni ntō.

² Kuenta tsí vii nto ña kini ntáa, ña vata ntáa tina diin, ña é ntaé'nte kúñu é íxi i vata koo é nakáku ña.

³ Tsi xo'ō ne, i'xá Xuva nti'xe ko kúvi ō, tsi ntánuu iní ko Xuva ko kanī nima ko. Dōo diní nuu nima ko kuenta iña Jesúcristu. Tsi ña kúvi nakákú mii ō kúñu kō.

⁴ Tē dí kuví vii o nakákú mii ō kúñu kō ne, xu'u é díi díi ka kuví vii u.

⁵ Tsi dá kuví una ntúvī da káku ú ne, e'nté ña kúñu é íxi ko vatā ó de ña Israee. Tatá ko ne, ña Israee. Uvā kó ne, i'xá Benjamiin. Da mii kuē'en tsí ña hebreu u. Ntikín u lei vatā o ntáká'an ñá fariseu.

⁶ Ná tē nté kaa ncho ka'ní u ña kuínti'xe i Cristu kidaā. Un vá'a tsi dé ntaa ú leí san di.

⁷ Ntá tsi nee iña é inuu á'vi iñá ko kidaā ne, ña nuu á'vi ka iñá ko, tsi é nī'í ko Cristu.

⁸ Ná tē neé ka iña mii ko é nuu á'vi i, kuíní ko, tsí díi díi ka nuu á'vi é iní u Jesucristu, dívī Tó'ō ko. Kuenta iña ñá nakuíta ú un ntíí ntíí iñá ko. Vata kaa ñé'e kaa, kuíní ko. Ná kade ká u kuenta, tsi é nī'í ko Cristu.

⁹ É kúdadíi ú nī Cristu, ntá tsi ñá te da xe é kade ntaa ú leí san, tsí da xe é kakuínti'xe kó Xuva kō né, dukuān é nī'í ko é vā'á nta'a ña.

¹⁰ Dōo ntio kó kiní vā'á u Cristu, é kútuní ko nté kaa ntii iní ña é kúvi ntoto xtuku ña. Ntio ko é ntō'o kó vatā o ntó'o ña, kuān te na kuví u vatā o xī'i ñá,

¹¹ vata koo é, te kúvi ne, ntoto xtuku ú di te ntóto ña xī'í san.

Vii ō vata koo é xēe o mí'í e ntée na'a i

¹² Vata ntūntaa va'á u; váta vii u é vā'a. Da ve un sīin kade u é vā'a. Ntá tsi kí'ín ka ú un tsi da nte koo é kúvi vii u é vā'a é ntio Jesucristu.

¹³ Ení ko, váta nī'í ko é kaka'án u. Ntá tsi uun tsi nuu i é kade u; ñá kadē kuení ka ko nēe e xtúví u atá ko. Kaxío ntii u vata koo é nī'í ko é tūví nuú ko.

¹⁴ Un tsi da nte koo é nī'í ko doméni e tá'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, tsi kúdadíi ú ni Jesúcristu.

¹⁵ Kuan koo kadā kuení ko, ün ntíí ntíi o é ntūntaa o. Te tukū ó ntádē kuení nto ne, ta'xi Xuva kō é kútuni nto.

¹⁶ Ntá tsi na káda ntaa o é iní o.

¹⁷ Ení ko, ntada náa nto vatā ó kade u. Koto nto xoo ñá'a é kade ña vatā ó de u.

¹⁸ Tsi dōo iō ñá'a e ntáde ña vata kaa tē ña ntio kue'en ña Cristu é xī'i ña ntiká krusi kan kuénta iña ko. Kí'in ito kuān ó kaka'án u ni ntō ne, kaeku ú dá kaka'án u ni ntō.

¹⁹ Kúnaá ña te kuví ña. Dívī nima é ñá vá'a kúvi xuva ñá. Ná ntákuka'an nuu ña da ntáde ña é kīni kaa. Da mii tsi e ntádē kuení ña iña é ió ñuxiví san.

²⁰ Ntá tsi xo'ō ne, e dúkūn kán ñuú kō. I'a tsi ntantéto ō tsi nté ikan vē'xí uun ña'a, ña é nakáku ko, dívī ña é nani ña Jesúcrístú, dívī Xuva kō.

²¹ Tē naínu ña ne, nakuido ña kúñu kō é kīni kaa sán ne, dá nadāma ña vata tsi kaa kúñu mii ñá, tsi dōo ió ntii ña é kúvi vii ña é un ntí'í.

4

Kúntoo diní ntó nī Tó'o kō

¹ Dukuān né, ení ko e dōo kakuinimá ko, e dōo ncho kiní u nto, dívī ntō e dōo diní ko, dívī ntō e kúvi nto doméni é nī'í ko, ñá ku tee dá'na nto é kuínti'xe nto Xuva kō.

² Kaikán u Evodia ni Síntique é vii ñá da xe'e na ntúvá'a ña ni tā'an ña. Ña nāa ka ña, tsí uun tsi kadā kuení ña iña Xuva ko.

³ Dívī ntō dí, é dadíi dé tsiñu ú ni ntō ne, vii nto da xe'e, xntii nto ntuvi ñá dí'í san. Dadíi tsi dé tsiñu ú ni ña kuénta iña tú'ün va'á san, ni Clémenté di, ni ün ntíí ntíí ña dé tsiñu nī kó, ña é

uve na'a divi í mí'i xntée na'a Xúva ko dīvi un ntíi ntíi ña'a, ña kuínti'xe í.

⁴ Nii kuē'en tsí ntuvi kūntoo dīnī nto, tsí uun tsi Xuva kō. Kaka'an xtúku ú ni ntō tsí kuntōo dīnī nto.

⁵ Vií nto vata koo é na kūtuni ñá'ā tsí ío nima va'á nto. Dókō sa nainú Tó'o kō.

⁶ Ñá tē nee iñá kutsu'un ntō. Kákan nto nta'a Xuva ko da neé ka é kátaan núu nto. Ka'an ntá'vī ntó ne, nakué'e nto ña sintiá'vi dī.

⁷ Dukuān ne, tá'xi Xuva kō é kūntoo vá'a nto. Ntē ñá ini ō é kuān nte vá'a koo kúntoo ō, tsí mii tsi Xuva kō é kūvi vií ña ta'xi ña é kūntoo vá'a nima ntó ne, ña kúvī é ntē dúkuan kadā kuení nto, tsí e ntúdadii nto ni Jesūcristu.

Kadā kuení nto nee iñá é vā'a

⁸ Ení ko, sá'a kadā kuení nto ve: nee iñá é nuu é ntaā í, nee iñá é kuvi kuiko ñu'u ō, nee iñá é vā'á, nee iñá é ña tuvi é kīni kaa, nee iñá é kuñima ko, nee iñá é kākā'an ñá'a e dóo va'á, da neé ka é ío e dóo va'á. Da neé ka é kūvi ka'an o tsi dóo va'á ne, divi kadā kuení nto.

⁹ É un ntí'í é nakuā'a ú nto, é kākā'án u é vií nto, é tēkú nto é kākā'án u, é ini nto é dé u ne, kuān koo vií nto. Kidāā né, Xuva ko kūnuu mé'ñu ña nto. Divi ña tá'xi ña é kūntoo vá'a ō.

Dómēni é xe'é ña ñuú Filipu iñá Pablu

¹⁰ Dōo diní ko tsí tá'xi Xuva kō é naka'an xtúku nto kó vevii. Ñá kakā'án u é kunáa inī ntó ko, ntá tsi ña ni ní'j nto nté koo xntii ntō ko.

¹¹ Ñá te kátsi'í kuétsi ú te ío é kátaan nuú ko. É kūtú've ko é kutūvi dīnī u da neé ka é ío iñá ko.

¹² Iní u nté koo kutūví u dá ña tuvi nee iñá é ío iñá ko. Iní u nté koo kutūví u dá ío iñá ko. É kūtú've kó é kutūvi dīnī u da mí'í ká tuví u, nté koo kutūví u da dóo ío é ká'xí u, nté koo kutūví u dá kakā'ín ko, nté koo kutūví u da dóo ío iñá ko, nté koo kutūví u dá ña tuvi nee iñá é ío iñá ko.

¹³ É kūvi vií u é un ntí'í, tsí Cristu kaxntíi ña ko.

¹⁴ Ntá tsi ntadiá'vi ntō, tsi dóo vá'a o dé nto e xntíi ntō ko dá kantō'o ko.

¹⁵ Divi ntō ña ñuú Filipú ne, ini nto tsi dá kakā'an ntódo di'na u tú'ūn va'á san, da ntáka ú ñuú Macedoniá ne, ña túvi tūku xúkūn mí'í xntii ña kó vata ō xntíi ntō ko.

¹⁶ Kuān te dá itúvi ú ñuú Tesalónica ne, ñá te ūun ito tsi táxnūu nto é ntio ko.

¹⁷ Ñá te kantukū ú domēni, ntá tsi dóo diní ko tsí kutuni Xúva kō tsí kade nto e dóo va'a.

¹⁸ É ío ntí'í é kántio kó ve ne, katantée. Ñá tē neé ka kataan núu kó, tsi e kíxni'í Eprafōdito domēni e táxnūu nto iñá ko. Dómēni san ne, vata kaa kūtū e dóo vá'a ñē'e iñá Xuva kó ne, dōo diní ña é kuān o dé nto ni kō.

¹⁹ Xuva kō ne, ta'xi ña é un ntí'í é ntátaan núu nto, tsi dóo ío iñá ña e dukún kán. Tsi é un ntí'í ío iñá Jesúcristu.

²⁰ Nanu'ū ó ini ko Xuva ko ntii dañu ntūvi, tsí divi ña e dóo va'á ña. Kuan tsi koo na kōo.

Tū'un e ntí'í tutú san

²¹ Ká'an ntō ntiusi ní un ntí'í ntí'í ña'a, ña e ntúntoo nima í é ntoo ña ni Cristu. Ení nto, ña ntoo i'a ne, taxnūu ñá ntiusi ntó dī.

²² Un ntí'í ntí'í ña'a, ña ntoo i'a, ña ntáduku ntée Xuva kō né, taxnūu ñá ntiusi nto. Díi díi ka kaka'an ñá ntoo nú vi'í ña tsiñu í, ñá naní Cesa.

²³ Na nāxnūu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un ntí'í ntí'í nto. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnūu San Pablu iña ñá ñuú Colosa

Taxnūu Pablu tutú iña ñá ntoo ñuú Colosa

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcristú u, tsí kuan ō ntío Xuva kō. Ntuví nti ení ko Timoteú ne,

² taxnūu ntí tutú sá'á iña ña ntákuinti'xe i Xuva ko nī Cristu, ñá ntoo ñuú Colosa. Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntâ'ví Pablu iña ña ntákuinti'xe i san

³ Utén uten da ntáka'an ntâ'ví nti ne, ntánakué'e ntí sintiá'vi kuenta iña nto nta'a Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesúcristu.

⁴ Tékú nti tsi dóo ntákuinti'xe nto Jesucristu, tsi dóo ntákuinima nto un ntí ntí ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō.

⁵ Ini nto tsi ntántétu nto é nī'i nto é ñu'u vá'a iña nto e dukún kán. É kūtuni nto iña i sá'a da téku nto tú'ún va'á san, tú'ún é nuu é ntaā i nté koo nakáku o.

⁶ Tú'ún san e téku nto ne, ñá te da dī ña'a ntákuinti'xe ña da mí'i ká ñuxiví san, vatā o dé nto da téku nto tú'ún e dóo kakuinima Xúva ko kō né, kūtuni nto tsí ña'ntú'ún é nuu é ntaā i.

⁷ Sá'á é kūtú've nto dá ká'an Éprafa, ña e dóo ntio ko, ña e dé tsiñu nī'i nti. Ini nto tsí ña kaxtuví mii ña é nakuā'a ña nto iñá Cristu.

⁸ Divi ña é kantaa ña nī nti tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto vata ō tá'xi Espiritú san é vīi o.

⁹ Dukuān ne, váta tee dā'na nti e ntáka'an ntâ'ví nti kuenta iña nto nte ntúvi da téku nti. Ntaikán nti te ta'xi Xuva kō é kūtuni nto nee iña e ntío ña é vīi ntó, te tā'xi ña é kūtú've vá'a nto iña ña.

¹⁰ Ntaikán nti te vīi ntó vatā ó kantio é vīi ña ntákuinti'xe i Tó'o kō sán, te ütén uten vīi nto vatā ó ntio ña. Kidáa ne, kadiá'vi nuu i é vā'a e ntáde nto ne, díi díi ka vá'a kiní nto Xuva kō.

¹¹ E dóo ió Xuva kō é vīi ña é un ntí'í né, na natsu'un ká'xi ña nima nto vata koo é na kūtíi nto é un ntí'í ne, ña natívi iní nto.

¹² E dóo ka'nu kuini ntó ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsí ntavá'a ña kō vata koo é kúvi nī'í ko iña ña e dukún kán dadíi ni un ntí'í ntí ña ntáduku ntée ña.

¹³ Tsi é nakáku Xuva ko kō dá ika ō mí'i dóo neé ne, ta'xī ña é kuintoo dadíi o ni I'xā ña, ña e dóo ntio ña.

¹⁴ Tsi nakáku ña kō dá xi'i ñá kuenta iña kó ne, dē ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō.

Kuntōo vá'a o ni Xuva kō, tsí xi'í Cristu kuénta iña ko

¹⁵ Ña kúvi kīnī o Xuva kō. Dukuān né, taxnūu ña I'xá ña vata koo é kīnī o nté kaa ña. Di'na ña tuví ña e é un ntí'í é ió.

¹⁶ Kuenta iñá Cristú ne, dē kú've Xuva kō é un ntí'í, da neé ka é ió e dukún kán, da neé ka é ió ñuxiví sa, é un ntí'í é kúvi kiní o nī é un ntí'í é ña kúvi kiní ō. Dē kú've ñá un ntí'í ntí'í espíritú e ntáde kú've. É un ntí'í de kú've ñá kuenta iña Cristú ne, ni iña ñá dī.

¹⁷ Nté dī'na tuví Cristu é un ntí'í né, ña ña kade ña kuenta é un ntí'í.

¹⁸ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata kaa kúñu ña ntáa ña. Divi ña ne, vata kaa díki í iña kúñu ña san kaa ña. Tsí dukuān tuví ña dá iñá ntu'ū ne, di'na ña ntóto ña dá xi'i ñá, vata koo é divi ña kodo nuū ña é un ntí'í.

¹⁹ Ntio Xuva kō é koo dadíi iña ñá ni I'xā ña.

²⁰ Ntio Xuva kō é kuintoo vá'a é un ntí'í é de kú've ña kuenta iña Cristu é xi'i ñá ntiká krusi kan, é un ntí'í, kuān té ñuxiví sa tuví, kuān té e dukún kan tūvi.

²¹ Dí'nā ne, ñá ni iní ntó Xuva kō. Ña ni ntío kué'en ntó ña, tsí da mii e dóo inchú'vi nto ña, tsi dóo kini o dé nto. Ntá tsi e náki'i Xuva ko nto

²² kuénta iñá Cristu dá xe'é ña kúñu ña é kúvi ñá ntiká krusi kan. Kuan ō dé ña vata koo é kúvi nto iña mii ña, xoo é ña tuví ka kuetsi i, xoo é ña dentú ka nima i.

²³ Kantio é kuintin va'á nto e ntákuinti'xe nto. Ñá ku natívi iní nto. Ñá ku xtuví mii nto e ntákuinti'xe nto tú'ún va'á san e téku nto. Tú'ún sa'á ne, ntáka'an ntódo ña'a dá kaní ñuxiví san. Xu'u é Pablú u ne, divi tsiñu kade ú dī.

Ntáde tsiñu Pablu ni ña ntákuinti'xe i

24 Dōo diní ko tsí kanto'o kó kuenta iña nto, tsí du'vā ó kanto'o kó vatā o ntó'o Cristu kuénta iña ña ntákuinti'xe i.

25 E tá'xi Xuva kō é kākā'an ntódo u, é kā'án u ni nto ūn ntíí ntíí tú'ūn iña ña.

26 Tā'xi ña é kā'án u ni ntō tú'un ñā é tuvi xu'u nte éma tsi, é ña ni tēkú ñata kō. Ntá tsi e tá'xi Xuva ko vē é kūtuni ña ntákuinti'xe i ña.

27 Ntio Xuva kō é kūtuni ñá'a, ña é ña te ña Israee, tsí ña te nté kaa va'á nuu i sá'a é tuvi xu'u. Sá'ā é tuvi xu'ú ne, kaní tú'un tsí nuu Cristu nima nto. Dukuān ne, ntantétu nto nēe e dōo va'á iña nto nta'a Xuva kō.

28 Ntáka'an ntódo ntí iñá Cristu. Ntaxé'e ntí itsi, ntánakuā'a ntí un ntíí ntíí ña'a vata koo é kūtú'vē vá'a ña'a san iñá Cristu.

29 Dukuān ne, kade tsiñu ú, kaxió ntii ú vatā ó kata'xi Cristu é kūvi vií u.

2

1 Ntio ko é kūtuni nto tsi dōo kaxio ntii ú kuenta iña nto, kuenta iña ña ntántoo ñuú Ladicea, kuénta iña ña'a, ña é vata kiní nuú ko di.

2 Ntio kó te kíi nima ñá, te kudadii ña ni tā'an ña tsi ntákuinima ñá ña. Tsí ni'i ña é vā'a kídaa tē kutú've vá'a ña, te kíni vá'a ña nuu i é tuvi xu'u iña Xuva ko, iñá Cristu.

3 Tsí nta'a ña vé'xi é un ntí'i nuū i é kutú've kō, é un ntí'i nuū i é kūtuni ko.

4 Kaka'án u sá'a ni ntō vata koo é ña kúvi kaní ntá'ví ña'a san nto da dōo vá'ā ó kaka'an ñá, kuiní nto.

5 Kuān té xoxó nti'xe u, ntá tsi ikān tuví nimá ko ni ntō né, dōó diní ko da kútuní ko tsi dōo vá'ā ó de nto, tsi ntákuinti'xe nti'xe nto Cristu.

6 Dukuān né, vata ō kuínti'xe nto Tó'o ko Jesūcristú ne, kuan tsi koo kuntikín ka ntó ña.

7 Kuinti'xe kue'en ntó ña, kutú've vá'a nto nté kui kakuinti'xe nto ña, vata tsí o nakuá'a ú nto ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko ūtén uten.

Ntuvi xee é nī'i ko nta'a Cristu

8 Koto nto tē ña ku ntíkin nto ña ntaéni nta'ví nto da ntáka'an ña nté ō ntádē kuení ña, da ntáka'an ña dovéte. Tsí ña te ntántikin ñá Cristu, tsí da ntántikin ñá vata xkoó ini ñá'a. Ntántikin ña tú'ūn ña ñuxiví sa.

9 Tsí vata tsi kaa mií Xuva kō né, kuan tsí kaa Cristú di.

10 Divi ntō ne, ñá tē nté kaa nuu mé'ñu Xuva ko ntō tsi ntáduku ntée nto Cristu. Tsí divi ña kadē kú've ñá iña un ntíí ntíí ña'a, ña ntádē kú've.

11 Vata tē te'nte kúñu ntō, ntá tsi ña te ña'a ni e'nté ña nto. Vata tē nima nto é tē'nte da nakuíta nto kuétsi ntō da nakáku Cristu nto.

12 Dā itsi ntute nto ne, vata tē intú'xi dadíi nto nī Cristú ne, ntoto xtuku nto ni ñā di, tsi kuínti'xe nto tsí kuvi vií Xuva ko nantōto ña ña rkontuvi dá xi'i ña.

13 Di'na ne, vata tē xi'i ntó kuenta iña kuétsi ntō, kuenta iña i é ña ni e'nté nto kúñu ntō. Ntá tsi tá'xi Xuva ko ntúvi iña nto dadíi ni Cristu vé ne, dē ka'nu ini ña ni ntō kuétsi nto.

14 Nakādí Xuva ko kuenta ko mí ūve na'a tsí ña ni de ntāa ō leí san. Xntee ñá kuentá san ntiká krusi kan.

15 Dā xi'í Cristu ntíkā krusi san ne, kūvi dé ña ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña é ña vá'a o ntádē kú've. Náñē'e Xúva ko kō tsí ña vá'a ña tsikan da kúvi dé ña ni ña ntiká krusi kan.

Nantuku nto nuu i iña Xuva ko

16 Dukuān ne, ñá ku dā vá'a nto é kā'an ntée ña'a san nto tē nee ntaé'xi nto, o tē nee ntáxi'i nto, o tē nee ntáde nto, o tē ña ntáde nto viko san dá kanakuntéku xoó san ne, ō dá ntuvi é iō dá'na.

17 É un ntí'i nuū i sá'a ne, vata kaa kudii ntati nuu i é kí'xi rkontuvi. Ntá tsi nuu i é nuu é ntāa ntí'xe i ne, Cristu.

18 Ná ku dā vá'a nto é nākunaa ña kini ntāa san nto, ña e dōo koñu'u kuini i, ña e ntaínuu ini i ánjē san, ña e dōo ntántaa nuu i e kēni ña, ña ntáde na'nu kuenta iña i e ntádē kuení mií ña.

19 Ná tē ntántikin ntí'xe ña Cristu, ña é odo nuu iña ña ntákuinti'xe i san. Tsí Cristú ne, kata'xi ña é un ntí'í é kantio ko, xo'ō é kuvi ō kúñu ña ne, kade ña é koo dadíi ō vata koo é kue'nu o vatā ó ntio Xuva kō.

20 Ntō'ó ne, e xí'i nto nī Cristu kuénta iña i é ió ñuxiví sa. ¿Nté kuí ntákiní nuu xtuku ntu nto nuu i tsíkan? ¿Nté kuí ntáde ntu nto vatā ó ntáka'an ñá'a ñuxiví sa? Tsi ntáka'an ña:

21 “Ná ku tñn nta'a sá'á tñn nta'a tsikān nto, ñá ku e'xí nto, tsi dōo xií kaa té kuān koo vii o”. Kuan ō ntáka'an ña.

22 Un ntii ntii nuu i sá'a ne, kantí'i da ntáde tsiñu ni'i o. Sá'a né, kúdií dá mii tū'ún ña'a san.

23 Nuú é ntaā i tsi dóo va'á, kuini ko, tsí vata tē ntántikín ña nchu'ún va'á, vata tē dóo ntaíko ñu'u ñā, vata te ña ntáde kuení ña kuenta iña mii ña. Ntá tsi ña kaidiá'vi kue'en tsi sá'a e ntuvá'a nima kíni ntáa kō.

3

1 Tsí nto'o é ntoto dadii nto nī Cristú ne, nantuku nto nēe nuu i é káduku ntée e dukún kán mí tuví Cristu díñi kua'a Xuva kō.

2 Kadā kuení nto iña i é tuví e dukún kán; ñá ku dē kuení nto iña i é iō ñuxiví sa.

3 Tsi é xi'i ntó nī Cristú ne, é iō va'á ntuvi iña nto nta'a Xúva kō.

4 Tsí mií Cristu san kúvi ña ntūvi iña ko. Tē ntii díto ñá ne, dadii tsi ntii díto ntó ni ñā é kaxi'í nuu ka'nu ña.

Ntuvia ata iña kó ni ntuvia xēe iña ko

5 Nakuítá kue'en nto da nēe ka e ñu'u dukuān nima nto é káduku ntée ñuxiví sa. Ná ku kīdi ni'i nto ñadī'í tē ñā tē ñadī'í mii nto. Ná vii nto é kīni kaa. Ná vii ntó nuu i é ña vá'a, nté nuu i é kadā kuení mii ntō é kaikan nima kíni kaa nto. Ná ku kūne'u iní nto ni tā'an nto, tsí vata te kanuu iní nto tuku xuva nto te kuān koo vii nto.

6 Ña é kuān ó ntáde sán ne, ní'i kuē'en ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsí ña te ntákuinti'xe ña ña.

7 Kuān o dé nto ntuvia di'na di.

8 Ntá tsi vevii ne, nté uun ito nté uun ntuvi ká ña kú de nto nuu i sá'a: é kúdiin nto, é ña ntío kuē'en ntó ta'an nto, é vii nto é kīni kaa, é ká'an kíni nto iña ta'an nto, é ká'an nto nuu i é ña vá'a.

9 Ná ka'ān ntó dovete ni tā'an nto, tsi é nakuíta nto nima kíni kaa nto ni un ntii nūu i é edé nto kídaā ne,

10 e ní'i nto nīma xēe nto ve. Xuva kō ne, utén uten kantavá'a ña nima ko da nté ntuvá'a vata kaa mii ñā, da nté kuini va'a kó ña.

11 Ñā té iní tē ña Israeé o, o te tuku ña'a o. Ñā té iní te tē'nte kúñu ko, o tē ña'a. Ñā té iní tē ña tuku ñuú o, kuān tē ña tú've ko, kuān te ntaíka o má tsiñu ne, kuān te ntaíka xaa o, tsí Cristu é kañuu á'vi ña iña ko un ntii ntii ó ne, nuu mé'ñu ña ko un ntii ntii o.

12 Dōó ntio Xuva ko ntō né, nākaxnúu ña nto vata koo é ntūvi nto iña ña. Dukuān ne, vii nto vatā ó ntio ña: ntuntā'ví ini nto ta'an nto; vii nto é vā'á ni ñā; ñá vii ka'nu nto; na kūtíi nima ntó ni ñā'a san; na kūtíi nto kuntētu nto nee é ntio nto.

13 Na kūtíi nto ni tā'an nto ne, kada ka'nu iní nto ni ña te iō nuu i. Vata o dé ka'nu iní Cristu ni ntó ne, kuan kōo kada ka'nu iní nto ni tā'an nto.

14 Díi ka vá'a ó ne, kuinima ntó ta'an nto, tsí da ntákuinima kó ta'an ko ne, uun tsi ntūvi o ni ñā.

15 Xuva ko na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto ne, nañē'e ñá nto nté koo vii nto, tsí diví tsiñu e kána ña nto é uun tsi ña'a kúvi nto. Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō.

16 Nguentúvi tsi na kunūu tú'ūn Cristú san nima nto. Nakuā'a nto ta'an nto ne, kué'e nto ña iñsi. Kata nto iña Xuva ko. Kata nto tsi dóo ka'nu ña. Kata nto nté o dé ña ni ntō.

17 Da nēe ka é vii ntó, é ká'an ntó ne, kuān koo vii nto kuenta iña Cristú ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'o kō.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

18 Ntō'ó ne, ñadī'í, kuinti'xe nto xii nto, tsí kuān ó ntio Tó'o kō é vii ña ntákuinti'xe i san.

19 Ntō'ó ne, ñatīi, kuinima ntó ñadī'í nto. Ná ku kudīin ntó ni ñā.

20 I'xá, na kuinti'xe nto é un ntii'í e ntáka'an úva nto ni di'í ntō. Sá'a é ntio Xuva kō é vii o.

21 Ntō'ó ne, uva i'xá, ña kú de nto é na kúdiin i'xá nto vata koo é na k'xi iní i é vii i é ntio nto.

22 Ntō'ó, ña ntáde tsiñu, kada ntaa nto é un ntii'í e ntáka'an tó'o ntō, ña ntoo ñuxiví sa, ñá te da mii tsí dá kaito ñā, tsí kanīi nima ntó, tsi ntákuinti'xe nto Xuva kō.

23 Da nēe ka nee é vii ntó ne, kanīi nima ntó vii nto, vata te iña Tó'o ko káde nto, ñá te iña ña'a.

24 Iní ntó tsi tá'xi Xuva ko nto iña ñá doméni, tsí kade tsiñu nto iñá Cristu, diví ñā e Tó'o nti'xe ko ñā.

25 Xoó ña'a é káde ña é kīni kaa ne, ní'i ñā é kīni kaa, tsí ña káde Xuva ko kuēnta te ka'nu ñá'a ña, o tē ña ka'nu ñá'a ña.

4

¹ Ntō'o e tó'o tsiñu kúvi nto ne, víi nto é vā'á nī ña ntáde tsiñu iña nto. Naka'an ntō tsí iō Tó'o ntō, ña é kadē kú've iña nto e dukún kán.

² Ñá tee dā'na nto é kā'an ntâ'ví nto. Ñá kú xkukídi naá nto, ntá tsi naku'é'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō.

³ Ka'an ntá'vī ntó iñá nti dí te ta'xi Xuva ko te kúvi ka'an ntódo nti tú'ūn va'á san iña ñá, te kúvi ka'án nti nuu i é tuvi xu'u iñá Cristu, tsí kuenta iña tú'ūn san é nuu kutū u.

⁴ Ka'an ntá'vī ntó te kúvi ka'an va'á u vata koo é tēku va'á ña'a san.

⁵ Koto nto é vii nto é vā'á ni ñā'a, ña ntákuinti'xe i san. Koo ntii nto kada tsiñu nto vevii é ió ka ntuvi.

⁶ Ka'an vá'a nto ni ñā'a san vata koo é nā xkúntee ini ña é kīni ña. Kutú've nto nté koo nantiko koō ntó ni ñā'á nē é ntio ña kutuni ña.

I'a ntí'i tutú san

⁷ Ení ko Tiquicu, ña e dóo ntio kó ne, un vá'a tsi xntíi ñā ko. Dadíi tsi ntáde tsiñu ntí ni ña iña Tó'o kō. Kuni'i ña tú'un iñá ko ve.

⁸ Tsi táxnūu ú ña vata koo é kā'an ñá ni ntō nté o de nti, vata koo é na nāku'ún ka'nu nima nto.

⁹ Ntini'i ña Onésimu, ña e dóo ntio ko, ña e dóo ini dé ntaa, divi ñā é kāduku ntée ña nto. Ntaa ña ni ntō é un ntí'í é kākuví i'a.

¹⁰ Aristarcu, ña é ñu'u kutū ntí ni i né, taxnūu ña ntiusi nto. Marcú dí, ení Bernabee. É kākā'án u ni nto kuēnta iña ña. Te kī'in ña kikoto ní'ni ña ntō ne, vá'a kōo víi nto ni ñā.

¹¹ Jesuú, ña é naní Justó dí ne, taxnūu ña ntiusi ntó dí. Da mii ña sā'a é un ntí'í ntí'í ña Israee, ña ntákuinti'xe i san, dé tsiñu ntí ni ña iña Xuva ko. Dōo náxnūu ka'nu ña nimá ko.

¹² Eprafa, ñá ñuú nto, ña é kade tsiñu iñá Cristú ne, taxnūu ña ntiusi ntó dí. Utén utén kaka'an ntâ'ví ña iña nto é kuntikin xntó Xuva kō, é kaní nima ntó víi nto é ntio Xuva kō.

¹³ Xu'ú ka'an ntaa ú tsi dóo kadē kuení Eprafá san kuenta iña nto, ña ntoo ñuú Ladicea ni ñá ntoo ñuú Hírapolí dí.

¹⁴ Luca, ña medíkū e dóo ntio kó ne, taxnūu ña ntiusi nto, ní Demá dí.

¹⁵ Ká'an ntō ntiusi ní ña ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Ladicea. Ká'an ntō

ntiusi ní Nifá, nī ña ntákuinti'xe i sán dí, ña ntánataká nuu nú ví'i ña kán.

¹⁶ Tē kúvi nakuā'a nto tutú sa'á ne, taxnūu nto ñuú Ladicea, na nakuā'a ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ikán, dí. Nakuā'a nto tutu e táxnūu ú iña ñá dí.

¹⁷ Ká'an nto ni Arquipú te na kōto ñá te kāda ntaa ña tsiñu é tēé tsiñu Xuva ko ñā.

¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, nta'a mií kó kaka'u u é taxnūu ú ntiusi ntó dí. Naka'án ká nto tsí nuu kutū u. Kūnuu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō. Kuan tsí koo é kākā'án u ni ntō.

¹² tsi vá'a koo vii nto vatā o é ntio Xuva kō, tsi kána Xuva ko ntō é kuntōo nto nta'a ña, é nī'i nto e dóo va'á iña ña.

¹³ Dukuān ne, kanakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko ütén uten, tsí da téku nto tú'un Xuva kō e ntáka'an ntódo ntí ne, kuínti'xe nto tsí ña te tú'un e ntáka'an ñá'a, tsí ña te tú'un Xuva kō né, ña te tú'un é káde tsiñu nima ntó, ña te ntō e ntákuinti'xe nto Xuva kō.

¹⁴ Tsí ña te tú'un, tá'an, e ntánto'o nto vatā ó ntánto'o ña ñuú Judea, ña kuínti'xe i Jesucristu. Tsí kuān ó ntánanto'o ña ñuú nto nto vatā o dé ña Israee ni ña ñuú ña, ña kuínti'xe i Tó'o ko Jēsuu.

¹⁵ Ña Israee ña tsíkán ne, e'ni ña Tó'o ko Jēsuu ni ña ntáka'an náa Xuva ko. Nakúnu ña ntí ña. Ña ntáde ña é ntio Xuva kō; da mii kué'en tsi e ntánāa núu ña ni ún ntí ña.

¹⁶ Ná ntio ña é ká'an ntí ni ña tuku ñuú vata koo é nakáku ña ña. Díi díi ka kue'e kuétsi ña kuēnta iña núu i sá'a. Ntá tsi ni'í ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsi dóo kudiin Xuva ko é kuān ó de ña.

Ncho ki'in xtúku Pablu ñuú Tesalónica

¹⁷ É kūtítin ntuvi e tsóo mii ntí nto, ta'an, ntá tsi dóo ntánaka'an ntí nto. Dóo ntio ntí kiní xtuku ntí nto. Ncho kíkoto ní'ni ntí nto.

¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, ki'in itō nchó ki'in u, ntá tsi edí nuu tó'o e ña vá'a san itsi é k'ín ntí.

¹⁹ ¿Nee iña ntu é ntantétu ntí ve? ¿Nee iña ntu é nākunuu dīnī nimá ntí? ¿Nee ntu doméni é vā'á ní'í ntí? Ntō'o kúvi nto iña ntí é kuntoo dadñ o nta'a Tó'o ko Jēsuu te naínu ña.

²⁰ Tsí ña te tú'un e dóo ka'nu kuiní ntí kuenta iña nto. Dóo dīnī ntí kuenta iña nto.

3

¹ Dukuān né, dā ña ni kutíi ká ntí ne, ña te kuení ntí te vā'a o te kuntoo mii ntí ñuú Atená ne,

² taxnúu ntí ta'an ko Timōteu e kíkoto ní'ni ña nto. Tsí ña te tú'un ña ne, kade tsiñu dadñ ntí ni ña iña Xuva ko dá káka'an ntódo ntí tú'un va'a é nakáku Cristu ko. ña te ña ña ña e ña nto é nakíi nima nto é ña kue'én ini nto kuinti'xe nto Xuva kō,

³ vata koo é nté uun nto ña nativi iní nto é kuínti'xe nto da xe é kuān ó ntánto'o nto. Tsí ini nto tsí da mii é kuan koo nto'o kō.

⁴ Ini nto tsi dá ntoo ntí ni ntō ne, ntáka'an ntí ni ntō tsí kuan koo nto'o kō tsi ntákuinti'xe ko Jēsuu. É ini nto tsí kuān o kúvi ntí'xe.

⁵ Dukuān né, dā ña ni kutíi ká u ne, taxnúu ú ña vata koo é kutuní ko te ntákuinti'xe dukuan ntō, o te da ntántikin ntó tó'o e ña vá'a san é ña ñe'nte nto tuku nuu i, tsí ña ña ne, é ña ña i é de tsiñu ntí.

⁶ Ntá tsi dā náxee xtúku Timoteu é ñe'e ña mí ntoo ntó ne, dóo vá'a tú'un ní'í ña da náxee ña. Kaka'an ña tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō ne, ntákuinima tá'an nto ña. Kaka'an ña tsi nguentúvi ntánaka'an ntō ntí, e dóo ntio nto ntí, e dóo ntio nto é nākiní ta'an o vatā ó ntio ntí ña.

⁷ Dukuān né, ta'an, kuān te dóo titín nuu i taan núu ntí, ntá tsi dóo ka'nu kuiní ntí tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō.

⁸ Dā téku ntí tsí ntoo ntíi nto ni Xuva kō né, vata te ntuvi xē é ní'í ntí.

⁹ Ná ini nto nté kaa sintiá'vi é nakué'e ntí nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsi ña te nté kaa dīnī ntoo ntí nuu Xuva ko kuēnta iña nto.

¹⁰ Ña ña te tú'un ña te ntáka'an ntá'vi ntí nté ntúvi nté ní'ni te ta'xi Xuva kō é nākiní xtuku ntí nto vata koo é nakuá'a ká ntí nto ña é kākunaá ka é kuínti'xe vá'a nto Xuva kō.

¹¹ Ntío ntí é ta'xi mii Xuva ko ni Tó'o ko Jēsuu itsi vata koo é kúvi naxee túku ntí mí ntoo nto.

¹² Na ta'xi Xuva kō é díi díi ka kuinima ntó ta'an nto, ni ún ntí ña ña, vatā ó kuinimá ntí nto,

¹³ vata koo é na nāku'un ka'xi nto, vata koo é ña koo nté uun nuu i é kuétsi nto nta'a Xuva ko te nainu Tó'o ko Jēsuu ni ún ntí ña ña, ña ntáduku nté ña. Kuan koo na kōo.

4

Nté koo vii o é ntio Xuva kō

¹ Vi'a ve ne, ta'xi ntí nto itsi sá'a, tá'an. Kákān ntí nto kuenta iña Tó'o ko Jēsuu é vii ntó vatā o ña ñe'nte ntí nto nté koo vii nto é ntio Xuva kō. Kuān o ntáde ntí'xe nto, ntá tsi díi díi ka vii nto ve.

2 Tsí ini nto tú'ún é tá'xi ntí nto vatā o táxnūu Tó'o ko Jēsuu.

3 Tsí ntio Xuva kō é vii ntó da mii kuē'en tsi é vā'a. Nā ntio ña é vii nto é kini kaa ni ñadī'í san.

4 Kutú've nto, é un é un nto, nté koo vii nto ni ñadī'í míi ntō vata koo é vii nto é ntio Xuva kō, vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a san nto.

5 Nā ku dē kuení nto é kini kaa ni tuku ñadī'í san, vatā o ntáde tuku ña'a, ña e ña ini Xúva kō.

6 Kuenta iña i sá'a ne, ña vá'a o te kaní nta'ví ta'an o. Tsí Xuva ko kuē'é ña é ntó'o un ntí'í ntí'í ña'a, ña iō kuetsí i san, vata o ka'an nti ni ntō.

7 Tsí ña te ni kana Xuva ko kō é vii o é kīni kaa, tsi é vii o é vā'a.

8 Xoo é ña káde i kuenta tú'ún sa'a ne, ña te tú'ún ña'a kanakuíta ña, tsi tú'un mii Xuva kō, ña kata'xi Espiritū Sántū é kunūu ña nima ko.

9 Nā kantio nto é kā'an ka ú ni nto kuenta iña i é kuinima tá'an kō, tsí mii Xuva ko kanakuā'a ña nto é kuinima ntó ta'an nto.

10 Tsí divi ntō ne, ntákuinima ntí'xe nto un ntí'í ntí'í ta'an nto, ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia. Sá'a tsí é kā'an nti ni nto: Tē díi díi ka kuinima tá'an nto.

11 Koó ntii ntō é diin diin tsi kuntōo nto. Vií nto kuenta iña mii nto. Nta'a mii nto kada tsiñu ni'í nto, vatā ó kaka'an nti ni ntō,

12 vata koo e dóo va'á koo ka'an ñá'a san iña nto, ña é vāta kuínti'xe i san, vata koo é ña te neé taan núu nto.

Tē nainu xtúku Tó'o kō

13 Ntá tsi ntio nti é kūtuni nto nté koo kuvi ña é xi'í san, vata koo é ña kunta'xa iní nto vatā ó de ña'a, ña é ña tuyí nee kantétu.

14 Tsí ntákuínti'xe kō tsí xi'í Jēsuú ne, da ntóto xtuku ña ne, kuan tsí koo nainu ni'í Xuva ko ña xi'í san di, ña e kuínti'xe i ña.

15 Ta'xi Xuva kō é kā'an nti sá'a ni ntō: Tsí divi o é ntántoo ká o ñūxiví sa da nté nainu xtúku Tó'o kō ne, ña te xó'o é di'na o kīni o ña, tsí di'na ña xi'í san.

16 Tsí mii Tó'o kō nainu ña ñu'u a é nakana ña kō. Un ntii tsi kā'an ánje, ña odo nūú iña Xuva kó ne, kueku trunpeta Xuva ko te e xée úra i é ntaa o ni ñā. Kidāā ne, ña kuínti'xe i, ña xi'í san ne, di'na ña ntoto ña ne,

17 xo'o é ntántoo ká o ñūxiví sa ne, k'ín dadíi o ni ña mē'ñú vikó san ne, ikan nani'i ta'an ko Xuva kō e dukún kán. Kidāā né, kuntoo dadíi o ni ña ntii dañu ntúvi.

18 Dukuān ne, ká'an nto ni tā'an nto tú'ún sa'á, naka'nu nto iní ta'an nto xé un xé un nto.

5

1 Ntá tsi ñá kantio é kā'an nti ni ntō neé urá o nēe ntúvi te nainu Tó'o kō,

2 tsí ini nto tsí dā xee ntúvi é nainu xtúku ña ne, da nēe iní kó nainu ña, vata kaa ña du'u, ña vé'xi niñú a.

3 Ura tsí i da ntáka'an ñá'a e dóo vá'ā o ntoo ña, diin diin tsi iñi ne, ntá tsi da nēe iní ña kuvi dóxo, vatā ó kuvi ñadī'í san dá kaiñi ntu'u kaexnúu i'xi ña é kaku i'xá ña. Nā kúvi nakakú ka ña kúñu ñā.

4 Ntá tsi divi nto, tā'an, é ñni ntó nuu i sá'a ne, ña ntaíka nto mí'í é nēe vata koo é ña da nēe iní ntó tē xee ntúvi tsíkan, vatā é ki'xi ña du'u té xee.

5 Nto'ó ne, vata ntáa ñu'u é kaxi'í nuu ntúvi ā ntáa nto; tsí xo'ó ne, ñá kadūku ntée o mí'í é nēe; ñá kadūku ntée o nūu i é kakuvi niñú a.

6 Dukuān ne, ñá kú xkukídi naá o vatā o ntáde tuku ña'a, ña é dotō tsi ntáde, ntá tsi ku'un ku'un tsi iní ko kuntoo o. Na kadā kuení va'ā ko nté koo vii o.

7 Nā ntákidi ne, niñú a ntákidi ña. Nā ntáde kí'vi ne, niñú a ntáde kí'vi ñā.

8 Ntá tsi xo'ó é ntoo o mí kaxi'í nuu ne, na kadā kuení va'ā ko nté koo vii o. Vatā ó kanada'an sntadun kúñu ñā é kaínúu káa xkintika ñā né, kuan koo nada'an o nima ko é kuínti'xe ko Xuva kō ne, kuinima ko ña. Vatā ó kanada'an sntadún san díki ña é kainuu ña ñíi ka'xí né, kuan koo nada'an o díki ko é kuntetu o ntúvi é nakakú Xuva ko kō.

9 Tsi ñá ni nākaxnúu Xuva ko kō vata koo é ta'xi ña kō é ntó'o ko, tsí vata koo é nakakū ñá ko ntā'a Tó'o ko Jesūcristu.

10 Divi ñā ne, xí'í ña kuēnta iña kó vata koo é kuntoo dadíi o ni ña, kuān té kantítō ká o ne, o kuān té e xí'í o tē nainu ña.

11 Dukuān ne, ká'an ká nto ni tā'an ntó te kíi nima ña. Tsí'í ntii nto ña na kuínti'xe ñá vatā o ntáde nti'xe nto.

Itsi e xé e Pablu iña ña kuínti'xe i

12 Ká'ān ntí ni nto, tā'an, tsí kuiko ñu'u nto ñā'a, ña ntáde tsiñu ni'i nto kuēnta iña Xuva ko, ña ntádē kû've iña nto kuenta iña Xuva ko, ña ntáta'xi nto ítsi.

13 Díí díí ka kuiko ñu'u nto ñā; kuin-ima ntó ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña.

14 Ká'ān ntí ni nto, tā'án, te kāda tíi nto ni ña dóo du'xen i é kāda tsiñu ne, nāxnuu ka'nu nto iní ña e dóo ixó i san. Tsi'i ntii nto ña e dóo vitá o ini i. Ka'nu vii nto nima ntó ni ūn ntíí ntíí ñā'a.

15 Ná ku dē xení nto ni ñā'a te kadē xení ña ni ntō. Nantuku nto da nēé ka nuu i é vā'a é vii ntó ni tā'an ntó, ni ūn ntíí ntíí ña nguī sán di.

16 Nguentúvi kuntōo dínī nto.

17 Ná ku kūnāa inī nto é kā'an ntā'ví nto.

18 Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña un ntíí ntíí nuu i, tsi sá'a ntio Xuva kō é vii nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu.

19 Ná ku ē'nté nuu nto tsiñu é kāde Espiritū Sántū.

20 Ná kā'an ntó te ña vá'ā o é kaka'an ñā'a tē xoó kaka'an i naa Xuva ko.

21 Koto nteé va'ā ntó un ntíí é kaka'an ñā, nēé é vā'á, nēé é ña vá'a ne, kuntikin nto é vā'á san.

22 Tsoo mii ntō é un ntíí nūu i é kīni kaa san ve.

23 Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vá'a ō né, na ntāvá'a ña nima nto. Na vii ñā kuenta kúñu nto, kanī é tduiña nto. Kidāa ne, ñā kā'an Tó'o ko Jesūcristu té iō kuetsí nto tē naínu xtúku ña.

24 Xuva kō, ña e kána nto ne, kada ntaa ñā vatā ó kaka'an ña.

I'a nantíí Pablu tútú san

25 Ka'an ntá'ví ntó iñā ntí, ta'an.

26 Ká'an ntō ntiusi ni ún ntíí ntíí ña kuínti'xe i, ña ntoo ikān.

27 Ká'ān ntí ni ntō tsí ntio Xuva kō é nakuā'a nto tú'ūn sa'á ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i.

28 Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto. Sá'a tsí é kā'án ntí ni ntō.

Tutu é kuvi ũvi e táxnũu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnũu Pablu ní ta'an ña tutú iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica

¹ Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteú ne, taxnũu ntí tutú sá'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica, ña ntánuu iní i Xuva ko nĩ Tó'o ko Jesūcristu.

² Xuva ko nĩ Tó'o ko Jesūcristú ne, na kũnuu mé'ñu kũnuu dava ña nto. Na tá'xi ña é vā'á koo kuntoo nto ni ña.

Dá xntēkú kũ'vé Xuva ko iña ña é iō kuetsí i tē nainú Cristu

³ Utén utén kantio é nākué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña ntó, ta'an. Dōo vā'ā o é kuān koo vií nti, tsi ñi'vi ntó ne, ñi'vi ñi'vi ka ntákuinti'xe nto. Dōo ntákuinima ntó ta'an nto ñi.

⁴ Mii ntí ne, dōo vā'ā o ntáka'án nti kuenta iña ntó nĩ ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo tuku ñuu, tsi dōo ka'nu kuíni nti tsi ntáku'nti'xe nto, kuān te dōo ntánto'o nto, kuān te ntáde xení ña'a san ni nto.

⁵ Dá kutūni ñá'a tsi ntáku'nti'xe nto ne, kutūni ñá tsi dōo ka'nu Xuva kō. Tsi Xuva kō né, dōo vā'ā o kadē kú'vé ña. Ká'an ña tsi dōo nuu á'vi nto é kuntōo nto mí kadē kú'vé ña. Dukuān ne, kuenta iña i sá'ā e ntánto'o nto.

⁶ Vā'ā koo vií Xuva ko te ũun kuédadii tsi nantō'o ña ña ntánantō'o nto,

⁷ tē tá'xi ña é ña ña kũntoo da'na o ni ntó ntuvi dá nti'vi dīto Tó'o ko Jēsuu e dukún kan, nĩ ánje ña e dōo iō nti'vi ña. Uun kaxi'í nuu ka'nu ña te vē'xi ña e dukún kã.

⁸ Kué'e ña é nto'o da xōo ka ña'a, ña é ña ini Xúva kō, ña'a, ña é ña ntáde kuenta tú'ün va'á iña Tó'o ko Jēsuu.

⁹ Ña tsikán ne, kunaá ña nti'vi ña ña. Ña xē ña nta'a Xuva kō, tsi xio ki'ín ña. Ntē ña kiní ña Xuva kō nté kaa ña, e dōo kaxi'í nuu ka'nu ña, e dōo iō nti'vi ña

¹⁰ ntuvi dá nainu xtúku ña. Ntuvi tsikan dá nainu ña ne, ká'an ũn nti'vi ña'a, ña kuínti'xe i, tsi dōo ka'nu ña. Da kudú'va ña kuínti'xe i san tsi dōo ka'nu nti'xe ña. Kuan ñi'vi ntó ñi,

tsi kuínti'xe nto tú'ün e ntáka'án nti ni nto kuēnta iña ña.

¹¹ Kuenta iña i sá'ā ne, ntaikán nti nta'a Xuva ko te tá'xi ña é kũnũu á'vi nto kuenta iña ña e kãna ña nto. Ntaikán nti te xntii ña ntó vata koo é kũvi vií nto é un nti'vi nuu i é vā'a é kã'an ntó tsi vií nto, é un nti'vi é ncho vií nto kuenta iña Xuva ko tsi ntákuinti'xe nto ña. Tsi dōo iō ña é vií ña.

¹² Kidáa ne, ká'an ña'a tsi dōo ka'nu Tó'o ko Jesūcristu kuenta iña ntó ne, ká'an ña tsi dōo va'á nto kuenta iña Xuva ko, tsi dōo vā'ā o dé Xuva ko ni nto, nĩ Tó'o ko Jesūcristu.

2

Ña'a é iō kuetsí i

¹ Vi'a ve ne, ká'an nti'vi ni nto, tá'an, kuenta iña i dá naĩnu xtúku Tó'o ko Jesūcristu é nataká nuu o ni ña.

² Sá'a kãka'án nti'vi ni ntó vata koo é ña te ura tsi i nadama nto e ntántikin ntó, ntē ña kutsú'un nto tē téku nto tē xee ntúvi é nainu xtúku Tó'o kō. Kuān te kaká'an ñá'a tsi xē'é Xuva ko kũtuni ñá, kuān te kãka'án ntódo ña'a, kuān te kiní nto tutu é kãka'án ñá'a tsi nti'vi táxnũu ntí ne, ña ku kuínti'xe nto.

³ Ñá dā vā'a nto é kanĩ nta'vi ña'a nto nté uun nuu i. Ñá xē ntúvi tsikan da nté ña xē ntúvi e dōo ntáde do'o ña'a san ni Xuva kō. Kidáa ne, ki'xi ñi'vi uun ña'a, ña é kĩni kaa kue'en, ña é kũnaá kue'en.

⁴ Ña tsikán ne, kodo nti'vi ña é kĩnchu'vi ña é un nti'vi é kãka'án ñá'a é xuva ña, é un nti'vi é kãka'án ñá'a é santu. Kidáa né, mii ña nãkutúvi ña ini ukún Xuva kō é ncho vií ña Xuva kō. Ká'an ña tsi mii ña é Xuva ko ña.

⁵ ¿Ñá ntánaka'án ntū nto é kãka'án u ni nto nũu i sá'a dá ñtōo ña'vi u ni ntó?

⁶ Ini ntó ve nee iña é kē'nté nuu itsí ña vata koo é ña ki'xi kantí'vi ña dā nté xēe ntúvi i.

⁷ Vevii ne, kakuvi nuu i e dōo xi'vi kaa san é tuvi xu'ú ne, kuān koo kuvi da nté kũntee xio ña ke'nté nuu san.

⁸ Kidáa ne, nti'vi dīto é kĩni kaa san, ntá tsi ka'ni Tó'o ko Jēsuu i. Kũdii tátsin xu'u tsi ña ka'ni ña i. Uun ito tsi nantí'vi ña i tē naĩnu xtúku ña.

⁹ ñi'vi é vií e dōo xi'vi kaa san ne, vií vata o ntio tó'o é ña vā'ā san é vií. Un vā'a tsi koo nti'vi é kué'é kuenta, é vií

nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ña te nuu é ntaā í,

¹⁰ tsí da kani nta'ví ña'a. Kani nta'ví nti'xe ña'a, ña é kunaa, tsí ña ni ntio ña kuiníma ña é nuu é ntaā í e nakākú Xuva ko ña.

¹¹ Dukuān ne, kué'e Xuva kō é kūtuntu kué'en ña vata koo é kuínti'xe ña tú'un vetē.

¹² Kidāā ne, kué'e ña é ntō'o un ntíí ña'a, ña é ña ni kuínti'xe i é nuu é ntaā í, ña e dóo diní i é víi é kīni kaa.

Xoo é nakaxnúu Xuva kō é nakāku ña

¹³ Ntá tsi ntí'í ne, nguentúvi ntánakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña nto, ta'an e dóo kuiníma Tó'o ko ntō. Da mií é kuān koo víi ntí, tsí nte dí'na nakaxnúu Xuva ko ntō é nakakū ñá nto, é nakate Espíritū Sántū nima ntó, tsi kuínti'xe nto tú'ūn é nuu é ntaā í iña Xuva ko.

¹⁴ Sá'a tsí e kána ña nto da kuínti'xe nto tú'ūn va'á san é ntáka'an ntódo ntí, vata koo é nī'i nto e dóo va'á iña Tó'o ko Jesūcristu.

¹⁵ Dukuān né, ta'an, ñá ku nātivi iní nto; ñá ku nakuitā ntó nte xkoó iní nto é nañé'e ntí nto, kuān te xu'ú ntí ntáka'án ntí ni nto, o te tūtú taxnúu ntí iña nto.

¹⁶ Mií Tó'o ko Jesūcristu ni Úva ñā, ña e dóo kuiníma í kō, ña é nāxnuu ka'nu nima kó ntíi dañu ntūvi, ña e tá'xi doméni é kuntetu o é nī'i ko é vā'á nta'a ña,

¹⁷ na nātsu'un ka'nu ña nima nto. Na nātsu'un ka'xi ña nima ntó vata koo é vā'á koo víi nto é un ntí'í nuū i, vata koo é vā'á koo ka'an ntó di.

3

Ka'an ntá'ví ntó iñá ntí

¹ Uun sá nuu i é kā'án ntí ni ntō: Tē ka'an ntá'ví nto iñá ntí, vata koo é xēe kantí'í tú'un Xuva kō dá kaniñ ñūxiví ne, tē dóo ka'nu kuiní ña'a san kuénta iña í vata o kúvi mí ntoo nto.

² Ka'an ntá'ví ntó iñá ntí tē ña kadá xení ña kini ntáa sán ntí, tsí ña te un ntí'í ña'a e ntákuínti'xe ña.

³ Ntá tsi kade ntaa Xúva kō é kāka'an ña. Naxnuu ka'xi ña nima ntó; nada'an ña nto nuū i é kīni kaa.

⁴ Iō ntáa iní ko tsi ntáde ntaa nto e ntáka'án ntí ni ntō né, kuan tsí koo víi nto di, tsí xntíi Xuva ko ntō.

⁵ Xuva ko na xnūu ña nima nto é kuínima ntó ta'an nto vatā ó kakuiníma Xúva ko ntō. Na nāxnuu ka'nu ña nima ntó vata koo é na kútíi nto vata tsí o kutíi Cristú di.

Kantio é kada tsiñu o

⁶ Ví'a ve ne, ká'án ntí ni nto, tā'an, kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu, te kii nteé xio nto ta'an nto da xóo ka ña'a, ña du'xen í é kāda tsiñu, ña é ña ntío í é kada ntaa vatā ó de nto.

⁷ Tsí ini míi ntō nté koo víi nto, vatā o nañé'e ntí nto. Tsi ntí'í ne, ña te dú'xēn ntí é kāda tsiñu ntí dá íntóo ntí ni ntō.

⁸ Ntē ña ni e'xí doméni ntí iña nto nté uun nto. Un vá'a tsi ntó'o ntí dé tsiñu ntí ntē ntúvi ntē niñu vata koo é ña natekú du'xén ntí nto.

⁹ Ná tē é kuān o dé ntí tsi ña vá'a o te xntíi ntō ntí, ntá tsi dukuan o nañé'e ntí nto nté koo víi nto vata koo é víi ntó vatā ó de ntí.

¹⁰ Tsi da íntóo ntí ni ntō ne, ntáka'án ntí ni ntō te xoo é ña ntío í é kāda tsiñu ne, ñá kā'xi ña.

¹¹ Tsi kútuní ntí tsí iō ntó ne, dōo du'xen ntō é víi ntó tsiñu mií ntō; da mií e ntákini nuu nto tsiñu ta'an nto.

¹² Ká'án ntí ni ña kuān o ntáde, naa Tó'o ko Jesūcristú, te diin diin tsi na kuntōo ña, kada tsiñu ña vata koo é naní'i ña é kō'o é kā'xi ña.

¹³ Ntá tsi divíi nto, tā'an, ñá ku de du'xen ntō é víi nto é vā'a.

¹⁴ Tē xoó ña'a ña ntío í é kuínti'xe i e ntáka'án ntí ni ntō tutú sa'á ne, koto nto nēe ñá'a ña. Kii nteé xio nto ña vata koo é kūka'an nuu ña.

¹⁵ Ntá tsi ña ku de kīni nto ni ñā. Kué'e nto ña itsí, vatā o ntáde nto ni tā'an nto.

I'a ntí'í tú'ūn sa'á ve

¹⁶ Xuva ko, ñā é kāta'xi é kūntoo vá'a o ne, na tā'xi ña é kūntoo vá'a nto nguentúvi, da nēe ka nuu i. Na kūnuu mé'ñu Xuva ko nto, ūn ntí'í ntíi nto.

¹⁷ Xu'u é Pablú u ne, nta'a mií kó kakā'u u tú'ūn sa'á vata koo é kūtuni nto tsí xu'ú ntí'xe dé vá'a u.

¹⁸ Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto, un ntí'í ntíi nto.

kuínti'xe ña ne, dukuān o nákunáa ña kúñu ñā.

²⁰ Kuan ō kúvi Himeneu ni Aléjandru. Ntādá u ña kuenta ntá'a tó'ō e ña vá'a vata koo é na kuinī ña é ña ka'an ntée ña Xuva kō.

2

Nté koo vii o dá kākā'an ntā'vī ō

¹ Di'na sá'ā ntio ko é vīi o: Kákan o nta'a Xuva ko kuēnta iña un ntíí ntíí ña'a; ka'an ntā'vī ō ni ñā. Kákan o dā xe'e ntá'a Xuva kō ne, nakué'e o sintiá'vi nta'a ña kuenta iña ña'á san.

² Ka'an ntā'vī o iña ña tsiñu na'nu i ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i vata koo é vā'á koo kuntoo ō, é diin diin tsi kuntoo ō, da ntānuu iní ko Xuva kō, dá ntáde o da mii kuē'en tsi é vā'a.

³ Sá'ā é vā'a. Kuan koo e ntío Xuva kō é vīi o, xo'o é nakakú ko.

⁴ Tsí ntio ña é nakáku un ntíí ntíí ña'a; ntio ña é kūtú've ña nēe é nuu é ntaā i.

⁵ Tsí uun tsi Xuva ko ni uun tsi ñatīi, ña é kántavá'a ko ni Xuva ko, divi ñā é Jesucristu.

⁶ Divi ñā xe'é ña ntuvi iña ña e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ko ūn ntíí ntíí o. Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko dá xēe ntúvi i.

⁷ Tā'xi ña é kākā'an ntódo ú tú'ūn sa'a, é vīi u pustru ña. Nuū é ntaā i é kākā'án u, ñā tē dovete. Nākaxnúu ña ko é nañē'é u ña é ña te ña Israeé san nēe é nuu é ntaā i, é nañē'é u ña nté koo kuínti'xe ña Xuva kō.

⁸ Kidáā ne, da mí'i ká nataká nuu ña'a, ntio ko é kākā'an ntā'vī ñatīi san; ntio ko é ntāa ni'i ña nta'a ña e dóo vá'á, ñatīi, ña é vā'á nima í, ña é ña ini kudín, ña é ña ini naa núu.

⁹ Ñadī'í san ne, ñā ntío ko é vīi ñā vatā ó de ñadī'í ña nguī san é da mii tsī e ntaínúu ña oro ni xō'o kití e dóo a'vī i ni dā'ma e dóo a'vī i dí ne, e dóo vá'ā ó ntánadaán ña lasun ña. Tsí kuān ó de ña vata koo é na kīnī ña'a san ñā ne, ká'an ñā tsí ña te nté kaa va'a ntāa ña. Tsí ntio ko é kākā'an ña'a san tsi dóo vá'á ña'a ñadī'í san,

¹⁰ tsi ntáde ña é vā'a, tsi sá'ā é vā'á koo vii ñadī'í, ña ntáka'an é ntānuu iní i Xuva kō.

¹¹ Diin diin tsi na kuntoo ña nakuā'a ña; na kuiko ñu'u ñā.

¹² Nā kaxe'é u itsi é nañē'e ñadī'í san ña'a san má ukún kán. Nā vā'á o te vīi

ka'nu ñadī'í san iña ñátí san; diin diin tsi na kuntōo ña.

¹³ Tsí di'na de kú've Xuva ko Adaán ne, da kidáa de kú've ñā Eva.

¹⁴ Tsí ña te Adaán san, ña e éni ntā'vī koó san, tsí ñadī'í san. Ne, divi ñadī'í san é edé ña kuétsi.

¹⁵ Ntá tsi kuān te dóo nto'o ñadī'í san dá kākū i'xá ña ne, nakakū ña kúñu ña tē ña xtuví mii ñā é kuínti'xe ña Xuva kō; te kuñima ñā ta'an ña; te vii ña é ntio Xuva kō; te kadā kuení va'a ñā; te vā'á koo vii ña.

3

Nté koo vii ña odo nūú ini ukún san

¹ Uun nuu é ntaā í: xoó ña'a é ntio i é kodo nūú ini ukún ne, uun tsiñu é vā'a é ntio ña.

² Ña odo nūú san ne, kantio é vā'á koo vii ña vata koo é ña ka'an ntée ña'a san ña. Uun tsi ñadī'í ñā koo. Kuenta tsí na vii ñā nee iña e ntáde ña. Na kadā kuení va'ā ñā nēe é vii ña. Vá'a koo na vii ñā vata koo é kuiko ñu'u ñā'a san ña. Vá'a koo na vii ñā nī ña kaxee kaíto ni'ni ña ña nú vi'i ña. Vá'a koo na nakuā'a ña ña'a san.

³ Nā ku de kí'vi ñā. Nā ku kada diin ña. Ntē ña ntío ña diu'un é vii ñā da nēe ka nuu i vata koo é nī'i ña. Dōo vá'a koo na vii ñā ni ñā'a. Nā nāa núu ña. Nā ku itsu'ūn ña nté koo ni'i ñā diu'un.

⁴ Vá'a koo na kadā kú've ñā vi'i ña. Na vii ñā vata koo é na kuínti'xe i'xá ña ña, é kuiko ñu'u ñā.

⁵ Tē ñā ini ña nté koo kadā kú've ñā vi'i mii ñā ne, nté ntu koo kadā kú've ñā ini ukun Xúva kō.

⁶ Ña kúvi vii ñā te vata e ná'a kuínti'xe ña Xuva kō, vata koo é ña kadā kuení ña te dóo ka'nu ña'a ña ne, vata koo é ña ní'i ña é nto'o ña vatā o dé tó'ō e ña vá'ā san da dóo ka'nu ncho vii.

⁷ Kantio é kuiko ñu'u ñā'a ña, ña é vāta kuínti'xe i Xuva kō, vata koo é ña ka'an kīnī ña iña ña, vata koo é ña ntava núu ña dei tó'ō e ña vá'ā san.

Nté koo vii ña'a, ña ntáde tsiñu ini ukun

⁸ Kuan koo na vīi ña ntáde tsiñu ini ukún di. Vá'a koo na vii ñā vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a ña. Na kúvi kākā'an ñā dovete. Nā ku de kí'vi ña ntute tinti'ō. Nā ku vii ñā da nēe ka nuu i vata koo é nī'i ñā diu'un.

9 Na kuĩnti'xe vá'a ña nchu'un e xtúví Xuva kō é kuĩnti'xe kō ne, é ĩni mii ña tsí ña tuví nee nuu i é ña vá'a e ntáde ña.

10 Koto nteé nto ña di'na. Tē ña tuví nee nuu i é kīni kaa iña ñá ne, kidáa ne, kuvi vii ña tsiñu ukun.

11 Ñadĩ'í san dí ne, vá'a koo na vii ñá vata koo é na kuiko ñu'u ñá'a san ñá di. Ná ku ká'an ñá dovete iña tuku ñá'a. Kuenta tsí na vii ñá nee iña e ntáde ña. Na káda ntaa ña é un nti'í.

12 Ña e ntáde tsiñu ini ukún san ne, uun tsi ñadi'í ñá na kōo. Na vā'á koo kadā kú've ñá iña i'xá ña ni vī'í ña.

13 Divi ña é vā'á o ntáde tsiñu ini ukún ne, dōo vá'a koo ka'an ñá'a iña ña. Kidáa ne, ñá kúka'an nuu kué'en tsí ña é ká'an ñá iña e ntákuĩnti'xe i Jesucristu.

Nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko

14 Ntio ko é kī'in kantí'í ú kíkoto ní'ni ú o, ntá tsi kaka'án u ni o sá'á

15 vata koo é, te kūkuí ka kó ne, kutuni o nté koo vii ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō, ña ñu'u ini ukún Xuva kō, ña kantíto san. Tsí ña sá'á ne, ntáxió ntii ña, ntánada'an ña nchu'un é nuu é ntaā í iña Xuva ko.

16 Dōo ka'nu nti'xe nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko:

Ntií díto Xuva kō é vata kaa ña'a kaa ña.

Kaka'an Espiritū Sántū tsi dōo va'á ña. Ntaíto ánjē san ña.

Ntáka'an ntódo ña'a san kuenta iña ña ni ña tuku ñúu.

Kuĩnti'xe ña'a san ña dá kani ñūxiví san.

Naki'í Xuva ko ña e dukún kán.

4

Iō ña é xtuvī mii ña é kuĩnti'xe ña

1 Ná te xū'u o é káka'an Espiritū Sántū san tsí da rkontuví koo ña'a é xtuvī mii ña é kuĩnti'xe ña, tsi ntáde ña kuenta é káka'an é ña vā'á san dá kaeni nta'ví ña. Kuntíkin ñá nchu'un iña é ña vā'á san.

2 Tekú ña nchú'un sá'a é ntáka'an ñá vete, ña é da mii xū'u i ntáka'an, tsí ña te ntánī nima i ntáka'an, ña é kuka'xi kué'én nima í vata tē i'xi, é ña kakutuní ka nima í nēe é vā'á, nēe é kīni kaa.

3 Ña tsikán ne, ntáka'an ñá tsi ña kuvi tánta'a o. Ntáka'an ñá tsi ío títin

nuu i é ña kuvi ká'xi o. Ntá tsi de kú've Xuva kō sa'á iña ko. Xo'ō e ntákuĩnti'xe ko, xo'ō é ĩni ó nēe é nuu é ntaā í ne, na nākué'e o sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i sá'a.

4 Tsi é un nti'í nuu i é edé kú've Xuva kō ne, vā'á o. Ña kúvi ká'an ó te ña vā'a o. Kí'í o ne, nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i.

5 Tsí kaka'an Xúva kō tsi vá'a ne, nāxnuu viko ña é ká'xi o da nakué'e o sintiá'vi nta'a ña.

Ña e dōo vā'á o kade tsiñu iña Jesúcristu

6 Te nañē'en tá'an o nuu i sá'á ne, é dōo vá'a viin iña Jesúcristu. Kae'nu é kákuĩnti'xe o dá kanakuā'an tú'un Xuva ko, divi nchu'un ña é kantíkin.

7 Ntá tsi ña kún den kuenta é dotō tsi ntáka'an ñá tuntu, é ña te iña Xuva ko. Nakua'an miin é vīn nēe é ntio Xuva kō.

8 Kaidiá'vi kudii uun da'na te vī o é káda tsiñu kúñu kō, ntá tsi díi díi ka kaidiá'vi te vī o é ntio Xuva kō. Tsi sá'á ne, kaidiá'vi ñi dukuan ntoo o ñūxiví sa ne, kaidiá'vi dá kuntoo o ni ña kídaa di.

9 Nuu é ntaā í sá'a ne, dōo nuu á'vi é kuĩnti'xe un nti'í nti'í ña'a.

10 Dukuān ne, dōo ntii ntáde tsiñu o ne, ntánto'o kō e ntádē xení ña'a ni kō, tsí e kuĩnti'xe ko Xuva kō, ña kantíto, ña é kuvi nakāku un nti'í nti'í ña'a, ni ña é di divi kakuĩnti'xe i.

11 Sá'a nakuā'an ña'a san. Ká'an ni ña te kuān koo vii ña.

12 Ná ku dā vā'a o é ká'an ñá'a tsi ñá ĩnin tsí dā vé ña kuetsīn. Vā'á koo viin vata koo é nañē'en ña kuĩnti'xe i san nté koo vii ña dá kiní ña nté o kaka'án ne, nté o kaden utén uten, nté o kakuĩnima o tá'an o, nté o kakuĩnti'xe o Xuva kō ne, nté o kaden é vā'a.

13 Ñi dukuan kī'in u mí tuvín ne, koon ntiin nakuā'an tú'un Xuva ko mē'ñú ña'a san, nañē'en ñá nēe é káni tú'un ne, kué'en ña ĩtsi di.

14 Ná ku dā nēe ĩnī ó xtuvīn miin e tá'xi Xuva kō domēni é vā'á koo viin dá ka'an Espiritū Sántu kuēnta iña ñátá sán ura í da xntee tá'an ña nta'a ña dikí o.

15 Dōo ntíto viin é un nti'í nuu i sá'a. Divi tsi vīn vata koo é kīni un nti'í nti'í ña'a tsí kakutú've o e díi díi ka vá'a viin.

16 Kuenta tsí viin nté o den, nté o kanakuā'an ña'a san. Koon ntiin é un nti'í. Tsí te kuān koo viin ne, nakākún miin ne, kuan koo nakākún ña ntaíni é kaka'án di kuenta iña o.

5

Nté koo vií o ni tā'an ko, ña kuínti'xe i

1 Nǎ ku dēn tíin ni ñatā san. Ká'an ni ña dokoñu'u vata tsi te uva o ñā. Kuikon ñu'un ñatii kuetsī sán vata tsi te ēni o.

2 Kuikon ñu'un ñadī'í ata san vata tsi te di'í o ñā. Kuikon ñu'un ñadī'í kuetsi san vata tsi te tā'an o ña e dóo vá'a viin ni ñā.

3 Xntiin ñadī'í kií san, ña é kátaan núu nti'xe i.

4 Ntá tsi te ió i'xá ñadī'í kií san ne, o ió i'xa i'xá ña ne, divi i'xá san kaduku ntée é vií é vā'a, é vií kuenta dí'í i ni uva i. Sá'a é ntio Xuva kō é vií o.

5 Divi ñadī'í kií, ña é da mii un diki, ña é xoxó kue'en tsi i'xá i ne, ini ña tsí mii tsi Xuva ko kaxntii ña ñā. Nté ntuvi ntē níñu kaka'an ntá'ví ña, kaikan ñā nta'a Xuva ko nēe é kátaan núu ña.

6 Ntá tsi ñadī'í kií, ña é kade da mií é ntio mií né, vata tsi tē xi'í ñā, kuān te kantito ká ña.

7 Ká'an ni ña núu i sá'a vata koo é ña tsví nee nuu i é ká'an ntée ña'a ña.

8 Ntá tsi te xoó ña'a ña kade ña kuenta ñá'a ña ne, dií dií ka te ñavi'í mii ñā ne, é xtuví mii ña e kuínti'xe ña Xuva kō. Dií dií ka xii kaa iña ña é vata kaa uun ña'a, ña é ña ni kuínti'xe kue'en í Xuva kō.

9 Da mií é kuntēe dīví ñadī'í san mí uve na'a ñadī'í kií tē é xee tá'an uní díko kuia ña, te uun tsi xii ña xio,

10 te ká'an ñá'a te dóo vá'a o dé ña, tē nakue'nu vá'a ña i'xá ña, tē dóo vá'a o dé ña nī ña xee ví'í ña, tē e nákte ña dí'in ña kuínti'xe i, tē e xntíi ña ña ntánto'o i, tē edé ña é uun nti'í nuu i é vā'a.

11 Ntá tsi ña xntéen na'an dīví ñadī'í kií, ña é dā vé ñadī'í kuetsī, tsí te xtuví mii ña é kade tsiñu ña iña Cristú tē ntio ña é nātánta'a xtuku ña ne,

12 kidáa ne, ní'í ña é ntó'o ña tsí ña ni de ntáa ña é xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō é vií ña.

13 Ne, nǎ te da mii tsi sá'a, tsí kuiní ña é kudu'xen ña é káda tsiñu ña ne, da

mii kuē'en tsi é kī'in ña ta'án vi'i ta'án vi'i. Ne, nǎ te da mii tsí é kada du'xen ñā, tsí kuiní ña é ká'an ñā dovete iña ta'an ña. Dá ncho kini núu ña tsiñu iña ta'an ñā ne, ká'an ña núu i é ña vá'a o é ká'an o.

14 Dukuān é ntio kó ne, na nātánta'a ñadī'í kií kuetsī san. Na kōo i'xá ña ne, na kuēnta víi ña vi'i ña. Kidáa ne, nǎ vií ñā nēe nuu i é ká'an kīni ña'a san iña ña.

15 Tsí iō ña é xtuví mii ña é vā'a e ntáde ña ne, é kuntikin ña tó'o e ña vā'a san ve.

16 Te uun ñadī'í, ña é kakuínti'xe i Xuva kō né, ió ñavi'í ña, ña é ñadī'í kií ne, divi ñā kaduku ntée ña é xntii ña ñā. Kidáa ne, nǎ dūku ntee un ntíí ntíí ña ñu'u ini ukún san é xntii ña ñā, vata koo é kuvi xntii ña ñadī'í kií, ña é xoxó ñavi'í i.

17 Kuikon ñu'un ñatā san, ña e ntádē kú'vē va'á ini ukún kán ne, dií dií ka kuikon ñu'un ña e ntáka'an ntódo tú'un va'á san nī ña ntánakuā'a ña'a sán di.

18 Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Ña ku xnúun xo'o xu'u dūntikí san da ntaédín ti trigu”, ka'an. Ne, kaka'an xtúku: “Da mii é xī'í á'vi ña kade tsiñu”, ka'an.

19 Ña kún den kuēnta te tsi'í kuetsi ña'a uun ña'a ñatā sán tē xoxó uvi, uní ña'a, ña é ntáda ntaa é káka'an ñá te nuu é ntaā i.

20 Tē xoó ña'a, ña é kuan tsí o ntáde kuetsī sán ne, kadan tíin ni ña mē'ñu un ntíí ntíí ña'a, vata koo é ū'ví ña nguíi san.

21 Ká'an ú ni o nuu Xuva ko ni Jesūcristu ni ánje ñā, ña é nakaxnúu ña, te kádan ntaan é un nti'í núu i sá'a. Ña te úun tsi ñā'a é vā'a viin ni ñā, tsí uun kuédadí tsi.

22 Koton vá'ān dá kadān kú'vén iña ñatā, ña é kodo núu ini ukún san, vata koo é ña viin dadān ni tūku ña'a san núu i é kini kaa, tē ña te vá'a ña'a ñatā san. Ña kún den nēe nuu i é kīni kaa.

23 Divīn ne, da xé da ta'an tsi kanguntii i'xí o ne, ña kó'on kán e dá mii ntute kuíi, tsí ko'on kudiin ntute tnti'ó di vata koo é na ntūvá'a í'xi o.

24 Iō ñá'a ne, dōo dito é iō kuetsí ña di'na dá ní'í ña é ntó'o ña. Iō tūku ña'a ne, dóo xu'u iō kuetsí ña ne, da ntē rkontúví kutuni ñá'a tsí iō kuetsí ña.

²⁵ Dadii tsi ió nuu i é vā'a e dóo ditó ne, ió tuku nuu i é vā'a é ña dító, ntá tsi ña kuvi kuxu'ú kue'en tsi.

6

¹ Tē xoó ña'a ña e ntáde tsiñu ne, na kuiko ñu'u ñā tó'o ñā, vata koo é ña ka'an kīni ña'a iña Xuva ko ni nchu'ún ña.

² Tē xoó ña'a ió tó'o ī ña kuinti'xe i ne, ñā ku xtuvī mii ña é kuiko ñu'u ña ñā tsí e kúvi ña ta'an ña kuenta iñá Cristu. Ná'ā, tsi dií dií ka vā'a koo na kāda tsiñu ña iña ña, tsí kuinima ñā ña, tsí dadii tsi ntákuinti'xe ña Xuva ko nī tó'o tsiñu san.

Kuntōo vā'a o te kuinti'xe kō

Ká'an ni ñā'a sán, nakuā'an ña nuu i sá'a.

³ Tē xoó ña'a nakuā'a ña tuku nchu'ún, tē ña kákuinti'xe ñā tú'ún é nuu é ntaā i é kākā'an Tó'o ko Jesūcristú, tē ña kantíkin ña nchu'un é kā'an Xúva kō é vīi ó ne,

⁴ dōo ka'nu ña'a ña, kuiní ña, ntá tsi ña te neé ini ña. Da mii kuē'en tsi é ntio ña é nāa núu ña nuu i é ña kuvi nantíko koó ña'a, e dóo ntio ña naa núu ña. Kidāa ne, kune'u iní ña. Nāa núu ña ni tā'an ña. Ká'an kīni ña iña ta'an ña. Kadā kuení kini kaa ña iña ta'an ña.

⁵ Da mii kuē'en tsi é nāa núu ña ni tā'an ña, tsí kini kadē kuení ña. Xtuvī mii ña é kákuinti'xe ña é nuu é ntaā i. Dōo kue'e nī'i ña te kāda tsiñu ña iña Xuva ko, kuiní ña. Kiin nteén xion ña kuān ntāa san.

⁶ Kué'e nī'i nti'xe kó te kada tsiñu o iña Xuva ko, ntá tsi tē nuu e vā'a nima ko.

⁷ Tsí ña te neé kani'i ó dá xee o ñúxiví sa ne, ñā tē neé kuvi kuni'i o tē ntáka o ñúxiví sa di.

⁸ Te ió te ko'o, te kā'xi ó, te kunuu kutāvi ó ne, é divi tsíkan.

⁹ Ntá tsi divi ñā'a, ña e dóo ntio i é kúkuika ne, kade ña nuu i é īni ña tsí ña vā'a ne, ña kúvi ntií ká ña, vata tsí ó kuvi kiti é tāvi ti itō. Kade tuntu ña nuu i é ncho vií ña ne, ñā katā'an í iña ña. Kunaá iña ña ne, kunaá mii ñā di.

¹⁰ Tē dóo ntio ko diu'ún ne, kidāa vīi o é un nti'i nūu i é kīni kaa vata koo é nī'i ko. Ió ña'a é ntántuku ña diu'ún ne, xtuvī mii ña é kuinti'xe ña Xuva kō né, dōo ntánantō'o ña kúñu ña.

Koo ntii o kāda tsiñu vā'a o kuēnta iña i é kuinti'xe kō

¹¹ Ntá tsi divīn é kādukun ntéen Xuva kō né, xtuvīn miin núu i tsíkan; kuntíkin nēe e vā'a, nēe e ntío Xuva kō. Kuinti'xe vā'a o. Kuinima ó ta'an o. Na kūtíi o nima ó kuntetun. Ña kún den kā'nun.

¹² Koon ntiin é na kuinti'xe vā'a o Xuva ko ūun tsi da nté nī'i o ntuví va'á iña o ntii dañu ntúvi. Dukuān e kána Xuva ko ó dá ntādan ntaan mé'ñū ña'a, ña é ini, tsí e kuinti'xe o Cristu.

¹³ Vi'a ve ne, nuu Xúva ko, ñā é kátá'xi ntuví iña ko un ntíi ntíi ó, ni Jesūcristu, ña e dóo vā'a ka'an é nuu é ntaā í da ntísí ña nuu Pílatú ne, ká'ān ú ni o

¹⁴ te kādan ntaan vātā ó ka'an Xúva kō é vīin. Ña kún den nté uun nuu i é kā'an ñā'a tē ña vā'a o. Kuan tsí koo viin un tsi da nte naínu xtuku Tó'o ko Jesūcristu.

¹⁵ Tsí tē xee ntúvi i ne, nainu ña é kīni o ña. Divi ñā e dóo va'á kue'en ña. Divi ña kadē kú'vē ña é un nti'í. Divi ñā é rei é odo nūu un nti'í rei iña ñúxiví san. Divi ñā é odo nūu ña é da xōo ka tó'o ī.

¹⁶ Da mii tsi ñā é kántíto ña ntii dañu ntúvi, é ña kuví ka ña. Kaxi'í nuu ká'nu ña vata kaa ntuye ñū'u. Ntē xoxó xee étsin i mí tuví ña. Ntē uun ña'a vata kiní ña ña; ntē ña kuvi kiní o ñā vevii. Na kuiko ñū'u ña'a ña. Na kodo nūu ñā kadā kú'vē ñā ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁷ Ká'an ni ñā e dóo ió iña i ñúxiví sa tē ña vií ka'nu ña. Ná ku dē kuení ña te kúvi vií ña é un nti'í tsí ió diu'un ña. ¿Te kúnaá ntu? Ntá tsi na kuinti'xe ña Xuva kō, ña é kata'xi kō é un nti'í nūu i é kantio kō vata koo é ña te neé taan núu ko. Ntekú ka xtuku é katā'xi ña ko.

¹⁸ Ká'an ni ñā né, na vīi ña é vā'a. Na kōo ntii ña é vīi ñā nuu i é vā'á vata tsí ó kaxió ntii ñā é kade tsiñu ña é nī'i ñā diu'un. Ná ku dē vīni ña ni tā'an ña; na kuiní ña é kué'é ña dava iña ña ña e ntátaan núu i.

¹⁹ Kuan koo naxtūví va'ā ña dokuika iña ña é ña kant'í iña ntuví iña ña é vē'xí, vata koo é nī'i ña ntúvi va'á iña ñā rkontuvi.

I'a nti'í tūtú iña Timóteu

²⁰ Timoteu, vānchu'un vīin kuenta nuu i e tá'xi Xuva kō é vīin. Ña kún den kuēnta dá doto tsi ntáka'an ñā'a

da ntáka'an ntée ña é nuu é ntaā i,
tsi dóo ini ña, ka'an ña; ntá tsi ñá ini
ntí'xe ña.

²¹ Iō ñá e ntántikin ña sá'ā né,
kūdana ña é ntákuinti'xe ña.

Na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíí
ntíí nto.

Tutu é kuvi ũvi e táxnūu San Pablu iña Timóteu

Taxnūu Pablu tutú iña Timóteu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesúcrístu u, tsí kuan ō ntío Xuva kō é vīi u, tsí tá'xi ña xu'u ña tsí ni'i ko ntuví va'á iña ko nta'a Jesucristu.

² Taxnūu ú tutú sã'á iña o, Timóteu, dívīn é vāta kaa i'xá miī ko e dóo ntio kó o. Na naxnuu viko Xuva ko o, ni i'xā ña Jesucristu. Na ntūnta'ví ini ña o. Na tā'xi ña é kutūvín va'an.

É kã'an ñá iñá Cristu

³ Ntē ntúvi ntē níñu kanakué'ē ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña o. Tsí iña Xuva ko káde tsiñu ú ne, kaka'án nimá ko tsí vá'ā ó kade ú, vatā o dé uva ata kō, ña intóo nte ntúvi di'na.

⁴ Kanaka'án kó da ékun nteén ko ne, un vá'a tsi ncho nakiní u o vata koo é nakunuu dñí nimá ko.

⁵ Kanaka'án kó tsi kakuinti'xe ntí'xe o vatā o dé di'i kui'i o Loida dí'na, ni di'i o Eūnice. Iní u tsí kuān ó kakuinti'xe o di.

⁶ Dukuān ne, é kãka'án u ni o tē dií dií ka kadan tsiñun ni'in nuū í e tá'xi Xuva ko ō da nata'án ntée ú nta'a kó dikí o kidaā.

⁷ Tsí ña ni tá'xi Xuva kō é ũ'vi ko, tsí tá'xi ña é kŭvi vii o, é kuñima kó ta'an kō, é kadā kuení va'ā ko nté koo vii o.

⁸ Ñá ku kukā'an nuu o é kã'an ni ña'a kuenta iña Xuva ko. Ntē ña kukā'an nuu o kuenta iñá ko xu'u, é nuu kutū ú kuenta iña ña. Ntá tsi na kŭtíi o é kãnto'o o kuenta iña tú'ūn va'á san, tsí Xuva ko kaxntii ña o.

⁹ Tsí Xuva kō ne, nakáku ña kō ne, kana ña kō é kuvi o iña ña. Ñá tē nee é vā'á o ni ide o vata koo é ntio ña kō. Ntá tsi kuan ō ntío miī ña é tá'xi ña ntuví vā'á iña ko kuenta iña Jesúcrístu nté ntúvi di'na da de kú'vē ñá ñuxivi.

¹⁰ É nañē'e ñá kō tsi dóo ntio ña kō da táxnūu ña Jesucristu é nakakū ñá kō. Tsi kúvi ide Jesucristu é ña kuvi vií ka doxi'í san ni kō ne, ta'xi ña ntuví vā'á iña ko é ña kantí'i dá kuinti'xe kō tú'ūn va'á san.

¹¹ Xuva kō nakaxnúu ña ko é kã'an ntódō u tú'ūn va'á san, é vīi u pustru iña ña, é nakuā'a ú ña'a san.

¹² Dukuān né, kuān ó kanto'ō kó vevii. Ntá tsi ña kakuka'an núu ko, tsí ini u xoo é kakuinti'xe kó ne, ini u tsí kuenta vīi ña nuu i é xtúvī ña kuenta nta'a kó da nté xee ntúvi é nainu xtúku ña.

¹³ Vīin kan é kãka'an tú'ūn é nuu é ntaā í san vatā ó nañé'ē ú o ne, kuinti'xe ká o Xuva kō ne, kuinimá ka o ta'an o, vatā o tá'xi Jesucristu é vīin.

¹⁴ Na xntii Ēspírítu Sántu ō, ña é nuu nima ko, é kuēnta vīin nuu i é vā'a é xtúvī Xuva ko ntā'a o.

¹⁵ Inin tsí un ntíi ntíi ña ntoo ñuú Asiá ne, xtuví miī ñá ko. Kuān o dé Figelu ni Hermógení di.

¹⁶ É vā'á koo na vīi Xuva ko ni ñavi'i Onesiforu, tsi dóo ki'in itō náxnuu ka'nu ña nimá ko. Ñá ni kukā'an nuu ñá ko é nuu kutū u.

¹⁷ Tsí dā xee ña ñuú Romá ne, un vá'a tsi nántuku ñá kó, un tsi da nte nání'i ñá ko.

¹⁸ Xuva ko na ntūnta'ví ini ña ña dá xēe ntúvi dá nainu xtúku ña. Inin va'an tsí titín nuu i é vā'a édē ña ni kó dá itúvi ú ñuú Efesu.

2

Uun sntadun vá'a iña Jesúcrístu

¹ Dívīn, i'xá ko, ka'xi vīin nima o, tsí Jesucristu katsi'í ntii ña ō.

² Un ntí'i tú'un e téku o é kãka'an ntódo u mé'ñū ña'a ne, divi tsi tú'ūn ka'an ni ña'a, ña e ntáde ntaa, vata koo é kuan tsi koo nakuā'a ña tuku ña'a di.

³ Dívīn né, na kŭtíi o nima o é ntō'o o dí vata kaa sntadun vá'a iña Jesúcrístu.

⁴ Uun ña'a, ña é kade sntadún ne, ña kúvi kini nūu ña tuku tsiñu, tsí da miī tsí é koo tú'vē ña é vīi ña é kã'an tó'o ña, sntadun ñá odo nūú san.

⁵ Uun ña'a, ña kanadikí ne, ña kúvi dŭku ntée ña doméni tē ña ni kudadíi ña vatā o kú'vē i iña ñá nadíki.

⁶ Uun ña'a, ña kade tsiñu tsiñu má kŭ'ú ne, di'na ña kaduku ntée ña na ki'i da'an ñá é ta'vi ñá é kŭvi iña miī ña.

⁷ Kadā kuení va'ā o é kãka'án u ni ō ne, ta'xi Xuva kō é téku o é un ntí'i nuū i.

⁸ Nanū'ún iní o Jesucristu, dívī i'xá ika Dāvīi, e ntóto ña dá xi'i ñá, vatā ó kaka'an tú'un va'á san é kaka'an ntódo u.

⁹ Núu i sá'a é kānto'o ko, é nuu kutū ú vata kaa ña é kīni kaa, tsí kuān ó kaka'an ntódo u. Ntá tsi tú'un Xuva kō ne, ñá te nuu kutū.

¹⁰ Dukuān ne, kakutíi kó nimá ko é un ntí'i sá'a kuenta iña ña é nakaxnúu Xuva kō, vata koo é nakáku ña nta'a Jesucristú ne, kuntōo vá'a ña ni ña ntiī dañu ntūvi.

¹¹ Nuú é ntaā i é kaka'an ña: Tē xi'i o ni ñá ne, kuntoo dadīi o ni ñá dī.

¹² Tē kutíi ō é nto'o kō né, kadā kú've dadīi o ni ñá.

Tē ka'an o tsi ñá iní o ñá ne, ká'an ñá tsi ñá iní ñá kō dī.

¹³ Tē ña kada ntáa ó ne, ntá tsi dívī ñá né, da miī é kada ntaa ña é kaka'an ña,

tsí ña kuvi nativi iní ña.

Ñá'a, ña e dóo vá'a ó kade tsiñu iña Xuva ko

¹⁴ Tū'ún sa'a ká'an ni ña vata koo é ña kunáa iní ña. Ká'an ni ña nuu Xuva ko tē ña tīn nuu ká ña kuenta iña tú'un san. Tsí ña váda kaídiá'vi é kuan koo nāa núu o, tsi kídaa ne, ñá xkúntee iní ña ntátekú i san é kuīnti'xe ña.

¹⁵ Koon ntiin kādan tsiñun vata koo é vá'a koo ka'an Xúva ko iña o, vata koo é ña tuvī nee nuu i é kūka'an nuu ó tē xeen ntá'a ña. Ká'an ñá tsi vá'a ó den, tsí kaka'an ntaan tú'un ñá é nuu é ntaā i.

¹⁶ Kuenta tsí viin; ñá ku dotō tsí ka'an tú'un é kini kaa. Tsí ña é kuān o ntáka'an san ne, da díi díi ka ntákukini ntáa ña.

¹⁷ Kaika tú'un e ntáka'an ñá vatā ó kaika kui'i nta'xá san. Kuan ō kúvi ni Himēneu ni Fíletú dī.

¹⁸ Dívī ñá né, kūdana ñá nēe é nuu é ntaā í, tsi ntáka'an ñá tsi é ita ntí'xin ntuvi é ntóto xtuku ña'a. Ntánatīvī ñá ña'a, ña kuīnti'xe i Xuva kō.

¹⁹ Ntá tsi Xuva kō né, xtuvī ñá tú'un ñá é ña kantí'i, vata kaa xuu eti ví'i é tuvī kutu. Sá'a ne, vata kaa é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Iní Xúva kō xoo é i'xá nti'xe ña” ne, “Un ntí' ntí' ña'a, ña é kakuīnti'xe i Xuva kō ne, ñá víi ka ña é kini kaa.” Kuān ó kaka'an tú'un ñá.

²⁰ Iní ví'i ka'nu iō kidi e kúvi oro, e kúvi káa kui'xín ne, iō e kúvi ūtun, e kúvi ntó'o dī. Kídī e dóo va'á san ne, ntáde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. E ña dóo neē va'á san ne, utén utén ntáde tsiñu ni'i ña.

²¹ Xoó na'a, ña é ntuntoo nima í ne, kuvi ña vata kaa kídī va'á san é káde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. Tsi xtúvi xio Xuva ko ñá é kúvi ña iña miī ña, é kada tsiñu ni'i ña ña, tsi é iō tu've ña é víi ña é un ntí'i núu i é vā'a.

²² Dukuān ne, ñá ku dē kuení o é kīni kaa, vatā o ntáde na kuetsī san. Kuntíkin núu i é vā'a ō. Kuīnti'xe o Xuva kō. Kuinima ó ta'an o. Kutūvín dadīin ni ūn ntí' ntí' ña'a, ña é vā'a nima í, ña e ntákaku ni'i Xuva kō.

²³ Ntá tsi ña kún den kuēnta da ntátiin díkī ña'a nuu i é ña iní ña. Inin tsi te kúvi ne, koó da ntánāa núu ña kuenta iña díkī san.

²⁴ Ña é káde tsiñu iña Xuva kó ne, ñá vā'a o é nāa núu ña, tsí víi ña é vā'a ni ūn ntí' ntí' ña'a. Na nakuā'a vá'a ña ña'a, na kūtíi ña nima ñá ni ñá.

²⁵ Ñá ku de ka'nu ña dá ká'an ñá ni ñá'a, ña é ña ntákuīnti'xe i é nuu é ntaā i, vata koo é tē kúvi ne, ta'xi Xuva ko te nādama ña nima ñá vata koo é kuīnti'xe ña é nuu é ntaā í san.

²⁶ Kídāa ne, ntutuni ña vata koo é nakáku ña má ito e xkáa tó'o e ña vá'a san. Tsí e tīn nti'xe tó'o e ña vá'a san ña vata koo é víi ñá nēe e ntío i.

3

Nté ntu ntáa ña'a san ntuvi dá dokó sa naínu xtúku Cristu

¹ Ntío ko é kūtuni o sá'a: Tsí tē xee ntúvi dá dokó sa naínu xtúku Cristú ne, kídāa vē'xí ntuvi e dóo kīni koo kuvi.

² Kídāa kadā kuení ña'a da mii iña mii ña, dá miī e dóo kuinima ñá diu'un. Ká'an ñá tsi dóo ka'nu ña'a ña, tsí da mii ña e dóo va'á ña. Ñá nakué'e ña síntiá'vi. Ñá kuiko ñu'u ña iña Xuva ko.

³ Ñá kuīnima ñá ta'an ña. Ñá ntuntá'ví iní ña ta'an ña. Dá'vi ñá dovete tá'an ña. Víi ña da nēe ka nuu i é ntío nima ña. Dóo kadā xení ña. Ñá ntío kue'en tsí ña é vā'a.

⁴ Diko tā'an ña. Ñá kadā kuení kue'en tsí ña nēe e vá'a é víi ña. Dóo ka'nu víi ña. Ñá ntío ña Xuva kō; da

mii tsí é ntio ña é vii ñá nēe é ntio mii ñá.

⁵ Kani nta'ví ña kō é kā'an ñá e dóo nuní ña Xuva kō. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i. Tsí ña ntákuintí'xe ña tē dóo iō ntii Xuva kō é vii ña.

Ñá ku kinin nūun iña ñá kuān ntáa san.

⁶ Iō ñá kuān ntáa sán ne, nták'vi ña iní vi'i ña'a ne, ntaéni nta'ví ña ñadí' tuntu, ña é iō kuetsí i, ña ntáde da nēe ka é kaikán nima mí i.

⁷ Utén utén ntánakuā'a ña, ntá tsi ñá kakúvi kutú've ña nēe é nuu é ntaā i.

⁸ Vatā o dé ña tatan, ña é naní Jani ni Jámbrí, é ña ni kuintí'xe ña é kā'an Muíseé ne, kuān ó de ña sá'a, tsí ña ntío ña kuintí'xe ñá é nuu é ntaā i. Ña túvī nee iña é vā'á kue'en tsi e ntáde kuení ña. Ña ni kúvi vii ña é kuínti'xe ña é vā'a vá'a sa.

⁹ Ntá tsi ña kutíi ña kaa dukūn ña, tsí kutuni un ntí' ntí' ña'a tsi dóo tuntu ñá, vatā o kútuni ñá'a iña Jani ni Jámbrí kídaā.

Uun sá nuu i é káka'an Pablu ni Timóteu nté koo vii ña

¹⁰ Ntá tsi inin va'an nté o nakua'á u, nté o de u é tuví u ñuxiví sa, nté o kadē kuení ko é vii u, nté o kuínti'xe kó Xuva kō, nté o kutíi ú nimá ko, nté o kuinimá ko, nté o kutíi ú e dóo ntó'o kó,

¹¹ nté o dé xení ña'a san ní ko, nté o nánto'o ñá ko ñuú Antioquíá ni ñuú Iconiú, ni ñuú Listrá di. Inin nté o kutíi u dá edé ña nī ko é kīni kaa. Ntá tsi nakáku Xuva kō ko é un ntí'i nuú i sá'a.

¹² Un ntí'i ñá'a, ña é ncho vii é vā'á kuenta iña Jesúcrístu ne, kuān koo nto'o ña di.

¹³ Ntá tsi ña kini ntáa sán nī ña ntaéni nta'ví ta'an sán ne, da díi díi ka kadā xení ña. Kani nta'ví ña ña'a ne, dukuān ne, kani nta'ví ña'a san ñá di.

¹⁴ Ntá tsi ñá ne, ñá ku xtuvīn miin núu i é kútú've o, nuu i é inin tsi nuu é ntaā i, tsí inin xoo ñá'a é nakua'á ña o.

¹⁵ Tsí un tsi nte ntúvi da kulú'ntin inin tú'ún é vā'á iña Xuva kó, ñá ña tú'ún é nañé'e o nté koo nakáku é kuínti'xe o Jesucristu.

¹⁶ É un ntí'i tú'ún Xuva kō é ūve na'á ne, ñá ña tú'ún é káka'an Xúva kō. Kaidiá'vi é nakua'á o ñá'a, é nañé'e o ña mí'i kákunaá ka ña, é nañé'e o ña

nté koo vii ña é vā'a, nté koo kutú've ñá é vii ñá nēe é ntio Xuva kō,

¹⁷ vata koo é koo tú've va'á ña é kuntikín ñá Xuva kō, vata koo é kīni va'a vá'a ña nté koo vii ña é un ntí'i núu i é vā'a.

4

¹ Divīn ne, núu Xuva ko ni Jesúcrístu, ña é kadā kú've iña ña ntantío nī ña xi'í san dá nainu xtúku ña é kodo nuú ñá ne, ká'an ú ni o tsí tsiñu sá'a viin:

² Koon ntiin ka'an ntódōn tú'un Xuva kō. Nguentúvi da ka'an dá ka'an tsín ni ña'a, kuān té ura vá'a, kuān té ña té ura vá'a. Ntadan vá'an ñá mí ña vá'a o ntáka'an ña. Ká'an ni ñá mí ña vá'a o ntáde ña. Kué'en ña itsi nté koo vii ña. Kukuíi kudu'va tsi nakuā'an ña.

³ Tsi vé'xi ntuví dá ña kutíi ká ña nima ña é kiní ña tú'ún é vā'á san. Dá kuntikín ñá titín mastro, ña nakua'a da nēe ka nuu i é ntio ña é tēkú ña.

⁴ Nakuitā ñá ata ña tú'ún é nuu é ntaā i san ne, da mii tsí é kīni ña kuentu e ntáka'an ñá'a.

⁵ Ntá tsi ñá ne, kadā kuení va'a ó nēe é vā'á viin. Na kútíi o e dóo ntii tú'un. Ká'an ntódon tú'ún va'á san nté koo nakáku ña'a. Kadan ntaan tsiñu o e tá'xi Xuva kō é viin.

⁶ Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuví iña ko doméni iña Xuva ko. Dóko sá xee ntúvi é ntáka ú ñuxiví sa.

⁷ É kúvi idé u vata kaa sntadun iña Xuva ko; é kúvi idé u inu du've u kuenta iña ña; ñá ni xtuví mii kué'en ú e kuínti'xe kó ña.

⁸ Vi'a ve ne, koó da kantétu u é nī'í ko doméni e dóo va'a é tuví va'a iña ko nta'a Xuva kō. Tsi dóo vá'a ó kadē kú've Xuva kō né, ñá ña tá'xi ña kó ntuví dá kixkadā kú've ña. Ntá tsi ña te da míi tsí ú nī'í ko, tsí un ntí' ntí' ña'a, ña e dóo diní i ntantétu ntuví dá nainu xtúku ña.

Nuu i é vii ñá iña mii ña

⁹ Koon ntiin kī'xin kantí'in mí tuví u.

¹⁰ Tsí Demá ne, é xtuví mii ná ko. E díi ka ntio na é iō ñuxiví sa ne, kué'en na ñuú Tesalonica. Cresenté ne, kué'en ña ñuú Galacia. Titó ne, kué'en ña ñuú Dalmacia.

¹¹ Ntuví sa ú Luca ntóo ntí. Kükuekán Marcú ne, kuntekan na te vē'xin, tsí kuví xntii ná kó tsiñu ko é káde ú i'a.

12 E táxnūu ú Tiquicu é kī'in ña ñuú Efesu.

13 Te vē'xín ne, kunī'in kutuún ko e xtúvi mií u nú vi'i Carpu dá ítúvi ú ñuú Troa. Kuidon librú ko di; ntá tsi dií dií ka ntio ko é kuīdon tutú ko e ntátinuu.

14 Ná katsi'i ta'an káa, ná nani Alējandrú ne, dōó kinī o dé na nī ko. Ntá tsi kué'e Xuva ko nā é ntō'o na é kuān o dé na nī ko.

15 Kuenta tsí viín, tsi ña ntío kue'en na tú'ūn va'á san e ntáka'an ntódo ō.

16 Da kúvi uun ito dá ñē'é u nta'a ña kaxntékú kū'vé ne, xōxó ni xntii ī ko é ntāda ntaa ñá iñá ko. Un ntíí ntíí ña xtúvī mií ñá ko. Tē ña vií Xuva ko kuēnta núu i sá'a.

17 Ntá tsi ña ni xtuví mií Xuvā kó ko. Tā'xi ña é kúvi ka'an ntódo ntí'i ú tú'ūn va'á san iña ña, vata koo é kīni un ntíí ntíí ña'a, ña é ña te ña Israeé san, nté koo nakáku ña. Dukuān o nakáku u mé'ñū ña dōo xení i san ne,

18 kuan koo nakākú Xuvā kó ko da nēé ka nuu i é kīni kaa. Tsí ña vií ñá ko kuenta é vā'á koo xee ú nta'a ña. ¡Ká'an ō tsi dōo ka'nu ña ntii dañu ntūvi! Kuan tsi koo na kōo.

Taxnūu ña ntiusi

19 Ká'ān ntiusi ní Prisca ni Áquilá, ni ūn ntíí ntíí ñavi'i Onesiforu.

20 Kátūvi mií Erastu ñuú Corintu. Xtuví mií u Trofimu ñuú Miletu, tsí nchokuví ña.

21 Koon ntūin é kī'xin di'na dá xēe ntúvi vī'xín san. Eubulu ni Pudenté, nī Linú, nī Claudiá, ni ūn ntíí ntíí ta'an ko ña kuínti'xe i, ña ntoo i'a, taxnūu ña ntiusi o.

22 Na kūnuu mé'ñū Tó'o ko Jesūcristu ó; na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíí ntíí nto. Sá'a tsí é ká'ān u ni ō.

Tutu e táxnūu San Pablu iña Títo

Taxnūu Pablu tutú iña Títo

¹ Xu'u é Pablú u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko; pustru Jesúcrístú u. Taxnūu ña kó vata koo é na kuínti'xe ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō, vata koo é na kútuni ña tsí nchu'un é nuu é ntaā i e ntákuínti'xe kō,

² e ntantétu ō é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntūvi. E tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na dá iñi ntu'u ñúxivi san tsí kuān koo kuvi ne, ñá te da kakā'an ña.

³ Vevii ne, e xée ntūvi e xtúvī ñá ne, tā'xi ña é kútuni ko tú'ūn va'á san iña ña, iña Xuva ko, ña é nakáku kō, divi tū'un e xtúvī ñá nta'a ko é ká'an ntódo ú ni ñā'a.

⁴ Taxnūu ú tutu sá'a iña o, Tito. I'xá mii ntí'xe ko kúvin, tsí nañé'e ú o é dadii tsi kuínti'xe o nī ko. Na naxnuu viko Xuva kō ó, nī Tó'o ko Jesúcrístu, ña é nakáku kō; na tā'xi ña é vā'á koo kutūvin.

Tsiñu é kade Tito ñuú Creta

⁵ Xtuvī míi ú o ñuú Creta vata koo é vīin é kākunaá ka ikān, vata koo é kadā kú'vén xoo é vii í ñatā ña ntádē kú'vé ini ukun iña é un é un ñuú san vatā ó kaka'an u é vīin.

⁶ Ña é vīi ñatā ne, vá'a koo na vii ñá vata koo é ña ka'an kīni ña'a san iña ña. Uun tsi ñadi'í ñá koo. I'xá ña ne, na kuínti'xe i Xuva kō di; ña kúvī é dotō tsí vii, vata koo é ña tuví nēe núu i é kīni kaa; i'xa e dóo koñu'ū.

⁷ Ña odo núu ini ukún ne, da mií é vii ña é vā'a, tsí kade ña kuenta iña Xuva ko. Ña kúvi vīi ka'nu ña. Ña kúvī é kūdiin ña é da nuu da kuíi tsi. Ná ku de kí'vi ñā. Ná ku nāa núu ña. Ná ku kuñima ñá diu'un.

⁸ Vá'a koo na vii ñá nī ña kaxee ví'i ña. Na kuñima ña é vā'a. Na kadā kuení va'ā ñá nté koo vii ña. Vá'a koo na kadā kú'vē ña. Na kada ntaa ña é kākā'an Xúva kō. Ná ku dotō tsi íde ña da nēe ka é ntio ña.

⁹ Ná ku xtuvī mii ña é kuínti'xe ña tú'ūn va'á san vatā o nakua'á nti ña, vata koo é kúvi kué'e ña itsi vā'á ni tūku ña'a, vata koo é na kúvi vii ña é

tūn diki ñá'a san tú'ūn é kākā'an ñá, tē xoó kaka'an ntée i tú'ūn va'á san.

¹⁰ Tsi dóo ió ña'a, ña é ña ncho kuínti'xe i. Dotō tsi ntáka'an ñá, ntaéni nta'ví ña ña'a. Díi díi ka ntáde ña Israeé san, tsí ntáka'an ña tsí da mií é ká'nte o kúñu é ixi ko.

¹¹ Kantio é na ntādí xu'u ña, tsi ntánateñu núu ña ña kuínti'xe i san ni ūn ntíi ntíi ñavi'i ña é dotō tsí ntánakuā'a ña tú'ūn é ña kaidiá'vi é da mii kué'en tsí diu'un ntio ña.

¹² Uun ña'a ña, ña vaxi ñuú Cretá ne, kaka'an ñá naa xuva ñá ne, kaka'an ntée ña ña ñuú ña: “Ña ñuú Cretá san ne, koó dá ña vete ña. Dōó kinī ntáa ña. Dōo diin ña. Da mii kué'en tsi ntáxi'i ntaé'xi ña. Dōó du'xen ñā é káda tsiñu ña.” Kuan ō ka'an ñá ñuú Cretá san.

¹³ Nuú é ntaā i é kākā'an ña. Dukuan né, ntii ká'an ni ña vata koo é na kuínti'xe vá'a ña.

¹⁴ Ká'an ni ña tē ña ku de ña kuénta dovete e ntáka'an ña Israeé san, ntē ña ku kuínti'xe ña tú'ūn e ntáka'an ñá'a ni ñā, ña é ña ntio i tú'un Xuva kō.

¹⁵ Kuenta iña ña é vā'á ne, vá'ā é un ntí'i nuú i. Ntá tsi kuenta iña ña é kīni ntáa, ña é ña ntio i é kuínti'xe i ne, ña tūvi nee iña é vā'á iña ña. Tsí ña vá'a diki ña; nté nima ñá ña vá'a.

¹⁶ Ntáka'an ña tsí ini ñá Xuva kō, ntá tsi kútuni ko tsí ñá ini ntí'xe ña ña, tsí da mií e ntáde ña é kīni kaa. Ná ntio ña kada ntaa ña é ntio Xuva kō; ntē ña ntaidiá'vi ña é vii ñá da nēe ka nuu i é vā'a.

2

Nchú'ūn é nuu é ntaā i

¹ Ntá tsi divīn né, nakuā'an ña'a nchú'ūn é nuu é ntaā i.

² Ká'an ni ñatā sán tē ña ku de kí'vi ñā; ntē ña ká'an diki ña, vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a san ña. Na kadā kuení va'ā ña nté koo vii ña, nté koo ka'an ña. Na kuínti'xe vá'a ña. Na kuñima ñá ta'an ña. Na kútii ña nima ñá ni ñā'a san.

³ Ká'an ni ñadī'i átā sán di te na kuiko ñu'u ñā; ntē ña ku ka'an kīni ña iña ña'a; ntē ña ku de kí'vi ñā. Na nañē'e ñá ña'a san nté koo é vā'á koo vii ña.

⁴ Na nañē'e ñá ñadī'i kuétsi san nté koo kuñima ñá xi ña ni i'xá ña.

⁵ Na nañē'e ñá ña é vā'á koo na kadā kuení ña nté koo vii ña, é na vii ña da

mii kuē'en tsí nuu i é vā'a, é kuēnta vií ña vi'i ña, é na ntuntá'ví ini ña ña'a, é na kuínti'xe ña é káka'an xí ña, vata koo é xoxo kuvi ká'an káni i iña tú'un Xuva kō.

⁶ Kuan tsí koo ka'an ni na kuétsi sán di te na kadā kuení va'ā na nté koo vií na.

⁷ É un nti'í é vīn ne, nañē'en ñá'a san nté koo vií ña é vā'a. Dá kanakuā'an ña'a sán ne, kaní nima ó ka'an ni ña; ñá ku ká'an dikín ni ñá dá kanakuā'an ña.

⁸ Vá'ā koó ka'an, vata koo é ña kuvi ka'an ntée ña'a o. Kídáa ne, kuka'an nuu ña, ña é ña kákuinti'xe i, tsí ña tuví nee núu i é kúvi ka'an ntée ña o.

⁹ Ká'an ni ña ntáde tsiñu san te káda ntáa ña é káka'an tó'o ña; na vií ña tsiñu vā'a vata koo é dīni tó'o ña é un nti'í é káde ña. Ná ku nantiko koó ñá ka'an ñá te káka'an tó'o ña ni ña.

¹⁰ Ná ku kī'i dú'u ña, tsí kaní nima ñá na vií ñá da mii kuē'en tsi é vā'a, vata koo é na kūtuni ñá'a tsi dóo va'a tú'un iña Xuva ko, ña é nakáku kō.

¹¹ Tsi e táxnuu Xuva kō e dóo va'á iña ñá, vata koo é nakáku un ntí ntí ña'a.

¹² E dóo vá'ā o dé Xuva ko ni kō né, kuān ó kanañe'ē ñá kō é xtuví mii o é kīni kaa, é ña kuínima ko é ió ñuxiví san. Ntá tsi na kadā kuení va'ā ko nté koo vií o é vā'a é ntio Xuva kō vevii é kuntuo o ñuxiví sa.

¹³ Ní dukuān ntantétu o tē xee ntúvī é vā'á kue'en da ki'xi xtúku Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ni Jesúcristu, ña é nakáku kō.

¹⁴ Diví ña xe'é ña ntuví iña ñá kuenta iña ko vata koo é nakakū ñá ko da neé ka nuu i é kīni kaa, vata koo é na ntántoo ña nima ko é kuvi o iña mii ña, é nī kue'én ini kō é vií o é vā'a.

¹⁵ Sá'a ká'an. Sá'a nakuā'an ña'a san. Nāxnuun ka'nun nima ñá ne, kadan tīn ni ña, tsí diví tsiñu e teé tsiñu Xuva ko o é vīn. Ná dá vá'a o é na nántii ni'ni ña o.

3

Nté koo vií ña kuínti'xe i

¹ Na nāka'an ña kuínti'xe i sán te na kī'ví dikí ña é káka'an ñá tsiñu na'nu i san ni da xóo ka ña tsiñu i, te na káda ntaa ña é káka'an ñá, te na kōo tú've ña é vií ñá da neé ka tsiñu é vā'a.

² Ká'an ni ña tē ña ku ka'an káni ña iña dá xóo ka ña'a, te vā'á koo na

kuntōo ña, é vā'á koo na vií ñá ni tā'an ña, na kuiko ñu'u ña.

³ Tsí xo'ō né, dōo tuntu o, dōo lo'o o kídáa di. Ntaíka o ntákunaa o. Ide o da neé ka é ntio nima káni kaa kō. Utén uten edé o é kīni kaa. Dē né'u iní o ni ta'an kō xé un xé un o. Ña ni ntío ña'a san kó ne, ña ni ntío ko ña di.

⁴ Ntá tsi Xuva kō, ña é nakáku kō ne, nañē'e ñá kō tsi dóo ncho vií ña é vā'á ni kō, tsi dóo kuínima ñá kō ne,

⁵ náakū ñá kō. Ña túvi nee nuu i é vā'a é edé o vata koo é nakakū ñá kō, tsí mii ña ntúnta'ví ini ña kō. Nākate ña nima kó da nakáku ña kō. Ntuví xēe tá'xi ña ko kuenta iña Espíritū Sántū.

⁶ Ntekú ka tá'xi ña kō Espíritū Sántū san kuenta iña Jesúcristu, ña é nakáku kō.

⁷ Dōo vá'ā o dé Jesucristu ni kó vata koo é kuvi kuntuo o é nī'i ko ntuví va'á iña ko ntii dañu ntúvi.

⁸ Nuu é ntaā i é káka'an u ni o ne, ntio ko é nī kué'en ini o ká'an ni ña kuínti'xe i Xuva kō sán vata koo é kōto vá'a ña nté koo vií ña nuu i é vā'a. Sá'ā e dóo va'á, e dóo kaidiá'vi i é vií o un ntí ntí o.

⁹ Ntá tsi ña ku kinin núun te tsixe'e ñá'a nuu i é tūntu, te ncho nāa núu ña kuenta iña ñáta ña, ña intóo kídáa, kuēnta iña i nté o kaka'án lei Muísee. Núu i tsikán ne, ñá tē neé nuu á'vi kue'én te nāa núu o.

¹⁰ Te ió ña'a kakini nteē ñá ña kuínti'xe i sán ne, di'na kue'én ña itsi te ūvi íto ne, tē ñá ncho tēkú ña ne, kídáa ne, ña kún den ká ña kuenta.

¹¹ Inin tsí ña kuan ntáa sán ne, dōo kiní o ntáde ña. Kuétsi mii ña te kúnaá ña.

Nté koo vií Tito

¹² Ama táxnūu ú Artemá o Tiquicu mí tūvín ne, koon ntiin kué'en mí tūví u ñuú Nicopoli. Ikan kutúví u dá ntūvi ví'xin san.

¹³ Da neé ka é kūvin vīn ne, xntiīn Zena, ñá kanada'an sán, ni Ápolo, vata koo é ña té neé kúnaá nteē ñá itsi kán mí kī'in ña.

¹⁴ Nakuā'an vata koo é na kūtú've ta'an kō e dóo va'á na vií ña, é na xntiī ña tā'an ña, ña ntátaan núu i, vata koo é na káidiá'vi ña.

I'a ntí'í é ūve na'a tutú san

¹⁵ Un ntí ntí ña'a, ña é ntoo dadíi ntí ni i né, taxnūu ña ntiisi iña o.

Ká'ān ntiusi ni ún ntíí ntíí ta'an ko, ña
ntákuinima í ko tsí dadíi tsi kuínti'xe kó
ni ñā. Xuva ko na nāxnuu viko ña nto
un ntíí ntíí nto.

Tutú e táxnūu San Pablu iña Filémuun

Taxnūu Pablu tutú iña Filémuun

¹ Xu'u é Pablú u, é nuu kutū ú kuenta iña Jesúcrístú ne, ntuví u ni ta'an ko Timōteu ntáde vá'a ntí tutú sá'á iña nto, Filémuun, tsi dóo vá'a tiin ō é dadii tsi ntáde tsiñu ō.

² Iña ta'an ko Ápia di, ni Ārquipu, ña é dadii ntáde tsiñu ni'i ntí, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i nto kán.

³ Na naxnuu viko Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístu nto; na tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Dóo kakuinima Filémuun e dóo kakuinti'xe ña

⁴ Utén utén kanaku'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto dá kaka'an ntá'vi u.

⁵ Tsi é kūtuni ko tsi dóo kakuinti'xe nto Tó'o ko Jēsuu, dóo kakuinima ntó ña, ni ūn ntíí ntíí ña kuínti'xe i san.

⁶ Kaikán u nta'a Xuva ko te kūvi ka'an vá'a nto iña nuu i é kakuinti'xe nto, vata koo é na kūtuni ñá'a iña i é un ntí'í é vā'a é ni'i ko nta'a Jesúcrístu.

⁷ Dóo diní ko, dóo ka'nu kuiní ko kuenta iña nto, tsi dóo kakuinima nto, tsi dóo nátsu'un ka'nu nto ini ña ntákuinti'xe i san.

Kaikán Pablu uun dá xe'e iña ña kade tsiñu, ñá nani Onēsīmu

⁸ Dukuān ne, ñá kaū'ví ko é kā'án u ni nto nēe é vii ntó kuenta iñá Cristu.

⁹ Ntá tsi dii ka vá'ā ó, kuiní ko, te kākán u da xe'e kuenta iña i é kakuinima ntó Xuva kō. Xu'u é Pablú u ne, é atā ú ne, i'a nuu kutū ú vevii kuenta iña Jesúcrístu.

¹⁰ Xu'ú kaikán u nta'a nto kuenta iña i'xá ko Onesīmu. Kaka'án u tsi i'xá ko ña, tsi xu'u é nakuā'á u ña nté koo kuínti'xe ña Xuva ko nī dukuan nuu kutū u.

¹¹ Kidáā ne, ñá ni kánuu á'vi ña iña ntó, ntá tsi vevii ne, e dóo kánuu á'vi ña iña ntó ne, iñá ko di.

¹² Nataxnūu xtuku ú ña mí tuví nto. Ntá tsi vá'a tsi koo vii nto ni ña vata tsi te mií u.

¹³ Ntio ko é kūtuví ka ñá nī kó vata koo é xntii ña kó naa nto dá nuu kutū ú a kuenta iña tú'ūn va'á san.

¹⁴ Ntá tsi ña iní u nee iña é ntio nto. Dukuān ne, ñá ni kā'án u ni ña te kutuví ka ña nī ko. Ña ni ntíō ko é kuē'e kuetsí u nto é vii ntó da xe'e, ntá tsi te mii ntō ntio nto ne, kuvi.

¹⁵ Á te itúvi xio ña uun da'na vata koo é nāki'i xtuku nto ña é kutuví ñá ntii dañu ntūvi.

¹⁶ Tsi ñá te da mii tsī é kāde tsiñu ña iña nto ve, tsí dii ka nuu á'vi ña ve, tsí e kúvi ña ta'an kō, ña e dóo kuinima ko. Xu'ú ne, dóo ntio kó ña. Ntá tsi divi ntō ne, á tē dii dii ka kue'e ntío nto ña kuenta iña mii ñá ne, kuenta iña Tó'o kō di.

¹⁷ Te tā'an nti'xe nto kó kuiní nto ne, naki'i nto ña vata tsi te mií u.

¹⁸ Te iō mí'í é kō'xó nteē ñá, o te nēe iña é itá nuu ña iña ntó ne, nadita nto kuentá ko.

¹⁹ Xu'u é Pablú u kaka'ū ú nta'a mií kó ne: Xu'ú ntanáa u. Ntá tsi ña ncho ka'án u ni ntō tsí tē ña divi u ne, ñá ni nī'i nto ntuví va'á iña nto.

²⁰ Sá'a vii ntó da xe'e kuenta iña Xuva ko vata koo é na kūnuu dīnī nimá ko. Nāxnuu ka'nu kudii ntó nimá ko, tsí ení ko nto kuenta iña Cristu.

²¹ Taxnūu ú tutú sá'á iña nto, tsí iní u tsi kuínti'xe nto é kāká'án u ni ntō. Iní u tsi dii dii ka xntii nto ña vatā o é kāká'án u ni ntō.

²² Uun ká tuku é kākán u nta'a nto ne, te na kōo tú've mí'í kutuví u. Tsi tá'xi Xuva kō é kī'xí u mí ntoo nto, kuiní ko, tsí kuān o ntaíkan ntó nta'a ña kuenta iñá ko.

I'a ntí'í tutú san

²³ Ení ko Éprafa, ña é dadii nuu kutū ú ni i kuēnta iña Jesúcrístú ne, taxnūu ña ntiusi nto.

²⁴ Marcu, ni Arístarcu, ni Dema, ni Luca, ña é dadii ntáde tsiñu ni'i ntí ne, taxnūu ña ntiusi ntó di.

²⁵ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesúcrístu ntó un ntíí ntíí nto. Sá'a tsī é kā'án u ni ntō.

Tutú iña ña Hébreu

Kaka'an Xúva ko kuēnta iña I'xá ña

¹ Ntuvi tsikán ne, dōó ki'in ito kaka'an Xúva ko ni ñata kō. Dōó ki'in nuū í kaka'an ñá kuenta iña ñá ka'an náa ña.

² Ntá tsi ntuvi sá'á ne, kaka'an ñá kuenta iña I'xá ña. Tsí kuenta iña I'xá ña de vá'a ña ñuxiví san ne, xé'e ña é kúvi é un ntí'i iña I'xá ña di.

³ Kūtuni ko tsi dōó kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dá kīni o tsi dōó kaxi'í nuu ka'nu I'xá ña, tsí dadíi kue'en tsí ña ni Xuva kō. Kade kú'vē ña é un ntí'i é ió ni tū'ún ña e dōó ntii íni i san. Dā kúvi nakate ña kuétsi kō ne, nákutuví ña diñi kua'a Xuva kō, ña e dōó ka'nu san, e dukún kán.

Xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu I'xá ña é un ntíi ntíi ánje san

⁴ I'xá Xuva kō ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu ña e ánje sán ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu tsiñu vií ña é un ntíi ntíi ánje san.

⁵ Tsi nté uun ánje san ña ni ká'an Xúva ko ni ña:

Divín ne, I'xá ko;
vevii xé'e u é kūtuni ña'a tsí I'xá ko o;
ntē ña ní ka'an ní'i ña nté uun ánje san:

Xu'u kúvi ú uva o né,
divín ne, i'xá ko kúvin.

⁶ Ntá tsi dá xee ní'i ña I'xá mii ña ñuxiví a ne, kaka'an ña:

Un ntíi ntíi ánje kó ne, na kunuu iní ñá Ihxá ko,
ka'an Xúva kō.

⁷ Kuenta iña ánje sán ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Kade Xuva kō é kōo ánje ña vata kaa tatsín san,

vata kaa ñu'u é kaí'xi ntáa ña ntáde tsiñu iña ña,

ka'an.

⁸ Ntá tsi kuenta iña I'xá ña ne, kaka'an ña:

Kadan kú'vén ntii dañu ntuvi, Xuvā ko.

Vá'a kue'en koo kadan kú'vén.

⁹ Dōo kakuinima o nuu i é vā'á san ne, ña ntío kue'en o nuu i é kīni kaa san. Dukuān né, Xuva ko, Xuva mii o ne, é nakaxnúu ña o

e dií ka naxnuu díní ñá nima o é ün ntíi ntíi ta'an o,

ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Divín, Tó'ó, nté dí'na den kú'vén ñuxiví san ne,

mii ntá'a o den vá'an e dukún kán di.

¹¹ Xé'e ntúvi é ntí'i nuu i tsikán,

ntá tsi divín né, kutúvín ntii dañu ntúvi.

Un ntíi ntíi nuu i tsikán ne,

kuata vatā ó kakuata dōo.

¹² Naka'nun váta kaa du'nu.

Nadaman vatā ó kanadama o dōo ko.

Ntá tsi divín ne, ñá kanadaman kue'en tsin.

Ntuvi iña ó ne, ña ntí'i kué'en tsi,

ka'an Xúva ko ni I'xá ña.

¹³ Nté uun ánje ña ni ká'an Xuva ko ni ña:

Kutúvín diñi kua'a ko é kadā kú'vén da nté kúvi vií u ní ña ntaínchu'vi o.

Ná te kuan o ni ká'an ña ní ánje san.

¹⁴ Tsí da xōó ka ánje sán ne, ña ntáde tsiñu iña Xuva ko. Tsí kataxnuu Xuva kō ánje san é xntii ña ña'a san, ña é ní'i i é vā'a é nakáku Xuva kō.

2

Uun nuu i e dōo ka'nu é nakáku o

¹ Dukuān ne, kantio e dií dií ka vii o kuenta tú'un é katekú kō. Tē ña'á ne, xtuví mii o é kuinti'xe ko un sīin vevii ne, un sīin ká uten.

² Ini ó tsi é nuu é ntaā i tú'un é kaka'an Xúva ko kuēnta iña ánje ña kidaā ne, ní'i ña'a é ntō'o ña é ña ni de ntáa ña, é ña ni ide ña kuénta.

³ ¿Nté ntu koo é ña ní'i kō é nto'o ko ve, tē ña vií o kuēnta tú'un e dōo ka'nu san é kaka'an nté koo nakáku o? Tō'ó kō ne, dí'na ña kaka'an ñá tú'un va'á san. Kidaā ne, ntáda ntaa ña'a san ní ko vata o téku ña é kaka'an Tó'o kō.

⁴ Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko tsi tú'un ñá ne, nuu é ntaā i, kuenta iña nuu i e dōo na'nu e éde ña. Dōó ki'in nuū í nañé'e ñá kō ne, tā'xi Espiritū Sántū san e túku e túku nuu i é kúvi vii ó, vatā o ntio Xuva kō.

Kúvi Jesucristu váta kaa uun ña'a

⁵ Ná ni xé'é Xuva kō é kadā kú've ánje san ñuxiví xéé san é kīni ó rkon-tuvi.

⁶ Ntá tsi ió mí uve na'a tú'un Xuva kō mí kaká'an úun ña'a ni ña:

¿Nee iña ntu é ña'a san,

nee iñá ntu kuvi ña, Xuvā ko, é kanaka'an nto ñā?

¿Nee iñá ntu é ñā'a ñuxiví sa é kánti'i ini nto ña?

⁷ Dē kú'vē ntó ña é dií ka xuvi vií ña e ánje san uun da'na,

ntá tsi xe'é nto e dóo va'á ña, é kuiko ñu'u o ñā.

⁸ Xé'e ntó é káda kú'vē ña é un nti'í é ió, ka'an ña. Dukuān ne, xé'e Xuva kō é káda kú'vé ña'a san é un nti'í. Ña tūvī nee iñá é ña kuvi vií ña ni i. Ntá tsi veví ne, vata kīni o te kuvi vií ña ni é un nti'í san.

⁹ Ntá tsi ini o Jesús. Xtúvī Xuva ko ñā é dií ka xuvi vií ña e ánje san uun da'na, vata koo é ntó'o ña doxi'í san. E dóo kuinima Xúva ko kō ne, xé'e ñā é kúvī l'xá ña kuenta iña ún nti'í ñā'a. Kídāā ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ña, é kodo nūú kue'en ña.

¹⁰ É un nti'í é ió ne, kuenta iña Xuva ko. Divi ñā de kú'vē ña é un nti'í ne, ntio ña é un nti'í ñā'a e kúvī l'xá ña xee ña é ni'i ña é vā'á nta'a ña. Dukuān ne, é vā'á, kuiní ña, é ntuvá'a kue'en Cristu, ña é nakáku ko, kuenta iña i e ntó'o ña.

¹¹ Tsi un nti'í o é ntoo xio o iña Xuva kó ne, uun tsi Uva ko ni Cristu, ña é nakaxnúu kō. Dukuān ne, ñā kākuka'an nuu l'xá Xuva kō é ká'an ña tsi ta'an ña ko,

¹² vatā ó uve na'a kaká'an ña: Ká'ān ú ni tā'an kó xōo ñā'a nto. Kata u tsi dóo ka'nu nto mé'ñū ña ntákuinti'xe i san,

ka'an ña.

¹³ Xio uve na'a kaka'an xtúku ña: Kuntee ini ko Xuvā ko, ka'an ña. Uun ká xtuku kaka'an ña: l'a tūvī u ni ún nti'í ñā'a i'xá ko e tá'xi Xuva kō,

ka'an ña.

¹⁴ Ñā'a sán ne, ió kúñu ña, ió niñi ña. Dukuān né, kī'i Jesús kúñu san ni niñi san di. Dukuān ne, kuvi kuví ña ne, kuvi vií ña ni tó'o e ña vā'á san é káde kú'vé iñá doxi'í san,

¹⁵ vata koo é kúvi nakáku ña un nti'í ñā'a, ña é ūve tūn dá kanī ntuvi iña i e ntaú'vī ñā doxi'í san.

¹⁶ Nuú é ntaā i tsi ñā te ánje san ña é vexntí ñā, tsi tatá Abraán san.

¹⁷ Dukuān ne, vata koo é vií ña sá'ā ne, kantio é ntúvī ña vata tsi ntáa ta'an ña, vata koo é vií ñā dutu ódo nūu, ña é kántunta'ví ini i ta'an i, ña é káde

ntaa tsíñu Xuva kō. Dukuān ne, kuvi nakate ña kuétsi ñā'a san.

¹⁸ Da xe é mii ñā ntó'o ña e ntío tó'o e ña vā'á san é vií ña é kīni kaa ne, veví ne, kuvi xntii ña ñā'a, ña é kuān o ntáto'o i di.

3

Dií ka ka'nu Jesuu é Muísee

¹ Dukuān né, ta'an ko e dóo va'á nto nuu Xuva ko, ntó'o é dadii kána Xuva ko nto ni ko é kuvi o iña ñā, kadā kuení va'ā ntó iña Jesús, ñā vexká'an ni ko iña Xuva ko. Kaka'an o tsi táxnuu nti'xe Xuva ko ñā é vií ñā dutu ódo nūu iña i é un nti'í e ntákuinti'xe kō.

² Dē ntaa ña é un nti'í é káka'an Xúva kō, ña é teé tsíñu ña, vatā o dé ntaa Muísee ini vi'i Xuva kō kídāā.

³ Ntá tsi Jesuu ne, dií dií ka ka'nu ña é Muísee, vatā ó dií dií ka ka'nu ñā kaxntítsi vi'i san é vi'i é kaxntítsi ña.

⁴ Da nēe ka vi'i é ió ne, ió xoo ñā'a, ña é káde vā'a. Ntá tsi Xuva kō ne, de vā'a ña é un nti'í é ió.

⁵ Muiseé ne, dē ntaa nti'í ña, vatā ó de ña káde tsíñu e dóo va'á, dá dé tsíñu ña ini vi'i Xuva kō. Dukuān né, kuínti'xe ña'a san ña dá kaká'an ñā nuu i é ká'an Xúva ko ni ñā rkontuvi.

⁶ Ntá tsi Cristú ne, dē ntaa ñā ni ña ntáduku ntée Xuva ko vatā ó de l'xá san ni ñāvi'i i. Xo'ō né, ñāvi'i Xuva kō kúvī o tē ña xtuví mii o e ntákuinti'xe ko ña, tē dóo diní kō e ntantétu o é ni'i ko é vā'á nta'a Xuva kō.

Ntoo da'na ña ntáduku ntée Xuva kō

⁷ Dukuān ne, vií nto vatā ó kaka'an Espiritū Sántū san mí ūve na'a tú'un Xuva kō:

Te tēku nto é káka'án u ni ntó veví ne, ⁸ ñā ku de do'o nto vatā o dé ñata ntó dá idé ña du'xen ni ko,

da íto nteé ña ko ñuu itsí kán.

⁹ Ikán né, íto nteé ñata ntó kó, kuān té uvi díko kuia ini ña un nti'í ñā nuu i e dóo na'nu é idé u.

¹⁰ Dukuān né, dōo dutsi kuiní ko ni ña tsikán ne,

kaka'án u: “É dōto tsi ntádē kuení ña; ña ntío ña kuntikin ña itsí ko”, ka'án u.

¹¹ Dukuān né, kūdiin ú ni ñā ne, xé'e ú xu'ú ko tsi ña kue'e kue'én u é kuntoo da'na ña ni ko,

kuan o ka'an Xúva kō.

¹² Kōto nto, tá'ān kó, te nté uun nto ña ku ntuká'xi nima nto é ña kii nteé

xio nto Xuva kō, ña kantító san, é ña xtuví mii ntō é kuínti'xe nto ña.

¹³ Díí díí ka vá'ā ó te nakíi ntó nima ta'an nto utén utén nté koo vií ña, nii dukuan ió ka ntuvi, vata koo é ña ntuká'xí nima nto é kaní nta'vi kuétsi san nto.

¹⁴ Tsí ta'xi Xuva kō é kudadii o ní Cristú, tē ña xtuví mii o é kuínti'xe ko ña vatā o kuínti'xe ko ña dí'na, un tsi da nté kuví o.

¹⁵ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Te tēku nto é kaka'an Xúva ko ni ntō vevíi ne,

ñá ku de do'o nto vatā o dé ñata ntō dá idé ña du'xen ni Xuva kō kídaā, kuān ó kaka'an.

¹⁶ ¿Xoó ña'a ntu edé ña du'xen ni Xuva kō da téku ña é kaka'an ñá ni ñā? ¿Ñā ntu te un ntíí ntíí ña'a san, ña nátava Muísee ñuú Egítō san?

¹⁷ ¿Xoó ña'a ntu e dóo dutsi kuiní Xuva ko ni ña ūvi díko kuia san? ¿Ñā ntu te ña'á san, ña é edé kuetsí ne, xí'i ña ñuu itsí san?

¹⁸ ¿Xoó ña'a ntu xé'e Xuva ko xū'u ñá ni ñā tsí ña kué'e ña é kuntoo da'na ña ni ñā? ¿Ñā ntu te ña'á san, ña é ña ni kuínti'xe i san?

¹⁹ Dukuān né, kaini o tsí ña ni ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō, tsí ña ni kuínti'xe ña Xuva kō.

4

¹ Dukuān né, nii dukuan ió ka ntuvi é ní'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva ko vatā o xe'e ña xu'u ñá ni ñata kō kídaā ne, koto vá'a nto vata koo é nté uun nto ña kunáa nto.

² Tsí xo'ō ne, ní'i kō e téku kō tú'ūn va'á san vata o téku ña tsíkan. Ntá tsi ña ni idiá'vi tú'ūn va'á san iña ña, tsí ña ni kuínti'xe ña da téku ña.

³ Ntá tsi xo'ō e kuínti'xe kō ne, tá'xi Xuva kō é kuntoo da'na o ni ñā. Tsí kuan o ka'an Xúva ko iña ñá tsíkan:

Kuān koo kuví, vata o xe'é u xu'u ko dá kudiín u ni ñā,

é ña kúntoo da'na ña ní ko, ka'an ña. Kuan o ka'an ñá, kuān te ió tu've mí kuntoo da'na o ni ñā nté ntúvi da kúvi de kû'vé Xuva ko ñūxívi san.

⁴ Tsí ió mí kaka'an tú'ūn Xuva ko iña ntuvi é kuví ū'xé san:

Ítúví da'na Xuva kō da kúvi un ntíí ntíí tsiñu ña ntuvi é kuví ū'xé san,

ka'an.

⁵ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Ñá kuntoo da'na ña ní ko,

ka'an ña.

⁶ Ntá tsi ió ka ntuvi é ní'i ña'a san é kuntoo da'na ña ni Xuva kō. Ña'a san, ña é dí'na téku i tú'ūn va'á san ne, ñá ni ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō, tsi dé do'o ñā.

⁷ Nāxtuví xtuku Xuva ko ūun ká tuku ntuvi. Kuān té e tífin kuia ita ntí'xin ne, kaka'an xtúku ña kuenta iña Dávií san é vevii. Tsí vatā ó uve na'á kaká'an ña:

Vevíi ne, te tēku nto é kaka'an Xúva ko ní ntō ne,

ñá ku de do'o ntō,

ka'an ña.

⁸ Tē dí ni xé'é Josueé san é ní'i ña Israeé san é kúntoo da'na ña ñuú Canaán ne, ñá ká'an xtúku Xuva ko iña tuku ntúvi.

⁹ Dukuān né, ió ka tuku ntuvi iña ña ntáduku ntée Xuva kō é kuntoo da'na ña ni ñā.

¹⁰ Tsí xoo ñá'a é ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō ne, kaxtuví da'na ña tsiñu ña vatā o itúvi da'na Xuva kō da kúvi de kú'vē ñá ñuxívi san.

¹¹ Na koo ntii o vē, vata koo é ní'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva kō ne, vata koo e nté uun xoxo vií i vatā o dé ña'a san e dé do'o ñā.

¹² Tú'ūn Xuva kō sán ne, kantító. Dóo ntii ini i. Díí ka ntikō é vāta kaa uun káa é ió uvi núu i. Kakí'vi un tsi nté ini nima ko, un tsi nté ini xiki kō. Tsí kuenta iña tú'un ñā ne, kanakaán nuu Xuva kō nima ko vata koo e díto nee iñá kadē kuení kō, nee iñá ntio nima ko é vī.

¹³ Ña túvī nee iña é de kû'vé Xuva kō é kuví koo xū'ú nuu ña. Kaini ña é un ntí'í. Vata te kántíí nima ko núu ña, ña'á ña é ní'i ña kuenta iña ko.

Jesuu é dūtu ñá odo nūu

¹⁴ Ió dūtu ñá odo nūu e dóo ka'nu ña iña ko, é kúntáa ña mí'i tuví Xuva kō: ña'á ña, I'xá Xuva kō. Dukuān ne, ñá xtuví mii kué'en o e ntákuínti'xe kō.

¹⁵ Tsí dūtu ñá odo nūu iña kó ne, kantuntá'ví ini ña kō tsi dóo ntáxio vita o. Tsí ña'á ña ntó'o dadíi ña un ntíí nuu i e ntánto'o kō vevii, ntá tsi ña'á ña ne, ñá ni xío kuétsi ñā.

¹⁶ Dukuān né, nī kué'en ini ko na xē étsin ō nuu Xuva ko, ñá kadē kú've iña ko, vata koo é nī'i ko é dóo vá'a koo vii Xuva ko ni kō, é ntuntā'ví ini ña kō, é xntii ña ko da nēé ka ura i é kātaan núu kō.

5

¹ Tsí da xōó ka ña'a, ña é kade dutu ódo nūú ne, mé'ñū ña'a san kakukú've ña é ká'an ñá ni Xuva ko iña ña'a san. Dutú san ne, kaxé'e ña doméni ne, kae'ni ña kiti san é kué'é ña iña Xuva ko kuenta iña kuétsi ñá'a san.

² Kantunta'ví ini dutu ñá odo nūú san ni ñá'a, ña é ña ini san, ni ñá'a, ña ntákunaá san, tsí kuān ó kanto'o ña di.

³ Dukuān né, kantio é kué'é ña doméni iña kuétsi mii ña vatā ó kaxé'e ña doméni iña kuétsi ñá'a san.

⁴ Xoxo kuvi vii i tsiñu ka'nu san é vii ñá dutu ódo nūú san te mii ñá ntio ña é vii mii ña, tsí Xuva ko kākana ña ña é vii ñá, vatā ó dé ña ni Ároon kidaā.

⁵ Kuan ō kúvi ni Crīstú di. Nǎ ni de ká'nu ña é ká'an ñá tsi vii ña dutu ódo nūu, ntá tsi Xuva kō ne, xé'e ña ñá tsiñu ka'nu san, vatā ó uve na'a mí kakā'an ña:

Divīn ne, I'xá ko kúvin.

Vevii xé'é u é kūtuni ña'a tsí divīn é i'xá ko o,

ka'an ña.

⁶ Ío ka mí'i ūve na'a tú'un Xuva kō é kākā'an ña:

Viiñ dutu ntii dáñu ntūvi,

vata kaa Melquisedee,

ka'an ña.

⁷ Dá tūvi dukuán Cristu ñúxivi sa ne, kaka'an ntá'ví ña, íkan ña nta'a Xuva kō é xntii ña ña. Dōó ntá'ví éku ña ne, dóo ntii ka'an ña ni Xuva kō é na nakáku ña doxi'í san. Tekú Xuva kō é kākā'an ña, tsi dóo kanuu iní Cristu ña.

⁸ Ntá tsi kuān te I'xá Xuva ko ñá ne, kuenta iña núu i e ntó'o ña ne, kūtú've Cristu nté koo kada ntaa ña nēé é ntio Xuva kō.

⁹ Da xe kúvi dé ntaa ntí'i ña ne, kuvi dé ña é nakáku o ntii dáñu ntūvi, da xōó ka ña'a, ña e kuínti'xe i ña.

¹⁰ Tsi de kú've Xuva kō é vii ñá dutu ódo nūu vata kaa Melquisedee.

Dōo xii kaa é xtuvī mii o é kuínti'xe kō

¹¹ Dōó ío e ká'án ú nuu i sá'a, ntá tsi dóo ntii tū'un é ká'án u ni ntō, tsi dóo kuu dá ká'in dikí nto.

¹² É dōo titín ntuvi é kuínti'xe nto ne, e xēe ntūvi é nakuā'a nto tuku ña'a. Ntá tsi kuan tsí ó kantio é ká'an xtúku ú ni nto divi nuū í e dií ka ña ví'xin kaa iña Xuva ko. ¿Vá ntu íkin xtúku ntu nto é ntáxi'i dukuan ntō dikui? Tsi vata kutíi nto é ká'xi nto é ntáva.

¹³ Xoó ña'a e ntáxi'i dikui ne, vata kaa i'xa íkin ntáa ña. Vata kuka'xi ña é vii ñá vatā ó kaka'an Xuva kō.

¹⁴ Ntá tsi ñatā sán ne, ntaé'xi ña é ntáva. Ña e kúka'xi sán ne, ini ña nee iña é vā'a, nee iña é ña vá'a.

6

¹ Dukuān né, nā koó ntii ká o xee o da nté na kuka'xi nuu ō iñá Cristu. Na xtúvi xio o é nakuā'a o di'na iña Cristu. Nǎ ku ntiko koō xtúku ō nee iña é ini ō nte di'na, tsi é ini o tsí ña vii ka o nuu i é kīni kaa é odō doxi'í san; é ini o nté koo kuínti'xé ko Xuva kō.

² É ini o é kutsi ntute o; é ini o nté koo xntee tá'an o nta'a kō ña ntákuínti'xe i san. É ini o tsí ntōto ña xi'í ne, ini ó tsi xntekú kú've Xuva ko iña kó ntii dáñu ntūvi.

³ Sá'a vii ó te Xuva ko tā'xi ña ntuvi.

⁴ Tsí ña kuvi vii ō é nātivi iní xtuku ña tsíkan, ña é di'na naxilí nuu i kuenta iña Xuva ko. Íto ntee ña tsi dóo vá'a o dé Xuva ko ni ñá né, ini ña nté o kade tsiñu Espíritū Sántū sán nima ña.

⁵ Íto ntee ña tsi dóo vá'a ó kaka'an tú'un Xuva kō né, kūtuni ñá nuu i e dóo ntii ini i é vē'xí rkontuvi.

⁶ Te nākuita ña é kuínti'xe ña Xuva kō vata koo é vii xtuku ña vatā o dé ña di'na ne, dóo ntii tū'un é ntiko koō xtuku ña, tsí kuenta iña mii ña kánaxnteē xtúku ña Cristu ntíkā krusi kan. Kanadikí ntee ñá Cristu.

⁷ Tsí vata kaa ñu'u é kánako'o ntute daví san vata dá ká'ín ne, te xūku va'á kakene, xuku é kaidiá'vi iña ña ntáde tsiñu san ne, kanaxnuu víko Xuva ko ñu'u san.

⁸ Ntá tsi te da mii xūku íñu kakene ni kū'u é ña vá'a sán ne, kunaá ñu'u san, tsí koko te kúvi. Kuan koo nto'o ña tsíkán di.

Kainuu mé'ñu Xuva ko kō

⁹ Kuān té dukuán o kaka'án nti, ta'an nti, ña e dóo ntio ntí ne, iní nti tsi ío nuu i e dií ka va'á iña nto, nuu i é nī'i ko dá nakáku ō.

¹⁰ Dōo vá'a ó kadē kú've Xuva kō né, dukuān ne, ñá kúnáa iní ñá nuu i

é idé nto. Nã kũnãa inĩ ña tsi nañé'le ntó ña tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san, dã xntíi nto ña kuenta iña Xuva ko. Kuan tsí ó kade dukuan ntó vevíi dí.

¹¹ Ntio ntí é kuan kōo koó ntii ntó dí, é un é un nto, dá ntoo dukuan nto ñũxívi sa, vata koo é kũtuni va'á nto nee iña é nĩ'i nto nta'a Xúva kō.

¹² Nã ntío ntí é kudu'xen ntō, tsi é ntío ntí ne, víi nto vatā ó de ña ntákuinti'xe i, ña é ntákutií i é kuntétu da nté nĩ'i ña núu i e tá'xi Xuva ko xũ'u ña é ta'xi ña kō.

¹³ Dã xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraán ne, éde ña kuenta iña mií ña, tsi nté uun ña'a é díi ka ka'nu ña é ntāda ntaa ñá iña ña.

¹⁴ Kaka'an ña: “Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō. Dōo nãxnuu viko ú nto ne, ta'xi u e dóo nakãxa í'xá nto”, ka'an ña.

¹⁵ Kũtíi Ābraan kantétu ña ne, dukuān ne, ní'i ña nuu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñã.

¹⁶ Dã ntánantuku ō xoo é ntāda ntaa i te nuu é ntaā í ne, ntánantuku o ñã'a, ña é díi ka na'nu é xo'ō. Dukuān né, dã ka'an ñá tsi nuu é ntaā í ne, ña túvi ká nee iña é kã'an o.

¹⁷ Dukuān né, ntāda ntaa míi Xuva ko vata ō xe'é ña xu'u ña ni Ābraan. Ncho nañé'le ñá ña'a san, ña é nĩ'i i iña ña é xe'é ña xu'u ña, tsi kada ntāa ñá nuu i é xe'é ña xu'u ña ne, ka'an ña tsi ñá nadãma kue'en ña nté uun tú'ũn.

¹⁸ Dukuān né, ío uvi nuu i é ña nadãma, tsí ña kuvi ká'an Xúva kō dovete. Kuenta iña i sá'a ne, kanaxnũu ka'nu kue'en ñá nima ko, xo'ō é nantuku ō xoó nada'an i kō, tsí ini o tsí ni'i ko vatā ó kaka'an ña.

¹⁹ Dã xe'ini o sã'a ne, kairkaá kutu ō é kuinti'xe kō ne, ñá nadãma nima kó, vata kaa kaa é kairkaa kutū má ntute kãn. Kuví ki'in étsin ō nuu Xuva ko, ña tuví e dukún kãn, vata ō ki'ví dutú san mí'i e dóo kuiko ata doo é rkaa iko ini ukun ña kidaã.

²⁰ Jesuú ne, nãkaán ña itsi é kĩ'in o e dukún kãn tsi kúvi ña dutu ódo nũu iña kó ntii dañu ntũvi, vata kaa dutu Melquisedee.

7

Jesuú ne, dutu ódo nũu ña vata kaa Melquisedee

¹ Melquisedee san ne, rei ñũu Saleen ñá ne, dutu ódo nũu ña iña Xuva ko, ña dóo ka'nu san. Kué'en Melquisedee é nãni'i ta'an ña Ābraan ítsi kãn da náxee Ābraan da kúvi idé ña ni tĩin reí ne, nãxnuu viko Melquisedee san ña.

² Ābraán ne, kuenta iña kuenta u'xi núu i é nĩ'i ña dá naá ña ne, xé'e ña uun ta'vi i iña Melquisedee san. Diví ña é Melquisedee ne, “rei va'á” kani tú'un. Nũu mí de kú'vẽ ñá ne, Saleen nani. Saleén san ne, “é kuntōo vá'a ō” kani tú'un. Kuví ka'an o ve tsí rei va'á ña, ña é kãde é kuntōo vá'a ña'a ña.

³ Nã túvĩ nteé na'a xoo é dí'i ñã, xoo é uva ñã, xoo é ñata ñã. Ntẽ ña tuví nteé na'a ama káku ña, ama xi'i ña. Vata kaa í'xá Xuva kō kaa ña, tsí kade ña dutu ntii dáñu ntũvi.

⁴ Koto nto tsi dóo ka'nu ña'a Melquisedee san. Tsí uva ika ko Ābraan, ña dóo ka'nu sán ne, xé'e ña Melquisedee san uun ta'vi i é kuenta u'xi núu i e díi ka va'a é kĩ'i ña iña reí san da kúvi idé ña ni ñã'a san dá naá ña.

⁵ Kaka'an lei Muísee tsí í'xá Levii, ña é vĩi dutú san ne, kuví ki'i ña uun ta'vi i é kuenta u'xí san iña é un ntĩ'ĩ é iō iña ña Israeé san, kuān te ñaví'i ña, kuān te í'xá ika Ābraan ñá dí.

⁶ Ntá tsi Melquisedee san, kuān te ña te í'xá Levii ñá ne, ki'i ña uun ta'vi i é kuenta u'xí san é xe'é Ābraan, ña é xe'é Xuva ko xu'u ña ni i né, nãxnuu viko ña Ābraan.

⁷ Ini vá'a ō tsí diví ñã é kanãxnuu viko ña ña'a sán ne, díi ka ka'nu ña'a ña é ñã'a, ña é nãxnuu viko ña.

⁸ Vevíi ne, da xóo ka é kãni'i i uun tá'vi i é kuenta u'xí san ne, kudĩi ña'a, ña é kãnti'i ntuvi iña i. Ntá tsi kidaã ne, kaka'an tú'un Xuva ko iña Melquisedee váta tsi te kãntíto ká ña.

⁹ Í'xá Levii, dutú san é kãki'i uun tá'vi i é kuenta u'xí san vevíi ne, kuví ka'an o tsí vata tẽ ntá'vi ña dí dá xe'é uvata ña Ābraan úun tá'vi i é kuenta u'xi iña Melquisedee.

¹⁰ Tsí ñũ'u kũñu Ābraan núu i é kũvi í'xá ña é vata kaku, da kué'en Melquisedee é nãni'i ta'an ña.

¹¹ Tẽ dí dutú san é í'xá Levii kuví víi ña é ntũvá'a ña'a san nuu Xuva ko kuenta iña lei san e ntánakuã'a

ña ña ne, ñá kantio é kī'xi ká xtuku uun dutú rkontuvi. Ntá tsi dutu ñá tsikán ne, ña ni kúvi vii ña. Dukuān ne, kantio é kī'xi uun dutu vāta kaa Melquisedeé san ne, ñá te vāta kaa tatá i'xá Levii, ñá nani Āroón san.

¹² Te ē túku dutú san ki'xi ña ne, kantio é nādama ña leí san.

¹³ Dutú san, ña kaka'an tú'un Xuva kō ne, Cristu ña. Ntá tsi ña te tatá Aroon ña, tsí tuku tatá ña. Nté uun ito vata vii tatá ña sá'á dutu.

¹⁴ Un ntíí ntíí ña'a san ini ña tsí Jesuú ne, tatá Judaa ña. Nté uun ito ña ni ká'an Muiseé te kii nūu dutu í'xá Judaa.

¹⁵ Díi ka kaini o sá'ā dá xee dútu xee san, ña vata kaa Melquisedeé.

¹⁶ Ña sá'á ne, ñá ni xēe ña é vii ñá dutu tsí kaduku ntée ña tatá Aroón san, tsi xēe ñá é vii ñá dutu dá xe dóo ntii iní ña tsí ña kantí'i ntuvi iña ña.

¹⁷ Kuvi vatā ó kaka'an tú'un Xuva ko iña ña:

Viín dutu ntii dáñu ntūvi,
vata kaa Melquisedeé,
ka'an.

¹⁸ Dukuān né, nantí'i Xuva kō lei átā san, tsí ña ni kuvi vii, ñá ni idiá'vi.

¹⁹ Tsí lei Muiseé san ne, ña ni kúvi vii é kāda ntaa kué'en o ni Xuva kō. Ntá tsi ió itsi e díi ka va'á ve. Kuenta iña i sá'ā ne, kuvi xee étsin o nūu Xuva ko.

²⁰ Xé'e Xuva ko xū'u ña é tēe tsiñu ña Jesuu é vii ñá dutu xee san.

²¹ Un ntíí ntíí dutu ñá nguīi sán ne, ñá te xōó ni xe'e í xu'u i ni ñá dá kī'ví ña é vii ñá dutu. Ntá tsi dutu ñá sa'á ne, nteé na'a mí xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñá dá kakā'an ña:

Xu'u é Xuva o kó ne, ta'xi ú xu'u kó ne,
ñá nātivi iní ko dá kā'án u:

“Dívin né, dutun ntii dáñu ntūvi”,
ka'an Xúva kō.

²² Dukuān né, kūtuni ñá'a tsi Jesuú ne, tuví ña kuenta iña tú'ūn xee san e tá'xi Xuva ko xū'u ña dá kakā'an ñá tsi díi díi ka va'á koo é xee san é vāta kaa é tūví dí'na.

²³ Ñá te da díi dutu xió ña kídaā, tsí un ntíí ntíí ñá ne, ña ni kúvi vii ñá dutu ntii dáñu ntūvi, tsí xi'i ñá ne, tuku ña'a nakunúu ña naa ña.

²⁴ Ntá tsi Jesuú ne, vii ña dutu ntii dáñu ntūvi, tsí ña kúví ñá ne, ñá kantio é kī'ví tuku dutu náa ña.

²⁵ Dukuān ne, kuvi nakáku kue'en ña un ntíí ntíí ña'a, ña é kī'xi etsin nuu Xuva ko kuenta iña ña, tsí ña kúví ña. Tuví ña vata koo é kā'an ñá ni Xuva ko kuēnta iña ña'á san ntii dáñu ntūvi.

²⁶ Tsi Jesuú ne, dutu ódo nuū ñá e dóo va'á ña, vatā ó kantio ko. Tsi dóo va'á ña. Ña tūvī nee é kīni kaa iña ñá, ntē ña tui nté uun kuétsi ñá. Ñá te dadíi ña ni ña é ió kuétsi i. Díi ka ka'nu ña'a ña é un ntí'í é ió e dukún kán.

²⁷ Ña kantio é vii ñá vatā ó de tuku dutu ñá odo nuū san é útén útén kae'ní ña kiti é kué'é ña ti doméni iña Xuva ko, dí'na kuenta iña kuétsi mii ña ne, kídaā ne, kuenta iña kuétsi ña ñuú ña. Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi xe'é ña doméni iña Xuva ko kuenta iña ún ntíí ntíí ña'a dá xe'é ña kúñu mii ña ntíkā krusi kan.

²⁸ Lei Muiseé san ne, kadē kú've é kūdii ña'á san é io kuétsi ña vii ña dutu ódo nuū san. Ntá tsi xe'é Xuva ko xū'u ña dá de kú've ña rkontuvi é xee leí san tsí I'xá mii ña vii ñá dutu ódo nuū, dívi ñá é ña tui kué'en tsi kuétsi ña ntii dáñu ntūvi.

8

Jesuú ne, kade kú've ña iña tú'ūn é xee san

¹ Vá'a o ve. Díi ka ntio ko é kūtuni nto sá'ā: Ió dutu ñá odo nuū iña ko é vā'á kue'en ña, tsi tuví ña e dukún kán ne, kadē kú've dadíi ña ni Xuva kō, ña dóo ntii iní í san.

² Kade ña dutu ódo nuū má vi'i kuikó ntí'xe san é tuví e dukún kán. Mii Xuva kō xntítsi ñá vi'i sá'á; ña te ñá'a ni xntítsi ña.

³ Un ntíí ntíí dutu ñá odo nuū san ne, dívi tsiñu ña é kué'é ña doméni nta'a Xuva kō, é kā'mi ña kiti san iña Xuva ko, kiti e ntaxé'e ña'a san iña kuétsi ña. Dukuān ne, kantio é kōo é kué'é Jesuu nta'a Xúva kō dí.

⁴ Tē dí katuvi dukuan ña ñuxiví a ne, ñá vii ñá dutu, tsí dóo ió dutu táta Levii e ntaxé'e ña doméni vatā ó kaka'án lei Muiseé.

⁵ Ntá tsi da mii tsí da ntántavá'a naa ña nuu i é ió e dukún kán, vatā o dé Muisee da xntítsi ñá vi'i Xuva kō ne, kaka'an Xúva ko ni ña: “Kuenta vii nto é ntāvá'a naa nto vatā o nañé'e ú nto rki uku Sínaí kán”, ka'an ña.

⁶ Ntá tsi Cristú ne, ní'i ña tsiñu e díi ka ka'nu é ní'i dútu, ñá tsikan, tsí kade

kú've ñá iña tú'un e dií ka va'á san. Dií ka va'a tú'un san tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ko uun nuu i e dií ka va'a.

⁷ Tē dí ni idiá'vi kue'en tú'un é itúvi di'na ne, ñā dí ni ntō é kōo tuku tú'un vē.

⁸ Ntá tsi ña ni xkúntee iní Xuva kō nté ó dé ña'a san kuenta iña tú'un āta sán ne, uve na'a mí kakā'an ñā ni ñā: Xu'u é Xuva ntō ne, kaka'an u ni ntō: Koto nto tsí xee ntúvi ve dá kā'an xtúku ú nī ña Israeé nī ña Judaa nté koo vií ña.

⁹ É tūku kaka'an u ni ña vatā ó kaka'an u ni ñata ña ntūvi dá irkáa ú nta'a ña e nátāvā u ña ñuú Egítō;

tsi ñá ni de ntāa ña é kākā'an u ni ñā. Dukuān ne, ña ni ide ú ña kuenta, ka'an Xúva kō.

¹⁰ Kaka'an xtúku Xuva kō: Tú'un sa'á ka'an u ni ña Israeé dá xee ntúvi tsíkan.

Tsu'un u tú'un ko ini díki ña. Xnteé na'á u tú'un kó nima ña. Kídāa ne, vií u Xuva ña ne, vií ña ña'a ko.

¹¹ Nā kantio é xe un xé un ña nakuā'a ña ta'an ña ni ñavi'i ña xoo e Xuva ña, tsí un ntí ntí ñá ne, é ini ñá ko, nté i'xá e dií ka lú'ntí un tsi nté ñatā, ña e dií ka atā.

¹² Kada ka'nu iní u ni ña kuétsí ña ne, nté uun ito ká ña naká'an ko nuu i é kīni kaa é idé ña, ka'an Xúva kō.

¹³ Dá kakā'an Xúva ko iña tú'un xee san ne, ncho ka'an ñá tsi e kuáta tū'un é tuví di'na. Da neé ka nuu i é kuatā, é ña kaidiá'vi ká i ne, ña ná'ā ká kutūvi.

9

Vi'i Xuva kō é tuví ñuxiví a ni vi'i Xuva kō é tuví e dukún kán

¹ Vi'a vé ne, tú'un é di'na sán ne, kaka'an nté koo kunuu iní ñá Xuva kō. Xíō úkun ñā dí é tuví ñuxiví a.

² Xntitsí ñá vi'i doó san é kūvi xúkun ñā. Xíō ūvi ne'u i. Mí'i di'na kakí'vi ña ne, ikān intōo kantílin ní mesa mí ōdo tañú'ū é kūvi doméni iña Xuva ko. Ikān ne, kaka'an ña é Má Vi'í Kuíkō san.

³ Áta dōo é rkaa iko iní i kán ne, tuví tuku ne'u i mí kakā'an ña é Má Vi'í Kuíkō Kue'en.

⁴ Ikān ne, tuví uun naa e kúvi kaá kuān e dōo nuu á'vi i mí e'mi ña kútū,

ni ētun é kātavi kaá kuaán san kanñi āta i. Sá'ā ne, kaka'an ña é Étun Iña Tú'un Xuva Kō, tsí ñu'u vá'a xuú san mí ūve na'a tú'un é kākā'an Xúva ko ni Muisee. Nuu uun sūlē e kúvi kaá kuaán san mí ñu'u nuu i e é'xi ña kídaa, diví é kākā'an ña é manaa. Nuu tatun Aroón dí é kéne xuku i kídaa.

⁵ Úvī ánjē e kúvi kaá kuaán san ne, ntāñi nú etún san vata koo é kūtuni ñá'a tsi íkan kaki'xi Xuva kō, ña dōo ka'nu san. Katavi núu nti'xin ánjē san ata etún san mí ntuvá'a ña'a san ni Xuva kō. Ntá tsi ña ká'an ka u nuu i sá'a vevii.

⁶ Dā xío tu've nuu i tsíkān ne, ntakí'vi dutú san má vi'í é kúvi ūun san utén utén vata koo é vií ñá tsiñu ña.

⁷ Ntá tsi má vi'í é kúvi ūvī san ne, koó da mií dutu ñá odo nūú san kaki'ví ña ne, uun ito tsi é uun kuia. Dá kī'ví ña ne, kantio é kuído ña niñi kiti é kué'é ña doméni nta'a Xuva ko kuénta iña kuétsi mii ña ni kuétsí ña ñuú ña, nuu i é idé ña dá ña ni kutúni ña.

⁸ Dukuān né, kanañē'e Espíritū Sántū sán kō tsí vata kúvi kí'vi ña'a san mí tuví Xuva kō dá kade tsiñu ni'í dukuan ña má vi'í kuíko é kúvi ūun san.

⁹ É un nti'i sá'a vatā o dé ña kídaa né, kanañē'e ña'a é ntoo vevii. Tsí kuenta iña tú'un āta sán ne, xé'e ña doméni nta'a Xuva kō né, ē'mi ña kiti san iña Xuva ko. Ntá tsi kuān té du'vā ó inúu ini ña Xuva kō ne, ñá ni idiá'vi e ntuvá'a nti'xe nima ñá ni Xuva kō.

¹⁰ Tsi tú'un tsíkán ne, da mii kākā'an iña i é ká'xi o, é ko'o ō, nté koo ntuntoo kúñu kō. Sá'ā ne, kudii núu i e tá'xi Xuva kō é vií ó da nté kā'an Xúva kō tú'un xee, nuu i e dií ka va'a.

¹¹ Ntá tsi vevii ne, e xée Cristu é vií ñá dutu ódo nūu nuu i é xéé san, nuu i é vā'a é xe'é Xuva ko xū'u ña. Kí'vi ña má vi'í doó san e dií kaa va'a, tsí ña te ña'a ni de vá'a ña, tsí ña te ñuxiví a tuví.

¹² Ña ni idō Cristu niñí a ndi'ú san, nté niñí a le'ntú san é kūvi doméni iña Xuva ko, tsí niñi mii ñá xe'é ña. Dukuān ne, idiá'vi é uun ito tsi kí'vi ña má vi'í kuíkō kue'én san e ntá'vi ña kuétsi ko ntií dañu ntūvi.

¹³ Kuenta iña tú'un āta sán ne, niñi dūntiki kíchñi sán ni niñí ndi'u kíchñi

sán ni xāa kúñū i'xá duntiki kítđí'í san é i'xi nú nāá san ne, idiá'vī é dā'ví dutú san ña'a, ña é iō kuetsí i. Dukuān é ntuntoo kúñū ña ne, naxtuvī xío ña ña iña Xuva ko.

¹⁴ Ntá tsi dií dií ka kaidiá'vi niñi Cristu. Tsi kuenta iña Espíritu ña é ña kuví ne, xe'é Cristu ntuví iña ña vata kaa doméni iña Xuva ko, uun doméni é ña tuví nee é kīni kaa. Kuenta iña niñi ñá ne, kantoo nimá kō é un ntí'i nūu i é kāta'xi doxi'i, vata koo é kuvi kada tsiñu o iña Xuva ko, ña kantíto san.

¹⁵ Dukuān é Jesucristú ne, vata kaa ña kaikan dá xe'e kaa ña iña tú'un xee san. Xí'i ña vata koo e ntá'vi ña kuetsí é idé o da ntántikin dúkuan o é kaka'an tú'un āta san. Dukuān ne, ña e kána Xuva kō ne, kuvi ni'i ña é vā'á iña Xuva ko ntii dañu ntúvi, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña.

¹⁶ Tsi te kāda vá'a uun ña'a tutú iña nee é dūku ntée i'xá ña te xi'i ñá ne, ña kúvi kī'i i'xá san iña uva i dā nté ntūvi é kúví uva ña, vatā xkoó ini o.

¹⁷ Ña kaidiá'vi tutú san dá tūvi dukuan ñá de vá'a san. Dā nté tē xi'i ñá ne, da kidāā kaidiá'vi i.

¹⁸ Dukuān ne, un tsi nte dá iñi ntu'u tú'un āta sán ne, kantio é kati niñi san.

¹⁹ Kaka'an Muísee ni ún ntí'í ntí'í ña'a san nté o kaka'an é un ntí'i léi san. Kidāā né, kī'i ña xuku é nani hīsopó ne, nāki'ní ña idi le'ntu kué'é san diki i. Dā xnūu nto'o ña ini niñi a dúntiki san é nākudáka ntúte ne, da dá'vi ña librú léi san ni ún ntí'í ntí'í ña'a san.

²⁰ Kaka'an ña: “Níñi sán ne, kuntā'a vata koo é kūtuni nto tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ntō nté koo vii ña ni ntō”, ka'an ña.

²¹ Du'va o da'ví Muísee niñi san vi'i doó san ni un ntí'i nūu i é de tsiñu ni'i ña má vi'i doo kan.

²² Tsi kaka'an ntí'xe léi san tsí dokó sa é un ntí'í ne, kantio é ntuntoo ni niñi san. Ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ko tē ña di'na kati niñi san.

Kada ka'nu iní Xuva ko ni ko kuēnta iña doméni é xe'é Cristu

²³ Dukuān ne, núu i é iō ñuxiví sa é kántuvá'a naa nuu i é iō e dukún kán ne, kantio é tāvi niñi kiti san vata koo é ntūntoo. Ntá tsi divi nuu i é iō e dukún kán ne, niñi é dií ka va'á kantio.

²⁴ Tsi ñá ni kī'ví Cristu má vi'i kuíko san é de vá'a ña'a san, tsí kudii e

ntává'a nāá ña'a san má vi'i kuíko é tuví e dukún kán. Ntá tsi kī'ví ña e dukún kán mí kaikan ñá nta'a Xuva ko kuēnta iña ko.

²⁵ Cristú ne, ña te kí'in ito ni eti ña niñi ña é kúvi doméni iña Xuva ko. Tsi dutu ñá odo nūu iña ñá Israeé san ne, kuenta kuia kakí'vi ña má vi'i kuíko kue'en san vata koo é kué'é ña niñi é ña te niñi mii ña é kúvi doméni iña Xuva ko.

²⁶ Tē dí kuan o ni idé Cristú ne, kantio é ki'in ito kuví ñá un tsi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví san. Ntá tsi uun ito tsi kí'xi ña da dokó sa ntí'í ñuxiví san ne, xe'e ña ntūvi iña ña nta'a Xúva kō vata koo é nakate ña un ntí'í ntí'í kuetsi kō é iō.

²⁷ Uun ito tsi kuví o, ún ntí'í ntí'í o ne, kidāā ne, ká'an Xuva ko te vā'á o ne, o tē ña vá'a o ni ide o.

²⁸ Kuan o kúvi Cristú di, tsí uun ito tsi xe'é ña ntuví iña ña é kúvi doméni iña Xuva ko, vata koo e ntá'vi ña kuetsi ña'a san. Ntá tsi kí'xi xtuku ña, ñá tē e ntá'vi xtuku ña kuetsi kō, ntá tsi vata koo é nakakú kue'en ñá ña'a san, ña ntantéto ña utén uten.

10

¹ Lei Muísee ne, vata kaa na'a i iña i é vā'á san é kī'xi, tsí ña te divi ntí'xe. Dukuān né, kuān te kuēnta kuia ntaxé'e ña'a san doméni é kaka'an léi san nta'a Xuva kō dá inúu iní ña ña ne, ña ni kúvi ntuvá'a kue'en ña.

² Tē dí kuvi ntavá'a ntí'xe léi san ña'a san kuenta iña doméni san ne, ñá kantio é kué'é ka ña doméni san kuenta kuia. Te uun ito tsi ntuvá'a kue'en ñá ne, ña ntánti'i iní ka ña te iō ka kuetsi ña.

³ Ntá tsi dā ntaxé'e ña doméni san kuenta kuia ne, ntánaka'an ñá tsi iō kuetsi ña,

⁴ tsi ña kúvi nakate kue'en niñi dúntiki kí'chí'í sán ni niñi ndí'u kí'chí'í san kuetsi kō.

⁵ Dukuān ne, kaka'an Crístu ni Xuva kō da vé'xi ña ñuxiví sa:

Ñá tē doméni san, nté niñi kiti san é ntio nto.

Dukuān né, taxnūu nto ko é kúvī ú ña'a.

⁶ Ntō'ó ne, ñá ni xkúntee iní nto é ntaé'mi ña'a san kiti san;

ntē ña ni xkúntee iní nto doméni é ntáta'xi ña nto kuenta iña kuétsi ña.

⁷ Dukuān ne, kaka'an u:

“Kini nto, tsí i'a vé'xí u é víi u é ntio nto, Xuvā kó, vatā ó uve na'a iñá ko iní libru nto”, kuan ō ka'an u, ka'an ña.

⁸ Di'na ne, kaka'an ñá tsi ña xkúntee iní Xuva kō doméni san, nte é ka'mi o kīti iña kuétsi ko, kuān te kaká'an lei san é kuān koo vii o.

⁹ Kidáā ne, kaka'an ña: “I'a vé'xí u é víi u é ntio nto, Xuvā ko”, ka'an ña. Ncho ka'an sá'a tsi e nákatsin ña nuu i é átá san vatā koo é xtuvī ñá nuu i é xēé san naa i.

¹⁰ Tsí edé Jesucristu é ntio Xuva kō dá uun ito tsi é ntii dañu ntūvi xe'é ña kúñu ñā é kūvi doméni iña Xuva ko. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsí ña tuví ka kuétsi kō.

¹¹ Dutu ñá Israeé san ne, utén utén ntáñi ña, ntaé'mi ña kīti é kūvi doméni iña Xuva kó, kuān té ña kaidiá'vi é nákate kuétsi kō.

¹² Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi é ntii dañu ntūvi xe'é ña kúñu ñā é kūvi doméni iña Xuva ko kuenta iña kuétsi kō. Kidáā ne, itūví ña diñi Xuva kō.

¹³ Kantétu ña vē da nté kūvi víi kue'en Xúva ko ni ūn ntí ntí ña'a, ña é ña ntío i ña.

¹⁴ Tsí kuenta iña i é uun tsi doméni san ne, ntii dañu ntūvi ntavá'a kue'en ñá ña'a san nuu Xuva ko, ña e nátsoo xio ña iña ña.

¹⁵ Nāñē'e Espiritū Sántū sán kō tsi é nuu é ntaā i, tsí di'na kaka'an ña:

¹⁶ Du'vā ó kaka'an Xúva kō: “Tū'ún sa'a é kué'é u xu'u kó ni ñā rkontuví ne, kuan kōo.

Xtūví u tú'ún ko nuú nima ña. Xntéé na'a u tú'ún ko ini diki ña”, ka'an ña.

¹⁷ Da kidáā ne, kaka'an ña:

“Nté uun ito ká ña naká'an ko kuétsi ña,

nté nuu i é kīni kaa é edé ña”, ka'an ña.

Kuan ō ka'an Espiritū Sántū san.

¹⁸ Dukuān ne, dá kadā ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō ne, ñá kantio é kué'é ka o doméni iña kuétsi kō.

Kí'in etsin ō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān né, ta'an ko, ñá u'vī ko. Kuví kí'vi ō má ví'i kuikō kue'én san

ve, tsí xe'é Jesucristu níñi ñá kuenta iña ko.

²⁰ Vatā o nákaan dutu átā san doo é rkaa ikō san, vatā koo é kí'vi ña mí tuví Xuva kó ne, kuān o dé Cristu dá xe'é ña kúñu ñā. Nākaán ña itsi xēe é kí'in o mí tuví Xuva ko, itsi mí nī'i ko ntuví iña ko.

²¹ Jesuú ne, kade ña dutu ódo nūu iña ko, xo'o é ntáduku ntee o Xuva kō.

²² Dukuān né, kanī nima ko kí'in o un tsi nte mí tuví Xuva kō. Kuinti'xe kue'en kó ña, tsi e nákate ña nima ko vatā koo é ña kutsú'ún ká o iña kuétsi kō ne, é ntūntoo kúñu ko ntute vā'á san.

²³ Ñá ku xtuví mii o é kākā'an o tsí nuu é ntaā i nuu i é kantétu ō, tsí víi ntí'xe Xuva ko nūu i e tá'xi ña xu'u ña ni kō.

²⁴ Kadā kuení ko iña ta'an ko, xé un xé un ō, nté koo vii o vatā koo é díí díí ka kuinima ko, é díí díí ka vii o nuu i e dóo va'a.

²⁵ Ñá xtuví mii o é nataká nuu o ni ta'an kō, tsi iō ñá'a e kuān o de ña. Ntá tsi xntii o tā'an ko vatā koo é nakū nima ña. Díí díí ka kantio é kuān koo vii o vevíi, tsí dokó sa xee ntúvi dá kí'xi xtuku Tó'o kō.

²⁶ Tē tsun rkó tsiñu ko kade dukuan ō é kuétsi san rkontūvi é ñi o é nuu é ntaā i iña Cristú ne, ña tuví ká doméni é kí'i Xuva kō e ntá'vi o iña kuétsi kō.

²⁷ Da miī é kuntetu o nūu i e dóo donchu'ví nta'a Xuva kō dá xntékú ku've ñá iña ko. Ní'i kō mí'i koko un ntí ntí ña'a, ña ntaínchu'vi Xúva kō.

²⁸ Xoo ñá'a, ña é ña ni de ntáa lei Muíseé san ne, ñá ni ntuntá'ví ini ña ña. Te ió uvi, uni ña'a é kākā'an ntée ña ña ne, da miī é kuví ña.

²⁹ Te kuān o kúvi ni ña tsíkán ne, ¿ñā ntu te díí ka kue'e ní'i ña é ntō'o ña xoo é kākānuu i I'xá Xuva kō? Ña sá'á ne, kade ña vatā te ña ni nuu á'vi kue'en níñi Cristu, kuān te níñi ñá ne, kūvi nuu i é kūtuni ko tsi tá'xi Xuva ko ko nūu i e tá'xi ña xu'u ña ni kō. Kuenta iña níñi san di e ntántoo Xuva kō nima ña vatā koo é kūvi nakí'i ña ña. Ntá tsi ña sá'á ne, kaka'an kīni ña iña Espiritu Xuva ko, divi ñā é kaxé'e ña e dóo va'á iña ña.

³⁰ Ntá tsi ini ō tsí kade ntaa Xúva kō né, divi ña kākā'an ña: “Xu'ú ne, kué'é u é ntō'o ña'a san. Xu'ú ntanáa ú ni ñā”, ka'an Xúva kō. Ne, kaka'an xtúku

ña: “Xu'ú ne, natsodo kū've u iña ña'á ko”, ka'an ña.

³¹ ¡Oo donchu'vi é nī'i ko é nto'o ko nta'a Xuva kō, ña kantító san!

³² Ntá tsi naka'an nto ntūvi di'na dá dá ve íni nto tú'ūn va'á san. Kūtií nto dá dóo ntii tū'un da dóo ntó'o nto.

³³ Un vé'xi ne, dōo kinī ka'an ñá'a san iña ntó ne, dē xení ña ni nto mē'ñú ña'a san. Un vé'xi ne, ntō'o nto dá kuan ō ntó'o ta'an nto di.

³⁴ Ntūnta'ví iní nto ta'an nto, ña ñu'u kutū san. Íntōo dínī ntó kuān te kí'i ña'a san é tuví iña nto, tsí iní nto tsí e dukún kan ne, dōo iō iña nto e díi díi ka va'a, é ña ntī'i ntii dañu ntúvi.

³⁵ Dukuān ne, ñá xtuví mii nto é kuinti'xe nto Xuva ko vē, tsí tē ña xtuví mii ntó ne, ní'i ntō é vā'á kue'en.

³⁶ Kantio é kūtií nto tsi dá kūvi víi nto vatā ó ntio Xuva kō ne, ní'i ntō e tá'xi ña xu'u ña ni ntō.

³⁷ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: Ña ná'ā ka dá ki'xi ña é kākā'an u tsí kī'xi ña.

Ñá kukuíi ka ña.

³⁸ Xoó ña'a é vā'á nima ñá tsi kakuinti'xe ña kó ne, ní'i ña ntuví vā'á iña ña.

Ntá tsi te nātví iní ña ne,

ña xkúntee iní ka kó ña.

Kuan ō ka'an Xúva kō.

³⁹ Ntá tsi xo'ō ne, ña te kade o vatā ó de ña'a, ña e ntántiko kōó san ne, ntákunaá ña. Tsí xo'ō ne, ntáde o vatā ó de ña'a, ña ntákuinti'xe i ne, kuan kōo nakáku nima ko.

11

É kakuinti'xe kō

¹ Vá'a ō ve. Te kakuinti'xe kō ne, iní o tsí ní'i ntí'xe ko nuū i é kántétu ō. Ñá kaitsu'un ō, tsí iní o tsi nuu é ntaā i é nī'i ko, kuān té vata kiní ō.

² Dōo díní Xuva ko ni ñata kō, ña intóo kídaā, tsi kuinti'xe ña ña.

³ Tsí kakuinti'xe ko Xuva kō ne, iní ó tsi mii tū'ūn ña e de kú've ñá ñuxiví san. Ná tē nee iña io kídaā da de kú've ña e ntaíni o vevíi.

⁴ Kuinti'xe Abee. Dukuān ne, xé'e ña ūn doméni iña Xuva ko e díi ka va'a é vāta kaa é xe'é Caiin. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña ne, kí'i ña doméní san. Xí'i Ábeé rkontuvi, ntá tsi vata tsi te kākā'an dúkuan ña, tsí kainí o nté ō kuinti'xe ña.

⁵ Kuinti'xe Enoó san di. Dukuān ne, ñá ni xē'é Xuva kō é kuví ña. Kuan tsí ó kantító ña náki'i Xuva ko ña e dukún kán. Ná ni naní'í ka ña'a san ña, tsí kue'en ní'i Xuva ko ña. Tsí di'na dá naki'i Xuva ko ña né, kūtuni ñá'a san tsi idé ña é ntio Xuva kō.

⁶ Ntá tsi ña kuví víi ō é ntio Xuva ko tē ña kuinti'xe ko ña. Te nchō kí'in étsin o nūu Xuva kó ne, kantio é kuinti'xe kō tsí tuví ña, tsí kaxé'e ña é vā'a xoo é kanīi nima í kanantuku ña.

⁷ Kuinti'xe Noee. Dukuān ne, dá kakā'an Xúva kō tsí koo nuu i é vāta kiní ña ne, éde ña kuenta é kākā'an Xúva kō. Kídaā ne, de vā'a ña uun tun ntōó san vata koo é nakáku nuu ña ni i'xā ña. Dā iní ña'a san tsi dóo vā'á ó kakuinti'xe Noee san ne, kūtuni ña tsi dóo kiní ntáa ña nguīi san. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña'a Noee san, tsi kuinti'xe ña.

⁸ Kuinti'xe Abraan. Dukuān ne, kué'en ña tūku ñuu é kākā'an Xúva kō tsi kué'e ña é kūvi iña ñá ni i'xā ña. Kuān té ña ni iní ña mí'i kí'in ñá ne, ntīi ña ñuú mii ña ne, dē ntaa ña é kākā'an Xúva ko ni ña.

⁹ Kuinti'xe Abraán san. Dukuān ne, ní'i ña é kutuví ñá ñuú san é xe'é Xuva ko ña vatā ó kaka'an ñá, kuān te vāta kaa ña ntaíka itsi san kaa ña. Ví'i doó san inúu ña, vatā o dé Isaa ni Jácoó di, tsí dadīi ní'i ña tú'ūn é xe'é Xuva ko xū'u ña.

¹⁰ Ví'i doo tsí san inúu ña, tsí intétu Abraan ñuu é tuví ntii dañu ntūvi, ñuu é xtúvi tū've Xuva kō, ñuu é de vā'a mii ña e dukún kán.

¹¹ Kuinti'xe Sará san di. Dukuān né, kuān te ita ntí'xin kuia ña é kōo i'xá ña ne, ñú'ū ntí'xe i'xá ña, tsi kuinti'xe ña tsi víi Xuva ko nuū i é xe'é ña xu'u ña ni ña.

¹² Dukuān né, kuān te dóo ata Ábraan é ña ni kuví kóo i'xá ña ne, xíō i'xá ña. Káxa ūn tsi ña'a san dá nté kútítín ña. Vatā ó uve díi xntivi e dukún kán ntáa ña. Vatā ó ntákuví xíku ntákuví ña é ntē ña kuví naká'vi o ña.

¹³ Un ntíi ntíi ña'a san é kākā'an u ne, ntákuinti'xe dukuan ña dá xí'i ñá, kuān té vata ní'i ña é un ntí'i é kākā'an Xúva kō. Ntá tsi iní ñá tsi rkontuví koo nuu i sá'a ne, dōo díní ña. Ntáka'an ñá tsi ña te ñuú mii ña ñuxiví sa, tsí ntōo taan ña.

14 Dá kuān ó ntáka'an ñá'a sán ne, ini ó tsi ntánantukū ká ña uun ñuu é kúvi ñuu mii ñā.

15 Tē dí kanaka'an ña ñūú san mí'í ntáka ña ne, ¿nté kui ña ni ntiko koó ntu ña ikān?

16 Ntá tsi ntio ña uun ñuu é díi ka va'a. Ntio ña kuntōo ña e dukún kān. Dukuān ne, ñá ni kūka'an nuu Xúva kō tsi ntáka'an ñá'a san tsí Xuva ñā né, xtúvi tu'vē ñá ñuu mí kuntōo ña e dukún kān.

17 Kuínti'xe Abraán san. Dukuān né, dā íto ntéé Xuva ko ñā ne, xé'e ñā i'xá ñā Isaá, kuān té kuví, vata kaa doméni iña Xuva ko. Uun tsi i'xá ña e káku dá xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, ntá tsi nchō kué'e ña i, kuān te é káka'an Xúva ko ni ñā:

18 “Kuenta iña Ísaá ne, nakāxa tátá nto”, ka'an ña.

19 Ini Ábraan tsi dóo ntii íni Xuva kō ne, kuví nantoto ña ña'a kuān té xi'i ñā. Kuví ka'an o tsí vata tē dí ni nāki'i ntí'xe Abraan i'xá ña rkontuvi te xi'i.

20 Kuínti'xe Isaá di. Dukuān ne, xé'e ñā xu'u ña tsí víi Xuva kō é vā'á ni Jácoo, ni Esáuú rkontuvi.

21 Kuínti'xe Jacoo. Dukuān né, dā dokó sa kúvi ña ne, náki'i tuun ña tatun ña. Nānu'u ña ini ña Xuva kō ne, xé'e ñā xu'u ña tsí víi Xuva kō é vā'á ni i'xa i'xá ña Josee.

22 Kuínti'xe Joseé san di. Dukuān né, dā xee ntúvi é kuví ñá ne, kaka'an ñá ni ña Israee tsí ntaka ntí'xe ña ñuu Egítō rkontuvi. Kaka'an ñá ni ña te kūni'i ña xiki ña te ntáka ña ne, nakantú'xi ñuu san mí kī'in ña.

23 Kuínti'xe uva Muiseé san di. Dukuān né, dā káku Muiseé ne, xnuu xū'u ñá i te ūni xoo, tsí ini ña tsi dóo tíi kaa i'xá san. Ñá ni u'vī ña é káka'an reí san tsi ka'ní ña i'xa íkín iña ñá Israee san, i'xa tii.

24 Kuínti'xe Muiseé san di. Dukuān né, dā kúka'nu ña ne, ña ni ntío ña é káka'an ñá'a san tsí i'xa diókō rei Egítō san ña.

25 Díi ka ntio ña é nto'o dadíi ña nī ña ntáduku ntéé Xuva kō é kutúvi díni ña uun da'na mí ntáde ña'a san é kīni kaa.

26 Díi ka nuu á'vi, kuíní ña, é ntō'o ñá vata o ntó'o Cristu é nī'i ña é un ntí'i é ío ñuu Egítō. Tsí kantetu ña nuu i e díi ka va'a é kué'é Xuva ko iña ña.

27 Kuínti'xe Muisee. Dukuān né, ntáka ña ñuu Egítō ne, ñá ni u'vī ñá te kūdiín reí san. Ñá ni xtuví mii ña é víi ña, tsí vata tsi tē ini ña Xuva ko, kuān té ña kuvi kiní o ñā.

28 Tsi kuínti'xe Muiseé ne, dē ka'nu ña viko é naka'an ñā da ntáka ña ñuu Egítō. Ká'an ñá ni ñā'a san tsí da'ví ña niñi lé'ntú san dikí xi'i ña kan vata koo é ña ka'ni ánje Xuva ko i'xa nuu i iña ñá Israee.

29 Kuínti'xe ña Israee san di. Dukuān ne, itā ntí'xin ña mé'ñū ntute ñu'u san é nani Ntute Kué'é san vatā ó te ñu'u itsi. Ntá tsi dā intíkin ña Egítō sán ña ne, tēni ña.

30 Kuínti'xe ña Israee san. Dukuān ne, kó'xo ntíká nto'o ñuu Jericoo da íka ña u'xe ntúvi ata i kan.

31 Kuínti'xe Raa, ñádī'i e íka lukú san. Ñá te ni xī'i dádi ña ni ñā'a, ña é ña ni kuínti'xe i san, tsí kuān te íka luku ñá ne, xntii ñā ña Israee, ña é íkoto ntódo ñuu tsikan.

32 ¿Nēe iñá ka ntu ka'án u? Ñá kuné'é ka é ntāa ú ni nto iña Gédiuun, iña Báraa, iña Sānsuun, iña Jéftee, iña Dávii ni Sámuee, ni ñá ka'án naa Xuva ko kidaā.

33 Un ntíi ntíi ña tsikán ne, kuínti'xe ña. Dukuān né, iō ñá e kúvi idé ña da náa ña ni tūku ñuu. Iō ñá e dóo vá'ā o de kú'vē ña. Iō ña é ni'i ña núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñā. Iō ñá ne, nakáku ña dá ncho ka'xí ñañá san ña.

34 Iō ña é ñā ni i'xi ña dá ñū'u ña mi dóo kai'xi ñú'ú san. Iō ña e nakáku ña da nchó katsin ña'a san ña káa. Iō ña e nāxnuu ña ntii ña kuān té ña tui ntíi ña dí'na. Iō ña é ña ni u'vī ña dá edé ña du'xēn né, nakúnu ñā sntadun túku ñuu san.

35 Ío ñadī'í san ne, ntōto xtuku i'xá ña rkontuvi dá xi'i.

Tuku ña ntákuínti'xe i sán ne, dōo ntó'o ña da káni ña'a san ña utun, ntá tsi ña ni ncho víi ña é káka'an ñá'a san vata koo é nakáku ña. Ini ñá tsi ni'i ña ntuvi e díi ka va'á iña ña nta'a Xúva kō.

36 Tuku ña ne, ntáxkuntéé ña'a san ña ne, e'ní ña ña, nātíi nuu ña ña xo'o. Kī'ní ña nta'a ña ni dī'in ña dí ne, xnuu kutu ña ñā.

37 Tuku ña ne, káni ña'a san ña xuú ne, xí'i ñā. Iō ñá ne, katsin dava ña'a san ña. Iō ñá ne, íto ntéé ña'a san ña te víi ña é kīni kaa. Iō ñá ne, e'ní nuu

ña'a san ña káa. Iō ñá ne, íka xaa ña ne, kudii ñí a le'ntú san ni ñí tsidi'ú san itávi núu ña. Dōo taan núu ña. Dē xení ña'a san ni ñá ne, dōo u'vi kúvi ña.

³⁸ Ña ñuxiví san ne, ñá te nuu á'vi ña é kuntoo dadí ña nī ña dōo va'á san. Ntá tsi edé ña ñuxiví san é doto tsi íka xaa ña dōo va'á san ñuu itsí san nī má ntá'xín san. Xavi kítí san ni mâvi kan kúvi vi'i ña.

³⁹ Un ntí ntí ña sa'á ne, kuān te íni Xúva kō tsi dōo va'á kuinti'xe ña ne, ñá ni nī'i ña é un ntí'í é xe'é Xuva ko xū'u ña.

⁴⁰ Tsí ini Xúva kō tsi ío ūun nuu i é díí ka va'á iñá kō ne, ntio ña é kūntetu ña tsikan da nté dadí ni'i ña ni kō e ntuvá'a kue'en o nuú Xuva kō.

12

Koto o nūu Jéssu

¹ Nto mé'ñu o nī ña te da díí ña'a, ña e dōo kuínti'xe i san. Dukuān né, xo'ó dí, na xtúví xio o da neé ka nuu i é kanateñu nuu kō, da neé ka kuetsi é ncho ni'i i kó ne, na kútíi o kūnu dú've o itsi e tá'xi Xuva ko kō.

² Koto o nūu Jéssu, tsi kuínti'xe kue'en ñá Xuva kō né, tá'xi ña é kuínti'xe vá'a ko ñá di. Ntō'o Jesuu ntíkā krusi, ntá tsi ña ni kuká'an nuu ña é xi'i ñá vata o xi'i ñá kini ntáa san, tsí ini ñá tsi te ita ntí'xin é ntō'o ña ne, kutúvi díní ña nta'a Xuva kō.

³ Kadā kuení va'ā ntó ve nté o dé Jesuu, tsí kutíi ña dá un vá'a tsi ntō'o ña nta'a ñá iō kuetsí i. Dukuān ne, ñá ku kudu'xen ntō, ñá ku natívi iní nto é kuínti'xe nto.

⁴ Tsí nto'ó ne, vata nī'i ntó doxi'i da ntánāa ntée nto é kini kaa san.

⁵ ¿Vá kunáa inī ntú nto tsí kata'xi Xuva ko nto itsi, tsí i'xá ña nto? Tsi kaka'án tú'un Xuva kō:

I'xá mī kó, na naka'an o dá ta'xi Tó'o ko o é ntō'o o.

Ñá ku tīvi iní o dá ká'án u tsí ña vá'ā o kaden.

⁶ Tsí xoo ñá'a, ña e dōo ntio Xuva ko i ne,

kaxé'e ña ña itsi.

Xoó ña'a é kī'i ña e kúvi ña i'xá ña ne,

kaxé'e ña é ntō'o ña,

ka'an ña.

⁷ Kutíi nto nto'o nto ne, kutú've nto, tsí kade Xuva ko ni nto vatā ó de ña

ni i'xá ña. ¿Vá iō ntú i'xa é ña kaxé'e uva i itsi?

⁸ Tē ña katá'xi Xuva ko nto itsi vatā ó de ña ni ūn ntí ntí i'xá ña ne, ñá te i'xá ntí'xe ña nto.

⁹ Kadā kuení nto di: Dā kú kuetsi o né, uva ko ñuxiví a ne, kata'xi ña ko itsi ne, kaiko ñu'u o ña. ¿Nté kui ña díí díí ka kuinti'xe kō é kākā'an Úva kō, ña tuví e dukún kán, vata koo é nī'i ko ntuví va'á iñá ko ntíi dañu ntúvi?

¹⁰ Uva kō, ña tuví ñuxiví a ne, dá kuetsi o ne, kata'xi ña ko itsi vatā ó kuíní ña é vā'a. Ntá tsi Xuva kō ne, díí díí ka kaidiá'vi dá kata'xi ña ko itsi, tsí ntio ña é ntūvá'a kue'en o vata o va'á ña.

¹¹ Iní ntó tsi ña ntío ko é ntō'o ko, tsí kaexnúu. Ntá tsi rkontuví ne, dá kūtú've kō é vīi o é vā'á ne, kuntōo vá'a o, tē kutú've ntí'xe ko kuēnta iñá i é ntō'o ko.

Dōo xii kaa té ña kiní o é kākā'an Xúva kō

¹² Dukuān né, nāxnūu ka'nu nto nima ntó ne, nakuntítsi ntāa nto.

¹³ Nantuku nto itsi vā'a mí'i ntáka nto, vata koo é ña díí díí ka kuvi nto, vata koo é ntūvá'a vá'a nto.

¹⁴ Kuenta tsi víi nto te kuntōo vá'a nto ni ūn ntí ntí ña'a. Kuntíkín nto é vā'a, tsi nté uun ña'a ña kiní ña Tó'o ko tē ña víi ña é vā'a.

¹⁵ Koto xnto te iō nto é ña kanani'í ka nto é vā'á san é kata'xi Xuva kō. Ñá víi ntó vata kaa xuku ūvé san. Tsí da kaidáka xuku ūvé san ni tūku xukú san ne, ku uve ntí'i. Te víi nto é kīni kaa ne, kutú've ta'an nto é víi ña é kīni kaa di.

¹⁶ Ña ku kava ni'i nto ñadí'i é ña te ñadí'i míi ntō; ntē ña ku nadikí nteé ntó Xuva ko, vatā o dé Esauu dá nadama ñá é víi ñá i'xa nuu i dá ni'i ña é ka'xí ña.

¹⁷ Iní nto tsí rkontuvi dá xee ntúvi e nāxnūu viko uva ña ñá ne, ña túvī ká iñá ña. Kuān te dōo éku ña ne, kuān te dōo nátivi iní ña ne, ña túvī ká cho'o i.

¹⁸ Ntō'ó ne, ñá ni xēe étsin nto xuku Sinaií san é tīn nta'a nto vatā o dé ña Israeé san kidaā. Núu xūku tsikán ne, kai'xi ñú'ú san ne, neé kue'en. Dōo ñu'u viko neé san ne, dōo ínu tatsin.

¹⁹ Ntē ña ni tekú nto da éku trunpetá san, ntē dá kakā'an tátsin Xuva ko ni ñá. Ña e téku i sán ne, íkan ña é ña ku ka'án ka Xuva ko ni ñá.

20 Tsi dóo ū'ví ña da dóo ntii ka'an Xúva ko ni ñā tsí da xōó ka é xtūvi i dí'in i xuku san, te ñā'á o te kiti ne, kuétsi é kā'ní nuu ña i xuú ne, o kini ña i káā.

21 Tsi dóo donchu'ví kaa é ini ña ne, un tsi nte mí Muisee kaká'an ña: “Koó da kān'i u é kaū'ví ko”, ka'an ña.

22 Ntá tsi ntō'ó ne, xée ētsin nto xuku é nanī Siuun, ñuu mí tuví Xúva kō, ña kantito ntii dañu ntūvi. Ñuú sa'á ne, kaka'an o é ñuú Jerusaleen é tuví e dukún kān, mí'i ntoo ña te nté kaa ánje Xúva kō.

23 Xée nto ikān, mí'i ntoo dīni ña ntánataká nuu, ña ntáduku ntée Xúva kō, ña é ūve na'a dívi i e dukún kān. Xée ntō mí tuví Xúva kō, ña é kaidō kú've iña un ntí'í ña'a san. Xée ntō mí ntántoo ña xi'i, ña é vā'á san, ña e ntántoo Xúva ko nima i.

24 Xée ntō mí tuví Jesuu, ñá ntitsi me'ñu nuu Xúva ko ni ñā'a san kuenta iña tú'un xee san é xe'é Xúva ko xū'u ña, tsi éti ña ñiñi ña vata koo é ntá'vi ña kuétsi kō. Díi díi ka kaidiá'vi ñiñi ña é ñiñi Ábee. Tsi dá ini Xúva ko ñiñi Ábee san ne, kaka'an ñá tsi ntánaa ña. Ntá tsi dá kaíní ña ñiñi Jésuú ne, kaka'an ñá tsi kada ka'nu ini ña ni kō.

25 Koto nto é vii ntó kuenta ñá kaka'an ni ko. Tsi tē ña ni nakáku ña Israee dá ña ni ide ña kuénta é kaka'an Muisee ni ña ñuxiví a ne, díi díi ka ña nakáku o tē ña vii o kuénta nēe é kaka'an ñá tuví e dukún kān.

26 Dá kakā'an Xúva kō kídaā né, táān ñuxiví san. Ntá tsi vevii ne, kaka'an ña: “Uun ito ká xtuku nataán u ñá te da mii tsi ñuxiví sa, tsí un tsi nte e dukún kān di”, ka'an Xúva kō.

27 Dá kakā'an ñá é “uun ito ká xtuku” ne, ncho ka'an ñá tsi nanti'i ña da nēe ka é ió ñuxiví a é ede kú've ña. Koó da nuú i iña mii ña é kuntōo ka.

28 Dukuān ne, naku'é o sintiá'vi nta'a Xúva kō tsí kaduku ntée o mí kadē kú've ña, mí é ña ntí'i. Dukuān ne, ka'nu kuiní ko ni Xúva ko. Kunuu ini kó ña kanī nima kó, vatā ó ntio ña.

29 Tsi Xúva kō ne, vata kaa ñu'u é kaē'mi é un ntí'i é kīni kaa kaa ña.

13

Nté koo vii o vatā ó ntio Xúva kō

1 Ntō'ó, ña ntákuinti'xe i, ña xtúvi mii nto é kuinima ntó ta'an nto.

2 Ñá ku kúnáa ini nto é vā'á koo vii nto ni ñā'a, ña é xēe nú vi'i ntō. Tsi iō ñá'a ne, da xe'é ña vi'i ña ne, íntōo ánje Xúva ko ni ña, kuān té ña ni kutúni ñá te ánje ña.

3 Naka'an nto tā'an nto, ña ntákuinti'xe i san, ñá ñu'u kutū, vata tsi te ñu'u kutu dadīi nto ni ñā. Naka'an nto tā'an nto, ña dóo ntánto'o i dá kadē xení ña'a san ni ñā, tsí te dá ná kuān koo nto'o nto di.

4 Kuiko ñu'u nto ñadi'í ntó tē tánta'a nto. Mii ña kutuvi ni'i nto ñá ne, ñá ku dotō tsí kava ni'i nto tuku ñadi'í san, Kuan kōo vii ñadi'í san ni xi ña di. Tsi Xúva kō ne, kué'e ña é nto'o da xōó ka ña'a, te ña e tánta'a, te ña é vāta tánta'a, te kava ni'i ña ñadi'í é ña te ñadi'í mí ñā.

5 Ñá ku ntí'i ini ntó iñá diu'un. Kūntoo dīni ntó ni nēe kudii é ni'i nto. Tsi Xúva kō ne, kaka'an ña: “Nté uun ito ñá xtuví mii ú o. Nté uun ito tē ña vii u ó kuenta”, ka'an ña.

6 Dukuān né, kanī nima ko kuvi ká'an o:

Xúva kō né, divi ñā é kaxntii ñā ko.

Dukuān ne, ñá ku ū'ví ko.

Ña túvi nee iña é kūvi vii ña'a san ní ko.

7 Naka'an nto ñā'a, ña é nakua'a ntó san, ña é nāñé'e nto tú'un Xúva kō. Koto vá'a nto nté o kuínti'xe ña un tsi da nté xi'i ña ne, kuan kōo kuínti'xe nto di.

8 Jesucristú ne, ñá kánadama ña. Kuan tsí ó de ña vevii vatā o dé ña dí'na ne, kuan kōo vii ña ntii dañu ntūvi.

9 Ñá ku kuntikin ntó da nēe ka tuku tú'un é kaka'an ñá'a. Díi ka vā'á o é kunūu ntii nima ko kuenta iña i é vā'a é káta'xi Xúva ko kō né, xtuví mii o nté xkoó ini o iña i é ká'xi o, é ña ká'xi o. Tsi nuu i é kaē'xi o ne, ña te dívi é kaxntii kō.

10 Ió naa ko mí'i tuví uun doméni iña ko é ña kaní'i dutu, ñá ntántikin lei átā san.

11 Ini nto tsí dutu ñá odo nūu iña ñá Israee san ne, kaxtuví ñá ñiñi kiti san má vi'i kuikó san é kūvi doméni iña Xúva ko vata koo é ntūvá'a ña'a san ni Xúva kō, ntá tsi kae'mi ña kúñu ti áta ñuú ña kán.

12 Dukuan o ntó'o Jesuu ata ñuú san di, vata koo é ntavá'a ña nima ñá'a san kuenta iña ñiñi mii ña.

¹³ Dukuān né, xtuví mii o é átá san ne, kuntik̄n o Jésuú, kuān te kadá xení ña'a san ni ko vatā o dé ña ni ñā.

¹⁴ Tsi ñuxiví a ne, ña túvi ñuū ko é kuntoo o ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntánantuku o ñūu mí kuntoo o rkon-tuvi.

¹⁵ Dukuān ne, utén utén nakué'e o doméni nta'a Xúva kō dá kā'an ó tsi dóo ka'nu ña. Dōo diní ña dá nakué'e o ñā sintiá'vi kuenta iña Jéssu.

¹⁶ Ñá ku kūnáa iní nto é vii nto é vā'a, é xntii nto tā'an nto. Tsi dá kuān ó de nto ne, vata kaa doméni iña Xuva ko kaa, e dóo ntio ña.

¹⁷ Kada ntaa ntó nī ña ntádē kû've iña ntó ne, vii ntō é kākā'an ñá, tsí kade ña kuentá nima nto. Iní ña tsí kuenta iña Xuva ko e ntáde ña nto kuenta. Vii nto vata koo é kunūu díní nima ña, ñá tē é kūnta'xa iní ña, tsi ¿mí'í ntu kunuu á'vi iña nto te kūnta'xa iní ña?

¹⁸ Ka'an ntá'vī ntó iñá ntí. Iní ntí tsi idé ntí é vā'á ni ntō nuu Xuva ko. Da mii é ncho vii ntí é vā'a utén uten.

¹⁹ Vii nto da xe'e, ka'an ntá'vī nto te ta'xi Xuva kō é dií ka kantí'í naxeé u mí'í ntántoo nto.

I'a ntí'í tutú san

²⁰ Xuva kō, ña kata'xi é kũntoo vá'a o ne, xtuví ñá kuenta tsí ntii dañu ntūvi vii ña e tá'xi ña xu'u ña ni ko kuēnta iña níñi Jéssu, paxtu va'á ko, dá nantóto xtūku ña ña dá xi'í ña.

²¹ Na ta'xi Xuva ko ntō é un ntí'í é vā'a é kantio nto vata koo é kūvi vii nto vatā ó ntio ña. Na vii ña é vā'á nima ntó, nuu i é vā'á, kuiní ñá, kuenta iña Jesúsristu. ¡Ká'an o tsi dóo ka'nu Cristu ntii dáñu ntūvi! Kuan tsi koo na kōo.

²² Kákān ú nto, tā'an kó, te kūtíi nto nī kó kudii tú'ūn sa'a é kākā'án u ni nto, kuān té ña kué'e tutú san ni de vá'a u.

²³ Ntio ko é kūtuni nto tsi e ntíi ení ko Timōteu vi'í útun san. Te kí'xi kantí'í ña ne, kuntēka ú ña te amá kixkoto ni'ni ú nto.

²⁴ Ká'an ntō ntiusi ni ún ntí'í ntí'í ta'an kō, ña ntánakuā'a nto ni ūn ntí'í ntí'í ña ntáduku ntée Xuva kō. I'a kataxnūu ña ñuú Italiá san ntiusi ntó dí.

²⁵ Na naxnuu viko Xuva ko nto, ūn ntí'í ntí'í nto. Sá'a tsí é kākā'án u ni ntō.

Tutu e táxnūu Santiau iña ñá Israee

Taxnūu Santiau ntiúsi

¹ Xu'u é Santiaú u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko ni Tó'o ko Jesūcristu. Taxnūu u tú'ūn sa'á iña nto, ðivi ntō e kúvi uxuvi táta ña Israee nto, da mí'i ká mi ntántoo nto. Ntiusi nto.

Kata'xi Xuva kō e dóo ki'in inī ko nté koo vii o

² Kuntoo díni nto, tá'an ko, da ntánto'o nto é tūku e tūku nuu i.

³ Ini nto tsí da ntánto'o nto cuenta iña i e ntákuinti'xe nto ne, ntácutú've nto é kutíi nto ði.

⁴ Na kūtíi ká nto vata koo é kutu've vá'a nto, vata koo é ntūvá'a ña'a nto ne, ñá tē nee iñá kunáa nteē ntó nuu Xuva ko.

⁵ Tē ñá ini nto nee é vā'a é vii ntó ne, kákan nto nta'a Xuva kō. Tsí kantétu ña é kuē'é ña é kūtuni un ntíi ntíi ña'a nee iña é vā'a. Ñá káde víni ña, ntē ña kada tíi ña ni ntō.

⁶ Ntá tsi te kákan ntó nta'a ña ne, kanī nima ntó kuinti'xe nto é nantiko koō ña. Ntē ña ku dé kuení nto te ña nantiko koó ña. Tsí ña ntádē kuení i sán ne, kuān ntáa ña vata kaa ntute ñu'u san é kaido ne, kanainu dá kainu tatsín san.

⁷ Tē ña te kánii nima nto ntákuinti'xe nto da ntaíkan nto nta'a Xuva kō ne, ¿mí'i ntu tá'xi ña é ntaíkan nto?

⁸ Tsí uun ña'a, ña é uvi nuu i kade kuení i ne, nuu nuu tsi kanadama ña é vii ña. Tuku vii ña vevii ne, é tūku vii ña uten.

⁹ Ta'an ko, ña e dóo ntā'ví san ne, kuān té ña nuu á'vi ña ñuxiví sa ne, ntá tsi na kutūvi díni ña, tsi dóo nuu á'vi ña nuu Xuva ko.

¹⁰ Ta'an ko, ña e dóo kuikā sán ne, na kutūvi díni ñá te xūvi kaika ña. Tsi vata kaa laa é kae'nu má kū'u kan kaa ña. Tsi uun da'na tsi vé'xi ñuxiví sa.

¹¹ Laa sán ði ne, uun dá'na tsi kakene ne, kanakó'xo dá káxi'i díi xuku i ka'ni ngántií san. Ñá vā'á ka kídaā. Kuan kōo kuvi ni ña kuiká san ði. Tsi uun da'na tsi nti'i nuu mii ña ni é iō iña ña.

E ntánto'o kō

¹² Nté kui vá'a ña'a, ña é kakutíi i é kanto'o i. Tsí te kutíi ña ne, ní'i ña ntuvi vā'a iña ñá nta'a Xuva kō. Tsí Xuva kō ne, e xé'e ñá xu'u ña tsí kuntoo ña ni ñá, xoo é kákuinima í ña.

¹³ Te iō uun nuu i é kīni kaa é ncho víi o ne, ñá ku kadā kuení ko te nta'a Xuva ko vé'xi, tsí ña túvi mí'i kēne ña é vii ña é kīni kaa né, ntē ña katá'xi ña é vii o é kīni kaa ði.

¹⁴ Tsí nima kīni kaa ko kaikan e dóo ncho vii o é kīni kaa san.

¹⁵ Te kuinti'xe kō é kaikan nima kó san ne, vii nti'xe o é kīni kaa san. Kidáa né, tē kuíni kō é vii o é kīni kaa san ne, ní'i kō doxi'í san.

¹⁶ Ntō'o tá'an ko e dóo ntio ko, ñá ku kanī nta'ví mii ntō nima nto.

¹⁷ É un nti'i nuu i e dóo va'a, nuu i é nuu é ntaā í ne, ðivi tsí é vé'xi e dukún kán. Xuva ko kataxnūu ña é vā'á mii kō. Tsí ðivi ñá ede kú've ña ñu'u é káxi'í nuu e dukún kán. Ní'ū sán ne, kanadama, ntá tsi Xuva kō ne, ña kanadama ña nté un siin.

¹⁸ Tsí mii ñá ntio ña é nakáku ña kō da kuinti'xe ko tū'un é nuu é ntaā i iña ña é ntio ña é kuvi o vata ntáa i'xa nuu i iña ña.

Xoo é ntio nti'xe i Xuva kō

¹⁹ Kutuni nto sá'a, ta'an ko, ña e dóo ntio kó ne, ntíto vii nto, un nti' nti' nto, dá ntaíni nto ne, ñá ku dotō tsí ka'an nto. Ñá te ūra tsí kudiín nto ði.

²⁰ Tsí te kudiín o ne, ñá ntáde o é vā'a é ntio Xuva kō.

²¹ Dukuān né, xtūví xio nto da nee ka nuu i é kīni kaa san. Mii tsí é kuinti'xe nto tú'ūn e xnūu Xuva kō nima nto. ðivi tsí é kaidiá'vi é nakáku o.

²² Ntá tsi ña te da mii tsí é kīni nto é káka'an tú'un Xuva kō, tsí kada ntaa nto. Te da mii tsí e ntaíni nto ne, ntaéni nta'ví mii ntō kúñu ntō.

²³ Xoó ña'a é da mii tsí e kaíni ña tú'un Xuva kō ne, ntá tsi ña káde ntaa ña vatā ó kaka'án ne, vata tsi kaa ña é kaito nuu speju kaa ña.

²⁴ Tsí kainí ña nuu ña, ntá tsi dá kaxkokoō ña ne, ura tsí i kakunaá ini ña nté ito ña.

²⁵ Ntá tsi utén utén nakuā'a nto tú'ūn e dóo va'á san iña Xuva ko, tú'ūn é nakákú kō é kīni kaa san. Xoó ña'a é ña kunáa ini ña tú'ūn é nakuā'a ña, tsí kade ntaa ña é káka'án ne, naxnuu viko Xuva ko ña.

26 Xoó ña'a é kaka'an ña tsí kantikin ñá Xuva kō, ntá tsi ña káde ña kuenta é kaka'an ñá ne, ¿mí'i ntū nuu é ntaā i é kakuinti'xe ña Xuva kō? Da mii é kaeni ntā'ví mii ñā kúñu ñā.

27 Te nūu é ntaā i ntákuinti'xe ko Xuva kō né, vii o é vā'á, vii o é ntio ña di. Xntii o á i'xa kií san ne, xntii o ña dī'i ntā'ví san di nēe e ntátaan nūu ña. Ñá vii o é kīni kaá vatā ó de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō.

2

Dad# tsi vii o nī dá xōó ka ña'a

1 Ntō'o, tá'an ko e ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu, ña e dóo va'á kue'én ne, ñá ku nāntii ni'ni nto nté uun ña'a san.

2 ¿Nté koo vii nto te xēe úun ña'a mí'i ntánataká nuu nto, ña é nuu nta'a i di'i e kúvi oró ne, ni dōo é ña te nté kaa va'á ne, dad# tsi xee úun ña ntā'ví, ña é nuu doo tsude?

3 Te kiní ntó ña é nuu doo vá'a sán ne, tē ka'an ntó ni ñā: “Kutuví ntó i'a mí va'á ó sa”, ne, te ká'an ntó ni ña ntā'ví san: “Ikan kuntitsin, o kutúvín ñu'u san”;

4 te kuān koo ka'an ntó ne, ntáde kú'vē nto tsí iō ña'a sán ne, dií ka nuu á'vi ña é ña nguii san. Ñá vā'á o é kuān koo kada kuení nto.

5 Kīni nto, ta'an ko e dóo ntio ko, tsi é nakaxnúu Xuva ko ña ntā'ví san é dií ka kuinti'xe ña, é nī'i ña é vā'a iña Xuva ko. Tsí kuan o ka'an Xúva kō é kué'é ña iña ña, da xōó ka ña'a, ña é mēni í ña.

6 Ntá tsi ña ña ne, ntáde xení nto ni ña ntā'ví san. Ntá tsi ¿ñā ntu te ña kuiká san e ntáde xení ña ni ntō? ¿Ñā ntu te ña ña e ntáñu'u ña nto, ntáñe'e ni'i ña nto nta'a ña tsíñu i san?

7 ¿Ñā ntu te ña ña e ntáka'an kīni ña iña Cristu, ña e nteé kimi nto?

8 Ntō'ó ne, vá'á ó de nto tē ntáde ntaa ntí'xe nto lei é odo nūu mí kaka'an tú'un Xuva kō é na kuñima kó ta'an ko vatā o ntákuinima ko kúñu kō.

9 Ntá tsi tē dií ka va'a ntáde nto ni úun ña'a é tuku ña'a sán ne, iō kuetsí nto, tsi ña ntáde ntaa nto é kaka'án lei Xúva kō.

10 Tsí te úun ña'a kade ntaa ntí'i ña lei san ne, ntá tsi te úun tsi nuu i é kakó'xo nteé ñá ne, vata tsi te kākó'xo nteé ña é un ntí'í é kaka'án lei san.

11 Tsí mii tsi Xuva kō xtúvi ña é ña kuvi kiní dikí o ñadī'i ñá'a ne, ña ña ña xtúvi ña é ña ka'ní o ña'a. Tē ña ka'ni dikí nto ñadī'i ña'a sán ne, ntá tsi kae'ní nto ña'a ne, kidáa ne, kakó'xo nteé nto é kaka'án lei san.

12 Dukuān ne, vá'á koo ka'an ntó ne, vá'á koo vii nto di vata kaa ña'a, ña é kī'in ntá'a ña kaxntékú kú've kuenta iñá lei san é nakáku o.

13 Tē ña ni ntunta'ví ini ko ña'a vevii ne, ñá ntuntā'ví ini Xuva ko kō te xee o nta'a ña é xntékú kú've iña ko kídaa. Ntá tsi tē ntunta'ví ini ko ña'a san vevii ne, ní'i kō é vā'á nta'a Xuva kō kídaa.

Ñá te da mii tú'ún ka'an o

14 Ntō'ó ta'an ko, ¿neé ntu kaidiá'vi i te uun o kaka'an o é kakuinti'xe ko Xuva kō, ntá tsi ña káde o é vā'a? ¿Kūvi ntu nakáku o é kuān ó kaka'an o?

15 Te úun ta'an ko kataan nūu ña é ña tuvi dóo kunúu ña, é ña tuvi é ká'xi ñá ne,

16 te iō ntó ka'an ntó ni ñā: “Va'a vá'a tsi koo kue'én nto. Xuva ko na tá'xi ña doo é kunūu kutavi nto. Na tá'xi ña é kō'o é ká'xi ntó di.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, ntá tsi ña kaxé'e nto é kataan nūu ña é kunūu ña, nte é ká'xi ñá ne, ¿neé ntu kaidiá'vi i?

17 Te xo'ō ntáka'an o tsi ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'á ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi i e ntákuinti'xe kō?

18 Ntá tsi te iō ñá'a é ká'an ña: “Ña ña ña ne, kade u nuu i é vā'a. ¿Nté ntu koo nañe'e ntó ko tsí kakuinti'xe nto tē ña káde nto é vā'a? Tē kade u é vā'á ne, kutuni nto tsí kakuinti'xe ko é nuu é ntaā i”, koo ka'an ña.

19 Kakuinti'xe ntō tsí uun tsi Xuva kō. Vá'á ó ni. Ntá tsi kuān o ntákuinti'xe é ña vá'á sán di ne, ntanf'i, tsi ntaú'ví i.

20 ¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Na nū'u ntó iní nto tsí ña kaidiá'vi i te da mii tsí é ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'a?

21 Uva ata ika ko Ábraán ne, ¿ñā ntu te kaká'an Xúva kō tsi dóo va'á ña é xntéku ña nú nāa kan i'xá ña, Isaa, vata kaa uun doméni iña Xuva ko?

22 Íni nto vē tsí nuu é ntaā i e kuinti'xe Ábraán san, tsi dé ntaa ña e kuinti'xe ña. Kutuni ko tsí da ide ña é vā'á ne, dií dií ka kuinti'xe ña di.

²³ Kuan ō kúntaa vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: “Abraán ne, kuinti'xe ña Xuva kō ne, ka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña”, ka'an. Kaka'an Xúva kō tsi Abraán san ne, kuvi ña ña vá'a tiin ni'i ña.

²⁴ Ini ntó ve, tsí kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a, ña é ña te da míi tsi é kaka'an ña tsí kakuinti'xe ña, tsí kade ña é vā'á di.

²⁵ Kuan ō dé Raá san, ñadī'i, ña e íka luku kidaā. Kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña, tsi dóo vá'á o dé ña da tsú'un xu'u ña mau iña ñá Israeé san ne, xio itsi táxnūu ña ña da nchó ka'ní ña'a sán ña.

²⁶ Tē ña kantíto nima kó ne, ñá vādá mi kaidiá'vi kúñu kō di. Dadii tsi, tē ña káde ō é vā'á san ne, ñá vādá mi kaidiá'vi i e kuínti'xe kō.

3

Xaa kō

¹ Ntō'ó ta'an mií ko, ñá tē nté sa títin nto é vií ntó mastru iña tú'un Xuva kō, tsí ini o tsí dií ka tá'xi Xuva kō é nto'o ko, xo'ó é mastru ó, tē ña ntáde ntaa o.

² Un ntī'i ō ntáko'xo ntee ō. Te iō ña é ña kakó'xo ntee ña é ká'an ñá ne, vá'á kue'en ña. Ntē ña kakó'xo ntee ña é kīni kaa sán,

³ vatā ó de ō dá kaxnuu ō káa xu'u idú san vata koo é vií ti é ntio kō ne, ña kúvi kī'in ti mí ntio ti.

⁴ Koto nto tun ntōó san di. Ñá te nté kaa na'nu. Un vá'a tsi ntii ntaíka dá káinu tatsín san. Ntá tsi ña kanakāka sán ne, vava kaa kudii á utun é ntee étí i kan kanakāka nuu ña vata koo é kī'in da mí'i ká mí ntio ña.

⁵ Kuān ó kuvi ni xaa kō di. Kuān té divi á ta'vi i é dií ka lú'nti é kanī kúñu kō ne, ntá tsi dóo ka'nu ncho vii. Kuān té un siin kudii ngiñū'ú ne, ñá tē nté kaa kue'e koko ní'ni.

⁶ Xaa kō sán ne, vata kaa ñu'ú san kaa. Ña túvi neé ka ta'vi kúñu kō e dóo kīni ide. Tsí divi kade i é katívi kanī kúñu kō. Kade i é tiví ko ni ta'an kō di. Kaka'an xaa kō é kīni kaa é vē'xi dō'vi kan.

⁷ Da nēé ka kiti ne, da nēé ka láa, da nēé ka kóo, da nēé ka kiti ntute ne, kuvi kutó'o tí ne, kuān o ntádē tó'o ña ti.

⁸ Ntá tsi xaa kō sán ne, xoxó kuvi kada tó'o i. Ñá kākukadin xaa kō é kaka'an é kīni kaa. Kuān kaa xaa ko

vata kaa koo é ñu'u tsitu xū'u ti ntidi ti.

⁹ Xaa kō sán ne, kaka'an tsi dóo va'á Xuva kō né, dadii tsi ūra í kaka'an kīni iña ña'a, ña é ede kū'vé Xuva kō é vata kaa mií ña.

¹⁰ Uun tsi xu'u ko kākii tú'ūn é vā'á ni tú'un é kīni kaa. Ntō'o tá'an mií ko, sá'á ne, ña te kuan kóo.

¹¹ Mí kākene ntute ne, ¿vá kūvi ntu é ikan tsi kēne ntute vidin sán ni ntūte uvé san di?

¹² ¿Vá kūvi ntu kii tine'ú san utun ngóñū'ú san? ¿Vá kūvi ntu kii ngoñū'ú san xo'o tinti'ó san? Dukuān dí, ña kuvi kii ntute vidin mí kākii ntute veñí san.

Xoo e dóo ki'in ini ntí'xe i

¹³ Te iō nto e dóo ki'in iní ntó, e dóo tú'vé nto ne, kutuni ko xoo e dóo ki'in iní í tē ini o tsí kade ña e dóo va'á ne, ñá káde ka'nu ña.

¹⁴ Ntá tsi tē dóo ntákune'u iní nto, tē dóo ncho ni'i nto iña mií ntó ne, ñá ku ká'an nto e dóo ki'in iní nto. Ká'an ntó é nuu é ntaā i. Ná ku ká'an ntó dovete.

¹⁵ Tsi é ki'in iní ntó san ne, ñuxiví san vé'xi, ñá te nta'a Xuva ko ni kī'xi. Tsí kuān ó de ña ñuxiví sa di. Tsí nuu i sá'á ne, nima kīni kaa nto vé'xi, tsi tó'o e ña vá'á san kata'xi é kuān koo kada kuení nto.

¹⁶ Da mí'i ka ntákune'u iní ña'a, da mí'i ká ntio ña iña mií ña ne, ntánaā ña. Ntáde ña un ntíi ntíi nuu i é kīni kaa.

¹⁷ Ntá tsi te nta'a Xuva ko vé'xi e dóo ki'in iní kó ne, ña túvi nté uun nuu i é kīni kaa. Te kuntīkin o tsíkan ne, dōo vá'a koo kuntuo o ni ta'an kō, dōo vá'a koo vii o ni ña nee iña é káka'an tá'an kō. Ntuntá'vi ini ko ña. Nñ kue'en ini ko vii o é vā'á ni da xōo ka ña'a.

¹⁸ Xoo é ntio i é kuntōo vá'a i ne, na vii ña é vā'á vatā ó ntio Xuva kō ne, kidáa ne, ní'i ntí'xe ña é vā'á koo kuntōo ña.

4

E dóo ncho kuntīkin ó ñuxiví san

¹ ¿Mí'i ntu vé'xi du'xēn san? ¿Ntē kuí ntánaa tsí mií ntu nto ni tā'an nto? Tsí divi é ntio nima kīni ntaa nto.

² Ío nuu i e dóo ntio nto, ntá tsi ña tuvi iña nto. Dukuān ne, ntaé'ni nto ña'a san é ntákune'u iní nto ni ña, ntá tsi ña ntáni'i nto é ntio nto. Dukuān ne, ntánaa nto ne, ntáde nto du'xēn.

Ntá tsi ña kuvi ní'i nto é ntio nto, tsí ña ntaíkan nto nta'a Xuva kō.

³ Kuān te ntaíkan nto ne, ntá tsi ña ntáni'i nto, tsí ña vá'a o ntaíkan nto. Da ti tsi é nantí'i nto nee iña é ntio nima káni ntáa nto.

⁴ Ntō'o é ña ntáde ntaa nto é kuntikin ntó Xuva kō ne, ¿ñá ini ntú nto tsí tē ntántikin nto é kīni kaa sán ne, ntáxtuvī mii nto Xuva ko? Xoó ña'a, ña e dóo ntio i nee iña é ña vá'a ne, kainchu'vi ñá Xuva kō.

⁵ Ñá te dōto tsi kaka'an tú'un Xuva kō tsí Espiritu ñā e tá'xi ña é kunūu nima kó ne, dōo kakukuiñū ñá ko te tūku nuu i ntántikin o, tsi dóo kakuinima ñá kō.

⁶ Ntá tsi díi díi ka kaxntii Xuva kō é vīi o é vā'a. Dukuān ne, kaka'an tú'un ñā: “Ñá kaxé'e Xuva kō é kūvi vīi ña'a, ña é ncho vīi ka'nu, ntá tsi dóo diní ña kaxntii ña ñā'a, ña é ña káde ka'nu san”, ka'an.

⁷ Dukuān ne, kué'e ntō é na kadā kú've kue'en Xúva ko iña nto. Ntá tsi ñá ku dā vá'a nto é kadā kú've tó'o e ña vá'a san iña nto nté koo vīi nto ne, kídāá né, kunu.

⁸ Kunuu inī ntó Xuva kō né, kunūu mé'ñu ña ntō. Nakate nto nta'a nto, ñi'vī ntō é iō kuetsí nto. Ntattoo nto nima ntó, ñi'vī ntō é uvi ítsi ntaíka nto.

⁹ Na kūnta'xa nima nto. Kueku nto ve kuenta iña kuetsi ntō. Tē xkuntée nto é kīni kaa san kídāá ne, kueku nto vevii. Tē dóo diní nto kídāá ne, kuntōo nta'xa kue'en ntó ve.

¹⁰ Na ntunta'vī ntó nuu Xuva kō né, ñi'vī ña nantaa dukūn ñá nto.

É ña ká'an o xoo e vá'a i, xoo é ña vá'a i

¹¹ Ntō'ó ta'an ko, ñá kū ka'an kīni nto iña ta'an nto. Tsí tē xoó ña'a kaka'an ña é kīni kaa iña ta'an ñá ne, xoó kaka'an ntée ña ña ne, kaka'an ntée ña lei Xúva kō san. Kaxntékú ku've ñá lei san te vā'a ne, o tē ña vá'a. Te kuān o kade nto ne, ñá te káde ntaa nto é kāká'an lei san, tsí mii xntō kade nto ña é kaxntékú kú've iña lei san naa i é káda ntaa nto.

¹² Ntá tsi uun tsi ña e tá'xi lei san. Uun ña'a tsi ña é kadé kú've ñi. Tsí ñi'vī ña ne, kuvi nakáku ña ko, o kuvi nakunáa ña kō ñi. Ntá tsi ñi'vīn ne, ¿xoó ntu ña'an é kuvi xntékún kú'ven ta'an o?

Ña ini o nté koo kuvi uten

¹³ Koto nto ve, ñi'vī ntō e ntáka'an nto: “Vevii ne, o utén k'i'ñi ntí ñuú tsikán ne, ikan kuntōo ntí uun kuia. Ikan díko ntí vata koo é kué'e diu'un ní'i ntí”, ka'an nto.

¹⁴ Ñá kuān xkoó ka'an nto, tsi ñá ini nto nté koo kuvi uten. Vata ntáa viko nu'ú san ntáa ntuvii iña nto. Uun dá'na tsi ñu'u vikó san ne, dá kantava.

¹⁵ Díi ka vá'a o te ká'an nto: “Te Xuva kō ntio ña ne, kuntōo ntí ne, vīi ntí sá'a ne, o vīi ntí tsikan”, koo ka'an nto.

¹⁶ Vevii ne, dōo ntáde ka'nu nto kuenta iña i e ntádē kuení mii ntō é vīi nto. Ña vá'a o é kuān koo ka'an o.

¹⁷ Xoó ña'a é ini ña nee iña é vā'a vīi ña ne, ntá tsi ña káde ña ne, iō kuetsí ña.

5

Nté koo kuvi nī ña kuiká san

¹ Koto nto ve, xoo e dóo kuika i. Kueku nto ne, kachu'u ntáa nto é vē'xi é ntō'o nto ve.

² Nuu i é dokuika nto ne, e té'u ve. E dúku rkídin san dóo nto.

³ É kúdí kaá kuaán nto nī diu'un kuí'xín nto. ñi'vī ntáda ntaa nté o ntí'xe nima nto. Kunaá nto kuenta iña i vata tsi koo te ñu'ú san i'xi nto. Tsí ña te nté kaa dokuika e ntánatee vá'a nto vevii, é kuān sá kaa ntuví sá'a.

⁴ Ini nto ve, tsi xá'vī ña kade tsiñu iña nto kaikan kuetsi kuenta iña nto, é ña ni ntá'vī ñi'vī nto ña dā ixkadá tsiñu ña iña nto. Xuva kō, ña é kadé kú've iña un ntí'vī ñi'vī ne, tékú ña tsi dóo u'vī ntákuvi ña ntáde tsiñu iña nto, ña e éni nta'vī nto.

⁵ Ñá tē nté kaa vá'a o intóo nto ñuxiví sa. Da mii kué'en tsi dodíni idé nto. É'xi va'a ntó vata kaa kiti kae'xi dé'en dí'na dá ka'nī ñá ti.

⁶ ñi'vī ntō né, dōto tsi tsi'i kuetsi nto ña e dóo va'a ña'a. Xé'e ntō doxi'í ña, ña é ña tsvi kuetsi i né, nté ña ni nadá'an ña kúñu ña.

É kūtíi o kuntetu o ne, é ká'an ntá'vī o

⁷ Ntá tsi ñi'vī nto, tá'an kó, na kūtíi nto kuntetu nto da nté nainu xtuku Tó'o kō, vata tsí o de ña kai'xi tsíkin san é kākutíi ña kantétu ña é tññ ña kiti i san da nté tē xee ntúvi dávi san.

⁸ Na kūtíi ntó di. Nǎ xtuvī mii nto é kuinti'xe nto, tsi é vevíi nainu xtuku Tó'o kō.

⁹ Ení ko, nǎ kā'an ntée nto ta'an nto vata koo é nǎ tá'xi Xuva ko ntó é ntó'o nto. Tsi doko sa xée nǎ é tā'xi nǎ.

¹⁰ Koto nto nté o kutíi nǎ ka'án naa Xuva ko kidaā da dóo ntó'o nǎ.

¹¹ Xo'ō ne, ntáka'an o tsi dóo diní nǎ, xoo é kākutíi e ntó'o i. É tēkú nto nté o kutíi nǎ nanī Joó san. Ini nto tsi nǎxnuu viko Xuva ko nǎ da kúvi ntó'o nǎ. Tsi Xuva kō ne, dóo kantunta'ví ini nǎ kō ne, kata'xi nǎ ko é vā'á di.

¹² Na tēkú va'ā nto sá'ā, ta'an ko. Nǎ ku natekū nto Uva kō, nté e dukún kǎn, nté nǎ'u san. Na kuinī nto é kā'an nto é nuu é ntaā í vata koo é dá kā'an nto tsi nuu é ntaā í ne, na kūntaa ntí'xe. Te kā'an nto tsi nǎ'a ne, kuan kōo nti'xe é nǎ'a, vata koo é nǎ ta'xi Xuva ko nto é ntó'o nto.

¹³ Te iō ntó e dóo ntánto'o nto ne, ka'an ntá'vi nto. Te iō ntó e dóo diní nto ne, kata nto nchu'ún Xuva kō.

¹⁴ Te iō ntó e dóo vitá o ini nto ne, kana nto nǎtā, nǎ ntákuinti'xe i san, na kā'an ntá'ví nǎ iña nǎ nchokuví san. Na nakūtsi nuu nǎ nǎ asete kuenta iña Xuva ko.

¹⁵ Te kākuinti'xe vá'a nǎ kaka'an ntá'ví san ne, ntuvá'a nǎ nchokuví san, tsi Xuva ko naxntitsī nǎ nǎ. Te iō kuetsí nǎ ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni nǎ.

¹⁶ Dukuān ne, ká'an nto ni tā'an nto nee iña é kuetsí nto. Ka'an ntá'ví ntó iña ta'an ntó ne, na kā'an ntá'ví nǎ iña nto di, vata koo é ntuvá'a nto. Tsi nǎ te nté kaa kaidiá'vi te kanī nima nǎ kaka'an ntá'ví nǎ, nǎ e dóo va'á nuu Xuva ko.

¹⁷ Nǎ é kā'an naa Xuva ko kidaā, nǎ é nani Ēliá ne, nǎtíi vata tsi ntáa o xo'ō. Kanī nima nǎ ka'an ntá'ví nǎ kidaā é nǎ kīn dāví ne, uní kuía ntē dáva é nǎ nī kīn kué'en tsi dāví san.

¹⁸ Kidáā ne, ka'an ntá'ví xtúku nǎ é na kīn dāví san ne, taxnuu Xuva ko dāví san. Kidáā né, ē'nu é tātá nǎ'a san.

¹⁹ Ntó'o tá'ān kó, te iō nto é ntákudana nto itsi é nuu é ntaā í san ne, te tūku nǎ'a kanantiko koō nǎ nto é kuinti'xe xtuku ntó ne,

²⁰ diyi nǎ é kanantiko koō nǎ nǎ é iō kuetsí i, nǎ é kaika itsi kini kaa ne, na kūtuní nǎ tsi kanakáku nǎ nǎ doxi'í san

ne, nǎ kunāá ka nǎ, tsi kada ka'nu iní Xuva ko ni nǎ, kuān te dóo kue'e kuetsi nǎ.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pedru

Taxnūu Pedru tú'un iña ña ña ntákuinti'xe i da mí'i ka ntántoo ña

¹ Xu'u é Pedrú u ne, pustru iña Jesúcristú u. Taxnūu u tú'ūn sa'á iña ña é ña te ntóo ñuú mii i, ña ña e ntántoo ñuú Pontú, ni ñuú Galaciá, ni ñuú Capadociá, ni ñuú Asiá, ni ñuú Bitinia,

² ña e náxaxnúu Xuva kō nte dí'na vatā o ntio ña. E tsóo xio Espíritū Sántū san nto vata koo é káda ntaa nto é káka'an Jesúcristú ne, vata koo é ntūntoo nima ntó ñi ña. Ñá tē nté kaa na naxnuu viko Xuva ko ntō, na tá'xi ña é kuntōo vá'a nto utén uten.

É ntantétu ō é vā'a

³ Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva ko, ña ña Uvā Tó'o ko Jesúcristu, tsi dóo ntūntá'ví ini ña kō né, tá'xi ña é kaku xtuku o ntā'a Jesucristu da ntóto xtuku ña é xi'i ña. Dukuān né, kuntōo díni ō é ntantétu o nūu i é vā'a é nī'i ko te kúvi.

⁴ Tsi ni'i ko uun doméni é ta'xi Xuva ko iña i'xa ña. Ñá kantí'i doméni san. Vá'a kue'en ne, ña kunāá ntii dañu ntūvi. É tūví vā'a iña nto e dukún kan tē xee nto.

⁵ Tsi da xe ntákuinti'xe nto Xuva kō ne, ña kue'en ini ña nada'an ña nto vata koo é xēe nto mí'i iō tu've é kuntoo nto ni ña. Ta'xi ña é kūtuni nto sá'a ntuvi tē ntí'i ñuxiví sa.

⁶ Dukuān né, kuvi kuntōo díni nto, kuān te ntánto'o nto vevii uun da'na dá iō nuu i e dóo ntii tú'un.

⁷ Kāá kuaán san ne, kuān té ña kaxntíi ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntaé'mi ña vata koo é ntí'i un ntí'i nuu i é ña vā'a e ntádāka. Kuān ó kakuvi ni ntō da ntánto'o nto ña. Dukuān ó kantí'i nuu i é kīni ntāa é ñū'u nima ntó ne, kutuni te vā'a o ntákuinti'xe nto. Tsi díi díi ka nuu á'vi i é kuinti'xe vā'a nto Xuva kō é vāta kaa kaá kuaán san. Kídaā né, tē kuinti'xe vā'a nto, kuān te ntánto'o nto ne, ká'an Xuva kō tsi dóo vā'a nto ne, ni'i nto dokoñu'u ntuvi tē naínu xtúku Jesucristu.

⁸ Dóo ntio nto Jesucristú, kuān té vata kiní nto ña. Kuān té ña kaíni

ntó ña vevii ne, ntákuinti'xe nto ña. Dukuān ne, ñá tē nté kaa diní nto. Ntē ña xee tá'an tú'ūn é ká'an nto nté kaa e díni nto, tsi vata tsi tē ntoo nto e dukún kán vevii.

⁹ Tsi da xe e kuinti'xe nto ne, é nakáku nima nto.

¹⁰ Ntúvi dí'na ne, ña é ka'án naa Xuva kō ne, ntáka'an ñá nuu i é vā'a san é nī'i nto vevii. Dōo nántuku ña, dōo tsíxe'e ña kuēnta iña i sá'a.

¹¹ Xé'e Espíritū Cristu é kūtuni ña nte dí'na nee iña é vē'xi é ntō'o Cristú, ni nūu i é vā'a é nī'i ñá rkontuvi. Dōo dé kuení ña xoo ná'a ntu é vii ña sá'a ne, amá ntu kuvi dí.

¹² Ntá tsi xe'é Xuva kō é kūtuni ña tsi tú'ūn e ntáka'an ñá ne, ñá tē é vā'a mii ña, tsi é vā'a mii ntō. Tsi dívi tú'un e ntáka'an ñá ni ntō vevii, ña e ntáka'an ntódo tú'ūn é nakáku ō. Kaxé'e Espíritū Sántū, ña e táxnuu Xuva kō nte e dukún kán, é kuān o ntáka'an ñá ne, ñá tē nté kaa ntio ánje sán kutuni ñá nuu i sá'a.

Kana Xuva ko kō é vā'a kue'en na kuvi o

¹³ Dukuān ne, koo tú've nto. Kuntitō xnto. Ntánñi nima ntó kuntétu nto nuu i é vā'a san é nī'i nto te naínu xtúku Jesucristu.

¹⁴ Vatā ó de i'xa é káde ntaa ne, ñá vii ka nto é ntio nima kīni kaa nto, vata ō dé nto kídaā dá vata kutú've nto iña Xuva ko.

¹⁵ Ntá tsi é un ntí'i é vii ntó ne, vii nto é vā'a kue'en, vatā ó de Xuva kō, ña e kána nto.

¹⁶ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: “É vā'a kue'en kuvi nto, vata tsi ō va'á mii u”, ka'an ña.

¹⁷ Xuva kō ne, kaito nteé ña kō é un é un o te vā'a o, tē ña vā'a o kade ō; ñá káde ña kuenta xoo ñá'a ō. Tē ntáka'an nto Úva nto ña ne, kuntoo koñu'u nto dá kaniñi ntūvi e tá'xi ña é kuntōo nto ñuxiví sa.

¹⁸ Ini nto tsi da nakáku ña kō é dōto tsi ntáde o nuu i é ña kaidiá'vi vatā xkoó ini uváta kō, ña intóo kídaā ne, ñá tē diu'un ni ntá'vi ña kuenta iña kó, ntē ña té diu'un kui'xín, ntē ña te káa kuaan, nté da nēe ka nuu i é kanatívi.

¹⁹ Tsi niñi Cristu e dóo nuu á'vi i e ntá'vi ña iña ko. Cristú ne, vata kaa a le'ntu é ña tuví nee kuetsi i, é ña ni kuléntū, kaa ña.

²⁰ Nté dī'na dá iñi ntu'u ñuxiví san ne, dē kú've Xuva kō é kuān koo kuvi ña. Ntá tsi dā nté ntuvi sá'a dá dokó sa nti'i ñuxiví sa ne, taxnuu Xuva ko ñā é vā'á tsi mii ntō.

²¹ Tsi kuenta iña ñá ne, ntákuinti'xe nto Xuva kō. Tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ñá ne, xé'e ñā e dóo ka'nu ña'a kúvi ña, vata koo é kuinti'xe nto Xuva kō, vata koo é kūtuni nto tsi nta'a ña vé'xi é un nti'í é vā'á iña nto.

²² É ntūntoo nima ntó e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i. Vevii ne, nīi kue'én ini nto na kuñima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Dukuān né, koo ntii ntō é kuñima nti'xe nto ta'an nto kanīi nima nto.

²³ Tsi e ní'i nto ntuví xéé iña nto é vata kaa te ūvi íto káku nto. Ntá tsi ña te kuenta iña uva nto ña é xi'i e káku nto ve, tsi ñi'vi tū'ún Xuva kō é kántíto ntii dañu ntūvi.

²⁴ Tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Un ntíi ntíi ña'a sán ne, vata ntáa xuku ntáa ña.

E dóo nuu á'vi i iña ña vevii ne, vata ntáa laa xuku ntáa.

Kaxi'i dii xuku i sán ne, kanakó'xo laa i,

²⁵ ntá tsi tú'un Xuva kō ne, kutūví ntii dañu ntūvi,

ka'an. Tū'ún tsikán ne, ñi'vi tū'un é vā'a e ntáka'an ntódo ña ni ntō.

2

¹ Dukuān ne, ñá vīi ka nto nté uun ká nuu i é kīni kaa. Ñá kanī nta'vi ka nto ta'an nto. Ñá te ūvi nuu i vii nto. Ñá ku kune'ū ini ka nto. Ñá ká'an ka nto é kīni kaa iña ta'an nto.

² I'xa é dā ve káku ne, dóo kanan-tukū é tsītsi. Kuan koo nantūku nto tú'un Xuva kō dí, ñi'vi tū'un é vā'á kue'en. Kuān koo kue'nu nto da nté nāni'i kué'en nto ntuví va'á iña nto.

³ Tsi é ini ntó ve e dóo va'á Xuva kō.

Cristú ne, vata kaa xuu é kántíto kaa ña

⁴ Ki'xi etsin nto Cristu vé, ñi'vi ñā é vata kaa xuu é kántíto kaa ña. É nakuítá ña'a san xuú san, ntá tsi Xuva kō né, ñi'vi xūu é nakaxnúu ña, e ña te nté kaa nuu á'vi i kuenta iña ña.

⁵ ñi'vi ntō né, vata ntáa xuu é kántíto ntáa nto di. Kué'e ntō é vīi Xuva ko ni ntō vata koo é kúvi nima ntó vi'i ña. Ta'xi ña é vii ntó dutu ñá di, vata koo

é kue'é nto ña doméni ntuvi iña nto vata o ntío ña. Ki'i ña doméni nto, tsi ntuvá'a nto ni ña kuēnta iña Jesúcristu.

⁶ Tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Uun kaa xuu e xtúvi ú ñuú Siuún ne, uun xuu é nakaxnúu u é kodo nūu, uun xuu e dóo nuu á'vi i.

Xoo é kákuinti'xe i ne,

ñá kuntá'xa ini ña kuenta iña i, ka'an.

⁷ Dukuān né, ntō'o e ntákuinti'xe ntó ña ne, ñá tē nté kaa va'á ña, kuini nto. Ntá tsi ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i ña ne, ntō'o ña vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Xūu é nākuíta ña ntáde vá'a vi'i san ne, ñi'vi kúvi xuu ódo nūu éti vi'i san,

ka'an.

⁸ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Naki'í ña'a san xuú san ne,

ntava ntodó ña,

ka'an. Tsi ntava ntodó ña tē ña kuinti'xe ña tú'un Xuva kō. Tsi kuan ó de kú've ña é kōo.

⁹ Ntá tsi ñi'vi ntō ne, ña'a é nakaxnúu Xuva ko kúvi nto. Dutu iñá rei kúvi nto ne, uun tatá ña'a é ntūntoo nima i kúvi nto, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Kuān ó ni ntō vata koo é ká'an nto tsi dóo vá'a o dé Xuva kō tsi e nātavā ña nto mí'i e dóo neé san ne, da tsóo ña nto mí'i e dóo vá'a kaxi'í nuu mí tui ña.

¹⁰ Di'na ne, ñá tē nee ñá'a nto, ntá tsi vevii ne, ña'a Xuva ko ntō. Di'na ne, xoxó ña'a é kantunta'ví ini ña nto, ntá tsi vevii ne, kantunta'ví ini Xuva ko ntō.

Kada tsiñu nto iña Xuva ko

¹¹ Eni ko e dóo ntío kó nto, vata ntáa ña tuku ñuu ntáa nto, é vata te vē'xi taan xnto ñuxiví sa. Dukuān ne, kaikán u nto tē ña vii nto é kīni kaa é ntío kúñu ntō é kanāa ntée nima nto.

¹² Vá'a koo vii nto dá ntoo nto mé'ñū ña'a, ña e ñá ini Xúva kō. Dukuān né, kuān te ntáka'an kīni ña iña nto vevii tsi ña te vá'a ó de nto ne, ntá tsi kiní ña tsi ntáde nti'xe nto é vā'a. Kidáá né, te vē'xi Xuva kō é vēxkada kú've ñá ne, ká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹³ Kuenta iña Tó'o ko Jesúcrístú ne, kuiko ñu'u nto ūn ntíi ntíi ña uve da neé ka tsiñu, kuān tē ña tsiñu na'nu i, tsi ñi'vi ña é odo nūu ña,

¹⁴ o kuān tē ña tsiñu i san é kataxnūu ña. Tsi ñi'vi tsiñu ña é kue'é ña na ntō'o

ña ntáde é kīni kaa sán ne, ō é kā'an ña e dóo vá'a ó de ña ntáde ntaá san.

¹⁵ Ntio Xuva kō é kuān koo vii nto vata koo é ña kuvi ka'an ntée ña tuntú san nto, ña é dotō tsi ntáka'an.

¹⁶ Kuān té xoxó ka taxnuu i nto nté koo vii nto, ntá tsi ña ku dotō tsí vii nto é kīni kaa, tsí vii nto é vā'a vata tsí ó de ña ntáde tsiñu iña Xuva ko.

¹⁷ Kuiko ñu'u nto ūn ntíí ntíí ña'a san. Kuinima nto un ntíí ntíí ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kuiko ñu'u kué'en ntó Xuva kō. Kuiko ñu'u ntó ñá odo núu san.

Koto nto nté ō ntó'o Cristu

¹⁸ Nto'o e ntáde tsiñu nto ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō. Kuān te vá'a ña'a ña ne, ntántunta'ví ini ña nto, kuān te dóo diin ñá ne, ntá tsi kuiko ñu'u nto ña.

¹⁹ Tsí kaka'an Xúva kō tsi vá'a ó te kutíí ō é nto'o ko kuēnta iña nuu i é ña te kuétsi ko, té ntáde ntaa o e ntío ña.

²⁰ Te nī'i nto é nto'o nto te vii nto é kīni kaa ne, ¿va dóo ntu nuu á'vi nto e kutíí nto é ntō'o nto iña kuétsi nto san? Ntá tsi te kutíí nto nto'o nto kuenta iña nuu i é vā'a é edé nto ne, tsíkān é nuu á'vi i, kuiní Xuva kō.

²¹ Dīvi tsi tsiñu kána Xuva ko ntō é vii nto. Ini nto nté o ntó'o Cristu kuenta iña nto. Dukuān ne, náñē'e ñá nto nté koo vii nto vatā o dé ña. Kuān tsi koo vii nto dī.

²² Dīvi ña ne, nté uun ito ña ni ide ña é kīni kaa; nté uun ito ña ni eni ntá'ví ña ña'a.

²³ Dā ka'an kīni ña'a san ni ñá ne, ñá ni nantiko koō ña nté uun é kīni kaa. Dā ntó'o ña ne, ñá ni kā'an ñá te ntaa ña. Ntá tsi ntáda ña kuenta ntá'a Xuva kō, ña e dóo ini é xntékú kū'vé va'a.

²⁴ Mii ña ído ña kuétsi kō kúñu ñá dá xi'i ña ntíkā krusi kan vata koo é ña vii ka ō é kīni kaa, tsí vii o da mii é vā'a. Dīvi ña ni'i kui'í ña vata koo é ntuvá'a nto.

²⁵ Tsí di'na ne, ntaíka xaa nto vata ntáa le'ntu, ntá tsi e ntíko koō nto mí tuví paxtu ntó, ña kanada'an nima nto.

3

Nté koo vii ña e éni vi'i

¹ Dukuān dí, ñadī'í, kuiko ñu'u ntō xii nto, vata koo te ió ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō ne,

nakaku ña, kuān te nté uun tú'ūn ña ni ka'an ntó ni ñā, tsi dóo vá'a o ntáde nto utén uten.

² Tsí ini ña tsi dóo vá'a ó de ñadī'í ñá, tsi dóo koñu'u ña.

³ Ña te e ntántukutu ntō né, nté ña te dóo vá'a o ntánekin nto díki nto, nté ña te kiti e kúvi kaá kuaan kañú'u nto, nté ña te dú'nu e dóo va'á kue'en.

⁴ Tsí é nuu xū'ú nima ntó kán, e dóo vita ini nto, e dóo ñikādín nima nto. Tsíkān e dii ka nuu á'vi i nuu Xuva ko, tsí dīvi é ña te kánatīvi kue'en.

⁵ Tsí kuan ō dé ñadī'í va'á san kídaā dí, ña ntákuinti'xe i Xuva kō. Edé ntaa ña e ntáka'an xii ña,

⁶ vata ō dé ntaa Sárā san é kākā'an Ábraan. Kaka'an ñá tsi tó'o ña ñā. Dīvi ntō ne, i'xá ña nto te vii nto é vā'a ne, nté uun nuu i ña te ntaú'vi nto.

⁷ Dīvi ntō dí, ñatīi, kuenta vii nto ñadī'í nto, tsí ña túvi ntíi ña vatā ó iō ntíi nto. Kuiko ñu'u nto ñā, tsí dadīi tsi ni'i nto ntuví va'á iña nto ni ña nta'a Xúva kō. Kuān koo vii nto vata koo é ña te neé kadī nuu i té ntáka'an ntá'ví nto.

Ña e ntánto'o i e ntáde é vā'a

⁸ Uun ká xtuku nuu i ká'ān ú ni ntō. Kuédadīi tsi nima ntó, un ntíí ntíí nto. Na káxnúu nto ta'an nto nee iña e ntánto'o ña. Na ntuntā'ví ini nto ta'an nto. Kuinima ntó ña. Ná vii ka'nu nto ni ñā.

⁹ Té ntáde ña'a san é kīni kaa ni ntō ne, ña nantíko koō nto é kīni kaa sán dī. Té ka'an kīni ña'a san ni ntó ne, ñá ku kā'an kīni nto ni ñā, tsi vá'a koo ka'an ntó ni ñā. Tsi kána Xuva ko kō vata koo é ta'xi ña kō é vā'a.

¹⁰ Tsí uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō;

Tsí xoo ñá'a é ntio ña e dóo vá'a koo kuita ntí'xin ntuvi iña ñá ne, kuenta na vii ña é ña ká'an ña é kīni kaa,

é ña kaní nta'ví ña ta'an ña.

¹¹ Na xtuví mii ña é vii ña é kīni kaa ne, na vii ña é vā'a.

Na nantukū ña nté koo kuntoo vá'a ña ni tā'an ña.

¹² Tsí kainí Xuva ko xō é vā'a ña'a ne, katekú ña te kākā'an ntá'ví ña ni ñā, ntá tsi ña ncho kīni ña xoo é kīni ntáa i,

ka'an tú'un Xuva kō.

¹³ ¿Xoó ntu kuvi vii i ni ntō é kīni kaa te dí mii tsi nuu i é vā'a ntáde nto?

14 Ntá tsi te nto'o nto kuān te ntáde nto é vā'á ne, kuntōo dínī nto. Ná ku dā vā'a nto tē xoó ña'a nau'vi ñá nto. Ntē ña kutsú'un nto kuenta iña ña.

15 Tsí kini vā'a ntó nima nto tsí Cristú ne, dií ka ka'nu ña. Divi ña e Tó'o kō. Koo tú've nto nté koo ka'an ntó ni da xōó ka ña'a te tsíxe'e ña ntō nté kui kuinti'xe nto. Ntá tsi ña víi ka'nu nto. Kuiko ñu'u nto ña.

16 Vā'á koo víi nto vata koo é dínī kunuū nima nto. Kidāā né, tē ka'an kīni ña'a san iña nto da ntáde nto é vā'a e ntákuinti'xe nto Cristú ne, divi ña ne, kuka'an nuu ña.

17 Tsí dií ka vā'á ó te nto'o kō da ntáde ó é vā'á san naa i é nto'o kō da ntáde ó é kīni kaa sán, te kuan kōo é ntio Xuva kō.

18 Tsí mii tsí Cristu ntó'o ña dá xi'i ña é uun ito tsi kuenta iña kuétsi kō. Divi ña é ña tuví kuétsi ña ne, xi'i ña kuétsi iña ko xo'o é iō kuétsi kō, vata koo é kī'in ni'i ña ko nuu Xuva ko. Xí'i kúñu ña, ntá tsi nima ñá ne, ntōto xtuku.

19 Dukuān o ñe'e ña, ixka'an ntódo ña mí'i ñu'u kutū nima ña é xi'i san.

20 Ña tsíkán ne, ña intóo kidaā é ña ni kuinti'xe i, kuān te kutí Xuva kō intétu ña ña ñi dukuān de vā'a Noeé san tun ntóo ka'nu san. Úna ñā'a kudii nakáku ña é ñu'u vā'a ña iní tun ntóo san dá nakuntéku teni nú ntute kán.

21 Kuan kōo vevíi ne, ntántada náa o iña ña é nakaku mé'ñu ntute san, tsí nakáku o te ítsi ntute ó. Ná tē tsi kúñu dentu kō é ntuntoo, tsí nima ko é ntúvā'a ni Xuva kō kuenta iña Jesúcristu, dívī ña e ntóto xtuku ña dá xi'i ña.

22 Kúntāa ña e dukún kan vē ne, tuví ña diñi kua'a Xuva kō. Doo ntaíko ñu'u ánje san ñá, ni ūn ntíí ntíí ña odo núu san.

4

Kada tsiñu o vatā o tá'xi Xuva kō é kúvi víi o

1 Tsi dúkuān né, vata ó ntó'o Cristu ni kúñu ña ne, kuan koo kadā kuení nto tsí kuvi víi nto é ntó'o nto di. Tsí xoo ñá'a e ntó'o ña ni kúñu ña ne, é xtuví mii ña é víi ña é kīni kaa,

2 vata koo e dá ntōo ká ña ñuxiví san ne, ñá víi ka ña é ntio kúñu ña, tsí víi ña é ntio Xuva kō.

3 E xée ntuví é tsoo mii ntō é edé nto vatā o dé ña'a sán di, ña é ña

ntákuinti'xe i Xuva kō. Tsi é un ntíí é kīni ntáa ntáde ña. Ncho kada xení ña ni ñadí'i. Ntáde k'í'vi ña. Da mii kué'en tsi dodíni ntáde ña. Dōo ntáxi'i ña. Ntaínúu ini ña tuku xuva ña e ña ntío kue'en Xúva kō.

4 Dā kúdu'va ña e ñá ncho kuve ta'an ká nto ña e ntáde ña nuu i é kīni ntáa ne, ntáka'an kīni ña iña nto ve.

5 Ntá tsi nakué'e ña kuenta ntá'a Xuva kō nté o dé ña. Tsí Xuva ko xntékú ku've ña iña ñá ntantíto nī ña é xi'i san.

6 Dukuān ne, ká'an ntódó ña tú'ūn va'á san nī ña é xi'i san di vata koo é kuntíto ña kuenta iña Xuva kó, kuān te ni'i kúñu ña é ntó'o i.

7 Dóko sá ntí'i un ntíí ntíí nuu í ve. Dukuān né, kadā kuení va'a nto. Diin diin tsi kuntōo nto vata koo é kúvi ka'an ntá'ví nto kaní nima nto.

8 Uun nuu i e dií ka va'a é víi ntó ne: dōo kuinima ntó ta'an nto utén uten. Tsí te kuinima kó ta'an kō ne, kada ka'nu iní o ni ña, kuān te dōo iō kuétsi ña.

9 Ná ku dē víni nto ví'i nto é kutūví ta'an nto.

10 Tsí e tá'xi Xuva ko tsiñu é vā'a é víi o é un é un ó. Na víi ó tsiñu é vā'á san é vā'á ta'an ko vatā ó de ña ñu'u nta'a i tsiñu na'nu é xe'é Xuva kō.

11 Xoó ña'a é káka'an ñá ne, na ká'an ñá vata ó xe'é Xuva kō é ká'an ña. Xoó ña'a é kaxntii ña tá'an ña ne, na kóo ntii ña víi ñá vata ó xe'é Xuva ko ntii ña é víi ñá, vata koo é da nēé ka é víi ó ne, ká'an ñá'a sán tsi dōo va'á Xuva ko ni i'xā ñá Jesucristu. Ká'an ó tsi dōo va'á ña. Na kadā kú've ka ña é un ntíí ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

É nto'o kō é kuntíkin ó Cristu

12 Ení ko e dōo ntio kó nto, ñá ku kadā kuení nto te ñu'u nto mé'ñu ñu'u é kai'xí san é kaíto nteé Xuva ko ntō.

13 Ná ku da kudū'va nto, tsi dínī koo kuntōo nto e ntánto'o nto vata ó ntó'o Cristu, vata koo é dií dií ka diní nto ntuví tē naínu xtúku ña, tē ntii dítō ña é káxi'i nuu ka'nu ña.

14 Te ká'an ntée ña'a san nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu ne, dōo diní nto tsi Espíritu Xuva kō e dōo va'a vexkútuví ñá ni ntō.

15 Ío ña'a ne, ntánto'o ña e é'ni ña ña'a ne, ó du'u ña ne, o dé ña é kīni kaa ne, ó kini nuu ña iña ña'á san. Nta tsi ña kuān koo víi nto.

¹⁶ Ntá tsi te xoó ña'a ntánto'o ña e ntántikin ñá Cristú ne, ñá kúka'an nuu ña. Tsí nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō é xe'é ña é kuān koo nto'o ña kuenta iña ña.

¹⁷ E xée ntūvi é xntekú kú've Xuva kō. Te dī'na xo'o xntekú ku've ñá iña kó ne, ¿nté koo víi ña ni ñā'a san, ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō?

¹⁸ Tē dá kuetsi ntánakáku ña é vā'á san ne, ¿nté koo kuvi nī ña ntáde é kīni kaá san, nī ña é iō kuetsi i san?

¹⁹ Dukuān né, ña'vi ña e ntánto'o ña tsí kuān o ntío Xuva kō é vii ñá ne, ñá kōo da'na é vii ña é vā'a. Na ntāda ña kuentá nima ñá nta'a Xúva kō, ña é ede vā'a ña, ña e nté uun ito ña tsoo míi ña ña.

5

Itsi iña ña ntákuinti'xe i

¹ Vi'a ve ne, ncho kué'e ú itsi iña ñáta, ña odo nūú iña nto. Xu'ú ne, ñatā ú ña ne, iní u nté o ntó'o Cristú ne, dadíi tsí nī'i ko ni ntō é vā'a é tā'xi ña ko te naínu xtúku ña.

² Kuenta víi nto ña e tá'xi Xuva ko nto vatā ó kade paxtú san kuenta a le'ntu ña. Nā te kué'e kuetsi ña nto é vii nto, tsí dodíni nto víi nto. Nā tē é diu'un ntío nto, tsí kaníi nima ntó víi nto.

³ Nā ku vii nto tó'o ña'a, ña e ntáde nto kuenta, tsí nañē'e ntó ña nté koo víi ña vatā o ntáde nto.

⁴ Tē ntii díto paxtu ñá odo nūú san ne, nī'i ntō doméni e dóo va'a é ña kantí'i.

⁵ Dukuān dí, na kuetsi, kuiko ñu'u nto ñata, ña odo nūú san. Un ntíi ntíi ntó ne, ñá víi ka'nu nto ni tā'an nto. Tsí uve na'a tú'un Xuva ko káka'an:

Ñá kaxntii Xuva ko ñā'a, ña e ntáde na'nu iña míi i,
tsí kaxntii ña ña ntā'vi, ña é ña ntáde na'nu san,

ka'an.

⁶ Ntā'vi tsí koo víi nto nuu Xuva ko, ña e dóo ntii iní í, vata koo é kada ka'nu ña nto tē xee ntúvi.

⁷ Da nēé ka nuu i e ntádē kuení nto ne, ntada nto kuenta ntá'a ña, tsí ña'vi ña kade ña nto kuenta.

⁸ Ntítō víi nto kuntōo nto. Koto nto tsí é ña vā'a san ne, kanāa ntée nto vatā ó de ñaña, kiti kakachu'u ntáa é

kaika ti kanantuku tī nee iña é ká'xí ti.

⁹ Nā vii nto é ntio i, tsí kuinti'xe vā'a nto Xuva kō. Tsí ini nto tsí dadíi tsí ntánto'o ta'an nto dá kaníi ñūxivi sa.

¹⁰ Ntá tsi tē kúvi é ntō'o kudii nto ne, Xuva ko tā'xi ña é kuinti'xe kue'en nto. Ta'xi ña é kūtíi nto é un ntí'i. Ta'xi ña é kūtū've vā'a nto nee iña e ntákuinti'xe nto, tsí ña'vi ña e dóo va'á ña. E kána ña kō é nī'i ko é vā'á nta'a Cristú ne, ntavá'a ña nto.

¹¹ Ká'an o tsi dóo va'á ña, tsí kuvi víi ña é un ntí'i ntii dañu ntūvi. Kuan tsí koo na kōo.

¹² Nta'a ení ko Silvanu, ña e dóo de ntaa, kuíni ko, de vā'a ú tutú sa'a vata koo é tā'xi kudíi u nto itsi, vata koo é ká'an u ni ntō tsi sá'a é nuu é ntaā i iña é vā'a e tá'xi Xuva ko kō. Itsi sá'a tsí kuntíkin nto.

¹³ Nā ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Babiloniá ne, taxnúu ña ntiusi nto. Dadíi tsí nakaxnúu Xuva ko ña ni ntō. I'xá ko Marcú ne, taxnúu na ntiusi ntó ña.

¹⁴ Nanume nto ta'an nto é kuinima tá'an nto é nuu é ntaā i.

Vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto, un ntíi kue'en dú'va nto, tsí ntáduku ntée nto Cristu.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pedru

Taxnū Pedru tú'un iña ña ña ntákuinti'xe i

¹ Xu'u é Simuun Pedrú u ne, kade tsiñu ú iña Jesúcristú ne, pustrú u iña ña. Taxnū u tú'un sa'á iña nto, tsi é nī'i nto é dad̄i kuínti'xe nto nī kó, tsi dóo vá'á ó de Xuva ko ni Jesúcristu, ña é nakáku kō ne, ñá káde ña kuenta xoo ná'a o.

² Díi díi ka kue'e na tā'xí Xuva kō é vá'á iña nto, é kuntōo vá'a nto, tsí ini nto Xuva kō ne, iní nto Tó'o ko Jēsuú di.

Nte ntáa ña ntákuinti'xe i

³ Tsi dóo ntii Iní Xuva kō né, ta'xi ña kō é un ntí'í é kantio kō é nī'i ko ntuví va'á iña ko, é un ntí'í é kantio kō é vīi o é vā'a, tsí ini o ña. E kána ña kō, tsi dóo ka'nu ña ne, dōo va'á ña di.

⁴ Dukuān ne, e tá'xi ña ko xū'u ña é vīi ñá nuu i e dóo ka'nu, nuu i e dóo nuu á'vi i, vata koo é ntuvá'a nima ntó vata kaa mii ña, te xtuvī mii nto é kánatívi ñuxiví san é ntio nima kíni ntáa nto.

⁵ Dukuān né, di'na na kuínti'xe nto ne, kidáa né, kanīi nima nto vīi nto é vá'á di. Kidáa né, nakuā'a ká nto vata koo é kutu've nto iña Xuva kó di.

⁶ Ná vīi ka nto vatā ó ntio nima kíni ntáa nto. Na kūtíi nto é un ntí'í né, kunuu inī ntó Xuva kō.

⁷ Kuinima ntó ta'an nto, ña kuínti'xe i sán ne, kuinima ntó da xóo ka ña'a di.

⁸ Tē ini nto nuu i sá'a ne, kuān koo vīi nto utén utén ne, kunuu á'vi ntuví iña nto. Ná tē é ntaā i é ini nto Tó'o ko Jesúcristu.

⁹ Xoó ña'a, ña é ña káde nuu i sá'a ne, vata kaa ña kuāa kaa ña, vata kaa ña é ña káxi'i va'á nuu i. É kūnaá ini ña tsi é ntuntoo nima ña kuétsi é edé ña kídaa.

¹⁰ Dukuān né, ta'an ko, díi díi ka ntukū nuu iní nto é kūtuni vá'a nto tsi nuu é ntaā i é nakaxnúu Xuva ko ntó, e kána ña nto. Te kuān koo vīi nto ne, ñá kō'xó ntéé ka nto nuu i é kíni kaa.

¹¹ Kidáa ne, ña kada vini kué'en tsi Xuva kō é kī'in nto mí kadē kú've Tó'o

ko Jesúcristu, dāvi ñá é nakakū ñá ko, ntii dañu ntūvi.

¹² Dukuān ne, nguentúvi nanu'u u iní nto nuu i sá'a, kuān te é ini nto, kuān te ntákuinti'xe vá'a nto é nuu é ntaā i e téku nto.

¹³ É vā'á, kuiní ko, é ká'an ka u é naka'an ntó sá'á, dá tuví ka u ñuxiví san.

¹⁴ E tá'xi Tó'o ko Jesúcristu é kūtuní ko tsí ña na'á ka kutūví u ñuxiví sa.

¹⁵ Dukuān ne, kaxío ntii u é nakuā'a vá'a ú nto sá'á vevíi, vata koo é naka'an nto nūu i sá'a rkontuvi dá xoxó ka u.

Iní nti e dóo ka'nu Cristu

¹⁶ Tū'un é nañe'é nti nto kuenta iña i é nañu xtúku Tó'o ko Jesúcristu é ña te nté kaa ntii iní ñá ne, ñá te ni tāvá díki mii nti, tsi ini nti ntuxnúu mii nti Tó'o kō e dóo ka'nu ña'a ña.

¹⁷ Tsi xé'e Xuva kō e dóo va'á iña ña, é kuiko ñu'u o ña. Tsi díto nte e dukún kan vē'xí tatsín Xuva ko, kaká'an, “Sá'a Í'xá mii ko e dóo kakuinimá ko, e dóo diní ko ni ñá”, ka'an.

¹⁸ Ntí'í ne, tēkú nti tatsín san é vē'xí nte e dukún kán, tsí dad̄i ntoo ntí ni ñá rkí uku kuikó san.

¹⁹ É kūtuni ko tsí nuu é ntaā i é ntáka'an ná'a san kídaa, ña é ka'an naa Xuva ko. Vá'á ó te vīi ntó kuenta tú'un e ntáka'an ñá san, tsí vata kaa ñu'u é káxi'í nuu mí nēe san é dā nté xēe ntúvi tē nañu xtúku Cristu é nāxi'í nuu ña nima nto.

²⁰ Ntá tsi di'na kantio é kūtuni nto tsi tú'un é ūve na'a kaká'an Xúva ko kuēnta iña nuu i é kūvi ne, ñá te da xóo ka ña'a ni tāvá díki mii ña.

²¹ Tsí ña é ká'an naa Xuva ko kídaa ne, ñá te díki mii ña ni tavá ña é ntáka'an ña, tsí Espíritū Sántū san nañé'e ñá ña nté koo ka'an ña.

2

Ña'a, ña e ntánañe'é dovette (Judas 4-13)

¹ Ntá tsi kídaa ne, xío ña'a e táva díki mii ña é ká'an ñá doveté ne, kuān koo vīi ña'a san ni ntó di. Nakuā'a ña nto tú'un é ña te tú'un Xuva kō. Nakua'a xu'ū ña nto nchú'un vetē é kaido doxi'i. Ká'an ña tsí ña te Xuva kō ña é nakakū ña. Ntá tsi kantí'i tsi nakūnaá mii ña kúñu ña.

2 Nã te da dñi ña'a kuntúkin ñã ña é vii ña é kini kaa vatã ó de ña di. Kuenta iña ñã ne, ká'an kñi ña'a san iña itsi va'á san.

3 Dóo ntio ña diu'un ne, nañe'e ña nto tú'un é kudií dovete vata koo é kukuika ña kuenta iña nto. Ntã tsi nte éma tsi iõ tu've é ntõ'o ña. Nã ná'ã ka dá nĩ'i ñã doxi'í san.

4 Nã ni de ka'nũ iní Xuva ko nĩ ánjẽ san é ede é kñi kaa, tsí nakuíta nuu ña i dô'vi kan mí nẽe kue'en, mí ku'un kutu dã nté xẽe ntúvi é xntékú kũ've Xuva ko ùn ntĩ'í ñã'a.

5 Nã ni ntuntã'ví ini ña ñatã, ña intóo kidaã di. Mii tsí Noeé san é kã'an ntódo ña tú'un va'á san ne, náakú Xuva ko ña, ni ù'xe ñã'a ká, dã náxntekũ ñã ntute é naküntéku teni dá kanĩ ñuxiví san, mi ntántoo ña kini ntãa san.

6 E'mi kue'en Xúva ko ñũú Sodomá, ni ñũú Gomorá di. Ntãda ña xaa é un ntĩ'í, vata koo é na kñi ña kini ntãa san nté koo nto'o ña di.

7 Ntã tsi nakáku ña ña é nanĩ Loó san, tsi dóo va'á ñã'a ña. Dõo u'vi kúvi ña tsi dóo ntãde xení ñã'a san.

8 Dóo dutsí kuini ña ntáduku ntée Xuva ko san dã ini ña nté o de ña ñuú ña, da téku ña e dóo ntáka'an kñi ñã'a san. Nté emá tsi ña ni ntio kué'en ña nté o de ña ntántoo ni'i ña.

9 Ini Xúva kō nté koo nakáku ña ña ntáduku ntée ña da ntánto'o ña. Ini ña nté koo kué'e ña é ntõ'o ñã kini ntãa sán di dá nté xẽe ntúvi é xntékú ku've ñã ñã'a san.

10 Díi díi ka kué'e ña é ntõ'o ña ntãde e ntáka'an níma kñi ntãa ña, iña ña é ña ntaíko ñu'u ña odo nũu iña ña. Nã tẽ ntákuka'an nuu ña; ntãde ña da nẽe ka nuu i é ncho vií ña. Ntẽ ña ntaú'vi ña é kã'an ntee ña ña é odo nũu e dukún kã.

11 Ntã tsi miĩ ánjẽ sán ne, kuãn te díi ka ntii iní ñã ne, kuãn te díi ka kuvi vií ña ne, ntã tsi ña te ntáka'an ntée ña ña nuu Xuva ko.

12 Ntã tsi ña kuãn ntãa sán ne, vata ntãa kiti é ña tuví nee ntãde kuení ti ntãa ña. Ntãde ña vata tsi káan iní ña. Kiti sán ne, ntánakaxa ti ne, da ntátin ña ti ne, da ntaé'ni ñã ti. Kuan ntãa ña di. Tsi ntáka'an kñi ña nuu i é ña ntákutuni vá'a ña ne, kuãn tsi koo kuvi ña di vatã ó kaxi'i kiti san.

13 Nto'o ñã dí vata tsi õ nánto'o ña ña nguí san. Dóo diní ntoo ña vata

tsi káan iní ña, da nẽe ka tsi ura. E dóo dentu ña. É kuini ña e ntãde ña doka'an ne, dõo diní ña ntaéni nta'ví ña nto da ntaé'xi dadĩ ña ni ntõ.

14 Da xõó ka ñadĩ'i ntaíni ña ne, ncho kini dikí ña ña. Nã kantã'á ña e ntãde ña é kñi kaa. Ntãde ña vata koo é kuntúkin ña'a san ña, ña é vata kutú've vá'a i iña Xuva ko. É kútú've ña é ki'i ña da nẽe ka nuu i é ntio ña. Ntã tsi dóo ni'i ña é ntõ'o ña nta'a Xuva kō.

15 Xtuví mii ña itsi va'á san ne, dá dotõ tsi ntaíka ña. Ntãde ña vatã o dé Balaan, i'xá Beu, ña e dóo ntio i é ni'i diu'un dá edé ña é kñi kaa.

16 Ntã tsi uun buru de tíi ti ni ña kuenta iña kuétsi ñã. Kuãn té ña kuvi ká'an búru sán ne, ntã tsi ní'i ti tatsin ñã'a, kaka'an ti é ña ku dé ka ña é kñi kaa.

17 Nã kuãn ntãa sán ne, vata ntãa pusu é itsi núu ntãa ña, vata ntãa viko é kue'en ni'i tatsin. Ní'i ñã é ntõ'o ña ntii dañu ntuvi dá kuntõo ña mi dóo nẽe kue'en, e xtúvi tu've Xuva ko iña ña.

18 Tsí da doto tsi ntáka'an ñã nuu i e dóo na'nu ne, ntãde ña é kō'xó ntée xtuku ña'a san nuu i é kñi kaa, ña é dã vé kii nteé xio ta'an ña e ntãde é kñi kaa san.

19 Ntáka'an ñã ni ñã'a san tsí kuvi kaka xaa ña ve, ntã tsi ntãde tsi mii ñã é kãde tsiñu ña iña i é kñi kaa san. Tsí da nẽe ka nuu i é kuvi vii ni ùun ñã'a ne, diví é kúvi tó'o ñã.

20 Te xtuví mii ña nuu i é kñi kaa é iõ ñuxiví san te ini ña Tó'o ko Jesúcristu, ña é nakáku kō ne, ntã tsi te kñi nuu xtúku ña nuu i é kñi kaa sán ne, te kúvi vii é kñi kaa san ni ñã ne, da díi díi ka nta'ví de ña é vata kaa di'na.

21 Díi ka vá'ã ó tẽ dí ña ni iní kue'en ña itsi vã'á san é xtuví mii ña da rkontúvi é ini ña tú'un Xuva kō é nakuã'a ñã'a san ña.

22 Kuan kōo kúvi ni ña vatã xkoó ka'an ñã'a san: "Kanakaná'xí xtuku tĩñã san e ntú'xen ti. Kanakutsi o kũtsín san ne, ntã tsi kanakunúu nto'o xtuku ti nto'xo san", xkoó ka'an ñã'a sán di.

3

Nainu xtúku Tó'o kō

1 É uvi ito táxnũu u tú'un san iña nto, ení ko e dóo ntio kó nto. É uvi ito kaka'an u ni nto sã'á vata koo é kuntitõ nto é kadã kuení va'a nto.

² Nanū'u ntó iní nto nté ō ntáka'an ñá'a, ña é ka'an naa Xuva ko kidaa, ni tū'un e xtúvi Tó'o kō, ña é nakáku kō, é nañé'e ñá kō.

³ Di'na kutuni va'á nto sá'a: tē xee ntúvi é dokó sa ntí'i ñuxiví san ne, ki'xi ña'a ña é narkíntéé Xuva kō, ña é dotó tsí vii é ntio nima káni ntáa í ne,

⁴ ká'an ña: “¿Nté ntu ō kúvi ni tū'un é káka'an Cristu é nainu xtúku ña? Un tsi nte dá xi'i úvata ika kō né, kuan tsí ó kakuvi vata ō kúvi nte ntúvi dá iñi ntu'u ñuxiví sa”, koo ka'an ña.

⁵ Ña kuān ntáa sán ne, ñá ntio ña kutuni ñá tsi nté ntúvi di'na xtúvi Xuva kō é kōo e dukún kan ni ñuxiví sa. Nté iní ntute kan vē'xí ne, mé'ñū ntute san túvi di.

⁶ Ntá tsi ntute san kúvi ide é nakunáa ñuxivi e itúvi kidaa dá nākuntéku.

⁷ Ntá tsi xtúvi xtuku Xuva ko, káka'an ña tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é ntio vevíi ne, é natsoo va'a ña é ká'mi ña ntuvi dá xntékú ku've ñá iña ña'a, ntuvi dá nantí'i ña ña'a, ña é ña ni kuintí'xe i ña.

⁸ Ñá ku kūnaá ini nto sá'a, ení ko e dóo ntio ko, tsi é uun ntuví ne, vata kaa uun míil kuā, kuini Tó'o kō ne, uun míil kuā ne, vata kaa uun ntuví, kuini ña.

⁹ Ñá te kanakuí Xuva kō é káda ntaa ña tú'ūn e tá'xi ña xu'u ña. Ío ña'a sán ne, kuān o ntádē kuení ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kantétu ña kuenta iña nto dá kuii dá kuii tsí, tsí ña ntío ña é kūnaa nté uun ña'a. Ntio ña é natívi iní un ntíi ntíi ña'a san kuétsi ña.

¹⁰ Ntá tsi xee ntúvi te vēxkada kú've Tó'o ko ñuxiví sa. Da nēe ini tsí kō nainu ña vata kaa uun ña du'u. Kidaa né, uun ito tsi ntí'i e dukún kán é dóo donchu'ví koo kañú'u ne, uun ito tsi koko kue'én da nēe ka ntí'i é ío ñuxiví sa di.

¹¹ É ini o tsí kuan koo kuvi nī é un ntíi né, jdukuān ne, vii nto é vā'á, vii nto da mii kuē'en tsi é ntio Xuva kō

¹² da ntantétu nto ntuvi é ntixkada kú've Xuva kō! Vii nto vata koo é nainu kantí'i ña. Ntuvia tsikán ne, koko e dukún kán ne, naku've é un ntíi.

¹³ Ntá tsi tá'xi ña xu'u ña tsí koo e dukún xéé ni ñuxiví xéé san, mí'i é ña te nté kaa vá'a koo. Sá'a é ntántétu ō.

¹⁴ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, ni dukuān ntantétu nto é kuān koo

kuvi sá'a né, koo ntii nto vii nto é vā'á san vata koo é kuvi ka'an Xúva kō tsí ña tuví nee nuu i é ña vá'a nima ntó, nté ña tuví nee kuétsi ntó, tsí ntioo vá'a nto.

¹⁵ Kiní nto tsí da kuii dá kuii tsi kántétu Xuva kō vata koo é nakáku ō. Kuān ó kaka'an tá'an kō Pablú san di, ña e dóo ntio ko, da táxnūu ña tutú iña ntó, vata ō xe'é Xuva kō e dóo ki'in iní ña.

¹⁶ Un ntíi ntíi tutu é kataxnūu ña ne, é káka'an ñá iña i sá'a. Ío nuu i e dóo ví'xín ō é káka'an ña. Ña e ñá ini, ña é vata kuintí'xe vá'a i ne, ntánadama ña tú'ūn Pablu, vátā ó de ña ni tú'ūn Xuva kō é nguíi san. Ntá tsi kuenta iña mii ña é kī'in ña dô'vi kan.

¹⁷ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, di'na kutuni nto sá'a ne, koto nto te ña kuntíkin nto ña'a, ña e ntáde nuu i e dóo xii kaa, vata koo é ña xtuví mii nto é kuíntí'xe vá'a nto,

¹⁸ tsi dií dií ka kutu've nto iña Tó'o ko Jesucristu, ña é nakáku kō. Ká'an ō vevíi ni ntii dañu ntúvi tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsí koo é ká'an u ni ntó.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Juan

Ña é káta'xi ntuvi iña ko

¹ I'a ntaa ntí ni ntō iñá Cristu, ña é dukuān tuvi dá iñi ntu'u ñuxiví sa. Tékú nti iña ñá ne, iní nti ña nuu mií nti di. Íto nteé nti ña ne, tñn nta'ā nti ña di. Ña sá'ā ne, ña é kākā'an o e Tú'un Xuva kō, ña e tá'xi ntuvi iña ko.

² Tsi tá'xi Xuva kō é kīnī nti ña kata'xi ntuvi iña ko. Iní nti ña ne, kaka'án nti ni ntō é nuu é ntaā i iña ña. Kaka'án nti ni ntō ve iña ña'a san, ña kata'xi ntuvi iña ko é ña kantí'i. Tsi dukuān tuví ña ni Xuva kō nte ntúvi dí'na ne, tá'xi Xuva kō é kīnī nti ña.

³ Kaka'án nti ni ntō nee iña é ini ntí, nee iña e téku ntí, vata koo é kuédadii tsi nima nto ní nti vata tsí ó e kuédadii tsi nimá nti ni Xuva ko ni I'xā ñá Jesucristu.

⁴ Sá'ā é kākā'u nti iña ntó vata koo é kuntōo díni kue'en ntó nī nti.

Ñá te neé te nñū Xuva kō

⁵ Tú'un sa'á nañé'e Jesucristú nti ne, kaka'án nti ni nto vē. Vá'ā kue'en Xúva kō. Ña túvī nee iña é kīni kaa iña ña.

⁶ Tē ntáka'an o tsí dadí tsi o ni ñá ntá tsi ntáde o é kīni kaa ne, ntáka'an ó dovete; ñá tē nuu é ntaā i e ntáde o é vatā ó ntio Xuva kō.

⁷ Ntá tsi te vīi o é vā'á vatā ó de Xuva kō ne, kuédadii tsi nima ko ni ta'an ko un ntí nti o. Kídāā ne, nñi I'xā ñá Jesucristu kanakate kuétsi kō.

⁸ Te ká'an o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, ntaéni nta'ví mii o kúñu kō. Ñá ntántikin ntí'xe o itsi Xuva kō.

⁹ Te ká'an o ni Xuva ko tsí iō ntí'xe kuétsi kō ne, ini o tsi víi ña é vā'á ne, kada ka'nu iní ña ni ko kuétsi kō. Nakate ña nima ko é un ntí'í é kīni kaa san.

¹⁰ Te ká'an o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, vata tē ntáka'an o tsí vete Xuva kō. Ña ntákuinti'xe ko tū'un é kākā'an ña.

2

Kanada'an Cristu ko

¹ I'xá mii ko, i'a kaka'án u ni nto sá'a vata koo é ña víi nto é kīni kaa. Ntá tsi te vīi o é kīni kaa ne, iō xoo é nada'an

i kō nuu Xuva ko. Jesucristu ñá ne, vá'ā kue'én ña.

² Tsi ntá'vi Jesuu iña kuétsi kō da éti ña niñi ña ntíkā krusi kan. Ñá te da mii tsi iña kuétsi mii kō, tsí iña kuétsi e ntáde un ntí nti ña ntoo ñuxiví sa.

³ Kutuni ko tsí ini ntí'xe o Jēsuu te ntáde ntaa o é kākā'an ña é vīi o.

⁴ Xoó ña'a é kākā'an ña tsí ini ñá ña, ntá tsi ña káde ntaa ña é kākā'an ñá ne, da mii kué'en tsi é kākā'an ñá dovete. Ná ini ka'án ña é nuu é ntaā i.

⁵ Ntá tsi xoo ñá'a é káde ntaa ña é kākā'an Xúva kō é vīi ó ne, kakuinima ntí'xe ña Xuva kō. Dukuan o kútuni ko te i'xa é káduku ntée ntí'xe Xuva kō.

⁶ Xoó ña'a é kākā'an ña tsí uun tsi nima ñá ni Xuva kō né, na víi ña é vā'á vatā o dé Jesuu.

Tū'un xee é kākā'an Xúva kō é vīi o

⁷ Ntō'o, tá'an ko e dóo ntio ko, ñá te nūu i é xee san é kākā'an nti ni ntō. Kaka'an xtúku nti ni nto nūu i é ini nto nte ntúvi dí'na. Tū'un san e téku nto kídāā ne, sá'a kākā'an xtúku ú ni ntō.

⁸ Ntá tsi i'a kade vá'a ú uun tú'un xee é nuu é ntaā i iñá Cristú ne, iña ntō di. Tsi kaita nti'xin é kīni kaa san tsi é xee nuu i é nuu é ntaā í, vatā ó kaita nti'xin é neé san dá kākene ngántií san.

⁹ Te iō ntó ntáka'an ntó tsi ntaíka nto mí káxi'í ne, ntá tsi ntákune'u iní nto ni tā'an nto ne, vata te ntaíka dukuan ntō mi é nee.

¹⁰ Xoo e ntákuinima í ta'an í ne, vata tē ntoo ña mi é káxi'i. Ná ntio ká ña víi ña nuu i é kīni kaa.

¹¹ Ntá tsi xoo e ntákune'u iní i ni tā'an í ne, vata te ntaíka dukuan ñá mi é nee. Ña ini ña nté koo víi ña, tsí vata tē ña kaxí'i nuu ña mí'i k'ín ña, tsi dóo nee.

¹² Kaka'án u ni nto, i'xa, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko kuétsi nto tsí xi'i Jēsuu kuénta iña nto.

¹³ Kaka'án u ni nto, ūva, tsí ini nto ña é tuví dí'na da iñi ntu'u ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsi e kúvi idé nto nī tó'o e ña vá'ā san.

Kaka'án u ni nto, i'xa, tsí ini ntó Xuva kō.

¹⁴ Kaka'án u ni nto, ūva, tsí ini nto ña é tuví dí'na da itúvi ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsi dóo iō ntíi ntō, tsí ini va'á nto tú'un Xuva kō ne, e kúvi idé nto nī tó'o e ña vá'ā san.

15 Ñá ku kuinīma ntó nuu i é kīni ntáa san é iō ñuxiví sa; ntē ña ku dé kuení nto é vii nto é kini kaa vatā ó de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Xoo é kákuinima í nuu i é kīni ntáa san é iō ñuxiví sa ne, ñá kákuinima ñá Xuva kō.

16 É un nti'i nūu i é kīni ntáa é iō ñuxiví sa ne, ñá te nta'a Xuva ko vē'xi, tsí i'a tsi kīi mii ñuxiví sa. Nee iña é ntio nima kīni kaa ko, nee iña é kīni kaa é koto ō, nee iña é kāde i é vii o e dōo ka'nu ña'a o ne, sá'ā é kātā'xi ñuxiví sa.

17 Kué'en kānti'i ñuxiví sa nī é un nti'i nūu i é kīni ntáa. Ntá tsi xoo ñá'a é kāde ntaa ña é ntio Xuva kō ne, kutuvi ñá ni Xuva ko ntii dañu ntūvi.

Nee é nuu é ntaā i ne, nee é dovete

18 I'xá mii ko, dokó sa nti'i ñuxiví sa. Tēkú nto tsí ki'xi uun ña'a, ña kada ne'u iní nī Cristu. É tītín ña xée ñá ve. Dukuān ne, kutuni ko tsí dokó sa nti'i ñuxiví sa ve.

19 Ña kuān ntáa sán ne, kīi nteé xio ña kō, é dadii íka o ni ñá, tsí ña te kuédadii nima ñá ni kō. Tē dí uun tsi nima ñá ni kō né, kuan tsí o ntaíka dadii o ni ñá. Ntá tsi kīi nteé xio ña kō vata koo é tidito tsí ña te iña ko ña é un nti'i ñá.

20 Ntá tsi Jesuú ne, tā'xi ña Espiritū Sántū é kunūu ña nima ntó vata koo é kūtuni ntó nee iña é nuu é ntaā í iña ña.

21 É kuān ó kaka'u ú ne, ñá te kaká'an u é ña ini nto nee iña é nuu é ntaā i, tsí ini vá'a nto. Da neé ka dovete ne, é ini nto tsí ña te nuu é ntaā i.

22 ¿Xoó ntu e dōo vete i? ¿Ñá ntu te ña é káka'an tsí Jesuú ne, ña te dívi ñá é taxnuu Xuva kō? Ña kuān ntáa sán ne, kade ne'u iní ña nī Cristu, tsí kaka'an ña tsí ña te nuu é ntaā i é dadii Xuva ko ni I'xá ña.

23 Xoó ña'a é káka'an ñá tsi Jesuú ne, ña te dívi ñá é taxnuu Xuva kō ne, ñá ini ña xoo é Xuva kō di. Ntá tsi xoó ña'a é káka'an ñá tsi táxnuu nti'xe Xuva ko I'xá ñá Jesuú ne, ini ñá Xuva kō di.

24 Dukuān né, xnūu nto nima nto tú'un e téku nto dí'na. Te naka'an ká nto tú'un sa'a ne, kuví uun tsi nima ntó ni Xuva ko, ni I'xá ña.

25 Jesucristú ne, xé'e ñá xu'u ña tsí ta'xi ña ntuví vā'á iña ko ntii dañu ntūvi.

26 Kaka'an u ni nto sá'a tsí iō ñá'a é ncho kani nta'ví ña nto.

27 Ntá tsi é nī'i nto Espiritū Sántū sán ne, ñá kantio é nakuā'a tuku ña'a nto. Tsi e tá'xi Jesucristu Espiritū Sántū sán ne, dívi ña kanañe'e ñá nto é un nti'i. Ñá tē dovete kaká'an ñá ni ntō, tsí nuu é ntaā i. Kuntoo dadii nto nī Cristu, vatā ó kanañe'e Espiritū san nto.

28 Kaka'an u ni nto ve, I'xá ko, te kunto dadii nto nī Cristu vata koo é tē ntii díto ña ne, kunteé ini ko ña, ñá te kúka'an nuú ko ña tē xee ña kidaā.

29 Ini ntó tsi dōo va'á Xuva kō. Dukuān né, da xōo ka ña'a é kāde ña é vā'á ne, dívi ñá é I'xá nti'xe Xuva ko ñá.

3

I'xa e ntáduku ntée Xuva kō

1 Koto nto nté ntu kaa dii kakuinima Xúva ko kō, tsí tá'xi ña é kuví o i'xá ñá ne, i'xá nti'xe Xuva kō kuví ō. Ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ñá ini ñá xoo ñá'a o, tsí nte ñá ini ña xoo é Xuva kō di.

2 Ntō'o tá'an kó e dōo ntio kó nto, é I'xá Xuva kō kuví o vevii ne, váta kutūni kó nee iñá ntu ntuví o ve tē kuví, ntá tsi ini o tsí te ntii díto Jesuú ne, ntuví o vata kaa ña di. Tsí kidáa ne, kini o ña nté kaa ña.

3 Un ntií ntií ña'a, ña ntantétu Jesuú ne, ñá vii ka ña é kīni kaa, tsí Jesuú ne, dōo va'á ña ne, ña túvi kuétsí ña.

4 Un ntií ntií ña'a, ña é ncho vii kuétsi sán ne, ña ntáde ntaa ña é káka'an lei iña Xuva ko. Iō kuétsí ko tē ña ntáde ntaa o é káka'an lei san.

5 Ini ntó tsi vé'xi Jesuú vata koo é nakuitā ña kuétsi kō. Jesuú ne, ña túvi kuétsí ña nté un siin.

6 Xoó ña'a, ña é kanuu iní i ña ne, ña ncho vii ka ña é kuétsí san di. Xoó ña'a, ña é da mii é kāde kuétsi sán ne, váta kiní ñá Jesuu. Ntē ñá ini ña xoo é Xuva kō di.

7 I'xá mii ko, ñá kú da vá'a nto é káni nta'ví ña'a san nto. Xoó ña'a, ña é kāde é vā'á ne, vā'á nti'xe ña vata kaá mii ñá.

8 Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kāde kuétsi sán ne, kaduku ntée ña e ña vá'á san. Tsí nte dí'na ede tó'o e ña vá'á san é kīni kaa. Dukuān é vé'xi I'xá Xuva ko

ñuxiví sa vata koo é nantĩ'i ña nuu i é káde tó'ō e ña vá'ā san.

⁹ Xoó ña'a é nakáku Xuva kō ne, ñá ncho vií ka ña é kīni kaa, tsí nuu Xuva kō nima ña. Ña kúvi vīi ka ña é kīni kaa, tsi é nakáku ña nta'a Xuva kō.

¹⁰ Dukuān ne, kutuni ko neé i'xa é káduku ntée Xuva kō ne, neé i'xa é káduku ntée tó'ō e ña vá'ā san. Xoó ña'a é ña káde é vā'á ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō. Nté ña'a, ña é ña kákuinima í ta'an i ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō.

Kuinima kó ta'an kō

¹¹ Sá'a tū'un e téku nto nte ntúvi dí'na; é na kuīnima kó ta'an kō.

¹² Ná vīi o vata o dé Caiin, ña é ede é kīni kaa san, tsí é'ni ña ení ña. ¿Nté kui é'ni ntu ña ení ña? Tsí Caiin san ne, dōó kīni o dé ña ne, ení ña ne, dōo vá'ā o dé ña.

¹³ Ná ku kuntĩ'i ini nto, tā'an kó, tē ntaínchu'vi ña'a ñuxiví sa nto.

¹⁴ Ini o tsí xo'ō ne, ñá nī'í ka ko doxi'í san tsi e nī'í ko ntuvi vā'á iña kó ve. Kutuni ko sá'ā, tsí ntákuinima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ña kákuinima í ta'an i ne, kuan tsí koo kuví ña ni kuétsí ña.

¹⁵ Xoó ña'a, ña é ña ntío kue'en tsí i ta'an í ne, vata kaa ña é kaē'ní ña'a kaa ña nuu Xuva ko. Ini nto tsí xoo ña'a é kaē'ní ña ña'a ne, ña kúvi nī'í ña ntuvi va'á iña ña ntii dañu ntúvi.

¹⁶ Kutuni ko nté koo kuinima ko, tsí Cristú ne, xé'e ña ntuvi iña ña é kuví ñá kuenta iña ko. Dukuan xo'ō dí ne, nakuē'e ó ntuvi iña ko kuenta iña ta'an ko.

¹⁷ Xoó ña'a e dōo iō iña ñá ne, kaku-tuni ña tsí iō ta'an kō, ña é kakunaá ntee í ne, te káde vií ini ña é kuē'é ña ne, ¿mí'í ntū nuu é ntaā i é kákuinima ñá Xuva kō?

¹⁸ I'xá mīi ko, ñá te da mīi tsī rki xaa ko kunteku é káka'an o tsi dōo kuinima kó Xuva kō, tsí na kuīnima ntí'xe ko ña né, na vīi o é vā'á ni ta'an kō di.

Koo ntaá ini kō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān é kūtuni ko tsí xo'ō ne, ntántikin o é nuu é ntaā i. Dukuān ne, nakunuú ka'nu nima kó nuu Xuva ko.

²⁰ Tē ntáde kuení ko té ña vá'a nima kó ne, Xuva kō ne, ini ña nté o ntí'xe nima ko, tsi dií ka ka'nu ña ne, ini ña é un ntí'í.

²¹ Ntō'ó ta'an kó e dōo ntio kó, te iní o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, ñá kūka'an nuu ko é xēe étsin o nūu Xuva ko.

²² Dīvi ña ne, ta'xi ña da neé ka nuu i é kákan o nta'a ña, tsi ntákuinti'xe ko tū'un é káka'an ñá ne, ntáde o nee iña e ntío ña.

²³ Sá'a káka'an ña é vīi o: é kuinti'xe ko I'xá ñá Jesucristú ne, kuinima ko ta'an ko, vatā ó kaka'an ña.

²⁴ Da xōó ka ña'a, ña é ntáde ntaa é káka'an Xúva kō ne, ntákudadii ña ni Xuva kō. Nuú mé'ñu Xuva ko ñá di. Dukuān ini o tsí nuu mé'ñu Xuva ko kō, tsí e tá'xi ña Espíritū Sántū san é kunūu ña nima ko.

4

Espiritu Xuva ko ni ěspiritū ña é káde ne'u iní i nī Cristu

¹ Ntō'lo tá'ān kó e dōo ntio ko, ñá ku kuinti'xe nto da xōó ka ña'a, ña é káka'an tsí kantikin ña tū'un Xuva kō. Koto nteé va'ā ntó ña vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i é kantikin ñá Xuva kō. Tsí ña te da díi ñá vete ntaíka ña ñuxiví sa.

² Dukuān é kūtuni nto xoo é nūu Espiritu Xuva kō nima i: xoo é káka'an i tsí nuu é ntaā í tsi kí'xi Jesucristu ñuxiví sa é nī'í ña kúñū é vata kaa ñatíi san ne, kaduku ntée nti'xe ña Xuva kō.

³ Xoó ña'a é ña kuān ó kaka'an iña Jésuú ne, ñá kadūku ntée ña Xuva kō. Ña kuan ntāá san ne, kaduku ntée ña ña kainchu'ví Cristú san. É tēkú nto tsí kí'xi ña sa'á ne, é tuví ña ñuxiví sa vevii.

⁴ I'xá ko, ntáduku ntée nto Xuva kō ne, é kūvi ide ntó ni ña vete kuān ntāa san. Tsí dīvi ña é nūu ña nima ntó ne, dií ka ka'nu ña é vāta kaa é nūu nima ñá ntáduku ntée ñuxiví sa.

⁵ Ña ntáka'an dōveté san ne, da mīi ñuxiví sa vé'xi ña. Nee iña e ntáka'an ñá ne, iña ñuxiví sa di ne, dukuān ntaíni ña ñuxiví sa ña.

⁶ Xo'ō ne, ntáduku ntée o Xúva ko. Xoó ña'a é ini ña Xúva kō ne, kaini ña tū'un kō. Xoó ña'a, ña é ña kaduku ntée Xuva kō ne, ñá kaini ña tū'un kō. Dukuān ne, kutuni ko xoó kaka'an i é nuu é ntaā i, xoo é káka'an í dovete.

E dōo kuīnima Xúva ko kō

⁷ Ntō'o tá'ān ko e dōo ntio kó, na kuínima kó ta'an kō xé un xé un o. Tsí Xuva kō tá'xi ña nté koo kuínima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ini kuínima ñá ta'an ña ne, i'xa é kāduku ntée Xuva ko ñā. Ini nti'xe ñá Xuva kō.

⁸ Xoó ña'a, ña é ña ini kuínima í ta'an í ne, ntē ñá ini ñá Xuva kō di. Tsí Xuva kō ne, dōo kuínima ña.

⁹ Náñe'e Xúva ko kō tsi dōo kuínima ñá kō e táxnū ña I'xá mii ña ñuxiví sa vata koo é n'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iña ña.

¹⁰ Dukuān né, kūtuni ko tsi dōo kuínima ñá kō, tsí kuān té ña ni kuínima ko ña kídaā ne, di'na ña kuínima ñá kō ne, taxnū ña I'xá ña vata koo e ntá'vi ña kuétsi kō da éti ña niñi ña kuénta iña ko.

¹¹ Ntō'o e dōo ntio kó ne, dōo kue'e kuínima Xúva ko kō ne, kuan koo na kuínima kó ta'an kō di.

¹² Xuva kō ne, nté uun ña'a vata kiní ña ña. Ntá tsi te kuínima kó ta'an kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko kō. Kídáā ne, kuínima ntí'xe ko vatā ó kuínima Xúva ko kō.

¹³ Ini o tsí nuu mé'ñu Xuva ko kō ne, uun tsi kúvi o ni ñā, tsí e tá'xi ña Espiritu ñā é kūnuu mé'ñu kunuu dava ña kō.

¹⁴ Nti'í ne, iní nti ne, ntáka'án nti tsi táxnū Xuva ko I'xā ñá vata koo é nakáku ña ña ntántoo ñuxiví sa.

¹⁵ Da xōo ka ña'a é káka'an ña tsí Jesuú ne, I'xá mii Xuva ko ñā ne, nuu mé'ñu Xuva ko ñā ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō.

¹⁶ Nti'í ne, é kūtuní nti ne, kakuinti'xe nti tsí Xuva kō né, dōo kuínima ñá kō. Dōo ini kuínima Xúva kō. Xoó ña'a é ini kuínima ñá ta'an ña ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko ñā.

¹⁷ Kuān koo kutú've kō é kuínima kué'en ko ta'an kō vata koo é ña u'ví ko té xee ntúvi é ká'an Xúva ko xoo é vā'a í ne, xoo é ña vā'a i iña ñá ntántoo ñuxiví sa. Tsi é kutú've kō é kuínima ko ta'an ko ñuxiví sa vata o kuínima Xúva ko kō.

¹⁸ Xoó ña'a é ini kuínima ñá ne, ñá kau'vī ña. Tē nuu é ntaā í é ini o é kákuinima ntí'xe kō ne, ña tūvī nee iña é kau'vī ko. Dōo nto'o ko te kau'vī ko, Xoo é kau'vī í ne, vata kutūni vā'a í nté koo kuínima í.

¹⁹ Ini kuínima kō, tsí di'na kuínima Xúva ko kō.

²⁰ Te iō ñá ne, kaka'an ña: “Kakuinimá ko Xuva kō”, ka'an ña, ntá tsi ña ntío kue'en ñá ta'an ña ne, koó dā dovete kaka'an ña. Tē ña kákuinima ñá ta'an ña é kainí ña ne, ¿nté ntu koo kuínima ñá Xuva kō, tsí vata kiní ña ña?

²¹ Xtúví Xuva ko tū'un sá'ā é kāda ntaa o: Xoó ña'a é kákuinima ñá Xuva kō ne, na kuínima ñá ta'an ña di.

5

Kuvi víi o ni ñuxiví sa

¹ Un ntíí ntíí ña'a ne, kuvi ña i'xá Xuva ko té ntákuinti'xe ña tsí Jesuú ne, divi ñā é taxnuu Xuva ko ñā. Xoó ña'a é kákuinima ñá uva i'xá san ne, kakuinima ñá i'xá ña di.

² Dukuān né, té ntákuinima kó Xuva kō né, té ntáde ntaa o é káka'an ñá ne, dukuān ne, ini ó tsi ntákuinima kó i'xá mii ña Jesuu.

³ Ntákuinima ntí'xe ko Xuva ko té ntáde ntaa o é káka'an ña. Tū'un e xtúvi ña é kāda ntaa o ne, ñá te xído víi.

⁴ Tsí un ntíí ntíí ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō ne, kuvi víi ña nī é un ntíí nuú i é kīni kaa é iō ñuxiví sa. Kuvi víi o, tsi ntaínúu ini ko Xuva kō.

⁵ Xoó ña'a é kákuinti'xe i tsí Jesuú ne, I'xá Xuva ko ñā ne, kuvi víi ña nī é un ntíí é kīni kaa é iō ñuxiví sa.

Nuu i e ntántada ntaa iña I'xá Xuva kō

⁶ Dā kí'xi Jesucristu ñuxiví sa ne, ntute san ni níñi san xe'é kuenta. Nā te da mii tsi ntúte san, tsí ntute ni níñi di. Mii Espiritū Sántū san kantada ntaa ña nee iña é nuu é ntaā i iña Cristú di.

⁷ Ntuní nuu i sá'a e ntántuntaa e dukún kán: Xuva ko nī ña é káka'an o Tū'un ña ni Espiritū Sántū. Ntuni sá'a ne, uun tsi ña'a kuvi.

⁸ Ió ka uni núu i ntántuntaa ñuxiví sa di: Espiritū sán, ni ntúte sán, ni níñi san. Ntuni núu i san ntántudadii.

⁹ Kuinti'xe ko tū'un é kántada ntaa ña'a san, ntá tsi tū'un é kántada ntaa Xúva kō ne, dii ka kue'e nuu á'vi i. Tsí kantada ntaa ña kuenta iña I'xá ña.

¹⁰ Xoo é kákuinti'xe i I'xá Xuva kō ne, nuu tū'un é nuu é ntaā í nima ña. Xoo é ña kakuinti'xe i Xuva kō ne, vata te káka'an ña tsí vete Xuva ko, tsí ña ni kuinti'xe ña é káka'an Xúva ko iña I'xá ña.

¹¹ Sá'ā ne, tú'ūn é ntada ntaa Xúva kō: é tā'xi ña é kuntoo o ni ña ntii dañu ntūví te kuinti'xe ko I'xā ña.

¹² Xoo e túvi ni'i i I'xá Xuva kō ne, e ni'i ña ntuvi vā'á iña ña nta'a Xúva kō. Xoo é ña tuvi ni'i i I'xá Xuva kō ne, ña túvi ntuvi vā'á iña i nta'a Xúva kō.

I'a nt'i tú'ūn sa'a

¹³ Kade vá'a u sá'a iña nto, ña ntákuinti'xe I'xá Xuva kō, vata koo é kīni vá'a nto tsí e tá'xi Xuva kō é ni'i nto ntuvi va'á iña nto ntii dañu ntúvi.

¹⁴ Ntáinúu ini ko Xuva kō, tsí ini o tsí katekú ña da ntaíkan o da nēé ka nuu i nta'a ña, vatā o ntío ña.

¹⁵ Te ini o tsí katekú ña é kāká'an ntá'ví o ne, ini o tsí ta'xi ntí'xe ña da nēé ka nuu i é kākan o nta'a ña.

¹⁶ Xoó ña'a é ini ña tsí kade ta'an ña é kīni kaa, uun kuetsi é ña kaxé'e doxi'í san ne, ka'an ntá'ví ñá kuenta iña ta'an ña. Kidáā ne, kué'e Xuva ko ntūvi iña ta'an ñá, tē ña te kuétsi kā'nu é kaxe'e doxi'í san. Tsí ió uun kuetsi é kaxe'e doxi'í san. Nā te kāká'an u te ka'an nta'ví nto kuenta iña i sá'a.

¹⁷ Vata dá kade o é kini kaa ne, ió kuetsi kō. Ntá tsi ña te un ntíí ntíí kuétsi san kaxé'e doxi'í san.

¹⁸ Ini o tsí xoo ñá'a é nakáku ña nta'a Xuva kō ne, ñá ncho vií ka ña é kīni kaa. Tsí I'xá mii Xuva kō ne, kade ña ña kuenta. Nā túvi nēe nuu i é kīni kaa é kūvi vii ka é ña vá'ā san ni ña.

¹⁹ Ini o tsí xo'ō ne, ntáduku ntée o Xuva kō. Ntá tsi ña ntáduku ntée ñuxiví kini kaa sá ne, da mii e ntáde ña é kāká'an tó'ō e ña vá'ā san.

²⁰ Ini o tsi e xée I'xá Xuva kō ne, tā'xi ña é kūtuni ko xoo é Xuva nti'xe kō. É ntuvi uun tsi o ni ñá é Xuva nti'xe kō, ni I'xá ñá Jesucristu. Divi ñá é Xuva nti'xe kō né, kata'xi ña ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntūvi.

²¹ I'xá mii kó, kuenta vií nto é ña kunuu ini nto xoo é ña te Xuva ntí'xe kō. Sá'a tsí é kāká'an u ni ntō.

Tutu é kuví ũvi e táxnũu San Juan

É nuu é ntaā í nī é kuīnima ko

¹ Xu'u é ñata odo nũu u ne, taxnũu u tú'ũn sa'á iña ña ntánataká nuu, ña é nakaxnúu Xuva kō, un ntíí ntíí nto é kākūnima ntí'xe kó nto. Ñá te da mii tsí ú, tsí un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i tú'ũn é nuu é ntaā í san ne, dōo ntákuinima ñá nto dī.

² Dōo ntio kó nto kuenta iña tú'ũn é nuu é ntaā i é ntoo ni'í o vevíi ne, é kuntoo ni'í o ntii dañu ntūvi.

³ Xuva ko ni I'xā ñá Jesucristú ne, na nāxnuu viko ña nto; na ntuntā'ví ini ña nto, é tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto, é kuīnti'xe nto é nuu é ntaā í san, nī é kuīnima ntó ta'an nto.

⁴ Dōo ka'nu kuiní ko tsí kutuní ko tsí ió i'xá nto e ntántikin ña é nuu é ntaā í, vata o xtúvi Xuva kō é vīi o.

⁵ Vi'a ve ne, ió é kākán u nta'a nto: na kuīnima kó ta'an ko xé un xé un o. Ñá te tú'un xée sá'á é kāká'án u ni ntō tsí diví tsi tú'un e téku ko un tsi nte ntúvi dí'na.

⁶ Ntákuinima ntí'xe ko tē ntáde ntaa o é kāká'an Xúva kō. E téku nto nte ntúvi dí'na nté o ka'an ña tsí na kuīni nto é kuīnima ntó ta'an nto.

Ña ntaéni nta'vi

⁷ Dōo ntaíka ña ntaéni nta'ví san ñuxiví sa. Ntáka'an ña tsí ñá tē nuu é ntaā i e táxnuu Xuva ko I'xā ñá Jesuu ñuxiví sa e kúvi ña ña'a. Ña kuān ntáa sán ne, ntaéni nta'ví ña ña'a. Ntáde ne'u ini ña nī Cristu.

⁸ Kuenta víi nto vata koo é ña te é ntaā i éde tsiñu ntō, ntá tsi é nī'í nto é vā'á nta'a Xuva kō.

⁹ Xoó ña'a é ncho kuita ntí'xin ña tú'ũn e xtúví Cristú ne, kanakuā'a ña tuku nchu'un ne, ña kanúu ini ña Xuva kō. Xoó ña'a é kantikin ña tú'un Xuva kō ne, ntoo ni'í ña Xuva ko ni I'xā ña.

¹⁰ Tē xoó ña'a xee ña ñuú nto kán é kōto ní'ni ña nto ne, te kanañé'e ñá nto tuku tú'ũn é vata o nañé'e Cristu kó ne, ñá ku xé'é nto vi'í nto, ntē ña ku ka'án nto ni ñā ntiusi.

¹¹ Xoó ña'a é kāká'an ñá ntiusi ni ña tsikán ne, vata te dadíi ntákuvi ña ni ña.

I'a ntí'í tú'ũn sa'a

¹² Ñá tē nté kaa ió nuu i é ká'án u ni ntō, ntá tsi ña ntío ko é tú'ũn tsi taxnũu u. Tsí ncho ki'ín u mí ntoo nto é kīnī u nto ne, é tīin ú ni ntō, vata koo e dōo diní ko un ntí'í o.

¹³ Ta'an nto, ña ntánataká nuu i'a, ña é nakaxnúu Xuva kō dí ne, taxnũu ña ntiusi nto. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ũni e táxnũu San Juan

Kaka'án Juaan iña Gáyu

¹ Xu'u é ñata odo nũú u ne, taxnũu u tú'un sa'á iña nto, Gayu, dívi ntō e dóo kakuinimá ko nto é nuu é ntaā i.

² Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, kakan ú nta'a Xuva kō vata koo é vā'á tsi koo nī kúñu ntō, vata sá ō va'á nuu nima nto.

³ Ñá tē nté kaa ka'nu kuiní ko dá xee tá'an kō ne, ntántaa ña nī ko é vā'á tsi ō tuví nto é kāde ntaa ntí'xe nto tú'un é nuu é ntaā i.

⁴ Ña túvī nee iña e dóo ka'nu kuiní ko é vāta kaa é kūtuni ko tsi ntāde ntaa i'xá ko tú'un é nuu é ntaā í san.

⁵ Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dōó ini de ntāa nto é kaxntii nto ta'an kō, ña ntákuinti'xe i sán, nī ña vé'xi tūku ñuú san.

⁶ Dívi ñā ntáka'an ñá nī ña kuinti'xe i san tsi dóo kakuinima ntó ña. Vií nto da xe'e ne, xntii ká nto ña nee iña é ntio ña é kī'in ká ña itsi, vata tsī ó ntio Xuva kō.

⁷ Tsí dívi ñā né, ntī ña ñuú mii ñā, kué'en ñā kuenta iña Jesúcristu. Ñá tē nee iñá ni kī'i ña iña ña'a é ña ntákuinti'xe i san.

⁸ Dukuān né, xo'o kuēnta vií o ñā nee iña é xntii o ñā, vata koo é kada tsiñu dadii o ni ña kuēnta iña tú'un é nuu é ntaā í san.

Ēdé xení Diotrefi, ntá tsi é vā'á ede Demetriu

⁹ E táxnũu u tú'un iña ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi Diotrefí san ne, ñá ntio ña é xéé nti mí tuví ña, tsí dívi ñā e dóo ncho kodo nuū ña.

¹⁰ Te kī'in u ne, ká'an ú ni ñā nté kui kade xení ña nī nti é káka'an kīni ña iñá nti. Ná te da mii tsi sá'á dí, tsí ña kaxé'e ña é kuntōo ta'an ko, ña kuinti'xe i san. Ña kaxé'e ña itsī é kué'e tūku ña'a é kuntōo ña dí. Tē xoo kué'e i ña é kuntōo ña ne, ña kaxé'e Diotrefi é kī'ví ka ña má ũkún kán.

¹¹ Ntō'ó ení ko e dóo ntio ko, ña kú de nto vatā ó de ña kīni ntāa, tsí vií nto e dóo va'a. Xoó ña'a é kāde ña é vā'á ne, kaduku ntée ña Xuva kō. Ntá tsi

xoo ñá'a é kāde ña é kīni kaa ne, vata kīni ñá Xuva kō.

¹² Un ntí'í ntí'í ña'a ntáka'an ña tsí Demetriú ne, dóo va'á ña'a ña. Kutuni ko tsi dóo va'á ña é kāde ntaa ña é nuu é ntaā i. Kuān o ntáka'án nti kuenta iña ñá ne, ini nto tsí nuu é ntaā i ntáka'án nti.

I'a ntí'í tú'un sa'a

¹³ Dōó ió nuu i é ká'an u ni ntō, ntá tsi ñá ká'an u ni ntō é tutu tsí sa.

¹⁴ Á te kīni u nto vi'a ve ne, kidáa tīn dadii o ntuvi ō.

¹⁵ Vá'a tsi koo kuntōo nto. Ña é vā'á tiin ni'i ō, ña ntoo i'a ne, taxnũu ña ntiusi nto. Nakué'e nto ntiusi iña ña é vā'á tiin ni'i ō, é un é un ña ntoo dikan. Kuan tsī koo é ká'an u ni ntō.

Tutu e táxnū San Júdā

Taxnū Júdā ntiusi

¹ Xu'u e Júdā ú ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístú u, ni ēní Santiaú u. Taxnū ú tutú sa'a iña un ntíí ntíí ña'a, ña e kána Xuva kō tsi dóo kuínima ñá ña, ña é ñū'u nta'a Jesucristu.

² Na ntuntá'ví ini Xuva ko ntō. Na tā'xi ña e dóo va'á koo kuntoo nto ni e dóo kuinima ñá nto.

Ña ntánañē'é dovette (2 Pedro 2:1-17)

³ Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dōó ntio kó taxnū u tú'un iña nto nté ō nakáku o nta'a Xuva kō. Ntá tsi sá'a kantio ko é ká'an u ni nto ve, tē koó ntii nto nada'an ntō tú'un e kuínti'xe nto, divi tsi tú'un é uun ito tsi xé'e Xuva kō é kūtuni ña ntáduku ntée ña.

⁴ Tsi iō ñá'a e ntáki'ví xu'u ña mi ntánataká nuu ntó, divi ña é nte dí'na uve na'a kaká'an tú'un Xuva ko iña ña tsí da mií é nī'i ña é ntō'o ña. Ntáka'an ña tsí da xé kade ka'nu ini Xuva ko ni ko kuétsi kō ne, kuvi vii o da nēé ka nuu i é kini kaa. Ntáka'an ntée ña Xuva ko ni Tó'o ko Jesucristu, ntáka'an ña tsí ña te nuu é ntaá i é Xuva ko ña.

⁵ Ntio ko é na nānu'u ntó ini nto ve, kuān te nte éma tsi ini vá'a nto tsí Xuva kō ne, náakákú ña un ntíí ntíí ña Israeé san dā nantii ña ña ñuú Egitó ne, ntá tsi da rkontúví nantí'i ña ña'a san, ña é ña ni kuínti'xe i.

⁶ Iō ánje di é ña ni de ntáa ña tsiñu ña, tsí xtuví mii ña mí káduku ntée ña. Nátsu'un kutu Xuva ko ña mi dóo nee un tsi da nté xee ntúvi é xntékú ku've ñá iña ñúxivi sa.

⁷ Kuan ō kúvi nī ña ntoo ñuú Sodomá, ni ñuú Gomorá, ni tūku ñuu é ntoo etsin ikān di. Nā te da dīi nuu i é kīni ntaa de ñá ni ñadī'i san. Dōo dé ña é kini kaa ni tuku ñatíi san di. Un vá'a tsi ntánto'o ña ve mí kai'xi ñuú'u ntii dañu ntúvi. Koto nto ña vaṭa koo é ña kuan koo víi nto vatā o dé ña.

⁸ Ña kini ntáa san, ña é ntoo ni'i ntó né, kuān ó de ña di, tsí vata tsi tē ñuu éni kán ntoo ña, ntáde ña nī kúñu ña nuu i é kīni ntáa. Ña ncho kuínti'xe ña Xuva kō ne, ntáka'an kīni ña iña ña ntáde tsiñu e dukún kán.

⁹ Ntá tsi ánje, ña odo nūú san, ñá nani Mīgeé ne, dā ntánāa nūú ña nī tó'ō e ña vá'a san kuenta iña kúñu Muisee dá xi'i ñá ne, ñá ni kene inī ña é ká'an ña tú'un é kini kaa ni ña, tsí da mii tsí é káka'an ña: “Xuva ko na tā'xi ña o é ntō'o o”, ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi ña sá'a ne, dōó kinī ntáka'an ña iña un ntíí ntíí nuu i é ña ini ña. Ntá tsi nuu i é ini kúñu ña, vatā ó ini kiti sán ne, nūu i sá'a e ntánakunaa tsí mii ña kúñu ña.

¹¹ ¡Ña ntá'vi de ntu ña kuān ntáa san! Ntáde xení ña ni tā'an ñá vatā o dé Caiín san. Ntáde ña vatā o dé Balaán san, ña é doto tsi ide vata koo é nī'i ñá diu'un. Ntáka'an ntée ña ña odo nūú iña ñá vatā o dé Coreé san ne, kuān koo ni'i ñá doxi'lí san di.

¹² Dōó kinī o ntáde ña kuān ntáa san da ntánataká nuu nto é ká'xi dadíi nto ni tā'an nto da ntáde nto viko é kuinima tá'an kō. Ña sá'a ne, ña te ntákuka'an nuu ña e dóo ku'e ntaído ña é ká'xi mii ña ne, ña te ntáde ña kuenta te xee tá'an é ká'xi ta'an ña. Vata ntáa viko nu'u é ña te kakín daví san, e dá kantavá ni tátsin san, ntáa ña. Vata ntáa utun é ña kakíi kiti i ntáa ña. Vata ntáa utun é xi'lí kue'en ne, kitú'un dítsin i ntáa ña di.

¹³ Vata ntáa ntute ñu'u e dóo kaido ntáa ña. Ntaéte xaa ña nuu i é kīni kaa e ntáde ña vatā ó kaeté xaa ntute ñu'u san tiñu i. Vata ntáa xntívi e ntaíka xaa ntáa ña, é kī'in ña é kuntōo ña mí e dóo nee kue'én san ntii dañu ntúvi.

¹⁴ Enoo, i'xá ika Ádaán san é kuvi ū'xe ne, kaka'an ñá naa Xuva ko dá káka'an ña iña ñá sa'a kídaa: “Iní u tsi vé'xi Xuva ko, nī ñá te da dīi da díi míil ánje ña.

¹⁵ Xntékú ku've ñá iña un ntíí ntíí ña ntántoo ñuxivi sa. Ka'an ña tsí un ntíí ntíí ña é kīni ntáa san ni'i ña é ntō'o ña kuenta iña i é un ntí'i é kīni kaa é edé ña, vatā ó ntio nima kīni ntáa ña. Ní'i ña é ntō'o ña iña tú'un é kīni ntáa é ka'an kīni ña iña Xuva kó di”, ka'an ña.

¹⁶ Ña sá'a ne, é un ntí'i ntátsi'i kuétsi ña. Ntáka'an ntée ña da nēé ka ntí'i nuu i. Da mii tsí é ntio ña é káde kueni kini káa ña. Ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kaka'an va'á ña ni ñá'a san dá kataan nuu ña.

Nté koo vii ña ntákuínti'xe i san

17 Ntá tsi ðivi nto, tã'an kó e dóo ntio kó, naka'an nto tũ'un e ntáka'an pústru Tó'o ko Jesūcristu

18 da ntáka'an ñá ni ntō: “Tē xee ntúvi é doko sa ntí'i ñuxiví sa ne, ki'xi ña ntánarkínteē ñá nuu i é vā'a. Vií ña vatā ó ntio nima kíni ntáa ña”, ka'an ña.

19 Ña sã'á ne, ntáde ña é nãa núu ña ntákuinti'xe i san ni tã'an ña. Ntáde ña vatā ó ntio nima kíni kaa ña, tsí ña tuvi Espíritū Sántū san nuú nima ña.

20 Ntá tsi ðivi nto, tá'an ko e dóo ntio ko, díi díi ka kutú've nto iña Xuva ko vata koo é díi ka vá koo kuinti'xe nto ña. Kantá'vī ntó vatā ó kaxntii Espíritū Sántū san nto é kã'an nto.

21 Kuinimá ka nto Xuva ko vatā ó kakuinima ñá nto. Kuntetu nto ntuvi dá ta'xi Tó'o ko Jesūcristu é kuntoo o ni ña ntii dañu ntúvi, tsí kantuntã'ví ini ña kō.

22 Na ntu ntã'ví ini nto ña'a, xoo é vata kuinti'xe vá'a i. Ká'an nto ni ña te kuinti'xe ña é nuu é ntaã i.

23 Ió tuku ña'a ne, nakákú nto ña, natavã ntó ña mé'ñū ñu'u. Na ntuntã'ví ini nto ña, kuãn té nte ña ncho tñn ntá'a nto dōo ña é kudentu ni nūu i é kíni ntáa e ntáde ña. Koto nto tē ña kuan koo víi nto vatā ó de ña.

Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva kō

24 Tō'ó kō né, na xntii ña ntō vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kíni kaa. Na ntãvá'a ña nima ntó vata koo é ña tuví ka kuétsi nto tē xee ntó nta'a ña. Ñá tē nté kaa ka'nu kuinī nto te íni nto ña, é un tsi kaxi'í nuu ka'nu ña.

25 Uun tsi Xuva kō e dóo ki'in inī ña. ðivi ña é nakáku ña ko kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu. Ká'an ō tsi dóo va'á ña, tsi dóo ka'nu ña'a ña. Ká'an ō tsí ðivi ña é odo nuū ña kade kú've ña, tsí kuví víi ña é un ntí'í. Kuan ō dé ña nte dí'na ne, kuãn ó de ña vevíi ði ne, kuãn koo víi ña ntii dañu ntúvi. Kuan tsí koo é kã'an u ni ntō.

Nuu i e xé'e Xuva kō é kūtuní San Juaan

Nuu i e tá'xi Jesucristu é kūtuni ko

¹ Sá'a tá'xi Jesucristu é kūtuni ko. É xé'e Xuva kō é kā'an ñá nī ña ntáde tsiñu iña ña nuu i e dokó sa xee ntuvi é kūntaa ntí'i é kākā'an ña. Taxnū ña ánje ñá é kā'an ñá nī kó, xu'u é Juaán u, nuu i sá'a.

² Kaka'an u ni nto da mií e tékú ko vatā ó kaka'an Xúva ko, vatā ó kaka'an Jesucristú di. Kaka'an u nuu i sá'a é Iní mií u.

³ Nté kuān nte vá'a o é da xóo ka ña'a, ña kanakuā'a nté koo kuvi rkontuví, nī ña é káteku i é kākā'an tú'un sa'á ne, kade ntaa ña nee é kākā'an, tsí e xé'e etsin ntuvi é kūntaa ntí'i é ūve na'a kaká'an í'a.

Édē vá'a Juāan tutú iña é ū'xe úkūn san

⁴ Xu'u é Juaán u ne, kade vá'a ú tutú sá'a iña é ū'xe úkūn san é ntoo ñuú Asia. É nī'i nto é vā'a iña Xuva ko. É nī'i nto é kuntōo vá'a nto nta'a Xuva kō, ña é tuví vevíi ne, ña é kuan tsí ó tuví nte ntúvi dí'na ne, ña é kuan koo kutúvi ntii dañu ntúvi, dívi ña ni ū'xe espíritū, ña ntoo nú tēu ñá,

⁵ ni Jesucristú di, ña é da mií é kākā'an é nuu é ntaā i. Dí'na ña ntóto ña é un ntíi ntíi ña é xi'í san ne, kade kú've ña iña un ntíi ntíi rei, ña ntántoo ñuxiví a. Kuñima ñá kō ne, nantíi ña kō dá ñu'u kutu o ni kuétsi kō, tsí éti ña ññi ñá e ntá'vi ña kuétsi kō.

⁶ É tá'xi Jesucristu é kadā kú've o, é vīi o dútu iña Xuva ko, dívi Úva ñá. Ntadiá'vi ña, dívi ñá, tsí dóo ntii iní ñá ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

⁷ Koto nto tsí Cristú ne, ki'xi ña mé'ñu vīkó san. Un ntíi ntíi ña'a sán kiní ña ña, un tsi nte ñá'a, ña é ntuku ku'i ña. Dóo kueku un ntíi ntíi ña'a, ña ntoo da mí'i ká ñuxiví a, kuenta iña ña. Kuān koo kuvi nti'xe.

⁸ “Dívi ú e dí'na ú ne, dívi ú é ntii ú ata i kán di”, ka'an Xúva kō, ña é kadē kú've é un ntíi, ña é tuví vevíi, ña e dúkuān tuví nte dí'na, ña é kutúvi ntii dañu ntúvi.

Dā íni Juaan e dóo ka'nu Cristu

⁹ Xu'u é Juaán u ne, ta'an ko ūn ntíi ntíi o. Dadíi tsi ntánto'o ko kuēnta iña Jesucristu, tsí uun tsō nuu Xuva kó ne, dadíi tsi kata'xi Jesucristu é na kā'nu tsi vii ó nima ko. Nuú kutū ú ñuú Patmu é tuví mé'ñu ntute ñū'u san kuenta iña tú'un Xuva kō, é kaka'an u xoo é Jesucristu.

¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'na é kunūu iní ko Xuva kō ne, ínū Espíritu Xuva kō nimá ko. Tékú ko é kākā'an úun tatsin atá ko. Un ntii tsi kākā'an, vatā ó kakuvi dá kaeku trunpetá san.

¹¹ Kaka'an:

—Xntéén na'an é un ntíi é kaínín ve. Kidáa ne, taxnuun tutú san iña é ū'xe úkūn é ntoo ñuú Asiá, ni ñuú Efesú, ni ñuú Smirná, ni ñuú Pregamú, ni ñuú Tiatirá, ni ñuú Sardí, ni ñuú Filadefiá, ni ñuú Ladicea —ka'an tátsín san.

¹² Xkokótó u atá ko vata koo é kīnī u xoo é kākā'an í nī ko. Kidáa né, iní u ū'xe tūn tsumé é di mií tsí kaá kuaan kúvi.

¹³ Mé'ñu tun tsumé é ū'xe san ne, ntítsi uun ña'a, ña vata kaa ñatíi kaa ña, é nuu ña doo kani nte rkun xé'e ña xee. Katíñu nte xkintika ña ññi í'xi ña e kúvi kaá kuaan.

¹⁴ Idi díki ña ne, kuí'xin kue'en vatā ó kuí'xín katsi, é vata ito ka'xin é kuí'xin kue'en. Ntuxnú ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xi ñu'u.

¹⁵ Dí'ín ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu dá kai'xi kaa dá kākuvá'a ini urnu kan. Tátsín ña né, vata kaa te ntúte ka'nu é kainu.

¹⁶ Ní'i nta'a ña ū'xe xntívi nta'a kua'a ña ne, xu'u ña kí káa káni e ntíko ntuvi núu í ne, kai'xi kué'en núu ña, vatā ó kai'xi ngántii da dóo i'ni.

¹⁷ Dā íni ú ña ne, uun xío vitá tsu nú dí'ín ña vata tē xi'í u. Kidáa ne, tñn nta'a ña kó nta'a kua'a ña ne, kaka'an ñá nī ko:

—Ñá ku ū'vi o. Xu'u é dí'na ú ne, xu'u é ntii ú ata i kán di.

¹⁸ Xu'u é kántito u. Xu'u é xi'í u, ntá tsi vevíi ne, kantíto ú ntii dañu ntúvi. Xu'u é kadē kú've u iña doxi'í san nī dō'vi kan.

¹⁹ Tsuven nā'an un ntíi nuu i é inin, é kākuví vevíi nī é kúvi rkontuví di.

²⁰ Núu i sá'a é iō xu'u iña é ū'xe xntívi san é inin é ní'i ntá'a ú nta'a kua'a kó san, ni ū'xe tūn tsumé e kúvi kaá kuaan. Kími é ū'xe san ne, dívi

ánje, ña ñu'u ntā'a i é ū'xe úkūn san. Tun tsumē é ū'xé san ne, náa ī é ū'xe úkūn san.

2

Tú'un iña é ū'xe úkūn san, di'na iña úkun ñūú Efesu

¹ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkūn ñūú Efesú san ne, ká'ān tsí Xu'u é nta'a kuā'a kó ni'i ntā'a ú é ū'xé xntiví san, Xu'u é kaika mé'ñū ú é ū'xe tún tsumē e kúvi kaá kuaán san ne, kaka'án u ni ñā:

² Iní ntí'i ú nee é kāden. Iní u tsi dóo kaxión ntiin é kāden tsiñun, tsi dóo ka'nu iní o. Iní u tsi ña kakutín nima ó ni ñā'a, ña é kīni ntāa san, tsi iton nteén ña é kā'an ña é pustru ñá ne, kūtuni o tsi dóo vete ñā.

³ Iní u tsí ka'nu iní nti'xe o, tsi dóo ntó'o o da dé tsiñun kuenta iñá ko; ñá ni kudu'xen ō.

⁴ Ntá tsi ió nuu i é kuētsí o: tsí ña kakuinimá ka o kó vata ō kuínima ó ko kidaā.

⁵ Naká'an o vē mí'i ko'xón nteen ne, na nativi iní o. Vīn xtukun vatā o dén kidaā. Tē ña'á ne, da nēe iní tso xee u mí tuvín ne, nakí'i ú tun tsume ō mí ntitsi, tē ña nativi iní o.

⁶ Ntá tsi ió nuu i é kāden é vā'á di, vata kaa é ña ntío o nuu i e ntāde ña'a, ña ntántikin ñá nani Cūlaá san. Ña xkúntee iní ko di é kuān o ntāde ña.

⁷ Te ñin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espíritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kūvi vií i ne, ta'xí u itsi é ká'xi ña kití utun é nī'i ña ntuvi iña ña é ntítsi mē'ñū mí e dóo va'a mí tuví Xuva kō. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Smirna

⁸ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkūn ñūú Smirná san. Ká'ān tsí Xu'u é di'na ú nī e ntíi ú ata í di, Xu'u é xi'í u ne da ntóto xtúku ú ne, kaka'án u ni ñā:

⁹ Iní u é un ntí'i é kántó'o o. Iní u é kātaan núu o, ntá tsi kuikān nuu Xuva ko. Iní u tsí ntáka'an kīni ña Israeé san iña o. Ña sā'á ne, da ntáka'an ña é ña Israeé ña, ntá tsi ña te ña Israeé ntí'xe ña, tsi ntáduku ntée ña tó'o e ña vā'á san.

¹⁰ Ña ku ú'vī o nté koo nto'o o rkontuvi. Iō ntó ne, vii tó'o e ña vā'á san é ku'un kutu ntó vata koo é kōto nteé ña nto tē nuu é ntaā i e ntákuinti'xe nto.

Ú'xi ntūvi é ntō'o nto. Ntá tsi ñá ku xtuvín miin é kákuinti'xe o kó, kuān te kuvín, tsí ta'xí u ntuvi iña o é kutūvín nī kó ntii dañu ntūvi.

¹¹ Te ñin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espíritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo é kūvi vií i ne, ña te kúvī ñá tē xi'í ña é kūvi uvi íto san. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Pregamu

¹² Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkūn ñūú Pregamú di ne, ká'ān tsí Xu'u é nī'i u káa kāni é ntiko ntūvi núu í ne, kaka'án u ni ñā:

¹³ Iní u tsí tuvín mí kadē kú've tó'o e ña vā'á san, ntá tsi kantikin dúkuān ko. Ñá ni xtuvín miin e kuínti'xe o kó, kuān te diví tsi ñuu mí tuví tó'o e ña vā'á san é'ni'na ña é kākā'an é vā'á iñá ko, ñá nani Antipá san.

¹⁴ Ntá tsi ió nuu i é kāden é ña xkúntee iní ko: tsí ña'a o iō ñá, ña e ntántikin dúkuān tú'un vatā o nañé'e Balaan, ña é xe'e itsi rei Balaa é kā'an ñá nī ña Israeé san é vii ña é kīni kaa: é ká'xi ña é xe'é ña'a san iña sántu ñá, nī é vii ña é kīni kaa ni ñadí'i san di.

¹⁵ Iō túku ña'a o, ña e ntántikin tú'un vatā o nañé'e ña ntántikin ñá nani Cūlaá di. Ña xkúntee iní ko é kuān koo vii ña.

¹⁶ Dukuān ne, nativi iní o ve. Tē ña'á ne, da nēe iní tsó xee u mí tuvín ne, náa ú ni ña ni tū'ún ko e dóo ntiko é vatā kaa káa kāni é kākii xu'u ko.

¹⁷ Te ñin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espíritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoo ña'a, ña é kūvi vií i ne, kué'e u é ká'xi ñá tañu'u é vē'xí e dukún kán. Kué'e ú ña uun xuú kui'xin é nteé na'a uun dīví xee e nté uun xoxo ña iní i nēe dīvi, tsí da mii tsí ña é nī'i i xuú san é iní ña. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñūú Tiatira

¹⁸ Kadan vá'an tutú iña ña nuu nta'a i úkūn ñūú Tiatirá di. Ká'ān tsí Xu'u é I'xá Xuva kō kúvi u, Xu'u é kai'xi ntúxnūú ko vatā ó kaxi'í nuu ntúve ñū'u, Xu'u é kai'xi dí'ín kó vatā ó kai'xi kaá kuaán ne, kaka'án u ni ñā:

¹⁹ Iní ntí'i ú nte o den. Iní u tsi dóo kakuinima ó, tsi dóo kakuinti'xe o kó di, tsi dóo kade tsiñun dí ne, dóo ka'nu iní o di. Iní u tsi díi ka vā'á ó kaden vevii é vatā o dén kidaā.

²⁰ Ntá tsi ió é ña xkúntee iní ko: tsí da vā'a tso é kanañé'e ñadí'i, ña nani Jesēbeé san. Kaka'an ña é tū'ún Xuva

ko kaka'an ña, ntá tsi kade vete ña. Kaeni nta'ví ña ña'á ko, ña ntákuinti'xe i san, tsí kaka'an ñá ni ñá é vii ña é kini kaa ni ñadĩ'í san, nī é ka'xī ña é xe'le ña'a san doméni iña sántu ña.

²¹ Xé'ē ú ña ntuví vata koo é na nātivi iní ña kuétsi ñá, ntá tsi ña ni ntío ña é xtuví mii ña é vii ña é kīni kaa san.

²² Nakō'xó u ña nu itó ña ni ūn ntí'í ña'a, ña e ntákidi ni'í ñá ne, kué'ē u é ntō'o ñá tē ña nātivi iní ña nuu i e ntáde ña.

²³ Ka'ní kue'én u i'xá ña. Kidáa ne, kutuni un ntí'í ntí'í ña'a úkun san tsí xu'ú ne, iní ntí'í u e ntádē kuení nto, é un ntí'í é ntio nima ntó ne, ntánáa u ni nto kuénta iña i é edé nto é un é un nto.

²⁴ Ntá tsi nto'o e ntántoo nto ñuú Tiatirá, ntō'o é ña te ntántikin nto é kanañé'é ñadĩ'í san ne, ntō'o é ña ni nakua'a nto nuu i e dóo vi'xín o iña é ña vá'a san. Ná ká'án ka ú ni ntō neé vii nto.

²⁵ Da miī é ña ku xtuví mii nto nté un siin e ntákuinti'xe nto da nté nainú u.

²⁶ Tē xoo é kūvi vii i, xoo é kūtíi i é vii é vā'a da nté nainú u ne, kué'ē u é kadā kú've ñá iña da mí'í ká ñuú,

²⁷ vatā o tá'xi Uvā ko é kadā kú've u di. Tātūn e kúvi káa kaða kú've ñá ni ña. Ntada utsi ña ñuú san vatā ó kakuvi kídĩ nte'u dá káta'vi.

²⁸ Kué'ē ú ña kímí é vē'xi túvi sán di.

²⁹ Te ĩnin é kīnin ne, kinin é kaka'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

3

Tú'un iña úkun ñuú Sardi

¹ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Sardi ne, ká'án tsí Xu'u é nuu nta'a ú u'xe espíritu Xuva ko ni ū'xé xntiví san ne, kaka'án u ni ō. Iní u nte xkóon dēn. Kantítōn, kuiní ña'a san, ntá tsi ñá te nuu é ntaā i, tsí é xi'ín.

² Ntoton ve. Koon ntiin nī é ntoo ká san dí'na dá ntí'í kue'en. Vata kīnī u nee é vā'a é káden nuu Uvā ko.

³ Naka'an o tú'un é ĩnín nī e téku o nte dí'na. Nātivi iní o ne, kadan ntaan nee é vā'a é ĩnin. Tsí tē ña kantítōn ne, da nēe iní tsó xee ú vatā ó de ña du'u, é nté ñá ĩnin nee ura xee u mí tūvin.

⁴ Ntá tsi ió ka kudii ña'a o, ña ntoo ñuú Sardi, ña é ña ni kudéntu dōo

i. Dadii kaka ú ni ñá é ñu'u ña doo kui'xin, tsí dóo va'á ña'a ña.

⁵ Tē xoo ña'a, ña é kūvi vii i ne, ní'í ñá doo kui'xin é kú'un ña. Ná nakāte ú diví ñá iní tutu mí ūve na'a xoo é ní'í ĩ ntuví va'á iña í ne, ka'án u ni Uvā kó nī ánje ñá tsí ña sá'á ne, ntáduku ntée ña ko.

⁶ Te ĩnin é kīnin ne, kinin é kaka'an Espiritū san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuú Filadefia

⁷ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Filadefiá ne, ká'án tsí Xu'u e dóo va'á u, Xu'u é kaka'án u é nuu é ntaā í, Xu'u é ní'í nta'a ú ntakāá rei Davii. Te Xū'ú nakaán u ne, nté uun xoxo kuví nakadi i ne, te Xū'ú nakadi ú ne, nté uun xoxo kuví nakaán i. Xu'ú ne, kaka'án u ni ō.

⁸ Iní u nte xkóon dēn. Koton, tsí é nakaán u xi'í mí k'ín ne, nté xoxo kuví nakadi i. Tsí iní u tsí kuān tē ña tuví ntíi o ne, eden ntaan é kaka'án u, ñá ni ká'an te ñá ĩnín ko.

⁹ Koton, tsí ió ña'a, ña ntántikin tó'ō e ña vá'a sán ne, ntáka'an ñá tsi ña Israeé ña, ntá tsi ña ntáa, tsí vete ña. Koton, tsí vii u é na kunchíti ña nú d'ín o vata koo é kūtuni ña tsi dóo kakuinimá ko o.

¹⁰ Tsí ña ni kudú'xen ō é kadan ntaan é kaka'án u ne, kūtíi ntí'í o. Dukuān ne, nada'án u o tē xee ntúvi é ntō'o ña ntoo dá kaní ñūxiví san, dá kōto nteé u ña ntántoo nú nte'u san.

¹¹ Ña ná'a ka dá nainú u. Kuénta tsí viin é ní'í o vata koo é xoxo nakí'í núu i doméni é ní'í o.

¹² Xoo é kūvi vii i ne, kué'ē u é k'í'í ntii ña vi'í Uvā kó ntii dañu ntūvi. Nté uun ito ká ña ntii ña mí tuví ña. Xntéé u kúñu ña diví Uvā kó ni d'iví ñuú Uvā kó, diví Jerusaleén xee é vē'xi nte e dukún kán. Xntee ú ña d'iví xee ko di.

¹³ Te ĩnin é kīnin ne, kinin é kaka'an Espiritū san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuú Ladicea

¹⁴ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Ladiceá ne, ká'án tsí Xu'u é kaka'án u é kuan koo na kōo. Ná te kaēni nta'ví u, tsí da miī é nuu é ntaā i é kaka'án u. Nta'a ko vé'xi un ntí'í é ede kú've Xuva kō.

¹⁵ Xu'u kaka'án u ni ō tsí iní u nte xkóon dēn. Nté ña te ĩ'nín ne, nté ña

te ví'xin. Díi ka vá'ā ó tē dí i'nīn né, o tē dí ví'xin.

¹⁶ Dukuān ne, da xé ña te i'nīn, ntē ña te ví'xin ne, kakunte'xé ko o ne, ncho nantu'xen ú o.

¹⁷ Kaka'an tsi dóo kuikān, e dóo iō íña o, tsí ña tuvi nee é kátaan nuú o. Ntá tsi ña kakutuni o te dóo nta'vín den, tsí ña te neé nuu á'vi o, tsí kanti'u ntuxnúu o ne, kantiín di.

¹⁸ Dukuān ne, ta'xi ú itsi nté koo viin: Kí'xin mí tuví u ne, kuiin kaá kuaan va'a é ña te neé kadáka vata koo é kukuikan ntí'xen. Kuiin doo kui'xin é kunūun vata koo é ña kuka'an nuu o é kantiin. Kuiin u'xen cho'ó di é kútsi nuu ntuxnúu o vata koo é na náxi'í nuu o.

¹⁹ Xoó ña'a, ña é kákuinimá ko ne, kantantaá u ña mí'í é ña vá'ā ó kade ña ne, kaxe'é u é ntō'o ña. Kamán san koon ntiin ná nātivi iní o.

²⁰ Koton tsi i'a ntitsí ntēé u xi'i o, kanake'xēn u. Xoo é kainí i tatsín ko ne, te nākaán ña xi'í ñá ne, kuitā ntí'xin u má ví'i ña kán ne, dá ká'xi dadii ú ni ñá.

²¹ Xoo é kúvi víi i ne, kué'e u é kutūvi ñá diñi kó vatā o dé u da kuvi idé u ne, ítūví u diñi Uvā ko.

²² ¡Te ínin é kīnin ne, kinin é káka'an Espiritū sán ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an —ka'an tátsín san nī ko.

4

E ntánuu iní ña Xuva kō e dukún kán

¹ Kidáa ne, íto ú ne, iní u é kantií xi'í e dukún kán. Divi tátsín e téku ko dí'na é vata eku trūnpeta éku ne, kaka'an xtúku:

—Kūxeen i'á ne, dá nañē'e ú o nté koo kuvi rkontuvi —ka'an.

² Ura dú'va tsi i nakunúu u nta'a Espiritu Xuva kō ne, náñē'e ñá ko uun teu ka'nu é tuví e dukún kan ne, ikān tuví uun ña'a ñatīi, tínti'í ña nú tēu san.

³ Ña tsikán ne, vatā ó kaxi'í nuu xuu kuii é nanī jaspe kaxi'í nuu ña, ni xūu kue'e e dóo kai'xi di. Ntíkō diñi nú tēu san kaxi'í nuu rkuá'nti, vatā ó kaxi'í nuu xuu kuii é nani esmēralda.

⁴ Ntíkō diñi nú tēu san ntoo xtuku ká oko kimi tēu san ne, oko kimi ñata ntántoo ña di. Kui'xīn kue'en dóo é ñū'u ña ne, odo le'e e kúvi kaá kuaán diki ña.

⁵ Nú tēu é uun sán ne, kakii é káxi'í nuu ne, kakañu'u, kakatsín di. Mí tūví tēu san ne, kai'xi ú'xe ñū'ū naa i é ú'xe espíritu Xuva kō.

⁶ Divi tsí nú tēu san dí ne, nuu mínī é káxi'í ni'ni vata kaa xuxu.

Ntíkō diñi nú tēu san ni mē'ñú i ne, ntāñi kimi kíti é ntantíto. Ñá te da dīi ntuxnúu ti uve ata tí ni nūu ti.

⁷ Kiti kuvi ūun sán ne, vata kaa ñaña kaa ti. Kiti kuvi ūví san ne, vata kaa duntiki kaa ti. Kiti kuvi ūní san ne, vata ito ña'a ito tī. Kiti kuvi kīmí san ne, vata kaa tadun kíti kantava kaa ti.

⁸ Ngimi kíti sán ne, uve iñu nti'xin ti é un é un ti. Un tsi kokó ta'an ntuxnúu ti un tsi nte má nti'xin ti. Ntē ntúvi ntē níñu e ntáka'an tí dīví Xuva kō:

¡Divi ntō é na kuiko ñu'ū ntí nto, Xuvā ntí.

Divi ntō é Xuva ntí'xe ntí nto,

ñá é kuvi víi da neé ka nuu i,

ñá é tuvi kídaa,

ñá é tuví vevii,

ñá é dā ve vé'xi!,

ka'an ti.

⁹ Vata da ntáka'an kíti ntantíto san e dóo va'á Xuva kō, e dóo ka'nu ña'a ña, dā ntaxé'e ti sintiá'vi nta'a ña é tuví nú tēu san, ña é tuví ntii dañu ntūvi ne,

¹⁰ ñata, ñā é oko kimi ñá'a sán ne, ntánakunchíti ña nú dī'ín ña é tuví nú tēu san é ntánuu iní ña ña é kantiíto ntii dañu ntūvi. Tsoo ñá le'e e kúvi kaá kuaan é ñū'u diki ña nú tēu san, ntáka'an ña:

¹¹ Dōo va'á nto, é nakuiko ñu'ū ntí nto, Xuvā ntí, é ká'án ntí tsi dóo ka'nu nto, e dóo iō nto é víi ntó da neé ka nuu i. Tsí nto'o de kú've ntí ntí nto dá neé ka é iō.

Tsí da ntío nto é kúvá'a ne, kúvá'a ntí ntí,

ka'an ña.

5

Dā nakáa A Le'ntú san tutu é kátinuu

¹ Iní u tsí ña é tuví nú tēu san ne, nta'a kua'a ña ni'í nta'a ña ūun tutu é kátinuu. Tutú san ne, uve na'a ntuví o ata i. Ú'xe sēu úve ata i.

² Iní u uun ánjē, ña dóo ntii iní i san ne, dōo ntii kaka'an ña:

—¿Xoó ntu é vā'á nti'xe i é kuvi nakāa tutú san? ¿Xoó ntu é kuvi nakāa mí uve seú san? —ka'an ña.

³ Nté uun ña'a, ña ntoo e dukún kán ne, nté uun ña'a, ña ntoo ñuxiví a, nté ña'a, ña ntoo doxi'í kán, ña ni kúvi nakāa ñá tutú san, nté ña ni kuvi kiní ña é ūve na'a iní tutú san.

⁴ Xu'ú ne, ēku ntí'xe u, tsí ña ni ní'i xoo e vá'a i é nakāa tutú san, nté ña ni ní'i xoo koto nteé i.

⁵ Kidáā né, uun ña'a ñatā sán kaka'an ñá nī ko:

—Ñá kū ékūn kan. ¡Un kaa Ñaña tatá Judaa, I'xá ika rei Dāvíi san! Dīvi ñā e kúvi idé ña é kuvi nakaā ñá tutú san. Dīvi ñā e kúvi nantīi ntée ña mí ūve u'xe seú san —kuan ō ka'an ñatā san ní ko.

⁶ Kidáā ne, iní u tsi íkan tsī ntitsi uun A Le'ntu mé'ñū nú tēu san, ni ngīmi kiti ntantíto, ni ñatā san. Dító na'a i mí ní'i kui'i A Le'ntú san da é'ni ña'a sán i. Ú'xe ntíki i uve. Ú'xe ntūxnúu i dī. Ntūxnúu i sán ne, náa i é ū'xe espíritu Xuva kō e táxnūu ña é kī'in dá kanīi ñūxiví san.

⁷ Ne, kué'ēn A Le'ntú san, kuki'i tutú san é ní'i ntā'a ña tuví nú tēu san nta'a kua'a ña.

⁸ Dā kí'i tutú san ne, ngimi kiti ntantíto san ni ñatā, ña é oko kimi ñá'a sán ne, nākani itī ña nuú A Le'ntú san. É un é un ñatā sán ne, ní'i nta'a ña ūun kiñú'u ni ūun ko'o kútū e kúvi kaá kuaan é ñū'u kútū e dōo vá'a ñe'e ú'me i é kakene vatā ó ntáka'an ntā'ví ña ntáduku ntée Xuva kō.

⁹ Ntaíta ña nchu'ún xee é kaka'an: Ntō'ó ne, dōo va'á nto é kī'i nto tutú san,

é nākaá nto mí ūve seú san.

Tsi é'ni ña'a san ntó ne,

ēti nto niñi nto é nakuín nto ña'a kuenta iña Xuva ko,

ñā vé'xi da nēé ka tatá i, da nēé ka tú'un ñā, da mí'i ká ñuu vé'xi ña,

¹⁰ vata koo é kúvi vií ña rei ni dutu iña Xuva ko,

é kadā kú'vē ñā ñuxiví san, ka'an ña.

¹¹ Kidáā né, ito ú ne, tēkú ko é ña te da díi ánjē ntaíta ña ntíkō diñi teú san ni kīti ntantíto san, ni ñatā san. Ñá tē nté kaa nté kaa titín ña.

¹² Un ntii tsí kéne ña, ntáka'an ña:

¡E dōo va'á A Le'ntu é xi'í san é nī'i e dōo kuvi vií,

nī e dōo kukuikā, e dōo ki'in inī í, e dōo ntii inī i,

e dōo kuiko ñu'u o ī, e dōo kada ka'nu o ī,

e dōo nakue'e o sintiá'vi nta'a i!, ka'an ña.

¹³ Kídaā né, tēkú ko tsí un nti'i nuū i é ntantíto é ntoo e dukún kan, nī nú nte'ú san, nī doxi'í kan, ni ntute ñu'u kán ne, ntáka'an é uun ata tsi tātšin i:

¡Na nākué'e o sintiá'vi nta'a ña tuví nú tēu san, nī A Le'ntú san;

na kuiko ñu'u o ñā;

na kada ka'nu o ñā;

na kōo ña é vií ñá ntii dañu ntūvi!, ka'an.

¹⁴ Ngimi kiti ntantíto sán ne, ntáka'an ti:

—¡Kuan koo na kōo! —ka'an ti.

Ñatā, ña é oko kimi ñá'a sán ne, nākani itī ña un tsi nte ñū'u kán é nuu iní ña ña é kántíto ntii dañu ntūvi.

6

É ū'xe seú san

¹ Iní u dá nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ūun é ū'xe seú san. Tēkú ko tsí kaka'an uun kiti kantíto sán ne, dító vata te kākatsin:

—¡Kixkoton! —ka'an ti.

² Itó u ne, iní u uun idú ku'xin. Ña ntekú ti ne, ní'i nta'a ña ntuvē. Xé'e ña ñā le'e é kuntēkú dikí ñá ne, dā kíi ña é vií ñá du'xēn né, kúvi idé ña ntíi ña nuu i kán.

³ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ūví san ne, tēkú ko é kaka'an kiti kantíto, kiti kuvi ūví san:

—¡Kixkoton! —ka'an ti.

⁴ Kidáā né, kīi xtuku idú, kiti kuē'e kue'en. Ña ntekú ti ne, ní'i nta'a ñā káa káni. Ní'i ñā e kúvi vií ña é nāki'i ña é vā'á koo kuntōo ña'a san ñuxiví san, vata koo é ká'ní ta'an ña, xe un xé un ña.

⁵ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ūní san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantíto, kiti kui ūní san:

—¡Kixkoton! —ka'an ti.

Itó u ne, iní u kíi idú ntee. Ña ntekú ti ne, ní'i nta'a ña xkú've.

⁶ Tēkú ko tatsin é vē'xi mí ntoo ngimi kiti ntantíto sán ne, kaka'an:

—Uun xkú'vē kúdii nuní san ni'i ña xá'ví tsiñu ñā é uun ntūvi, Ūnī xkú'vē kúdii kití sévada ní'í ñā xá'ví tsiñu ñā é uun ntūvi di, ntá tsi ña ku natívín aseté ni ntūte vinú san —ka'an.

⁷ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui kīmí san ne, tēkú ko tsí kaka'an kití kantíto é kui kīmí san:

—¡Kixkoton! —ka'an ti.

⁸ Íto u ne, íní u kii idú kuāan. Ña ntekú ti ne, Doxi'í nani ñā. Áta ña vē'xí uun ña'a, ña é nani Dô'vi. Ní'í ña é kūvi vií ña ni dāva ña'a ñuxiví san é kuví ña mé'ñu du'xēn sán ne, ō kuví ña doko, ō kuví ña kui'í san ne, o kuví ña é kití diín san ka'ní ti ña.

⁹ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ū'ún san ne, íní u má nāa kan nima ñá'a, ña e é'ni ña'a san kuenta iña tú'un Xuva kō, tsí ña ni u'ví ña é kā'an ñá iña Xuva ko.

¹⁰ Nī kue'én ini ña ntáka'an ña:

—Xuvā ntí, ka'nu kue'en nto. Ntō'o é sántu ntí'xe nto. Ntō'ó ne, un ntí'í é káka'an nto é nuu é ntaā i. ¿Nēe ntúvi ntu kada kú'vē nto iña ña ntántoo ñuxiví san é ntānáa nto ni ñā'a, ña é'ni ntí? —ka'an ña.

¹¹ Kidáa ne, dá un dá un ña ni'í ña doo kui'xin é kū'un ña. Kaka'an ñá ni ñā é diín diín tsi kuntōo ká ña, da nté xee tá'an é kūví ntí'í ta'an ña é dadíi ntáde tsiñu ña iña Xuva ko.

¹² Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui iñú san ne, íto u ne, kutūnī ko é un va'a vá'a tsi taan ne, kuntee kuē'én ngantií san, é vata kaa doo ntee é xkū'ún ña'a dá ntoo ña dontíni. Xóō sán ne, kukuē'e kue'en váta ito nīñi.

¹³ Xntívi é ūve e dukún kán ne, nakó'xo nté ñuxiví a, vatā ó kanako'xo kití tun igu uté san da dóo kainu tatsin ka'ni.

¹⁴ Ntoko ñu'u mií e dukún kan, vatā ó kakuví vikó san dá kántava. Un ntíí ntíí xuku ni ūn ntíí ntíí ñu'u é ntoo nú ntute ñu'u kán ne, nakuntoó xio.

¹⁵ Kidáa ne, naku'un xū'u ntíí ntíí rei, ñá ntoo ñuxiví a, nī ña na'nu ña'a sán, nī tó'ō sntadún san, nī ña kuiká san, nī ña e dóo ntii iní í, nī ña ntáde tsiñu, nī tó'ō ñā ne, ñū'u xu'ū ñá māví ni nē'u xuu.

¹⁶ Ká'an ña ni xūku sán ni xūú san:

—¡Na tāni mí ñu'u ntí. Na tāví ntí vata koo é ña kiní ña tuví nú tēu san ntí, tsí un vá'a tsi kakudiin A Le'ntú san nī ntí!

¹⁷ Tsí e xee ntúvi ka'nu é tā'xi ña é ntō'o ko ne, ¿xoó ntu kutíi i? —ka'an ña.

7

Tatá ña Israee, ñá uve nā'a seu Xúva kō

¹ Kidáa né, íní u kīmi ánje, ña ntāñi ngimí o diñi ñuxiví san. Ntaédí nuu ña mí kaki'xi ngimí tatsín san vata koo é ña kunú ka tatsín san ñuxiví a, nté nú ntute ñu'u kán, nté da mí'í ka má utun.

² Kidáa né, íní u tuku ánje, ña vē'xí nte mí kene ngántií san, ni'í nta'a ña sēu Xúva kō, ña é kántíto nti'xe. Un ntii tsí kéne ña, kaka'an ñá nī ngimí ánje, ña nguíi san, ña é xe'é Xuva ko ítsi é natíví ñá ñuxiví san ni ntute ñu'ū san:

³ —¡Kuntētu ká nto! ¡Ñá kū dí natíví ntó ñuxiví san, nté ntute ñu'ū san, nté utun san dá nte kuví xntēé ntí seu Xúva kō xteén ña'a, ña e ntáde tsiñu iña ña! —ka'an ña.

⁴ Tēkú ko nté kaa ña'a uve na'a ña séu san, tsí uun sientu uvi díko kīmi míil ña'a tatá ña Israee san.

⁵ Uxuvi míil ña'a tatá Judaá san uve na'a ña séu san, uxuvi míil ña'a tatá Rubeén san, uxuvi míil ña'a tatá Gaá san,

⁶ uxuvi míil ña'a tatá Asee san, uxuvi míil ña'a tatá Neftalíi san, uxuvi míil ña'a tatá Manaseé san,

⁷ uxuvi míil ña'a tatá Simiuún san, uxuvi míil ña'a tatá Levíi san, uxuvi míil ña'a tatá Isacaá san,

⁸ uxuvi míil ña'a tatá Zabuluún san, uxuvi míil ña'a tatá Joseé san, uxuvi míil ña'a tatá Benjamiín san. Kuan ō ñá uve na'a ña séu san.

Ñá te da dī ña'a, ña ñu'u doo kui'xin

⁹ Kidáa né, íto ú, íní u ña te da dí ña'a, ña ntāñi nú tēu san ni nūu A Le'ntú san. Ntē ña kuví ká'vi o ñā e dóo titín ña, ña é vē'xí da mí'í ká ñuu dá kaní ñuxiví. Ntáduku ntēe ña da nēe ka tatá ña; da nēe ka tú'ūn ntáka'an ñá di. Doo kui'xín ñu'u ña ne; odo nta'a ña ntā'a ñuu.

¹⁰ Un ntii tsi ntáka'an ña:

Da mií tsi Xuva kō, ña tuví nú tēu san, nī A Le'ntú san, ña é kuví nakáku kō, ka'an ñá'a san.

¹¹ Un ntíí ntíí ánje san ntāñi ña ntíko diñi nú tēu san, ni ñatā sán, nī ngimí

kíti ntantító san. Nákuntoo tixi ñā nú tēu san ne, nānū'u ñā iní ñā Xuva kō,
 12 ntáka'an ñā:

¡Kuan koo na kōo! Na kada ka'nu o Xuva kō,

tsi dōo kaxi'í nuu ka'nu ñā, dōo ki'in inī ñā.

Na nākué'e o sintiá'vi nta'a ñā ne, na kuiko ñu'u o ñā di,

tsi dōo iō ñā é viī ñā; dōo ntii inī ñā.

Kuan koo na kā'an o ñā Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Kuan koo na kōo, ka'an ánjē san.

13 Kidáā ne, kaka'an úun ñā'a ñatā san ní ko:

—¿Nēe ñā'a ntu ñā sā'á, ñā ñu'u doo kui'xín san? ¿Mí'i ntu vē'xi ñā? — ka'an ñā.

14 Kidáā ne, kaka'án u ni ñā:

—Ntō'o é iní nto —ka'án u.

Kidáā ne, kaka'an ñā nī kó:

—Ñā sā'á ne, ñā ñā é vē'xi ñā mi dōo ntánto'o ñā'a. É ntukui'xín kue'en dōo ñā, tsí ñā'í Á Le'ntú san nákae ñā.

15 Dukuān e ntáñi ñā nú tēu Xúva kō, e ntáxntii ñā ñā nte ntúvi ntē níñu iní ukún ñā kán. Xuva kō, ñā tuví nú tēu san, kunuu mé'ñu kunuu dava ñā ñā.

16 Ñā kákín ká ñā, ntē ñā ítsí ká ñā ntute. Ñā kókō ká ñā ka'ni ngántí san, tsí kuntoo ñā mi é vētí san ve.

17 Tsí A Le'ntu é tuví nú tēu kán ne, kuenta vií ñā vata kaa uun paxtu, é kē'in ní'i A Le'ntú san ñā mí kákii ntute kuí é ní'i ñā ntuví íña ñā ne, mii Xuva ko nañsi ñā un ntí'i ntute nú ñā —ka'an ñā.

8

Seu e kúvi ū'xe ni ko'o kútū e kúvi kaá kuaan

1 Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kúvi ū'xe san ne, xió káñi kue'en tsi e dukún kan te dáva ura.

2 Kidáā ne, iní u u'xe ánjē ntáñi ñā nuu Xuva ko. Odo ñā kui kui uun ñā trunpeta.

3 Kidáā ne, xéé ká uun ká xtuku ánjē, ní'i nta'a ñā ko'o kútū e kúvi kaá kuaán san ne, kántítsí ñā nú nāa kan. Dōo kue'e kútu ní'i ñā é nādaká ta'an ñā ní tū'un e ntáka'an ntá'vi ñā'a, ñā ntánuu iní i Xuva kō, é kué'é ñā nú nāa e kúvi kaá kuaan é tuví nú tēu san.

4 Kúxēe u'me kútū san é ní'i ntā'a ánjē sán ne, xéé mí tuví Xuva ko dadíi ní tū'un e ntáka'an ntá'vi ñā e ntáka'an ní Xuva ko.

5 Kidáā né, kí'i ánjē san ko'o kútū sán ne, dā tsú'un tsitu ñā ngiñū'u é kai'xi nú nāá san ne, da nakuíta nuu ñā ñuxiví a. Dōo dito káñu'ú ne, xí'í nuu ne, táān di.

Trunpeta é ū'xe san

6 Kidáā ne, ánjē, ñā é ū'xe ñā'a, ñā odo trūnpeta san ne, iō tu've ñā é nakuéku ñā.

7 Ánjē, ñā é kúvi ūun sán ne, nakuéku ñā trunpeta ñā. Ura tsí i kán davi xuú ní ñū'u é kádaka níñi ñuxiví kán. Uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi ñuxiví san ne, í'xi ntí'i. Uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi utún san ne, í'xí ntí'í un tsi nté ku'u xí'í san.

8 Ánjē, ñā é kúvi ūvi san ne, nakuéku ñā trūnpeta ñā di. Kidáā ne, uun nuu í é vata kaa xuku ka'nu é kai'xi kaá ne, un ntii tsí ko'xó nuu nú ntute ñu'u kán. Uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi ntute ñú'u sán ne, ntúvi níñi.

9 Uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi kíti ñú'u nú ntute ñu'u kán ne, xí'í ntí'í ti ne, í'xi uun tá'vi í é kúvi ūni ta'vi tún ntóo san di.

10 Ánjē, ñā é kúvi ūni san ne, nakuéku ñā trūnpeta ñā. Kidáā ne, uun xntiví ka'nu sán ne, kó'xó é vē'xi nte e dukún kán. Kai'xi vatā ó kai'xi chú'ún san. Kó'xó nuu uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi ntute ká'nu sán ní mí kae'nu ntute san.

11 Xntiví san ne, Rkavé naní. Uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi ntute sán ne, kúrkavé kue'en. Ná te nté kaa ñā'a xí'í ñā e xí'í ñā ntute é kadáká rkavé san.

12 Ánjē, ñā é kúvi kímí san ne, nakuéku ñā trūnpeta ñā ne, uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi ngántí san ní uun tá'vi í é kúvi ūni ta'vi xoó san ní xntiví san ne, ní'i kuí'i. Uun ta'vi í kúnee é un é un nuu í ne, uun ta'vi í é kúvi ūni ta'vi ntuví san ne, ñā ní xí'í nuu ká ngántí san. Niñú san ne, kuan tsi o kúvi: ñā ní xí'í nuu ká xoó san ní xntiví san di.

13 Kidáā né, da ñā kaito ú ne, tékú ko kaiko uun tadun mé'ñū e dukún kán ne dá un ntii tsi káka'an:

—¡Ai! ¡Ñā ntá'vi ntu ñā'a, ñā ntántoo ñuxiví san, te kuéku xtuku trunpeta

ĩña é ūnĩ ka ánje, ña nguiĩ san! —ka'an ti.

9

¹ Ánjē, ña é kuvi ū'un san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Kidáā né, ĩnĩ u uun xntivi é kō'xó nte e dukún kán un tsi nte nú ñu'u kán. Xntivi san ne, ni'i ntakáá xi'i tótsín san.

² Nākaán ña xi'i tótsín san ne, un vá'a tsi kéne u'me xi'í san, vatā ó kakene u'me ini úrnu ká'nu kue'en. Kūneé ngántiĩ san ni kanĩ e dukún kan ū'me tótsín san.

³ Mé'ñū u'mé san ne, vé'xĩ skunti é kaka ti kanĩ ñūxivi a. Nĩ'i tĩ é kué'é ti vatā ó de tdu'me, kiti ió ñu'u a.

⁴ Ká'an ña ni tĩ é ña ku nanti'i ti ite é kae'nu ñu'u a, nté kū'u kuii, nté ūtun di. Da mii tsi ñā'a san kué'e ti ña, tē ña te uve ná'a xteén ña seu Xúva kō.

⁵ Nĩ'i tĩ é nanto'o ti ña te ū'un xoo, ntá tsi ña kuvi ka'nĩ kue'en tí ña. Mĩ kaxé'e ti ne, kaexnúu vatā ó kaexnúu da kaxé'e tdu'mé san.

⁶ Ntuvi tsikán ne, un vá'a tsi nantuku ñā'a san nté koo kuvi ña, ntá tsi ña nĩ'i ña nté koo. Kuān te un vá'a tsi ntio ña é kuvi ñā ne, ñā nĩ'i ñā doxi'í san.

⁷ Skuntĩ san ne, vata ntāa idú kiti tu've é i kĩ'in ti mé'ñū du'xēn ntāa ti. Dĩki tĩ ne, odo é vata ntāa le'e e kúvi kaá kuaan ntāa. Núu tĩ ne, vata ito nuu ñā'a ito.

⁸ Idi ti ne, vatā ó nani idi ñadĩ'i. Nū'ú ti ne, vata ntāa nu'u ñāña ntāa.

⁹ Uve ata ti td'xi e nté kaa te káa kúvi. Dā ntáva ti ne, kakañu'u vata te ntaíta ntĩ'xin ña te da díi kareta e ntāñu'u idú, kiti ntaĩnu mé'ñū du'xēn san.

¹⁰ Dú'me tĩ ne, vata ntāa du'me tdú'me ntāa ne, ini xe'e tí di. Dú'me tĩ san ntée é ntuku kui'ĩ tí ñā'a san ū'un xoo.

¹¹ Tō'ó ti ne, divĩ ánjē, ña e ntée nta'a i tótsín san. Abaduun nani é tū'un hébreú ne, Apoliuun nani é tū'un griegú ne, kani tú'un “é nantĩ'i kue'en”.

¹² É ĩta ntĩ'xin é kuvi ūun dóxō. Úvĩ ká kakunaá ve.

¹³ Kidáā ne, ánjē, ña é kuvi ĩnú san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Tékú ko uun tatsin í e kĩ mé'ñū ngĩmi ntĩki san

é odo nú nāa e kúvi kaá kuaan é ntitsĩ nuu Xuva ko.

¹⁴ Kidáā ne, kaka'an tátsín san nĩ ánjē, ña é kui ĩñu, ña é ni'i nta'a trunpeta:

—Nantuten ngĩmi ánjē, ña é uve tĩn mí kainu ntute ka'nu é nani Eūfrate —ka'an.

¹⁵ Kidáā né, nāntuté ña ngĩmi ánjē san é ka'nĩ ñā uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi ñā'á san, tsi é ntoo tú've ñā tē xee úra i, ni ntūví, ni xōó, ni kuā.

¹⁶ Kūtunĩ ko nté kaa sntadun, ña ntántodó idú ne, uvĩ sientu míñuu ña.

¹⁷ Xée nūú ko idú san nĩ ña ntántodó ti. Sntadún san ne, ntánti'u núu kúñu ñā káa é kaito kué'é, nĩ é kuĩí, nĩ é kuāán di. Dĩki idú ñā ne, vata ntāa diki ñāña ntāa ne, kakti ñu'u xú'u ti. Ú'me ni dū'xé ñu'u di.

¹⁸ Xĩ'i uun tā'vi i é kuvi ūni ta'vi ñā'á san ntuni núu tsi i: ñu'ú san ni ū'mé san ni dū'xé ñu'ú san e kíi xu'u ti.

¹⁹ Tsí idú san ne, ió ntii tĩ é kuvi ka'nĩ ti ñā'a é xū'u xtí ni dū'me ti. Tsí du'me tí ne, vata kaa diki kóo ne, divĩ é kantuku kui'ĩ tí ñā'a san.

²⁰ Ntá tsi ña nguiĩ san, ña é ña ni duku ntée tsikán ne, ñā ni natĩvi inĩ ña kuétsi ñā é ntē ña ni xtuvĩ mii ñā é nuu inĩ ña é ña vá'ā san ni sántu ñā e kúvi kaá kuaán, nĩ káa kuĩ'xín, nĩ káa kué'é, ni xūú, ni ūtun di, é ntē ña kaito, ntē ña katéku i, ntē ña kui kaká di.

²¹ Ntē ña ni nátivi inĩ ña é kuān tsi o ntaé'nĩ ña ñā'a, e ntáde ña dotatan, e ntáde ña é kini kaa ni ñadĩ'i, e ntadú'u ña di.

10

Ánje ni tūtu lu'nti é kātínuú san

¹ Kidáā ne, inĩ tuku ú uun ánjē, ña dóo ntii inĩ í ne, vé'xi ñā e dukún kán. Nuú ta'án ña víko; ntee rkuá'nti diki ña. Núu ñā ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántiĩ san. Dĩ'ín ña ne, vata kaa ntu'u é kai'xi kaa.

² Nĩ'i nta'a ña ūun tutu lu'nti é kaa ntāa. Dĩ'ín kua'a ña xtúvi ña nú ntute ñu'u kán né, dĩ'ín datsin ña ne, ñu'u san xtúvi ña.

³ Un ntii tsi káchu'u ña, vatā ó de ñāña dá kanakitĩ tĩ. Dā kúvi kachu'u ñā ne, kátsín u'xé ito.

⁴ Dā kúvi katsin é u'xé ito sán ne, ncho xntéé na'a u é káka'an, ntá tsi

dá iō tu'vé u é ka'u ú ne, tēkú ko uun tatsin e dukún kán, kaka'an:

—Xnuun xū'un e téku o e kátsin u'xé ito. ¡Ñá kū dí xnteen na'an! —ka'an.

⁵ Kidáā ne, ánjē san, ña ntitsi nú ntute ñu'ū sán ni ñu'ū a dí ne, nátā'an ntée ña nta'a kuā'a ña e dukún kán.

⁶ Natékū ñá Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntūvi, ña de vá'a e dukún kan ni ñuxiví ni ntute ñu'u ni ūn ntíí ntíí nee iñá katuví, kaka'an ña tsí ña kukuí ka.

⁷ Kaka'an ña tsí ntuvi dá nakuēku ánjē, ña é kui ū'xé san, trunpeta ñá ne, kuntaa núu i é mii tsi Xuva ko ini ñá, vata ō ka'an ñá ni ña dé tsiñu iña ña, ña ntáka'an tú'un ña.

⁸ Kidáā ne, tátsin e tēkú ko dí'na ne, kaka'an xtúku ni ko nte e dukún kán:

—Kuē'én, kūki'ín tutu é ni'i nta'ā ánjē sán, diví é nakāa ñá'a, ña ntitsí nú ntute ñu'u kan ni ñu'ū a —ka'an.

⁹ Dukuān ne, ñé'ē u mí tuvi ánjē sán ne, ikán ú tutú san. Kaka'an ñá ni kó:

—Ki'in ne, dá kā'xin. Tē é'xin ne, vidin vata ē'xí ntúdin kītume, ntá tsi kuia núu í'xi o kán —ka'an ña.

¹⁰ Kidáā né, kí'i ú tutú san é ni'i nta'ā ánjē sán ne, ē'xí u. Kuan ē'xi ntí'xe vata ē'xi ntúdin, ntá tsi dá kúvi é'xi ú ne, kuia núu í'xi ko.

¹¹ Kaka'an ñá ni kó:

—Da mii é kā'an ntódon kán ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntoo dá mí'i ká ñuú, ni ña ntáka'an dá nēé ka tú'un, ni rēi ñá di —ka'an ña.

11

Ñá é ūvi ña'a, ña é kā'an ntódo tú'un Xuva kō

¹ Kidáā né, tā'xi ña kó uun ntoo kani, vata kaa utun é kí'i kú've núu ō káa ne, kaka'an ñá ni kó:

—Nākuntítsin, kí'in kú'ven úkun Xuva ko ni nú nāa ñá ne, ka'vin nté kaa ña'a ntánuu ini ña Xuva kō má ūkún san.

² Ntá tsi ña kí'in kú'ven kura ukún san, tsí xe'é ña sá'a é kúvi iña ña'a, ña é ña ini xoo é Xuva kō ne, kaka nuu ña ñuú Xuva ko te ūvi díko uvi xoo.

³ Xu'ú ne, taxnúu ú uvi ña'a, ña é kā'an ntódo tú'un kó ne, ku'un ña du'nu kúxta úun míil uvi sientu uní díko ntūvi —ka'an ña.

⁴ Ña é uvi ña'a san ne, vata ntáa uvi útun olívu ntáa ña. Vata ntáa tun

tsumē é ūvi san e ntāñi núu To'o ñuxiví san ntáa ña.

⁵ Tē xoó ncho ntukū kui'i í ña ne, kene ñu'u xu'u ña ne, koko kue'en. Kuān koo nto'o ña ntaínchu'vi ña.

⁶ Ña uvi ña'a san ne, ió ntii ñá é nakādi ñá e dukún kán vata koo é ña kíin dávi da ñi ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō. Ió ntii ñá é kúvi vii ña é ntūvi niñi ntuté san ne, kuvi vii ña é nantō'o ña ña'a, ña ntoo ñuxiví san, é tññ ña da nēé ka kui'i vata koo é ntio ña.

⁷ Ntá tsi dá ita ntí'xin ka'an ntí'i ña tú'un Xuva kō né, kēne uun kíti xu'u totsín san é vii tí ni ña du'xēn. Kuvi vii tí ka'ni tí ña.

⁸ Kidáā né, kuntōo mé'ñū kúñu ña itsi mé'ñū ñuú ka'nu san mi naxntēē ñá Tó'o kō ntíkā krusí san. Ñuú sá'a ne, vata kaa ñuú Sodomá ni ñuú Egítō kaa.

⁹ Ūni ntūvi nte dáva ne, koto ña'a san kúñu ñá, ña vé'xi da mí'i ká ñuú, da nēé ka tatá ña, é da nēé ka tú'un ntáka'an ñá di ne, ñá kuē'é ña itsi é kuntū'xi vá'a ña.

¹⁰ Ña ntántoo ñuxiví san ne, ñá tē nté kaa diní ña tsí xi'í ña uvi ña'a san. Vii ña viko ne, kué'e ñá doméni tá'an ña, tsí ña uvi ña'a, ña é ka'an ntódo tú'un Xuva kō né, dōó nantō'o ñá ña ntántoo ñuxiví sa.

¹¹ Ntá tsi da kúvi uni ntúvi nté dáva ne, nantóto xtuku Xuva ko ntuvi ñá'a san ne, nākuiñi ña. Un vá'a tsi ū'ví un ntíí ntíí ña'a san dá ini ña ña.

¹² Kidáā né, tēkú ña uvi ña'a san e dóo ntii kaka'an tátsin é vé'xí e dukún kan ni ña:

—Ki'xi nto i'a —ka'an tátsin san.

Dukuān ntaíni ña ntaínchu'vi ñá san ne, kúntāa ña e dukún kan mē'ñú vikó san.

¹³ Ura í tsikán ne, un vá'a tsi taan. Kó'xo uun ta'vi i é kuvi ū'xi tá'vi ñuú san. Ú'xē míil ñá'a xi'i ñá da ita ntí'xin kúvi taan. Ña'a, ña ntántoo ká san ne, ñá te nté kaa u'ví ña. Da kidáā nanu'u ñá ini ña e dóo ka'nu Xuva kō, ña tuvi e dukún kán.

¹⁴ É ita ntí'xin é kuvi ūvi dóxō sán ne, e dóko sá xee é kuvi ūni san ve.

Trunpeta é kuvi ū'xé san

¹⁵ Kidáā ne, ánjē, ña é kuvi ū'xé san ne, nakuēku ña trunpeta ña. Dito tsí un ntii tsí ntáka'an tátsin e dukún kán: Un ntíí ntíí ñuú ñuxiví san ne,

kaduku ntée Xuva kō é kadā kú'vē ña, ntuvi ñá Cristu, ña e táxnūu ña. Ntii dañu ntūvi é kadā kú'vē ña, ka'an.

¹⁶ Kidáā né, ñatā, ña é oko kimi ñá'a, ña ntántoo nú tēu núu Xuva kó san ne, un tsi náknchiti ntaā ñá nuu Xuva kó é nuu iní ña ña,

¹⁷ ntáka'an ña:

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto, Xuvā ntí, ña e dóo ka'nu.

Divi ntō é tuví nto vevíí ne,

divi ntō kídaā dí ne,

kuan tsi koo kutuví ntó ntii dañu ntūvi.

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,

tsí e ní'í nto e dóo iō nto é vií ntó ne,

e éni ntu'u nto kadē kú'vē ntó ve.

¹⁸ É kūdiin ña ntántoo un ntíí ntíí ñūú san,

ntá tsi é xee ntúvi é kuē'é nto ña é ntō'o ña ve.

E xée ntūvi é kadā kú'vē nto iña ñá ntíxí san ne,

kué'e nto ñá é vā'á, ña dé tsiñu iña nto, ña é ka'an ntódo tú'un nto, nī ña é ká'an náa nto.

Kué'e ntō é vā'á iña ña'a, ña e ntaíko ñu'u nto,

un ntíí ntíí ñá, te kuetsi, te na'nu ña.

E xée ntūvi é nantō'o nto ña'a, ña ntánatívi ñuxiví san,

ka'an ña.

¹⁹ Kidáā né, nákaán xi'í úkun Xuva kō é tuví e dukún kán ne, iní i kán ne, díto tuví etun mí ñu'u vā'a lei Xúva kō. Kidáā né, dóo kaxi'í nuu. Dōo kakatsín di. Dōo díto tatsín san. Dōo katáan di. Un vā'a tsi kaxiín davi xuú di.

12

Uun ñadī'í, ni kīti ña vā'a, kīti u'xe díki i

¹ Kidáā né, kī díto uun e dóo ka'nu e dukún kán. Ikán ntítsí uun ñadī'í, nuu tá'an ña ngántií ne, xóo sán ne, ntekú nti'í dí'in ña ne, le'e é kuvá'a é ūxuví xntívi ntekú díki ña.

² Ñu'u i'xá ña ne, kakachu'u ntáa ña é kaexnúu i'xi ña, tsi dokó sa káku i'xá ña.

³ Kidáā né, kī ká xtuku uun nuu i e dukún kán. Iní u é ntítsí uun kiti ña vā'a, teku kué'e tí, é ūve u'xe díki tí ni ū'xi ntíki tí. Kuān o ntántidó le'e san xé un xé un díki tí.

⁴ Dú'me xtí dita núu tí uun ta'vi í é kuví ūni ta'ví xntívi san ne, náko'xó nuu tí nte ñuxiví a. Kidáā ne, íntítsí kiti ña vā'a san nuu ñadī'í, ña dokó sa káku i'xá i. Ntítsí nteé tí i é ká'xi tí i te káku.

⁵ I'xa é nakāku ña ne, i'xa tíi é kadā kú'vé un ntíí ntíí ñūu, é kuni'í nta'a tātun i e kúvi káa. Ntá tsi Xuva kō ne, nakí'í ña i'xá san é kūtuví ni ña nú tēu ña.

⁶ Ñadī'í san ne, inu ña, kue'en ñá ñūu itsi mí xtúvi tū'vé Xuva kō mí kutuví ñá, mí kuēnta víi ña ña uun míil ūví sientu uni díko ntuvi.

⁷ Kidáā ne, kúvi du'xēn e dukún kán. Ánje ña odo nūu, ñá nani Mígee, dívi ña ni un ntí'í ánje ña ne, náa ñá ni kiti ña vā'a san. Kiti ña vā'a sán ni un ntí'í ánje tí ne, un vā'a tsi náa tí ni ña,

⁸ ntá tsi ña ni kuví vií tí. Ná ni nīi mí kuntōo ká tí nī ánje tí e dukún kán.

⁹ Dukuān ne, náko'xó ña kiti ña vā'a san, kiti itúvi nte ntúvi dí'na, kiti é naní diablu, tó'ō e ña vā'a san. Divi tí é Satanaa náni tí di, kiti kaeni nta'ví ña'a dá kaníí ñūxiví san. Náko'xó ña tí ni un ntí'í ánje tí ūun tsi nte ñūxiví a.

¹⁰ Tékú ko tsí un ntii tsi káka'an tátsín san nte e dukún kán:

E xée ntūvi é nakákú Xuva ko ko vē.

E xée ña e dóo ntii iní ña é kadā kú'vé ña.

Cristu, ña táxnūu ña ne, kodo núu ña é un ntí'í vē.

Tsi é nakó'xo nteé ñá kiti katsi'í kuétsi ta'an ko nta'a Xuva ko ntē ntúvi ntē níñu.

¹¹ Kūvi idé ta'an ko sán nī e ña vā'a san kuenta iña níñi é etí A Le'ntú san, ni kuēnta iña tú'ūn é nuu é ntaā i e ntáka'an ñá,

tsi ña ni de víni ña ntuvi iña ña,

kuān te na kuví ña.

¹² Kuntōo díni ntó ve, e dukún kan,

ni un ntí'í ña ntántoo ikán.

Ntá tsi ña ntu ntá'vi ide nto,

ñá ntántoo ñuxiví san nī nú ntute ñu'u kán,

tsí e ntíi tó'ō e ña vā'a san mí ntoo nto ve.

Un vā'a tsi kakudiin,

tsí iní tsí ña na'á ka kutuvi,

ka'an tátsín san.

¹³ Dā iní kiti ña vā'a san tsí nakó'xo ña tí ñuxiví a ne, íntikín tí ñadī'í, ña nakāku i'xá tíi san.

¹⁴ Ntá tsi ñadī'í san ne, ní'í ña uvi nti'xin tādun ka'nú san é ntáva ña,

ki'in ña ñuu itsí kán, mi dóo ikā mí tuví kiti ña vá'ā san. Ikān ne, ní'i ñā é ká'xi ñá uni kuia nte dáva.

¹⁵ Kiti ña vá'ā sán ne, tává ti ntute xu'u ti é vata kaa ntute ka'nu kaa vata koo é ki'in ni'i ntuté san ñadí'í san.

¹⁶ Ntá tsi xntíi ñu'ú san ñadí'í san, e nántika ñu'u sán ne, ikan kúntíi ntute ka'nu san e táva kiti ña vá'ā san xu'u ti.

¹⁷ Dukuān né, kúdiin kué'en kiti ña vá'ā sán ni ñadí'í san. Ntaka ti ikān ne, dá kué'en ti é vii tí du'xen ni i'xā ñá, ña nguüi san, ña ntáde ntaa é kaka'an Xúva kō, ña ntántikin Jéssuu.

13

Úvi kiti dóo donchu'vi ntáa

¹ Ntítsí u nú ñuti diñi ntute ñu'u san, iní u kéne ntita úun kiti e dóo donchu'ví kaa mé'ñu ntute ñu'u kán, kiti uve u'xe díki í ni ū'xi ntíki i. Kántidó le'e é un é un ntíki ti. Uve na'a díki ti e dóo kiní ó kaka'an kuénta iña Xúva ko.

² Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti é iní u sán ne, vata kaa ñaña tekú kaa ti. Ntá tsi dí'in tī ne, vata ntáa dí'in oso ntáa ne, xu'u ti ne, vata kaa xu'u ñaña kaa. Kiti ña vá'ā sán ne, xé'e ti ntii tī é ntéé kimi tī. Xé'e ti tēu ti mí tuví ti é vii tí tsiñu ka'nu.

³ Kiti dóo donchu'ví kaa sán ne, vata tē ni'i kuí'í kue'en úun díki ti, ntá tsi é ntuvá'a. Un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ntántikin ñá ti, tsí koo da kúdu'va ña é ntuvá'a díki ti.

⁴ Ntánuu iní ña'a san kiti ña vá'ā san, tsí xe'é ti ntii ti kiti dóo donchu'ví kaa san vata koo é kuvi kada kú'vē ti. Ntánuu iní ña'a san kiti dóo donchu'ví kaa san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é vata kaa kiti dóo donchu'ví kaa san? ¿Xoó ntu kuvi vii i é nāá ni tī? —ka'an ña.

⁵ Ní'i tī itsi e dóo ka'nu vii ti, e dóo kiní koo ka'an tí iña Xúva ko. Ní'i tī é kadā kú'vē ti uvi díko uvi xoó ne,

⁶ kuan ō dé ti. Dóo kiní ka'an tí iña Xúva ko ni e dukún kán mí tuví ña, nī ña ntántoo ni ña ikān.

⁷ Ní'i tī é vii tí du'xen nī ña ntántikin Xúva kō né, kúvi idé ti ni ñā. Ní'i tī é kadā kú'vē ti iña un ntíi ntíi ña'a, ni ūn ntíi ntíi tātá ña'a, ni ūn ntíi ntíi ñu'ú, ni ūn ntíi ntíi ña'a, ña ntáka'an dá neé ka tú'ūn.

⁸ Un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ínūu iní ña kiti dóo donchu'ví kaa san, ña é ña ni uve na'a dívi i tutú A Le'ntu é xi'í un tsi nte da iñi ntú'u ñuxiví san, tutú mí uve na'a xoo e ní'i i ntuvi iña i ntii dañu ntúvi.

⁹ Te inín é kīnin ne, kinin.

¹⁰ Tē xoó ni'i i é kunuu kutū né, kunuu kutu ntí'xe. Tē xoó ni'i i é kúvi nuu káa ne, káa kuví nuu ña. Dukuān né, xo'ō e ntáduku ntée o Xúva kō ne, ka'nu vii ó nima kó ne, kunūu ini kō ñá di.

¹¹ Kidáā né, iní xtuku u úun kiti e dóo donchu'ví kaa. Kiti sá'á ne, ñu'u san kakéne ti. Uve uvi ntíki ti é vata kaa a le'ntú kaa ti, ntá tsi kaka'an tí vatā ó kaka'an kiti ña vá'ā san.

¹² Ní'i tī itsi é kadā kú'vē tí naa i kiti kuvi ūun san dá ntoo dadii ti. Kade ti é un ntíi ntíi ña'a, ña ntántoo dá kanii ñuxiví san, kunuu iní ñá kiti kuvi ūun san.

¹³ Dōo ini tī nté koo vii tī é kōo dá ntákudū'va ña'a san. Un tsi nte kúvi nakīn tī ñu'u é kaí'xi nte e dukún kan nī dukuān ntaito díto ña'a san ñuxiví a.

¹⁴ Kuenta iña i sá'ā é nī'i tī e kúvi idé ti dá kade ti tsiñu kiti kui ūun sán ne, kaeni nta'ví tī ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa. Kaka'an tí ni ñā'a san é na ntāvá'a naa ñá santu kiti kuvi ūun, kiti idó nuu káa díki i, ntá tsi ntuvá'a tī ne, kantíto dukuan tī.

¹⁵ Ní'i tī é kúvi kué'e tī ntuvi iña santu e ntúvā'a naa kiti kuvi ūun sán ne, idé tī é kúvi ka'an santu sán di. Kaka'an tí tsí da xōo ka ña'a, ña é ña kanúu iní i santu, kiti kuvi ūun sán ne, na kuví ña.

¹⁶ Taxnúu tī é na kúvé na'a seú san nta'a kua'a ña ne, ō xteén ña, un ntíi ntíi ña'a san, te kuetsi te na'nu ña, te kuika ñā, te nta'ví ñá, te ío tó'o ña ne, ō iña mii ña ntáde tsiñu ña.

¹⁷ Nté uun xoxo kuvi díko i, nté ña kuvi kuiin í, tē ña te ntée na'a seú san kúñu ī. Seú san ne, dívi kiti é kuvi ūun sán, ō numéru dívi tī.

¹⁸ Sá'ā ne, ntio é koto ntuu ō. Xoo é ki'in iní í ne, na naka'vi ña numéru kiti kuvi ūun san. Numéru sán ne, kaduku ntée uun dívi ña'a, ña ntoo ñuxiví sa. Te nakua'a ō numéru dívi ñá ne, iñu sientu uni díko iñu.

14

Nchu'un e ita ña'a, ña uun sientu uvi díko kimi míil ña'a

¹ Kidáā né, Iní u ntitsi A Le'ntú san tĩ'í xuku Siuún, ni ūun sientu uvi díko kimi míil ña'a, ña é ntēé na'a xteen i dīví A Le'ntú san ni dīví Uva ī. Dadī tsi ntāñi ntīí ntīí ña.

² Kidáā né, tēkú ko é vē'xí nte e dukún kan vatā ó kakañu'u ntúte ka'nu, vatā ó kuvi dá kakē'xén nuu da dóo ntii kakatsin, vatā ó kuvi da dóo títin ña'a ntánakueku ña kiñú'ū.

³ Ita ña uun nchu'ún xee nú tēu Xúva ko, nī ngimi kítĩ ntantító sán ni ñatā sán dī. Nté uun ña'a ña ni kuvi kutú've ña nchu'ún xee san, tsí da mii tsi ñā'a, ña é uun sientu uvi díko kimi míil ña'a, ña é nakáku, ña ñu'u ta'an ñuxiví a, kuvi ita ña.

⁴ Ña sāl'a ne, ña ni íde ña kuētsí ni ñadī'i, tsi ntúntoo ña. Ntántikin ña A Le'ntú san da mí'í ka mí kī'in ña. Nakáku ña mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa é kuvi ūun nuu i doméni iña Xúva ko nī A Le'ntú san.

⁵ Nté uun dovete ña ni ká'an ña, é ntē ña tuvi kuētsi ña nūu Xúva ko.

Ánjē, ña uni ñā'a, ña ni'í tú'ūn

⁶ Kidáā né, Iní xtuku ú uun ká ánjē, ña kaiko mé'ñū e dukún kán ne, e ní'í ñā tú'ūn e dóo va'á ntii dañu ntūvi é ká'an ntodo ñā nī ña ntoo ñuxiví sa, ña dā mí'í ká ñuu, é da nēé ka tu'ún, da nēé ka tatá ña.

⁷ Un ntii tsí kéne ña, kaka'an ña:

—Kuiko ñu'u nto Xúva kō ne, kada ka'nu nto ña. Tsí e xée ura i é kadā kú've ñā kuenta iña ñā'á san. Kunuu inī ntó ña dī, tsí dīvi ñā de vá'a ña e dukún kan ni ñuxiví sa, ni ntute ñu'u kán, ni ūn ntīí ntīí ntute kuīi é kākene ñu'u sán dī —ka'an ña.

⁸ Kidáā ne, xēé ánjē, ña é kuvi ūví san, kaka'an ña:

—E kó'xō nuu, e kó'xō nuu ñuú ka'nu Babilonia, é íde kī'vi un ntīí ntīí ñuú san ni vīnu i é kīni kaa! —ka'an ánjē san.

⁹ Kídaā ne, xée tūku ánjē, ña é kuvi ūnī san ne, un ntii tsí kéne ña, kaka'an ña:

—Tē xoó ña'a kanuu iní ña kiti san ni sántu tĩ ne, kaxé'e ña xteen ña ō nta'a ña é kunteé na'a káa tĩ ne,

¹⁰ kudiin kué'en Xúva ko ni ñā. Ñā ntuntá'ví ini ña ñā nté un sīn. Kué'e ña ñā é ntō'o ña é kōko ña ñu'u du'xe san nuu ánje ni nūú A Le'ntú san.

¹¹ Ú'mē é kākene mi ntánto'o ña ne, kuan tsí koo kené ntii dañu ntūvi. Ña'a, ña é kánuu iní i kiti san ni sántu tĩ, ña é ntēé káa tĩ xteen í ne, ñā nī'í ña é kú'un kadin ñā ntē ntūvi ntē níñu —ka'an ña.

¹² Dukuān né, ña'a, ña ntáduku ntēé Xúva kō san, ña ntáde ntaa é káka'an ña, ña ntákuinti'xe i Jesuu ne, kantio e dóo ka'xi vii ñā nima ña.

¹³ Kidáā né, tēkú ko é káka'an tatsín san nī ko nte e dukún kán:

—Xntēén na'an sá'ā: “Nté kui vá'a ña'a, ña xi'í e kuínti'xe ña Xúva kō.” Kuan koo xntēen —ka'an.

—Vá'ā ó —ka'an Espiritū Sántū san—, tsí kúntoo da'na ña; ña káda tsīñu ká ña, tsí kī'in ní'í ña nuu i é vā'á ō dé ña ñuxiví a —ka'an ña.

Ntuvi é nakuitā ñā ña'a san ñuxiví san

¹⁴ Kidáā né, Iní u uun viko kui'xin. Nú vīkó san tĩnti'í uun é vata kaa ñatīí kaa. Ntekú le'e e kúvi kaá kuaan diki ñā ne, ni'í nta'a ña ūun káa dakua e dóo ntikō.

¹⁵ É tūku ánjē kīi ña ini ukún san ne, un ntii tsi káka'an ñā nī ña tuví nú vīkó san:

—Kadan tsiñun ni'in káa dakuá o ve! tsí e xée ntūvi é nakuidon, tsi dóo itsi kiti kīi ñuxiví san —ka'an ña.

¹⁶ Kidáā ne, ña é tuví nú vīkó san ne, nátántēé ña káa dakuá ña ne, eni ntū'u ñā nakuido ña kiti Itsí san.

¹⁷ Kidáā né, kīi tuku ánjē ini ukun é tuví e dukún kán, ni'í ña káa dakua e dóo vá'a ntikō.

¹⁸ Kīi xtuku ánjē nú nāá san. Ánje, ña sāl'a ne, nteé nta'a ña ñu'u. Un ntii tsi káka'an ñā nī ánjē, ña é ní'í káa dakua e dóo ntikō san:

—Nátántēén káa dakuá o! Nakuidon xo'o tinti'ō san, tsi dóo itsí tĩ —ka'an ña.

¹⁹ Ánjē sán ne, nátántēé ña káa dakuá ña ñu'u a ne, kátsin ña xo'o tinti'ó san. Tsū'un ña tĩ iní tun ntōó Xúva kō é kadin ñā tĩ. Sá'a káni tú'un é nanto'o Xúva ko kō.

²⁰ Kiti tinti'ó san ne, íxkadin ña tĩ nte dīñi ñuú san ne, nté kaa te níñi dóo kīi tun ntōó san. E'nu un tsi da nté xēe nú

xo'lo xu'u idú san ne, vata kaa ntute ka'nu kaa e xee tá'an nte uni sientu kilumétru é ká'nu.

15

Ú'xē ánjē, ña é ni'i u'xe núu i é ntō'o ña'a

¹ Íní u e dukún kán uun ká tuku nuu i e dóo ka'nu kue'én ne, un tsi kúdu'va iní ko dá íní u. Íní u u'xe ánjē, ña é ni'i u'xe núu i e dóo nto'o ña'a san. Ña kóo ká nuu i é nto'o ña'a san te íta ntí'xin nuu i sá'á, tsí ikán xee tá'an mí ntí'i é kúdiin Xúva kō.

² Íní u uun ntute ñu'u é vata ito xūxu é kaxi'í ni'ni é kadāka ñu'u. Ntāñí ña'a nū ntute san, ña e kúvi idé ni kīti san ni sántu tí, nī káa ti nī numéru diví tí di. Odo ña kiñú'ū é xe'é Xuva ko ña.

³ Íta ña nchu'ún vatā o íta Muisee, ña dé tsiñu iña Xuva kó ne, vatā o nchu'ún A Le'ntú san di. Sá'á ntaíta ña:

Dóo ka'nu ne, dōo vá'ā ó un ntí'i nuū i é kade nto.

Da ntákudu'va ntí nuu i é kade nto, Xuvā ntí, ña e dóo ío ntii í é víi da neē ka.

Itsi nto ne, itsi ntaa, itsi é nuu é ntaā i. Diví ntō Rei da mí'í ká ñuu.

⁴ ¿Vá ío ntú xoo é ña ká'v'í i nto, Xuvā ntí?

¿O ío ntú xoo é ña ká'an i e dóo ka'nu nto?

Tsí da mii xntō é vā'á ntí'xe nto. Xée ña'a da mí'í ká ñuu é káda ka'nu ña nto.

Tsi dīto e dóo vá'ā ó kade kú'vē nto, kuan ō íta ña.

⁵ Kidāā né, íní u é kántii ini ukún Xuva kō e dukún kán mi dóo xii, mí ñu'u vá'a lei ña.

⁶ Ntíi u'xe ánjē san má ukún kán, ña ni'i u'xe núu i é ntō'o ña'a san. Ñu'u ña doo ntíi e dóo va'a, é un tsi kai'xi kai'xí sa. Katīnuu doo e kúvi kaá kuaan xkántika ña.

⁷ Kidāā ne, uun kití é kúvi kīmi kití ntantíto sán ne, xé'e ña ūun e'xin e kúvi kaá kuaan dá un dá un ánjē, ña é ū'xé san. Ñu'u tsitu e'xin san núu i é ntō'o ña'a é vē'xí nta'a Xuva kō, ña kantíto ntii dañu ntūvi.

⁸ Ñu'u tsitu ini ukún san u'me é vē'xí nta'a Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ña e dóo ntii iní i. Nté uun xoxo kúvi k'í'vi i má ukún kán da nté ntí'i é ū'xe núu i e

dóo nto'o ña'a san é ni'i ánjē, ña é ū'xé san.

16

E'xin é ñū'u é ntō'o ña'a san nta'a Xúva kō

¹ Kidāā né, tēkú ko tsi dóo ntii káka'an tátsín san nte ini ukún kán, kaka'an ni ánjē, ña u'xe ñá'a san:

—Kue'én ntó, kúkáte nto nuu i e dóo nto'o ña ñuxiví san é ñu'u ū'xe é'xin san ñuxiví kán —ka'an tátsín san.

² Kué'én ánjē, ña é kúvi ūun sán ne, eté ña é ñū'u e'xin ña ñuxiví kán. Un ntíi ntí ña'a, ña é nté na'a káa kīti san kúñu i nī ña ntánuu iní i santu tí ne, kēne tintu'xe e dóo kiní ntáa kúñu ña ne, un vá'a vá'a tsi exnúu.

³ Ánjē, ña é kúvi ūv'í san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ñu'u kán ne, ntute sán ne, ntūvi niñi váta ito niñi ñá xi'í itō. Xí'í ntíi ntíi kití ñu'u nto'o iní ntute ñu'u kán.

⁴ Ánjē, ña é kúvi ūn'í san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ka'nu kan nī mí kaē'nu ntute sán ne, ntuvi niñi di.

⁵ Kidāā né, tēkú ko tsi ánjē, ña nteé nta'a i ntute sán ne, kaka'an ña: Dōo vá'ā ó kade kú'vē ntó, Xuvā ntí. Dōo va'á kue'en nto, nto'o é tuví nto veví ne, tuví nto kídaā di.

⁶ Tsí diví ña étí ña niñi ña'a, ña ntáduku ntéé nto, ni ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un ntō. Veví ne, nakō'o nto ña niñi, tsí mii ña ntúku ña é kuān koo víi nto ni ña, ka'an ánjē san.

⁷ Tēkú xtuku kó uun tatsin é vē'xi nú nā kan, é káka'an:

—Kuan koo, Xuvā ntí, ña e dóo ntii iní i, tsi dóo vá'ā ó kadē kú'vē nto é nuu é ntaā i —ka'an.

⁸ Ánjē, ña é kúvi kīm'í san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ngántíi san ne, ní'í Itsi é ká'mi ntúve i ña'a san.

⁹ Un vá'a tsi í'xi ñá'a san é xe'é ka'ni kuē'en ngántíi san. Ntá tsi ñá ni nátivi iní ña, nté ña ni ká'an ña te dóo ka'nu Xuva kō. Ká'an kīni ña iña Xuva ko, tsí diví ña e táxnūu ña é ntō'o ña.

¹⁰ Ánjē, ña é kúvi ū'ún san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú tēú kití dóo donchu'ví kaa san ne, kūnee mí kadē kú'vē tí.

Ña'a sán ne, un tsi náka'xí ta'an ña nú'u ñā e dóo ntáto'o ña.

¹¹ Ntá tsi dā díí díí ka ntáka'an káni ña iña Xuva ko, ña tuví e dukún kán, tsi dóo ntáto'o ña e ntáte'u ña tintu'xé san. Ntē ña ni nativi iní ña nuu i e ntáde ña.

¹² Ánjē, ña é kui iñú san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute e dóo ka'nu san é nani Eūfraté ne, ítsi nūu ntute san vata koo é kūvi kuita ntí'xin rei, ña ntáde kú've ñuu é ntoo mí káinu ngántíí san.

¹³ Kidáā né, iní u tsi kíi uni espíritū é káni ntáa san xu'u kiti ña vá'ā sán ni xū'u kiti dóo donchu'ví kaa san, ni xū'u ña kaka'an é tū'ún Xuva ko káka'an ña, ntá tsi ña ntáa. Vata ntáa tsá'vā ntáa espíritū é káni ntáa e kíi xu'u ña.

¹⁴ Vé'xi ntá'a tó'ō e ña vá'ā sán ne, kade nuu i é kōo da ntákudu'va ña'a san. Kí'in mí'ntoo un ntí'ntí' rei ñuxiví san vata koo é nakūvé ta'an ña é vii ña du'xen ni Xuva kō, ña é kuvi vii é un ntí'í. Dōo ka'nu kuvi ntuvi tsikan.

¹⁵ “Koto nto tsí da nēe iní xntó k'ixi ú vata koo k'ixi uun ña du'u. Nté kui vá'a ña'a, ña é ña te ntákidi, ña é iō tu've dóo i vata koo é ña kuká'an nuu ña é káni ña'a san é kuntí'í ña”, kuan o ka'an Xúva kō.

¹⁶ Ne, nataká nuu rei san ñuu é nani Armagēduun é tū'un hébreu.

¹⁷ Ánjē, ña é kui ū'xé san ne, eté ña é ñū'u e'xin ña mé'ñū tatsín san ne, nte nú tēu ka'nu é tuví ini ukun e dukún kán ne, un ntíi tsi káka'an úun tatsín é káka'an:

—jÉ kūvi ve! —ka'an.

¹⁸ Kidáā ne, iñi ntú'ū xí'í nuu ne, kátsín di. Dōo káñu'ú ne, un ntíi tsi taán ñuxiví a. Nté uun ito vata táan vata o kúvi sá'a nte ntúvi é ntoo ña'a ñuxiví a.

¹⁹ Ñuú ka'nu sán ne, ntáka. Uni tá'vī kúvi. Un ntí'ntí' ñuu dá kaní'í ñuxiví sa ne, nūu dí'ne, naka'an Xuva ko ñuu ká'nu é nani Babiloniá ne, díí ka kue'e xe'é ña é ntō'o ña; un vá'a tsi kúdiin ña ni ñūú tsikan.

²⁰ Ntoko ñu'u un ntí'ntí' ñuu é odo ntita mé'ñū ntute ñu'u kán né, kúnaá un ntí'ntí' xuku.

²¹ Un tsi nte e dukún kan vē'xi kán davi xuu é ña te da va ntáa, é vii te ūvi díko kílū é un é un, é kō'xó ntōdó ata ña'a san. Ne, dōo ka'an káni ña'a san

iña Xuva ko kuenta iña dávi xuú san, tsi dóo donchu'ví o kúvi e ntó'o ña'a san.

17

É nto'o ñadī'í kini kaa

¹ Kidáā ne, uun ánjē, ña é ū'xe ña'a, ña ní'i ū'xe é'xin sán ne, xée ñā mí tuví u ne, kaka'an ná nī ko:

—Ní'in, nañē'e ú o nté koo nto'o ñadī'í kini kaa san, ña tuví mé'ñū ntūte na'nu san.

² Un ntí'í rei ñuxiví san idé ña ni ñā é káni kaa. Ná te nté kaa dé k'í'vi ña vīnu ña —ka'an ña.

³ Kidáā né, nuu ta'án u xénī kó, kue'en ní'i ñā ko ñuu itsí kán. Ikán né, iní u uun ñadī'í, ña ntekú kiti kuē'e, kiti dóo donchu'ví kaa. Uve u'xe díki ti. Ú'xi ntíki ti dí ne, kaní'í kúñu ti ūve é káka'an káni iña Xuva ko.

⁴ Ñadī'í san ne, nuu ña doo kué'e tekú ní'ni, é kaito nteē di. Nuu nenu ña xo'o kiti ni tsintí ni dí'i e kúvi kaá kuaan, e kúvi xuu e dóo kai'xi ni kiti kuí'xin e dóo nuu á'vi i sán di. Ní'i nta'a ña e'xin e kúvi kaá kuaan é ñu'u tsitu nuú i e dóo kini ntáa é kade ña ni da nēe ka ñatíi, nuu i e dóo dentu.

⁵ Xteén ña ne, nteé na'a úun dívi e dóo vi'xín o, é káni tú'un: “Babilonia ká'nu, é dívi dí'i ñadī'í kini ntáa ni ūn ntí'ntí' nuu i é dentu é iō ñuxiví san”, nteé xteen ña.

⁶ Kidáā né, kūtuní ko tsí ñadī'í tsikán ne, k'í'vi ñā e xí'i ñā ní'ni ñā'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva kō, ña é ká'an tú'un Jēsuu.

Kóo dā kúdu'va ko dá iní ú ña.

⁷ Ntá tsi kaka'an ánjē san ní ko:

—¿Nté kui koo da kákudu'va ntu o? Vi'a ve ne, ka'án u ni o nuu i e dóo vi'xín o iña ñadī'í sa'á ni kiti ntekú ña san, kiti dóo donchu'ví kaa é uve u'xe díki tí ni ū'xi ntíki ti.

⁸ Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti ínin sán ne, ítúvi ti kídaā, ntá tsi xoó ka tí vevii. Ntá tsi nene díto xtúku ti xu'u totsín san dí'na dá kí'in ti é nakūnaá kue'en ti kúñu ti ntíi dañu ntūvi. Ña ntoo ñuxiví san, ña é ña túvi dívi i nteé na'a iní tutu mí ūve na'a dívi ña'a, ña é ní'i i ntuvi iña i un tsi nte dá de kú've Xuva ko ñuxiví san ne, kóo da kudū'va ña te iní ña kiti san, tsí ítúvi ti kídaā ne, xoó ka tí vevii, ntá tsi ntíi díto xtúku ti.

9 'I'a é ntio é ki'in ini o sá'a vē: É ū'xe diki tí ne, kani tú'un ū'xe xúku mí tuví nti'i ñadĩ'í san.

10 Kani tú'un é ū'xé rei di. Rei, ña é ū'un san ne, é ngāva ña. Uun ña ne, vevii kadē kú've ña. Ña uun ká san ne, vata kí'xi ña. Ntá tsi te vē'xí ña ne, ña kukuñi ña kutuvi ña.

11 Kiti san, kiti itúvi kidaā ne, xoó ka tí vevii ne, divi ti vii tí rei é kui uná san ne, kaduku ntée ti é ū'xé rei san di. Rkontúvi ne, kí'in tí é nākunaá kue'en ti kúñu ti ntii dañu ntúvi.

12 'Ntiki é ū'xi é inin sán ne, divi é kani tú'un ū'xí rei, é vāta kuíñi ntu'u kada kú've ña. Vii dadii ña rei ni kití san, ntá tsi uun da'na tsi.

13 Un tsi ntáda ña xu'u ña é kué'é ña ntii ña ni tsiñu ña kiti dóo donchu'vi kaa san é kadā kú've tí naa ña.

14 Vii ña du'xen ni A Le'ntú san, ntá tsi ña kuvi vii ña ni i, tsi divi é kúvi vii. Tsi A Le'ntú san ne, divi e Tó'o un ntii ntii tó'o ñuxiví sa, divi é Rei, ña é dii ka ka'nu é da nēe ka tuku rei. Ña ntántikin i, ña é kana, ña é nakaxnú ne, ña nativi iní ña é kuntikin ña A Le'ntú san —ka'an ánjē san.

15 Kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Ntute ka'nu é inin, mí tuví nti'i ñadĩ'í kini kaa sán ne, divi é kani tú'un e dóo titín ña'a, ña vé'xi dā mí'i ká ñuú é da nēe ka tu'un ntáka'an ña.

16 Ntiki é ū'xi é inin é ūve kiti sán ne, kinchu'vi ñadĩ'í kini kaa san. Xtuví mii ña é koo da kantí ña. Ka'xi kúñu ña ne, ka'mi ña di.

17 Tsi Xuva kō ne, xé'e ña itsi rei san é vii ña nēe é ntio ña. Xé'e ña é un tsi ntáda ña xu'u ña é kué'é ña é kadā kú've kiti san náa ña da nté ku é kúntaa ntí'í é kaka'an Xúva kō.

18 Ñadĩ'í, ña é inin sán ne, divi ñuú ka'nu é kadē kú've iña un ntii ntii rei ñuxiví san —ka'an ánjē san.

18

Dā ko'xó nuu ñuú Babilonia

1 Dā ita ntí'xin kúvi sá'a né, iní u tuku ánjē, ña vé'xi e dukún kán, ña e dóo ntii iní i. Xi'í nuu kanii ñuxiví san, tsi dóo kai'xi ntúve ña.

2 Un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—jE kó'xo ñuú Babilonia, ñuu e dóo ka'nu san! É kúvi vi'i é ña vá'a vē, mí ñu'u vá'a un ntii ntii espíritu é kīni

ntáa, ni tākā mí ñu'u vá'a un ntii ntii láa ku'u, kiti dóo dentū.

3 Tsi un ntii ntii ñuú san ne, de ki'vi ña ni vīnu i é kaēni dikí ña da xōo ka ñatīi. Rei, ña e ntádē kú've ñuxiví san ne, ēni dikí ña ñadĩ'í san di, nī ña ntádiko nu â'ví ñuxiví san ne, kukuika ña, tsi dóo ñii ña da nēe ka e ntio ña —ka'an ánjē san.

4 Kidáā né, tēkú xtuku kó uun tatsin é vē'xí e dukún kán, kaka'an:

—Ntii nto ñuú sa'á, ña'a ko, vata koo é ña dúku ntée nto é vii nto é kīni kaa e ntáde ña, vata koo é ña ní'i nto é nto'o nto ni ña di.

5 Tsi kuétsi ña ne, é kúxee kuitin un tsi nté e dukún kán. Tsi Xuva kō né, naka'an ña nuú i é kīni kaa iña ña.

6 Nakué'e nto un ntii'í vata tsi o tá'xi ña nto. Ntá'vi nto ūvi ito vatā o dé ña ni ntō. Úvi ito nadaká nuu nto vata koo é na kuntii iní i é kō'o ña, vata o nádaká ña e xí'i ña'a san.

7 Kué'e ntō é na ntō'o ña ve; na kúnta'xa iní ña vata tsi o dé ka'nu ña, vatā o itúvi ña nī dokuika iña ña di. Tsi kaka'an mí ña: “Xu'ú ne, dóo ka'nu ña'a u é reiná u. Ná te ñadĩ'í kii u; ña te ñadĩ'í ntá'ví u; nté un síin ña te nēe nto'o ko”, ka'an ña.

8 Dukuān ne, uun ntúvi tsi xee ntii ntii é ntō'o ña. Xéē doxi'í, nī dontīnī, dōkó di, nī é koko ña mé'ñū ñu'ú san di. Tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña kade kú've —ka'an tátsin san.

9 Rei ñuxiví san, ña éni dikí ñadĩ'í san ne, ña é intóo dadii ni ña nī e dóo va'á iña ña ne, kueku nteé ña ña, tsi dóo u'vi kuví ña ña te iní ña u'me é kākene mí kai'xi ñadĩ'í san.

10 Kuntāñi ika tsi ña, e ntaú'vī ña é ntō'o ña e dóo kanto'o ñadĩ'í san. Ká'an ña:

—jÑa nta'ví idēn ntun, ñuú Babilonia, ñuu e dóo ka'nu kue'en! É uun da'na nchūvii dú'va tsi xee e dóo nto'o o —ka'an ña.

11 Ña ntádiko nu â'ví ñuxiví san ne, kueku nteé ña i. Kuntōo nta'xa ña, tsi ña xoxó ka ña'a, ña é kuīin iña ña ve.

12 E diko ña né: káa kuaan, káa kuī'xín, ni xūu e dóo nuu á'vi i, ni kiti kuī'xín, ni dōo ntii, ni dōo kaíto nteé, ni dōo séda, ni dōo kue'é tekú níñi, ni ūn ntii ntii nuu utun e dóo vá'a ñe'e, vata kaa chetun, ni da nēe ka nuu i e kúvi nú'u elēfanté, ni ūtun e dóo nuu

á'vi i, nī kaá kuaan vitá, nī kaá nteé,
ni nuū í e kúvi xuu kui'xín,

¹³ ni kanelá, nī cho'o e dóo vá'a ñe'e,
ni kūtú, ni ū'xén cho'ó, nī cho'o vídin,
ni vīnú, ni āseté, ni kīti trigú ni ūtsi tí,
ni kīti kaidó, ni lē'ntú, ni īdú, ni kāreta
é ntáñu'u ti, ni ñā'a, ña dóo ntáde tsiñu
di. Un tsi nte ntúvi iña ña'á san díko ña.

¹⁴ Ká'an ña ni ñuú Babiloniá san:
—Ña tūvī ká kīti vidin e dóo ntio
nima ó ne, un ntī'ī dokuika iña o ni un
ntī'ī e dóo va'á, e dóo kai'xi iña ó ne, é
kūnaá kue'en ve. Nā nanī'i kue'én ka
ó ve —ka'an ña.

¹⁵ Ña ntádiko nuu i tsíkān, ña é nī'í
dokuika kuénta iña í ne, kuntañi ika
ña e dóo u'vī ña é kānto'o ñuú Ba-
biloniá san. Kuntōo nta'xa ñá ne,
kueku nteé ña ñuu é vata kaa ña dī'í
kaa,

¹⁶ ká'an ñā:
—¡Ña nta'ví ide ñuú e dóo ka'nu san!
¡Ña nta'ví ide ñadī'í, ña inúu doo ntī'í ni
dōo kaíto ntee, ni dōo kue'é tekú nīñi,
ni xō'o kīti e kúvi kaá kuaán, ni xūu e
dóo nuu á'vi i, ni kīti kuī'xín di!

¹⁷ ¡Uun da'na nchuvīi tsí kúnaa un
ntī'ī e dóo nuu á'vi i san! —koo ka'an
ña ntádiko san.

Un ntī'í ntī'í tó'o tun ntōó san nī ña
ñu'u iní i kan, nī ña ntántikin tó'o í sán,
ni ūn ntī'í ntī'í ña ntáde tsiñu nú ntute
ñu'u kán ne, kúntāñi ika ña.

¹⁸ Dā iní ña u'me é kai'xi ñuú san ne,
ntáka'an ña:

—¿Va mí'í ntū tuví ka xtuku ñuu é
vata kaa sá'ā e dóo ka'nu? —ka'an ña.

¹⁹ Dá'vi mii ña dīki ñá xentē'u é ntoo
ña dontīni ne, ntaéku ña. Dōo u'vī
kúvi ñá ne, un tsi ntákachu'u ntáa ña,
ntáka'an ña:

—¡Ña nta'vín idēn, ñuú ka'nu!
Dokuika é ío iña ó ne, kukuika ūn ntī'í
ñā'a, ñá ío tun ntōo i é kaika nú
ntute ñu'u kán. Ntá tsi uun da'na
nchuvīi dú'va tsi nántatsin —ka'an ña.

²⁰ Ntá tsi kuntōo dīnī ntó, ña ntoo
e dukún kán, ña ntáduku ntée Xuva
ko, nī pustru ñá, nī ña ntáka'an ntódo
tú'un ñā, tsí dā xe'é Xuva kō e dóo
nto'o ñuú Babiloniá ne, é ntūnáa
kuenta iña i vata o dé ña ni ntō.

²¹ Kidáa ne, uun ánjē, ña e dóo ntii
iní í ne, kī'í ña uun xuu ka'nu, vata
kaa xodo mólinu é kādin núu o ūtsi
trigu kaa ne, nakuítá nuu ña mé'ñu
ntute ñu'u kán, kaka'an ña:

—Kuan koo nakuítá nuu ú o, ñuú
Babilonia e dóo ka'nun. Nté uun ito
ká ña kiní ka ña'a sán o.

²² Nté uun ito ña dító ka é kuēku
kiñú'u san itsí o, nté choō, nté trun-
petá ka. Nā nī'í ka xoó kada tsiñu i da
nēé ka nuu i é kāde ña. Nā dító kañu'ú
ka xodo mólinu san te tadin ūtsi trigú
san.

²³ Nté uun ito ká ña xí'í nuu ká ñu'ú
san nuu o. Nté ña tekú ka o e dóo vañi
ña ntátanta'a san. Ña'a o, ña ntádiko
nu â'ví kán ne, kuān te dóo na'nu ña'a
ña dá kanīi ñūxíví san kídaā né, dīvīn
ne, dé tatān da éni nta'vín un ntī'í ntī'í
ñuú san —ka'an ánjē san.

²⁴ Dīvi ñuú Babiloniá sa éti niñi ña'a,
ña ka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña
ntáduku ntée Xuva ko, ni ūn ntī'í ntī'í
ñā'a, ña é nakunāa ntuví iña i ñūxíví
a.

19

¹ Dā kúvi ita ntī'xin sá'ā né, tēkú
ko tatsin é ña te nté kaa ña'a vañi ñā
ntáka'an ñá e dukún kán:

¡Dōo va'á Xuva kō!

¡Dōo ka'nu Xuva kō!

Dīvi ñā é nakáku ña kō.

Dōo kaxi'í nuu ka'nu ña.

Dīvi ñā e dóo ntii iní ña.

² Tsi dóo vá'ā ó kadē kú'vē ñá ne,

dōo nuu é ntaā i é kākā'an ña.

Tsí xntéku ku'vē ñá iña ñadī'í kini kaa
sán ne,

kaka'an ña tsí da miī é kántio e dóo
nto'o ña,

tsí nañé'e ña nuu i é kīni kaa dá kanīi
ñūxíví san, vata tsī o dé ña.

Ntanāa Xuva ko ni ña vē, e é'ní ña ña'a,
ña edé tsiñu iña Xuva ko,

ka'an ñá'a san.

³ Kidáa ne, ntáka'an xtúku ña:

—¡Dōo va'á Xuva kō! ¡Dōo ka'nu
Xuva kō! Ú'mē é kai'xi ñadī'í kini kaa
sán ne, dá kaxee kaxee ntii dañu ntūvi
—ka'an xtúku tatsín san.

⁴ Ntā, ña é oko kimi ñá'á san nī
ngīmi kīti ntantíto sán ne, nākunchīti
ntāa ña ñú'u kán, nanú'u ña iní ña
Xuva kō, ña tuví nú tēu ka'nú san,
ntáka'an ña:

—¡Kuan koo na kōo! ¡Dōo ka'nu Xuva
kō! —ka'an ña.

⁵ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vē'xí
nte nú tēu ka'nú san, é kākā'an:
¡Ká'an ntō tsi dóo ka'nu Xuva kō,

un ntii ntii ntó, ña ntáde tsiñu iña ña,
un ntii ntii nto e ntaiko ñu'u nto ña,
kuān té na'nu ñá'a nto, o ña na'nu
ñá'a nto!,
ka'an.

Viko dá tanta'a A Le'ntú san

⁶ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vata
tē ña te un siin ña'a ntáka'an ña. Dító
vatā ó kuvi dá kae'nu ntute ka'nu,
vatā ó kuvi dá un ntii tsi kākatsin, e
ntáka'an ña:

¡Dōo va'á Xuva kō!

¡Dōo ka'nu Xuva kō!

E éni ntu'u Xuva ko, ña dóo ntii iní í,
kade kú've ñá ve.

⁷ Nā dīnī koo nakuntōo o.

Na kada ka'nu o ñā,

tsí e xée urā i é kōo viko e tánta'a A
Le'ntú san ne,

é iō tu've ñadi'ñá ve.

⁸ Ní'í ñā é kunūu ña doo ntii e dóo va'á,
e dóo ntuntoo, e dóo kai'xi.

Tsí doo ntii san ne, vata kaa nuu
i e dóo vá'ā ó de ña'a, ña
ntákuinti'xe i Xuva kō,
ka'an ña.

⁹ Kidáa ne, kaka'an ánjē sán nī ko:

—Xntēen na'an sá'a: “Nté kui vá'a
ña'a, ña e kána ña é kíká'xi ña viko e
tánta'a A Le'ntú san” —ka'an ña.

Ne, kaka'an xtúku ña nī ko:

—Sá'ā é tū'un é nuu é ntaā i é
kaka'an Xúva kō —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, nákuñtiti ntāá u nú
dī'in ánjē sán vata koo é káda ka'nu ú
ña, ntá tsi kaka'an ñá nī ko:

—¡Ñá ku kuān xkoón den! Mii tsi
Xuva kō é kada ka'nu o ñā. Tsí xo'ō né,
dadii tsi ntáde tsiñu o iña Xuva kó, ni
ūn ntii ntii ta'an o, ña é nī'í tú'un Jēsuu
—ka'an ña.

Tsi tú'un Jēsuú ne, ña é xe'é Xuva
kō é ká'an ntódo ña'a, ña ntáka'an náa
ña.

Ña nteku idú ku'xin

¹¹ Kidáa né, iní u e nákaan e dukún
kán né, iní u uun idú ku'xin. Ña'a, ña
ntekú ti ne, dú'va nani ñā: Ña Kade
Ntaa, Ña Kaka'an é Nuú é Ntaā í nani
ñā. Dá kadē kú've ñá ne, nuu é ntaā í
kade ña; dá kade ña du'xēn di.

¹² Ntúxnūu ña ne, kaxi'í nuu vatā ó
kai'xi ñu'u. Dōó títin le'e odo diki ña,
Nteé ña uun ña é nté xoxo iní i neé
ñá, é mii tsi ña iní ña.

¹³ Nuú ña doo é kúkií nto'o niñi. Dīvī
ñá ne, Tū'ún Xuva ko nani ñā.

¹⁴ Áta ñā ntántikín sntadun, ña vé'xi
e dukún kán. Ñu'u ña doo ntii e dóo
va'á, doo ku'xín kue'én ne, ntántodō
ñá idú ku'xín di.

¹⁵ Xu'u ña kí káa é ntiko ntuví o nuu
i, é ntúku kui'í núu ña un ntii ntii ñuú
ñuxiví a. Kāa kúvi tatun é kadā kú've
núu ña. Vatā ó kaedín nuu ña dī'in ña
tánti'ó san ne, kuān koo vií ña é nī'í
ña'a san e dóo nto'o ña, e dóo kudín
Xuva kō, ña dóo ntii iní í san ni ñā.

¹⁶ Nteé ña áta dóo ña ni dā'ntá
ña, é káka'an: “Rei, ñá odo nūu, nī
Tó'o, ña odo nūu”, ka'an.

¹⁷ Kidáa né, iní u uun ánjē, ña ntitsí
ntódo ata ngántií san. Un ntii tsí kána
ña un ntii ntii láa, kiti ntaiko e dukún
kán, kaka'an ña:

—Ní'í nto, nataká nuu nto, tsí ña te
un siin kúñu ta'xi Xuva kō é ká'xi nto.

¹⁸ Ka'xi nto kúñu rei san nī tó'o
sntadun ni ña dóo diin, nī kúñu idú nī
ña ntántodō ti. Ka'xi nto kúñu ūn ntii
ntii ña'a, kuān te ñá ntoo vá'a, kuān te
ñá ntáde tsiñu, te kuetsi te na'nu ña —
ka'an ánjē san.

¹⁹ Kídaa né, iní u kiti e dóo donchu'ví
kaa san, nī rei iña ñá ntoo ñuxiví san,
nī sntadun ña. Nataká nuu ña é vií ñá
du'xen nī ña nteku idú ku'xín san, nī
sntadun ña.

²⁰ Ntá tsi tñn ña kiti sán nī ña
kaka'an dóvete é kuenta iña Xuva ko
kaka'an ña, ña idé nuu i e dóo na'nu
kuenta iña kiti dóo donchu'ví kaa san,
é kúdi éni nta'ví ña ña'a, ña é nteé na'a
káa kiti san, nī ña ntánuu iní i santu
ti. Ña tsikán ni kiti dóo donchu'ví kaa
sán ne, kantito tsi ña, nakuíta nuu ña
ña ni tñ mé'ñu ñu'u du'xé san é ña te
kantá'va kue'en tsi.

²¹ Ña nguī sán ne, xí'í nūu ña káa e
kí xu'u ña nteku idú san ne, un ntii
ntii láa san é'xi nta'á ti kúñu ña xi'í
san.

20

Uun míil kuā

¹ Kidáa né, iní u kiti uun ánjē e dukún
kán, nī'í nta'a ña nta'á xi'í tótsín san
ni kadena ká'nu.

² Tñn ña kiti ña vá'ā san, kiti ata san
é diablu tí ni Satánaá ne, kī'ní va'ā ñá
ti kadená san, é uun míil kuā kunu'ní
ti.

³ Nākuítá nuu ña ti ini totsín san ne, nakadī ñá xu'u i. Dávī nuu ña xu'u totsín san vata koo é ña kani nta'ví ka tí ña'a san ñuxiví san da nté ntí'í é uun míil kuíá san. Te ita ntí'xin é uun míil kuíá san ne, nantuté ña ti uun da'na.

⁴ Kidáā né, íní u nú teu na'nu, mí ntoo ña'a, ña é nī'i i é kadā kù've. Íní u nima ñá'a dí, ña e é'nte tu'un ña'a san díki i e ntántikin ñá Jesuú ne, nī é ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō di. Ña sá'á ne, ñá ni ínúu ini ña kití san, nté santu ti; nté ña ni xé'e ña é kuntēe káa tī xteen ña, nté ntá'a ña. Íní u tsi ntóto ña ne, nāni'i xtúku ña ntuvi iña ñá ne, kada kú've ñá nī Cristu uun míil kuíá.

⁵ Ntá tsi ña nguí sán, ña xi'í ne, ña ntóto ña dā nté kuíta ntí'xin é uun míil kuíá. Da sá'ā é kúvi ūun ito ntoto ña.

⁶ Nté kúí vá'a ñá'a, ña é ntáduku ntée i é ntóto é kúvi ūun ito doxi'í san, tsí ntáduku ntée ña Xuva kō! É kúvi ūví doxi'í san ne, ña kúvi víi ka ni ñá, tsí víi ña dutu Xúva ko nī Cristu. Dadíi tsi kadā kú've ñá ni ñá é uun míil kuíá.

Dā ko'xó ntēe tó'ō e ña vá'ā san

⁷ Tē kúvi ita ntí'xin é uun míil kuíá san ne, nantuté Xuva kō tó'ō e ña vá'ā san mí nuu kutū.

⁸ Tē ntíi ne, kani nta'ví ña'a ngimí o diñi ñuxiví san, un tsi nté Goo ni Mágoo, ña ntaínchu'vi Xúva ko, kána ña é nataká nuu ña é víi ñá du'xēn; nté ña kúí ká'vi o ña é ña te da dii da díi ña, vata kaa kúvi tsókō.

⁹ Kuédadíi tsi kúxée ña kaníi ñuxiví san ne, edí nuu ña mí ntántoo ña'a, ña ntáduku ntée Xuva ko, ni ñúú e dóo kakuinima Xúva kō. Ntá tsi kuíta nuu Xuva ko ñú'u é v'xi nte e dukún kán ne, uun ito tsi í'xi un ntíi ntíi ña'a san.

¹⁰ Tó'o é ña vá'ā san e éni nta'ví ña'a sán ne, nákuítá nuu Xuva ko i mē'ñú i mí kai'xi ñú'u dū'xé san, mí tuví kití dóo donchu'ví kaa san ne, nī ña é káka'an dóvete é iña Xuva ko kaká'an ña. Ikán né, dóo nto'o ña, ntuni ñá, nté ntúvi nté níñu é ntii dañu ntúvi.

Tē xntéku kú've Xuva kō nú tēu kuí'xín san

¹¹ Kidáā né, íní u uun nú tēu ka'nu é kuí'xín, ni ūun ña'a, ña tuví ntí'i ikán. Ñuxiví san nī e dukún kán né, ntoko ñu'u míi dá ini tuví ña.

¹² Kidáā né, íní u un ntíi ntíi ña xi'í san, te kuetsi te na'nu ña, ntáñi ñá nú

tēu san. Ne, nākaán Xuva ko tūtú san ni tūku tutu mí ūve na'a dívi ña'a, ña é nī'i i ntuvi iña i. Xntékú kú've Xuva ko iña ña xi'í san vatā o dé ña, vatā ó uve na'a ini tutú san.

¹³ Ntute ñu'ū sán ne, nakué'e un ntíi ntíi ña'a, ña é teni ini i kán. Doxi'í san nī mí kadē kú've doxi'í san ne, nakué'e ña'a, ña ñu'u vá'a ikán dí. Xntékú kú've Xuva ko iña ña, un ntíi ntíi ñá, vata tsí o dé ña.

¹⁴ Kidáā né, nakuitá ñá doxi'í san, nī mí ntántoo ña xi'í san mé'ñu i mí kai'xi ñú'ú san. Ní'ū sán ne, dívi é ká'an o é doxi'í é kúvi ūvi.

¹⁵ Ña'a, ña é ña tuví dívi í uve na'a ini tutu mí uve na'a xoo é nī'i i ntuví va'á iña í ne, nakuitá nuu ña i mé'ñu ñu'ú san.

21

E dukún xéé ni ñuxiví xéé

¹ Kidáā né, íní u uun e dukún xéé ni ūun ñuxiví xéé. Tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é tuví kídaā ne, ntoko ñu'u míi. Nté ntute ñu'ū ña tuví ka.

² Xu'u é Juaán u ne, íní u ñuu é káduku ntée Xuva kō, é Jerusaleen Xéé naní. Nte e dukún kan v'xi, nte mí tuví Xuva kō. É iō tu've vata kaa uun ñadíi é títetu ña e tánta'a ña ni xíi ña.

³ Tékú ko uun tatsín é dukún kán e dóo ntii káka'an:

—Koto nto ve, tsí Xuva ko tūví ña ni ñá'a san ve. Kuntoo ña ni ñá ne, kúvi ña ña ñuú ña. Xuva kō né, míi ña kutuví ñá ni ñá, é víi ñá Xuva ña.

⁴ Xuva kō ne, nakué'e ña un ntíi ntíi ntute nūú ña'a sán ne, ña kóo ká doxi'i; nté ña kunta'xa ini ka ña; nté ña kuekú ka ña; nté ña kaxnúu ka ña. Tsi é ita ntí'xin un ntí'i e kúvi dí'na —ka'an tátsín san.

⁵ Kidáā ne, ña tuví nú tēu ka'nú san ne, kaka'an ña:

—Koton, tsí kade vá'a xéé u un ntíi nuú i —ka'an ña.

Kaka'an xtúku ña:

—Xntéén na'an sá'ā, tsi tú'ūn é nuu é ntaā í é káka'an u ni ō —ka'an ña.

⁶ Kidáā ne, kaka'an ñá nī ko:

—É kúvi ve. Xu'u é dí'na ú ne, xu'u é nantí'i ú dí. Vata kaa letra Á ni letra Z kaa u. Te xóo kaitsi í ntute ne, kué'e ú doméni é kō'o ña mí kákii ntute é tá'xi ntuvi iña ña.

⁷ Xoó ña'a é kúvi vií ña ne, ní'i ñā é un nti'i nuū i sá'a ntā'a kó ne, kuvi ú Xuva ñā né, ñā ne, kuvi ña i'xá ko ñā.

⁸ Ntá tsi ña'a, ña e dóo ixó i, ña é ña ntákuinti'xe i, ña e dóo kini ntáa nima í, ña e ntaéni ñā ta'an i, ña e ntáde tatān, ña ntānuu iní i santu, nī ña veté ne, kuan ō ña é nī'i ña é kōko ña mí kai'xi ñū'u dū'xé san. Sá'a é kui ūvi doxi'í ña —ka'an ña.

Jerusaleen Xee

⁹ Kidáa ne, xée ūun ánjē, ña é ū'xe ñā'a san, ña é nī'i i é ū'xe é'xin é ñū'u u'xe nuu i é nanto'o Xuva kō ña'a sán ne, kaka'an ñā nī ko:

—Nī'in, dá nanē'e ú o ña da vé tanta'a, ñā ñā A Le'ntú san —ka'an ña.

¹⁰ Espiritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ñā kó uun xuku ka'nu, xuku e dóo dūkun. Náñē'e ñā ko ñūu é kāduku ntée Xuva kō, ñūu é nani Jerusaleen Xee, ñā é vē'xí nte e dukún kán, mí tuvi Xuva kō.

¹¹ Ñūú sá'a ne, kaxi'í nuu ni ntuve Xuva kō ne, ñū'u i ne, kai'xi vātā ó kai'xi xuu é nanī jaspe e dóo nuu á'vi i, e dóo kaxi'í ni'ni e nté kaa te xūxu kúvi.

¹² Kanīi ñā ñūú san ne, ntitsi ntó'o e dóo ka'nu, e dóo dukún ne, ñū'u uxuví xi'i i. É un é un xi'í san ne, ntāñī ntee kui kui uun ánjē. É un é un xi'í san ne, uve ñā é uxuvi tátá ña Israeé san.

¹³ Unī únī xi'í san ntántii é un é un ntíko ñā i.

¹⁴ Uxúvi xūu na'nu xi'i nti'í etí nto'ó san ne, uve na'a é un é un xúu san uun ñā pustru A Le'ntú san.

¹⁵ Ánjē, ña kaka'an ní ko ne, ní'i nta'a ña uun ntoo e kúvi kaá kuaan é kī'i kú've núu ñā ñūú san ni xi'i i, ni nto'ó í ñā.

¹⁶ Dadīi tsi kú've nti'í ngimí o ñā i. Ánjē sán ne, kī'i kú've ñā ñūú san ni nto'ó í ne, uvi míl ūvi sientu kilométru. É káni, e dukún, nī e ní'i ne, dadīi nti'í tsi kú've i.

¹⁷ Kidáa né, kī'i kú've ña ntó'o sán ñā ne, únī ñā kī'i kú've ñā. Kī'i kú've ánjē san é vatā xkoó kī'i kú've ña'a san.

¹⁸ Ntō'ó i ne, xuu é nanī jaspe kúvi ne, ñūú san ne, da mii kuē'en tsi kaá

kuaan kúvi da kanīi, vata kaa xuxu e dóo kaxi'í ni'ni.

¹⁹ Xūu é xi'i nti'í etí ntō'ó san ne, ntukutu āta i un nti'í nti'í xuu e dóo va'á, xuu e dóo nuu á'vi i. Etí ntō'o é kuvi ūun sán ne, xuu é xi'i kuii é nanī jaspe úve. É kuvi ūvi san ne, xuu kuíi tēkú e dukún kán, é nani sāfiru, úve. É kuvi ūnī san ne, xūu tēku xāā é xi'i raxa, é nani āgata, úve. É kuvi kīmī san ne, xuu kuíi kuē'en é vata ito ite itō, é nani esmēralda.

²⁰ É kuvi ū'ún san ne, xūu tēku xāā kuē'e é xi'i raxa, é nani ōnice. É kuvi iñú san ne, xuu kuē'e é nani crunālina. É kuvi ū'xé san ne, xūu kuāan é nani crisólito. É kuvi ūnā san ne, xuu kuíi tēku ntute ñū'u san, é nani bērilu. É kuvi ñā san ne, xūu kuāan e dóo kai'xi é nani tōpaciu. É kuvi ū'xí san ne, xuu kuíi tēku másana kuii, é nani crisōprasa. É kuvi ū'xi ñā sán ne, xuu kuíi é nani jācintu. É kuvi ūxuví san ne, xuu ntéé é nani amātista.

²¹ Xí'i é ūxuví san ne, uxúvi kiti kuí'xin, kiti nani prela, kúvi. Uun tsi kiti kuvá'a é un é un xi'í san. Itsi mé'ñū ñūú san ne, da mii kuē'en tsi kaá kuaan kúvi ne, kaxi'í ni'ni vatā ó kaxi'í ni'ni xuxu.

²² Nté uun xúkūn ña ni iní u ñūú san, tsí mii Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán, nī A Le'ntú san ne, ñā kúvi ña xúkūn ñūú san.

²³ Ñūú san ne, ñā kantio i e xi'í nuu ngántii, nté ña ntio i ntuve xōo ñā, tsi mii tsi ntuve Xuva kō e xi'í nuu. A Le'ntú san ne, ñā kúvi ñū'u e xi'í nuu ñā ñūú san.

²⁴ Kaka ña'a, ña da mí'i ká ñūu, mí kaxi'í nuu san. Rei ñā ñūxiví san ne, xée ña ñūú san, kunī'i ña e dóo va'á ñā ñā.

²⁵ Xí'i ñūú san ne, ñā kantādí ntuvi ā, tsí ikān ne, ñā kakuāá ka.

²⁶ Ikān ne, nakué'e ña'a, ña da mí'i ká ñūu, e dóo va'á ñā ñā, nuu i e dóo nakuiko ñū'u ñā.

²⁷ Ntá tsi nté uun nuu i é kīni kaa ña kuvi k'vi ñūú san. Nté uun ña'a, ña é kāde é kīni kaa, nté uun ña vete ña kuvi k'vi ña ñūú san. Da mii tsi ñā'a, ña é ūve na'a ñā iní tutú A Le'ntú san, tutu mí ūve na'a xoo é ní'i i ntuví va'á ñā i ntii ñā ntúvi.

22

¹ Kidáa ne, náñe'e ánjē sán ko ntute é kainu é tā'xi ntuvi iña ko, ntute é kākii nú tēu ka'nu mí tuví Xuva ko ni Ā Le'ntú san. Dōó kuíi ntute san. Kaxi'í ni'ni vatā o kaxi'í ni'ni xuxu.

² Kainu ntute san mé'ñu itsi ka'nu ñuú san. Ntuví o diñi i ntāñi útun e tá'xi ntuvi iña ko. Uxuvi íto kākii kiti i é uun kuia. Ta'án xoo ta'án xoo kākii kiti i. Xúku i ne, kaidiá'vi é kūvi cho'o é ntuvá'a ña'a, ña ntoo ñuxiví a.

³ Ña kōó ká da nēé ka nuu i é kā'an Xúva ko tē ña vá'a. Kutūví nú tēu ka'nu Xúva ko ni Ā Le'ntú san ñuú san ne, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kunuu ini ñá ña.

⁴ Kiní ña nuu Xuva kó ne, kuntēé dīví Xuva kō xteén ña di.

⁵ Ikān ne, ñá kuāá ka, ntē ña kantío ká ña ñu'u, nté ngántii, tsí mii Xuva ko naxi'í nuu ña ña. Kidáa né, kuntoo ña ni Xuva ko, kadā kú'vē ñá ntii dañu ntūvi.

E kakuetsin ntuvi é nainu Jesúcristu

⁶ Kidáa ne, kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Kuvi kuinti'xe o tú'ün sa'á, tsi tú'ün é nuu é ntaā i. Xuva kō, ña é kaxé'e tú'ün é kā'an ña ntáka'an ntódo kuenta iña ñá ne, e táxnūu ña ánje ñá é nañe'e ñá ña'a, ña ntáde tsiñu iña ñá, nēé é vē'xí kuvi —ka'an ánjē san.

⁷ Kidáa né, mii Jēsuu kaká'an ña:

—¡Koto nto! ¡E dóko sá nainú u! ¡Nté kui vá'a ña'a, ña e ntáde kuenta é ūve na'a ini tutú sá'a! —ka'an Jēsuu.

⁸ Xu'u é Juaán u ne, tēkú ko ne, ini u nuu mií ko un ntí'i sá'a. Dā kúví téku kó, nī dá ini u ne, náknchiti ntāa ú nuu ña nañe'e kó nuu i sá'a, é kunūu ini ko ña.

⁹ Ntá tsi kaka'an ñá nī ko:

—¡Ñá ku kuān xkóon dēn! Xu'ú ne, kūdii kade tsiñu ú iña Xuva kó, vatā ó kade tsiñun di, ni ēni ó, ña ntáka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña ntáde ntaa é ūve na'a tutú sá'a. Mii tsi Xuva kō é kunūu ini ko ña —ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku ña nī ko:

—Ñá ku xnuun xū'un tú'ün é kuíta ntí'xin é ūve na'a tutú sá'a, tsí kakuetsin ntuvi é kūntaa.

¹¹ Nñi dukuān ne, ña é káde nuu i é ña vá'a ne, na vīi mii ña. Ña é káde é kīni kaa né, na vīi mii ñá di. Ntá tsi ña'a, ña é káde nuu i é vā'á ne, na vīi ka ña ne,

ñá'a, ña é káde é ntio Xuva ko ne, ñá ku xtuví mii ña é káde ña —ka'an ña.

¹² Kaka'an Jēsuu:

—Koto nto, tsí ña ná'ā ka dá nainu xtúku u. Tē nainú u ne, kué'ē ú doméni un ntíi ntíi ña'a kuenta iña í vata tsí o dé ña.

¹³ Xu'u é dī'na ú ne, xu'u é ntii u átā í di, vata kaa letra Á ni lētrá Z. Xu'u éni ntū'u ú ne, xu'ú nantí'i ú di —ka'an ña.

¹⁴ Nté kui vá'a ña'a, ña é kánakate doo i, tsí duku ntée ña é tñn ña kiti utun é tā'xi ntuvi iña ko, vata koo é kūvi k'vi ña xi'i ñuú san.

¹⁵ Ntá tsi ña kini ntáa sán ne, kí'i kan kū'un ñá ne, kí'i kan kū'un ntíi ntíi ñá vata kaa ña tatán, nī ña kaeni dikí ñadí'í, nī ña kae'ni ña'a, nī ña kanuu ini i santú, ni ūn ntíi ntíi ña é ntio i doveté, nī ña kaeni nta'ví ta'an i di.

¹⁶ Kaka'an Jēsuu:

—Xu'u é Jesuú u ne, taxnūu u ánjē ko é kā'an ntódo ña nī é ū'xe xúkūn sán nuu i sá'a. Xu'ú ne, tatá Davii vé'xi ú ne, i'xá ika ñá kó di. Xu'ú ne, vata kaa kímí é káxi'í nuu te vē'xi túvi kaa u —ka'an ña.

¹⁷ Espiritū Sántū sán ni ñadí'í A Le'ntú san ne, ntáka'an:

—¡Ní'í nto! —ka'an ña.

Da xōó ka ña'a, ña é kátekú i ne, na ká'an ñá di:

—¡Ní'í nto! —koo ka'an ña.

Da xōó ka xoo é kaitsi í ntute, ni da xōó ka xoo é ncho ko'o i ne, na kī'xi, dá kō'o doméni ntute é tā'xi ntuvi iña ko ntii dañu ntúvi.

¹⁸ Un ntíi ntíi ña'a, ña kateku i tú'un nēé é vē'xí kuvi é ūve na'a ini tutú sá'a ne, ntē vevii tsi ká'an ú ni ña nuū i sá'a: Tē xoó xntékú ka i é ūve na'a í'a ne, xntékú ka Xuva kō é nto'o i vatā ó uve na'a ini tutú sá'a é ntō'o i.

¹⁹ Tē xoó naki'i ká i tú'ün é ūve na'a ini tutú sá'a nté koo kuvi ne, Xuva kō ne, naki'i ña vata kaa é káduku ntée ña kiti utun é tā'xi ntuvi iña kó ne, ñá k'ví ña ñuú Xuva ko, vatā ó kaka'an ini tutú sá'a.

²⁰ Ña kaka'an ntódo tú'ün sa'á ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā í, tsí ña na'á ka dá nainú u —ka'an ña.

Kuan koo na kōo. ¡Kí'xi nto, Tó'o ko Jēsuu!

²¹ Na nāxnūu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un ntíi ntíi nto. Kuan tsi koo na kōo.